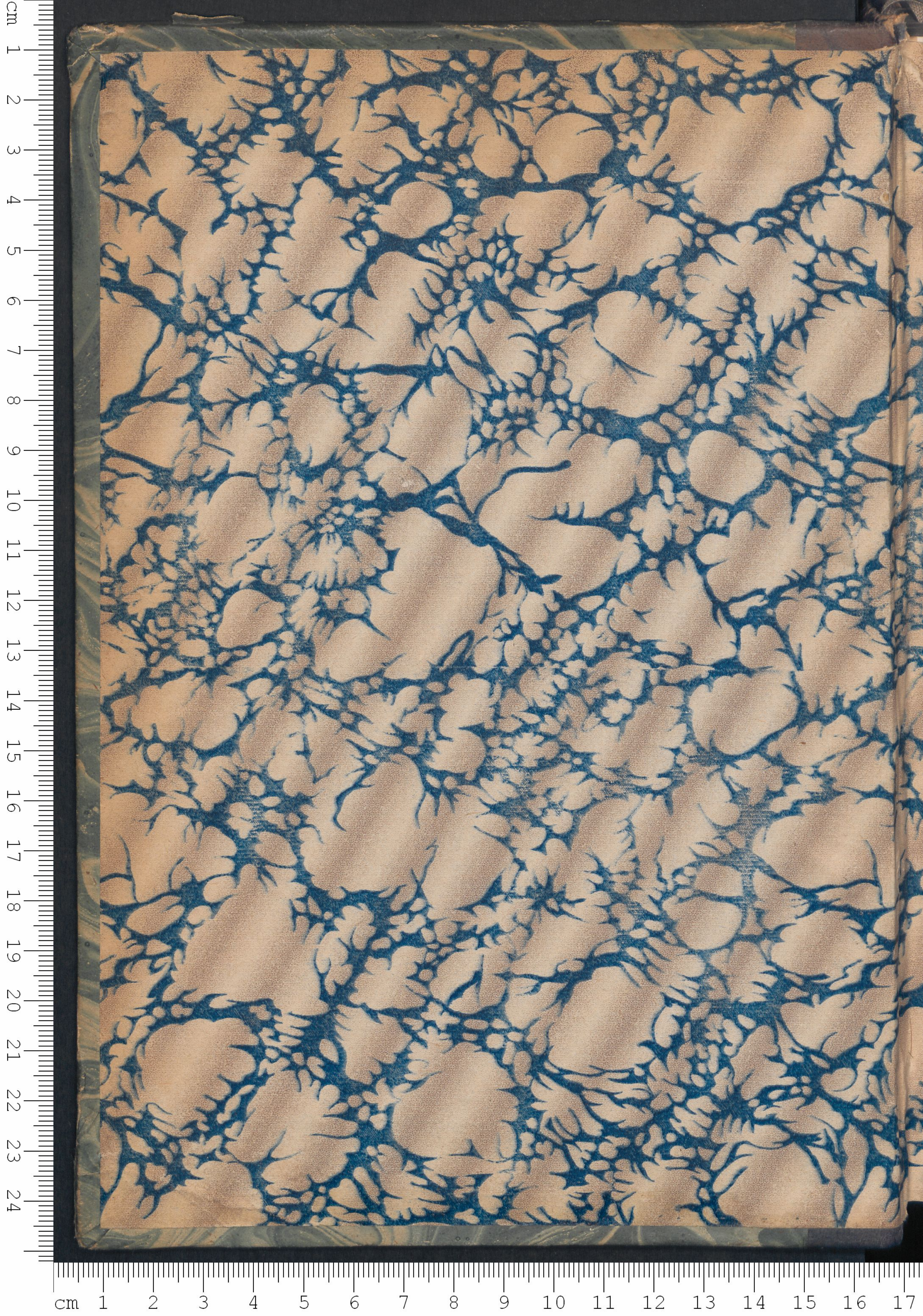
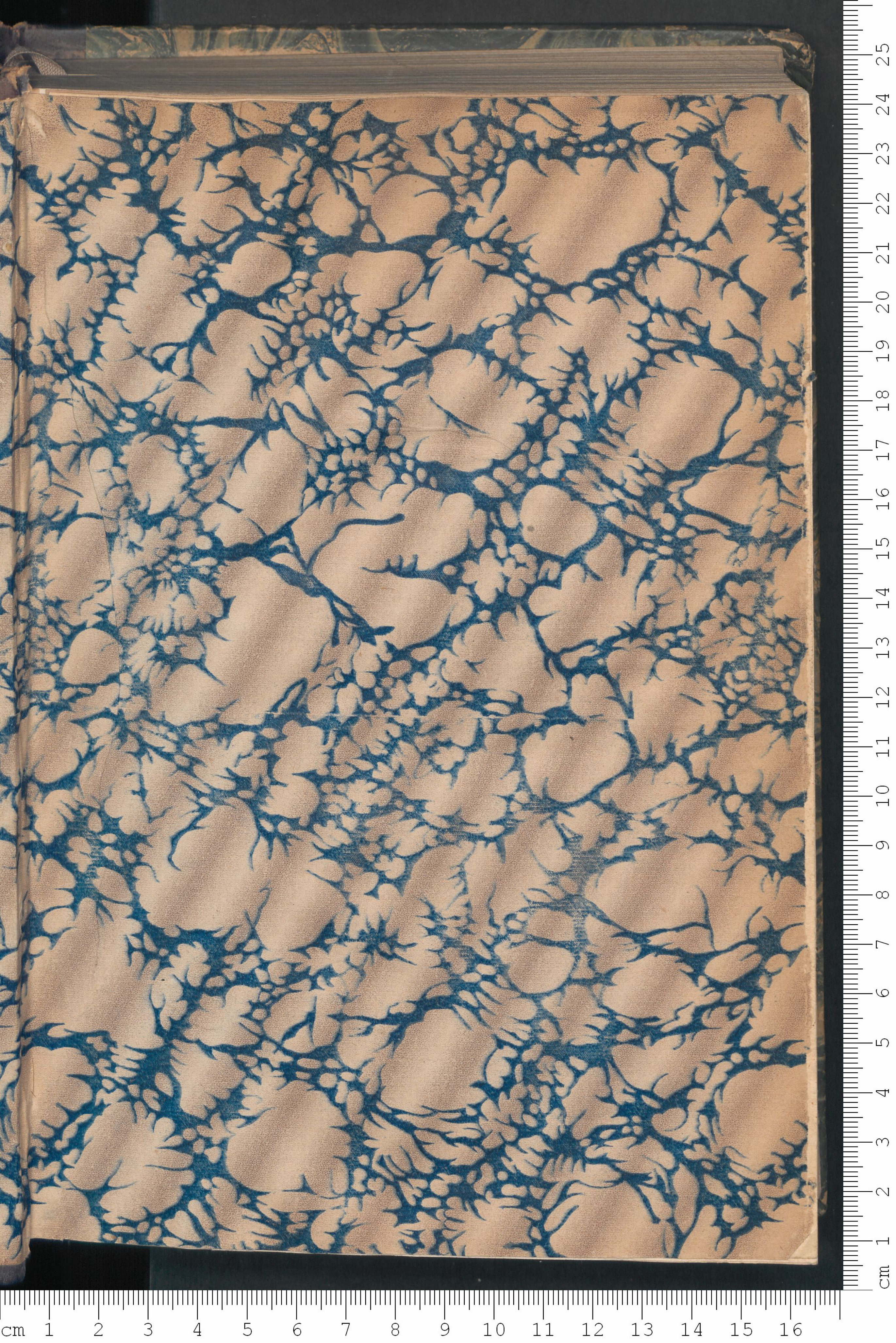
I. JUEL
G

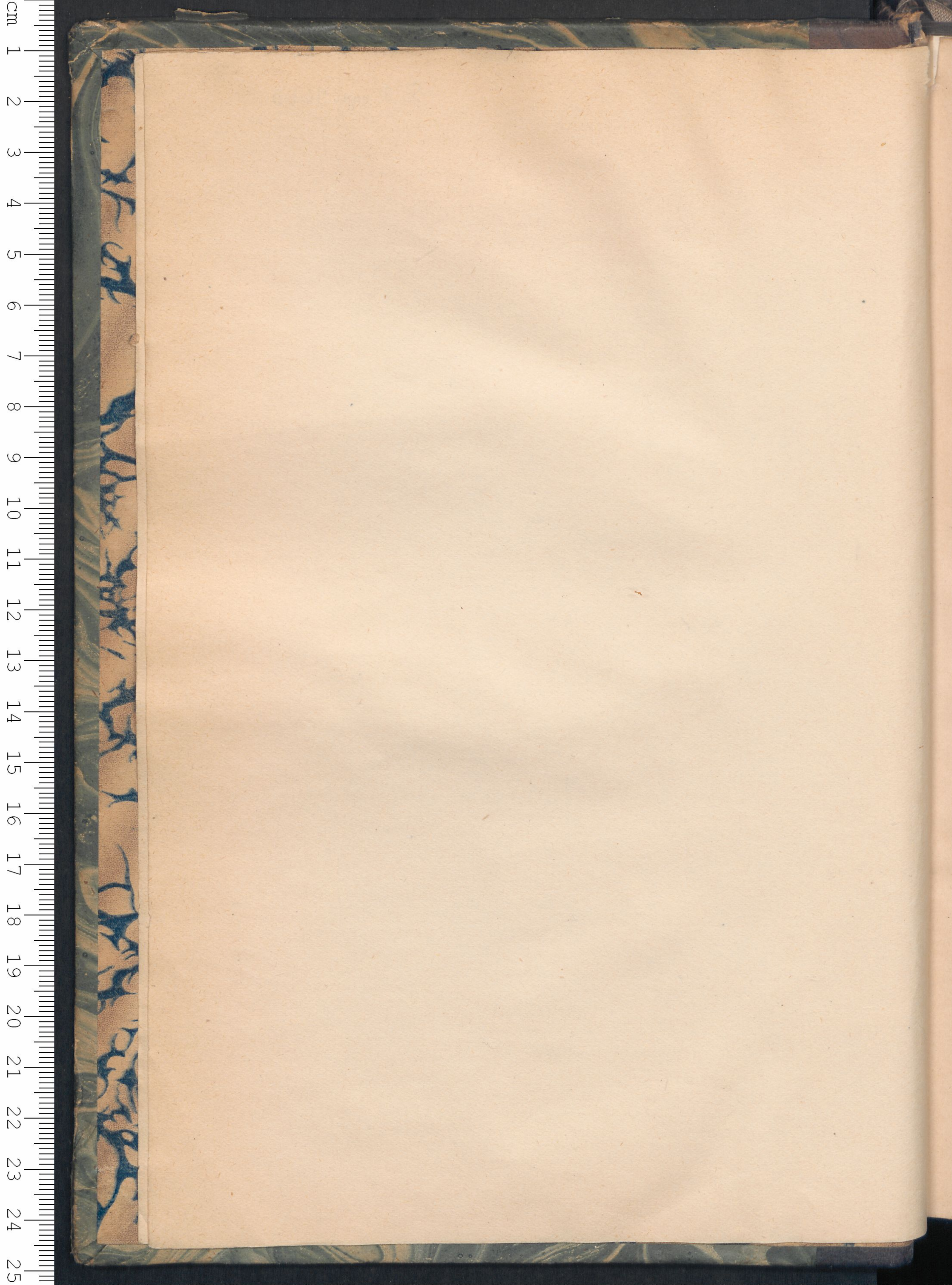
EN REJSE
TIL RUSLAND

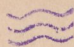

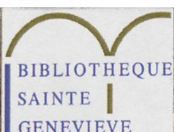

EN REJSE TIL

RUSLAND UNDER TSAR PETER

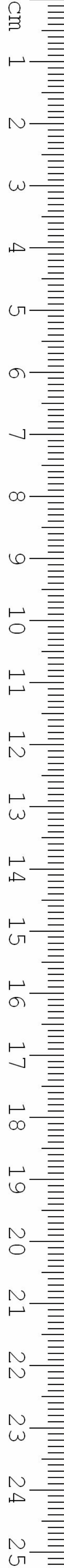

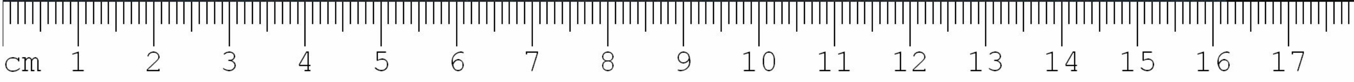

IUST IUEL
Vice=Admiral udi Hans Kongelige Majestæts til Dannemark og Norge etc. Söe = Tieneste

Torenborg: pinx — *J. Haas. Chalg. Reg. Univ. Haf. sculps. 17*

EN REJSE TIL

RUSLAND UNDER TSAR PETER

DAGBOGSOPTEGNELSER AF VICEADMIRAL

JUST JUEL

DANSK GESANDT I RUSLAND 1709—1711

MED ILLUSTRATIONER OG OPLYSENDE ANMÆRKNINGER

VED

GERHARD L. GROVE

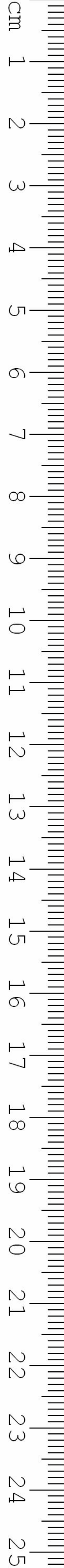

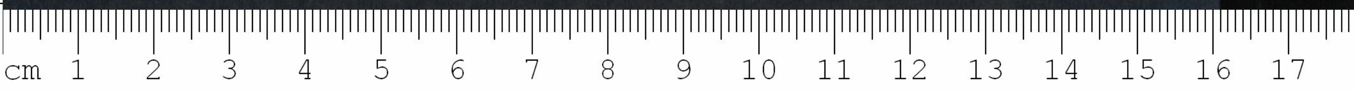
KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1893

FORORD.

Det var et Mærkeaar i Europas Historie, da Kong Frederik IV betroede daværende Kommandør Just Juel en diplomatisk Sendelse til Rusland. Samme Aar og faa Maaneder efter hans Afsendelse falder nemlig Slaget ved Poltava, d. 8. Juli 1709, der gav Stødet til, at det dengang i Europa neppe ænsede Rige i en forbavsende Fart erhvervede sig en Stormagts Stilling, og denne epokegørende Virkning skyldtes hovedsagelig den Fyrstes enestaaende Energi og Intelligens, hvem Juel var bleven akkrediteret og havde faaet Ordre til at følge overalt i Felten som ved Hoffet.

Dagbogsoptegnelser, der ere nedskrevne af en Mand i Juels Stilling og under disse Omstændigheder, ville uundgaaelig berøre Forhold af megen Interesse, og hvorvel der er skrevet uhyre meget om en saa interessant Personlighed som Peter den Store, ere Førstehaandskilderne dog ingenlunde mange, og disse ere i Tidens Løb blevne plumrede saa meget af senere kritikløse og farvede Bearbejdelser, at det netop kan have sin Interesse at bringe en Kilde for Lyset, der har ligget i Fred i henimod 200 Aar og nu kan vise sig i en ganske uforvansket Skikkelse. Saa meget mere som Forfatteren her synes lige langt fra at være enten nogen blind Beundrer eller en fjendsk anlagt Iagttager af Peter, om hans Syn paa Sagen end nu og da kan være noget

hildet af den Aand, Ludvig den XIV's forfinede Hofvæsen fremkaldte i Vesteuropa. For en Mand, der er vant til stadig at se Kongen i al sin Pomp, i en utrolig Afstand selv fra de fornemste Undersaatter, maa det f. Ex. være dobbelt forunderligt, at se Peter tage den nærmeste ved ham i Kirken staaende Tjeners Paryk paa, naar han finder det for koldt, og tilbagelevere den efter Gudstjenesten med et Tak for Laan, eller overhovedet Dag ud og Dag ind færdes mellem Matroser og Borgere som sine lige.

Juels Optegnelser, der ere dedicerede Kongen (jfr. Teksten) og beregnede paa at gøre denne bekendt med det ukendte Rige, dets Magt, Hjælpekilder, Regering, Organisation m. m., have for danske Læsere maaske dog ikke deres største Interesse ved Skildringen af Peter den Store og hans iøvrigt her lidet kendte Hjælpere, ej heller ved Oversigten over hine Aars vigtige Krigsbegivenheder, om end de for Danmark som Forbundsfælle spillede en betydningsfuld Rolle, eller ved Beskrivelsen af det fremmede Land i og for sig. Men Skildringen af Landets Sæder, Skikke, Huse, Brugsgenstande og indre Forhold overhovedet benytter Juel til idelige Sammenligninger med de tilsvarende danske, hvorved han spreder nyt Lys over mangt og meget herhjemme i hine Tider, hvilket ikke mindst vil være af Interesse ved Forhold af ganske dagligdags Natur, som man ofte allervanskeligst vil faa Rede paa, fordi Kundskaben derom af Samtiden anses for selvfølgelig.

Her at meddele en Levnetsbeskrivelse af Just Juel vilde føre for vidt; det vil være tilstrækkeligt at henvise til N. Jonge: „Den danske Vice-Admiral Just Juels Liv og Levnets-Beskrivelse", Kjøbenhavn 1755. Det skal kun nævnes, at han fødtes d. 14. Okt. 1664 i Viborg og hørte til Juelernes berømte Slægt. Faderen var Henrik Juel til Lindberg, Moderen Sophie Høeg, en Datter af Rigskansleren Just Høeg, efter hvem han opkaldtes. Han opdroges til at studere og naaede Færdighed i Latin og Græsk, men da det ikke lykkedes Faderen at faa ham ind i Tyske Kancelli, drog Just Juel udenlands. Han studerede Fransk i Bryssel og lærte paa

flere lange Rejser i hollandsk Tjeneste, hvor han begyndte 1684 med simpel Matrostjeneste, sit Sømandskab fra Grunden af. 1689 blev han Løjtnant i den danske Flaade, hvor han tjente sig op til Kommandør. Efter sin Ruslandsrejse blev han Vice-Admiral. I Slaget ved Jasmund d. 8. Aug. 1715, hvor han førte Avantgarden, fandt han Døden for en svensk Kanonkugle. I sin Rapport om Slaget melder Admiral Raben, at Kongen i ham tabte en af sine bedste Flagmænd.

De her udgivne Dagbogsoptegnelser eller, som Juel kalder dem, „daglig fortegnelse ofuer min Reise till og fra RusLandt“ ere trykte efter den i Rigsarkivet opbevarede Original, som Juel har ladet sin Privatsekretær Rasmus Æreboe, siden Notarius publicus i Kjøbenhavn, nedskrive, og hvori Juel med egen Haand har rettet. Paa Bindet staar trykt: „Just Juels Ambassade i Russland“, en Titel, Juel, der med Villie lader alle diplomatiske Forretningsanliggender indføre i nogle andre, officielle, Protokoller, netop undgaar at bruge. Et Eksemplar, aabenbart Afskrift herefter, er ifølge en Ansøgning til Kongen af 2. Dec. 1719 fra en dengang bekendt Skriver Magnus Dreyer blevet renskrevet af denne og foræret Kongen. Det findes imidlertid neppe mere.

Skøndt Juel utvivlsomt er Forfatter af disse Optegnelser, har hans nævnte Sekretær ogsaa haft en vis Indflydelse paa Indholdet. I dennes Oversættelse af „Den ryssiske Lov“, dediceret Kongen 1721, der findes i Manuskript i det kgl. Bibliothek (Thottske Saml. N. 347 Fol.), taler han i Fortalen til Kongen om *„vores“* [ɔ: Juels og hans] „i Ryslandt holdte Daglige fortegnelse eller *journal*, hvoraf hands Mayestät alt for nogle Aar siden har faaet en Gjenpart, hvilcken Jeg u-værdig ogsaa under tilsyn og befaling af Salig H^r^ *Envoyé Juel* har sammenskrevet og samlet.“ Æreboes Pen spores ogsaa i de detaillerede Beskrivelser af de kirkelige Handlinger, hvor Theologen stikker stærkt igennem, i adskillige Beretninger om Handelen, og specielt i Bemærkningerne om det russiske Sprog, hvori Æreboe var særdeles godt hjemme Tavlerne

med de russiske Bogstaver, Side 320—322, ere saaledes skrevne med hans Haand.

Brudstykker af Juels her udgivne Optegnelser ere sikkert første Gang trykte som oplysende Noter til min Udgave af Rasmus Æreboes Autobiografi 1889, og siden i 1891, da jeg paa Grundlag af dem skrev en Artikel i „Nordisk Tidskrift för Vetenskap, Konst och Industri“ under Titlen: „Træk af Peter den stores liv. Fra en samtidig dansk gesandts utrykte dagbog.“ Allerede kort efter Udgivelsen af Æreboes Autobiografi fandt daværende første Legationssekretær ved den russiske Legation i Kjøbenhavn, nu i Konstantinopel, Hr. Stcherbatchew i dem saa meget af Interesse for Rusland, at han oversatte dem direkte fra Manuskriptet paa russisk. Det russiske Tidsskrift „Русскій Архивъ“ for 1892 optog under Titlen: „Dansk Gesandt hos Peter den Store, Just Juels, Dagbog, oversat fra dansk af G. N. Stcherbatchew“, imidlertid kun Optegnelserne om, hvad disse berettede om Rejsen i selve Rusland, fra 30. August 1709 til 9. Okt. 1711, og selv dette blev (uden Oversætterens Vidende) saaledes beskaaret ved Udskydelser, at det kun kan betragtes som et Udtog.

Den første fuldstændige Udgave af Juels Optegnelser vil altsaa foreligge her, idet der kun er udeladt en lang hollandsk Kontrakt, der findes trykt andetsteds, og en enkelt Kopi af et Brev af liden Interesse, dog intetsteds uden Bemærkning om Udeladelsen.

En Oversættelse paa russisk er under Forberedelse.

Med Hensyn til Retskrivningen har jeg nøje fulgt Originalen, endskønt dette af og til kan medføre temmelig stødende Inkonsekvenser paa Grund af Tidens ringe Sands for Ensartethed i saa Henseende. Men dels er det vanskeligt at indskrænke sig, naar man først har begyndt at rette, og jo mere man nærmer sig det moderne, des mere af Karakteren gaar tabt, og dels kunne selv Fejl i Stavningen ikke sjældent være oplysende med Hensyn til Udtalen. Endvidere taler her en særlig Omstændighed til Fordel for Bibeholdelsen af Retskrivningen, nemlig at man ved at trykke Juels hyppige Rettelser i Æreboes Haandskrift med særlig Skrift

(Kursiv) kan faa en sjælden Lejlighed til at vise Udviklingen af denne hos to hinanden i Tiden saa nærstaaende Personer, hvilket for Sprogmænd i et og andet Punkt muligvis kan være af ikke ringe Interesse, medens enhver Læser, der har gennemlæst nogle faa Sider af Bogen, næppe vil finde sig generet af den ikke særlig gammeldags Bogstavering.

Jeg er endog gaaet videre end ved min Udgave af Æreboe ved at beholde ogsaa den uregelmæssige Brug af store og smaa Forbogstaver, for hvis Brug der trods store Uregelmæssigheder dog vil findes visse Regler. Ganske ejendommeligt er det at spore en vis Rangfølge ogsaa her, som naar der staaer S. 176: „Der blev dantzet i flæng af *H*errer og *F*ruer, *p*iger og *t*ienere“, og at se, hvorledes man næppe finder Excellence, Princesse, Capitain, ja selv Lieutenant eller Corporal stavet med lille Forbogstav, — sjældent, dog af og til, Borgmester og Præst — men hyppigt degn, soldat, tømmermand o. s. v. Med Hensyn til enkelte Bogstaver som K og tildels S og G maa jeg indrømme, at jeg har haft det Indtryk, at Forskellen mellem lille og stort Bogstav har beroet saa meget paa Tilfældigheder, at jeg ikke har fulgt Konsekvensen til det yderste.

Naar jeg har set mig nødsaget til at indskyde Ord, ere de satte i kritiske Klammer. De med latinske Skrifttegn i den med gotiske Bogstaver skrevne Tekst fremhævede Ord har jeg ladet trykke med Kapitæler. I Tegnsætningen har jeg bibeholdt den gamle hyppigere Kommabrug, hvor den efter min Mening har bidraget til at lette Læsningen af de undertiden for os lidt tungt faldende Sætningsbygninger.

At skaffe Billeder af de i Teksten omhandlede Personer, Steder, Begivenheder eller andet efter samtidige Genstande eller Gengivelser — og ikke af senere komponeret Indhold, der lidet vilde harmonere med Teksten — har været forbundet med mange Vanskeligheder, og jeg maa herved udtale min Tak til de mange, der have ydet mig deres værdifulde Hjælp dertil. Navnlig har det været af Betydning for Værket, at jeg ved Velvillie af Hr. Professor Alexander Brückner har faaet Lejlighed til at erhverve

omtrent 20 originale Klichéer af hans store illustrerede russiske Udgave af Peter den Stores Historie, udgiven i St. Petersborg af Suvorin 1882.

For en vigtig pekuniær Støtte, uden hvilken Udgiveren ikke kunde have afset den Tid, som Udgivelsen har udkrævet, bringes opsluttelig den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse en oprigtig Tak.

Sept. 1893.

Udgiveren.

FORKLARING

AF

NOGLE HYPPIGT BENYTTEDE FORKORTELSER VED ANGIVELSEN AF KILDERNE.

Bantisch-Kamensky ɔ: Bantisch-Kamensky: Siècle de Pierre-le-Grand. Paris. 1826.

V. Berch ɔ: V. Berch: Schisneopisanija pervych rossiiskich admiralof. St. Petersborg. 1831.

Br. ɔ: A. Brückner: Illustrirovannaja istoria Petra Velikago. St. Petersborg. 1882.

Br. i O. ɔ: A. Brückner: Peter der Grosze i W. Onckens „Allgemeine Geschichte in Einzeldarstellungen“. Berlin. 1879.

Ennes ɔ: B. A. Ennes: Biografiska minnen af Konung Carl XII's Krigare. Stockholm. 1818.

Gr. Univ. Lex. ɔ: Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste m. m. Halle og Leipzig 1732 og følgende Aar, udgivet af Zedler.

v. Haven ɔ: P. v. Haven: Nye og forbedrede Efterrætninger om det russiske Rige. Kbhvn. 1747.

Lundblad ɔ: K. Lundblad: Carl XII's Historia. Christiansstad. 1835.

P. T. ɔ: Tagebuch Peters des Groszen. Berlin og Leipzig. 1773.

R. Æ. ɔ: Rasmus Æreboes Autobiografi ved G. L. Grove. Kbhvn. 1889.

R. Æ.s Annot. ɔ: Annotationer til Rasmus Æreboes Oversættelse af den russiske Lov. (Manuskr. Thottske Samling Nr. 347 Fol.)

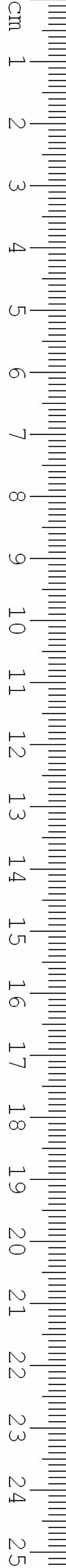
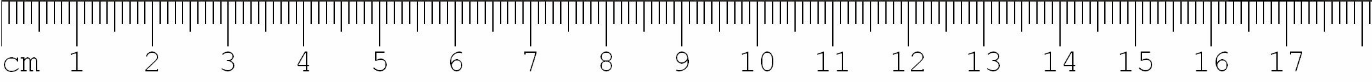
Sbornik i. r. i. o. ɔ: Sbornik imperatorskago russkago istoritscheskago obschtschestva. St. Petersborg.

Sch. ɔ: E. Schuyler: Peter the Great. London. 1884.

Sol. ɔ: Istoria Rossij s drevneïschich vremen, cotschinenie Sergeja Solovjeva. Moskva.

Slov. istor. o. svjatych ɔ. Slovar istoritscheskij o svjatych. St. Petersborg. 1862.

Ustrjalof ɔ: N. Ustrjalof: Istoria tsarstvovanija Petra Velikago. St. Petersborg. 1858.

Stormægtigste Allernaadigste
Arfve Herre og Konge!

Eders Kongelige Majestets mig Allernaadigst medgivne instrux[1]), da Jeg, som Envojé Extra-ordinaire, blev forsendet til Hans Tsariske Majestet, tilholdte mig blant andet ogsaa det, at Jeg over reisen skulde holde en rigtig Journal eller daglig fortegnelsze og den ved hiemkomsten indleveere. Saadan Eders Kongelige Majestets Allernaadigste befaling udj Allerunderdanigste hørsomhed at efterleve, needlegger Jeg for Eders Kongl. Maj'ts fødder denne, paa reisen fra og til Rysland holdte, daglige fortegnelsze, hvilcken er bleven viidtløfftig, saasom Jeg ej alleene har vildet lade det derved beroe, at derudj blev tegnet, hvad i Rysland var at tegne, mens endog derforuden opskreven, hvad dagligen sig har tildraget saa vel paa hen, som paa hiemreisen giennem andre lande.

Dersom dette verck var af mig bleven sammenskrevet for min egen eller andris nysgierighed at fornøje eller udj agt det ved trycken at giøre almindeligt, vilde Jeg visszeligen brugt dend forsigtighed, at de fortellinger deraf vare blevne udelugte, hvor ved Tsaren og hans undersaatter her og der afmalis med farver, som dennem lidet pryder. Heldst efftersom jeg er forsikret paa, at Tsaren, naar hand derom fick kundskab, mig for Eders Kongelige Majestet vilde anklage som dend, der hafde søgt at sammenskrive noget til den Ryssziske nations beskiemmelsze, saa Jeg for min umage maaskee ickun kunde vente mig en mishagelig belønning

[1]) Se Tillægget.

Mens eftersom dette alleeniste er sammenskrevet af aarsag, som før er meldt, nemlig efter Eders Kongl. Maj'ts allernaadigste særdeelis befalning, alt saa har Jeg icke draget nogen betænckning i at fortie det lastværdige, meere end at udsiige det Roesværdige. Heldst efftersom det mig siuntis uforsvarligt, for Eders Kongelige Majestet at fordølge dend rene sandhed, saasom det derforuden er meget magtpaaliggende, at Eders Kongelige Majestet og enhver Regentere af sine udenlandske Ministrer bliver advaret om Hoffets, indbyggernis og landets egenskab, hvor Hannem negotiation betroes, saasom dereffter kand tages adskillige fordeelige anslag, hvilcke ellers bliver tilbage. Og er jeg forsikret paa, at, hvis Eders Kongelige Majestet om den Rysszíske nation nøje hafde hafft kundskab, hvor meget derpaa er at troe, meest udj penge sager, før det med Tsaren oprættede forbund, saadan kundskab da viszeligen vilde have været til stoer nytte og gavn.

Det er langt fra, at Jeg vil udgive denne Journal for en fuldkommen beskrivning om gandske Rysland, thi til saadant verck behøvis en grundig kundskab udj det Rysszíske sprog og mange aars stille forblivelsze udj landet. Mens dette kand Jeg vel sige, at saa meget, som mig mueligt har været, er bleven tegnet, og intet uden det, som Jeg vel og tilfulde var vissze paa, sanden at være. Viidere for mig at udforske har ej være mueligt formedelst dend korte tiid, Jeg mig der opholdte, hvilcken meest blev tilbragt paa reiser her og der, som icke var liden hinder i at faae alting nøje udspurt og udforsket.

At adskillige ting udj denne daglige Fortegnelse ej staar udj dend skick, som de udj kladerne, hvorefter dette er afskreven, ere indførte, er af dend aarsag, at Jeg værende tiiden, Jeg var i Rysland, antegnede alle ting til de dage, paa hvilcke de ere blevne seet og mig bekiendte, men ere her udj det reenskrevne afskrifft undertiiden samlede paa et stæd, paa det, at hvis, som hørte tilsammen, skulde ej være alt for viidt adspreed.

Eders Kongelige Maj't vilde udj ingen unaade optage, at denne Journal saa sildig forfærdiget bliver indleveeret. Sligt er icke skeed formedelst nogen min forsømmelsze, mens af aarsag, at dend, for saa viidt, som deraf var forfærdiget indtil 29. Maj 1711,

blev, iblant andre mine sager, effterliggende i MOSCHOW, da Jeg reiste derfra for at følge Hans TSARISKE MAJ'T paa felttoget imod Tyrcken, og, som det sig tildrog, at det EDERS KONGELIGE MAJ'T Allernaadigst behagede at give mig min RAPPEL udj lejren for STRAALSUND d. 21. DECEMBER samme aar, fick Jeg dend med andre mine sager først her hiem udj foraaret A° 1713 paa dend tiid, Jeg laae saa got som seilfærdig at gaae med EDERS KONGELIGE MAJ'TS flaade udj søen, hvorfor Jeg maatte indeholde med dette viidtløfftige arbeide at føre ræt i skick og lade reenskrive, indtil Jeg sidst i NOVEMBRI i samme aar kom igien af søen, saa det mig ej har været mueligt derpaa at arbeide førend afvigte vinter, ej heller dermed at komme til endelighed før nu formedelst adskillige Krigsrætter og andre imellemstunder forefaldende ærinder, EDERS KONGELIG MAJ'TS tieniste vedkommendis.

Til slutning vil Jeg ønske, at EDERS KONGELIGE MAJESTET maatte udj denne holdte daglige fortegnelsze finde Allernaadigst behag. Tacker saa hermed Allerunderdanigst først, at EDERS KONGELIGE MAJ'T haver hafft den naadige tilliid til min troeskab, at mig uden nogen, enten ved mig self eller andres derom paa mine vegne giorte, ansøgning det vigtige embede er bleven anbetroet at være ENVOJÉ EXTRAORDINAIRE ved det TSARISK[e] Hoff og for det andet, at EDERS KONGELIGE MAJ'T af egen Kongelige Naade uden nogen, af mig derom eller ved andre paa mine vegne giorte, ansøgning, Allernaadigst igien fra samme embede har hiemkaldet. EDERS KONGELIGE MAJ'TS høje naade og bevaagenhed hierteligen ønskende og fremdeelis allerunderdanigst mig tilbeedende, forbliver Jeg udj allerdybeste underdanighed med lif og blod

EDERS KONGELIGE MAJ'TS

[Allerunderdanigste, Troe, arfue Undersott og Tiener

J. JUELL.][1])

---

[1]) Den i Klammer anførte Underskrift, der mangler i Teksten, er tilføjet af Udg. i den Form, Juel plejede at benytte overfor Kongen.

APRILIS Aº 1709.

d. 8. Aprilis blev sendt bud til mig fra Deris Excellencer, Hr Geheime Raaderne Otte Krabbe[1]) og Hr Christian Sehestedt[1]), hvilcke, udj Hans Kongelige Maj'ts fraværelsze paa reisen til Italien, vare allernaadigst anbetroede, alle sager, det almindelige beste angaaende, at forvalte; ved samme bud blev mig anbefalet, strax at komme op udj dend Kongelige Raadstue[2]), did Jeg mig og strax forføjede, og sammestæds forefandt welbemelte begge Herrer Geheime Raader, hvilcke gave mig tilkiende, at de hafde faaet Hans Kongelige Majts allernaadigste befalning, mig at giøre forslag om at gaae udj hans ærende, som Envojé Extraordinaire, til Hans Tsariske Maj't. Jeg kunde paa slig en uformodentlig tiltale ej give svar paastand, bad derfore ydmygeligt om nogle dages opsættelsze til betænkning, tackende imidlertiid Underdanigst for dend tilliid, Hans Kongelig Majestet Allernaadigst loed tilsinne at have til min troeskab, i det Hand hafde fundet for gott, mig at bruuge i saa vigtigt et embede: Og, som velbemelte Herrer gave tilkiende, at de gierne ønskede mit svar saa tiilig, at det med første Post kunde sendis til Hans Kongelige Majestet, saa tog

---

[1]) Otto Krabbe, f. 1641 † 1719, og Christian Sehested, f. 1666 † 1749, begge Medlemmer af Gehejmekonseilet, havde ved kgl. Missive af 9. Novbr. 1708 faaet Ordre om, hvorledes de under Kongens Udenlandsrejse som „et forblivende Konseil" skulde forholde sig „saavel med udenlændske som indlændiske affaires". Paa Sager vedrørende Diplomatien havde Sehested iøvrigt allerede iforvejen som Oversekretær i Tyske Kancelli, Datidens Udenrigsministerium, en betydelig Indflydelse.

[2]) Herved forstodes „Raadstuen for Slottet", en selvstændig, lille Bygning, der hørte til det kongelige Slot i Kjøbenhavn og laa foran dette.

Jeg ickun een dag til betænckning og raadføring med mine venner. Og, efterat Jeg hafde betragtet paa dend eene siide, hvad vanskelighed mig forestoed hos et folck, hvilcket endnu var grovt og uhøvlet, farlighed paa saa lang og besværlig en reise og Sundheds spilde ved et Hoff, hvor overmaade drick var saa i svang, at det var en umuelig ting, derfra at befries, og paa dend anden siide,

Kong Frederik IV af Danmark.
(Stik af Schenck 1709 efter D. Höyers Maleri.)

hvor pligtig en hver undersaatt er, at være bereed til sin Herris tienniste, særdeelis naar ærendet er saa vigtigt, og saa højt magtpaaliggende, som dette var ved omstændigheden af de tiider, mand levede udj[1]); Saa overvandt omsider dend lydagtighed og Aller-

[1]) Det var bevægede Tider, thi Europa var opfyldt med Krig paa næsten alle Kanter. Mod Syd og Vest udkæmpedes den spanske Arvefølgekrig mellem Spanien, Frankrig og Bajern paa den ene Side, den

underdanigste Kierlighed, Jeg hafde for min Allernaadigste Konge, ald anden betænckning om fare og fortræd, saa Jeg d. 9 APRILIS opvartede atter velbemelte Herrer Geheime Raaderne udi dend Kongelige Raadstue, og gav dem svar, at Jeg var bereed, efter min Allernaadigste Herris og Kongis villie, at gaae udj Hans ærende til TSAREN, og, at Jeg ej vilde, som andre for mig hafde giordt, førend de sig sligt ærende paatog, giøre nogen betingning om vederlag, naar Jeg igien kom derfra tilbage, mens lade alt saadant ankomme paa Hans Kongelige MAJESTETS egen naade og behag, begierede alleeniste, at de Hans Kongelige MAJESTET allerunderdanigst paa mine vegne vilde andrage, at det Ham maatte behage, ej at lade mig blive længe udj Rysland, og at mig et fahrtøy maatte forundis til min og mine folckis sampt sagers overførsel til ARCHANGEL[1]).

Alt dette lovede forbemelte Herrer Geheime Raader med første Post Allerunderdanigst at berætte, befalende mig derpaa, at Jeg, imedens svar ventedis, ickun skulde giøre mig færdig, paa det Jeg strax kunde være i bereedskab at fortsætte reisen til RYSLAND, naar mit CREDITIW ankom. Saa giorde de og dend anstalt, at mig 1000 RDr i Krooner bleve betalte til indkiøb, af hvis Jeg behøvede paa reisen, som sædvaanligen givis til alle, der paa saa maade bliver forsendte. Saa blev og anstalt giort, at Last-drageren, FÆRØE kaldet, skulde ved COMMANDEUR-CAPTAIN THAMBSEN[2]) giøris færdig paa Hans Kongelige MAJESTETS naadigste behag for min overførsel til ARCHANGEL.

---

tyske Kejser, England, Nederlandene, Portugal og Savojen paa den anden Side. Og ikke nok med at alle disse Magter laa i Krig, men ogsaa andre Stater, som f. Ex. Danmark, sendte dertil deres Hjælpetropper. Mod Øst og Vest rasede endvidere Krigen mellem Sverrig og Rusland; og Danmark og Polen, der i Begyndelsen af den nordiske Krig vare blevne tvungne til Fred af Sverrig, brændte af Lyst til at genoptage Krigen ved første gunstige Lejlighed for at generhverve tabte Provinser og hævne sig for lidte Ydmygelser.

[1]) Før Peter den store banede Rusland Vejen til Østersøen, var Archangel den Havn, gennem hvilken Landets Hovedforbindelse med Europa foregik.

[2]) Otto Jacob Thambsen, der 1719 gik ud af Marinens Tjeneste som Schoutbynacht, havde mange forskjellige Kommandoer under den nor-

Mig blev og ansagt, at min aarlige løn som ENVOJÉ skulde bestaae udj 3000 RD[r] i Krooner, som skulde angaae fra dend dag, Jeg reiste ud fra Kiøbenhavn, og ophøre dend dag, Jeg kom der igien. Herforuden skulde Jeg nyde 10 RD[r] IN SPECIE af Hans TSARISKE MAJESTET, som skulde angaae fra dend dag, Jeg ankom paa TSARENS grændszer, og ophøre dend dag, Jeg dem igien forloed, efter et, derom imellem Dannemarck og Rysland ANNO 1684 oprettet, forbund [1]), efter hvilcket mig og TSAREN i Hans land skulde forskaffe frie vogne, frie huus, brændeved, lius, og vand. Derforuden skulde mig tilleggis af Hans Kongelige MAJESTET 10 RD[r] udj Krooner over det sædvanlige for hver dag, jeg fulgte TSAREN udj marcken, eller paa reiser udenfor MOSCHOW.

Effter dette saa var afhandlet, skrev Jeg self Allerunderdanigst til Hans Kongelige MAJESTET, tackende, at hand mig til saadant embede hafde udvalt, uden af mig, eller af nogen anden paa min begiering, derom at have været anmodet, og, at Jeg mig det hafde paataget, alleeniste for at viise min Allerunderdanigste lydighed, med forsæt, mig saaleedis at forholde, som det en oprigtig og ærlig undersaatt vel egnede og anstoed.

Ved samme leilighed forresloeg Jeg MONSIEUR PEDER FALK [2]) at gaa med mig, som Kongelig LEGATIONS SECRETEERer, saasom dend, udj MOSCHOW værende, Kongelig LEGATIONS SECRETEERer MONSIEUR SKOUBOE [3]) hafde forlanget, at blive afløst tilliige med

diske Krig. Da han efter de i det følgende omtalte Chikanerier fra svensk Side havde overført Juel til Narva, skriver denne til Sehested, at han ikke noksom kunde udsige, hvor megen Grund han havde til at være fornøjet med hans Konduite, med den Tilføjelse, at Kongen i ham havde saa god og dygtig en Officer, han kunde ønske sig. Aar 1715 i Slaget ved Pommern faldt det i Thambsens Lod at overtage Chefsposten paa „Justitia" efter Just Juel, der i samme Slag faldt for en Kanonkugle (jfr. R. Æ.).

[1]) Traktat af 10. Aug. 1684.

[2]) Peter Falk blev efter Juels Rappel akkrediteret det russiske Hof som Chargé d'affaires i længere Tid. Efter sin Hjemkomst udnævntes han 1716 til Præsident i Christiania, hvor han døde 1720 som Justitsraad. I Klokker Hass's „Ære- og Eftermæle", et Haandskrift i Christiania Universitets Bibl., kaldes han en lovkyndig, elsket og æret Mand (jfr. R. Æ.).

[3]) Christian Schouboe, f. 1686 † 1736, der 2. Decbr. 1704 var bleven Legationssekretær ved den moskovitiske Legation, var en Søn af Borg-

dend, udj MOSCHOW værende, Kongelige ENVOJÉ EXTRAORDINAIRE ESTATZ Raad GRUNDT[1]).

Derpaa begyndte Jeg, at antage folck, og lade arbeide paa vogne, hestetøy, klæder og andet, hvilcket alt, saavelsom skiibet FÆRØE, blev færdig i MEDIO JUNIJ.

Saa antog Jeg og en STUDENT, navnlig Raszmus Æreboe[2]), som min Haandskriver eller SECRETEERER i mine egne sager at skrive.

JUNIUS.

d. 17. ☾[3]). Da nu Hans Kongelige MAJESTETS Lastdragere FÆRØE, ført af COMMANDEUR CAPTAIN THAMBSEN, laae færdig, og mine sager

---

mester Jens Christensen S. i Odense. Han søgte efter Hjemkomsten forskellige Embeder, men naaede først 1713 at blive Vicelandsdommer i Fyen. Aaret efter blev han Landsdommer sammesteds og Kancelliraad, 1731 Etatsraad. Han ægtede 1716 Charlotte Amalie Rasch, en Datter af Kjøbenhavns bekjendte Politimester Claus Rasch til Raschenborg.

[1]) Georg Grundt, eller rettere Grund, som han selv skrev sig, der i sin yngre Alder havde rejst adskillige Aar udenlands med Prinds Carl og Christian V's naturlige Søn Christian Gyldenløve og 1704 var bleven Kommitteret i det da oprettede Kommerce-Kollegium, var fra 1705—10 overord. Afsending ved Hoffet i Rusland. Efter Hjemkomsten betroedes ham det overmaade besværlige Hverv at være Formand for Sundhedskommissionen i Kjøbenhavn under Pesten. Han blev senere Landfoged i Bredsted og Medlem af Overretten i Gottorp og døde 1729 (jfr. R. Æ.).

[2]) Rasmus Æreboe, f. 1685 † 1744, en fattig Skippersøn fra Svendborg, havde dengang netop heldig afsluttet sine af Sult, Trang og mange andre Genvordigheder hæmmede Studier. Hans Færdighed i Latin skaffede ham denne Stilling, der aabnede ham en Løbebane, han som theologisk Studerende ikke havde drømt om. Efter denne Rejse var han endnu to Gange paa Ruslandsfærd, den ene Gang i aaben Baad fra Danmark, og efter Hjemkomsten fik han, antagelig paa Grund af sine Sprogkundskaber, i Stedet for et Præstekald, han søgte, Embedet som Notarius publicus i Kjøbenhavn. Sine mangfoldige Livsomskiftelser har han skildret i sin Autobiografi, der er bleven udgivet 1862 af Dr. phil. Burman-Becker og 1889, forsynet med Forfatterens Portræt og oplysende Noter, af dette Værks Udgiver. Admiral Juels Journal har han i Egenskab af dennes Privatsekretær nedskrevet, ligesom han ogsaa (jfr. Forordet) i flere Henseender sikkert har haft Indflydelse paa Indholdet.

[3]) De til Datoerne føjede astronomiske Betegnelser betyde ⊙ Søndag (Solen), ☾ Mandag (Maanen), ♂ Tirsdag (Mars), ☿ Onsdag (Merkur), ♃ Torsdag (Jupiter), ♀ Fredag (Venus), ♄ Lørdag (Saturn).

der udj indskiibet, for at overføris til ARCHANGEL, ankom Kongelig befalning til de Kongelige Geheime-Raader, Deris EXCELLENCER H[R] OTTE KRABBE, og H[R] CHRISTIAN SEHESTED, at reisen, i stæden for at skee over ARCHANGEL, saaleedis skulle forandris, at Jeg mig endnu samme Dag skulle begive paa vejen til POTSDAMM udj BRANDENBURGER-land, for at indhendte nærmere befalning, og at skiibet, sampt mine folck og tøy, imidlertiid skulde seile til PILLOW, der at afbie min ankomst.

Med samme Post og befalning om min reisis antrædelsze ankom og forsikring fra Hans Kongelige MAJESTET til velbemelte H[r] Geheime Raaderne, at Jeg ej længere end 3 aar skulde blive udj Rysland, og tilliige samtycke, at MONSIEUR PEDER FALK, som LEGATIONS SECRETEERER maatte gaae med mig til MOSCHOW.

Udj følge af forbemelte Hans Kongelige MAJESTETS villie begav Jeg mig samme afften paa reisen klocken 7, og kom klocken 11 til ROSKILDE.

d: 18. ♂ kom igiennem RINGSTED, SLAGELSE, CORSØER, Beltet, NYBORG, og ankom om afftenen klocken 10 til ODENSE.

d: 19. ☿ kom igiennem ASSENS, over det lidet Belt, igiennem HADERSLEBEN, og om afftenen til FLENSBORRIG.

d: 20. ♃ kom igiennem RENSBORRIG og ITZEHOE.

d: 21. ♀, Morgenen klocken 7, ankom Jeg til HAMBORRIG, hvorfra Jeg mig effter liden ophold, for at tale med de Kongelige AGENTER de HERTHOGER [1]), som og med Hans kongelig MAJESTETS RESIDENT ESTATS Raad HAGEDORN [2]), endnu samme afften begav paa vejen til POTSDAM, og ankom til ESCHEBOURG.

---

[1]) Den 24. Decbr. 1689 vare Johann Baptista og Wilhelm de Herthoge blevne udnævnte til Faktorer og Agenter i Hamborg. Det paahvilede dem i denne Egenskab nøje at iagttage, hvad der gik for sig i Udlandet af Interesse for Danmark, og strax at underrette det tyske Kancelli derom, desuden at besørge Breve mellem Regeringen og dens Gesandter eller de udenlandske Magter samt Penge- og andre Kommissioner efter Ordre af Overrentemesteren, for hvem de havde at aflægge Regnskab (jfr. Bestall. i tyske Kancellis Patenter i Rigsarkivet).

[2]) Hans Statius von Hagedorn, f. 1668 † 1772, blev den 4. Okt. 1702 dansk Resident i den nedersaksiske Kreds og døde som Konferensraad i Hamborg. Ved sin Hustru Anne Marie, f. Schumacher blev han Fader til

d: 22. ♄ kom igiennem BOITZENBORG, LÜBTEENE og LENTZEN.
d: 23. ☉ kom igiennem PERLEBORG, KYRITZ og FEHRBELLIN.
d: 24. ☾ kom igiennem NAWEN, og ankom omtrent klocken 10 udj POTSDAM; aflagde saa, Gud skee lov! dend reise lyckeligen af omtrent 90 miile ved nat og dagis reisen i 6 dage og 7 nætter. Saasom Jeg udj POTSDAM intet herberge kunde bekomme, loed Jeg mig anmelde hos dend Kongelig Preussziske Hoff FOURIER, som mig et anviiste.

Jeg hafde ventet at finde Hans Kongelige MAJESTET i POTSDAM, men fornam, at hand sig endnu til DRESDEN hos Kong AUGUSTUM[1]) af Pohlen opholdte, og taltes der uvissze om, naar efter aftale min Allernaadigste Herre og Konge, Kongen af Preutzen[2]), og Kongen af Pohlen skulde komme tilsammen til POTSDAM. For da viidere at faae at viide, hvad Jeg i POTSDAM skulde forrette, om Jeg mig længere der skulde opholde eller ej, skrev Jeg til Deris EXCELLENCER H^R Geheime-Raaderne LENTHE og WIIBE[3]), som vare udj Hans Konge-

---

Digteren Friedrich von Hagedorn (jfr. dennes: Gesammelte Werken, udgivne af Eschenburg, Hamborg 1800, 4de Del).

[1]) Frederik August eller August den stærke, f. 1670, † 1733, Konge af Polen og Kurfyrste af Saksen, var Søn af Johan Georg af Saksen og Christian V's Søster Anna Sofie, altsaa Søskendebarn til Frederik IV. Han havde just ved denne Tid inviteret denne til et Besøg i Dresden paa Vejen fra Italien, og dette fejredes med den mest overdaadige Pragt. Flere Dage optoges af glimrende Optog, udstyrede med Rokokotidens æventyrligt udstafferede Tilbehør. For at skaffe det fornødne Terræn opførtes et helt Slot af grønmalet Træ, som omsluttede en stor Plads. Ved særdeles velvilligt ydet Hjælp af Embedsmændene ved den kgl. Kobberstiksamling i Dresden (af hvem jeg særlig skylder Dr. Sponsel Tak) har Udgiveren faaet Lejlighed til at iagttage, at smukke samtidige haandkolorerede Tegninger endnu sammesteds vidne om disse interessante Optog, og er bleven opmærksom paa, at dette Slot gjenopbygget i Sten, paa den ene Fløj nær ganske efter samme Model, er Zwingeren i Dresden. Denne stilfulde Bygning, der huser Dresdens verdensberømte Samlinger, skylder saaledes den danske Konges Besøg sin Oprindelse.

[2]) Frederik I af Preussen, III som Kurfyrste af Brandenburg, f. 1657, † 1713, Søn af den Store Kurfyrste, havde kun 8 Aar iforvejen faaet Hertugdømmet Preussen ophøjet til et Kongerige ved adskillige Ofre til Kejseren af Tyskland.

[3]) Gehejmeraaderne Overkrigssekretær Christian Lente, f. 1649, † 1725, og Oversekretær i det danske Kancelli, siden Statholder i Norge, Ditlev Wibe, f. 1649, † 1725, hørte til Frederik IV's mest betroede Mænd og døde begge som Elefantriddere.

lige MAJESTETS følge udj Dresden, og loed dem viide, at Jeg efter Kongelig Allernaadigste befalning til POTSDAM var ankommen.

Paa vejen imellem HAMBORG og POTSDAM, er det saaleedis af Hans Kongelige MAJ^{T} af Preutzen anordnet, at reisende kand have dend ORDINAIRE og EXTRAORDINAIRE Post. Dend ORDINAIRE gaar toe gange om uugen, og betaler hver persohn for miilen toe goede

Grosken, hvor imod hver reisende kand føre 50 Rd^{ds} tynge med sig for samme penge; hvad hand over dend vegt med sig fører, betalis særdeelis. EXTRAORDINAIRE Post kand havis, naar det af de reisende forlangis, og betales da for hver Hest 1 DRITTEL miilen. Naar toe persohner reiser, har de forlov, at bringe med sig 200 Rd, og ere ej pligtige, at betale meere end toe heste. Ere de trej eller fleere persohner, maa de betale for trej eller fleere heste, ligesom deris føring er stoer og tung til; Vognmesteren nyder ved

hver skiffte 2 goede Grosken for anstalt at giøre. Kongen af Preutzen faar af vognmanden en Grosken af hver Rixdaler, som fortienis, hvilcke afleggis ved Post Ampterne. Derimod nyder hver POSTILLON |: saa kaldis Vognmændene, der kiører :| aarlig 100 Rixdaler, en blaae munderings kiortel af Post Amptet, et silcke-brev, et Posthorn hengendis i en silcke litze, og et Postskilt med det Preussziske vaaben udj, som henger paa brystet. Naar POSTILLONEN kiører paa vejen og kommer i møde med nogen anden vogn, eller ved huulveje og andre enge veje, blæser hand i sit Posthorn, da alle, Ham i møde kommende, maa kiøre af vejen. POSTILLONEN er self pligtig at betale alle broe og bommepenge, hvor noget er at betale, ihvorvel de ellers sligt de reisende, som ej derom ere viidende, affordre.

Imellem HAMBORG og POTSDAM ere alle huusene tægt med fladde tegelsteene paa dend maade, som Spaanetagene ere udj Dannemarck, dog henger tegelsteenene paa lægterne med hager.

Paa landsbyerne er det ingen tilladt at have Bagerovn i sit huus, mens alt et temmelig stycke veis fra huusene. Ja det er icke engang tilladt, for fare af ildebrand, at bedecke samme ovne med bredder eller andet tag.

Paa alle stæder, hvor toe eller trej eller fleere veje skiltis ad, stoed opreiste støtter med arme paa. Paa hver arm var tegnet nafnet af hver stæd, hvor vejen gick hen, saa vel som og hvor mange miile, der er til hver stæd, hvilcket er en træffelig behielp for de reisende, som, ved disze armes vejviisning, self kand finde vejen, naar de ickun veed landsbyernis nafne, som de skal igiennem.

Endnu er at mercke om dend gangbare mynt imellem HAMBORG og POTSDAM, saavelsom i BERLIN, det gandske BRANDENBORGSKE land, POMMEREN, LÜNEBURG og SAXEN, at dend kaldis DRITTELS, som er i forskiæl imod Danske Krooner i BERLIN 12 PRO CENTO. 3 enckelde DRITTELS, enten de ere BRANDENBURGISKE, LÜNEBURGISKE eller SAXISKE |: thi dissze gaae i flæng over heele landet :| giør en Rixdaler COURANT, en Rixdaler er 24 CROSCHEN |: hver GROSCHEN er $3^3/_4$ skilling Danske :| eller 48 Sexpfenninger, som ere næsten liige ved 2 skilling Danske. En Drejer, er saa meget, som en

Dansk skilling, har 3 pfenninger, hver pfenning er liige med en hviid udj Dannemarck.

Paa reisen omtrent ved FEHRBELLIN er en stoer eng og moratz, vel 3 eller 4 miile lang, hvorover gaar en stor vaasze eller Demming til FEHRBELLIN. Vejen løber der til det MEKELBORGske, og Kongen af Preutzen faar samme stæd en stoer told, særdeelis af REPTINER øll: Samme FEHRBELLIN er nafnkundig af den Sejervinding, som dend nu regierendis Konges Fader, Chuurførsten af BRANDENBORG, icke langt derfra erholdt over de Svenske ANNO 1675.

Slottet i POTSDAM er temmelig prægtigt, behengt med kostbare omheng og Skilderier. Paa dend stoere Sall er et prægtig Skienck af sølf forgyldt, og en trejdobbelt Sølflysekrone. Haven ved slottet er anlagt i en moratz med stoer bekostning. Og er der ellers intet andet at berømme, end at der findes et meget prægtigt og Kostelig Glashuus med Laurbær, ORANIE og andre træer udj.

Udj Kongen af Preutzens PHASAN-have ved POTSDAM ere ickun faa PHASANER, mens et smugt Lysthuus og en smuck Lystgang paa tusinde skritt, paa begge sider med træer beplantet langs vejen ud til POTSDAM.

Kongens Have er paa de tvende siider indsluttet af en strøm, som kaldis HAVEL, begynder ved SPANDOW, og løber ind i Elven ved HAVELBERG.

Dyr-haven i POTSDAM er indhegnet bedre, bestandigere og med mindre bekostning end vore Dyrehaver ere i Dannemarck, saasom dend er indhegnet med flagte stycker eg og bøg, som med enden ere nedstukne i jorden, tæt ved hver anden, og oven til hugget runde og spidsze, hvorpaa for at holde styckerne sammen ere flettet vidier en haand bred af det slags, som flættis udj gierder.

Kackelovnene her i landet ere alle af glaszeerede steene og Bileggere.

Endnu er at mercke, at Kongen af Preutzen holder en Spille-Jagt paa strømmen HAVEL, som er meget prægtig inden og uden med malning og forgyldning, fører hviidt flag, giøes, wimpel og nockeflag, hvor udj staar en sort Ørn, som er det Preutziske vaaben. Særdeelis er at melde, at, da Jeg var i fornevnte Kongens Jagt og Jeg vilde gaae need ved den baggerste trappe, for at

besee Kahytten, blev mig sagt, Jeg skulde needstiige ved dend forreste Trappe, saasom ingen, hvo det og være kunde, tilloedes at needgaae ved dend trappe, uden Kongen og Dronningen alleene. QVANTUM EST IN REBUS INANE.

d: 29. ♄. Ankom her en BATAILLON GRANADEERER, som skulde holde vagt, naar det høje Herskab ankom.

Kong Frederik I af Preussens Lystjagt.
(Efter et Maleri af Skibets Bygmester Maddersteg, stukket af Wolffgang.)

d: 30. ☉. Ankom Hans Kongelige MAJESTET af Preutzen til POTSDAM saa vel som og hans trende Halfbrødre Mar-Grefverne[1]).

Jeg merckede i dend LUTHERSKE Kircke her i POTSDAM, at Meszeserckene vare anderleedis end de, udj Dannemarck brugelige, derudj, at de vare uden ermer, skaarne udj fiire parter, hvor af toe henger, een for og en bag need, og tvende smallere over hver axel, som Hænge-Ermer.

[1]) Philip Wilhelm, f. 1669, † 1711, af Schwedt, Statholder i Magdeburg, Albrecht Friedrich, f. 1672, † 1731, Statholder i Bagpommern, og Christian Ludwig, f. 1677, † 1734, Statholder og Domprovst i Halberstadt.

Naar SACRAMENTet uddeelis, saa knæler ickun een af gangen paa højre siiden af alteret, for at anamme HOSTIEN eller brødet, samme gaar siiden om til dend venstre siide og knæler der paa en skammel for at anamme Kalcken. Naar Indvielszens ord læsis, staar de, som gaar til Guds bord, paa gulvet, og knæler ved Bønnen. Mens for Alteret siider paa Knæe fiire halfvoxne skoele-drenge udj hviide Mesze-sercker med viol-blaae belter og bøjer sig need med ansigtet til jorden, naar Jesu nafn næfnis. Naar dend Hellige Nadvere holdis, staar disze fiire, toe og toe paa hver siide af Alteret, holdendis under HOSTIEN og Kalcken et Rødt silcke-klæde. Saa offte Præsten siiger for Alteret: HERREN VÆRE MED EDER! slaar hand kaars med haanden, som naar hand læszer velsignelszen; men det kaars, hand slaar, er ligesom SANCT ANDREÆ kaars.

JULIUS.

d: 1. ☾. Ankom Svitzer-GUARDEN, alle klædte med korte blaae trøjer, viide buxer, bærendis deris kaarder udj Axelgeheng, hafde kraver om halszen paa dend maade omtrent som de Danske Præste-kraver, spidse hatte, med en small rand; en hviid fejr stoed liige op paa samme hatt.

Saa ankom og Kongens af Preutzens Lifvagt med blaa mundeering og guldstaffering, som ellers alle andre Kongens be-tienere.

Alle kamre i POTSDAM, og ellers i gandske BRANDENBURG, i hvor ringe huuszene end ere, ere klædte med leer under loftet liige med bielckerne, og siiden overstrøgen med kalck, hvilcket er i stæden for gipsen udj Dannemarck, og er kosteligt for støv, der ellers falder need, for varmen at holde inde, saa og for, at der ej skal høris paa de øfverste kamre, hvad der talis i de nederste, saa er det og tienligt, naar vaade-ild paakommer, at ilden ej kand for hastig griibe om sig, at mand jo kand have tiid, at redde sit gods og liv. Dissze loffter giøris paa denne maade, at mand tager stocke, som omvindis med halm, og sticker dem ind imellem bielckerne, siden med leer besmører, hvilcket atter needenunder

med andet leer jefnis, kliines og siden kalckis, paa det at Dønnicket[1]) skal være dis lættere, bedre holde tilsamme og ej tynge bielekerne og huuszet.

d: 2 ♂. Ankom Deris Kongelige MAJTER Kongen af Dannemarck, min allernaadigste Herre og Konge, og Kongen af Pohlen. Hans Kongelige MAJESTET af Preutzen sendte sine trende brødre Mar-greverne, ALBRECHT, PHILIP, og LUDWIG[2]) saa og sin Lifvagt dennem i møde en half miil fra POTSDAM. Jeg kiørte ogsaa ud, men en miil længere, end der Mar-Greverne indbiede Deris MAJESTETER, hvor min Allernaadigste Konge og Herre, som sad i vognen paa dend højre side af Kong AUGUSTO af Pohlen, loed holde liidet stille, medens Jeg hafde dend ære, at fremstille mig for Ham, og lade Ham see, at Jeg efter hans allernaadigste befalning alt var ankommen. Siden foere De til POTSDAM, og da de vare opkomne paa slottet, blev løsznet med skarp 36 METALL 24 ℔ger stycker, som til dend ende vare førte fra BERLIN, og oplagde i Haven i POTS-DAM. De nederste værelszer paa slottet paa dend højre haand bleve indrømmede for min allernaadigste Konge, de andre værelszer paa den anden Siide for Hans Kongelige MAJESTET af Pohlen; og Kongen af Preutzen hafde de Kamre, som vare over Kongen af Dannemarck, og Dronningen de, som vare over Kongen af Pohlen.

d: 3. ☿. Jeg gick Klocken 11 til Hove, hvor Jeg merckede, saa-leedes at være aftalt om rangen og det øfverste stæd imellem Kongerne, Hans MAJT af Dannemarck og Hans MAJT af Pohlen, at de skulde skifftes til, at have det øfverste stæd, hver sin dag, og faldt det da dend dag Hans Kongelige MAJT af Pohlen til. Hvo rangen første gang skulde have, var ved lodkastning alt afgiort; Kongen af Preutzen gav dem begge, som sine giester det øfverste stæd.

Det Høje Herskabs sæde ved bordet var saa beskicket, at Hans Kongelige MAJESTET af Pohlen sad øfverst, næst Hannem Kongen, saa Hans Kongelige MAJESTET af Preutzen, ved Ham de

---

[1]) Dønniken eller Kalkpudsen.
[2]) Christian Ludwig, se Noten S. 14.

trende Margrever. Paa dend venstre haand af Kongen af Pohlen sad Dronningen af Preusszen[1]), dog altiid saa langt fra Kongerne, at en persohn riigeligen kunde sidde imellem dem. Næst Dronningen sadde de tvende Mar-Grevinder[2]), og saa paa begge siider Herrer af det Danske og Polske Hoff. Ved hver skaal, Kongerne drack, blev skudt 9 skud, og naar Mar-Greverne drack, trej af de ommeldte i haven plantede stycker. Omtrent 7 eller 8 skritt fra

Kong Frederik I af Preussen.
(Efter samtidigt Maleri af Wentzel, stukket af Wolffgang.)

bordet sloge Svitzerne med deris Hellebaarder en Kreds, udj hvilcken ingen blev indladt, uden Kammer-Junckerne, som hafde opvartning, og de fornemmeste Herrer ved Kongerne. De fleeste

[1]) Sophie Louise, f. 1685, † 1735, en meklenborgsk Prinsesse, med hvem Kongen Aaret i Forvejen havde indgaaet sit 3die Ægteskab.

[2]) Kongens to førnævnte Halvbrødres Gemalinder, Johanne Charlotte, f. 1682, † 1750, Datter af Fyrst Johan Georg af Anhalt-Dessau, gift 1699 med Markgrev Philip, og Maria Dorothea. f. 1684, † 1743, Datter af Hertug Frederik Kasimir af Kurland, gift 1703 med Markgrev Albrecht.

folck stoede uden omkring dennem, og det i større mængde, end Jeg nogen tiid har seet ved det Franske Hoff, endog paa de højtideligste dage.

Samme dag om eftermiddagen blev holdt Fransk COMOEDIE[1]) udj Glashuuszet, hvor efter Herskabet forlystede sig med spatzeering udj haven. Styckerne bleve løsnet, da de ginge op igien paa slottet. d: 4. ♃ var samme pragt, som dagen tilforn: Her var mangfoldige Riddere af dend Kongelige Preutziske orden, som er indstifftet, at dend bæris udj et brangguult baand, med et guldkaars blaat anløbet, og en bordyret stierne paa brystet, hvor udj staar en sort Ørn, og uden omkring: SUUM CUIQUE. Bemeldte kaars har 8 spitser, omtrent som et MALTHEISke kaars. Midt udj staar FRIDERICUS REX. Ørnen, som sidder paa brystet, har udj dend eene Klov en Laurbær-Krantz, og udj dend anden en Torden-straale, hvor ved staaer, som meldt er: SUUM CUIQUE, til at betegne, at dend har ære og straf til enhver, eftersom hand sig forholder.

Efftermiddagen blev igien holdt COMOEDIE. Afftenen blev lodde tagne, og enhver blev parret med det Fruentimmer, hvis nafn han fandt paa dend seddel, som Marskalken holdt frem for dem udj beggere. Siden toge Damerne sedler, hvorpaa var ickun tegnet tall; og sad da hver efter det tall med dend, som Hendis nafn hafde trucken i Lotteriet, thi alle stoelene vare med tall. Naar de skulde sætte sig ved boordet, bleve tallene opraabte, og gick de saa hver med sin mage fra og til bords efter sit tall. Siden dantzede de ogsaa hver efter sit tall; saa Jeg hafde dend aften dend ære, at spiise med 3 Konger ved det stoere bord, og tilfaldt mig udj Lotteriet, at blive parret med Grevinde FLEMMING[2]), som var Grev BIELKIS daatter udj Sverrig.

---

[1]) „L'impromptu des bergers de Potsdam, prologue héroique par le Sr. Sevigny, comédien du roy. A Cologne sur la Sprée, chez Ulric Liepert, imprimeur du roy", hvori Potsdams Hyrder og Hyrdinder bringe de tre Konger deres Hyldest.

[2]) Sigrid Kathrine, f. 1681, en Datter af Greve Niels Bielke, svensk Guvernør i Pommern, var gift med den saksiske General Johan Georg, Greve af Flemming, en Broder til den senere omtalte polske og saksiske Kabinetsminister og Feltmarskal Jakob Henrik, Greve af Flemming (jfr. Hübner: Gen. Tab. IV).

d: 5. ♀. Denne dag, saa vel som dend forrige, og alt dend tiid Kongerne vare i POTSDAM, bare hvercken De, eller nogen af alle, som kom til Hove, kaarder, eftersom Kongen af Preutzen regnede POTSDAM som et landlysthuus, hvor ingen behøvede, at bære kaarder.

Middagen spiisede Kongerne sammen, eftermiddagen var der COMOEDIE, Afftenen Lotterie, som dagen tilforn, for at blive parret, hvorudj det gick, som udj andre gifftermaale, somme vare fornøjet, somme misfornøjet. Dog blev ingen tilladt, at drage seddeler, førend alle fremmede af Kongernis følge først hafde trucket; var da plads over, blev ogsaa nogle sædler truckne af det Preutziske Hoff. Enhver af de fremmede Herrer, som hafde været i følge med Kongerne fra Dresden, hafde en Kongelig LAQUEY, som vartede op i huuset hos Ham, for at anmelde, hvad der fattedis, og een af Kongens vogne, at kiøre ud med. Samme dag blev holdt en jagt en miil fra BERLIN, og inddreven udj Dugge en goed deel stoer vildt, hvoraf blev skudt nogle og trediesindstyve stycker, der blev og hidset 4 Ræfve, tvende sprunge over Duggene til allis forundring. Et eeniste vildsviin blev inddreevet, hvilcket Kongen af Pohlen fangede med fange-jern.

d: 6. ♄. Track Liifvagten til hest, GRENADEERerne og Svitserne op paa Slotsgaarden, som sædvanlig hver dag klocken 11. Hver af Kongerne spiiste for sig self i sit kammer.

I de underste værelszer, som vare hvalte, blev hver middag og afften femb borde decket, hver paa 24 persohner. Men ved det, som var Ober-Hoff-MARSKALKens boord, var ingen tilladt at sætte sig, uden de, som vare udj de tvende fremmede Kongers følge. Afftenen var atter Lotterie om Fruentimmer, som dagen tilforn; og er at merke, at hver afften hafde boordet en anden dannelsze, saa alting var saa nøje paaseet, at de fremmede nøed frem for andre sær æris beviisning udj alle ting.

d: 7. ⊙. Blev holdt prædicken paa slottet hos alle trej Konger i en hvers Kammer paa adskillige sprog, og efter adskillig Troes bekiendelsze. Hos min Herre og Konge paa Danske af Mag: IWER

Brink [1]) efter dend Ausburgiske Confession, hos Kongen af Preutzen paa Tydsk i dend Calvinske Troe, og hos Kongen af Pohlen [blev] af Pater Wota, en gammel Italiensk Jesuit, holdt Mesze og prædicket paa Frantzøsk efter dend Romerske Kirckes troe. Om Afftenen blev holdt samme højtiidelighed, som de andre aftener tilforn.

d: 8. ☾. Spiiste alle trej Kongerne paa det Kongelige Lysthuus, liggende en mil fra Potsdam, kaldet Capot; kom saa seilende tilbage igien paa Havelen, og ginge i land under Løsning af styckerne i haven, og paa Jagten. De hafde holdt sig der saa lystige, at sandserne hos de fleeste vare blevne caput. Enhver lagde sig at sove, og stoede igien op, for at spiise om afftenen paa samme maade, som de andre Aftener tilforn.

d: 9. ♂. Saae Jeg hos Justitz-Raad og Kongelige Liif-Medicus Doctor Wulf [2]) tvende levende Camilloner, hvilcke hand hafde ført med sig fra Livorno i Italin. De haver fiire been, en lang spitz hale, har nogenleedis efterlignelsze af en fiirbeen, hvorvel de ere vel fiire gange større, vederstyggelige og fæle at see til, bliver bleegere af farve, end sædvanlig, naar de sættis et par minuter udj en eske med tillugt laag. Naar de bliver tagen ud, og sadte i Soelskin, seeis paa dem nogle smaa og glantzende plætter som sølf og guld sand-korn, og deraf kommer dend almindelige vildfarende meening, at de skiffter farve efter hver ting, som mand sætter dem paa, hvilcket Justitz-Raad Wulf forsickrede mig, at være falskt. Deris øjne, som ere gandske smaa, sidder, ligesom de sadde indfattede i noget, som kockernødder, hvilcket kand dreje sig. Mens øjesteenene sidder gandske stille og ubevægelige, som

---

[1]) Ivar Brinck, f. 1665, † 1728, der tidligere havde været Feltpræst ved Hjælpetropperne i England og Præst for den danske Menighed i London, har bl. a. gjort sig bekjendt ved sin Andel i Gendrivelsen af den engelske Gesandt i Kjøbenhavn Rob. Molesworths nedsættende Skrift om Danmark. Han blev Sognepræst ved Holmens Kirke 1702, Rejsepræst og Konfessionarius hos Frederik IV paa hans italienske Rejse 1708, og døde som Sognepræst ved Nikolai Kirke i Kjøbenhavn.

[2]) Johan Conrad Wulff, Wolff eller Wolffen, Dr. med., f. 1656 i Zerbst, var Livlæge hos Fr. IV baade som Prins (fra 1689) og som Konge indtil hans Død. 1694 blev han kgl. Vicebibliotekar, og 1704 afløste han Willum Worm som Bibliotekar ved det kgl. Bibl. Han døde 1730 i Kbhvn. som Etatsraad.

i sin middelpunct. De æder intet, uden engang om ugen, eller hveranden uuge, resten fødder de sig self af fluer, som de træcker til sig. Deris art er saaleedis, at de undertiden kand opholde livet i heele 8te dage, uden at æde det ringeste.

Kongerne, alle trej sammen, droge til Spandow, hvor de spiiste om middagen, og droge aftenen til et Lysthuus, kaldet Charlottenburg [1]), og, som der ej var leilighed til at beherberge saa mange folck og betientere, befalte enhver Konge sine folck at forføje sig til Berlin, for det at afvarte hver sin Herre.

Jeg reiste samme afften til Berlin, som er 4 miile fra Potsdam, og blev anvist herberge, som alle andre, ved Hoff Foureeren, hvilcket var udj Hellig Geistes gade hos Geheime Raad Bourk [2]), hvor Jeg var meget vel og magelig.

Berlin [3]) er en meget deilig og anseelig bye, alting næt, som i Holland.

d: 10. ☿. Besaae Jeg slottet i Berlin, som er en stoer prægtig bygning. Det prægtigste, som der var at see, var Dronningens seng, dend var af rødt fløjel, bestucken paa omhengene med Kongens nafn og Krooner over, og det med lutter ægte perler; ligeleedes var deckenet, og dend gandske afdeeling, hvor sengen stoed, saa dend var at skatteere paa nogle tønder guld: Qvantæ luxuriæ sordes!

Jeg saae og en afritzning af det, som til slottet endnu skulde byggis, samme forslag er saa stoert, at de beste kiendere af de

---

[1]) Ved Velvillie af Dr. jur. Paul Seidel, Custos ved det kgl. preussiske Hus' Kunstsamlinger, har jeg faaet Lejlighed til at se, at der i samme Slot tæt ved Berlin endnu findes et Maleri af de tre Konger, som mødtes der 1709. De ere afbildede i Legemsstørrelse, staaende med hverandre i Hænderne, omtrent som paa det herefter følgende Billede, men uden de allegoriske Figurer.

[2]) Rimeligvis Georg Heinrich von Borcke, preussisk Gehejme- og Over-Appellationsrets-Raad, Overskattedirektør i Mark-Brandenborg, død 1722 (jfr. Grosses Universal Lex., Halle u. Leipzig, begyndt 1732).

[3]) Berlin, der var blevet saa medtaget af Trediveaarskrigen, at det 1638 kun talte 6000 Indbyggere, fik et saadant Opsving under Kong Frederik I's Fader, den Store Kurfyrste, at dets Folketal ved dennes Død 1688 var steget til 20,000. Under begge disse Fyrster prydedes Byen med talrige Nybygninger og smukke Anlæg.

sager vedstoed, at det ej, med hvis der til hører inden og uden, og med huusgeraad kan udj 15 samfælde aar fuldføris.

d: 11. ♃. Var Jeg udj det nye, af Kongen af Preutzen opbyggede Tøyhuus, opfyldt med mange skiønne METALLstycker blandt andre et, som var støbt for et aar siden, som skiød 100 ℔s Kugle, kaldet ASIA; var alt støbt af METALLstycker, som vare tagne fra Tyrcken. Saadanne trende vilde Kongen af Preutzen endnu lade støbe, som og skulde være af erobrede stycker, og skulde opnæfnis efter de andre trej deele af verden. Jeg kand icke viide, til hvad ende eller nytte, uden for at have icke et alleene, mens fiire unyttige og ubruugelige stycker.

Jeg besaae samme dag Kongens stalde, som var paa over 200 heste. Ofven paa samme stalde vare at see Kongens CARIOLER, slæder, Riidetøy, gevær, handdeckener, tvende stoele med trej hiull under hver, som Kongen af Pohlen hafde foræret Hannem. Iblant andet rart gevær fandt Jeg der en Kuglebyssze, at skyde med en liden og en stoer Kugle, saa det inderste løb kunde udtagis, naar mand vilde skyde med en stoer Kugle. Saa vare der og stoere Hager, at skyde effter Svanne og giæsz med, lagt paa Rapperter, som stycker. Adskillige bøddelsværd viistes der og, iblant andre et, hvormed skulde efter deris udsiigende over 160 mennisker være henrettet.

Jeg besaae samme dag en Have, som Kongen af Preutzen holder, til at hitze vilde dyr udj, der var en vild oxe, trey Løver, toe LEOPARDER, en hviid Ræv, nogle biørne, og adskillige Ostindiske Pindsviin.

Ved Middagstiider ankom Kongerne, som hafde natten over været paa CHARLOTTENBORG. Kongerne, efter at de hafde været en half tiime paa Slottet, kom de need i byen, og stoede Faddere til GENERAL Felt MARSKALKEN Greve WATTERSLEBENS[1]) nyefødde Søn.

---

[1]) Alexander Hermann v. Wartensleben, født 1650 i Vestfalen, havde fra Ungdommen søgt Krigen overalt, kæmpet under Turenne i Nederlandene, med de af Danmark lejede hessiske Tropper i Skaane og paa Rygen 1677 og 1678, deltaget i Wiens Befrielse m. m. Han gav den preussiske Hær dens første Organisation og døde 1734 som preussisk Feltmarskal og Guvernør i Berlin, anset som en af Tysklands bedste

Min Allernaadigste Herre og Konge holdt barnet over Daaben, havende Dronningen paa venstre, og Kongen af Pohlen paa høire siiden.

Efftermiddagen blev udj det Kongelige Capel dend Preutziske Kroon Princessis[1]) barn |: hvor med hun tvende dage tilforn var forløst :| døbt, samme var en Princesse[2]). Alle trej Kongerne stoede Faddere, og da Princessen blev døbt, løsnedis alle styckerne omkring byen.

Samme dag var Kongen af Preusszens Fødselsdag[3]), hvorfore dend Preutziske Ridder-Orden blev baaren i kiædde, i stæden for baand, som dend Danske orden hos os paa vissze dage; kiædden hengde paa samme maade over skuldrene, som i Dannemarck. Dend Preussziske Ordens-kiædde er meesten alt igiennembrudt arbeyd, anløben. Først sidder 8 F toe og toe sammen i en Circkel, og over hver toe F en kroone, næst derved er hefftet en sort Ørn og saa fort.

Til Hove skeede ingen pragt eller statz hvercken med dantz eller andet, uden at Kongerne spiisede sammen.

Fruentimmeret her, som i Potsdam, maatte icke komme til Hove uden i Snørrede klædninger, saa højt stoed Hoffet her paa Statz og pragt.

d: 14. ☉. Blev holdt prædicken udj hver af Kongernis forkamre, som før meldt er, udj Potsdam, for hver udj sit eget sprog, og egen troes bekiendelsze.

Som jeg afftenen tilforne var bleven affærdiget fra min Allernaadigste Konge og Herre, saa tog Jeg afskeed fra Hannem, og Kyste hans haand. Jeg loed mig og fremstille for Kongen af Pohlen. Blev dog næste dagen der efter opholdt formedelst svaghed.

Generaler (jfr. Notices geneal. et biogr. sur la famille de Wartensleben 1851, J. F. v. Kreytzens Trauerrede, Berlin 1734, og C. v. Stamford: Die Feldzüge der Regim. Ufm Keller und v. Hornumb etc. Cassel, 1882).

[1]) Sofie Dorothea, f. 1687 † 1757, en Datter af Kong Georg I af England, havde 1706 ægtet Kronprins Frederik Vilhelm (I) af Preussen, med hvem hun fik 14 Børn, hvoriblandt Frederik den Store.

[2]) Frederikke Sofie Vilhelmine, f. 3. Juli 1709, † 1758, der 1731 ægtede Markgrev Frederik af Brandenborg-Bayreuth.

[3]) Kong Frederik I var født d. 12. Juli 1657.

Ved det Preussziske Hoff falder at mercke, at det Højeste embede er at være Ofverkammereer, saasom Kongen, som Chuur-Første af Brandenborg, er det Rommerske Riiges kammereer. Samme Ofver-kammereers tieniste blev dend tid forvaltet ud af een, nafnlig Grev Wartenberg[1]), en vacker høflig mand, hos hvilcken Jeg spiisede adskillige Gange. Saaleedis er ogsaa Premier-Minister, eller højeste Embedsmand ved det Saxiske Hoff, altiid Ofver-Marskalken, eftersom Chuur-Førsten af Saxen er det Rommerske Riiges Marskalk. Geheime Raad Pflug[2]) betiente dend tiid ved det Saxiske Hoff bemelte Embede, dog gaar alle Riigets sager igiennem General-Felt-Marskalk Grev Flemmings[3]) hoved, som og var med i Kong Augusti af Pohlen hans følge.

De meeste Riigets sager her i Preutzen gaar igiennem Geheime Raad Ilkens[4]) hoved omendskiønt Grev Wartenberg har nafn af Premier Minister, saasom bemelte Greve i Statssager ej er saa kyndig som dend anden.

---

[1]) Joh. K. v. Kolb, Greve af Wartenberg, f. 1643, † 1712, havde forstaaet at indynde sig saaledes hos Kong Frederik af Preussen, at denne hos ham kumulerede mange af de betydeligste Embeder, hvoraf han havde over 100000 Thalers aarlig Gage, foruden hvad han tjente „per nefas“. Ved sin ødsle Forvaltning bragte han Finanserne ganske i Forfald. Han og hans to Hjælpere, Overhofmarskalk, Greve Wittgenstein og den forannævnte Generalfeltmarskalk, Greve Wartensleben, vare derfor meget forhadte og kaldtes i Folkemunde med Hentydning til deres fælles Forbogstav Preussens 3 store Weh'er. Kongen nærede dog længe blind Tillid til ham og afskedigede ham først 1711 med 24000 Thalers Pension.

[2]) August Friedrich Pflug, der hørte til en bømisk Adelsslægt, ophøjedes 1705 i Rigsgrevestanden og døde 1712 som polsk og saksisk Overhofmarskalk, Gehejmeraad og Overkammerherre.

[3]) Jakob Henrik, Greve af Flemming, f. 1667 † 1728, polsk og saksisk Kabinetsminister og Generalfeltmarskal, der i sin Tid havde haft en betydelig Andel i, at det lykkedes August at blive Konge i Polen, havde megen Indflydelse hos denne og spillede en fremragende Rolle under den nordiske Krig.

[4]) Ved Ilken menes Heinrich Rüdiger von Ilgen, † 1728, der i en Række af Aar af Gavn, men først fra 1711 (efter Wartenbergs Afskedigelse) tillige af Navn, var Leder af den preussiske forsigtige Udenrigspolitik, som lykkelig friede dette Rige fra de Nabomagterne udtærende Krige, en udmærket duelig Diplomat, der allerede dengang ved sin Andel i Forhandlingerne om Erhvervelsen af den preussiske Kongekrone havde indlagt sig megen Fortjeneste.

Kongerne vare alle trej til bords hos dend Engelske Ambassadeur Mylord Rabby[1]), der blev dragen seddeler for alle platzer, og hver sad efter tallet af sin seddel. Kongerne spiisede samme aften hos Grev Wartenberg, som self med alle dem, der hører til hans huusz, har deris værelszer og holder Hoff paa Slottet.

Ved det Preutziske Hoff er endnu at mercke, at Marskalken, som den tiid var een, ved nafn Gerlach[2]) og var tillige Captain af Svitzerne, naar madden er paa bordet, og hand beeder Herskabet til at sætte sig, bær hand en lang Sølfstage i hans haand, hvor oven paa staar en Ørn, og bliver saa alt staaende ved boordet, indtil Herskabet staar op igien. Samme Svitzer Captain, naar hand staar for sine Svitzere, er hand klæd i en kort hvams med viide buxer, og en kort kappe, som stumper en half alen ovenfor knæerne, alt af hvidt tafft, besadt med smalle guldkniplinger, om halsen bær haud en krave ej uliig de, som Præsterne bruuger i Dannemarck, men meget smallere. De andre, under Ham staaende, Ofver Officeerer ere klædte paa samme maade, som Captainen, med dend underskeed, at de har ickun sølfkniplinger paa deris klæder, i stæden for at hans ere besadte med Guldkniplinger.

d: 16. Kongerne spiiste alle trej hos General-Felt-Marskalk Wartersleben, og strax efter maaltiid reiste min allernaadigste Herre og Konge af Dannemarck bort under løsning af styckerne[3]).

---

[1]) Thomas Wentworth, f. 1674 † 1739, Baron af Raby m. m., fra 1711 Jarl af Strafford, Viscount af Stainborough og Wentworth-Woodhouse, begyndte sin Løbebane som Page hos Dronning Marie af Modena 1687, blev 1692 Adjudant hos William III, avancerede til Gen.-Ltn. 1707. Efter tidligere at have været Gesandt i Berlin 1703—4, blev han extra-ord. Ambassadør ss. 1705—11 og i Haag 1711—14. Han var en Tid første Admiralitetslord og døde som Ridder af Hosebaandsordenen (jfr. James Doyle: the official baronetage of England, Vol. III, Lond. 1886).

[2]) Denne hed ikke Gerlach, men Siegmund Erlach, † 1722 (Grosses Univ. Lex., H. og L.).

[3]) De tre Kongers Møde var hermed forbi. Noget fuldstændigt Forbund resulterede dog ikke heraf, da Preusserkongen var for forsigtig til at ville love aktiv Deltagelse i Kampen mod Sverrig. Samtiden var imidlertid baade før og efter meget optagen af dette Møde. Saaledes udgav Meysenbourgk kort iforvejen (Berlin, d. 22 Juni 1709) nogle „Remarques

d: 17. Begav Jeg mig paa reisen til Königsberg, og kom samme dag igiennem BERNAU. NEUSTADT, NEU AGERMÜNDE, hvor Jeg blev hviilendis over om natten.
d: 18. Morgen klocken fiire fra ANGERMÜNDE til NYHUUSEN, kom endnu viidere igiennem PYRITZ, STARGART, som er en meget smuck bye. reiste saa natten igiennem til NEUGART.
d: 19. Fra NEUGART kom igiennem PINNOW, CÖRLIN, og CÖRSLIN, hvor Jeg blev over om natten.
d: 20. Reiste fra CÖSLIN til SCLAWE. En half miil fra CÖSLIN paa denne vej ligger et stoert bierg, kaldet COLBERG, som Jeg kom over, meget højt, bevoxen med tyck busk. Ofven paa toppen af bierget seer mand søen, som er icke en half miil derfra, sampt tvende byer, liggende hver en half-miil fra CÖSLIN, hvor der er det deiligste udsigt af skov, eng, kornland, mangfoldige kircker og landsbyer. Dette er det stoore COLBERGERbierg, som seeis saa mange miile i søen, og er det højeste paa heele Küsten. Ofven paa samme biergtop har i gamle dage standet et Kloster, men nu seeis neppe kiendetegn deraf. Spitzen af samme Klosters

---

sur l'entrevue des trois Rois", hvori bl. a. et karakteristisk Bevis paa Fyrstemødernes Sjældenhed paa hine Tider findes i følgende Udtryk: Il est rare, que trois Têtes couronnées se trouvent ainsi reunies, le Majesté étant une espece de singularité, qui ne soufre rien d'égal aupres d'Elle. De puis la Naissance de J. [ésus] C. [hrist] on contera dèsormais cette occasion, dont nous allons être temoins, pour la douziéme ou semblable chose soit arrivée". Efter Festen udkom to Flyveskrifter i Berlin. Det ene indeholder en Beretning om Festen og er betitlet: „RELATION | von dem | Was bey Hoher Ankunft, Anwesenheit und | Wiederabreise *Des Königs von Dänemarck* | und | *Des Königs* | AUGUSTI | Majest. Majest. | In Potsdam und Berlin vom 1 Julii an, | bis den 17ten vorgegangen. | zu finden bey Johann Andreas Rüdiger, Buchhändler unter dem Dohm." Det andet søger i Himmeltegnene Antydninger af samme celebre Begivenhed, som man vil se af dets Titel: „Vorstellung des Himmels | Bey der | Zusammenkunft | Dreyer Groszmächtigsten Könige. | Welche geschehen ist am 2 JULII ANNO 1709 | Zu Potsdam in der Chur-Marck Brandenburg, | Um welche Zeit gleich auch | Drey herrliche Planeten, nemlich die Sonne, der herrlichste, | SATURNUS, der Oberste, und VENUS, der Leutseligste Planet, | am Himmel nahe beysammen waren". Dieses wolte zu mehrerm Nachdenken | anzeigen | Maria Margaretha Winkelmannin, verehelichte Kirchin, Der ASTRONOMIE und ASTROLOGIE Ergebene in Berlin. Berlin am Molcken-Marckt bey Joh. Christoph Pape.

De tre Konger Frederiks Møde i Berlin 1709.

Fr. I af Preussen. Fr. August af Saksen og Polen. Fr. IV af Danmark.

(Efter samtidig Radering af I. F. Wenzel i Samlingen i Dresden.)

kircke giemmis endnu udj CØSLIN Kircke. Skoven, som fordum har været ved dette bierg, er ødelagt med villie, for ej at give Røvere tilhold, som i forrige tiider af skovens tyckelsze betiente sig, for desto beqvemmere at myrde og plyndre de igiennemreisende, og var slig myrden og plyndren i de tiider saa gangbar, at Jeg langs vejen, Jeg reiste paa, saa tegn oprettet for 80 myrdte persohner, dog er nu lang tiid ickun een myrdt.

Fra SCLAWE kom Jeg samme dag igiennem STOLPE og aftenen til LUPOW, hvor Jeg blev natten over udj en skiøn stoer Kroe.

d: 21. Hørte Jeg prædicken i LUPOW kircke, hvor sangen skeer paa CASSUBISK, som er en DIALECT af det Pohlske, saasom dend største deel af gemeene mand ej vel forstaar Tydsk. EVANGELIUM læszis op paa prædickestoelen og for alteret paa CASSUBisk og Tydsk. Prædicken skeer paa Høj Tydsk, hvilcken, naar dend er endt, skeer en anden strax paa CASSUBisk. Jeg blev budden til giæst af en Ofverste GRUMKOW[1]), som hafde en prægtig Herregaard ved samme Kroe, og var ejere til Kroen. Hans Frue var een af de smuckeste fruentimmer, som Jeg hafde seet paa heele reisen fra Dannemarck, hun var af slegt en SLAFRENDORF[2]).

Udj Kroen var hvercken viin eller Fransk brændviin at faae, saasom de intet maatte holde sligt fall for bemelte Ofversten, paa det hand desto bedre kunde afhænde sit øll og Kornbrændviin, thi Kroen skulde tage af Hannem alt, hvis der selgis. Hans gaard var bygt paa Italiensk, og saa skiøn, prægtig og stoer, som nogen i Dannemarck. Effter middagen fortsadte Jeg reisen til WUTZKOW, som er det sidste stæd af Preutziske Herredømme. Her begynder Pohlske penge, saa at de BRANDENBORGiske, SAXiske eller LÜNEBORGiske Drittels ej meere er gangbar, uden mand vil tabe 5 paa hundrede.

Af Pohlske penge giør trej Gylden en thaler, det er efter vor mynt en Rixdaler COURANT. En Gylden er efter deris myndt

---

[1]) Muligvis Philip Otto v. Grumbkow, senere preussisk Geh. Stats- og Krigsminister, † 1752 (jfr. Gr. Univ. Lex. samt Gauhes og Kneschkes Adels-Lexikoner).

[2]) Slafrendorf eller rettere Schlaberndorf var en meget anset adelig, senere grevelig Slægt, hjemmehørende i Mark Brandenborg (jfr. sammesteds).

30 Grosken, omtrent liige med 30 skilling Danske, eller en BRANDENBURGisk Drittel. Ellers er efter Pohlske penge en gylden 5 Sexer, en Sexer er to Dütkens, en Dütken er 3 Groschen, en Achtzehener eller TIMPH er 18 Grosken; *af Thimpher*[1]) gaar 5 paa en Rixdaler COURANT, saa der gaar i alt paa en Rixdaler 90 Grosken. Forskiellen paa en Rixdaler Danske Krooner og en Rixdaler COURANT Pohlnske penge er 12 a 14 PRO CENTO. En Pohlnsk eller Preusszisk Grosken var 3 skilling Preusszisk efter deris nafn, ere liige saa stoere og meest af liige værdj med Danske hviide eller Drillinger. En vægtig Duckat i guld gelder 8 Preutziske Gylden, eller 240 Grosken. En SPECIE Rixdaler gelder 3 Preutziske Gylden og 18 Grosken, eller 108 Grosken, eller 6 TIMPHER.

Jeg reiste for[t] samme nat til DÜNAMERS.

d: 22. Reiste Jeg fra DÜNAMERS til DANTZIG. Blev der liggende over af mangel for vogne, thi alle vognmænd vare forløbne af byen, for at see en Syndere steilis, saa det er at forundre paa, at menniskens haardhed er saa stoer, at hand for at see sin næste martris, forlader sit embede og næring.

Ved min igiennemreise erfoer Jeg, stoer sygdom at være gængse i DANTZIG, saa der døde uugentlig 2 á 3 hundrede mennisker. Somme holdt det for pest, andre for Fleckefeber[2]); men, som i saadan tilfælde en utiidig forsigtighed er bedre end skiødisløshed, skrev Jeg herfra til min Allernaadigste Herre og Konge, og gav underrætning om dend begyndte svaghed |: som siiden udviiste sig at være virkelig pæst :| paa det udj hans lande kunde betiids vorde draget omsorg, for at ophæve handelen med de Dantziger.

d: 23. Middagen klocken 12 gick med dend agende Post fra Dantzig, og kom over WEXEL-strømmen uden for byen, reiste natten over igiennem STEGE, CALBERG, og POLSKY. Fra DANTZIG

---

[1]) Den kursive Tryk betegner Juels egenhændige Rettelser, der ere nedskrevne med en ældre Retskrivning end Tekstens almindelige, se Forordet.

[2]) Det var Forløberen for den Pest, der hjemsøgte Danmark 1711 og alene i Kjøbenhavn bortrev over 20000 Mennesker eller mere end Trediedelen af Stadens Indbyggere.

til POLSKY, som er dend sidste stæd under DANTZIGER Herredømme, ere 12 miile, for hvilcke betalis til vognleje paa DANTZIGS Posthuus toe Rixdaler COURANT for persohnen, og derforuden en Achtzehener eller TIMPH af hver persohn til Postkudsken ved hver vognskiffte.
d: 24. gick fra POLSKY til PILLOW: vejen gaar paa en strimmel af land |: kaldet Dantziger Næring :| imellem Østersøen og det Ferske Hav, hvilcket løber ud i Østersøen ved PILLOW, og har sin oprindelsze endeel fra Strømmen PRÆGELEN |: hvilcken kommer need fra Königsberg :| og endeel fra floden Wexelen, som kommer ud af Pohlen. Bemelte Ferske Hav og Østersøen løber ud i hveranden ved PILLOW.

Paa vejen saaes en stoer elændighed langs med stranden fra POLSKY til PILLOW, hvor Søekanten allevegne laae fuld med vrag og strandede Skibe, hvilcke faae dage tilforn af stormen vare forulycket. Til PILLOW kommende forefandt Jeg Hans Kongelige MAJTS Lastdragere Færøe, endnu liggende der i hafnen, for at afbie min ankomst til viidere overførsel.

GOUVERNEUREN af PILLOW Grev af DOHNA[1]), saa og COMMANDANTEN af CASTELLET BRIGADIER WOPSE giorde mig kort efter min ankomst dend ære, og besøgte mig.

d: 25. Reiste jeg op til Königsberg, som ligger 7 miile fra PILLOW. Udj de skove, som vare under vejs, saae Jeg et meget stort Elsdyr, hvor af effter berætning skal findis stoer mængde i Preutzen, saavelsom biørne og uhroxer.

d: 26. Reiste Jeg ud til CHARLOTTENDAHL, som er et lidet Landgods, for at besøge Hertogen af Holsteen-BECK[2]), som ellers

---

[1]) Vistnok Christopher, Borggreve af Dohna i Slodien, preussisk General, hvis Datter Ursula Anna, f. 1700, blev gift 1721 med Frederik Vilh., Hertug af Holsten-Beck, en Søn af nedennævnte (jfr. Hübners gen. Tab.).

[2]) Hertug Frederik Ludvig, f. 1653 † 1728, dengang General, 3 Aar efter preussisk Generalfeldmarskal, hvis Fader, August Philip, stiftede den Beckske Linie af det Sønderborgske Hus, var en Sønnesøns Sønnesøn af Christian III og Farfaders Farfaders Fader til Kong Christian IX af Danmark. Han havde 1685 ægtet Louise Charlotte af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, der i sin Tid havde været bestemt til Griffenfeldts Brud. Efter hende opkaldtes Godserne Louisenhof og det ovennævnte Charlottendal i Østpreussen (jfr. J. Becker: Geschichte des 2 Ostpreuss. Grenadier-Regiments N. 3, I. Th., Berlin 1885).

sædvaanligen opholder sig i Königsberg og har over-befalning over heele SOLDATEschen i Preutzen, hvor foruden *huerfwede Soldater* og en Land-MILITIE er indrættet, omtrent paa samme foed som Land-Militien i Dannemarck.

d: 27. Jeg blev over i Königsberg. Dend Kiøbmand, som Jeg der var anviist til, kaldtis POUL LA FARGUE.

Hertug Frederik Ludvig af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck.
(Efter Phot. af et samtidigt Maleri i J. Beckers Gesch. des 2. ostpreuss. Gren. Reg. N. 3.)

Samme dag kom igiennem Königsberg en COURIER, hvilcken dend Preutziske RESIDENT i WARSCHOU d: 24 Jul. hafde afsendt til sin Herre, hvis medbringende var, at Kongen af Sverrig var aldeelis slagen af TSAREN ved PULTAWA i COSAKENland. Omstændighederne om samme seyervinding vare ej at bekomme, eftersom de, til hvilcke de vare komne, eengang for alle hafde faaet befalning af Kongen af Preutzen, icke at aabenbare, naar nogen ulyckelig tiidende indkom fra dend Svenske Armadie, førend sligt

i BERLIN først var bleven bekiendt, og skreven, saa Jeg mig derom forgiævis bemøjede paa adskillige stæder, indtil tvende dage derefter, da Jeg hos en Kongelig Hof Rath ved nafn DE FEER, til hvilcken dend, fra WA[R]SCHAU kommende COURIER var sendt, bekom omstændighederne, hvilcke Jeg og strax samme dag til Hans Kongelige MAJT min Allernaadigste Herre og Konge med Posten forsendte.

d: 29. Om afftenen begav Jeg mig paa reisen til PILLOW, fandt vinden vel føjelig, for at gaae i søen, dog kuulten[1]) saa slap, at Lootzerne ej fordristede sig til, at udlootze Skibet. Det blev igien modbør, hvilcken opholdte mig udj Pillow til d. 11te AUGUSTI.

AUGUSTUS.

Her forrefalder at mercke, at øll, viin og brændviin, udmaalis i PILLOW, saavelsom i Königsberg udj et maal, som kaldis et Stob, hvilcket Stob holder 4 QUARTEER Preutzisk, som ere lige med halfanden potte Dansk maal.

SACRAMENTETS uddeeling hafde Jeg seet skee udj de LUTHERske Kircker i Königsberg med liige de samme CEREMONIER, som før er meldt om, i POTSDAM.

Jeg roede, værende tiiden, Jeg formedelst modvind maatte ligge i PILLOW, undertiiden fra PILLOW hen til dend odde, der ligger tvert over for, kaldet DANTZIGER Næring. Paa dend siide af samme Næring, som vender imod Østersøen, flyder mangfoldig Rav i land, som Kongen af Preutzen lader opsamle.

Langs igiennem landet paa bemelte Næring staar tvende gierder af stafre[2]) og vidier, paa det sanden, som kommer flyvende med blæsten, kand blive liggendis i en bancke mit paa landet, og ej paa nogen af siiderne flyve ud i søen, hvorved landet i længden gandske maatte blive overskyllet, om ej saadan demning blev

---

[1]) En Kuulte ɔ: en Kuling.
[2]) Staver (Gærdestaver).

holdet vedlige paa denne aadde, som bestaaer af iidel sanddynger og klitter.

Omtrent en miil vejs op paa denne Næring ligger en smuk liden skov med Elle og Birketræer, og er tilsiune en stoer deel stubber og rødder af needfældede træer, som er et tegn, at der har været skov og got land tilforn. Paa de fleeste stæder har vinden sammenblæst sandbacker, der ere saa høje, at træerne ere skiulte indtil toppen.

Jeg erkyndigede [mig] om Ravfangstens beskaffenhed, og fick denne efterrætning, nemlig: Kongen af Preutzen tilhører ald dend Rav eller Bærnsteen, som driver i land fra POLSKY paa Dantziger Næring, hvor hans grændser begynder, og langs Küsten forbj PILLOW til MEMEL, saa og paa hin side MEMEL til Heiligen A, dog saa at dette Ravfang er deelt i toe deele, den første er fra POLSKY, og toe miile ud paa hin siide PILLOW langs med Küsten til TENCHITTEL. *Dette Rauf, som der* indsamlis, indføris i det Kongelige Preutziske saa kaldet LICENThuus i PILLOW under Told-INSPECTEURENS opsigt, som staaer under eed, i alle maader at søge Kongens gavn og beste. *Den anden deel bestaaende af* det Rav, som samlis fra bemelte TENCHITTEL til Heiligen A paa hin siide MEMEL, bliver henført til et Ampt, kaldet PALMICH, fra hvilcke begge stæder, PILLOW og PALMICH, naar nogen stoer deel *Rauf* er indsamlet, det opføris til Königsberg i et huus, der til paa slottet indrættet.

Med Ravfanget gaar det saaleedis til: Naar Ravet eller Bærnsteenen ved SÜDWEST eller WESTSÜDWESTE-vinde af en storm er inddrevet, da tilsiiges bønderne, og andre, dertil beordrede, Kongens undersaatter, at møde ved stranden, hvilcke alle for hen har aflagt deris eed, ingen underslæb at giøre, men rigtig indleveere, alt hvis som opsamlis. Dissze kommer da, naar det er stille med Stangekatzere paa en 10 eller 12 alens længde, hvilcke de skyder ud for sig i vandet, og saaleedis fanger og drager Ravet i land. Hver aften leveerer hver, hvad som samlet er, til de dertil forordnede, og eedsvoerne strand Riidere, som igien leveerer det til sine behørige stæder, enten i PILLOW eller i PALMIK, som før er meldt. Bonden faar da for sin umage saa stoert et maal af salt, som hand leveerer rav ind, tønde for tønde og stob for

stob ETC:. Naar da i Königsberg fra dissze bemelte stæder nogen stoer mængde udj Bærnsteenhuuset er indkommet, drager Forvalteren derover, nuværende Geheime-Kammer Raad CUPNER, omsorg, at det ved aabne breve og i AVISERNE bliver kundgiort, at der paa Rav skal holdis AUCTION, mens før AUCTIONEN skilles Ravet ad i tvende slag, af hvilcke det første kaldis SORTIMENT-Bærnsteen, bestaaende af stoere stycker, som en næve og større, som gemeenlig løber op til 1000 a 1020 RD^{r} tønden. Det næste slags derefter kaldis Tonnen-bærnsteen, og ere stycker af mindre størrelsze, og meesten koster 6 a 7 hundrede RD^{r} tønden. Det tredie slags er gandske smaa stycker, kaldis Fernisbærnsteen, koster 100, 110, 120 RD^{r} tønden, liigesom AUCTIONEN er folckeriig, og varene begierlige til. Fra Hamburg, Dantzig, STETIN, POMMEREN, og de der omliggende grændser indfinder sig til AUCTIONEN mangfoldige Kiøbmænd, som kiøber stoer mængde, foruden det, som Kiøbmændene fra Königsberg sig self tilforhandler, saa Kongen af Preutzen faar til indkomst deraf aarlig 50000 a 60000 RD^{r}, og derimod har til vissze udgiffter ved bemelte Ravfangstis fortsættelsze til Strandriideres og betienteres løn i alt 4000 RD^{r}. Ingen maa under lifsstraf gaae paa strandbredden, for at samle Rav, uden de dertil beordrede, og dog ej, uden paa de tiider, som de til indsamlingen bliver advaret.

Underskeed mellem det Preutziske og Danske Allenmaal er denne, at dend Preutziske allen er saa meget kortere end dend Danske, som denne i bredden[1]) tegnede streg[2]) er lang; og udmaalis alle slags klæde-vare, linnet og uldet allen-viis, uden alleene det, som er ickun en Preutzisk allen breedt, hvilcket udmaalis i stockviis, og er da en stock saa meget, som tvende Preutziske allen.

Vegten belangende, da er et Preutzisk pund 7 lod og et QVINTIN tættere, end et Dansk pund, hvilcken forskiæl bliver PRO CENTO 22 Danske pund og 21 lod, saa at, naar mand bliver tilvejet 100 pund Preutzisk vegt, har mand kun 77 ℔ og 10 lod Danske. Denne er dend almindelige vegt, som i alle boeer er

---

[1]) Bredden = Margenen.

[2])

brugelig, men derforuden er der endnu en anden vegt, kaldet Guldsmidenes vegt, hvilcken vel icke udj tynge er mindre eller større, end dend anden, men forskiellen er alleene i nafnet, at de vejer sølf og guld i Skottetall, saa en skott er saa meget, som ²/₃ lod, og i saa maade giør 3 skott 2 lod og 32 Preutziske lod er 48 Preutziske guldsmidskott.

Ellers regnes den Preutziske vegt paa følgende maade:

1 CENTNER klein er . . . . 112 ℔
1 CENTNER grosz Königsberger . . . . 128 ℔
1 Stein grosz i Königsberg er . . . . 40 ℔
1 Stein klein er . . . . 25 ℔
1 Skippund holder 20 1℔ eller 10 Steen eller 400 ℔
1 1℔ i Königsberg er . . . . 20 ℔
1 ℔ er 32 lod i sædvaanlig vegt, eller 48 skott Guldsmidsvegt, eller 4 QUINTIIN.
1 Mark sølf holder 24 Skotgen eller 16 lod.

Paa Strandbredden ved PILLOW staar et taarn, som alleene er bygt de Søefarende til nytte, at de der af kand tage mercke langt ude i søen; Lootzerne holde stædsze vagt derpaa, for at pasze paa Skiibene som kommer af Søen, at de strax kand fare ud, og lootze dem ind.

Tæt ved LICENT-Huuset eller Toldboeden i Pillow staar tvende backer eller optømrede høje tegn, sadte for Lootzerne, til at tage mercke paa, naar de lootzer skiibe ud og ind, hvilcke begge holdis ved liige af LICENT eller Told-INSPECTEUREN paa Kongen af Preutzens bekostning. Udj PILLOW ere 12 Lootzer, alle eedsoerne, som aarlig faar løn af Kongen hver 87 RD^r^ COURANT, ere saa forbundne, altiid, naar vejr og vind tillader, at lootze alle og enhver ind, og har de saa intet andet at fordre af nogen Skipper, uden hand self vil give dem en liden goedvillig kiendelsze for deris umage; Skipperen derimod betaler til LICENT eller Told-INSPECTEUREN LICENT og Lootz-penge 1 RD^r^ af hver 20de læst skiibet er drægtig, som føris Kongen til indtægt.

Jeg besaae 9 Iisbreckere, som ligger for skiibene i PILLOWS hafn, at iisen, kommende med vandflod om foraaret need fra

Kønigsberg, icke skal drive ind paa Skiibene, og giøre dem skade. Dissze Iisbreckere ere lagde saa viidt fra hver andre, som et stoert Skiibs breede, og ere bygte spidsze uden til imod søen, og inden til, imod landet ad, breede, TRIANGEL-viis, gaaende alt skack op i vejret næsten 3 foed over vandet bag til. De ere af pæle, som ere needdrevne i grunden i 3 iliigemaader skacke radder, af hvilcke de toe yderste gaar ud til siiden, for at giøre breedden paa dissze bemelte Kister, som ere opfyldte med steen, og omkring beslagen og bebunden med stærcke jernbaand og bolter.

I CASTELLET skeede CALVINSK og LUTHERSK prædicken i een Kircke, saaleedis, at naar de LUTHERSKE dend eene Søndag har først prædicken, har de CALVINSKE næste Søndagen efter.

Saasom det næsten over alt i Preutzen og paa andre stæder er udstrøet, at de LUTHERSKE og CALVINSKE udj Kønigsberg iblandt hin anden gaar til Guds bord sammen, har Jeg ved nøjere efterforskning befunden, sligt at have sin oprindelsze af efter følgende historie, som imellem tvende Præster i waysenhuuset i Kønigsberg, en LUTHERSK og en CALVINSK, uden nogens samtycke, bifald eller befalning, men alleene efter deris egen, indbyrdis imellem sig oprættede, SYNCRETISMUM er skeet:

d. 3 JULIJ prædickede dend LUTHERSKE Præst i waysen-Kircken og forkyndede meenigheden af Prædickestoelen, at om otte dage skulde dend Hellige Nadvere holdis for dend REFORMEERTE meenighed, og dagen før ved toe-slæt skulde skee forbereedelsze i kircken. Denne prædicken paa Bereedelszens dag holdt dend CALVINSKE Præst, hafde til text 1 COR: XI. v: 28., hvorpaa COMMUNICANTERNE efter sædvane gav sig an. Dagen derefter d: 10 JUL:, som var tredie Søndag efter Treefoldigheds, prædickede dend CALVINSKE Præst til Høymessze over dend sædvanlige text og EVANGELIO LUC: XV, 1—7, og efter prædicken blev læst dend, i de CALVINSKE Kircker før Nadveren bruugelige og sædvanlige, FORMULAR. Effter bønnen gick dend LUTHERSKE Præst og til bordet, og toge da COMMUNICANTERNE af dend CALVINSKE Præstis haand brødet, som var brudt, og af dend LUTHERSKE Præst dend velsignede Kalck. Endelig brød dend LUTHERSKE Præst og brødet for sin COLLEGA, ragte Ham det, og desligeste Kalcken. Begge brugte ved denne hellige gierning dend

FORMULAR som i de CALVINSKE Kircker ved Nadveren er bruugelig. Under Nadveren blev siungen dend 103^dis Psalme af Lobwasszeret[1]), og alting blev sluttet med velszignelszen og: Gott sey gelobtt ETC: Effter Høimesszen loed den CALVINSKE Præst og forkynde COMMUNION for dend LUTHERSKE meenighed til følgende Søndag. D: 16. Jul:, som var Løverdagen før dend fierde Søndag efter Trejfoldigheds, holdt dend LUTHERSKE Præst efter sædvane prædicken ved bereedelszen, hans text var af dend LI. PSALM:, v: 12. D. 17. EJUSDEM, som var dend fierde Søndag efter Trejfoldigheds, prædickede dend LUTHERSKE Præst over det sædvanlige dagens EVANGELIO LUC: VI. 36. Efter endt prædicken gick hand tilliige med dend CALVINSKE Præst hen til bordet, hvor hand læste dend LUTHERSKE vanlige FORMULAR for Nadveren, derpaa treen COMMUNICANTERNE frem, og fick brødet af dend LUTHERSKE Præst, og Kalcken af dend CALVINSKE. Endelig gav dend CALVINSKE Præst sin COLLEGÆ og brødet og Kalcken; og blev ved uddeelingen brugt de samme ord, som i de LUTHERSKE meenigheder ere bruugelige, og siunget: Jeszu meine freude, derpaa læst velsignelszen. Denne sag blev af Kongen af Preutzen bifaldet, men, som THEOLOGI paa begge siider sadte sig derimod, da, for at hindre større allarm, forbød hand strax, at ingen maatte tale eller DISPUTEERE derom, men aldting skulde blive derved, som det var skeet, saa siden dend tiid ej noget saadant viidere er skeet. Dette er det, som har givet anledning til dend forommeldte ugrundede snack.

I CASTELLET i PILLOW er et slags EXERCITZ-ACADEMIE, hvor dantzemestere, ficktmestere, og ritzmestere underholdis, did hen fornemme folck i landet heller forskicker deris børn, for at lære adskillige Krigs og CIVIL-EXERCITIER, end til Kønigsberg, saasom i Kønigsberg dend leilighed givis til uskickelighed, som icke kand haves udj CASTELLET, hvor de ere meere indkneebne og under nøjere opsiun, og alt saa snarere kand komme til fuldkommenhed. d: 10. Ankom en Rüssisk CAPTEIN, nafnlig STANISLAUS LETS, som hafde været med i feltslaget imellem de Svenske og Rysszerne ved

[1]) En bekendt Bearbejdelse af Davids Salmer ved Ambrosius Lobwasser, f. 1515, † 1585, Professor i Jura i Kønigsberg.

Pultawa. Samme var udsendt af Tsaren til dend Rüssiske Ambassadeur udj Holland og bekræfftede alt det, som tilforn med posten var indkommet.

d: 11. I Kircken udj Pillows Castell stoed et qvindfolck, som hafde begaaet lejermaal, midt paa Kircke-gulvet for Alteret, under prædicken om Søndagen, mens blev udviist af Kircken, saa snart Indvielszens ord bleve oplæste, og dend Hellige Nadvere skulle uddeelis. Efftersom det er i Preutzen hos de Lutherske dend sædvane, at, førend dend, som lejermaal har beganget, maa annammis til Sacramentet, skal hand trej Søndager efter hver andre staae saaleedis under prædicken midt paa Kircke-gulvet, og bliver udviist, naar Sacramentet skal uddeelis, hvilcket har nogen efterlignelsze med dend Excommunication, som var i dend første Kircke. Naar nogen saadan person slig kirckens straf har udstanden, lyser Præsten velszignelszen over dend, og saa annammis dend til Sacramentet.

Effter at Jeg her i Pillow fra d: 24. Jul: til d: 11. Augusti stedse med modbør hafde ligget, blev vinden goed, og gick Jeg da strax om bord Klocken 10 efter prædicken, og gick til seils fra Pillow med stille vejr af en liden Østerlig lufft, fyrede 9 skud for Castellet, blev og igien med 9 betacket. Men, som Skiibet var saa *dybgaaende,* at det ej kunde flyde over grundene *ind i* hafnen uden det *først blef* loss*zitt og lettett,* blev anker kast paa Pillow Reed paa tolf faune vand, hvor Bordingen |: saaleedis kaldis de fahrtøy, som lader sig fragte til at bringe baglast om boorde, og igien at lossze de indkommende skiibe :| *med den udlossede ballast* kom om boorde, hvilcken de strax begyndte at lossze, og blev skiibet klar med sin baglast *att indtage* om afftenen klocken 9, *saatte* saa fahrtøyene ind, lættede ancker, og kom klocken 10 under seil med en O. T. S. slap Kuhlings vind; Coursen var N. N. W.

d: 12. Vinden var alt eens med got klart vejr, Coursen N. T. W. og N.; fick om morgenen klocken 4 Brysterort i sigte O. og O. T. S. fra os omtrent 3 miile. Peilte soelen om morgenen i opgangen, og befandt, compasset at have en half streg misviisning Nordvest-

ring. Om middagen gisnede samme stæd fra os S. O. en fierden deel Sydlig 8 miile, COURSEN var N. T. O.
d: 13. Vinden var Sydlig med got klart vejr, labber Kuhling, COURSEN N. N. O. og N. O. T. N. til Klocken 9, siden N. O. Middagen gisnede LIBAW O. T. N. $5^{3}/_{4}$ miile fra os, fick goed OBSERVATION af soelen, Norderbreedde 56 GRADER, og 33 MINUTER. Afftenen klocken 8 fick land i sigte paa stængen O. T. N. omtrent 5 miile fra os, sluttede, at det var det, som kaldis DUC D' ALBA Slot. COURSEN N., vinden, som før.
d: 14. Vinden var S. W. frisk kuhling, COURSEN N. T. O. Middagen gisnede WINDAW S. O. T. S. $10^{1}/_{2}$ miil fra os, fick goed OBSERVATION af soelen Norderbreede 58 GRADER og 6 MINUTER; Coursen N. O. T. N. Efftermiddagen tog til med stiv Kuhling, regn og tyck lufft af en S. S. W., hvorfore der blev lagt bi over Styrbord med SCHONFAR-seil og MEZAN, drev med stevnen i N. O., blev saa drivende natten over indtil dag.
d: 15. Vinden var W. S. W.. stiv merseils kuhling, temmelig klart vejr, giorde seil igien, klocken 3 morgenen fick DAGERORT i sigte O. T. S. halftredie miil fra os, Coursen imellem N. og O. uden om NEKMANDSgrunden, men siden O. T. N. Middagen hafde vi Ægsholmen O. T. S. en miil fra os. Afftenen klocken 8 kom med en temmelig stiv kuhling paa REVELS reed til anckers.
d: 16. Lættede om morgenen klocken 3, og kom til seils med en W. S. W., som før, Merseils kuhling, klart vejr, COURSEN, da vi kom uden for REVELS Reed O. N. O. og O. T. N. til klocken 8, siden O. til klocken 12, hafde da eilandet EKSHOLM S. W. et half CANON-skud fra os. Da Jeg saaleedis ved Middagstiider kom seilendis langs med dend LIIFLANDske Küst, blev Jeg var en Svensk FREGATTE liggende til anckers udj en bugt en miil omtrent Østen for Eilandet, samme bugtis nafn er CASPERWIIG. Bemeldte FREGATTE gik strax under seil, og, som hand var til LOWART, kom hand need for vinden, hvorpaa COMMANDEUR CAPTEIN THAMBSEN, vel merckende, at dend Svenske agtede, at tale med Ham, loed sit stoere seil opgive for at bie. Dend COMMANDEERENDE Svenske OFFICEERER paa bemeldte Svenske FREGATTE kunde læt kommet

forud, og saa opbraszet, for at opbie Skiibet FÆRØE, mens, i stæden for det, løb hand bag om, og, ihvorvel hand paa flag, giøes og wimpel, som vajede, kunde nocksom kiende, Skiibet at være et Kongelig Dansk Skiib, og derforuden paa Stoerseilets opgivelsze mercke, at seilatzen blev lempet, for at indbie, og ej undløbe Ham, saa skiød hand dog alligevel et skud med skarpt for over, hvorpaa seilene bleve meere mindret, for at komme Hannem desto snarere i tale. COURSEN var O. T. S., vinden S. W. labber kuhling. Da hand kom paa siiden, blev hand tilspuurt, hvad hans begiering var, derpaa spuurte hand, om vi agtede os til NARWA?

Vi bad Ham komme med sin CHALOUPPE om boord, om hand vilde tale med os. Hand gav til svar, at, dersom vi agtede os til NARWA, kunde vj ickun strax vende om igien, og at vj skulde komme Hannem om boorde med voris CHALOUPPE; og ihvorvel Hannem blev sagt, at dend, som hafde een noget at siige, var pligtig, at komme til Hannem, saa vilde hand sig dog dertil ingenlunde beqvemme. Hvorfore CHALOUPPEN, for at ende dend striidighed, blev Ham tilsendt med LIEUTENANT SNISDORFF[1]), at anmelde, Skiibet var en Kongelig Dansk Lastdragere, som hafde Hans Kongelige Maj[t] af Dannemarks ENVOIÉ EXTRAORDINAIRE inde, hvilcken til NARWA skulde sættis i land, at gaae viidere derfra til MOSCHOW.

Da LIEUTENANT SNISDORFF igien kom tilbage, fuldte dend Svendske CAPTAINS LIEUTENANT, nafnlig ABARHAM DICHMANN med, hvilcken efter spørsmaal gav os underrætning, at det Kongelige Svenske Skiibs nafn var WOLGAST, før[t] af en PREMIER LIEUTENANT ved nafn JONAS SKRUW.

Hannem forrestillede Jeg, hvor selsomt og uhørligt Jeg det fandt, at midt udj freds tiider efter et Kongeligt Skiib blev skudt med skarpt, saasom SIGNAL iblant Kongelige Skiibe, naar de vilde tale med hver anden, var, at der blev skudt et skud med løs krud fra dend siide, hvilcken vender fra det Skiib, mand vil tale ved, og naar sligt skud igien blev svaret af dend anden paa samme maade, var det først tilladt, at komme til tale sammen,

---

[1]) Hans Jensen Snidstorph, der var bleven Premier-Ltn. 1706, blev efter dette Togt Kapt.-Ltn. og døde som Kaptajn 1712 (jfr. Gardes Efterr. IV.).

og, efftersom hans Captein ej hafde fuldt den sædvanlige Sømands-brug, men en usædvanlig, uhøflig og fiendtlig, saa forrebeholdt Jeg mig paa Hans Kongelige Majestets, min allernaadigste Herris og Kongis, vegne, at have min tiltale for sligt i fremtiiden.

Denne Skarpskyden undskyldte Lieutenanten med en util-streckelig undskyldning, at mand ikke kunde troe paa Flag og vimpel, saasom enhver under skin deraf kunde gaae ind og drive handel i Narwa.

Viidere blev da af mig giort spørsmaal til dend Svendske Lieutenant, hvad hans Captein hafde at siige, eller tale med mig, hvortil hand svarede, de hafde ordre, at anholde, og opbringe til dend Svenske Admiral Ankerstierna[1]), som førte dend Svenske, udj de Finniske skiær ved Bierkøen liggende Esquadre, alle de Skiibe, som agtede sig til eller fra Narwa, hvo de og kunde tilhøre, og under hvad skin de diid eller derfra vilde seile, uden nogen forskiæll. Hvorpaa Jeg sagde, at Hans Kongelige Majestet af Dannemark hafde sendt mig som sin Envoié Extraordinaire til det Tsariske Hoff, og til dend ende givet ovenbemelte sit Kongelige Skiib til min overførsel til Narwa, hvor Jeg skulde gaae i land, at fortsætte viidere min reise derfra til Moscow. Og paa det hand kunde være desto meere derom forsikret, viiste Jeg Hannem mit Pasz under Kongens egen haand og segl. Hand svarede, de hafde fulde befalning, at hindre alle uden forskiæl.

Hand blev saa sendt igien om boorde med Færøes chaloupPe med dend beskeed til sin Captein, at Jeg, uanseet hans forbud, var sindet, at fortsætte min reise til Narwa, og bad Ham føre sin Captein til gemytte, hvad følge det kunde drage efter sig, om hand et Kongeligt Skiib, nu allermeest, naar det førte en gesandt,

[1]) Cornelius Didriksson Thiessen, f. 1655 † 1714, tjente sig op fra Matros til Admiral-General-Ltn. og adledes 1678 under Navnet Anckar-stjerna p. G. af den Tapperhed, hvormed han forsvarede det af den over-legne danske Fjende angrebne „Kalmar Kastell“, som han tilsidst søgte at sænke ved at skyde ned i Lasten. 1692 blev han Friherre, 1700 dæk-kede han Svenskernes Landgang i Humlebæk. 1705—9 førte han en Eskadre i Finske Bugt, hvor det imidlertid ikke lykkedes ham at hindre Peter den Stores dristige Anlæggelse af St. Petersborg midt under Krigen (jfr. nærmere i R. Æ.).

som hos alle folck nyder høflighed og frihed, vilde hindre, og hand vilde betæncke, at, paa hvis maade Jeg her blev begegnet, paa samme maade kunde, maa skee, dend Svenske ENVOJÉ vorde medhandlet, hvilcken icke alleeniste nu nøed ald sickerhed, men endog A° 1700, da det virckelig var krig, og dend Svenske flaade laae for Kiøbenhavn.

Effter at CHALOUPPEN, som Hannem hafde sadt om boorde, kom igien, loed Jeg sætte seil til, for at fortsætte reisen til NARWA, hvorpaa dend Svenske PREMIER-LIEUTENANT IONAS SKRUW, som førte FREGATTEN, kom self til mig om boorde; hans anbringende var det samme, som hans LIEUTENANTS hafde været, hvorfore Jeg viiste hannem iliigemaade mit PASS, og gav Ham rigtig gienpart deraf under min haand, forsikrendis Hannem, som Jeg Hans LIEUTENANT hafde giort, at skiibet skulde alleene sætte paa Reeden af NARWA, og, saa snart som Jeg og mine folck og tøy vare sadte i land, skulde det strax gaae tilbage til Kiøbenhafn. Ydermeere forsikrede Jeg Hannem, at i Skiibet var icke noget, som kunde styrcke TSARENS magt imod Sverrig, eller som kunde behøvis til en Armee at underholde, eller bevæbne, ej heller nogen person, som enten hafde været, eller søgte, at være TSARENS OFFICEER eller undersaat. Hvis hand mig ej vilde troe, kunde han følge med paa NARWA reed med sin FREGATTE, hvor Jeg vilde tillade hans CHALOUPPE at ligge et bysszeskud fra Skiibet, naar mit gods blev udlosszet, at han kunde see, at ingen svig eller argelist var her under. Saa var Jeg og erbødig, at give det skrifftligt, hvis hand ej vilde troe mig paa mine ord. Viidere blev Ham betydet, at Kongen af Sverrigs henseende, i at hindre farten paa NARWA, var alleeniste, fordj hans fiende ej skulde styrckis med tilførsel af krigsudrystning eller dets tilbehør, og at dette skiib intet sligt hafde inde, og derfore ej burde opholdis.

Hand paa sin siide paastoed, at hand fick efterleve sin ordre, og hindre reisen. Hvorpaa Jeg svarte: Han kunde skyde paa skiibet, om han vilde, og fandt sligt overensstemmende med sin ordre. Derpaa foer hand om boorde, hvorefter Jeg loed anden gang sette seil til, og forfuldte reisen til NARWA, COURSEN var Østen, vinden S. S. W. og S.

Da Skiibet, som imidlertiid formedelst seilenis opgivelsze var *kommen* noget *tilbage*, kom ham paa siiden, skiød han atter et skud med skarpt efter skiibet, hvilcket skud icke ramte; enten det skeede med villie, at det skulde gaae forbj, eller om det var forseelsze af dend, som stilte stycket, kand Jeg icke viide.

Derpaa sendte han igien sin Lieutenant om boorde, med hvilcken han loed siige, at hans Captejn hafde skudt for det første dette skud med skarpt, for at advare, at hand med magt og fiendtlighed vilde hindre os reisen til Narwa, hvis hand ej kunde overtale os, at gaae tilbage. eller i hafn med Ham, indtil hand kunde sende et fahrtøy til sin Admiral, for at faae nærmere ordre; fremviiste derhos sin ordre, som af vice Admiral de Prou[1]) udj Admiral Anckerstiernis fraværelsze var underskreven.

Lieutenanten gick saa fra boorde igien med dend beskeeden, at det var unødvendigt, at sende mig viidere bud, og at mig som en Gesandter ved skarpskyden var beviist fiendtlighed, og derved handlet imod en lov, som blandt alle folck holdis hellig og ubrødelig, at Jeg endnu var tilsinde at seile fort, og afvarte hans heele lag.

Løb Ham saa igien paa siiden, da hand os tilraabte, om vj vilde bryde fredden?

Ham blev svart, at vj icke brød fredden, mens hand, som allereede hafde skudt med skarpt; nu maatte hand viidere skyde, om hand lystede, og lade det, effter egen behag. Hand sendte atter sin chalouppe om boorde, loed ved sin Lieutenant for sidste gange siige, at vilde hindre med magt reisens fortsættelsze, hvis Jeg ej godvillig vilde lade mig beqvemme, til at gaae tilbage; hvorpaa vinden, som tiid efter anden fra middagen af hafde lagt sig, løb med stilte, tyck luflt og regn gandske imod, saa vj begge, værende imellem Kalckegrundende, fick andet at bestille, end viidere at sende bud til hver anden, og maatte vende over stag ved 6 slet,

---

[1]) Vice-Admiral Jakob de Prou var efter Anckarstjerna den højstkommanderende paa Eskadren i Finske Bugt. Næste Foraar førte han en Eskadre paa 16 Krigsskibe og 4 Fregatter i Østersøen. (Nordberg: Carl XII; Gyllengranat: Sveriges Sjökrigs-Historia, I, 289.)

seilte en tiime W. S. W. over, maatte saa anckre, for ej at komme paa grund.

Anckeret faldt imellem Kalckegrundene paa 13 faune vand, ved en stæd paa faste landet, kaldet Wirky. Natten laae hand et par Canonskud fra mig til anckers. I mørckningen til anckers liggende, kom Under-Lieutenanten af bemeldte Svenske Skiib om boorde, bad mig endnu paa sin Capteins vegne, Jeg vilde forandre reisen, saasom Jeg ellers blev hindret med magt. Samme Lieutenant, da Jeg gav mig viidere i tale med Ham, bekiendte, at hand og hans Captein, forhen hafde været viidendis om min ankomst.
d: 17. ♄. I dagningen kom hand igien om boorde med samme begiering, ansøgende der hos, at Quarteer-mesteren af hans chalouppe maatte være overværendis til vidne, hvad hand sagde, hvilcket, ihvorvel det var ubruugeligt, og et taabeligt paastand, føjedis dog derudj hans svaghed. Derpaa hand da igientog sin paastaaelse, at Jeg skulde gaaet tilbage, begierte, lotzen af skiibet maatte udleveeris, saa og at besee skibet udj lasten, hvilcke poster Ham alle bleve negtede, og derpaa en chalouppe sendt Ham om boorde, hvorudj dend Kongelige Legations Secreteerer Peder Falk og Lieutenant Snisdorff vare, hvilcke, eftersom dend Svenske Lieutenant om aftenen tilforn hafde ladet sig mercke, at hand og hans Captein hafde vist om mit komme, finge ordre sligt viidere at udforske, og bekiende da Capteinen, eller dend Commanderende Lieutenant, saavelsom Under-Lieutenant, at de længe hafde hafft grandgivelig kundskab om min ankomst, og at der laa tvende Fregatter paa Narwa Reed, som passzede paa mig, foruden een, som Jeg self kunde see ligge under Stok-Eiland, og andre krydszere langs küsten, som nu ej kunde seeis.

Capteinen gav fra sig rigtig gienpart under sin haand af det stycke af hans ordre, som tilholdte Ham, alle skiibe, som vilde til Narwa, være sig af hvad landskab, og under hvad skin, det være kunde, at anholde. Her hos sagde hand, at, i henseende, Skiibet var et Kongeligt Skiib, og hafde en Gesandt inde, vilde hand icke paastaae at bringe det til dend Svenske, ved Bierkøen liggende, floede; mens alleene at det skulde gaae tilbage, vilde hand, saa meget Ham mueligt var, giøre sit bæste til, læggendis

dertil en høj eed, at, hvis hand icke giordte det, vilde sligt koste hans hals; ydermeere, at hand viste vel, hvad man en gesandt var skyldig, men kunde nu ei giøre anderleedis, om end Kongen af Dannemarck persohnligen var udj Skiibet tilstæde.

Efter at Jeg hafde overvejet,

1/. At Hans MAJESTET min Allernaadigste Arve-Herre og Konge udj dend mig desangaaende Allernaadiget meddeelte, befaling udj BERLIN[1]), tilholdte mig, at, naar efter skiibet med skarp blev skudt, og at sligt allereede toe gange var skeet, skulde Jeg gaae tilbage.

2/. At Hans Kongelige MAJESTET hafde forbuddet, at skyde igien.

3/. At dette *Swensche* FREGATTskiib, som var af 26 stycker, hvoraf bag masten var tolvpundere, og med over 120 mand besadt, hvoraf vare omtrent 40 soldater, og i saa maader ej alleene liige, mens endog af meere krafft, end FÆRØE[2]).

4./ At Jeg af tvende gange skarpskyden, og dend forsickring, de giordte om viidenskaben om Skiibets ankomst, lætteligen kunde dømme de Svenskis fulde forsæt, at overtræde JUS GENTIUM.

5./ At Jeg kunde see en anden Svenske ligge ved STOK-EILANDet.

6./ At, om Jeg, maaskee, kunde have undseglet Hannem, og kommen en tiime, før hand, paa NARWA reed, dog omsider af Hannem, og hans, der liggende, kammerater hafde ej alleene bleven hindret at gaae iland, mens endog ufeilbarlig bleven oppebragt til floeden i de Svenske Skiær:

---

[1]) Allerede førend Juel var hos Kongen i Berlin, var Vejen over Narva bleven fastslaaet. Turen over Archangel fandt Kongen nemlig for lang, og Rejsen over Kønigsberg tillands gjennem de af svenske Tropper udplyndrede og endnu gjennemstrejfede Egne, som derefter var paatænkt, blev funden for risikabel. Men selv paa Touren tilsøs til Narva har man ikke været uforberedt paa Muligheden af de Forsinkelser og andre Ubehageligheder fra Svenskernes Side, som virkelig passerede, ja værre end det. Dette fremgaaer af et i Rigsarkivet opbevaret, af Juel i Potsdam d. 6. Juli 1709 efter Ordre udarbejdet Forslag om, hvorledes han havde at forholde sig under alle tilstødende Eventualiteter, forsynet for hvert Punkt med Resolutioner af Kongen, dat. Berlin d. 12te s. M. Herved gives der ham nemlig bl. a. endog Ordre til „i yderste Tilfælde“ at kaste sine Gesandtskabspapirer i Vandet.

[2]) „Færøe“ var en Fregat med 20 sexpundige Kanoner og 70 Mands Besætning. (Gardes Efterretn. II. S. 4 og 95.)

Altsaa sluttede jeg tilliige med COMMANDEUR CAPTEIN THAMBSEN, at LAWEERE tilbage, for at bringe skiibet i behold, som laae paa et farligt stæd imellem kalckegrundene, og forandrede igien det forsæt, Jeg afftenen tilforn hafde hafft, at tage imod hans heele lag, og spare folck, hvor ingen mulighed var noget at udrætte, ej heller at komme til NARWA.

Derpaa sendte Jeg LEGATIONS SECRETEERER FALK og LIEUTENANT SNISDORFF om boord til det Svenske Skiib, dend eene, for at besverge sig paa mine vegne for vold, som mig var skeet CONTRA JUS GENTIUM, og dend anden, for at besverge sig paa COMMANDEUR CAPTEIN THAMBSENS vegne for dend spottelige adfærd, der var brugt imod det, hannem af hans Kongelige MAJESTET af Dannemarck anbetroede, Skiib, hvilcket desto mindre burde, at have været fiendtlig begegnet, som det var en Lastdragere, alleene for min overførszel udreedet, mens ej til nogen feide udsendt eller udrystet. Jeg loed ham tilliige med give tilkiende, at Jeg agtede, at LAWEERE tilbage til første hafn, for at afbie føielig vind, at gaa til Kiøbenhafn igien.

Der CHALOUPPEN nu var kommen om boord igien, lættede ancker med W. T. N. vind, og LAWEEREDE med adskillige slag, saaleedis, at vj vendte for kalckegrundene, naar der var 12 Faune, og for det faste land paa 10 faune. Dend Svenske FREGATTE gick og under seil. Afftenen kom til anckers paa 22 faune Stickgrund uden for bugten af CASPERWIIG, hafde Eilandet EKSHOLM N. W. een og en fierding miil fra os. Dend Svenske FREGATTE naaede ej op om afftenen, men anckrede toe miil i læ fra os.

Heraf seeis de Svenskis medfødde overmoed, i at handle med fremmede Herrers og POTENTATERS skiibe, med hvilcke de dog haver fred, at de ej alleene forhindre deris COFFARDIskiibe, hvilcke har liige DOMINIUM MARIS med dem, men endog Kongelige skiibe, som fører flag og wimpel, at seile i søen, og allermeest, naar en Gesandt i sligt et vigtigt ærende med dem forsendis.

Jeg var meget bekymret derover, at Hans Kongelige MAJESTETS ærende skulde ved min tilbagereise forsømmis, hvilcket at forekomme, Jeg besluttede at skrive et brev til dend Svenske ADMIRAL ANKERSTIERNA, og forsende det med leilighed til BIRKØEN,

for at forsøge, om jeg icke kunde faae Hannem overtalt, at giøre dend anstalt, at Jeg min reise kunde fortsætte. Imidlertid vilde Jeg med skiibet blive liggendis til anckers under EKSHOLM, udj forventelsze af svar, paa det mig ej skulde bebreidis, at Jeg hafde ladet nogen ting uforsøgt, som kunde fremme min reise og hans MAJESTETS ærende. Jeg skrev da et brev til bemelte ADMIRAL, beklagede mig meget over saadan usømmelig ophold, som Jeg dømte, ej saa meget at være skeet ved dends vankundighed, som mig anholdt, som ved ADMIRALENS, forud betænckte, derom givne befalning, hvilcket Jeg sluttede deraf, at LIEUTENANTEN IONAS SKRUW, som førte dend Svenske FREGATTE, hafde tilstaaet, længe at hafve været viidendis om et Kongelig Dansk skiibs ankomst med en Gesandte, hvorfore Jeg og forebeholdt mig ald tiltale saa vel paa ADMIRALEN, som LIEUTENANTEN IONAS SKRUW, der mig hafde anholdet, icke paatviflende, min Allernaadigste Herre og Konge jo i sin tiid skulde viide, at søge erstattning for dend vanære og vold, som var skeet hans flag og Gesandt, med meere som i min Breve-PROTOCOLLE[1]) er indført. Men som det d. 18. og 19. var saa stiv kuulte af N. O., at dend Svenske FREGATTE ej kunde komme hen til det stæd, hvor Jeg laae til anckers, maatte det beroe med samme brevs bortsendelsze, indtil

d: 20., da hand LAWEERENDE sig op, og kom afftenen et lidet CANONskud fra mig til anckers, hvorpaa Jeg strax sendte en CHALOUPPE til Ham med brev til ADMIRALEN ANKERSTIERNA, og begiering, at hand sligt vilde lade befordre. Derpaa hand strax samme aften sendte sin CHALOUPPE i land, og giorde saadan anstalt, at det blev bortsendt til BIRKØEN morgenen derefter Klocken 4re med en fiskerbaad.

d: 21. Bramseils kuhling af en S. W.

d: 22. Vinden var W. S. W., labber kuhling. Efftermiddagen var Jeg i land, og besaae dend bugt paa den Liiflandske Küst, kaldet CASPERWIIG, hvor der er en Kostelig stoer hafn, af hvilcken Jeg loed tage nøie afritzning; befandt samme hafn af dend beskaffenhed,

---

[1]) Af samme Kopibog, der findes i Rigsarkivet, ses Brevet at være dateret d. 20de. Det er for en stor Del en Gjentagelse af det anførte, hvorfor jeg ikke finder Anledning til her at gjentage det.

at hundrede Orlogsskiibe der kunde ligge i goed behold for alle vinde, undtagen Nordenvind alleene.

d: 23. Vinden var N. W. T. W. stiiv Merseils Kuhling. Efftermiddagen var Jeg i land paa EKSHOLMEN, som er en liden omflødt øe, paa hvilcken græsznis en deel qvæg, tilhørende landsaatterne paa faste landet. Paa denne øe var hvercken folck eller huuse. Dend eene ende af øen er sandig med en liden busk, resten er steene.

d: 24. Vinden var S. W., Bramseils Kuhling; CHALOUPPEN blev sendt i land efter forfriskning. Landsaatterne berættede, at de af Rysszerne adskillige gange vare blevne udplyndret, saa og at Ofver LIEUTENANTEN paa dend Svenske FREGATTE WOLGAST dem hafde befalet, at, naar de vilde ud til mig med hvad, de hafde at selge, de da hvergang, naar de roede fra mig, skulde roe Hannem om boorde, og give efterrætning, hvad deris ærende hafde været. Ja hand hafde omsider gandske forbuddet dem, at selge mig noget eller komme mig om boorde, hvorudover Jeg undertiiden var ganske forlegen for forfriskning. Bemeldte Ofver LIEUTENANT, eller for dend tiid CAPTEIN paa FREGATTEN WOLGAST, var og saa mistænckelig[1]), at, saa snart Jeg, eller nogen anden gick med CHALOUPPEN fra boorde, strax loed hand sin CHALOUPPE roe efter, for at see, hvad der blev foretagen.

d: 26. Vinden S. W. Revet Merseils Kuhling. Ved Middags tiider ankom fra NARWA reed en Svensk BREGANTIIN, kaldet væderen, ført af en Ofver LIEUTENANT, nafnlig DUKLAS. Jeg sendte IONAS SKRUW bud med begiering, hand vilde være mig behielpelig, at Jeg af landsaatterne kunde faae til kiøbs nogle fahrtøyer, hvor i Jeg kunde indskiibe mig og mit gods, og fare til NARWA. Derpaa han mig loed svare, at hand paa ingen maade kunde eller vilde lade mig fare til NARWA.

Afftenen løb vinden om til S. S. O., hvilcken, i hvor vel dend var goed, til at fortsætte reisen til Kiøbenhafn, saa besluttede Jeg dog, at bie dend nat, og derforuden endnu et døgn, for at afbie svar fra dend Svenske ADMIRAL, saasom Jeg gisnede, det inden

---

[1]) mistænksom.

dend tiid kunde komme, og fordj Jeg siuntis best, ej at gaae tilbage, saa længe endnu noget haab var til reisens fuldførelsze.

d: 27. Vinden var endnu S. S. O., merseils kuhling. Jeg blev ved mit forsæt, at blive dend dag over liggendis af forhenmeldte aarsag. Sendte atter bud til LIEUTENANT SKRUW paa Skiibet WOLGAST ved dend Kongelige LEGATIONS SECRETEERER Peder FALK, igientagendis min, forhen giordte, anmodning om baade til overførsel til NARWA, tilbydendis, Hans CHALOUPPE maatte ligge paa sine aarer et half CANONSkud fra Skiibet, for at see, at intet, uden hvad mig tilkommendis var, blev læstet udj bemelte baadde, derhos forsickrende, at, naar Jeg var bortseilet med baadden, skiibet da med første føjelig vind skulde gaae tilbage, uden at seile til NARWA.

Slig min begiering afslog hand mig, som hand forhen hafde giort. Og, som hand udj alting var meget uhøflig, saa var hand særdeelis derudj, at hand loed ved sin CHALOUPPE tæt ved skiibet FÆRØE borttage en Jolle, som agtede sig om boorde til mig, for at selge forfriskning, slæbte dend til sig om boorde, fængslede folckene, som vare derudj, under forevending, at de om natten een af mine folck med en hest til NARWA skulde have befordret, hvilcket var en ting, hand self hafde opdigtet.

Formiddagen blev seet tvende seilere LAWEERENDIS op fra HOGLAND; da de nærmede, kiendtis de at være, dend ene en Kongelig Svensk FREGATT, den anden en Kongelig Svensk BREGANTIIN. Da FREGATTEN var kommen et par CANONSkud nær skiibet FÆRØE, sendte Jeg SECRETEERER FALK derhen, at erfare, om ingen breve eller svar førtis med til mig fra dend Svenske ADMIRAL ANKERSTIERNA paa dend, Ham tilsendte, skrivelsze. Men, som LIEUTENANTEN IONAS SKRUW hafde begyndt med uhøflighed, saa endte han og, idet hand loed sin CHALOUPPE fare imod min, og formeente dend, at fare omboorde paa Svenske FREGATTEN, ihvorvel hannem blev berættet, at hand var udsendt udj mit ærende, mensz der var ingen ændring, SECRETAIREN maatte drage tilbage igien med uforrettet sag.

Da dend Svenske FREGATTE var anckret, blev dend Kongelige LEGATIONS SECRETEERER tillige med LIEUTENANT SNISDORFF igien bort-

sendt udi forbemelte ærende, og, da hand igien foer fra boorde, skiød FREGATTEN 4 skud, hvilcket Jeg igien loed tacke med trej. Jeg fick da efterrætning, at FREGATTENS nafn var FALKEN, ført af CAPTEIN ANKERSTIERNA [1]), BREGANTIINENS nafn var GIØTHA, ført af Ofver LIEUTENANT SØESTIERNA [1]), saa og at bemelte CAPTEIN ANKERSTIERNA hafde et brev til mig fra sin fader ADMIRALEN, med hvilcket hand self strax vilde komme om boorde, hvilcket hand og strax efterkom. Samme brev, som var skrevet meget høflig, indeholdte blant andet bevilging, at fare til NARWA, og at FREGATTEN og BREGANTIINEN skulde følge med mig derhen paa reeden, som de dog der ellers skulde have deris post. Og, saa som hand hafde beviist mig megen høflighed, blev ved et glas viin beggis voris Kongers skaale drucket og skudt. Saa blev ogsaa ved hans afgang fra boorde skudt 9 skud. Det var da altfor sildig paa afftenen, at kunde gaae til seils, for at fortsætte reisen.

d: 28. Morgenen vinden S.S.W., labber kuhling. Gick til seils, men, som det blev gandske stille, maatte anckre i middagsstunden ved TOLSBERG. Jeg var om boorde for at besøge CAPTEIN ANKERSTIERNA, og loed hand, da Jeg foer fra boorde, skyde 16 skud.

d: 29. Saasom vinden føjede, dog med Labber kuhling, gick under seil, seilte O.T.S. hen; kuulten tog til paa dagen. Men, saasom dagen icke kunde strecke til, at naae NARWA reed, sadte [vi] omtrænt ved TRIBERGEN paa 11 faune vand, hvor vj bleve liggende om natten tilliige med Svenske FREGATTEN og de tvende Svenske BREGANTIINER.

d: 30. Lættede morgenen tiilig, og kom klocken halfgaaen 6 paa NARWA Reed, hvor vj tilliige med FREGATTEN og begge BREGANTIINERNE sadte paa 10 favne vand. Jeg sendte strax dend Kongelige LEGA-

---

[1]) Baron Hans Anckarstjerna, Søn af føromtalte Admiral A., der næste Aar havde en heldig Ekspedition med Fregatten Øland, hvorved det lykkedes ham at fri nogle Landsmænd fra Fangenskab ved Revals Overgivelse, nævnes 1715 som Vice-Admiral. Saavel han som to Kaptajner Søstjerna, Aron og Anders, af hvilke ovenanførte sikkert har været den ene, mødtes siden med Juel, idet de hver førte sit Skib i Slaget ved Pommern, hvor Juel, der ombord paa „Justitia“ førte Avantgarden, blev dræbt af en Kanonkugle (jfr. Nordberg: Karl d. XII Hist. og Garde: Efterr. om den d. og n. Sømagt, II.).

TIONS SECRETAIRE FALK og LIEUTENANT SNISDORFF i land med CHALOUPPEN, for at tilmelde COMMANDANTEN i NARWA min ankomst.

Middagen kom CHALOUPPEN igien om boorde, hvilcken var bleven hindret at komme i land, og roe op til NARWA af de, paa strandvagt staaende, Ryssziske OFFICEERER, hvilcke hafde viist CHALOUPPEN igien tilbage med tilsagn, at tilsende COMMANDANTEN i NARWA et brev, hvilcket de annammede af SECRETAIRE FALK, og var fra dend RYSSZISKE AMBASSADEUR[1]) i Kiøbenhafn, skreven i almindelighed til alle Ryssziske Befalningsmænd, som Jeg først forekom, hvilcket brev de lovede til COMMANDANTEN i NARWA at leveere inden aften med et deris egne fahrtøg, og derpaa at skaffe mig svar.

d: 31. Som mig det belovede svar fra COMMANDANTEN i NARWA ej tilkom, sendte Jeg om morgenen tiilig LEGATIONS Secretaire FALK og LIEUTENANT SNISDORF i land med mit Passzport IN ORIGINALI[2]).

SEPTEMBER.

d: 3. Endeel formedelst storm, endeel formeedelst anden hinder ankom først[3]) om boorde igien LEGATIONS SECRETAIRE FALK, berættende, at hand med CHALOUPPEN ej var bleven tilladt, at roe længere, end til mundingen af floeden, som kommer fra NARWA, hvorfra hand var opført til hest og under vagt af tolf COSAQUER til byen i et huus, og forbuddet, at hvercken hand, eller nogen af dem, der var med Ham, maatte kiige udaf dørren.

Effter lang ophold i samme huus, var hand omsider bragt til COMMANDANTEN Oberste WASILI ZOTOFF[4]); Hannem hafde hand fore-

---

[1]) Vasilij Lukitsch Dolgorukij, jfr. det følgende.

[2]) Dette, som er affattet paa Latin i almindelige Udtryk, udstedt af Kongen og dateret Potsdam d. 7. Juli 1709, er afskrevet i Journalen, men her udeladt.

[3]) „først" refererer sig til Datoen d. 3. September; Falk var jo nemlig sendt i Land allerede d. 31. August.

[4]) Vasilij Nikititsch Sotof, en Søn af Tsar Peters bekjendte Opdrager Nikita S., maa have nydt sin Herres Tillid i høj Grad, da Peter 1715, misfornøjet med den Langsomhed, hvormed baade Senatet arbejdede og dets Befalinger udførtes og adlødes, betroede ham det nyoprettede ejen-

viist mit Kongelige Pass in originali, begierendis, at Jeg maatte blive imodtagen og komme i land. Men Commandanten alt mistænckendis, at her var noget andet under forborgen, vilde ej endnu dertil give sit samtycke, men hafde ladet Ham for dend gang bringe hen i et huus, hvor hand forblev natten over.

Morgenen derefter var hand bleven giestbudden af Commandanten, som ej vilde lade sig overtale, førend Secretairen hafde forkyndet Hannem reent ud effter min befaling, at, som Jeg udj et vigtigt ærende var udsendt af Hans Kongelige Majestet af Dannemarck til Hans Tsariske Majestet, da, hvis hand icke goedvillig vilde tilstæde mig landing, og imodtage min person, vilde Jeg lade skiibet og alt fare tilbage igien, og gaa for min person i land, da det vilde komme paa hans anszvar for Hans Tsariske Majestet, hvis hermed kunde være mishandlet, og at Commandanten da endelig hafde givet sit tycke til at imodtage mig, og sendte Ham, Secretaire Falk tilbage med geleyde til chalouppen.

Aarsagen, som Jeg kunde fornemme, til at bemelte Commandanten i Narwa vegrede sig ved, at tage imod mig, og lade mig i land, var ej saa meget ondskab, som vanvittighed[1]). Thi, som Jeg kom i følge af 3 fientlige udrystede krigs fahrtøger, indbildte hand sig, at det Danske flag og fahrtøg var kun et kriigsputz og list, hvor under mand vilde skyvle[2]) forsæt, til at giøre landgang, og overrumple hannem, hvorfore hand, for at være desto sickrere i sine Sager, hafde sendt til General Admiralen Fædor Matheiwitz Apraxin[3]) til Petersbourg, for at indhendte hans betænckning og

---

dommelige Embede som „General-Revisor og Tilsynshavende med Ukaserne". Han blev senere Guvernør i Kasan og Generalmajor (Sbornik imperatorskago russkago istoritscheskago obschtschestva, LXII; Sol. XVI, 177 ff., Br. i O. 17 Abth., 501; Sch.).

[1]) ɔ: Uvidenhed.

[2]) ɔ: skjule.

[3]) Fedor Matvejevitsch Apraksin, f. 1661, † 1728, der i det følgende oftere omtales, var af fornem Slægt og tilmed besvogret med Tsar Peter ved Søsteren Marthas Ægteskab med Peters 1682 afdøde Broder Tsar Fedor Aleksejevitsch. Han hørte til Peters nærmest staaende og mest betroede Mænd, blev Guvernør i Asov 1708, senere General-Admiral, Greve og Gehejmeraad. Han indlagde sig store Fortjenester af Flaadens Udvikling og Finlands Erobring (Sbornik i. r. i. o., LX; Sch.).

Med samme fahrtøg roede Jeg da op til byen, som er toe miil fra Søemundingen; CHALOUPPEN og Jollen med endeel af mine sager fuldte efter. Paa en fierding vejs nær byen var anstalt giort at lande, hvor der mødte mig en MAJOR med tvende af COMMANDANTENS Karetter, og nogle haandheste, saa at Jeg kunde betienne mig deraf, at kiøre eller riide, hvilcket Jeg lystede. Alle vagter, hvor Jeg kom forbj, bleve stillede i gevær for mig, og kom Jeg saa ind i byen aftenen klocken 6 tilliige med COMMANDEUR THAMBSEN, som fuldte mig op.

Mig blev strax anviist et huus, og bestilt til vagt for min dør 12 mand med en Under-OFFICEER, for at giøre mig desto større ære.

Da Jeg min ankomst COMMANDANTEN hafde ladet anmelde, tilsendte hand mig en MAJOR, loed tacke og svare, at hand strax self vilde komme at besøge mig. Men efter lang forhaling loed hand sig undskylde, at det ej dend Aften kunde skee formedelst forfald, hvorfore hand det til morgenen næst efter maatte opsætte. Imidlertid loed hand mig sende adskillige slags ædende og drickende vare, mød og brændviin, sampt kiøckentøj at behielpe mig med, indtil mit eget kom i land. Dend ved stranden mig tilskickede PRISTAW blev hos mig, for at forskaffe mig brænde og vand.

d: 4. Morgenen klocken omtrent 9 kom COMMANDANTEN at besøge mig, hafde i sit følge adskillige OFFICERER til hest.

Da hand kom ind ad dørren, saae hand, saavelsom de, med Ham værende Rüsser sig rundt om i stuen, om intet Helgens billede hængde paa veggen, og da hand et var bleven var, buckede og Krydsede[1]) hand sig tilliige med de andre derfor, og siden hilszede mig. Det er sckick over heele Rysland, at udj det yderste hiørne i stuen, som vender til dagen og liuset, altiid findis et eller fleere Helgens billeder, for hvilcke alle indkommende uden nogen persons anseelsze, som kand være i stuen, bucker og Krydser sig 3 gange, og der efter hilszer og bucker de sig først for dend fornemmeste i stuen, og siden for hver i sær.

---

[1]) ɔ: korsede.

Effter paa begge siider giordte hilszen, udskyldte hand, at Jeg saa sildig var bleven imodtagen i land, effterdi hand mistænckte mig, at være Svensk, erbød sig i det øvrige til ald tienniste og høflighed. Jeg erkyndigede mig, hvor Hans MAJESTET TSAREN var at antreffe, eftersom Jeg hafde befalning, mig jo før jo bedre til Hannem at forføje, bad, hand vilde giøre anstalt for frie vogne, huus, saa og 10 RD^r SPECIE daglig effter dend, imellem min og hans Herre oprættede, TRACTAT A° 1684, af hvilcken Jeg viiste Ham en gienpart. Dertil hand svarede mig ej at viide til vissze, hvor TSAREN var at finde. Hvad sig anbelangede det, Jeg paastoed i krafft af TRACTATEN, derom begierte hand, Jeg vilde give noget Skrifftligt til Hannem, som da skulde vorde befordret ved eget bud til GENERAL ADMIRALEN APRAXIN, for at indhendte derom hans meening, hvilcket hans løffte hand og efterkom samme dag.

d: 5. Blev Jeg budden til giest hos COMMANDANTEN til middag. Giestebuddet var effter Rysszisk maade saaleedis: Førend vj sadte os til bords, krydszede og buckede Rysszerne sig mange gange for de, i stuen omhengende, billeder. Bordet, som var paa en tolv persohner, blev rundt om besadt med fadde, hvilcke stoede tæt ved tallerckenerne, saa det middelste af boordet var leddigt, paa hvilcken leddig platz stoede eddicke, salt, peber, og en stoer Rømmer[1]) med stærck øll. Paa faddene var intet andet, end kold kiøcken, som salt mad, skincker, røget tunger, salt kiød, metwurst[2]), sild, syltmad, altsammen meget saltet, pebret og fuld med hvidløg. Effter denne første anrætning fuldte dend anden, bestaaende udj adskillige fadde med alleslags steg, tredie anrætning var iidel fadde med suppe, saa maddens anrættelsze til deris giestebudder var gandske tvert imod dend, som bruugelig er i Dannemarck.

Med skaaler at dricke forholdte det sig saaleedis: COMMANDANTEN tilbragte mig TSARENS sundhed, hvilcken, efter at dend var gaaen omkring og af os alle drucket, faldt det mig først til efter deris maade at dricke og tacke derfor. Liigeleedis blev det holdt næst der efter i at dricke min Herris og Kongis skaal. Jeg

---

[1]) Et stort, buget, sædv. grønt Vinglas.
[2]) ɔ: Medisterpølse.

berættede COMMANDANTEN, at, naar til Gesandtengestebudder i Dannemarck blev drucket paa Kongers og Herrers skaale, gav mand den første skaale nafn: PATRONANZA, som vilde siige saa meget, at skaalen var paa samptlig regierende Herrers sundhed, dend anden: MATRONANZA, som betyder samptlige Dronningers og Førstinders skaal, den tredie FILIONANZA, som var Printzernis skaal, hvorved da ingen af Kongerne, Dronningerne eller Printzerne bleve fornærmede i rang, naar alle deris skaale saa blev drucket paa eengang. Dog meldte Jeg der hos, at Jeg det alleene fortalte skiemptviis meere, end udj henseende, at mynstre deris vedtagne Skick; hvilcket hand optog meget vel, siigendis, at hand gierne vilde lære, og at hand derudj var ulyckelig, at hand ej hafde seet verden, og fremmede lande, som andre hans land[s]mænd.

Da vj vare opstandne fra boorde, og hver af Rysszerne sig igien hafde bucket og Krydset for billederne, blev CONFECTEN indbaaren, som bestoed udj Dadler, syltet ingefær, nogle Persianske frugter, syltede agurcker, raae grønne erter i skallerne, og raae guule rødder.

Da Jeg gick bort igien, gick COMMANDANTEN self forud, saasom Rysszerne har dend maneer, at deris giest skal gaae først ind ad døren, men de gaar self foran ud, for at give Ham sicker leide af deris huus igien. Hand loed mig med sin lugte vogn føre hiem igien til mit huus, ligesom hand mig i dend samme hafde ladet hente til sig.

d: 6. Saasom Freddagen, saa vel som Onsdagen ere hos Rysszerne Fastedage eller fiskedage, som hos de CATHOLske Freddagen og Løverdagen, loed Jeg min PRISTAW |: som paa rætte Danske maade er en Skaffere :| Koge fisk, dog vilde hand ej blive at spiise om middagen, saasom hand hafde seet, vj hafde dend maneer, at Koge fisk udj den kieddel, hvor eengang har været Kogt kiød udj, hvilcket hand sagde at være en stor synd. Samme dag fick Jeg det øvrige af mit tøy og folck i land med et Rysszisk fahrtøy, efftersom dend Svenske CAPTEIN ANKERSTIERNA for hen under sin haand hafde givet mig forsickring, at samme fahrtøy ubehindret paa redden maatte indtage mine sager.

d: 7. Herudj NARWA fandt Jeg mangfoldige af de Rysszíske saa

kaldede KNEZER og BOJARER. En KNEZ kand icke anderleedis givis paa Danske end Første, men de ere intet mindre end Førster, alleeniste at de har arvet samme nafne efter deris forfædre, hvilcke har været regierendis smaa *Herrer* inden vissze grendser i landet. Dissze KNEZER ere her i landet i en fast utallig mangfoldighed, vil alle af en selfgiort indbildning og stolthed været kaldet Fyrster, da dog samme titel saa liidet passzer sig paa dem og deris stand, som Keysertitelen paa TSAREN, hvorom paa sin stæd skal vorde meldet. BOJARER har i forrige tiider, indtil denne TSARS regiering, været højeste Embedsmænd i Rysland, hvis børn nu alleene har det blotte nafn uden viidere.

Af slige KNEZER og BOJARER var her en stoer mængde i NARWA, om hvilcke mig blev fortalt af en MAJOR ved ARTILLERIET, nafnlig COBERG, at TSAREN for at forekomme oprør i sine lande, naar hand self er i marcken med ARMADIEN, forsender hand KNEZERNE og de fornemmeste her i landet, som hand har mistænckt rundt om i Riiget, til Petersburg, og andre, langt fra deris ejendomme liggende, stæder, at hand kand være sicker, at de ej i hans fraværelsze skal giøre nogen sammenrottelsze til oprør imod Ham. Effter mine tancker ere Førster eller KNEZER i Rysland det samme som LORDS ere udj Engelland.

Af adskillige LUTHERske Præster, som fandtis i NARWA, førend dend af TSAREN blev indtagen, var ickun een til overs, nafnlig Henrick BRÜNING[1]), en smuck lærd mand.

Af Øfrighedspersohner var alleeniste een Borgemester, nafnlig CHRISTIAN GØTTE[2]).

Gudstieniste skeede paa Raadstuen, saasom begge de LUTHERske Kircker, hvor af dend eene kaldtis dend Tydske, og dend anden dend Svenske kircke, indvaanerne vare af Ryszerne fratagne.

Meenigheden bestoed af et ringe tall, omtrent 200 personer, meest gemeene haandvercksfolck; thi resten var ført bort, fordeelt

---

[1]) Heinrich Brüninck blev senere General-Superintendent i Lifland (H. J. Hansen: Geschichte der Stadt Narva, Dorpat 1858, S. 223).

[2]) Christian Gøtte blev iøvrigt først Raadmand i Narva 1704 efter dens Indtagelse af Russerne, Borgmester 1706 (samme Kilde).

her og der udj Rysland, som i WOLGADA, ASTRACAN, CAZAN, PLESCHOW, af aarsag, at de for TSAREN vare forførte, at holde hemmelig brevevexling med TSARENS fiender, for hvilcken beskyldning, om de end ej vare Englereene, saa blev dem dog meere tillagt, end de hafde fortient, hvorudj en deel saa vel indlendiske som udlændiske og Tydske OFFICEERER hafde stoer skyld, hvilcke gierne saae indbyggernis bortførsel, for siden at beriige sig af deris gods og ejendomme, hvilcket vilde blive dissze til bytte, naar hine det ej kunde føre med sig; thi de bleve bortførte otte dage efter at reisen dem var ansagt.

d: 9. Besaae Jeg begge byens kircker, hvorudj tilforn Guds tienniste efter dend AUGSBURGISKE CONFESSION var forrettet, men vare nu efter TSARENS befalning begge indviede af Rysszíske Præster, som derudj forrættede Guds tieniste efter dend GRÆCISKE RELIGION. Mig blev berættet, at dend eene kircke alleeniste først var indrømmet de Rysszíske Præster, og at TSAREN gierne hafde ladet indvaanerne beholde dend anden, men dend Tydske GENERAL Felt MARSCHALCK OGILWY[1]), som var udj TSARENS tieniste, da byen gick over[2]), hafde været aarsag til, at dend anden Kircke dem iliigemaade blev fratagen; thi om Rysszerne endskiønt ej behøvede dend, tænckte hand dog, som en CATHOLIQU, og hadere af dend LUTHERSKE troe, at, naar hand ickun skilte indbyggerne derved, vilde hand vel med tiiden faae dend indviet til en CATHOLSK Kircke, ihvorvel hans forsæt derudj ej gick for sig, saasom hand kort derefter kom bort af TSARENS tieniste, og saa blev dend kircke ogsaa til dend Rysszíske tieniste indviet halfandet aar der efter. Dog forrættis der ickun tieniste udj dend eene, og den anden staaer leddig.

---

[1]) Den østerrigske Feltherre Georg Benedict Ogilvy, f. 1644, † 1710, blev 1704 gennem Patkul engageret som Feltmarskal af Peter. Han var en erfaren og dygtig Anfører, og under hans Ledelse erobredes Narva. Skjøndt meget fornøjet med de russiske Soldater, kom han ikke godt ud af det med Officererne, og navnlig kunde han ikke finde sig i Menschikofs Overmod, og da M. ved sin Yndest hos Tsaren og sit Kendskab til dennes Planer oftere saa sig i Stand til at forpurre den ham overordnede Ogilvys Operationer, forlod denne allerede 1706 Rusland for at gaa i Kong Augusts Tjeneste (Sbornik i. r. i. o., LXII; Sch.; Br.).

[2]) Peter havde d. 20. Aug. 1704 erobret Narva fra Svenskerne.

Saa blev mig og berættet, at under skin, at Rysszerne ingen liig eller begravelszer vil liide udj deris kircker[1]), hafde de opgravet alle de døde liig og begravelszerne saa vel uden som inden i Kircken, for at søge efter bytte, udplyndre liigene, og see, om ingen penge eller sølf i Kisterne vare forvarede, saa at gaderne strax efter erobringen allevegne stoede fulde med døde liig og Kiister, enhver tog sine venner og bekiendter, og begrov dem uden for byen, de andre, som ingen hafde, der loed sig dem være angelegen, bleve af Rysszerne Kastet ud i floeden, som løber ved Siden af Staden.

d: 10. Ankom fra Petersburg her til byen 2 Regimenter foedfolck, og et Regiment DRAGOUNER, for de trende Regimenter var der toe Tydske Ofverster, navnlig von FELSEN og BUSK, og en Rysszisk Ofverst[2]).

Samme Regimenter vare klædte i *frandtzøsche* dragt. Efftersom udj heele Rysland ald dend ganske Rysziske klædedragt er afskaffet, og Franske klæder igien indbragt, og paa det TSAREN desto giennere kunde giøre denne forandring paa dragten, loed hand opslaae aabne breve paa alle offentlige stæder, paa hvad maade samme klæder skulde være giort, med befalning at, dersom nogen gick ind eller ud af Stædernis porte i deris lange RÜSSISKE dragt, skulde saadanne af de dertil forordnede strax angriibes, sættis ned paa knæe, og da klæderne afskiæres, saa de stumpede liige med Knæene, og vare dend Franske klædedragt liig. TSAREN loed og udj alle porter udj Stæderne ophenge en prøve og mynster af Franske klæder, efter hvilcken de herefter skulde indrætte deris klædedragt[3]).

---

[1]) Den Skik, eller rettere Uskik, at begrave Lig i Kirkerne, var til langt ned i forrige Aarhundrede saa almindelig i andre Lande, deriblandt ogsaa hos os, at der f. Ex. alene i Holmens Kirke i Kjøbenhavn sikkert har ligget over 1000 Mennesker begravede.

[2]) Felsen eller Felten førte et Regiment Dragoner (Polonskij R.), Busch og den russiske Oberst hver et Infanteriregiment (jfr. Sbornik i. r. i. o., L.).

[3]) Omstaaende Billede viser en Scene af Gjennemførelsen af Peters Bestemmelser mod de gjenstridige, der ikke vilde følge hans Befaling til at afskaffe de Dele af Klædningerne, der efter hans Mening kun tjente til at hindre hans Russere i at bevæge sig med samme Lethed som andre Folk.

Iligemaade blev mig berættet, at TSAREN hafde forbudden, at ingen Rysszmand, undtagen det er en bonde, maa lade sit skiæg voxe, saasom det i Rysland før hans tiid har været maneer, at alle høje og lave brugte langt skieg, og, naar nogen vil bære sit skieg, bliver det Ham bevilget i saa maade, at hand skal give en vis penge eller skat til TSAREN deraf, aarlig 10, 20 ja 100 RUBEL, ligesom hand med TSARENS Hofbetientere kand blive foreenet om[1]).

Jeg besaae Stadens volde, og dend gamle befæstning, *som er inden for den Rette befestning og byensz wolde, den* bestoed af høje muure paa gammeldags maneer, og ej vare til stoer modværn. Mig blev viist dend stæd, hvor Rysszerne hafde angreebet byen, da de tog dend ind. Indbyggerne gave stoer skyld paa dend GENERAL MAJOR[2]), som hafde hafft COMMANDOet i byen, at hand hafde agtet Rysszerne for ringe, og ej skudt paa dem, førend de vare inde under fæstningen med deris løbegrave. Forseelszen

---

[1]) I sin Iver for at adoptere Vestens Skik og Brug havde Peter fattet et Had til Skægget, som han betragtede som et Symbol paa Barbari og Mangel paa Civilisation. Han forbød derfor alle undtagen Gejstligheden at bære Skæg uden mod en høj Skat. Ved et stort Gilde for de fornemste Russere lod han til en Begyndelse en Barber uden al Naade rage selv de ærværdigste Gæster. Dette Forbud har, om det end i Folkets store Klasser snart tabte sin Betydning, virket helt ned til vore Dage, idet alle Statsembedsmænd indtil Alexander II's Tronbestigelse vare nødte til at lade sig rage, og først et Dekret af 1875 har hjemlet Officerer og Soldater (undtagen Kejsergarden) Ret til at bære Skæg i Tjenesten (Sch. I, S. 409—12).

[2]) Henning Rudolf Horn, født i Pommern af svenske Forældre, var dengang svensk Generalmajor og Overkommandant over alle Fæstninger i Ingermanland. Han forsvarede Narva med udmærket Tapperhed og nægtede at følge Opfordringen til at overgive Fæstningen, selv efter at der var skudt Bresche og Fjenden var naaet ind i samme, hvoraf Følgen imidlertid blev et grueligt Myrderi, som Peter havde Møje med at dæmpe. Paa Grund af streng Behandling af en fangen russisk Oberst fik han selv en meget haard Medfart i sit Fangenskab. Strax efter hans Udvexling 1707 blev han udnævnt til General-Felttøjmester. 1719 blev han Rigsraad og Greve, 1730 døde han. Hans Hustru Helena Sperling døde under Belejringen af Narva, og H. maatte under den nedenomtalte Plyndring være Vidne til, at hendes Kiste aabnedes og plyndredes og hendes Lig blev kastet i Floden. (Svensk biogr. Lex.; Hansen: Geschichte Narvas.)

Den russiske Klædedragt moderniseres ved Tsar Peters Magtsprog.

(Efter et samtidigt hollandsk Stik.)

ved erobringen bestoed derudj, at COMMANDANTEN ej troede, at fienden vilde storme før om natten, hvorfore hand hafde ladet dend største deel af folckene i staden gaae til hviile, men TSAREN loed storme om høje middagstiider, og *bleefue* saa hans folck *mestere af* voldene inden 5 QUARTEER *af een tiime*, og der det blev COMMANDANTEN udj hans huus forkyndet, at Rysszerne alt vare i Staden, hafde hand ej engang en trommeslager ved haanden, til at slaae til stilstand med. Da TSAREN var indkommen til bemelte COMMANDANT HORN, var hand saa forifret af de spottelige og stolte svar, hand hafde givet Hannem, naar Hand hafde fordret byen op, at hand med egen haand slog Ham bruun og blaae i ansigtet, loed Ham siiden sætte i forvaring i Stockhuuset, indtil hand til WOLGADA blev bortført, og siden til MOSCHOW. TSAREN loed da af dend fornøjelsze, hand hafde, at byen saa snart og lyckelig var falden i hans hænder, befale, at give alle mennisker quarteer; men Soldaternis ifver og blodgierighed skilte dog mange ved livet, ihvorvel TSAREN giorde alt det, han kunde, for at hindre bloedsudgydelsze, og needhug med eegen haand mangfoldige af sine egne folck, som overtraade slig hans befalning, viiste og Borgemester CHRISTIAN GØTTE[1]), da hand kom ind udj hans huus, sine bloedige hænder, siigendis, at det icke var af Stadens indbyggeres bloed, mens af hans egne soldater, som hand var kommet over over, der handlede imod dend, af Hannem om Borgernis forskaansel udgivne, befalning, og hafde dræbt dem; hafde og opløfftet sine hænder til himmelen, da hand paa et stæd saae adskillige døde kroppe af indbyggerne, siigendis: Jeg er uskyldig i deris bloed[2]).

d: 12. Sendte Jeg bud til COMMANDANTEN om brænde, saasom Jeg fattedis, men hand loed mig svare, at hand ej kunde give mig meere brænde førend nærmere ordre, hvorfore jeg var foraarsaget self at kiøbe til min huusholdning. Her begyndte strax dend

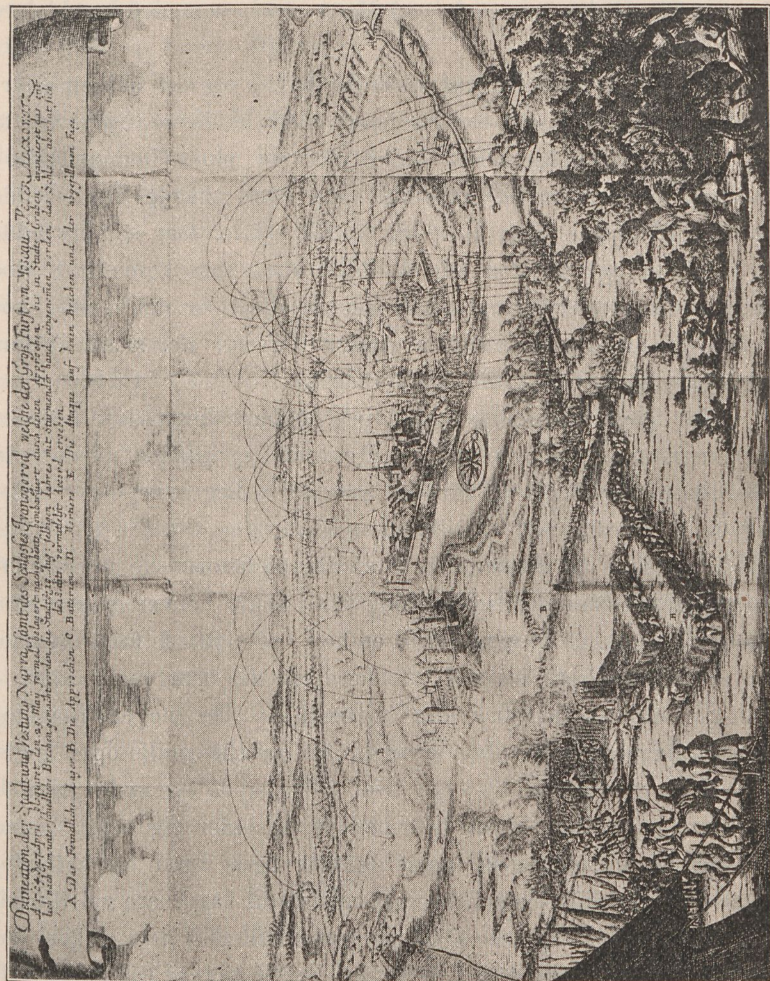
---

[1]) Jfr. Noten Side 57.

[2]) Denne Meddelelse stemmer i Hovedsagen ganske med Beretningen i Hansens Geschichte Narvas, S. 223, der hidrører fra en Søn af Præsten Brüninck, efter hvilken Peter kastede sin blodige Kaarde paa Bordet i Gøttes Stue med Ordene: Vær ikke bange, dette er russisk og ikke tysk Blod.

Rysszíske karrighed og suurfiittighed at lade sig tilsiune, som Jeg siden fick nock at erfare.

Jeg merckede ved adskillige leiligheder, at imellem de Tydske

Russernes Erobring af Narva og Ivangerod 1704.
(Efter Afbildn. i „Schlüssel zu dem Nystädtischen Frieden". Nürnberg 1722.)

og Rysszíske OFFICEERer er stoer usamdrægtighed; thi Rysszerne luurer paa alle de Tydskis ord og gierninger, for at opsnappe noget, som kand have skin af ondt, saa de Tydske OFFICEERer her maa være saa varlige, som de levede udj VENEDIG.

COMMANDANTEN, som før er meldt, var en meget hofmodig og stolt mand, som, uden at have tient tilforn i kriigen, var bleven Ofverst og COMMANDANT. Jeg saae offte udj hans huus Ofver-OFFICEERER, ja endog MAJORER at skiencke i for Ham, og recke Hannem at dricke, varte op ved Hans stoel, som det kunde have været hans tiennere.

Jeg spatzeerede engang uden for byen, og var udj en gaard, tilhørende Borgemester GØTTE, hvor hand hafde et Garverie, for at bereede Ryslæder. Det holdis for en stoer hemmelighed i MOSCHOU for fremmede, at viide, paa hvad maade dette ledder bereedis, dog, saa viidt, som Jeg kunde erfare, faar samme ledder sin lugt og smiddighed af et slags olie, som kommer i stoer mængde fra PLESCHOU, og kaldis DEGGET-olie[1]), er det samme, som kiøbes paa APOTEKERNE for at indgive qvæg, *der weed* at fore-komme *sygdom iblant det om* foraaret.

Icke langt fra samme gaard udj en have begravis alle liig af de NARWISKE indvaanere, saasom RÜSSERNE ej tillader, at de enten i Kirckegaarden[2]) eller i kircken maa blive begravne, hvor det ej engang Rysszerne self er tilladt.

d: 13. Ankom til NARWA fra PLESCHOU og SMOLENSKO over 20000 sæcke haardt brød for soldaterne; var i vente henved 10000 smaa bøndervogne, hver bespendt med en hest, som skulde følge Armeen. Og er forunderligt, hvorvel sandfærdigt, at, naar noget sært er ved een eller anden fæstning at bestille, eller nogen Krigstogt skal foretagis, tilsiigis bønderne til 50 og 150 miile op i landet, at møde med en hest og vogn hver til arbeyde og nyder ej andet derfor end det bare brød, hvormed de og lader sig nøje, saasom de, saavelsom soldaterne, naar de faar deris brød og hviideløg, og undertiiden liidet meel, tverret udj varmt vand, ere vel tilfreds; men hender det sig, at bondens hest imidlertid døer, bliver dog bonden for sin person ved arbejdet, indtil det er til ende, eller hand af en anden bliver afløst, hvilcket undertiiden i heele aar ej skeer. Ej heller bekymrer mand sig meget, om bonden døer,

---

[1]) ɔ: Tjære-Olie, af det russiske Ord Degot (Djogot) Tjære.

[2]) Ved „Kirckegaarden" tænkes her kun paa den Kirkegaard, der efter gammel Brug ligger umiddelbart omkring Kirken.

saasom landet er meget folckeriigt og det af dend aarsag, at karle giffter sig, naar de ere 16 aar gamle, og en piige, naar hun er 14 aar, og undertiden ickun 12 aar, hvilcket forvolder, at offte udj et huus, naar en mand er 50 aar gammel, kand hand see sine børnebørns børn, saa der er strax folck, der træder til gaarden igien, naar en bonde afgaar.

Jeg gick en morgen klocken 8 hen i kircken, for at anhøre og see Rysszernis MESSE, som sædvanligen hver dag ved det klockeslæt holdtis, og blev dend holdt, som følger:

Først begyndte een, som klocker eller gravere hos os, at læsze udj en stoer bog liig en Bibel, liggendis paa en høj bog-stoel, og læste hand saa fast[1]) at mand lættelig kunde slutte, der ickun var liden andagt ved, saa og, at hand maatte kunde dend meeste deel uden ad, hvilcket og agtedis, naar hand kastede op andre stæder i bogen, og blev dog alliigevel ved at læse fort. Det var blandt andet merckeligt, at hand mangfoldige gange udi rad saa fast igientog dissze ord: Г҃ди помилуй, GOSPODI POMILUI, det er KYRIE ELEISON, at mand snart icke kunde telle det, dette skeede i læsningen adskillige gange.

Der denne var midt udj sin læsning, kom en anden, tog Ham ordet af munden, og læste liige saa fort og liigeleedis udenad, imedens hand kastede op her og der i bogen, og alle ordene gick ud under een tone. Herhos agtis, at det holdis for en stoer zirat og artighed hos de Ryssziske Præster og Degne, mangfoldige gange udj eet aandedræt at kunde igientage dissze forberørte ord: GOSPODI POMILUI.

Under denne læszning kom en DIACONUS ud af det allerhelligste ved dend højre siide, havendis et sølfrøgelszekar med brændende røgelsze i haanden, og en Søegrøn Tobins[2]) kiortel lig en Præstekiortel hos os, undtagen, at dend ej var snørret, knappet eller lugt ved haandleddet, men var med stoere aabne opslag, samme kiortel var alleeniste aaben ved halszen, saa hand maae have ifort sig dend over hovedet, som Præsterne hos os deris Messzesercke; fra halszen af et QUARTEER af en alen need paa

[1]) ɔ: hurtigt.
[2]) Tobin var et Slags blommet Silketøj.

kiortelen var dend gandske rundt om bordyret med guld. Ofver dend venstre axel hengte for og bag ned til jorden et hengel[1]), omtrent en haand breedt. Denne ommelte DIACONUS gick i slig dragt først hen midt for helligdommen, læste, og buckede sig med mangfoldig krydsen paa ansigt og bryst med de trej forreste fingre, svingede saa røgelszekarret trende gange imod helligdommen, og dend sidste gang svingede hand det, og buckede sig tilliige; saaleedis og paa samme maade med bucken røger hand alt det i kircken er, og skal røgis.

Skillerummet imellem alteret og Kircken var needen om gandske med billedsnidder arbeyd smugt og stærck forgyldt, midt under paa dette skillerum stoed dend hellige Nadveris indstiftelse afmalet, der over sade i en half CIRCEL de tolv Apostler afmalet, 6 paa hver siide af MARIÆ billede, alle smugt udstaffeeret og forgyldte. Naar koersdørren aabnes, deelis dissze billeder midt ad hver til sin siide. Ofven for dørren inde i foromrørte halfve CIRCEL hengde, fra hvelningen af, en forgyldt due, som betegnede dend Hellig Aand, fra hvilcken ved staaltraade udgick mangfoldige forgyldte tunger udj en CIRCEL, liige dee, som ellers i almindelighed malis over Apostlerne ved Pintzefæstis afmalning. Ved hver siide paa Choersdørren stoede to Engle, GABRIEL og MICHAEL, i en karls størrelsze, forgyldte, heldendis sig ud over dørren med et langt scepter i haanden, hvilcke de ragte til hin anden over dend forommelte due, der ligesom svevede i lufften. Inden for dissze billeder imellem det Allerhelligste og kircken var et blaat forheng fra hvelningen af liige need til jorden, saa det gandske bedeckede, hvad der var inden for.

Dend forommelte DIACONUS med røgelszekarret gick fra et billede til det andet rundt om i Kircken og røgede 3 gange, som før meldt er, for hver i sær, Hand røgede og for Meszebøgerne, alle folck, som stoede i Kircken, Præsterne og alle kirckens betientere, ja røgede ogsaa ind i min stoel, hvor Jeg stoed udj, bar saa røgelszekarret ind igien i det Allerhelligste. Strax derefter kom hand ud igien, holdendes det, for need paa Ham hengende,

---

[1]) Et Hængel, noget, der hænger ved.

hengel midt paa i haanden op for sig, buckede sig need til jorden, krydszede sig med samme hengel 3 gange, blev saa staaende i samme POSITEUR og læste uden ad: naar hand var ved enden af det, hand læste, tog hand med samme ord i læszningen tonen at siunge, da det gandske Choer stemmede i med Ham, og sang smugt de 3 stemmer BASS, TENOR og ALT. Imidlertiid blev hand alt ved at læse under sangen højt og lydeligt; de holdt vel op imellem at siunge, men hand blev alt ved at læse.

Siden, imedens de sang KYRIE ELEISON og HALLELUJA og hvad det ellers meere var, som jeg ej forstoed, gick hand ind paa venstre siiden igien i Helligdommen, og blev derpaa dørrene til det Allerhelligste aabnede, og forhenget draget tilsiide, saa der blev alleene igien hengende midt i dørren den forommelte due, som betegnede dend Helligaand.

Da blev seet dend forommelte DIACON i forrige dragt med røgelszekarret i haanden, hand røgte da for et fiirkantet, forsølvet og forgyldt boord, hvilcket var omtrent 2 alen i en QVADRAT, stoed paa fiire ligeleedis forgyldte fødder, som vare udgravne i de fiire EVANGELISTERS skickelsze; under bordet stoed et forsølvet lam eller AGNUS DEI, havendis et forgyldt beggere i dend højre foed, og en fane med et kaars paa imellem forbeenene. Ved siden af boordet stoede tvende bogstoele, med et uldet bordyret klæde over. Paa bordet stoed et CRUCIFIX paa en rund forsølvet kugle, om hvilcken en udgraven slange drejede sig, og beed sig i sin egen hale.

Dernæst røgede DIACONEN for dend gamle LUTERSKE Altertafle, *som waar bleefuenn staaende og indwiett till Kierkens bruug,* siden for SACRAMENTET, som stoed paa dend højre siide i Choret med et bordyret klæde over, [og] var en sølftallercken, og en kalk, liig voris udj Dannemarck, siden for en stoer bog IN FOLIO, som en Bibel; samme bog var overalt med forgylt messzing beslagen, og paa dend eene siide med røde, grønne og blaae indlagde steen beprydet.

Endelig røgede hand for Præsten, hvilcken hafde en rød, om halszen bordyret, Chor Kaabe uden ermer paa, samme kaabe var underfoeret med guult tafft og giort til att tage paa over hovedet, saa armene kom ud needen under svøbet af kaaben, var af dend

aarsag viidere end en Præstekiortel og stumpede til knæerne, og naar hand med hænderne skal tage efter noget, blev kaaben liggende paa armene for paa brystet, og da hængte for need paa Ham et guult tobins forhæng fra halsen til fødderne, ej uliigt vingerne, som henger for need paa vore Præstekiorteler i Dannemarck.

Efter at DIACONEN da hafde røget endnu for toe andre kirckens betientere, som vare med inde i Helligdommen, gick Præsten hen til dend stoere forberørte bog, buckede og Krydszede sig for dend, kyste dend og leveerede dend til DIACONEN, hvilcken først kyste bogen, dernæst Præstens haand, og derpaa med største ærbødighed tog imod dend, og bar dend frem i Choersdørren, hvor hand kyste og leveerte dend til Præsten og kyste hans haand.

Præsten med bogen i hænderne læste og sang, Choeret svarede Hannem. Der efter tog DIACONEN atter med haandkys *boogen* fra Præsten, lagde dend paa en bogstoel uden for Helligdommen, læste nogle stycker med ansigtet vendt imod helligdommen; ved enden af det, hand læste, toeg hand atter tonen af sangen, og Choeret stemmede strax i med. Effter slig læsning leveerede hand atter bogen med haandkys til Præsten, hvilcken kyste den og lagde dend hen paa det fiirkantede boord midt i Helligdommon, knælede saa for dend og kyste dend.

Derfra gick de tilsammen hen til SACRAMENTET; det uldne klæde, som hafde ligget over bemelte tallercken og kalck, lagde Præsten, effter at hand tilforn hafde ragt DIACONEN sin haand at kysze, paa sin venstre skulder, sadte saa tallerckenen, med et syet uldent klæde over, paa DIACONENS hoved, hvilcken holdt derpaa med baade opløfftede hænder; Præsten tog self kalcken, hvor over iliigemaade var et uldet klæde, og tvende andre Kirkens betientere, hver med sin liusestage med et tændt voxlius paa, ginge foran, [og] gick i dend orden ud paa dend højre siide af Choeret midt for meenigheden at staae, hvorved da alle i kircken buckede sig. Effter at de nu saaleedis staaendis hafde siungen og læst over SACRAMENTET, blev det baaren ind igien til sin stæd med bucken, krydsen og kyssen som før. Derpaa blev Choersdørren

lugt, og forhenget foretrucken. Præsten begyndte da en sang inde i Choeret, som Sangerne strax stemmede i med.

Under tienisten stoed en liden dreng, omtrent 8 aar gammel paa gulvet, hvilcken iidelig faldt need paa sit ansigt til jorden med krydsen og bucken, liigeledis en gammel mand ved siiden i kircken. Ellers var det almindeligt, naar de buckede sig dybt, at de med dend høire haand rørte ved gulvet.

Ved bemelte PROCESSION var at mercke, at DIACONEN saaleedis hafde svøbt sit førommelte hengel om sig, at det sad over kaars baade for og bag Ham, og begge enderne vare for paa Ham.

Noget derefter begyndte DIACONEN at siunge i Helligdommen, og da traade alle Sangerne ud af deris stoele, og stoede midt for Choersdørren, hvorpaa begge Choersdørrene atter bleve oplugte, og DIACONEN, dog uden haandkys, tog dend stoere beslagne bog af Præsten, og bar dend for ved Præsten ud til Choersdørren, hvor hand leveerte Præsten dend igien, hvilcken læste og sang noget uden ad med dend i haanden. Effter at Præsten det hafde endt, bar DIACONEN bogen ind igien og lagde dend paa sit stæd. Fuldte strax en PROCESSION igien med SACRAMENTet paa samme maade, som tilforn; effter at de hafde sadt SACRAMENTet igien paa sin stæd, bleve dørrene lugte, forhenget draget for, lidet læst og siungen, og saa Messzen endt, som da alt hafde varet i halfanden tiime, *thj* Præste*rne* hafde faaet skrifftlig befalning af COMMANDANTEN, da hand hafde fornummet, at Jeg vilde gaae i deres kircke, og besee deris tienniste, at de skulle holde fuld Messze med alle højtiidelige CEREMONIER; kort sagt: Ald deris Guds tieniste bestaar udj Helgens billeders, bøgers, Præstens og degnenis sampt meenighedens berøgelsze, udj bucken og krydszen, nedkastelsze til jorden og uandægtig læszen og siungen.

Jeg var til giest med de fleeste Indvaanere i NARWA, hvor dette skeede, som siden sagdis mig, at være en skick over heele landet i Liifland, at effter maaltiid, naar giesterne ere fornøjede og mætte, fremsættis allersidst et fad kold melckmad, eller eggemelck, hvorudj giesterne med en skee æder *paa* hver andris skaale.

Effter COMMANDANTENS begiering fuldte Jeg med Ham i hans vogn uden for byen, for at see en BATAILLON af hans regimente, bestaaende udj 700 mand, giøre deris haandgreb, hvilcke de saa vel vidste, som noget Regiment i Dannemarck, det undtagen, at de brugte mindre TEMPO end vore soldater, dog gick alting liige op paa engang. De gave og saa skiønne SALVER, saa vel PELETON-viis, som med heele linier, som noget Regiment.

En fierding Synden for Byen NARWA er et stoert vandfald paa en klippe med megen suusen og bruusen, som kommer ud fra Søen PEIPUS, der gaar liige op til PLESCHOW, ved samme vandfald en stoer Laxefang, som der og bleve fangne adskillige laxe, imidlertiid jeg stoed der.

d: 19. Ankom under løsning af 51 stycker af volden hid til byen GENERAL ADMIRALEN FÆDOR MATHEIWITZ APRAXIN[1]) fra Petersburg, hvis Søster[2]) er Encke TSARINDE og har tilforn været TSARENS afdøde broders Gemahl.

Høflighed, som er bruugelig iblant folck, der veed at skicke sig i verden, udfordrede, at, eftersom Jeg ved skrivelsze ham min ankomst hafde giort bekiendt, hand mig da, i henseende, at Jeg var en Gesandter fra et kroonet hoved, skulde have givet dend første besøgelsze, eller i det mindste sendt een, for at anmelde mig sin ankomst; mens hand giorde ingen af deelene. Hvorfore, som Jeg hans bistand behøvede imod COMMANDANTEN, hvilcken i mange maader hafde ladet sin uhøflighed imod mig tilsiune, Jeg mig det saa maatte lade befalde, og sende LEGATIONS SECRETAIRE FALK hen til Ham, for at formelde Ham min hilszen og glæde over hans ankomst. Hvorpaa hand strax sendte mig en MAJOR tilbage igien, og loed mig tacke, og være velkommen her til landet, som Gesandter, hand haabedis, at vj saaes med det første.

d: 20. Jeg blev alt hiemme i forventelsze, at GENERAL ADMIRALEN skulde givet mig dend første besøgelsze, men, da Jeg fornam, at

---

[1]) se Noten S. 52.

[2]) Marfa (ɔ: Martha) Matfejevna Apraksin, f. 1664, † 1715, Enke efter Feodor Aleksejevitsch, Peters Aar 1682 afdøde Halvbroder, der var bleven regerende Tsar efter deres Fader, Aleksejs Død 1676. (Sbornik i. r. i. o., LXII).

hand ej dertil var siindet sig at beqvemme, og det Hans Kongelige MAJESTETS tienniste var angelegen at erfare, hvor TSAREN var at antreffe, for at fortsætte min reise, og Jeg formeente hos Ham frem for nogen anden at kunde faae effterrætning om dend ting, hvorom Jeg her til dags intet hafde kundet udforske, sendte Jeg LEGATIONS SECRETAIREN FALK til Hannem, med formelding, at Jeg vel vidste, hvad i Dannemarck var bruugeligt angaaende første besøgelsze, men ej, hvorleedis sig dermed forholdtis her i landet, og, som Jeg forlængtis at tale med Ham, stillede Jeg til Hannem self, at tilsiige, paa hvad tiid og stæd, Hannem beleiligst første samtale kunde skee, formodede, at hand her udj ej giorde imod mig, end det som sædvaanligen udj Ryslandt andre kroonede hoveders ENVOJEER vederfoer.

Derpaa hand mig loed svare, sig at være ukyndig udj alle slige CEREMONIER, og at, som vj begge her paa stæden vare fremmede og reisende, kunde det være liige meget, hvor vj samledis. Dersom Jeg vilde giøre Ham dend ære, at komme til Ham, skulde Jeg være velkommen, naar det mig behagede.

Jeg gick strax hen til Ham, og, som madden dend tiid stoed paa boordet, bad hand mig spiise med, hvilcket Jeg og giorde.

Aldrig har Jeg giort saa slæt et maaltiid i mine dage, thi, som det var Rysszernis fastedag, fandtis der icke andet, end fisk paa bordet, støer, *Sterlets* og andre *i Danmarck* ubekiendte fiske, som stanck af tran, ald madden tilmed bestrøet med peber og løg. Blandt andre rætter var een suppe tilreed med øll, viineddicke, smaae huggen løg og peber, altsammen kogt blant hver anden. Ofver bordet blev drucket paa Rüssisk maade hver skaal i anden[1]) drick, og anden slags glas, særdeelis blev drucken noget, som kaldtis ASTRACANSKE øll, og gavis ud for viin, men var i gierningen brygget af miød og brændviin, hvor i var peber. De, som vare landets maneer bekiendte, forsickrede mig, at samme drick var brygget med endeel toback.

ADMIRALEN siuntis, at være en meget venlig og lystig mand, hand vidste liige saa lidet, hvor TSAREN var at finde, som ald

---

[1]) ɔ: forskellig.

resten, lovede, at vilde giøre anstalt til min underholdning efter det, imellem Dannemark og Rysland oprættede, fordrag, forsickrede, at vilde være mig til tienniste i alt det, hand kunde, og var i det øvrige meget høflig.

Udj selskabet i samme giestebud hos GENERAL ADMIRALENEN var en Printz af SIBERIEN[1]), kaldet TSAREWITZ, liigesom TSARENS søn kaldis. Aarsagen til dette hans nafn var, at hans forfædre har været TSARER i SIBERIEN, førend det kom under Ryssziske herredømme. Samme TSAREWITZ lader TSAREN paa sin bekostning altiid reise enten med sig self eller andre sine høje MINISTRER, endeel af medliidenhed, endeel at hand ej skal komme i sit fædernele land igien, og, mueligt, stiffte oprør, eller tragte, at komme igien til sine forfædris værdighed og regiering.

d: 22. Bød COMMANDANTEN mig til bords hos sig til middag, hvor GENERAL ADMIRALEN tilliige med andre høje OFFICEERER sig og indfandt, og saae Jeg der dend maneer, som udj Rysland er bruugelig, at COMMANDANTENS Frue, klædt i Frantzøsk dragt, stoed i stuen saa stiv og liige opreist som en støtte, og blef mig sagt, at Jeg efter landets maneer skulde kyssze Hende, *som jeg og giorde,* siden kom *hun*, med en tallerken, hvorpaa Hun frembar til mig og de andre giester brændviin, skrabede, som en karl, og tog saa imod beggeret igien, *naar der af waar drukken.*

d: 23. Ankom her nogle Regimenter, som sloge lejer uden for byen, havende hos sig felt-ARTILLERIE og alt tilbehør. Saa ankom og en GENERAL MAJOR, nafnlig BRUUS[2]), som skulde have befalning

---

[1]) Denne Prins blev 1718 som indviklet i de Begivenheder, der bragte Dødsdommen over Peters Søn Aleksej, forvist til Archangel (jfr. Sch.).

[2]) Roman Vilimovitsch Bruce, f. 1667. † 1720. senere General-Ltn. i Infanteriet og Overkommandant i St. Petersborg. Broder til den ikke mindre bekjendte Artilleri-Officer, General-Felttøjmester, Præsident for Bjærg- og Manufaktur-Kollegiet, Greve Jakob Bruce, f. 1670, † 1735. Faderen, der døde som Oberst i russisk Tjeneste 1680, var af en skotsk med Kongehuset beslægtet Æt. Juels Meddelelse om, at B. var født af tydske eller gammeltydske Forældre, maa antagelig stamme fra Russernes Sædvane, som han selv her berører, at kalde alle fremmede for Tydskere. (Sbornik i. r. i. o., LX; Bantisch-Kamensky: Siècle de Pierre le Grand. Paris 1826.)

over de, nys ankomne, 10000 Soldater, hvilcke allereede hafde leiret sig uden for staden. Bemelte General var født af Tyske forældre i Moscou-bye og var en Alt Teutscher. Thi saa kaldis alle, af fremmede forældre udj Rysland afiede, børn, men, saasom de nys i landet indkomne Tydske foragter de gamle, holdes det nafn foragteligt.

d: 24. Var Jeg budden til giest af Borgemester Christian Gøtte, tilliige med General Admiralen og General Major Bruus, hvor Jeg første gang saae et Calmukisk qvindfolck af de Tartarer, som kaldis de Calmukiske Tartarer. Samme qvindmennisk var, liigesom det folck i samme land er, af en synderlig og ugemeen Skabning udj ansigtet, hvilcket var meeget breedere end sædvanligt, hendis næse var gandske flad og brakket, øjnene vare meget længere skilt ad fra hin anden, end gemeenlig, og var dog i sig self gandske smaae, men øjnekraagene, som vendte udad, gick skack og lidet rundt need paa backen af kinden, liigesom dend var skaaren ned. Af en Officeerer, som var samme lands egenskab bekiendt, og hafde været i Calmuken-land, blev mig fortalt, at Calmukerne er et Hedensk folck uden religion, men udhugger sig træbilleder, som de tilbeeder, og i stæden for spiise, daglig besmører det om munden med fæt og tran. Naar stræng vinter paakommer, smørres samme billede icke, men sættis op i et træe, og da siiger de til det: Fryes nu længe nock, uden at have enten at æde eller dricke, effterdj du skaffer os hvercken at æde eller dricke. Thi ved forfald af haard og langvarig vinter har de mangel paa alting.

d: 25. Rygte to Regimenter, som var Ofverste Buskis og Øfverste Bolovnis ud at samle sig med de andre folck i leiren uden for staden, saa de da bestoed af 12000 mand foedfolck. Her var til det forehavende Krigstog, som mand var sindet at giøre for at beleire Revel, i bereedskab her ved stæden 20 halve Cartouer, 20 18 ℔^{der} og dertil 16000 kugler, saa og 7 Morteerer med 7000 bomber af 75 ℔^{ds} Steen diameter. Tyve ud af bemelte stycker vare ved iidelig skyden, hvorved fænghullet var udbrændt, blevne udygtige, hvorudover der var støbt udj dem i bonden en

kuglis tyckelse METALL, og saa booret nye fængehuller forved samme METALL. Saadan hastig udbrending af fængehullet forsickrede mig OFFICEERerne ved ARTILLERiet, at de fleeste af deris stycker vare underkast, af aarsag, at de vare støbte udaf en METALL, hvorudj var alt for meget tin, som bruugis sædvaanlig til klocker i kircker. Thi udj denne krig har de Geistlige maatt leveere et vist tall klocker fra kirckerne udj gandske TSARens riige, for at omstøbe til stycker.

Samme dag, efter at LEGATIONS SECRETAIREN FALK var kommen hiem, fra at have været ude og seet trende Regimenter DRAGONer, som stoede halfanden miil herfra byen, sendte COMMANDANTEN til mig, og loed begiere, at, naar enten Jeg, eller nogen af mine folck vilde fare nogenstæd hen, det da maatte blive Hannem anmeldt; forevendingen var, paa det, naar Jeg drog nogenstæd ud af byen, altiid nogen kunde sendis med mig, at mig ingen overfald af det gemeene folck skulde vederfaris, og anstalt kunde giøres, for at beviise mig min tilbørlige ære. Men hovedaarsagen var vel i gierningen dend Hannem medfødde hoffærdighed, og hans mistroendis gemyt. Siden sendte hand atter bud til mig, og loed begiere, at SECRETAIREN, som hafde været uden for byen, maatte komme til Ham, hvorpaa Jeg loed Ham svare, efftersom Jeg hafde merckt, at Hand vilde tale med Ham, og sætte Ham til rætte for samme sag, at det Hannem icke tilkom, at fordre nogen af mine folck til sig, mens, at hand kunde skicke bud til mig, og formelde, hvad Hand samme SECRETAIREN hafde at sige, da Jeg paa mine folckis vegne skulde give Ham tilbørlig svar. Hand loed mig igien siige, at hand dermed vel var fornøjet, og, at hand hafde sendt bud efter SECRETAIREN, var skeed, for at tale med Ham om min udfart liige det samme, som hand mig nyelig ved Platz-MAJORen hafde ladet siige.

De forommelte Stycker blev ført ud i leiren, tilliigemed kugler, BOMBER og GRANATER og uddeelt til hver Regiment i sær, for at, om hestene undervejs kom noget til, som drog dem, det alt af folckene kunde slæbis frem, undtagen krud og nogle andre smaa redskab, som alleene fuldte med ARTELLERIET.

Naar de Rüssiske penge med voris sølfvegt vejis, befinder

mand 16 Rubeler[1]) og 74 Copecher[2]) at være et pund sølf, 10 Rubeler vejer 19 lod, og effter dend regning vejer 100 Rubeler i Copeker 5 ℔ og 30 lod. En Specie Rixdaler vejer liige med 104 Copeker, men en Specie Rixdaler og en Rubel i heel mynt ere omtrænt liige vegtige paa 3 a 4 Copeker nær, som Rubelen er ringere. Her hos er at mercke, at der er saa stoer forskiæl paa Copekerne, at Jeg befandt *iblant* Copeker *nogle saa stoore, att tuende af dem weyede* saa meget, som 3 andre, saa uliige ere de slagne. Her berættis, at 100 Rubel i Copeker har i forrige tiider været 10 ℔ vegtig, men skal nu effter Tsarens anordning veje 7 ℔, og formedelst mynteriets underslæb vejer de gemeentlig kun 6 ℔, og vel mindre, som oven for meldt er. Ellers er en Rubel 100 Copeker, en Poltin eller en half Rubel 50 Copeker, en Griven 10 Copeker, en Altin trej Copeker, en Copek er toe Denusker eller skillinger, en Denuske er to Poluskener. Siden krigen med Sverrig har Tsaren af Svensk kaaber ladet slaae baade Copeker, Denusker og Poluskener.

I de forrige Tsarers tiid har mand alleniste vist at sige i Rysland af dend smaa Copekenmynt, de andre mynte, som Rubel, Poltin, Polpoltin, Griven, og Altin vare ickun nafne, *som Pund Sterling paa Engelsk*, men dend nu regierendis Tsar har ladet mynte haard mynt af hver af dissze sorter, hvor hans *billede* staar paa dend ene siide og hans vaaben paa dend anden.

d. 27. Sendte Commandanten bud til dend, mig forordnede, vagt ved min dør, befalende, at ingen af mine folck maatte gaae ud enten i eller uden byen, der jo skulde følge en Soldat med. Skinnet til dette skulde være, at dem icke noget voldsomt skulde vederfaris af fulde og skarnagtige folck; saa befoel hand og, at Jeg self skulde lade mig anmelde hos Hannem, naar Jeg vilde fare ud, under samme skin, som før er meldt. Men dend rætte

---

[1]) Ordet Rubel stammer fra det russiske Ord „rubit“ at hugge, rimeligvis fra de Tider før Mønternes Prægning, da det var almindeligt at betale med afhuggede Metalstykker.

[2]) Kopek er et Diminutiv af Ordet „Kopje“, en Landse, og Benævnelsen stammer fra det Billede af den landsebærende og dragedræbende St. Georg, der smykkede Mønterne. Om disse og de i det følgende nævnte mindre Mønter findes mere detaillerede Oplysninger i P. v. Havens Ny og forbedr. Efterretn. om det russ. Rige, Kbh. 1747, I, 303 ff.

aarsag var hans hofmodige og mistroende gemyt, og vel nysgierighed, thi hand ved saadant middel tragtede ved soldaterne altiid paa hver stæd at udfritte, hvad mine folckis ærende var, og hvad Jeg mig foretoog. Hans soldater efterkom og rigtig hans befalning, saa at Jeg altiid gick, som en fangen mand, hvorudover Jeg da, som sligt paa anden maade ej stoed til at endre, blef foraarsaget, ved skrifft hos GENERAL ADMIRALen over samme uhøflighed og COMMANDANTens uanstændige forhold imod mig heri, som i alt andet, mig at besværge, forlangendis dend frihed, som alle ENVOJEER i verden har, at Jeg kunde gaae ud og ind i mit huus, hvor og naar Jeg vilde, COMMANDANTEN uadspuurt; begierte ydermeere, at een og anden, mig og COMMANDANTEN imellemværende, stridigheder, maatte vorde ved hans myndighed ophevede, og ellers bistand *giort, saa mig* min rættighed |: effter TRACTATEN imellem Hans MAJESTET Kongen og TSAREN :| af penge, *brendeweed,* lius og vand, *maatte gifuisz*; derpaa da GENERAL ADMIRALen giorde anstalt, at slig vagtfølge blev ophevet; men for slig mig tilføjede spot fick Jeg ingen *straf*[1]) over COMMANDANTEN.

Mig blev givet efter forberørte fordrag penge, *brendewed,* lius og vand, ihvorvel sligt dog aldrig skeede uden offte budsendelse og med stoer bettelen, og altiid blev givet mig penge i COPEKER, saa der enten vare onde penge iblant, eller pengene vare fortalte, aldrig Rixdaler IN NATURA at bekomme, og endda maatte Jeg altiid give foræringer til dem, som bragte min nødtørfftige rættighed. Det er og at agte: ved pengenis leveering skeede mig saa vel i NARWA som ellers siden i Rysland dette altiid, at de med villie fortæller pengene, sig til fordeel, og naar mand teller dem efter, teller de dem igien, og saa vel 10 gange, og siger, det er ræt talt, trætter dermed dend annammende saa længe ud med slig tællen, indtil mand bliver kiæd af det, at tælle med dem, og lader det blive derved. For hver Rixdaler SPECIE, som Jeg skulde have, fick Jeg ickun 80 COPEKER.

d. 28. Ankom her til byen NARWA Ofver-COMMANDANTEN NARISCHIN[2])

---

[1]) Tekstens „anden fornøjelse“ er overstreget og rettet til „straf“.

[2]) Kiril Aleksejevitsch Naryschkin, der var beslægtet med Tsar Peter gennem dennes Moder Natalia Kirillovna Naryschkin og beklædte flere af

under 21 støckers løsning; samme er tillige Ofver-COMMANDANT i PLESCHOW.

Som alting paa fremmede stæder bør tegnis, saa maae ej forbigaaes at melde dend maade, hvilcken heri Liifland er bruugelig at brygge øll paa, nemlig:

Først tages et kar, hvorudj kand gaae saa mange tønder, som der skal brygges, derudj øsis da saa meget vand, som mand har malt, og vil have øllet sterckt til, hvilcket meskis i karret, og kastis da enten saa mange gloende kugler eller gloende steene, |: hvilcke bruugis af dem, som ej har raad til at skaffe sig kugler :|, som ere nock til at giøre mæsken saa heed, at dend koger, og imidlertiid bliver alt mæsken rørt, indtil dend nocksom er mesket, og da leggis det paa rosten ligesom i Dannemarck, og siden, naar det er gaaet igiennem rosten, kommis luncket vand paa rosten igien, hvoraf bliver mellem-øll. Ved steenenis varmelsze er at agte, at mand ej kand bruge steenene meere end eengang, thi anden gang springer de i stycker, hvilcket og offte skeer icke uden deris skade, som staar hos, endogsaa naar steenene første gang ere i ilden. Men, naar de heeder steenene, legger de først et laug brænde, ligesom en rist, hver stycke lidet fra hin anden, siden et laug steen, og saa et laug brænde igien, og atter et laug steen, indtil de har saa mange steene i ilden, som de omtrent kand slutte at være fornøden; og, omendskiønt denne maade at brygge paa, tager meere brænde, end naar mand koger øllet, som i Dannemarck og andenstæds, saa brygger de dog her heller med heede af steen eller kugler paa bemelte maade, end med sædvaanlig kogning, formeenendis, at omendskiønt derved forbruugis meere brænde, det dog intet er at agte, eftersom brændet her er meget got kiøb, og de efter deris tancke vinder saa meget dismeere paa maltet, som da skal give meere krafft af sig, som og vel troeligt er. De foregiver og, at en stoer deel af maltets kraft kogis bort, naar mand koger urten. Ikke dis mindre kogis dog ogsaa øllet her, som andenstæds, af fornemme folck, men gandske faae.

---

de højeste Hofembeder, blev senere Overkommandant og Guvernør i Moskva (jfr. Sbornik i. r. i. o., LXII).

d: 29. Sendte Jeg LEGATIONS SECRETAIRE Falk hen, at bede GENERAL ADMIRALEN spiise med mig til morgenen[1]) middag, og siden hen til Ofver COMMANDANTEN for at ønske Ham lycke til hans ankomst, omendskiønt hand ingen bud hafde sendt til mig, for at giøre mig dend samme bekiendt, og tilliige at byde Hannem til bords hos mig med GENERAL ADMIRALEN, men hand loed mig hilsze og svare, at vj vel saaes forinden, hvilcket, omendskiønt det var dobbeltsindig talt, Jeg dog lættelig forstoed, at være sagt af Hannem udj dend tancke, at Jeg skulde komme og give Hannem første besøgelsze, hvormed hand ej hafde burdt lade sig forlyde, omendskiønt det kunde tilkommet Hannem, at oppebære dend. Men Jeg hafde alt mercket, at hand, saavelsom alle her i Rysland, først udj denne TSARS tiid hafde begyndt, at gaae i høfligheds skoele, og endnu sadde paa Sinckestocken[2]). Jeg fick da med Ham, som med andre, at have medlidenhed, indtil de engang fick udlærdt.

d: 30. Kom GENERAL ADMIRALEN og GENERAL MAJOR BRUUS, COMMANDANT i Petersburg, efter løffte til bords hos mig, men Ofver-COMMANDANTEN, der hand ej mødte, og Jeg anden gang sendte bud til Ham, og loed Hannem atter beede til mig, loed hand tacke og svare, at hand kom icke, uden at give nogen enten forevending eller undskyldning, hvoraf Jeg nocksom sluttede, at hand ej var til sinds, at komme til mig, uden Jeg først kom til Ham, og Jeg altsaa intet hafde feilet udj min gisning, som Jeg dagen før giorte om hans uforstandighed eller hoffærdighed. Jeg loed mig imod GENERAL ADMIRALEN forlyde, at Jeg vel forstoed, at Ofver-COMMANDANTEN vegrede sig, at komme til giest hos mig af misfornøjelsze mod mig, men at Jeg hafde aarsag at være misfornøjet med Ham, som ej endnu hafde giort mig dend ære, at give mig sin ankomst tilkiende.

OCTOBER.

d: 1. Hvad Jeg dagen tilforn GENERAL ADMIRALEN APRAXIN hafde tilmeldet om Ofver COMMANDANTEN NARISCHIN hafde hand uden tvifl

---

[1]) ɔ: Morgensdagen.

[2]) Sinkebænken, nederste Bænk i Skolen, hvor Sinkerne sad.

igien fortroet Hannem, saa hand siuntis, at have begrebeet noget af dend LECTIE og erindring, thi hand sendte bud til mig om morgenen ved en CAPTEIN. og loed sig undskylde, at hand ej hafde kommet til mit giestebud, loed mig da først ønske lycke til over min ankomst, og giøre sin bekiendt, udj hvilcken høfligheds beviisning det dog var fortrydeligt, at hand loed mig siige, at hand forlangtis, at komme mig i tale, hvilcket hafde et skin, ligesom hand vilde lade mig viide, at Jeg skulde komme til Ham.

d: 2. GENERAL-ADMIRALEN laante mig efter begiering sin CAROSS med 6 heste for, desligeste og 6 hviide heste for mine folck, som skulde følge med mig, da Jeg foer ud at besee leiren, som var slagen omtrent en miil fra staden paa en smuck, høj og jefn platz, hvor Jeg spiisede hos GENERAL MAJOR BRUUS til middag, og, ihvorvel det var een af Rysszernis fastedage, icke dis mindre spiisede dog nogle Ryssziske OFFICEERER med os, af hvilcke endeel aade kiød, saasom ingen fisk var paa bordet, andre salt og brød, og hvad eller af agurcker, røde beeder, og andet deslige kom paa bordet. Effter maaltiid loed GENERALEN trej regimenter giøre deris haan[d]greb og give salver for mig, som altsammen gick meget vel[1]).

Bemelte GENERAL BRUUS hafde tvende DROMEDARIOS, som hand brugte i marcken, til at føre sin[e] teltsager og sengeklæder frem paa, saasom OFFICEERERNE her i landet lader gemeenlig komme saadane diur fra ASTRAKAN, at de kan bruuge dem udj marcken, *huor de ere megett nyttige, efterdj att tuende saadane* DROMEDARIER kand bære saa meget, som paa 10 smaae vogne, eller POLLUCHER *af det slag*, som her i Rysland ere bruugelige, kand føris. De ere med ringe foer og høe af Stærgræs at opholde, naar de ickun vel med halm bliver forsiunet, at de staaer og ligger blødt, og

---

[1]) Juel forsikrer Sehested i et Brev fra 9de s. M., at Tropperne deromkring Byen vilde kunne tage Kampen op med hvilken Fyrstes Tropper det skulde være, og udtaler som sin Formening, at Kongen vilde have taget andre Forholdsregler for længe siden, om han havde været underrettet om Tsarens Hærs Tilstand, og hvor meget Blod selv de mindste Fordele havde kostet Svenskerne, hvis Sejre overhovedet vare blevne overdrevne saa meget, at de i Europa ansaas for langt betydeligere, end de havde været.

saa hver tredie eller fierde dag faar en forfriskning af salt, hvilcket er ligesom en lægedom for dem. Det er et tegn til, at de ere friske, naar bulcken, som slaaer paa ryggen, alt bliver liige staaende, thi, naar de ere svage eller udtrættede, falder bulcken need enten til dend ene eller anden siide.

Wed huer af de 10 regimenter, *som sig her hafde leyrett*, bestaaende af 12 tusinde mand, *fantisz* toe feltstycker; paa siiderne af hver *af disse* stycke[r] stoede tvende smaa haandMORTEERer fæst*et* paa samme LAVET som stycket.

d: 3. Var Jeg til giest hos Ofver-COMMANDANTEN NARISCHIN, hvilcket var det første vj havde seet hinanden siden hans ankomst.

Det, som Jeg tilforn om hans stolthed af hans forommelte sendebud hafde dømt, befandt Jeg da saa i sandhed at være, saasom hand icke alleeniste icke kom ud i dørren, at tage imod mig, men endog icke engang gick toe trin frem i stuen, for at hilsze mig, saa at, dersom Jeg icke self først hafde hilszet Ham, troer Jeg, at hand ej endnu hafde erbuddet sig til nogen hilszen.

Haanden og øfverste stæd blev mig der given næst efter ADMIRALen, saavelsom paa andre stæder, hvor Jeg endnu hafde været til giest med ham.

Giestebuddet var omtrent paa samme maade, som forhen er beskrevet, at have været hos COMMANDANTEN: stoer mængde af ilde tilreed, ilde anrættet, og ilde omsadt mad.

Over COMMANDANTEN, som alle verter i Rysland, naar de har giester hos sig, tiente self for boorde, og bar self glasszet om ved hver skaal paa en tallercken.

Som de hidindtil hafde hafft maneer, først at dricke TSARENS skaal, førend de drack Kongens af Dannemarcks, vare de dog af dend underviisning, Jeg hafde givet dem, bleven saa nemme, at denne gang blev drucket begge POTENTATERS min og deris Herrers skaal paa eengang, og Kron Printzernis paa eengang.

Merkverdigt er dett, att Hiulene under dissze, her bruugelige PODWODER, eller smaa vogne, saavelsom POLLUKER, som ere smaae tildeckte Rysszíske Rustvogne, bliver giort paa en langt anderleedis maneer, end hos os, i det dend heele ring om hiulet er et sammen*bøyett* stycke heelt Eske *heller* bøgetræe, som dog er stærckere

end vore hiul i Dannemark, hvilcke sammensættis af mange større stycker. Naar bemelte Rysszíske hiul med en liden tynd jernring bliver belagte, ere de saa stærcke, at mand fører stoere METALL-MORTEERer i marcken paa dem.

Mig blev fortalt, at de fleeste GENERALer her ved Armeen har fuldmagt og myndighed af TSAren til at sætte Ofver OFFICEERer *weed den deel af Armeen, som staar under hans befaling,* CAPTEINer, MAJORer og indtil Ofverst LIEUTENANTer iberegnet, hvoraf det kommer, at OFFICERERne her har stoer lydighed og ærbødighed for deris GENERALer, eftersom deris lycke staar i GENERALernis hænder, hvorfore de altiid, naar de kommer til dem, falder need paa deris ansigter for dem til jorden, skiæncker i, og opvarter dem, som tiennere.

Ved anledning af denne bucken, som paa Rysszisk kaldis POKLON, er at agte, at naar Rysszerne paa det ydmygste vil betee sig for nogen stoer Herre, falder de ned paa deris ansigter til jorden, og det paa efterfølgende maade. Deres ydmygste bucken er, at de med det højre knæe falder til jorden, tager for ud for sig med hænderne paa Jorden, og støder med panden saa haardt paa gulvet, at mand det lydelig kand høre, og det er dend maade, som saa offte i Skrifften bliver nævnet, at tilbede paa sit ansigt til jorden. De, som vil beviise nogen mindre ærbødighed, falder need paa det højre knæe, og legger den højre haand plat paa jorden. Ellers i almindelighed, naar de hilszer nogen Herre, bucker de sig saa dybt, at de med dend højre haand røre ved jorden.

d: 5. Loed GENERAL ADMIRALen APRAXIN mig viide, at der skulde *af*gaae *riidende bud* til Armeen, hvorpaa Jeg strax giorde et brev færdig til GROSZ-CANCELER GALOWKIN[1]).

[1]) I dette Brev, dat. 5. Okt. 1709, advarer Juel Golofkin mod at slutte Fred med Sverrig uden den danske Konges Vidende, hvem han har truffet i Berlin i den bedste „Disposition og Intention" til at bryde med Sverrig, idet han fremhæver, hvor indlysende det maatte være for Golofkin med hans „weltbekante PENETRATION", at det er Tabet af Skaane, Halland og Blekingen, der har sat Danmark ud af Stand til at modstaa Sverrig, hvorfor dette Rige, hvis Rusland nu sluttede en særskilt Fred med Sverrig uden at betinge disse Provinsers Tilbagegivelse til Danmark, kun

Jeg var om aftenen hos GENERAL ADMIRALEN, hvor Jeg agtede, at det er maneer udj Rysland, at de ej saa meget nevner folck ved dend betienning, de staar udj, som ved deris eget navn, saaleedis kaldtis ADMIRALEN icke Herr ADMIRAL, men FÆDOR MATHEIWITZ[1]), som er saa meget som THEODORUS MATHEISøn, af enhver, i hvor ringe han endog var, hvilcket Jeg siden, heele tiden Jeg var der i landet, befandt overalt at være bruugeligt, saa at Ryszerne offte kalder endogsaa TSAREN self: PETER ALEXIEWITZ.
d: 6. Var Jeg til giest hos COMMANDANTEN. Giestebuddet var, som forhen meldt er om de Rysszìske maaltiider, undtagen dette, som Jeg denne Gang merckte, at der blev frembaaret mangfoldige stoere fadde med stæg paa, som alle vare gandske forbrændte og tørre, faddene vare gandske blancke og skuurede, men aldeelis ingen dyppelsze under madden, dertil og gandske lidet mad paa hvert fad. Det allerverste er ved deris giestebudder, at de nøde hin anden til at dricke over efnen, saa det er *fast umueligt* at slippe fra et giestebud, at mand ej dricker *ôfuer sin efne og dett till sundheds og liifs spilde*[2]).

Det var maneer *udj* fæstningen, at vagten blev afskudt morgen og afften, som til skibs. Naar REVEILLEN og RETRAITEN *trommisz*, slaaer Tromslaaeren snart alle de slag, som kand slaaes paa trommen, iblant hin anden, MARCH, REWEILL, allarm, vergaderung[3]), og sligt meere.

Merckeligt er det, at her findes en SCHISMATISK SECT i Rysland, som mand kalder ROSKOLSKIJ[4]), hvilcke gandske absondrer sig fra de andre Rysszer, og ingen omgiengelsze vil have med

---

vilde faa Luft til efter faa Aars Forløb atter at angribe Rusland eller Danmark (jfr. Juels Kopibog i Rigsarkivet).

[1]) F. M. Apraksin, se Noten S. 52.

[2]) Juel har ved sin Rettelse modificeret det med Æreboes Haand først nedskrevne Udtryk „saa det snart er halssag at slippe med livet fra et giestebud, at mand ej dricker sig ihiel."

[3]) Vergatterung er et Trommesignal ved Vagtparaden, efter hvilket Vagtmandskabet træder an under Førerens Kommando.

[4]) Raskolniker (Raskolniki) eller Frafaldne er oprindelig i den russiske Kirke kun et fælles Navn for alle Sekterere.

dem; dissze har en tiid lang gruelig været forfuldt, saa at mange af dem ere blevne forbrændte, og forjaget, men forfølgis nu ej meere. Deris SCHISMA bestaaer meest derudj, at de intet æder eller dricker med de andre Rysszer, de holder det for en dødelig synd, at rage enten haar eller skiæg, og krydser sig med de trej forreste fingre paa haanden, hvilcken maade de siger at være beholden fra CHRISTI tiider, som self skal have brugt dend, desligeste og Fædrene i det Gamle Testamente ved deris velsignelszer. De andre Rysszer krydser sig med tommel og Lægefingrene[1]) og dend mindste finger.

Ellers er dissze ommelte ROSKOLSKIJer baade ærligere, gudfrygtigere, *œdrueligere* og meere belæste og oplyste i deris Christendoms hovedstycker, end de andre Rysszer. Deris viidere beskrivelse findis udj BERGIJ bog DE RELIGIONE MUSCOWITICA[2]).

d: 8. Besøgte Jeg Ofver-COMMANDANTEN, som nu hafde lært saa meget meere høflighed, at hand neden for sin trappe tog imod mig, og iliigemaade fuldte mig til dørs igien.

d: 9. Ankom fra Petersborg ADMIRALITETS Raad ALEXANDER WASILOWITZ KIKIN[3]), hvilcken sagdis, at være udj stoer naade hos TSAREN.

d: 10. Var Jeg til giest i leiren hos GENERAL MAJOR BRUUS, hvor GENERAL ADMIRAL APRAXIN og var indbudden tilliige med Ofver-COMMANDANTEN og ADMIRALITETS Raad KIKIN. Da GENERAL ADMIRALEN steeg ud af sin vogn, blev hand hilszet med 21 skud af styckerne, saa blev og givet SALVE af begge linierne efter hin anden, saasom leiren var slagen i tvende linier. Ved Kongernis, Kron Printzernis, og Dronningernes skaale, som saaleedis altiid tilsammen blev drucket, blev og ved hver sundhed skudt af styckerne.

---

[1]) Lægefinger (digitus medicinalis) er den 4de Finger, Guldbrand (jfr. Kalkars Ordbog).

[2]) Trykt i Lübeck 1709, udg. af Superintend. i Lifland, Niels Berg.

[3]) Admiralitetsraad A. V. Kikin var i sin Tid meget yndet af Tsaren, men som Tsarevitsch Aleksejs medskyldige blev han dømt til en grusom Død, pint og henrettet 1718. Det siges, at han Dagen efter at være lagt paa Hjul og radbrækket endnu levede og bad Peter, der gik forbi ham, om at tilgive ham og lade ham blive Munk. Han naaede dog kun herved, at Pinslerne forkortedes ved at Hovedet straks afhuggedes (Sch.).

Her ankom en COURIER til NARWA med tiidender, at 7 Regimenter med det første var ventendis under anføring af en BREGADIER, ved nafn TSCHERNICOFF [1]).

Førsten ALEXANDER DANILOWITZ MENZICOFF [2]) har en have uden NARWA, hvilcken efter dette lands maneer var ræt smuck, liggendis i en dyb dal imellem tvende høje klipper, forbi hvilcke løber dend floed, som skiller NARWA og IWANGOROD fra hin anden. Udj haven var et smugt ORANGERIE, afdeelt udj mange smalle skillerum med en ovn i hver, hvor Jeg og agtede, at hver af bemelte skillerum hafde en luge, hvilcken lugtis i og op, liigesom mand vilde have huuset varmt eller koldt til. I Haven var ellers adskillige smucke buegange.
d: 13. Ankom her de forommelte 6 Regimenter fodfolck og et DRAGOUNer, hvilcke hafde været overværendis ved Slaget for PULTAWA. De bleve førte her igiennem byen, og stødte til de andre folck i leiren, under General Major BRUUSIS COMMANDO, over hvilcke, saa velsom alle, her i landet staaende krigsfolck, GENERAL-ADMIRAL APRAXIN hafde Ofver COMMANDO.
d: 15. Var Jeg morgenen tiilig henne at besøge ADMIRALITETS Raad KIKIN, som var til herberge i TSARENS gaard her i NARWA. Samme dag til middag hafde Jeg til [giæst] hos mig GENERAL ADMIRALen, GENERAL MAJOR BRUUS, bemelte KIKIN, Ofver og Under-COMMANDANTerne og fleere OFFICEERER.

Det er maneer i Rysland, at ej alleene de indbudne giester *wel medhandlisz,* men endog alle deris folck og tiennere, som de fører med sig i stoer antal, og hvis de ej vel med æden og dricken plejes og imodtagis og overfyldis, er dend høflighed, mand beviiser Herren, icke agtet, og sandis der det Danske ordsprog som siiger, at det er tienerne, som skal roose gildet.

Ved dette giestebud blev mig en sølfkniv bortstaalet, *som meldisz alleeniste, saa som her efter bliifuer talett om den haarde straf, huor med de betyngis, som sig udj ringeste maade forseer.*

---

[1]) Herved menes antagelig den senere General-Admiral, Greve Grigorij Petrovitsch Tschernyschef, f. 1672, † 1745, en af Peters dygtigste Generaler (Sbornik i. r. i. o., LXII).

[2]) Jfr. det følgende, hvor Menschikof nærmere omtales.

Som ordsproget: NULLA DIES SINE LINEA[1]), saa har Jeg her vildet indføre adskillige Alnemaal, som Jeg her fick af Borgemester CHRISTIAN GØTTE.

Fyrst Aleksander Danilovitsch Menschikof.
(Efter Portræt tilhørende Fyrst V. A. Menschikof.)

[1]) Opfordringen, der ligger i det bekendte Ordsprog: Ingen Dag uden en Linie (som siges at stamme fra Apelles. hvis Samvittighedsfuldhed ikke tillod ham at lade nogen Dag gaa hen uden idetmindste at øve sig lidt i sin Kunst, jfr. O. Arlaud: Bevingede Ord, 1878, S. 238) følger Juel her bogstaveligt, idet han ved forskellige Linier angiver Differencen mellem den danske (sjællandske) og den brabandske, narviske, rigiske, russiske. hollandske, revalske, hamborgske og lybske Alen samt den engelske Yard og det narvaske Vævermaal, hvilke Maal imidlertid her ere udeladte.

Her udj fæstningen blev, naar GENERAL ADMIRALen, Ofver COMMANDANTen eller GENERAL MAJOR BRUUS ginge ud, trommerne rørte for dem ej alleene ved deris egen vagt |: thi hver hafde i det mindste 20 mand vagt for sin dør :|, men og ved alle de vagter, hvilcke de komme forbj, hvilcket i Dannemarck alleene skeer for det Kongelige huus.

d: 17. Ankom en COURIER, bringendis med sig breve fra TSAREN til GENERAL ADMIRALen, hvorudj fandtis trende trygte COPIER af det MANIFEST[1]), som Kongen af Pohlen hafde ladet udgaae for at viise, af hvad aarsag, hand var bevæget, igien at søge dend Polske Kroone, og forkynde Sverrig krig. TSAREN hafde befalet GENERAL ADMIRALen samme MANIFEST til dend Svenske GENERAL MAJOR LÜBEKER[2]) i WIBORG at forsende, for dermed at irre de Svenske.

De vagthavende OFFICEERER her i fæstningen, naar de lader vagten træde til gevær, tager blotte kaarden i haanden, og hilszer dermed, som OFFICEERER af Rytteriet, i stæden at de i Dannemk hilszer med felding af deris picker eller BARTIZAN.

Dend forommelte, mig frastaalne, sølfkniv blev funden hos een af COMMANDANTens tienere, hvilcken maatte bære dend self tilbage igien, og blev straffet med BATOGER[3]). Samme tyv blev mig med tvende PROFOSSER tilsendt af COMMANDANTEN, at de skulde viise mig, hvorleedis hans ryg for slig tyverie var flænget, og lade mig siige, at Jeg nu meere skulde lade hannem slaae saa længe, Jeg vilde, om Jeg end vilde slaae ham ihiel. Men som hand alt forhen hafde faaet nock, loed Jeg det blive derved *og hafde u-mage*

---

[1]) „Manifestum Augusti II Poloniarum Regis in Poloniæ Regnum reducis" var udstedt i Dresden d. 8. Aug. 1709.

[2]) Den svenske General Georg Lybecker havde meget hurtigt gjort en glimrende Løbebane. I Slaget ved Klissov 1702 deltog han som Ritmester, 1705 blev han Oberst-Ltn., 1707 General-Major og Friherre, 1710 General-Ltn., hvorhos der betroedes ham de vigtige Hverv at forsvare Finland i Kongens Fraværelse og hindre Peters Fremskridt i Østersøprovinserne samt Anlæget af St. Petersborg. I de højere Stillinger viste han imidlertid ikke alene stor Uduelighed, men endog aabenbar Fejghed, saa at Sverrigs Uheld i Finland for en stor Del skyldes ham. 1717 blev han derfor ogsaa fradømt Ære, Liv og Gods, men benaadedes 1718 og døde samme Aar (Svensk biogr. Lex. 1841).

[3]) ɔ: Stokke.

nock att faae Professerne ofuer-talt till att de ey slooge ham paa Nye, huor till de sagde sig att hafue af Commandanten befaling.

d: 19. Var Jeg ude med Platz MAJOREN GREKOFF, at besee fæstningen. *Narwa er* saa vel befæstet, at dend med billighed kand regnis med een af de stærckeste fæstninger i EUROPA.

En strøm løber forbj staden imellem IWANGOROD og byen, og, omendskiøndt ingen graver med vand ere om byen, ere gravene dog saa dybt huulede need i klippen, hvor byen er bygt paa, at ingen karl kand komme op paa volden uden stormstier, og er det saa steilt, naar hand skal gaae i graven, at det siunes fast umueligt, at komme der need, uden at springe eller falde sig til døde. Brystvernet paa fæstningen er af Kampesteene. Paa fæstningen vare adskillige skiønne anlagde bulvercker eller BASTIONER, hvers nafn stoed tegnet paa en, af de Svenske dertil oprettet støtte, skrevet paa LATINE, samme nafne var af TSAREN paa Rysszisk underskreven.

Iblant andre var et bullverck merckelig, som forhen af de Svenske hafde været kaldet: HONOR, men siden er af TSAREN kaldet: Б҃жій Брежъ, Guds aabning eller BRESCHE, saasom det tildrog sig nogle dage før stormen, at samme bulverck, uden at der skeede noget skud derpaa, af sig self faldt gandske need, hvorved TSAREN *fick* leilighed dis snarere at storme *till* byen, og derfore strax efter erobringen, *daa hand igien* opbygte dets bulverck *fick dett* forommelte nafn, til en ihukommelsze, at Gud hafde givet Hannem byen ved slig en lyckelig hændelsze. Thi paa dend Øster siide af byen hafde TSAREN ræt ladet skyde hull med styckerne, *som* vare *plantede* paa dend anden siide af strømmen, eftersom Stadens muure staar paa bredden af floeden, over hvilcken en broe var slagen. Samme hull eller BRESCHE har og TSAREN ladet igien tilmuure, og derved en prægtig port oprætte, beprydet med TSARENS Vaaben.

En stoer mængde af CANONER, MORTEERER, kugler og anden behørig Krigsrusting eller AMMUNITION saaes paa volden, som ved erobringen af byen var funden; der var over 300 stycker, foruden endeel, som til PETERSBURG siden erobringen vare henførte. Det

var og merckeligt, at en stoer deel af 24 ℔des Stycker stoede ej paa LAWETTER, mens paa RAPPERTER, liigesom de, der bruugis til skiibs, hvilcke vare af iidel jern, undtagen hiulene, hvilcke dog vare saa stærck med jern bebundne, saa de vare saa dygtige som de hafde været af jern.

Fæstningen bestoed af 6 Bullvercker eller BASTIONER og nogle RAVELINER, som i alt ere besatte med omtrent 350 stycker. BASTIONERNIS nafne vare: HONOR, GLORIA, FAMA, VICTORIA, FORTUNA, TRIUMPH.

Samme dag gick et Regiment igiennem byen, som hafde været med i trefningen ved PULTAWA, hvis Overste, nafnlig VICTENHEIM[1]) var skudt i slaget, i hvis stæd var en anden, nafnlig GIORD[2]). Samme gandske Regimente hafde Svenske CABUSER, som til dem vare uddeelte, undtagen nogle nyehvervede, som nyelig vare komne til Regimentet.

Det var bruugeligt her i Staden, at der blev trucket paa vagt med fahner, hvilcke hver vaghavende COMPAGNIE hafde med sig og førte af vagt med sig igien.

Alle, som har efne og formue dertil, *kiører* altiid *med* 6 Heste for deris vogne, ej alleene GENERAL ADMIRALEN, men endog GENERAL MAJOREN, Ofver og Under-COMMANDANTEN, endog inde i byen, naar de offte icke har 100 trin at kiøre.

Jeg erindrer her det, som tilforn er forglemt, paa sin stæd at tegne, at COMMANDANTEN noget efter min ankomst her til byen, loed skicke bud til mig, og begiere en liste paa hvor mange folck, Jeg hafde med mig, og dennem ved nafn og tieniste at antegne, hvorudj Jeg og føjede Ham, saasom hand udj alting var hofmodig og uforstandig, hvilcket og af efterfølgende historie er at agte.

---

[1]) Kaldes i „Tagebuch Peters des Grossen, 1773“, S. 339 Felenheim, andetsteds Fichtenheim, og var som Brigader den højststaaende russiske Infanteriofficer, der faldt ved Poltava.

[2]) Herved menes muligvis Skotten, Oberst og Brigader, senere General-major Alexander Gordon af Achintoul, f. 1669, † 1752 (jfr. dennes „History of Peter the Great, Aberdeen 1755“, og Sbornik i. r. i. o., L og LX).

Præsten her ved stæden Hendrick Brüning berættede, at, da slaget ved Pultawa var holdet, og fuldkomne tiidender om alle dets omstændigheder her til staden var ankommen, blev Ham befalet af Commandanten her i byen, at hand icke alleene paa næste Søndag skulde begynde paa prædicken klocken 5, som sædvaanlig begyndtis klocken 8, paa det dend kunde være ude førend tienisten gick an i den Rysziske kircke, og at hand paa prædickestoelen skulde oplæse dend gandske berætning om slaget ved Pultawa ord for ord med alle de fangne Officeerers nafne, men endog ydermeere, at dend gandske Lutherske meenighed efter endte Gudstieniste i deris egen kircke, skulde forføje sig hen i dend Ryssiske kircke, der at høre, det samme paa Ryszisk at blive oplæst. Dette skeede af Commandanten, endeel for at lade see sin myndighed, endeel og for at giøre indvaanerne, som før hafde været Svenske undersaatter, dis mere fortræd.

Præsten oplæste efter befalning af prædickestoelen dend gandske berætning om slaget, tilliuste og, at de skulde mød[e] i den Ryssiske kircke, hvorpaa nogle af hycklerie, nogle af frygt for Commandanten effter endt prædicken ginge i dend Rysziske kircke, men Præsten berættede, sig ej at have mødt.

Den strøm, som flyder her forbj, er paa begge siider en half miil ud fra byen gandske med høje klipper [omgiven], hvilcke underneeden ved vandet ere udhuulede, saa at hver hule har sin mund, som en bagerovn. I samme huule klipper er vel en stoer deel guld, sølf og penge bleven needmuuret og forvaret baade før byens beleiring, og da folckene og borgerne bleve bortførte fra Narwa. Det er mig af troeværdige folck berættet, at vel meere, end mand skulde troe, paa dend maade er forvaret.

d: 28. Loed General Admiralen mig ved Borgemester Gøtte viide, at breve fra Tsaren vare indløbne, hvorudj hand hafde meldet. at, saasom hand hafde hørt, at Jeg, som Envojé fra Dannemarck her var ankommen, General Admiralen da skulde mage det saa, at Jeg her afbiede hans ankomst, om Jeg endnu var her, eller og, dersom Jeg var reist, og ej for langt borte, skulde hand strax lade mig hente tilbage, saasom hand med første agtede sig her

hiid, naar hand først hafde giort en reise hen til MARIENWERDER[1]), for at tale med Kongen af Preutzen.

d: 29. Var Jeg tilliige med GENERAL ADMIRALEN [og] GENERAL MAJOR BRUUS Fadder til Ofverst LIEUTENANT MANSTEINS[2]) daatter, som blev døbt i huuset af Præsten BRÜNING, hvor Jeg saae, at Præsten ved Daaben øste vand paa barnet med begge hænder, og brugte icke heller dend almindelige, hos os bruugelige maade effter Daaben at tiltale Fadderne paa, at de, om de ere tilstæde, og barnets forældre ere bortdøde, lader det i sin Christendom oplære.

Hos de fremmede barselsqvinder bruugis samme maneer, som i Rysland, hvor, naar barnet er døbt, Fadderne gaar til dend, i sengen liggende barselkone, kysszer Hende, og give Hende et stycke guld, en DUKAT eller meere, hver efter behag.

GENERAL ADMIRALEN loed mig ved denne guldgivelsze siige, at denne maneer var af Arilds tiid i dend GRÆCISKE Kircke bruugelig til en ihukommelsze af, at, da CHRISTUS blev født, offredis Hannem guld af de viise, hvoraf de stædsze i dend Græske Kircke har beholdt samme sædvane, at ofre barselqvinderne guld for deris børn.

d: 30. Som Platz-MAJORENS Frue, som var en Rysszisk qvinde, dend dag hafde giort barsel, og det her i landet er maneer, at mand strax efter Barselqvindernis forløsning besøger dem, føjede Jeg mig herudj effer landets foromrørte sædvane, gick derhen, kyste Hende, og gav hende et stycke guld i Haanden, hvilcket Jeg her melder for de latterlige omstændigheder[s] skyld, som vare derved: Hun var ickun gandske svag, dog, i hvor svag Hun var, leveerede Platz MAJOREN Hende en tallercken med en skaal brændviin paa, dend samme ragte hun mig paa sengen efter dend, i Rysland over alt bruugelige maneer med Barselkoner.

Barnet heede IWAN eller HANS, hvilcket nafn det efter dend, her almindelige, maneer hafde faaet, da Præsten strax efter fødselen slog kors over det, endog førend det var bleven døbt.

En mand har kun [e]en Fadder altid til alle Hans børn, og,

---

[1]) Følgen af dette Møde blev Traktaten af 1. Nov. 1709, hvorved Preussen indgik en defensiv Alliance med Peter.

[2]) Ernst Manstein førte dengang et Regiment Dragoner, blev siden Generalmajor og Kommandant i Reval, † 1747.

i hvor langt samme Fadder er borte, bier de altiid til hand kand hentis, og være tilstæde. og saaleedis opsætter barnets daab. Men skulde barnet imidlertiid blive saa svagt, at det siuntis icke at at kunde leve, da døber mand det. Naar et nyfødt dog døbt barn er i dødsnød, meddeelis det og det Hellige Alterens SACRAMENTE. Daaben forrættis icke uden om Søndagen, uden det kand skee, som før er meldt, i nødsfald.

Udj lejren uden for byen var ickun slæt tilstand, saa at dend tredie deel af PODWODERNIS |: som ere bondevogne :| heste alt vare døde, en stoer deel af *bønderne* vare sultne ihiel, 400 bortløbne, de øvrige vare deelt om til Regimenterne. PODWODERNIS heste vare ved ankomsten i alt hen ved 8000. Aarsagen, hvorfor saa mange vare døde, var denne, at mand hafde ickun tilvaret bønderne, at tage 2 maaneders brød med sig, som hafde nu alt været hiemmefra i 4 maaneder, saa at der ingen levnets middel var enten for folck eller heste; der var ej heller noget for dem paa marcken, intet høe blev givet til hestene, ej heller brød for bønderne.

NOVEMBER.

Jeg merckede, at GENERAL ADMIRALEN og de andre høje OFFICEERER i Rysland ere sig self saa uliige udj deris højheds og æris iagttagelsze, at, naar deris OFFJCEERER, indtil BREGADEERER medgreeben, dend eene tiime giør sin opvartning hos dem, ja endog skiencker i for dem, og opvarter dem, som tiennere, de [paa den anden Side] i det samme øjeblick ere saa gemeene med dem, som de vare jæfnlige, og synderligen efter maaltiidet kand ADMIRALEN og andre høje OFFICEERER sidde og røge toback, dricke og spille kort om COPEKENER ud til midnat iblant deris ringeste OFFICEERER ræt saa liiderligt, som det icke engang hos os kunde anstaae dend gemeeniste CORPORAL, saa at, endskiønt de nu noget lidet begynder i skickelighed at abe sig efter andre folck, og ere klædte i Franske klæder, *og* udvortis *liidett* høvlede. sticker dog bonden indvortes i dem. GENERAL ADMIRALEN, som ellers alle Rysszerne, naar de har leilighed og tiid, sover gierne middags søvn, derimod staar de

tiilig op om morgenen, og giør deris forrætninger, spiiser tiilig om formiddagen Kl. 10. Mens aftensmaaltiid holder de siælden, saasom afftenen søelis bort i toback, brændviin og andre stærcke dricke, som før er meldt.

Af de, fra PULTAWA ankomne, Regimenter, var et, kaldet det vichtenheimske, under hver COMPAGNIE af *huilchett* var et vist tall Pickeneerer. Naar det hendte sig, at nogen af disze Pickeneerer fick vagt ved min dør, stoede de paa deris post med picken i haanden, derforuden hver mand med en pistole paa beltet.

Efter giorte ligning imellem dend Ryssziske, NARWiske eller Svenske og Danske vegt befandt Jeg, at et almindeligt pund Narwisk eller Svensk vegt, bruugeligt til grove vare, er 1 QVINTIIN lættere end et pund Dansk sølfvegt. Et pund NARWISK eller Svensk sølfvegt, og til smaae vare bruugelig, vejer 3 lod og 1 qvintin mindre, end et pund Dansk sølfvegt. Et pund gemeen Ryssisk grov vegt og sølfvegt ere liige vegtige, og vejer saadant et pund $4^1/_2$ lod mindre end et pund Danske guldsmids vægt. Et saadant Rysszisk pund holder 96 Ryssziske SOLOTNIK.

d: 3. Som Platz MAJOREN dend dag vilde lade sit barn døbe, og derfor hafde indbuddet mig til middagsmaaltiid, begierede Jeg, at maatte være overværendis ved barnets Daab, for at see, hvorleedis dend Ryssziske Daab er, hvilcket og blev tilladt, og forholdt det sig med dend, som følger.

Efftersom dend, hvilcken Platz-MAJOREN hafde hafft til Fadder til sine andre børn, icke var ved haanden, og ej heller kunde være tilstæde, hafde han igien udvaldt GENERAL ADMIRALEN og COMMANDANTENS Frue, hvilcke da vare Faddere. Der Præsten nu kom ind, at forrætte Daaben, gick hand strax hen og slog kaars over barnet. Midt paa gulvet stoed en stor øreballe med vand i, og trej brendende smaa voxlius om bredden[1]). Præsten stoed midt for bordet i stuen, vendte ansigtet til ballen, GENERAL ADMIRALEN stoed paa *hansz* venstre siide og *Commandantens* Frue paa dend højre. For ved hende stoed en kone, som hafde barnet paa armene. Præsten læste over barnet fast og uordentlig, og imellem som

[1]) ɔ: Randen af Ballen.

hand læste, svarede Degnen siungendis med toe andre Sangere, og undertiiden svarede Fadderne, hvilcke og offte med Præsten kaarsede sig for et lidet, for dem paa Veggen staaende Helgens billede, hos hvilcket stoed et tændt voxlius. Endelig effter saadan lang kaarsen, sang og læsning, gick Præsten hen til barnet, lugte op for ansigtet paa det, læste saa igien noget. Siden gick hand til vandballen og giorde med enden af sine fingre trende gange kaars oven i vandet, og ved hver gang blæste *der* over kaars*viisz*, liigeledis slog hand trej gange kaars over barnet baade paa ansigtet og brystet, og blæste ved hver gang kaars*viisz* over det.

Siden efter meere læsning gick hand hen til barnet, vendte sig mod alle Fadderne og barnet om til bordet, hvor paa laae et lidet kaars med et rødt baand udj, gjorde atter nogle spørsmaal, hvortil Fadderne svarede, og, effterat de vendte sig om igien, læste Præsten, og da tog ADMIRALEN i med at læse højt og lydeligt, og læste hand self uden ad en lang remse. Der dend var endt, læste Præsten atter et stycke, spurte viidere barnet til, liigesom i de LUTHERske kircker og skeer, da Præsten tilliige med alle Fadderne spøttede, og svarte ved de ord: Forsager du Dievelen ETC. Siden tog Præsten de tvende lius af ballen, leveerede ADMIRALEN det eene, og ragte Ham sin haand, paa hvilcken hand strax kysszede; siden ragte hand COMMANDANTENS Frue det andet lius, og haanden, som hun og kysszede paa, da hun tog Liuset.

Derpaa leveerede Degnen røgelsekarret til Præsten, og kyste hans haand, saa røgte Præsten for Daabenes vand, for kaarset, som laae paa bordet, for nogle Helgens billeder, hvilcke stoede i siiden af stuen, for det, liige for Daaben staaende, billede, for ADMIRALEN, og COMMANDANTENS Frue, barnet, mig og alle omstaaende, leveerede saa Degnen røgelsekarret, hvilcken med haandkys tog det af Ham igien.

Præsten hafde hidtill ickun hafft en sædvaanlig gangekiortel paa med en smeck for need, omtrænt som dend, vore Præster bruuger i Dannemarck under deris vingekiorteler; samme var af grønt bordyret fløjel, og hengte om halsen for need paa Ham uden paa klæderne, men, da hand var saa viidt kommen, som sagt er, tog hand en helligdoms kiortel, kyste dend, og tog dend paa.

Samme kiortel var uden ermer, og alle vegne tillugt uden ved halsen, saa hand ragte hænderne fra needen ud, og bar saa forskiødet af kaaben paa sine arme. Dernæst tog hand en liden oliekrucke, hvorudj stoed en feir, med samme fejr kaarsede hand trende gange i vandet, og blæste trej gange over kaars over det, og, da hand det hafde giort, kaarsede hand med bemelte, i olie dyppede, feir barnet paa panden, dend højre og venstre kindback, paa hagen, ørnene, nacken, axlerne, ryggen, inden og uden paa begge hænderne, og paa begge beenene ved ancklen. Siden tog hand det nøgne barn fra konen, holdt med dend venstre haand paa hovedet leggendis fingrene for munden, at vandet icke skulde løbe ind i halsen paa barnet, og dend højre haand bag paa lænderne, dyppede det saa næsegruus 3 gange gandske need under vandet, og døbte det i nafn FADERS, SØNS og HELLIG AANDS. Effter at hand hafde leveeret barnet fra sig igien, hvilcket blev taget imod, og tørret af Degnen med en Damaskis, dertil forordnet, Lojert, begierte hand en kande med vand, toede saa hænderne af over ballen, læste, gick hen og smuurte barnet igien kaarsviis med olien som tilforn, hengde Hannem kaarset, hvilcket hidtil hafde ligget paa bordet, om halsen, og skiorten oven paa. Dette kaars skal hand bære paa sig, saa længe hand lever, hvorfore mand ingen enten mand eller qvindesperson finder i gandske Rysland, der jo har et kaars hengende paa brystet.

Dernæst kom Degnen med Røgelsekarret, og røgede igien for alle Helgens billederne og Fadderne. Derpaa gick Præsten for an, dernæst GENERAL ADMIRALEN, siden COMMANDANTENS Frue, og sidst dend, som bar barnet, lige som en Dantz 3 gange omkring ballen, Præsten og Degnene sange imidlertiid noget i en tone, som var ligesom en Springedantz. Denne dantz skeede til at betegne dend glæde, de hafde, at et menniske var udrevet og befriet fra Dievelens magt og indpodet i den Christne Kircke. Derefter tog Præsten en svamp, hvilcken hand toede i ballen, og tørrede barnet af der med allevegne, hvor det var smurt med olien, og toede saa svampen igien over ballen, leveerendis dend fra sig til Degnen. Endelig tog Præsten en Sax, klippede en lock haar oven af barnets hoved, en lock af ved højre siide paa hovedet, og en lock ved dend venstre

siide, og en lock af nacken. Degnen stoed tilreede hvergang hand klippede, tog haarene, rullede dem ind i et lidet stycke blødt vox, som siden skal kastis hen paa en vis stæd dertil i kircken. GENERAL-ADMIRALEN sagde mig, at det betydt, at han nu var gandske frie og qvit for ald sin ureenhed. Til slutning tog Præsten et CRUCIFIX, og holdt ud for sig; til det gick ADMIRALEN, og kyste først CRUCIFIXet, saa Præstens haand, liigeleedis COMMANDANTENS Frue, og

Nikita Moisejevitsch Sotof.
(Efter et Stik af Osipof.)

derpaa gick konen med barnet ud, dernæst ADMIRALEN, og saa COMMANDANTENS Frue. Dermed var alting endt.

Effter ligning af Narwisk, Rysszisk og Dansk Bismervegt imod hin anden befandt Jeg, at et Lispund Rysszisk vegt bestaaer af tyve pund, og vejer lige med et Dansk Lispund eller 16 ℔. Et Dansk lispund vejer liige med $17^3/_4$ Narwiske eller Svenske pund.

d: 5. Her ankom til Nnrva fra PLESKOW COMMANDANTENS Fader[1]),

---

[1]) Nikita Moisejevitsch Sotof havde som Peters Lærer og Opdrager forstaaet at gjøre ham Undervisningen paa een Gang underholdende og

hvilcken har været TSARENS Hoffmester, og nu kaldis PATRIARK, omskiønt hand ej er Geistlig.

Jeg besaae fæstningen IWANGOROD, som ligger tæt ved NARWA, saa der ickun løber en liden floed imellem dem begge, samme fæstning eller CASTELL har sit nafn af den berømmelige TSAR og Stor-Første IWAN WASILOWITZ [1]), hvilcken har ladet opbygge det til en grændsefæstning imod Liifland. Denne fæstning er med adskillige taarne paa muurene saaleedis, at der staar to laug stycker over hin anden. Inden og needen paa muurene ere adskillige steenmuurede hvelninger, hvor korn og brød for besætningen kand giemmis i stoer overflødighed. Samme hvelninger ere saa beskaffede, at ingen bomber kand slaae der igiennem. I klippen under muuren vare trej hvelniager under hver andre, saa at dend nederste var vaterpasz med strømmen, af hvilcken der kunde skydes langs vandet. Muurene vare vel meget forfaldne, og bebundne med stærcke jernbaand, at de ej skal falde ud, men har dog været ved erobringen saa stærcke, at mand ej har kundet skyde hull paa dem med de største støcker, som kand havis, førend NARWA blev taget, da IWANGOROD ogsaa af sig self formedelst mangel af ædende vare maatte give sig [2]). Udj fæstningen ere tvende Kircker, forhen Lutherske, men nu indviede til GRÆCISKE Kircker.

d: 7. Fick Jeg de første breve fra Dannemarck siden min afsegling fra Königsberg.

Som Jeg for lyst var udreeden need til Stranden, som er toe miile fra byen, saae Jeg under vejs en Tydsk Ofverst, nafnlig

---

belærende og hørte i hele Peters Regeringstid til dem, han satte Pris paa jævnlig at omgaaes. Peter havde i Spøg givet ham Øgenavnet Patriarken eller Knez Pop, som han altid maatte bære, siden han engang paa en Maskerade havde forestillet Patriarken, omringet af en Skare Bisper, Præster og Degne. En glad Aften blev han senere gjort til Greve, en Udmærkelse, der dog ikke gik i Arv til Sønnerne. Han førte et af de største Huse i den nybyggede Residens og døde 86 Aar gammel 1717. (Sbornik i. r. i. o. LX.; Sch.)

[1]) Ivan III Vasiljevitsch, f. 1440, † 1505, den første, der tog Titelen Tsar af Storrusland, anlagde nævnte Fæstning 1492.

[2]) Efter at Peter havde indtaget Narva med Storm d. 9. Aug. 1704, kapitulerede Ivangorod d. 17. s. M. (jfr. Hansens Geschichte Narvas).

BORDEWIG |: som hafde været en mand af stoer anseelsze hos Tsaren :| hans begravelsze stæd, som var opreist af træe midt paa marken, saasom Rysszerne ingen, i hvor høj mand hand og er, med mindre hand er af deres troe, lader begraves i Kirckegaarde, eller Christen jord.

Jeg merckede dend ærbødighed, som beviises Præsterne i Rysland af dend gemeene mand, thi naar nogen gemeen mand, gaaendis paa gaden, møder Præsten, gaar hand gemeenlig hen til Ham, bucker sig med en stoer ærbødighed [og] kyszer paa hans haand, hvorpaa da Præsten kaarser Ham baade paa ansigtet og paa brystet, da dend anden atter kyszer hans haand og gaar sin vej. Ellers naar de paa gaden eller andenstæd møder nogen større mand, end de self ere, som de vil hilsze, da, om de har handske paa, for at lade see større Ydmyghed, drager de strax dend højre handske af, bucker sig, og rører med dend blottede haand paa jorden.

Saa vel GENERAL ADMIRALEN, som Ofver COMMANDANTEN var *temmelig* høje og tycke, hvilcket icke lidet *forøggede* deris *anførte* stolthed, saasom det iblant Rysszerne holdis for en stoer ære og *ziratt* for begge kiøn, saa vel mandfolck, som qvindfolck, at være høj og tyck.

d: 12. Reiste GENERAL ADMIRALEN FÆDOR MATHEIWITZ APRAXIN under 51 Støckers løsning af volden til PETERSBURG. Hand hafde fortalt mig, at hand hafde aarlig løn af TSAREN 7000 RUBELER. Det var merckeligt, at, ihvorvel bemelte ADMIRAL siuntis at være en meget høflig mand, som føjede mig i ald dend ting, som Jeg af Ham kunde forlange, saa var hand dog aldrig hos mig nogen gang ald dend tiid, hand var her, besøgelsesviis, dog vel til giest, naar Jeg indbød Ham, da Jeg derimod dog offte besøgte Ham, hvilcket Jeg uomgiengelig maatte giøre, for at have Ham til vens, og faae mine breve bort, og ellers at erlange det, som jeg hafde nødig.

Han giestbød mig og aldrig til sig, saa at deraf er læt at see, at, omendskiønt hand og de andre Ryszer har begyndt at lære udenlands maader at leve paa, saa siunis de dog alleeniste at have lært, at tage ære ind, men icke at give nogen ud igien.

Thi hand var ej til afskeed hos mig, ej heller ved nogen loed sin bortreise forkynde, hvilcket, enten Jeg skal regne hen til en bondetaablighed, eller en utiidig stolthed, veed Jeg icke.

d: 13. Reiste GENERAL MAJOR BRUUS under 11 CANONERS løsning af volden her fra staden til Petersburg. Samme dag ankom brev fra VICE Riigs CANCELER SCHAPHIROW[1]), hvorudi meldtis, at TSAREN med første vilde komme til NARWA.

Som Jeg var uden for byen, saae Jeg, hvorledis Rysszerne ved deris Badstuer forholder sig. Det var samme dag en stærck frost, dog løbe de ud af badstuen gandske nøgne, og saa røde som kogte krebs, spranck saa liige ud i REVIEREN, som løb tæt forbj Badstuen, og naar de vel hafde svalet sig, løb de ind i badstuen igien, naar de atter kom ud i vinden og kulden igien,

---

[1]) Pjotr (Peter) Paulovitsch Schafirof, hvem Juel kom i nøje Forretningsforbindelse med og derfor ogsaa i det følgende hyppigt omtaler og nærmere karakteriserer, var født 1670. Peter havde truffet ham som ung Mand i en Bod i Moskva, lagt Mærke til hans opvakte Svar og udmærkede Sprogkundskaber, spurgt, hvem der havde oplært ham, og, da han hørte, at det var hans Fader, taget begge i sin Tjeneste. Den unge Schafirof ledsagede Peter paa hans første Udenlandsrejse 1697, fik 1706 Direktionen af de udenlandske Sager og var 1709 ved Peters Side i Slaget ved Pultava. Samme Aar blev han Vicekansler og Aaret efter Baron. Uvisnelig Fortjeneste af Rusland indlagde han sig ved i Spidsen for de russiske Afsendinge at lede Forhandlingerne med Storveziren i Lejren ved Pruth 1711, hvor Russerne undslap Faren for saa godt Kjøb. Ham tilfaldt imidlertid den lidet misundelsesværdige Lod at føres som Gidsel til Konstantinopel, hvor han maatte blive i 3 Aar og flere Gange var Døden nær. Han var med Peter i Kjøbenhavn og spillede en vigtig Rolle ved Underhandlingerne i Danmark. Siden var han ulykkelig nok til at skaffe sig en Fjende i Menschikof, hvis Underslæb han afslørede, men som fik Tilgivelse af Peter og hævnede sig ved at anlægge Sag mod Schafirof, der ikke slap saa let. Bødlen havde allerede hævet Øxen over ham, da han benaadedes med Forvisning til Novgorod. To Aar efter kaldtes han dog tilbage af Katharina, der imidlertid havde besteget Tronen og ej kunde glemme hans Fortjenester ved Pruth. Han gjenerhvervede sin forrige Anseelse og døde 1739 som Præsident for Kommerce-Kollegiet. Aar 1717 udgav han et bekjendt Skrift om Aarsagen til Krigen med Karl XII. (Jfr. Bantisch-Kamensky: Siècle de Pierre le Grand, Paris 1826, S. 257—77; Leben des Fürstens Menschikow, Leipzig 1774, 252 f., Hist. Tidsskr. 5te R., III; Sch.; Sbornik i. r. i. o., LXII.)

løb de endda længe nøgne og spillede, førend de klædte sig paa. De fører med sig i badstuen bircke koeste med bladdene paa, hvor med de riifver, rasper, og kratzer kroppen, at varmen kand dis bedre gaae ind og sveedehullerne aabnis.

Rysszerne har i alt i heele landet trej DOCTORer, som tiener imod alle sygdomme, og bruugis af hver mand, friske og siuge, dend første DOCTOR er deris badstue, hvorom nu er meldt, dend anden er brændviin, som de næesten alle, der har raad og efne der til, dricker, som vand eller øll, dend tredie DOCTOR er Knopløg, som de ej alleene æder paa ald deris mad, men og ellers imellem maaltiiderne æder raae. Af det sidste stincker de meget ilde, saa at, hvo der kommer først ind i landet, og ej til slig stanck er vant, umuelig kand være i stuen hos dem, heldst om der er mange Rysszer i stuen.

Af de gemeene qvindfolck i Rysland gaar de, som endnu ere Møer, eller som vil holdis derfor, med deris Hovedhaar nedflættet udj et baand i een lock, hvor paa ved enden henger en rød silcke qvast, ej uliig de, som bruugis til at henge ved heste hoveder, det er til skilsmiszetegn fra dem, som ere giffte, og, naar de giffter sig, afskiæris samme lock. Faaer de, imidlertiid de endnu ere ugiffte, sorrig for nogen af deris slekts eller paarørenders død, opløser de samme lock, og gaar nogen tiid med udslagen haar, som er sørgetegn.

Jeg saae her ogsaa, hvorleedis Rysszerne begraver deris døde, hvortil de hafde en afskildt platz uden for byen, hvorpaa og stoed et CAPELL opbygt af tømmer. Paa enden af CAPELLet var bygt, liigesom et skuur over et bislag i Dannemark, hvorunder liiget blev sadt, og laaget oplugt, og et MARIÆ billede lagt inden i Kisten, for hvilcket Præsten i sin, for hen beskrevne, Koorkaabe stoed med et røgelsze kar i dend højre, og en bog i dend venstre haand, læste og sang over liiget med mangfoldig bucken og kaarsen. Bag ham stod en Degn eller DIACON, som ligeleedis læste, sang, buckede og kaarsede sig. Paa dend højre siide af Præsten stoed en gammel mand, som græd, hylede og gav sig saare, saasom det var hans Søster, som blev begravet. Denne

mand, der de nocksom hafde læst over liiget, tog MARIÆ billede af kisten, som da strax blev tillugt, og gick for an ved dem, som bar liiget til jorden.

Da liiget var nedsadt i graven, tog Præsten en spade, kastede trende gange jord paa liiget, giørendis et kaars der over med spaden hvergang, og talte saa sagte ved sig self nogle ord, ej uliig dend maade, som holdis i Dannemarck over liig, derefter drog Præsten Chorkaaben af sig, imedens de andre kastede jord paa liiget.

d: 17. Saasom nogle dage tilforn tiidender fra NOWGOROD vare indløbne, hvorleedis en Rysszisk BREGADIER[1]), som efter slaget ved PULTAWA skulde forfølge de Svenske, hvilcke ved træfningen vare undløbne, hafde faaet 554 mand fangne af de Svenske, blev der holdt tacksiigelsze derfor her i kircken af Rysszerne, og skudt af volden 2 gange 11 skud. Hvilcket, saa som det skeede inde i Tyrckens land[2]), og paa hans grændszer, var det med en aarsag til dend siden paafølgende Tyrckiske kriig.

Som tilforn er anrørt, at trommen blev rørt ved alle vagter, hvor Generalerne kunde kiøre eller gaae forbj, saa agtede Jeg *dog att were* den forskiæl, *att*, naar GENERAL ADMIRALEN kom forbj vagterne, blev slaaet en MARSCH, naar GENERAL MAJOREN gick forbj, tvende hvirveler, naar Ofver COMMANDANTEN kiørte forbj, en hvirvel, men intet for COMMANDANTEN, saasom hand ickun var Under-COMMANDANT.

Her blev indført en stoer mængde af Rug og korn fra Liifland, efftersom alt landet indtil paa halfvejen imellem NARWA og REWELL var sadt i koornskat, hvorved er at mercke, at Ruggen var gandske guul og smaa i kornet. Aarsagen der til er dend medhandling der er med kornet i LIIFLAND, Rysland, Pohlen og LITHAUEN, hvor bønderne, strax efter de har aget kornet ind, tørrer det paa straaet, formedelst den overflødighed af brænde og skov, som de har ved haanden i deris lande, og det skeer saa-

---

[1]) Gabriil Semonovitsch Kropotof, død 1730 som General-Ltn. (Sbornik i r. i. o., LX.)

[2]) Ved Tschernovitsch (Czernovitsch). Den svenske Styrke var anført af Aksel Gyllenkrook. (Nordberg: Carl XIIs Hist.)

leedis, at de legger kornet paa recker i Laderne, giør i ovnen en stærck ild der under, lucker saa lade dørrene i, indtil kornet af slig heede nocksom er tørret; hvorfore saaleedis tørret korn kand giemmis uden nogen skade i mange aar. Det er og læt at tærske, thj det falder strax af straaet, læt at male, og har meere drøjelsze baade i malningen og bagningen.

d: 21. For endnu at have meere beviis paa Ofver COMMANDANTens forberørte uforstand og stolthed, har jeg og her vildet antegne, at, som Jeg i min gaard nogle gange med min kuglebysze skiød til maals, loed Ofver COMMANDANTen mig ved et bud siige, at det ej var maneer at skyde udj en fæstning, uden mand loed Hannem viide det. Hvorpaa jeg da ved samme bud lod Ham beede, at giøre forskiæl imellem dend befalning og myndighed, hand hafde over sine egne underhavende, og dend tiltale hand kunde have til en fremmet Gesandt. Hvorpaa hand da strax ved et andet bud loed sig undskylde, at det var en forseelsze af buddet, som ej ræt hafde udrættet sit ærende. De andre i byen var det ej tilladt at skyde, men, naar Jeg skiød, og hand kun vidste, at det var *mig*, var hand fornøjet.

Saasom Rysszerne holder meget over deris kircker, og ej i ringeste maader vil have dem vanhelliget, saa er der intet vederstyggeligere for dem, end at der kommer hunde ind i deris Helligdomme eller kircker. De anseer det og for en vanhellighed for deris kircker, at folck af fremmede RELIGIONer kommer i dem, men formedelst at denne TSAR har seet andre Christne, at de ej ere saa grove Hedninger, som de gamle Rysszer har holdt dem for, saa bliver det nu ej saa nøje agtet.

d: 25. Begyndte Rysszernis lange faste, hvilcken varer fra DATO til Juul, og kaldis PHILIPPI JACOBI faste, i hvilcken tiid, som paa alle andre faste tiider, ingen maa æde, enten kiød eller noget, som kommer af kiød, som melck, ost, smør, æg eller deslige, men derimod maa lade sig nøje med adskillige rætter af fisk, tillavet, alt med løg, Knopløg, linolie, bomolie, og nødolie. Hvorved er at mercke, at, som Rysszerne æder skiidenvuren, omfløttig, uhumsk føde, klæder sig derhos ilde og meest uden linnet, og det gandske ureent og skiident, lugter de saa hæszlig og vederstyggelig, at,

hvor de ickun i et kammer eller stue har været udj 3 eller 4 dage, antænder de lufften saa gandske, at det stincker efter dem i lang tiid, saa mand ej kand være derudj.

Rysszerne over alt, hvor de seer paa huuse eller porte malede Helgens billeder, bucker og kaarser de sig ofte. Foruden denne kaarsen og bucken med de ord: Г҃ди помилуй! GOSPODI POMILUI, som er at siige: KYRIE ELEISON, ere de udj deris Christendoms troe saa dumme og enfoldige, saa at et barn hos os paa trej aar, som har hafft nogen optucktelsze, veed fast meere af sin troe, end de fleeste voxne folck i Rysland, og, saa viidt, som Jeg endnu har erfaret, er der neppe hver femte af dem, som kand læse sit FADER VOR, og de, som kand det, læser een meening, og glemmer en anden, og, vil mand spørge dem, hvor mange Guder, der ere, veed de intet at svare, meget mindre om CHRISTI person, død og fortieniste.

Ihvorvel af PETREJO[1]) og andre Skribentere berettis, at Rysserne icke bander, saa har Jeg dog allereede hørt offte af dem denne eed: Ей Б҃гу, JEI BOGU ɔ: Sandelig for Gud.

Jeg lignede NARWISK og Rysszisk pottemaal med voris Danske pottemaal, og befandt, at et NARWISK stob holdt fem Danske pæle, og tvende saadanne stob giøre en kande, 60 kander en tønde. Det Rysszliske maal kaldet KRUSCA[2]), holder 6 Danske pæle, en Rysszisk saa kaldet GALLEN[3]) holder 5 Danske pæle og en half. 8 KRUSCAER giøre en Rysszisk Spand. Tøndemaal har Rysszerne icke til vaade vare, men, som fadderne ere af uliige størrelsze, bliiver de altiid udregnet Spandeviis, saa en tønde holder 20, 30, 40 à 60 Spande *og saa fort, som den er stoor till.*

Saasom meesten i heele ESTLAND ingen Præster ere, men alle kircker af kriigen ere blevne øde og forladte, kommer alle indbyggerne over heele landet, naar de sig med hin anden i ægte-

---

[1]) Per Persson eller Petrus Petrejus (Upsaliensis) var en svensk Skribent, født c. 1570, der bl. a. 1615 udgav: Regni Muscovitici Sciographica: Thet är een viss og egentlich beskriffning om Rydzland etc. (Nordberg: svenskt biogr. Leks.)

[2]) Kruschka, en russisk Dimunitivform af Ordet Krus.

[3]) Galenok, et Vinmaal paa 231 og Ølmaal paa 282 Kubiktommer.

skab indlader, til Narwa, for der at lade sig vie af dend, derved stæden værende, Tydske Præst Brüning.

Ved saadan en vielsze var Jeg tilstæde udj et, af Præsten i hans have uden for byen dertil indrættet, huus, saasom indbyggerne i landet icke ladis ind i byen Narwa, og saae Jeg der, at, efterat de af Præsten udj deris børnelærdom vare overhørte |: uden hvilcken overhørelsze hand ingen vier, thi, dersom de ej derudj efter hans tycke findis færdige, sender hand dem hiem igien til de faar læst bedre over :| hand viede dem, og vexlede ved vielszen bruudeparrets ringe, hvilcke vare, som en jern syering, bruugelig hos Skrædere i Dannemarck. Samme ringe anammede Præsten og sadte dem paa fingrene af dem, som hand viede. Bruuden var barhovet, og hafde klippet sit haar. som en karl, og ladet det saa henge; var forresten i klæder, som hendis Brudgom, undtagen, at hun hafde et kort skiørt paa. Dette Brudepar hørte hiemme 13 miile fra Narwa.

Præsten fortalte, at hand forleeden aar hafde viet 60 par saadanne, fra landet kommende, folck, og udj indeværende aar nogle og førretyve par, hafde og offte skicket dem tilbage igien, naar de ej vidste deris børnelærdom, saa som han vidste, at folcket af sig self ingen lyst eller villie hafde til at lære deris Christendoms Articler.

For et half aars tiid eller et aar før min ankomst her til Staden hafde der været en utallig mangfoldighed af Estland effter bemelte Præstis beretning, hvilcke alle forlangede, at blive deelagtige i Christi legeme og Bloed. Men, som Præsten icke da forstoed deris sprog, annammede hand saa mange, som hand af udvortis kiendetegn kunde dømme, at være værdige giester, nogle sendte han tilbage, som hafde ondt ord paa sig for et sær ugudeligt levnet.

Nogle faae Estiske folk ere endnu blevne tilbage i Narwa, for hvilcke en gemeen Estisk karl læser hver Søndag i en Huus Postill paa deris sprog; dette skeer, som ald anden Gudstieneste, paa Raadstuen, som før er meldt.

Saasom tilforn er forglemt at indføre, i hvad stand Armeen var, som hafde slaaet lejr ved Narwa til det tog, som paa Rewell

var anseet, indføris her listen paa folckene og ARTILLERIET, som bestoed af

20 = 24 ℔ds CANONER
20 = 18 ℔ds CANONER
17 MORTEERER, 75 ℔ CALIBER
3 Haubitzer, 18 ℔ CALIBER
7000 BOMBER
300 KARKASSER[2]).
300 TRENCHE[1]) Kugler
8000 = 24 ℔ds CANONS Kugler
8000 = 18 ℔ds CANON Kugler
3000 CENTNER Kruud
15000 Haand GRANATER

14 Regimenter Foedfolck[3]):

1. GEN: MAJOR BRUUSIS Regiment
2. Ofverste BILSENS Regiment
3. Ofverste POROSSINOFS Regiment
4. Ofverste DANIELOFS Regiment
5. COMMAND: i NARWA ZOTOFS Regiment
6. Ofverste BUSCHIS Regiment
7. Ofverste BOLOBONOFS Regiment
8. Ofverste SKOTS Regiment
9. Ofverste NEKLÜDOFS Regiment
10. Ofverste BRANDEWITZKY Regiment
11. BREGADIER FRAASERS Regiment
12. Ofverste STIBINSKY Regiment
13. Ofverste BAYSCHOFFS Regiment
14. en BATTAILLON af 600 Mand, som MAJOR SAWENSKOF COMMANDEEREDE.

Foedfock, som var kommen fra MOSKOU:

1. Ofverste ENGELS Regiment
2. Ofverste VICHTENHEIMS Regiment
3. Ofverste NEYDHARTS Regiment
4. Ofverste ABRAHAMS Regiment
5. Ofverste TREUDENS Regiment

Dragouner

1. BREGADIER TZIEKINS Regiment
2. Ofverste FELSENS Regiment
3. et Regiment kaldet det WOLOGDACSKE
4. 1000 COSAKER.

---

[1]) Trenchékugler eller Sprængkugler vare hule Trækugler, ladede med Krudtslag, Haandgranater, gammelt Krudt, Kulstøv, Kugler o. l. (Gr. Univ. Lex.)

[2]) Karkasser vare en Slags Brandkugler bestaaende af et langagtigt Metalstel, fyldt med Kugler og brændbare Sager samt omviklet med Tougværk eller lign. dyppet i Beg. (Gr. Univ. Lex.)

[3]) Endnu nævntes Regimenterne efter deres Oberster, men næste Aar befalede Peter, at de for Fremtiden skulde bære Navn efter deres Hjemsted (Tagebuch Peters des Groszen).

d: 30. Ankom om afftenen klocken 4 Hans MAJESTET TSAREN[1]) under løsning af 127 støcker. Jeg vilde gierne efter skyldighed have reedet hannem imøde, men COMMANDANTERNE vilde ej tillade mig det af en slet aarsag, som Jeg dog maatte lade mig befalde, nemlig deris højhed, at de self vilde anmelde mig hos TSAREN, før Jeg maatte komme til Ham.

TSAREN var strax efter sin ankomst gaaen ud at besøge dend gamle ZOTOFF, COMMANDANTENS i NARWA hans Fader, samme hafde før været denne nu regierende TSARS Hofmester, og blev af TSAREN skiemtviis kaldet PATRIARCH, var, som det siuntis, meget af TSAREN afholdt. Jeg sendte LEGATIONS SECRETAIREN hen til TSARENS Huus for at beede bemeldte ZOTOFF, at hand vilde hos TSAREN erfare, om Jeg Ham kunde opvarte; COMMANDANTEN loed mig siige i Hans MAJ^TS TSARENS Nafn, at Hand strax gick hen til Ofver COMMANDANTEN at spiise, hvor Jeg mig kunde indstille, som Jeg og giordte.

Saa snart Jeg mig Hannem med tilbørlig ærbødighed hafde forestilt, spurte hand, dog ved tolck, om min Naadigste Herris og Kongis sundhed, hvorpaa Jeg svarede med tilbørlig tacksigelsze; viidere spuurte hand, om Jeg tilforn hafde tient til søes, hvilcket Jeg bejaede. Hand sadte sig derpaa strax til bords, begierede, Jeg vilde sidde hos Hannem, hvor hand da strax begyndte at tale med mig uden tolck, saasom hand self talte Hollandsk saa tydelig, at jeg det læt kunde forstaae. Hand forstoed og iligemaade, hvad igien af mig blev svaret. Hand gav sig strax i saa fortroelig samtale med mig[2]), som hand kunde have været min liigemand, og kiendt mig i mange Aar. Der blev strax drucket paa min allernaadigste Herris og Kongis sundhed. TSAREN ragte mig med egen haand glasszet til samme skaal at giøre ræt. Hand hafde ingen enten CANCELER eller VICE CANCELER eller Geheime-Raad med sig, ickun en følge af 8 eller 10 personer, førte og

---

[1]) Tsar Peter var født 9. Juni 1672, altsaa ved denne Tid 37 Aar gl. Han døde d. 8. Februar 1725.

[2]) Dog ikke om Statssager, thi „før jeg kunde komme viidere till orde,“ siger Juel i sin Relation til Kongen af 12. Decbr. 1709, „begyndte hand att RAISONNERE om Siøesager“.

ingen slags reisetøy med sig, hvercken til at æde, dricke, eller sove paa. Adskillige BOJARER og KNEZER, hvilcke hand holdte, som Narre, vare med; de raabte, skreege, peebe, hvislede, sange og røgte toback i stuen hos Ham. TSAREN holdte imidlertiid samtale snart med mig, snart med en anden, loed sig deris raaben og skrigen i hans øren, skiønt de offte tiltalte Ham self, intet anfegte. Hand er en meget høj mand, bær sit eget korte, bruune, krylede haar med et temmelig stort par Knebbelsbarter, slæt i klædedragt og udvortis skickelsze, mens meget skarpsindig [og] fornufftig. Hand hafde samme tiid dend kaarde paa, hvilcken var tagen fra GENERAL Felt-MARSCHALK RHEINSCHILDS siide udj Slaget ved PULTAWA. Forresten er TSAREN, som der staar i SUPPLEMENTO CURTIJ om ALEXANDRO MAGNO: ANXIAM CORPORIS CURAM FÆMINIS CONVENIRE DICTITANS, QVÆ NULLA ALIA DOTE ÆQVÆ COMMENDANTUR. SI VIRTUTIS POTIRI CONTIGISSET, SATIS SE SPECIOSUM FORE[1]). Hand fortalte mig om slaget ved PULTAWA, Pesten udj Preutzen og Pohlen og indholdet af et brev, som hand udi THORN[2]) fra min allernaadigste Arfve Herre og Konge hafde bekommet; viidere talte hand om, at hand ej tviflede paa min Konges venskab. Afftenen gick bort med stærck dricken, og blev talt imidlertiid adskillig anden ting, som henhører meere til en hemmelig PROTOCOL end til en JOURNAL.

DECEMBER.

d: 1. Spiiste Jeg effter befalning med TSAREN hos Ofver COMMANDANTEN, hvor Jeg efter spørsmaal fik ordre at giemme mit CREDITIW,

---

[1]) ɔ: Tsaren plejer ligesom Aleksander den Store, efter hvad den romerske Historieskriver Quintus Gajus Curtius beretter, at sige, at en ængstelig Omsorg for sit ydre er noget, der passer for Kvinden, for hvem en saadan Medgift er den bedste Anbefaling. Men hvis det lykkedes ham at opnaa Tapperhed, vilde det være ham Udmærkelse nok.

[2]) Baron Chr. Rantzau var bleven sendt til Thorn, hvor han traf Tsaren den 10. Oktbr. 1709, og overbragte Kongens Gratulationsskrivelse over Sejren ved Poltava. Om Betingelserne for Alliancen vilde Peter derimod ikke forhandle med ham, da han havde givet Dolgorukij i Kjøbenhavn Instruks derom og fandt det uheldigt at forhandle paa mer end eet Sted. (Geh. Reg. og Relationer fra Polen i Rigsarkivet.)

Peter I.

(Malet 1717 af Carel de Moor, stukket af Houbraken.)

og ej leveere det over, før Jeg kom til MOSCHOW, der TSAREN og vilde give mig AUDIENCE og anhøre mit ærende, saasom hand her ingen MINISTER hafde med sig[1]). Imidlertid skulde Jeg efter hans ordre giøre mig færdig, med et Par tiennere at følge med Ham til PETERSBURG og lade resten af mine folck og reisetøy gaae en anden vej og bie eller møde mig i NOWOGOROD, hvor fra reisen skulde gaae til MOSCHOW. Dagen forgick med dricken, hvor til hialp ickun liden undskyldning, saa og med raaben og skriigen, piiben og siungen af Narre, som de af skiempt kaldte PATRIARCHER. Der vare og tvende stammende Narre, som TSAREN til tiidsfordriv førte med sig, hvilke vare ræt lystige at ansee, naar de stammede og hackede til hin anden, og ey kunde siige hin anden sin meening. Iblant andre Narre var en KNEZ JACOBSKOY af nafn, og blev kaldet JUDAS Ridderen af et JUDÆ billede, som hand undertiiden bar paa brystet i en stoer om halsen hengende sølfkiæde, hvilcken veiede 14 ℔. TSAREN fortalte mig, at samme Nar var en af de klogeste Rysszere, men derhos af et oprørisk gemyt, og, som hand engang med samme JACOWSKOY hafde talt om forræderen Juda, at hand soldte vores Frelser for 30 Sølfpenninge, hafde denne svaret, at det var forlidet, han burdte have taget meere for Ham, hvorfore TSAREN strax loed giøre forommeldte JUDAS-orden, hvor JUDAS staar udgravet som dend, der henger sig self, til en spot og straf for Ham, at hand i sin tale siuntis liigesom ogsaa at have vildet soldt sin Frelszere, om hand hafde levet, men vilde bedre have taget sig i agt med priisen. Alle Narrene sadde tilbords og spiisede med TSAREN, og tildrog sig iblant andet dette: TSAREN stoed efter maaltiid, da madden endnu stoed paa bordet, paa gulvet og snackede, idet kom een af bemelte Narre, og snød forsætlig sin næse |: SIT VENIA VERBO :| gandske nær forbj TSARENS ansigt hen i en anden Nars ansigt, hvorover

[1]) Efter Juels Relation til Kongen af 12. Dec. 1709 bød Tsaren ham dog at komme frem med sit Ærinde ogsaa her uden derved at præjudicere Audiensen. Juel talte da om Projektet til den offensive Alliance, som man havde meddelt ham i Berlin, hvorpaa Peter efter at have mærket, at han ingen nye Efterretninger havde faaet hjemmefra siden Ankomsten til Narva, meddelte ham, at Forbundet alt var sluttet i Kjøbenhavn d. 22. Okt. s. A. ved Dolgorukijs Underhandlinger.

hand sig dog ej loed anfægte, men dend anden Nar tørrede ansigtet af, forsømmede sig ej længe, men tog en heel haandfuld Negenaugen[1]) af faddet paa bordet og slog løs efter dend anden Nar, dog hand traf icke, thi dend anden undløb. Læseren skal vel finde det underligt, at sligt i saa stoer en Herris nærværelsze er skeet, uden viidere straf eller paatale; mens dend forundring skal læt forsvinde, naar overvejes, at Rysszerne som et grovt og uskickeligt folk, ej endnu veed over alt at giøre forskiæl paa skickeligt og uskickeligt, hvorfore Tsaren faar have taalmodighed med dem, indtil de, som andre folck, faar lært tugt. Dernæst lader Tsaren adskillige folck gierne omkring sig, og da er det disze Narres verck at fylde alle opvartende Officeerer eller andre betientere, paa det, naar de bliver druckne og kommer i ord med hin anden, Tsaren da saa uformerket kand komme af deres skielden effter deris skelmstycker, og siden enten betage dem leilighed dertil eller straffe dem.

Om eftermiddagen besøgte Tsaren min syge kock, hvilken var Broeder til Tsarens Mundkock[2]), som var udj stoer naade hos Hannem; ved samme leilighed kom hand need i stuen til mig, og saae sig om. Noget efter at Tsaren var gaaet fra mig, foer hand forbj min dør, udj i en slæde, hvorudj sad den førommeldte saa kaldede Patriarch Zotoff; *Czaren* self stoed, som Laquey bag paa slæden og vartede op langs gaden heele byen igiennem. d: 2. Spiiste Tsaren hos Under Commandanten Wasili Zotoff, hvor Jeg og var tilstæde, og for dend gang fick friihed ej at dricke meere, end Jeg self behagede. Effter maaltiid kiørte Tsaren 11 stæder omkring i byen at giøre besøgelszer, kom og i mit huus. Paa hver stæd blev hand omtrænt en tiime, og over alt blev ædt og drucket. De saa kaldede Knezer eller Førster vare meget ublue og uforskammede med skriigen, raaben, rebben, spien, spøtten og skjælden, torde vel ogsaa spøtte skickelige folck i ansigtet. Som Tsaren sidst tog afskeed med Borgemester Gøtte, var det at merke, at hand meget venlig og omgiengelig

---

[1]) Negenauge, paa dansk Negenøje, er Navnet paa en Fiskeart, Lampretten.

[2]) Johan v. Felten, jfr. det følgende.

omarmede og kyste Ham. Klocken 10 om afftenen reiste Tsaren bort under løsning af styckerne paa volden; Jeg fuldte strax med. Dend heele TSARENS følge needlagde sig alle fulde udj deris slæder, saa hestene ved dend buldren af styckerne foer uden for byen hver sin vej, somme hid, somme did; mine folck kom og bort fra mig om natten.

Lidet over Midnat kom vi til JAMBORG, hvor vi fick friske heste; det er en liden fæstning, hvor styckerne af volden bleve løsnede for TSAREN, men natten hindrede mig, at see dend, eftersom Jeg strax foer fort derfra, og reiste heele natten.

d: 3. Ankom klocken 10 til CAPORIEN, hvor TSAREN for mig nogle timer var ankommen. Der blev drucket skaaler og ideligen skudt. Langs paa vejen, hvor Jeg kom frem, stoede stoere, høje og malede pæle, som viiste tallet af WERSTERNE, som er veje-maal, hvilcket her efter tydeligere skal vorde beskreven. Foer saa fort dend heele dag og nat paa goed vej og slædebane, men ond anstalt for heste, saa Jeg paa de fleerste stæder fick ingen, men maatte reise bort med de samme, Jeg med var ankommen.

d: 4. Morgenen klocken 9, omtrent toe WERST fra PETERSBURG, paa en floed og samme stæd, som TSAREN med sin heele følge hafde kiørt over, slap min slæde igiennem iisen med heste og alt, og, som den oven til *waar* betrucken med læder, som en CALESCHE, og for dend stoere kuld skyld paa alle siider tilspendt, kunde Jeg icke faae opspendt, ej heller udj en hast finde en kniv for at skiære mig løs, saa var og *waagen paa iisen saa breed*, at ingen kunde komme til slæden, at lucke op for mig, saa vandet stoed højt oppe i slæden, og Jeg med slæde og alt var færdig at siuncke. Omsider fick dog en Rysszisk CORPORAL, som stoed bag paa min slæde, fat i et løst, af en hændelsze paa slæden hengende, tavl[1]), ved hvilcket hand slæbte slæden saa nær til sig, at hand fick opspendt, og Jeg kom ud. Dend allerhøjeste Gud være lovet, som reddede mig af dend fare. Hand give mig et tacknemmeligt hierte, saadan hans Faderlige godhed at erkiende!

Saa snart var Jeg ej udkommen, at slæden jo, som tilliige

---

[1]) Tavl, eller Tagl, oprindelig efter islandsk en Hale, lig det engelske „tail", betyder Reb, forekommer hyppigst i Forbindelsen Top og Tavl.

med hestene *fløđ* i vandet, sanck saa dybt, at neppe en haandbred af deckelet var over vandet, og vendte siiden op need. I hvad tilstand mine papierer og andet, hvad Jeg i slæden hafde, kom, er læt at giette. Mit lidet jernbebundne skriin, hvorudj alle mine breve, papierer og alle, med mig havende, penge vare, hafde visszelig været tabt, hvis Jeg icke til ald lycke hafde ladet det binde fast under mit hovet i bunden af slæden, hvilcket Jeg hafde giort af dend anledning, at Jeg, imedens Jeg laae stille over i NARWA i forventelsze af TSAREN, hafde læst i OLEARIJ Moscoviske Reisebeskrivelsze[1]), at en kammertiener af deris Gesandtskab med en vogn hafde veltet, og af sligt et skrin var bleven slaaet ihiel, *huilcket vanheld hafde gifuett mig anledning till denne forsigtigheed.* Saa snart Jeg hafde faaet min slæde op af vandet igien, kiørte Jeg til Petersburg paa GENERAL ADJUDANT VENEDIGERS[2]) slæde. Fra NARWA til PETERSBURG er 180 WERST, Rysszerne regner 5 WERST til en miil.

Strax effter min ankomst maatte Jeg komme hen til TSAREN *hosz* GENERAL ADMIRALEN APRAXINS, hvor der blev spiist; alle aade, *ja* og TSAREN self, med træskeer. Der var baade kiød og fisk paa bordet, endskiønt det var i dend 6 uugers Rysssziske faste. Enhver indtil CAPTEINER sadte sig need at spiise ved samme bord, som TSAREN sad ved; bordet var langt, som svenneborde hos os. Herberge blev mig anviist hos VICE ADMIRALEN af TSARENS flaade, nafnlig CORNELIUS CREUTZ[3]), føed udj Norge, en smuck, forstandig

---

[1]) Adam Olearius (Oelschläger), f. 1604 i Aschersleben, gav sig tidlig af med matematiske og naturvidenskabelige Studier, gjorde 1633—35 som Sekretær ved et Gesandtskab fra Hertug Frederik III af Gottorp en Rejse til Rusland og drog 1635—39 med et nyt Gesandtskab til Persien. Sine Rejser beskrev han i sin „Neue Orientalische Reisebeschreibung“, udgivet 1647 og ofte senere, et meget fortjenstfuldt Værk. Han blev siden hertugelig Raad og Hofmatematikus og døde 1671 (jfr. Deutsche allgem. Biogr.).

[2]) Rimeligvis Thomas Georg Venedjer, der døde 1732 som Generalmajor. (Sbornik i. r. i. o., LX.)

[3]) Den af den russiske Marine højt fortjente Cornelius Cruys, født i Stavanger 1657, var i hollandsk Tjeneste, da Peter overtalte ham til at gaa som Viceadmiral til Rusland. Hans Hovedvirksomhed og Hovedfortjeneste falder paa Flaadens Bygning og Udrustning, om han end ved flere Lejligheder viste sig som en dygtig Kriger (jfr. det følgende). Fordi

og erfaren mand. Hand bar TSARENS billede, med Demanter besadt, og en krone der over ogsaa med Demanter af en temmelig stoer priis. Der blev drucket stærck, saa ingen undskyldning kunde hielpe, og iidelig skudt ved hver skaal. Effter at mange skaale vare druckne, strax da vj reiste os op fra bordet, begyndte TSAREN min Allernaadigste Herris og Konges skaal, derfore og blev skudt, hvor mange skud fick Jeg ej tiid at telle for iidelig tiltale og

Vice-Admiral Cornelius Cruys.
(Efter et sjældent hollandsk Stik af Knuyn (?) i P. J. Daschkofs Samling.)

raaben af narre, hvis tal med adskillige her var formeeret, foruden de forommelte, som vare med i NARWA. Dette maaltiid var anrettet, formedelst det dend dag var Først MENZICOFFS Fødselsdag.

hans Skib en Gang kom paa Grund, blev han dødsdømt, men benaadet med Forvisning til Kasan. Da Peter imidlertid opdagede en Mængde Underslæb af de højeste Embedsmænd i Marinen, erindrede han den ærlige Gruys, overtalte ham til at gjenindtage sin forrige Stilling og forærede ham 20,000 Rubler. 1727 døde han som Viceadmiral af det blaa Flag og Vicepræcident i Admiralitetskollegiet (jfr. Dr. Ludv. Daae: Nordmænd og Danske i Rusland i det 18. Aarh.).

Jeg begierte af TSAREN, at Jeg maatte gaae hiem, for at tørre mine papierer, som ved dend forommelte hændelsze udj floeden vare blevne vaade, men fick ingen bevilging, i hvor vel Jeg forestillede, at mit CREDITIW og andre papierer sligt udkrævede. TSAREN sagde sig self at have hafft breve fra min Konge om mig, at Jeg skulde blive ved hans Hoff som ENVOIÉ, og at hand mig uden CREDITIW vilde antage. Derpaa finge nogle befalning, at have opsigt med mig, at Jeg ej skulde snige mig bort. Der blev drucket og raabt af Narre, og begaaet mange plumpe stycker, som icke kunde overseeis udj de gemeeneste selskaber, langt mindre i nærværelse af en Enevolds-Herre. Jeg fandt omsider leilighed, at slippe bort, og aabnede, da Jeg kom hiem, mine papierer, som alle vare fruszne udj et stycke, hvorfore Jeg breedte dem ud i et varmt kammer, det snareste, Jeg kunde, tog nøglen til mig og saa igien hen til TSAREN.

Liidet derefter kom ild løs paa et LABORATORIO, som stoed tvert over for VICE ADMIRALENS dør, hvorudj blev arbeidet paa det fyrverck, som om afftenen skulde antændis. Mine papierer, som dend dag hafde været i vandsnød, maatte nu reddis af ildsnød, thj hafde ilden endnu varet nogle faae øjeblick, hafde LABORATORIUM sprunget, og huuset, hvor Jeg var udj til herberge, hvilcket alt var bygt af lutter træverck, med samme gaaet i brand.

I denne skynding, samling og igien ophengende tabtis mig nogle papierer, og, da faren var forbj, hengde Jeg resten op igien paa snooren til at tørre, og saa maatte Jeg igien indfinde mig hos TSAREN.

Saa foeris frem og tilbage heele natten igiennem, saa vj vare paa 11 stæder, finge over alt mad og dricke, 10 gange meere end behof giordes. Om afftenen blev antændt et skiønt fyrverck, Først MENZICOFF til ære.

Svermen, fylden og dricken varede til om morgenen, klocken var fiire, og over alt, hvor mand kom og kiørte, fandtis fulde Mennisker paa strømmen eller iisen og paa gaderne, hvilcke i druckenskab vare faldne ud af slæderne, og laae i sneen og sov ud, saa det saa ud liigesom paa en valdplatz, hvor et feltslag har staaet og det over alt kand være strøet med døde folck.

d: 5. Skeede intet noget synderligt, men enhver holdt sig hiemme hos sig self. Ingen vidste eller vilde viide, hvor TSAREN var, saa at det effter denne føromrørte sviren var *udj tuende* dage umueligt at komme TSAREN i tale eller finde Ham. Saa uliige er TSAREN sig self, at mand dend eene dag kand komme Ham i tale over alt, paa gaden, og hvor hand er, da hand omgaaes med enhver, som alles liigemand; men dend anden dag, naar hand vil være for sig self, kand mand ej engang spørge Ham op, hvor hand er at finde, saa adgang til Ham er saa vanskelig, som fordum til dend Persiske Konge ARTAXERXES.

d: 8. Dend LUTHERSKE kircke i Petersburg har VICE-ADMIRAL KREUTZ, som en kaarskircke af bielcker paa hver andre, som huusene i Norge, og fast i gandske Rysland, ladet opbygge; der udj blev prædicket Hollandsk af en Præst nafnlig MAG: TOLLEN[1]. Midt under Guds tienisten blev Jeg og VICE-ADMIRALEN udsendt for at komme og spiise med TSAREN hos ADMIRALITETS Raad KIKIN, hvor ingen mad blev given uden kiød, ihvorvel det var, som før er meldt, i fasten. Der uddeelte TSAREN til mig og andre tryckt afritz af slaget ved PULTAWA. Og da vj iblant andet kom paa tale om Kongen af Preutzen, fortalte hand mig, hvorleedis, da hand var paa sin udenlandske reise, og vilde fra PILLOW fare over Østersøen til COLBERG, de BRANDENBURGiske vilde indbilde Ham, at Østersøen var fuld af Tyrcker og Kappere, for at forskrecke Ham fra sin reise, at hans øjne ej skulde opladis, at hand kunde faae verdens tilstand at see, og siden indrette sit riige, som andre Herrer og Konger i EUROPA.

d: 9. Kom der i Dagningen ild løs i TSARENS huus, hvilcken dog igien uden synderlig fare blev dempet.

Effter lang ophold kom Jeg dog endelig dend dag i geheime samtale med TSAREN, og gav da saa vel skrifftlig, som mundtlig tilkiende, hvad jeg hafde fra Kongen befalning at berætte. Jeg søgte, at kiøre ud, for at see TSARENS flaade, men altiid var noget

[1]) Magister Wilhelm Tolle havde Admiral Cruys medtaget fra Amsterdam 1704. Han var født i Gøttingen 1674 og døde som Præst ved den lutherske Menighed i St. Petersborg 1710. (A. F. Büsching: Geschichte der evang.-luth. Gemeinen im Russ. Reich. Altona 1766.

i vejen, hvilcket Jeg tog op for en slæt undskylning eller mistroe, at de vare bange, at Jeg til Dannemarck skulde berætte dends slette tilstand.

d: 13. TSAREN kom i egen høje person til mig, for self først at forkynde mig, at han hafde tiidender, at min Allernaadigste Arfve-Herre og Konge alt med sin Armee var kommen i land paa skaane, hvorom Jeg ej endnu fra Dannemarck hafde hafft nogen underrætning. Effter det, som andre berættede mig, var det TSARENS maneer, at, naar der kom noget got og glædeligt nyt, giorde hand sig en fornøjelsze deraf, self først at kunde fortælle dend det, som hafde deel derudj.

d: 11. Var det S[T] ANDREAS dag og tillige TSARENS Ridder-ordens dag. TSAREN, som SCHOUTBYNACHT, giorde et giestebud paa viinhuuset i Petersburg, bar self viin og anden drick omkring til en hver især. Der gick det atter løsz paa skiuden og dricken. Om aftenen blev antændt et smuckt fyrverck. TSAREN uddeelte til mig og de fleeste OFFICEERER kaarder, som hand i slaget ved PULTAWA hafde taget fra de Svenske OFFICEERER. Ellers blev heele natten tilbragt med at fare fra et huus til et andet, med at æde og dricke; mangfoldige narre raabte, hvislede, røgte, og sang jevnsiide siidendes hos TSAREN. PATRIARCKEN ZOTOFF blev saa fuld, at hand overalt sad og sov ved bordet, og udj TSARENS nærværelsze, som holdt liuset for Ham, loed sit vand |: SIT HONOS LECTORI :| under Bordet hen.

Fruentimmeret[1]) af hele byen fuldte over alt med.

Ved dette giestebud er at mercke, at, som for hen meldt er, hvor vanskeligt det til vissze tiider er at komme TSAREN i tale, betiente Jeg mig af denne leilighed, saasom Jeg sad ved siiden af TSAREN, at tale med Ham om adskillige ting, som Jeg hafde befalning[2]) fra min Allernaadigste Herre og Konge at sige Ham.

---

[1]) Dette Udtryk er ikke brugt i nedsættende Betydning, men som Datidens sædvanlige Udtryk for Damerne i Almindelighed. At Damerne deltog i Fester sammen med Mændene, var imidlertid noget ganske nyt i Rusland, da de før Peters Tid vare indespærrede paa orientalsk Vis og udelukkede fra Selskab med fremmede Mænd.

[2]) Denne gik navnlig ud paa, nu da Traktaten var sluttet, at styrke Danmark med Penge og Tropper (jfr. kgl. Missive af 22. Okt. 1709).

Hand siuntes udj samme samtale meget velvillig og gierne at høre og svare mig paa alt det, Jeg forebragte, men Jeg blev advaret og forsikret af en vis Mand, som stoed bag ved og hafde hørt Tsaren siige paa Rysszisk til General Admiralen, at hand for denne tiid meget ugierne vilde tale med mig derom. Men, som min Konges ærende det udfordrede, at Jeg betiente mig af tiiden, at tale med Ham, blev Jeg ved min tale, og hand hørte mig igien med forrige alvorlighed og agtsomhed. Da Jeg med største forundring saae, hvorledes Tsaren saa kunde forstille sit ansigt, og ej dend mindste mine eller gebærde til misfornøjelsze eller kiedsommelighed loed sig tilsiune paa Ham, ihvorvel Jeg nocksom, som før er meldt, var vis og forsikret paa, at min tale var Ham kiedsommelig.

d: 12. Spiisede Tsaren hiemme, og er det merckeligt, at, som Tsaren ingen ting førte med sig, løb hans kock huus fra huus i byen, at laane et hos een, og et hos en anden til huusholdning, fadde, dugge, tallerckener og mad.

d: 14. Begierede Jeg Podwoder |: saa kaldis bønder-vogne, slæder og heste i Rysland :| for at reise forud til Moschow og være der liige tiilig med Tsaren, som mig var bleven sagt vilde og reise did med første. Jeg giorde daglig ansøgning om at see flaaden, mens da blev eet, da et andet forevendt, saa Jeg denne gang ingen ting saae uden Admiralitets hverfvet[1]) og Modellkammeret, hvilcket Tsaren self førte mig ud at besee. Alle bygninger ved Admiralitets hverfvet, være sig Magaziner, huuse eller andre, ere bygte udaf træe. Paa dend eene siide er hvervet indsluttet af floeden Nieuwa, paa de andre trende siider, saasom det ligger i en fiirkant, er det indsluttet med et lidet Brystvern, som er liigesom et digge, uden om hvilcket er en liden tør grøfft.

d: 15. Eftermiddagen var Jeg paa Admiralitetshverfvet for at see stavnene til et Skiib paa 50 stycker at blive reist, dend gang blev alleene forstavnen reist, saasom bucken var for svag til at reise forstavnen[2]), saa der dend dag blev intet viidere af. Tsaren,

---

[1]) Værftet.

[2]) Maa være en Fejlskrift for Bagstavnen (jfr. ogsaa det følgende).

som Ofver-Mester for Tømmermændene |: for hvilcken betiening hand og virckelig træcker løn :| giorde ald anstalt, lagde og haand med paa arbeidet, hug med en øxe, naar noget var at hugge, som stoed ham bedre til haande, end nogen af alle de tømmermænd, som vare tilstæde. Af ofverværende OFFICEERER og andre blev raabt og drucket hver øjeblik. Paa BOJARER, som var giordte til narre, var ej mangel, men stoer mængde. Merckeligt var det, at der TSAREN hafde giordt ald anstalt og var færdig, at reise stavnen, tog hand sin hue af for GENERAL ADMIRALEN, som stoed der hos, spurte Ham ad, om hand nu maatte begynde reisningen, og, da ham blev svared: ja, sadte hand sin hue paa, og gick igien til sit *arbeide*. Saadan ærbødighed og lydighed udviiser TSAREN icke alleene imod ADMIRALEN, men endog alle andre, som ere i betiening over Ham, saasom hand ickun self endnu er SCHOUTBYNACHT; hvilcket vel kan siunis latterligt[1]), men er dog effter min tancke grundet paa goed og sund fornufft, at hand dermed vil viise de andre Rysszer, hvorleedis de skal være deris oversadte[2]) OFFICEERER i deris forrætninger lydige og ærbødige. Derfra gick TSAREN hen til giest om afftenen hos en af sine Baadebyggere.

Ihvorvel Jeg heele tiiden, Jeg var udj Petersburg, ej maatte faae flaaden at see, fick Jeg dog underhaanden af VICE-ADMIRAL KREUTZ efterfølgende LISTE paa TSARENS flaade ved Petersburg.

FREGATTER.	CANONER.	Mandskab.
1. D'DOMMEKRAGT[3])	32	300
2. D'OLIPHANT	30	250
3. IWANGOROD	26	120
4. T'NIEUWE COMSCHEP[4])	20	180
5. NARWA	26	120
6. D'AARTSENGEL MICHIEL	26	120
7. DORPT	26	120
8. D'FAAM	26	120

[1]) Navnlig naar man var vant til at se den stive Tone ved hin Tids Hoffer i Europa, og ikke mindst i Danmark. [2]) Overordnede. [3]) ɔ: Vinden eller Trisseværket, i overført Betydning Stivnakken. [4]) Det ny Havneskib (?).

	Canoner.	Mandskab.
Fregatter.		
9. d'Triumph	26	120
10. d'Standaart	26	120
11. Sleutelburg [1])	26	120
12. Croonslot	26	120
13. St Petersburg	26	120
Schnauwer.		
14. Lisette	18	90
15. Mon Keur	14	60
16. Phenix	14	60
17. d'Lokx	14	60
18. d'Haas	14	60
19. d'Valk	14	60
20. St Jokim	14	60
21. Astaschoff	12	50
22. Praam Arche des verbonds	16	100
23. Praam Arche de Noe	16	100
Braanders.		
24. Ætna	4	30
25. t'Vuur [2])	4	30
26. d'Vlaam [3])	4	30
27. d'Krokodijl	4	30
28. d'Beewer	2	20
29. d'Eegel [4])	2	20
30. Bombschep Wijndrager	„	30
31. dto Bierdrager	„	30
Proviant-fahrtøye.		
32. dT Welkomst	„	20
33. d'Patriarch	„	20
34. d'Soutdrager [5])	„	20

[1]) ɔ: Schlüsselburg. [2]) Fyr. [3]) Flamme. [4]) Pindsvin. [5]) Saltdrager.

PROVIANT-fahrtøye.	CANONER.	Mandskab.
35. D^T WELKOMST	„	20
36. LASTDRAGER	„	20
37. S^T OELA	„	20
38. DE ONEGA	„	20
ADWIJS-fahrtøye		
39. T'LOOTS GALLIOT	„	10
40. D'COURIER	„	10
41. D'ANNA	„	10
42. D'ALEXANDER	„	10
Nock 7 andre Proviantfahrtøye, som farer paa LADOGA	„	140
SUMMA CANONER...	508	3170
6 Gallejer à 5 CANONER og 54 à 56 aarer à 400 mand	30	2400
20 Nye INVENTEEREDS BREGUANTIJNER à 4 CANONER à 50 mand	80	1000
40 ITALIENS[K]E BREGANTIJNER à 1 CANON à 40 Mand	40	1600
SUMMA...	658	8170

Søe-OFFICEERNE ved TSARENS flaade var dend tiid GENERAL ADMIRALEN FÆDOR MATHEIWITZ APRAXIN, som for et siuns skyld er ADMIRAL, og forstaaer intet af Søemandskab, men alleene er sadt der over af TSAREN, saasom hand aldrig over sin Armee eller flaade eller grændsefæstninger sætter nogen udlænding eller fremmed, men altiid en infød Ryssz, omendskiønt dend samme aldeelis intet forstaaer deraf; de fremmede sætter hand under dissze, for at regiere og sætte alting i verck og gierning, men Rysszerne har nafn deraf. Næst GENERAL ADMIRALEN var VICE ADMIRAL CORNELIUS KREUTZ, CHOUTBYNACHT COMTE JEAN DE BOUSI[1]), en Italiener, som

[1]) Grev Ivan Feodosejevitsch Botsis (Bozzi) tjente i Venedigs Flaade, da han efter Peters Opfordring gik til Rusland 1703, hvor han udnævntes

hafde over Galleerne at befale, 10 CAPTEINer, foruden endeel andre OFFICEERer af mindre betienning.

d: 16. Om eftermiddagen blev udj TSARens nærværelsze Bagstavnen af det forommelte skiib[1]) opreist, hvilcket forhen ej formedelst buckens svaghed kunde skee. TSAREN giorde her self iliigemaade ald anstalt, og beviiste GENERAL ADMIRALEN samme ærbødighed, som forhen meldt er. Det middelste spant af skiibet blev og reist, derpaa Flag og Giøes ophidszet. Det var Rødt flag med et blaae S^T ANDREAS Kaars fra hiørne til hiørne, og en liden hviid rand eller kantning ved siden af kaarset. Saa bleve og styckerne derved løsnede, og vel drucket hvorved alle Rysszieke højtideligheder begynder og ender.

Derpaa foer TSAREN og alle mand med Ham 5 WERST eller en Rysszisk miil fra PETERSBURG til det stæd, hvor NIENSCHANTZ[2]) før hafde staaet, og hvor endnu var overbleven en deel af volden. Sammestæd hen bleve førte tvende krudkiister, hvilcke vare en opfindning af VICE ADMIRAL KREUTZ. De vare omvundne med tove, og indrættede paa dend maade, som de, hvilcke af Fyrverckerne kaldis Mordslag, udj hver af dem var 1000 pund krud. Nytten af dissze skulde være, at, naar de bleve opsadte til volden eller muuren af en fæstning, som hand beleirede, skulde de slaae volden eller muurene ned; eller og de skulde leggis i en Brandere, hvilcken naar dend blev anbragt og antændt paa siden af et fiendligt Skiib, skulde skiibet af det knal sprengis. Samme kiister efter at de vare opsadte til det stycke gammel vold af SCHANTER NIE, og antændte, sloge halfdeelen af voldens tyckelse need paa det stæd, de stoede med saadan knal, at vindverne i Petersburg, 5 WERST derfra rystede derved, saavelsom jorden, hvor Jeg og andre

til Chef for den Roflotille, der næste Aar udrustedes i Petersborg og Kronstadt. Ved flere Lejligheder gjorde han god Nytte ved Petersborgs Forsvar, og i 1710 ydede han en udmærket Hjælp til Erobringen af Wiborg ved den for hans smaa Fartøjer meget farefulde, i det følgende omtalte, Ekspedition. Peter satte megen Pris paa B., der døde Aar 1714 som Kontre-Admiral. (Andrejefskij: Entsiklopeditscheskij slovar, 1891.)

[1]) Skibet fik Navnet Poltava. (P. T.)

[2]) Nyenskants var en lille svensk Fæstning ved Nevaens Udløb, der var bleven erobret af Peter i Maj 1703.

tilsiunsmænd stoede, liigesom det kunde have været et jordskielf; saa kneckede og samme knald iisen, at dend, da vj kørte tilbage hiem igien, paa mange stæder ej kunde holde, da mand dog forhen udad hafde kiørt der over. Derfra kiørte vi hiem i TSARENS huus, hvor Jeg forblev et par tiimer, tog saa afskeed, og begav mig paa reisen samme aften til NOWOGÓROD, der at møde mine folck, og tøy, som Jeg did hafde bestemt. Jeg kom samme nat til DÜDERHOFF 30 WERST fra PETERSBURG, kiørte saa fort heele natten, da det begyndte at tøe.

d: 17. Kom Jeg klocken 10 til WOTSER 60 WERST fra Petersburg. Huusene paa vejen vare alle af bielcker, som i Norge, ickun med nogle smaa fiirkantede huller med træskaader for, i stæden for Vindver. Mand seer og hos bønderne gandske ingen lius, men i dend stæd nogle tørre 2 alen lange fyr-spaaner, kaldet LUSCHINER, som antændis. Saasom bønderhuusene her altiid ere varme, seer mand halfaargamle og ældere børn krybe saa got som nøgne paa hænder og fødder i huusene. Liidet efter Jeg var indkommen, blev giort en stoer ild paa i ofnen, og, som de ingen skorsteen har, hvor røgen kand fare igiennem, bliver stuen strax fuld af røg. Vilde Jeg ej hafve mine øjne og hals fuld deraf, maatte Jeg, som bønderne, sidde plat need paa jorden.

Jeg maatte beedde længe paa hver stæd, thi Jeg skulde ingen hesteskiffte have undervejs, mens gaae til NOWOGOROD med dem, som mig var givne i Petersburg. Til vagt var mig beskicket en Corporal og 5 Soldater, alle Rysszer. Afftenen kom Jeg til BOLSCHO 80 WERST fra PETERSBURG.

Kriigen hafde forvoldet stoer armod i landet Ingermandland, som Jeg hidtil var kommen igiennem, saavelsom og mangel paa korn til brød. De fattige folck toge det, som kaldis overfegsel[1]), og som i Dannemarck gives heste, tørrede det i ovnen, derefter stampede det smaaet, malede det omsider paa en haandqvern. Dette elændige meel, som deraf kom, blev siden baget til brød udj luncket vand. Bønderne, som kiørte for mig, ginge oven paa kackelovnene at ligge, for at aabne sveedehullerne, og ginge saa

[1]) Mulig hvad der er skrabet sammen ved at feje Logulvet over.

strax ud i kulden igien. Soldaterne ginge rundt omkring uden for gaarden at holdte vagt for huuset.

Jeg reiste derfra 37 werst viidere til en stæd, kaldet Swerin, som er 70 werst fra Nowogorod. Samme stæd er et Rysszisk kloster. Det tøede meget sterck, saa vejen var tung, dertil med Hestene elendige.

I stæden for i Dannemarck fløjtis af vognmændene for at komme hestene til at staae stille, saa ere hestene i Rysland vante til, at, naar der fløjtis, løber de i fuld spring.

d: 18. Klocken 9 reiste Jeg igien fra Swerin. Det tøede og regnede heel sterck, saa Jeg kiørte med slæden paa dend bare jord. Jeg kom dend afften klocken 4 til Pol-Anna 30 werst fra Swerin, 45 werst fra Nowogorod. Samme nat kom til et kloster, kaldet Wjaschiska 35 werst fra Pol-Anna, og 10 fra Nowogorod.

d: 19. Reiste fra Wjaschiska klocken 10 til Nowogorod. Drog ind til min bekienter Ofverste Lieutenant Manstein. Mig blev siden anviist et huus *hosz* en kiøbmand nafnlig Michael Iwan Zarticho, som var en Calmuk af folckefærd, og hafde været soldt til sin kones Fader, som og hafde været kiøbmand, efter hvis død hand ægtede daatteren, og blev saa ejere af alle sin Herris midler. Samme kiøbmand, saasnart Jeg kom ind, forærede mig et overmaade stoert grovbrød, en tallercken med confecturer, en kande med mød, og en anden med øll. Jeg hafde vel ickun knap rom, var dog varm og tør.

Tsaren ankom om afftenen klocken 9 under løsning af Styckerne, blev ickun et par timer, reiste saa fort igien til Moschow. Det er merckeligt, at, naar Tsaren reiser igiennem landet, reiser hand ej som Tsar, formedelst dend ringe Hofstat, hand fører med sig, men som General Lieutenant, og tager til dend ende Passz af Førsten Menschicoff, hvis ordre, som dend over alt i landet saa højt bliver paaseet som Tsarens, reiser hand fort nat og dag uden ringeste ophold.

Jeg merckede undervejs paa reisen fra Petersburg, at huusene over alt i Ingermandland ere meget skidne, slætte *ickun eett loft høye*. Men, saa snart mand kommer over de Rysszisk grændser, bliver de reenere og smuckere, og ere bygte med dobbelt lofft,

saa waaningsværelszerne ere oven paa, og de underste værelszer ere kun, som Packkieldere, hvor folck forvarer, hvad de har af ædende og drickende vare, og ald anden huusbehør.

d: 20. Blev over i NOWOGOROD, for at afbie mine folck og tøy, som var i vente fra NARWA. Jeg reed omkring at see byen, som bestoed af en stoer deel smaa, ildebygte, og i uordning opsadte huusze, af træe som bønderhuuszene i Norge. Stycket af saadanne huusze kiøbis for 2, 3 eller højt 4 RUBLER. Af Kircker og Klostere er byen fuld. Dend største Zirat paa kirckerne ere høje Runddeele, moxen som de, hvilcke udj Byggekunsten kaldis DES DOMES eller Dommer, med mange smaa spiir omkring. Klokketaarne, hvor klockerne henger udj, ere noget lidet fra kirkerne, *thi aldrig henger Russerne klokkerne i kierkerne.* Der hafde nyelig været en stoer ildebrand i byen, hvorved endeel kircker vare afbrendte, endeel af ilden fordervet. Bemelte Runddeeler eller DOMES er tægte med spaaneverck, overklæde med bleck, og endeel af dem forgyldte, eller med smucke gammeldags malninger udstaffeerede. Inde i byen er et CASTEL bygt omtrent paa samme maneer som IWANOGEROD ved NARWA, med muure og taarne. Der er vel en vold om byen, mens forfalden, saa mand paa de fleeste stæder kan kiøre der over med heste og vogn. Gaderne ere af knippelbroer[1]), der er at siige belagte med bielcker, istæden for steen.

---

[1]) Udtrykket Knippelbro er mærkelig nok i den Grad lidet kendt i den danske Sprogbrug, at det hverken findes i Molbechs eller Kalkars Ordbøger. Det er ikke usandsynligt, at en Brolægning af denne Art har givet Knippelsbroen (tidligere Amagerbroen) i Kjøbenhavn sit meget omstridte Navn. Ialfald finder jeg mig ikke ret overbevist af Dr. O. Nielsens Argumentation for dens Opkaldelse efter en Hans Knip i hans Kjøbenhavn 1536—1660, p. 276, hvor han efter at have paavist dennes Forbindelse med Broen bemærker, at man i daglig Tale efter ham „kan have talt om Knipsbro, hvilket Navn dog først længe, ja over 100 Aar efter, bruges skriftligt og da er forvandlet fra Knipsbro til det meningsløse Knippelsbro efter en Art Folketymologi, som om Broen skulde være bygget af Knipler“. Dels forekommer det mig nemlig lidet sandsynligt, at Knipsbro med Overspringelse af Formen Knippesbro, der var den naturligste, skulde være bleven til Knippelsbro, uden at nogetsteds de to første Former skulde forekomme skriftlig, og dels vilde det jo efter Sprogbrugen her ingenlunde være „meningsløst“ at benævne Broen som sket, hvis den engang,

d: 21. Ankom mine folck og tøy klocken 6 om morgenen vel beholden her til NOWOGOROD, efter en besværlig reise og stoer udstanden fare, saasom iisen og moratzerne ingen stæd bar, men folckene mange stæder maatte leede hestene over, og self slæbe slæderne, hvor udj COMMANDANTEN i NARWA var aarsag, som otte dage over dend foresadte tiid, da det endnu var got vejr, frost og slædebane, hafde opholdt dem, uden at anskaffe heste førend ræt i dend tiid, da det begyndte at tøe, saa de maatte fare paa slæder fra NARWA til NOWOGOROD 182 WERST uden hesteskiffte, og slædebane, thi, som meldt er, der indfaldt imod sædvane ved de aarsens tiider en stoer tøe. Det var med COMMANDANTEN i NARWA beskaffen, som Jeg siiden ved længere erfaring fornam at være beskaffet med alle Rysszerne, at, omendskiønt de har befalning at giøre en eller anden anstalt for folck, saa giøre de det dog icke, uden mand enten truer dem dertil, eller med penge kiøber sig sin rættighed til. Og, som da bemelte NARWISKE COMMANDANT *Zottof* heele tiiden, Jeg var udj NARWA, hafde været heel uhøflig, saa endte han ogsaa med samme uhøflighed imod mine folck, hvilcke fortalte mig, effter min afreise saaleedis at være tilgaaet: Mig var bleven laant af TSARENS faddebord noget huusgeraad, da Jeg først kom i land ved NARWA, til at behielpe mig nogle dage med, indtil Jeg fick mit eget tøy i land, hvilcket Jeg altsammen, da Jeg fick mit eget igien, loed leveere til TSARENS Hoffmester, og var saa uden krav 10 samfulde uuger der efter i byen. Da mine folck nu skulde afreise, opdigtede COMMANDANTEN, at der fattedis en Messing liusestage, som ej var bleven givet tilbage. Hvor vel saadant ej var med sandhed, erbød dog mine folck sig til, at betale den. Heele værdien kunde, naar dend høist blev anslagen, beløbe sig 2 ℛ Danske. Mens COMMANDANTEN vilde endeligen have stagen og ingen penge, truede, at vilde anholde mine folck, og tøy, indtil hand dend bekom, og da denne sag ej kunde angaae Ham, opfandt hand en nye stridighed, at vilde anholde mine folck under forevending, at Jeg af NARWA Indbyggere *uden tilladelse* hafde antaget een ved nafn CHRISTIAN EISENTRAUT, til at være min Hoffmester og Tolck,

---

om end kun tildels, er bleven forsynet med denne Brolægning, der kaldes Knippelbro.

saasom hand forstoed det Rysszisk sprog, da dog samme karl af mig var antaget med TSARENS tilladelsze, som COMMANDANTEN vel vidste, hvilcket, da hand saae, ogsaa ej at vilde angaae Ham, begyndte hand en nye fortrædelighed, da halfdeelen af hestene, mine folck skulde gaa bort med, vare ankomne; truede, at hvis de ej strax gav sig paa reisen med de indkomne heste, vilde hand lade hestene riide bort igien. Men mine folck loed sig af alle hans paafund og trættekierhed ej anfegte, men stoede paa deris ræt, indtil de endelig, effter lang klammer og trætte med Ham hafde faaet saa mange heste, at de kunde kumme bort dermed.

Jeg besaae i NOWOGOROD MARIÆ eller Бг҃рдца, ɔ: BOGORODITSA[1]) kircke, som var meget prægtig med stoere Lysekrooner allevegne malet og forgyldt. Som Jeg kom did under Afften Messzen, treen PROTOPOPEN eller Ercke Præsten ud af sin stoel, og vilde jaget mig med mit følgeskab ud af kircken, indtil min Tolck endelig talede ham saa haardt til, at hand blev bange, og gav sig tilfreds, thi det bedste er, naar mand har med Rysszerne at bestille, at tale dem ilde og haardt til, saa giver de kiøb; ellers kommer mand umuelig til rætte med dem, om mand *altiid* med gode ord vil omgaaes dem.

d: 23. Imidlertiid slæder, til mine folck og tøy at føre, atter bleve giordte tilrætte til min viidere reise til MOSCHOU, loed Jeg mig ved min i NARWA mig anordnede, og endnu hos mig værende, Pristav anmelde hos METROPOLITEN eller ARCHIEREEN, der er Ercke-Bispen af NOWOGOROD, at vilde besøge Ham i hans huus i CASTELLET. Da mig blev svaret, Jeg skulde være velkommen, kiørte Jeg derhen.

Hand boede udj en skiøn, stoer grundmuuret gaard med hvelvede værelszer udj, men mørcke, som et fængsel; mig mødte, hvor Jeg kom i gangene eller huuszet mangfoldige Muncke, som alle opvartede Ham. Jeg blev ej strax indladt, af aarsag, at hand kunde have tiid, at iføre sig sine Bispelige klæder og pragt. Da Jeg endelig kom ind, fandt Jeg Ham i sin fulde Bispelige prydelsze, med hans Bispestav staaende ved siden af Ham; hand

---

[1]) Bogoroditsa betyder Guds Moder, ordret: den, der har født Gud.

hafde [et] baand ej uligt et PATERNOSTERbaand i haanden, og et helgens billede indlagt i et sølfFOUTERAL med et glas for, hengendis om hans hals i en stoer forgyldt sølfkiedde langt need for paa Ham uden paa klæderne. Hand gav mig velsignelsze, slog kaars over mig med haanden, siigendis, at Gud skulde betale mig, fordj Jeg vilde have dend Godhed, at besøge Ham. Endelig spuurte Jeg effter een, som kunde tale LATIIN, thj hand self forstoed intet andet end Hans Modersmaal, og blev da fremsendt en Munck, som var Præst til Domkircken; samme talte meget ilde LATIIN, forstoed dog alting, og forstoed noget lidet baade af Tydsk, Grædsk, og Ebraisk. Jeg bad ARCHIEREEN, vilde være saa goed, og anvise mig en, der kunde føre mig noget omkring, og stille ordre, at deris kircker og zierater maatte vorde mig viist, og lade en følge siden med mig ud til det berømmelige, strax ved NOWOGOROD liggende SANCT ANTONIJ kloster, hvorpaa ARCHIEREEN strax befoel dend bemelte Munck, at følge med mig, og viise mig alt, hvad Jeg forlangede. Jeg tog da strax afskeed fra Ham, tog Muncken med mig, og gick. Denne METROPOLITS eller ARCHIEREIS nafn var IOF[1]), en høj gammel graaeskægget mand med en flad næse, thi hand hafde et stærck flod i næsen.

Muncken førte mig da i Domkircken, for hvilcken vare kaaberdørre, over besadt med støbte kaaber-billeder. Kircken var malet, forgyldt og meget prægtig uden og inden, der udj hengde 7 stoere lamper, dreven arbeid af sølf og forgyldt, hver af dem var i sin omkreds saa stoer, som det øfverste af en Dansk skeppe. Mig blev viist en Helgens legeme, kaldet NICETAS, som sagdis i halffemte hundrede aar, siden hans død, at have ligget gandske heel, som hand endnu laae; efter samme Helgen var kircken kaldet NICETÆ Kircke, item en anden, som kaldtis IOHANNES, liggendis ogsaa udj en prægtig begravelsze. Samme hafde været ARCHIEREI

---

[1]) Metropoliten i Novgorod Jof (Job) hørte til de gejstlige, der stillede sig mere venligt til Peters Reformer, grundlagde en græsk-latinsk-slavonisk Skole for Gejstlighedens højere Opdragelse, og da man 1708 fandt det bedst at flytte hans Lærere til Akademiet i Moskva, oprettede han af Stiftmidlerne 3 Hospitaler, foruden flere andre velgjørende Stiftelser; han døde 1716. (Sbornik i. r. i. o., LX.)

i NOWOGOROD, og ligget uforraadnet, som der sagdis, i 600 aar; han ansigt var skiult med et sort *bestukket* klæde.

Derfra foer Jeg ud til SANCT ANTONIJ kloster, hvilcket SANCT ANTONIUS, som efter det SCHISMA eller ueenighed og skilsmissze imellem den ORIENTALske og OCCIDENTALske kircke paa en steen. som hafde lignelsze af en møllersteen, var seylett fra ROM over søen til NOWOGOROD i tvende dage, hafde ladit opbygge. Da Jeg kom ind i klosteret, gick Muncken strax ind, og meldte mig an hos dend Biskop, som forestoed klosteret. Hand kom strax ud med sin lange Munckehette paa, i sin Bispeprydelsze og bar sin Bispestav i haanden, slog kaars over mig, og førte mig ind i kircken. Hand viiste mig da først dend steen, paa hvilcken SANCT ANTONIUS, som meldt er, troes at være dreven fra ROM did. Samme steen var rund og paa dend eene side flad, som en møllersteen, halfanden alen breed, paa dend anden side var hand spiids og skarp; samme steen var indmuuret paa dend højre side af kirckedørren, naar mand gaar ind i kircken. Paa samme steen skal bemelte Helgen have ført med sig 11 billeder fra Rom og endeel andre kircke Zierater. Mig blev viist et stoert knippe rør, som hand hafde rygt op, da hand kom i strømmen ved NOWOGOROD nær landet, og var bange, han atter skulde drive ud i strømmen igien fra landet, hvorfor hand ved bemelte rør holdt sig fast |: RISUM TENEATIS AMICI :|. ARCHIEREEN viiste mig da og SANCT ANTONIJ liig, buckede sig mangfoldige gange, før hand gick til, at lucke laaget op af dend kaaber-kiste, udj hvilcken SANCT Antonius var, regnede sig og noget at viise mig dend Helgen, uden Jeg liigeleedis vilde bucke og kaarse mig. Men dend, mig medgivne Munck sagde Ham, at hand skulde viise mig Helgenen, uden at Jeg skulde være forbunden til at bucke mig for liiget, eller beviise det nogen ærbødighed. Helgenens blotte ansigt maattè Jeg dog icke see, men de viiste mig en hob af hans gangeklæder, som en Hue, Messzeklæder, af hvilcke en kiortel var gandske bestucket, og rundt om med ægte perler heel tæt besadt. Min Pristav, som fuldte med, var dissze *Munckisz* abe; saa snart saae hand icke, at de kyste fødderne paa et billede, eller Helgen, eller og faldt need paa ansigtet til jorden, hand jo giorde liigesaa.

Det er at mercke, at Rysszerne meesten kysszer Helgens og billeders fødder og hænder, siælden ansigtet, for at udviise dis større ærbødighed. Omsider førte de mig hen til en keller, hvor SANCT ANTONIUS skal have plejet sidde og forrætte sin bøn i eenrom. Det var et lidet mørckt hull saa stoert, at nep toe mennisker derinde kunde vende sig. Der vare og mange kaars, gammeldags COPEKENEN, og nye GRIVENER af Rysszigke penge ophengt for et SANCT ANTONIJ billede i kircken. Paa denne Helgens Kiiste hengde en bysze, i hvilcken penge for Præsterne og Munckene bleve lagde.

ARCHIEREEEN, hvis nafn var IOEL, indbød mig til sig, og gav mig en skaal brændeviin, brød og CONFECT. Hand forærede mig et brett, hvorpaa var malet SANCT ANTONIJ billede paa en mølle-steen i en floed, med et kloster i haanden, som hand forærede Moder MARIÆ, sidende med barnet JESU paa skiødet i skyerne. Desforuden gav hand mig et grovbrød af en ugemeen størrelsze, sendte mig og en halftønde got øll hiem i mit huus, hvilcket Jeg alt med tacknemmelighed imodtog, lovede at vederlegge det, hvilcket og skeede ved nogle Duckater, som Jeg sendte Ham. Jeg kiøbte og af Ham SANCT ANTONIJ lifs og levnets beskrivelsze skreven paa Ryssizk, gav derfor halfanden RUBEL: derudj er beskreven alle de FABELer, som de har om denne Helgens SANT ANTONIJ liv og levnet, MIRACLer og forunderlige overkomst fra Rom til NOWOGOROD.

Dend Munck, som førte mig omkring, stoed ej saa haardt paa sin RELIGION, buckede sig ej heller saa meget, som de andre, sagde sig og, at foragte alle Afguder og billeder, og alleene at tilbeede Gud, Himmelens og jordens Skabere, med meere. Hafde ogsaa vel ladet sig overtale til at æde kiød med mig, om Jeg hafde vildet giort mig møje derfor; hand *bleef aldeelis beschienkett*, før hand gick fra mig, skønt det var midt i fasten. Jeg gav Ham en foræring, og loed Ham *saa* løbe.

d: 24. Det begyndte dend dag, brav at fryse, saa det blev skiøn slædebane. Afftenen klocken 3 reiste Pristaven med en deel af mine folck forud med mit tøy. Jeg foer klocken 6 fra NOWOGOROD, og da Jeg *kom til* mit tøy, loed Jeg telle sledderne, paa

det ingen skulde tabis under vejen, og var der da udj alt 37 slæder og POLLUKER, eller lugte smaa rustvogne, paa slæder staaende. Jeg hafde udj alt 92 heste *till forspand* og 20 Soldater *till wagt.*

Samme afften klocken 9 kom Jeg 20 WERST til BRONITZ, hvor Jeg hafde dend første JAM; saa kaldis det stæd, hvor mand faar friske heste. Jeg betalte der self PROGON som er $1^1/_2$ COPEK af hver 10 WERST paa hver hest. Saaleedis maatte Jeg betale langs vejen til MOSCHOU. Thi det er IEMSCHIKernis eller Vognmændenis rættighed, at de af alle reisende for hver 10 WERST saaledis betalis. Men de, som af TSAREN har frie forspand, faar penge til slig PROGON af PRECASSEN eller CANCELLIet, ligesom Jeg og i MOSCHOU siden fick dissze, mine paa vejen udlagde, penge igien. Derfra gick Jeg om natten klocken 11, og kom klocken 3 til ZARTSOWA 30 WERST, beedte der til klocken 5.

d: 25. Ankom klocken 10 til CHRESTY, 35 WERST, hvor Jeg kom ind i TSARENS huus, og hafde anden JAM eller hesteskiffte. Derfra gick Jeg klocken 1, kom afftenen klocken 6 — 40 WERST til JACLEBITZ. Undervejs saae Jeg mit Sejerverck, og merckte, at Jeg kiørte 8 WERST i 36 MINUTER. Effter at have beeddet kiørte Jeg klocken 8 bort, og kom klocken 1 til SIMOGARTSKY 23 werst, hvor Jeg kom ind i TSARENS huus, og hafde tredie JAM; klocken 3 foer derfra igien.

Ofver alt i heele Rysland, hvor JAMER eller hesteskifter ere, eller og hvor der er langt imellem JAMERNE, saa mand maa lade hestene hviile og foere, har TSAREN ladet opbygge et eget huus for sig, hvor hand holder en Hoffmester, der altiid maa see til huuset, og have i bereedskab i kielderen en deel øll og en liden forraad af ædende vare for TSAREN, at hand, naar hand hastig reiser igiennem landet, for uformodentlig at komme over GOUVERNEURerne og COMMANDANTerne, og besee deris huusholdning, kand have noget at æde og dricke *og visse Herberge.*

d: 26. Klocken 9 kom til BEREZAJA 37 WERST, loed give hestene der et foer, og gav mig paa vejen igien klocken 10 til CHATILOWA 25 WERST, hvor Jeg kom klocken 1. Drog atter ind i TSARENS huus, der var fierde JAM. Derfra klocken 4, og kom afftenen klocken

8 til WISNY WOLOWSKY[1]) 35 werst i TSARENS huus, der var 5te JAM.

Denne bye ligger ved REVIEREN AMSTER, udj hvilcken strax ved byen laae 8te fløjtskiibe, bygte i CAZAN, hver paa 150 læster, hvilcke effter dend, dem førende, LIEUTENANTS berætning hafde været undervejs hid i halftredie aar og skulde gaae til Petersburg, men hafde ligget her lang tiid formedelst et vandfald, som de ej kunde komme over, uden med stoert vandfloed om foraaret, hvorpaa de maatte ligge og vente. Mig blev berættet, at 5 endnu laae længere oppe, som en COMMANDEUR hafde tilsiun med, hvilcke hafde været et aar længere under vejs.

Derfra kiørte Jeg klocken 9, og kom klocken 1 til WITTESBUSCH[2]) 35 WERST, hvor Jeg ej kunde drage ind i TSARENS huus, saasom det dagen tilforn var afbrændt; foer derfra igien klocken 3 om morgenen.

d: 27. klocken 8 om morgenen kom til Staden TORSCHOK 35 WERST, hvor der var 6te JAM. Soldaterne og PRISTAVEN vare mig paa reisen meget nyttige og umistelige, for at inddrive hestene, og passze paa slæder og tøy, saa mine egne folck icke hafde nødig, at antage sig nogen ting, men sov langs vejen udj en tillugt, dertil paa Rysszisk indrettet, slæde, og bleve opvartede af soldaterne, saa vel som Jeg.

TORSCHOK er en liden slæt fæstning med en svag muur om, men har mangfoldige og viidtløfftige forstæder. Mig blev sendt ved en Borgemester af byen til foræring en spand brændviin, en spand øll, og nogle hveedebrød; hvad en spand er, har Jeg forhen ved Rysszisk maal og vegt forklaret. Jeg gick derfra klocken 9, kom eftermiddagen klocken 3 til MIEDNA 34 werst, blev atter indført i TSARENS huus. Effter at have beeddet, kiørte derfra klocken 4, og kom afftenen til TWER 27 WERST.

TWER er en stoer bye med en liden fæstning ved, ligger paa Floeden WOLGA, her var 7de JAM. Strax, som Jeg var ankommen, sendte COMMANDANTEN IWAN MICHAELOWITZ sin slæde efter mig, for at indbyde mig til maaltiid hos sig. Hand hafde giort stoer

---

[1]) c: Vischny Volotschok. [2]) ɔ: Vydropusk.

tillavelsze til at tage imod mig med mange liuse-krooner og liuse-arme med voxlius udj. Stuen var rundt om med Helgens billeder besadt paa det prægtigste; for hver Helgens billede stoed effter Rysszisk skick et tændt voxlius. Manden siuntis en meget skickelig og høflig mand. Hans Frue kom strax med eet stoert følgeskab af Fruentimmer, og erbød sig paa Rysszisk at kyssze mig; derpaa bar Hun self brændviin om til mig, og de, som vare med mig. Siden sadte de mig til bords, hvor der vare mangfoldige rætter af fisk tillavet; hvergang der blev drucket, blev frembaaret andre slags drick i andre dricke-kar effter dend, forhen antegnede. Rysszisk maneer. COMMANDANTEN loed under maaltiid indkomme 16 Karle, af hvilcke hand sagde sig at have 60, dissze begyndte hver paa sin tone og maade at piibe, hvisle, siunge og kucke, liigesom mangfoldige fugle udi en Skov; de hvislede saa stærck, at veggen slog lyden tilbage, saa det loed, som de hafde staaet baade for og bag mig, da de alleeniste stoede forved. De hafde og giort sig CASTANETTER af træskeer med bielder paa enden, som de sloge med, spillede paa seckepiiber og giger, dantzede og hafde[1]) sig putzeerlig og Narrisk, buckede sig og løb paa hænder og fødder frem og tilbage, og hvislede, hvilcket gav en meget selsom og lystig siun. De stoede op paa skuldrene af hinanden i en kreds, og reiste sig op, som et taarn med mangfoldige narriske geberder. Som Jeg imidlertid hafde befalet en deel af mine folck at reise forud med mit tøy, opholdt han mig der hos sig til klocken 11 om natten, da Jeg neppelig slap fra Ham. Klocken 12 om natten gick Jeg fra TWER.

d: 28. Ankom morgenen klocken 7 til GORETZIN[2]) 32 WERST. Middagen til ZAVIDOWA 30 WERST, afftenen klocken 5 til GLIN[2]) 28 WERST. Her var 8de JAM og var saa kiørt 90 WERST i 14 tiimer, og endda beedet under vejs i trej tiimer. Herfra reiste Jeg om afftenen klocken 6, og kom om midnat 45 WERST til TSANITSKOW, beedte, foer bort klocken 2, og kom 37 WERST til MOSCHOW om morgenen,

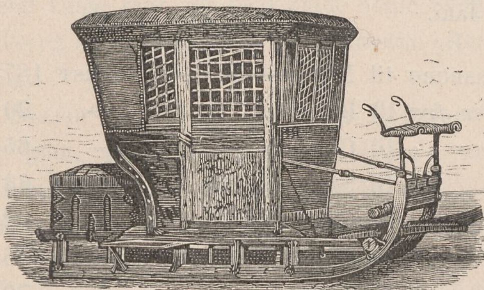
---

[1]) ɔ: forholdt sig, opførte sig.

[2]) Ved Goretzin menes vistnok Gorodnia, ved Glin Klin.

d: 29., klocken omtrent halfgaaen 9. Her var alt giort anstalt for mig til et huus i dend Tydske SLOBODE, saa kaldis alle forstæderne. Derudj stoed 6 karle vagt, og ellers ald anden smaae nødvendighed forskaffet. Det var en liden grundmuuret gaard med hvalte stuer, jerndørre, og jernstænger for alle vindverne; der var ingen jernkackelovne i huuset, men stoere, høje glasszerede steenovne, som vare opførte fra gulvet til loftet, nogle runde som et rundt taarn, nogle fiirekantede.

Ved denne min reise fra PETERSBURG og til Moschow, merckede Jeg efterfølgende ting: Hvorleedis TSAREN over alt ved JAMERNE, eller imellem JAMERNE, hvor der skal beeddis, har ladet opbygge

Russisk Rejseslæde, der har tilhørt Tsar Peter.
(Efter samtidig Tegning.)

sig egne huuse, der om er forhen meldet. I dissze huuse blev Jeg altiid indført, men, hvor ingen huuse var, tog Pristaven, som altiid var forud med et par soldater, med magt, hvilcket huus, hand siuntis best om, giorde det ryddelig og varmt før min ankomst, jog folckene derud af, og giorde sig gandske mester af alting deri, thi her er ingen vertshuuse, hvor mand for penge kand drage ind udj at beede eller blive. Gick noget undervejs i stycker paa slæder eller seeletøj, toge soldaterne fra bønderne med magt alt, hvad dem fattedis, saa Jeg ej hafde nødig at drage sorg for nogen ting. Bønderne ere og over alt saa vaante der til, og saa bange for soldaterne, at de gierne uden modsiigelsze heller lader alting med gode tage bort, end de vil have hug og utack til.

Jeg laae saa vel og varmt i min Slæde, i hvor stoer kulde og frost det og var, at Jeg snarere, naar Jeg vilde lade spende til omkring mig, hafde for varmt, en[d] aarsag at klage over kulden. Hver af mine folck hafde ogsaa sin egen slæde, med klæder og deckener vel forsiunet, saa de aldrig kunde reise mageligere. Men mand maa self forsiune sig med gode nye slæder, naar mand begiver sig paa en lang reise, thi de slæder, som mand undervejs faar, ere ej saa gode eller beqemme, naar mand i en hast søger dem, som de mand lader sig giøre i stoere stæder, hvor mand kand finde dem giorte, som mand lyster.

Herhos vil Jeg føje en LISTE paa alle JAMER eller hesteskiffter fra PETERSBURG til MOSCHOU, saa og hvor mange werst der er imellem hver Jam.

Fra PETERSBURG	til NOVOGOROD	WERST	187	JAM	1.
Der fra	til BRONITZ	—	20	—	1.
	til CHRESTY	—	65	—	1.
	til SIMOGARTZKY	—	63	—	1.
	til CHATILOWA	—	62	—	1.
	til WISNY WOLOWSKY	—	35	—	1.
	til TORSCHOK	—	70	—	1.
	til TWER	—	60	—	1.
	til GLIN	—	90	—	1.
	til MOSCHOW	—	90		

Fra Petersburg til MOSCHOW SUMMA WERSTER 742. JAM 9.

Strax Jeg var kommen til MOSCHOW, gick Jeg i dend Tydske nye LUTHERSKE kircke, hvor Jeg fandt ENVOJÉ GRUNDT, og *fuldte hiem fra Kierken med ham* til middags *maaltiid*. Efftermiddagen loed Jeg ved LEGATIONS SECRETAIRE FALK min ankomst formelde til Første MENZICOFF, Gros Chanceler GALOFFKIN, Vice Chanceler SCHAPHIROW, dend Englishe ENVOJÉ[2]), og Hollandske RESIDENT[1]).

---

[1]) Vistnok dengang Jakob de Bie.

[2]) Charles Whitworth, der 1704 var bleven Gesandt hos Peter, og som 1710 i Anledning af den i det følgende omtalte prekære Sag blev ekstraord. Ambassadør sammesteds. Senere havde han andre vigtige Missioner i

d: 30. Jeg vilde have giort min opvartning om morgenen hos Først Menzicoff, men fandt Ham icke hiemme, hvorfore Jeg foer ud i dend Tydske Slobode eller forstad, hvor Tsaren endnu med alle Officeererne opholdt sig, thi hvercken Hand self eller nogen af hans heele følge kom ind i byen, før det stoere forestaaende indtog eller Triumph var holdet over dend stoere og lyckelige sejervinding, som Tsaren hafde erholdt over de Svenske ved Pultawa. Jeg saae da overalt æreporte tillavis, og fandt Tsaren og Først Menzicoff, staaende paa platzen, hvor de Svenske Faner, Standarter, trommer, Herpocker, stycker og anden krigsbehør stoed, hvilcken var erobret i Septembri A° 1708 udj det feltslag med General Løvenhoved[1]), og udj Junio A° 1709 ved Pultawa, hvilcket Tsaren alt self viiste mig, og loed kalde nogle Svenske Officeerer ud, for at stille og sætte fanerne og Standarterne efter Regimenternis orden og rang.

Grosz-Canceler Galoffkin og dend Engliske Envojé sendte bud til mig igien, for at ønske mig til lycke over min ankomst. Jeg spiiste samme dag til middag hos Tsaren.

Og dermed var dette aar, Gud skee lov, lyckelig og vel endt.

Regensburg, Haag, Berlin og Cambray, og blev p. G. af sine diplomatiske Fortjenester baroniseret 1721. Fire Aar efter døde han og begravedes i Westminster. (Jvfr. hans: „Account of Russia as ist was 1710“, trykt i Strawbery-hill 1758). Hans Udtalelser om og Bedømmelse af Peter og hans fornemste Embedsmænd i dette iøvrigt meget kortfattede Værk falde i meget sammen med Juels.

[1]) Greve Adam Ludvig Lewenhaupt, født 1659 i den svenske Lejr udenfor Kjøbenhavn, en af Karl XII's mest udmærkede Generaler, var 1700 bleven Oberst for et Regiment, han selv dannede, havde derefter i Lithauen overvundet Russerne ved Jakobsstadt 1704 og Gemauerthof 1705, hvorefter Karl udnævnte ham til Gen.-Ltn. 1708 fik han Befaling til med 16,000 Mand at støde til Kongen i Ukraine, men i Slaget ved Ljesna led han uhyre Tab og mistede bl. a. hele Bagagen og al den til Hovedhæren bestemte Proviant. Efter Slaget ved Poltava, hvori han med Hæder deltog, fik han Overkommandoen og havde den Sorg ved Dnjeperen at maatte overgive Resten af den svenske Armé, der var berøvet Midlerne til at komme over Floden. Han døde i Fangenskabet 1719. (Hofberg: Sv. biogr. Handlex.)

JANUARIUS A° 1710.

d: 1. Saasom de Svenske i begyndelszen af denne krig med Rysland, hafde, saa snart de finge nogle fanger, faner, Standarter eller kiedeltrommer fra Rysszerne eller hafde vundet en liden skermytzel, ladet strax saadanne erobrede TROPHÆA og fanger føre udi TRIUMPH i Stockholm, saa gave de Hans Tsariske Majestet anledning, at giøre dem samme skiel, hvilcket hand alt før min ankomst til Rysland hafde giort over Narwa, Schlüsszelborgs og Dorptis erobring. Og var da denne dag bestemmet til at holde et indtog over andre, Hannem siden tilfaldne og af Gud givne sejervindinger, saa dette aar begyndtis med et fornøjeligt siun for mig, idet Jeg saae i Triumph indføre i Moschow de Svenske Generaler, Officeerer, faner og Estandarter, som A° 1700 største deelen hafde været paa Sædland ved Humblebeck[1]). Thi ved Pultawa udj Cosaquenland eller Ukrainen hafde piiben A° 1709, d. 8 Jul: faaet et anden lyd, da Kongen af Sverrigs heele armee gandske blev slagen af Hans Majt Tsaren, saa Kongen[2]), self saargiort, med stoer møje undkom, og tog flugten til Tyrckiet.

Udj denne Triumph eller indtog vare de Svenske Officeerer, faner, STANDARTER og stycker deelte udj tvende deele. De udj

---

[1]) Som bekendt begyndte den nordiske Krig med, at Svenskerne gjorde Landgang ved Humlebæk d. 4. Aug. 1700 og tvang Danmark til at slutte Freden i Travendal endnu samme Maaned.

[2]) Carl XII, Sverrigs berømte Konge, f. 1682, † 1718.

bemelte slag ved PULTAWA fangne og erobrede vare for sig self, og de, som Hans TSARISKE Maj^t ved LEZNA i LITHAUEN A° 1708 d. 9 Octobr. hafde taget fra de Svenske i slaget med dend Svenske GENERAL LØVENHOVED, vare for sig selv. Omstændighederne af begge dissze feltslag og sejervindinger, som Gud hafde velsignet Hans TSARISKE MAJ^t med, overladis Historieskriverne, men ind-

Kong Carl XII af Sverrig.
(Efter Fotografi af et samtidigt Maleri.)

toget eller TRIUMPHEN, som der over blev holdet, skeede, saa viidt Jeg deraf for viidtløfftighed kand erindre, udj effterfølgende orden, pragt, og maade:

Saa snart med alting var færdig til Indtoget, bleve alle, rundt paa Stadens muure og volde plantede, stycker løsnede, med klockerne kiimet udj alle kirckerne, og kom saa foran:

1. Nogle TROMPETTERE og PAUQUEERE med deris spil og kiedeltrommer, vel udstaffeeret og iklædte.

2. GENERAL LIEUTENANT og Ofverst af GUARDEN, kaldet SIMONOWSKY GUARDE, nafnlig KNEZ MICHAEL MICHAILOWITZ GOLLITZIN[1]), som førte endeel af samme GUARDE, hvilcken var sadt til hest, om endskiønt dend ellers ickun bestaar af foedfolck. GENERAL GOLLITZINS Haandheste ginge alle foran, havende prægtige hestedeckener paa.

3. Felt ARTELLERIET, som udj træfningen med dend Svenske GENERAL LØVENHOVED var fratagen de Svenske.

4. Alle i bemelte slag erobrede fahner og STANDARTER.

5. Ofver og Under-OFFICEERERNE fangne udj samme træfning.

6. Derpaa sluttede en anden deel af formelte SIMONOWSKY GUARDE.

7. Herpaa fuldte en Frantzosz ved nafn WIMENI, siidende paa en slæde med Rinsdiur bespændt, og en SAMOJEDE bag paa slæden. Hannem fuldte 19 SAMOJEDISKE Slæder, hver med 2 heste eller 3 Rinsdiur for, og laae da en SAMOJEDE |: et folck som saa kaldis :| paa hver, klædte udj Rinsdyrskind, som vendte det laadne ud, fra fødderne til hovedet. Ved kiortelen var fæstet en hue eller hette til hovedet liigeleedis med det laadne ud. Samme folck ere lave med korte been, breede ansigter og stoere hoveder, hvilcket, hvor latterligt det har været og hvad opsigt det har givet, er lættelig at slutte. Dette latterlige siun hafde TSAREN efter sin sædvane til skiempt, ført her imellem, saasom hand er af saa stor fuldkommenhed i forstand, at, i hvor vigtige og alvorlige sager hand har fore, er hand dog deraf aldrig saa indtaget, at hand jo har nogen latterlige og skiemptsomme indfald imellem. Det er vel icke at tvifle paa, at det jo har smertet de Svenske meget, at udj saa alvorlig en TRAGEDIE slig latterlige COMOEDIE skulde vorde spillet.

For dis bedre at forstaa indholdet af dette foregaaende, vil

[1]) Fyrst Michail Golitsyn, f. 1675, † 1730, der kun 12 Aar gammel begyndte sin Krigstjeneste ved Semeonovskij Regimentet, var en af Ruslands berømteste Feltherrer og udmærkede sig under alle Peter den Stores Krige, saaledes i Slaget ved Ljesna 1708 og navnlig senere ved Erobringen af Finland, hvorover han blev Gouvernør, og hvor han ved sin Godhed mod Finnerne erhvervede sig Tilnavnet Finskij. Han blev senere Feltmarskal og Præsident for Krigskollegiet. (Jfr. Michaud: Biographie universelle og Sbornik i. r. i. o., LX.)

Jeg her indføre, hvem ovenbemelte Frantzosz WIMENI har været. Hand var en mand af goed slægt udj Franckeriig, som hafde liidt meget ondt i sit fæderneland, og i lang tiid været fanget i BASTILIEN, saa hand derover til visszе tiider var forrygt i hovedet, i hvor vel hand imellemstunder, som en mand af stoer erfarenhed, der og vel hafde reist, talede saa fornufftig, at hans tale i skarpsindig forstand kunde lignis med dend fornufftigste mands tale, som mand vilde høre. Denne hafde TSAREN fundet hos Kongen af Pohlen, og fattet behag i Ham formedelst hans endeel gi[e]ckelige, endeel

Fyrst Michail Golitsyn.
(Efter Portræt, tilhørende Fyrst E. P. Kotschubej.)

fornufftige indfald, saa Kongen af Pohlen overloed Ham til TSAREN, hvorpaa Hand af TSAREN strax blev giort til Konge over et folck i Rysland, kaldet SAMOJEDERNE, og givet en Hoffstatt af SAMOJEDER, som før ere beskrevne, i stæden for MARSCHALKE, Kammer Herrer, Kammer Junckere og andre betientere. Og dette var hans følge, hvor om forhen er meldet, udj indtoget.

8. Derpaa fuldte endeel af PREOBRASCHENSKY GUARDE |: hvilcken er TSARENS fornemmeste GUARDE :| alle til hest, omendskiønt de ere foedfolck.

9. Her kom alt det, som i feltslaget ved PULTAWA var fanget

og erobred. udj følgende orden. Alle fangne Under-OFFICEERer, dernæst Fændricker, LIEUTENANTer, CAPTEIN LIEUTENANTer, CAPTEINer og Rittmestere.

10. Alle fangne ARTELLERIE-OFFICEERer og Betientere.

11. Det i BATAILLEN erobrede Svenske ARTELLERIE, over 80 jern og metallstøcker og mørsere.

12. Nj par kiedeltrommer af kaaber, og et par af sølf |: samme sagdis for mange aar siden udj en træfning fra Dannemarck af de Svenske at være tagne :| dernæst henved 300 fahner og STANDARTer.

13. MAJORer, GENERAL-ADJUDANTer, Ofverst LIEUTENANTer og Ofverster.

Carl XII's Bærebør m. m. af Russernes Bytte efter Poltavaslaget.
(Efter samtidig Tegning.)

14. De Kongelige Svenske Hoffbetientere og MARSCHALKEN[1]), hvormed fuldte dend Rosbør eller senfft, hvorpaa Kongen af Sverrig var ført i slaget |: af aarsag at hand nogle dage før træfningen var bleven saaret i sin foed :|, før hand siden blev nødt til, at forlade dend og tage flugten paa en hest.

15. Det Svenske CANCELLIE.

16. Alle GENERALerne[2]) een efter anden, som udj træfningen

---

[1]) Sikkert den senere Overhofmarskalk Carl Gustaf Gynterfelt, der fra Krigens Begyndelse havde fulgt Carl XII som Kammerherre, og som i Slaget ved Klissou havde faaet begge sine Hænder afskudt, men nogenlunde kureret havde ladet sig gjøre et Par kunstige Hænder i Frankrig for straks at genoptage sin Tjeneste. Han blev fangen ved Perevolotschna, kom hjem 1721 og døde 1733. (Ennes: Carl XIIs Krigare.)

[2]) Generalmajorerne Hamilton, Stackelberg, Rose, Kruse, Creutz og Schlippenbach, General Lewenhaupt og derefter Feltmarskalk Rehnskøld, stadig de fornemste sidst, jfr. Sbornik i. r. i. o., LX, hvor Whitworths Beretning om samme Optog findes.

vare fangne, og sidst dend Svenske GENERAL Felt-Marschalk RHEINSCHILD [1]).

17. Bag Ham sluttede Grev PIPER [2]), Kongen af Sverrigs Geheime og fornemmeste Raad, som kaldis PREMIER MINISTER, troppen.

Svensk Greve og Statsminister Carl Piper.
(Efter Fotografi af et samtidigt Maleri.)

---

[1]) Carl Gustaf Rehnskøld, født i Greifwald 1651, opdragen i Lund, udmærkede sig først i den skaanske Krig, blev 1677 Oberstltn. og tog 1691 til Holland for at studere den højere Krigskunst. Hos Carl XII stod han særdeles højt anskrevet, og hans Lykke naaede sit Højdepunkt efter hans Sejr ved Fraustadt, som skaffede ham Marskalsstaven og Grevetitlen, men bidrog til at forøge hans Overmod, som for en stor Del foraarsagede Nederlaget ved Pultava. Først efter 9 Aars Fangenskab kunde han gense sit Fædreland, hvor han fik Overbefalingen i Skaane og døde 1722. (Hofberg: Sv. biogr. Hand-Lex.)

[2]) Carl Piper fødtes i Stockholm 1647, studerede i Upsala, ansattes i Kancelliet 1668, hvor han udmærkede sig ved ualmindelig Indsigt og Forretningsdygtighed, hvilket endnu mere var Tilfældet, da han i den

18. TSAREN self paa en skøn CASTANIE-bruun hest, paa hvilcken hand og hafde reedet i slaget ved PULTAWA. Paa Hans højre siide reed GENERAL Felt MARSCHALK, Først ALEXANDER DANILOWITZ MENZICOFF, paa hans venstre siide GENERAL MAJOR og Overst LIEUTENANT ved PREOBRACHENSKY Garden, Ridder af St. Andreas-Ordenen, Fyrst DOLGEROUKY[1]).

19. Een del af PREOBROSSCHENSKY GUARDEN, og allersidst nogle og trediesindstyve erobrede Svenske felt-vogne.

Dette indtog gick igiennem 7, til dend ende paa adskillige stæder opreiste, ære-porte, hvilckes pragt og højhed er umueligt at beskrive eller erindre. Der fandtis mange skiønne EMBLEMATA eller sindbilleder og selsomme POSITEURER afmalede til de Svenskis forhaanelsze. Dissze ære-porte hafde kostet stoere penge, dog uden nogen TSARENS bekostning, saasom Hand hafde givet ordre til nogle vissze riige BOJARER, samme at opræette og bekoste. Dend største æreport er med alle sine sindbilleder bleven trygt og beskreven, og meenis, at resten ogsaa kommer med første til trycken. Paa æreportene blev blæst og siungen med skiøn VOCAL og INSTRUMENTAL MUSIC. En hob unge folck mødte TSAREN paa alle gader og stræder og kastede greene og krantze need for Ham. Der var en forskræckelig tilløb af folck og gemeene pøbel, for at see TSAREN og dend stoere pragt ved indtoget. Snart ved hver anden

---

skaanske Krig tjente i Feltkancelliet. Han blev efterhaanden Kongens højre Haand i indenrigs Anliggender, blev 1679 adlet, 1689 Statssekretær, 1699 Friherre og Greve, 1705 Rigsmarskal. Han gjorde sit bedste for at forhindre Carl XII i at gøre det ulykkelige Tog til Ukraine, der medførte Nederlaget ved Pultava, men uden Held og døde i Fangenskabet 1716. (Hofberg: Sv. biogr. Hand-Lex.)

[1]) Fyrst Vasilij Vladimirovitsch Dolgorukij f. 1667 † 1746. Indtog baade ved sin Fødsel og Duelighed en særdeles fremragende Plads, havde lykkelig undertrykket en Opstand af de donske Kosakker og endog præsideret i en Ret, der skulde behandle Menschikofs Underslæb, men faldt i Unaade 1718 som indviklet i Aleksejs sag og maatte gaa i Landflygtighed. Katharina kaldte ham dog tilbage 1726 og udnævnte ham til Feltmarskal 1728. Under Kejserinde Anna blev han atter forvist 1731, men 10 Aar efter hjemkaldt og indsat i sine forrige Værdigheder. Han fik ikke mindre end 3 Gange Elefantordenen, som 1719 og 1732 fratoges ham (jfr. Bantisch-Kamensky; Sch. og Berlien, der i sin Bog om Elefantordenen aabenbart med Urette gør ham til 3 forskellige Personer.)

dør komme adskillige BOJARER og kiøbmænd ud, og bare TSAREN at dricke, saa der over alt paa alle gader og stræder blev ædt og drucken i overflødighed. Ofveralt for hver dør i dend gandske stad vare opreiste træer og krantze af Grantræer, og hvor fornemme enten BOJARER eller kiøbmænd boede, vare portene *beprydede* med smucke sindbilleder og malninger af adskillige paafund, hvoraf de fleeste ginge ud paa de Svenskis forhaanelsze, som for exempel: En Ørn[1]), som med torden slog en løve[1]) need af et bierg, en løve i et fængsel, en HERCULES med løvehud over sig, som slog en løve ihiel og slig meere, saa PICTORES ATQUE POETÆ hafde samlet ald deris kunst tilsammen, for at beskiemme de Svenske[2]).

Til dette indtog at besee, var efter bigiering mig og ENVOJÉ GRUNDT, som Jeg var kommen at afløsze, et huus anviist. Da TSAREN kom der forbj, gick Jeg need, at ønske Ham til lycke, tilbragte Ham og, som alle andre et glas viin paa hans sundhed, som hand og tog imod, og omarmede mig med stoer venlighed og kiendetegn af naade imod mig, og omsider kyste mig. Hand, som heele resten, der var omkring Ham. vare brav druckne og vel tilpackede. Siden, som Jeg med bemelte ENVOJÉ GRUNDT kiørte hen til en ære-port, for at besee ald denne pragtis forløb nøjere, blev ENVOJÉ GRUNDT va[e]r iblandt en stoer trang af mennisker TSARENS Riigs-Grosz-CANCELER, Grev GABRIEL IWANOWITZ GALOFKIN, hvilcken, som Jeg heele tiden, Jeg hafde været her, ej endnu hafde seet, omendskiønt Jeg det offte hafde forlanget, formedelst mangfoldige forrætninger, som hand daglig var overløben og betagen af, blev Jeg ved denne leilighed første gang Hannem forestillet af ENVOJÉ GRUNDT. Hand var gandske overdrucken, om-

---

[1]) Ved Løven sigtes til Karl d. XII[te], ved Ørnen til Tsar Peter.

[2]) En svensk Oberstltn. Krebs omtaler et Billede, der forestillede en Løve, som med alle fire Fødder sammenlænkede førtes frem af en Russer. En hollandsk Tilskuer, der saavel som Russerne morede sig højlig over dette Billede, spurgte en svensk Løjtnant, hvad han sagde til, at Russerne havde haandteret Løven paa den Maade. „Det ser jeg nok," svarede Løjtnanten, „men jeg synes dog, den har noget frit og ubundet endnu." Hollænderen spurgte forundret, hvad det vel var, hvorefter Svenskeren forsikkrede ham, at med Halen, som var fri, skulde den endnu kunne slaa Russerne paa Munden. (Ennes, II, 252.)

armede og kyste mig med de største høfligheds og venligheds kiendetegn og gebærder, som kunde giøris; og som hand intet sprog forstoed uden Rysszisk, skeede alle dissze høfligheds beviisninger uden tale, alleene med udvortis gebærder. Hand tog mig da ved haanden, og førte mig i sin CARRET, som effter Rysszisk maneer stoed paa en slæde, at Jeg skulde følge med Ham. I vognen blev giort paa begge siider, saa vel af Ham som af mig, mangfoldige høfligheds og venligheds beviisninger med gebærder og miiner, saasom dend eene ej forstoed dend anden.

Da vj saaleedis hafde kiørt et temmelig stycke veis hen, kom TSAREN riidendis os forbj i fulde spring, havde et meget blægt, fælt og forvendt ansigt, giorde mangfoldige skræckelige miiner, med hoved, mund, arme, skuldre, hænder og fødder, hvorpaa vj begge steege ud af vognen, og saae Ham riide til en gemeen soldat, som bar en Svensk fane, og mueligt ej gick effer hans tycke. Samme Soldat hug TSAREN med sin i haanden blot havende kaarde elændig og til skamme. Derpaa holdt TSAREN stille paa sin hest med samme ommelte skræckliige miiner, drejede med hovedet, skævede med munden, vendte øjne, treckede med arme og skuldre, og sprettede for og bag ud med beenene. Alle Hans fornemmeste omstaaende Herrer bleve her over forskræckede, og ingen understoed sig at gaae til Ham, saasom de heraf vel merkte, at hand var vreed, og hafde fortræd, indtil omsider een hans kock, nafnlig Johan von Velten reed til og talte til Ham. Aarsagen til denne TSARENS ildsindighed og ondhed, blev mig siden fortalt, at være denne, at hans tægte-qvinde eller MAITRESSE nafnlig CATHARINA ALEXIEWIEMNA var i barnsnød[1]), og det gick hende haardt, saa der tvifledis om, at Hun skulde blive forløst, eller leve.

Derpaa tog GROSZ-CANCELEREN med en liden bucken, hilszen, og nogle faa ord afskeed fra mig; Jeg forstoed Ham icke, hand ej heller mig, steeg i sin vogn, og loed mig staae aleene, ej betænckendis, at hand hafde ført mig fra min vogn og alle mine

---

[1]) Elisabet Petrovna, den senere Kejserinde, fødtes imidlertid den 18. Decbr. 1709 gammel Stil, altsaa den 30. Decbr. efter ny Stil og 2 Dage før denne Begivenhed.

folck. Det gick da imod afften, Jeg var eene, fremmet og ubekiendt, forstoed ej sproget, vidste mig ingen raad, hafde vel en half miil hiem til mit huus, saa Jeg vist nock havde kommet om livet iblant dissze mangfoldige mennisker, som meest alle vare fulde, eller og af Straten Røvere, hvoraf heele byen over alt er fuld, blevet udplyndret og ihielslaget, hvis det sig ej af en hændelsze hafde tildraget, at een min Hoffmester og Dolmetsker, nafnlig CHRISTIAN EISENTRAUT hafde fundet mig staae alleene, hvilcken da lejede een af de gemeene, saa kaldede, IZWOSCHIK-slæder, som for en COPEK eller toe fører folck hid og did i byen, hvor de vil hen, hvorpaa Jeg da maatte kiøre hiem, og tackede Gud, at Jeg saaleedis slap.

De ovenanførte TSARens forskræckelige fagter og gebærder kaldis af DOCTORNE CONVULSIONer, hvilcke TSAREN offte har, dog meest, naar hand er vreed, eller har faaet onde tiidender, og ellers er ildetilfreds og i dybe tancker, saa hand offte over boorde, naar hand spiiser, faar saadanne træck i seenerne i armene, at hand med knive og gaffeler, som hand kand have i haanden sticker op imod og saa nær forbj sit ansigt, saa mand er bange, hand skal skiære eller sticke sig i ansigtet. Der siiges, at slige CONVULSIONer ere af en gifft, som TSAREN engang skal have faaet i sig; men det er vel snarere og rættere en svaghed og skarphed i blodet, som en green af et slag, som foraarsager saadane gebærder, skraben, spretten og bucken hos Ham, som er forskræckeligt at see.

Om afftenen bleve over heele byen mangfoldige ILLUMINATIONer med alleslags Sindebilleder antændte ved alle fornemme folckis huusze. Og de ILLUMINATIONer varede snart heele vinteren, saa længe det var lange afftener, [og] brændt[e] meest heele natten igiennem.

Efftersom nyelig er meldt om TSARens Tægte-qvinde CATHARINA ALEXIEWIEMNA, kand Jeg ej forbjgaae, at melde Hendis forunderlige opkomst, og saa meget dis meere, som Hun siden virckelig er bleven TSARinde, og TSARens ægte-gemahl. Hun er født af meget ringe forældre[1]) udj i en liden bye i LIIFLAND

[1]) Om hvem der har været Katharinas Forældre, har der hersket mange modstridende Opfattelser. En udmærket Oversigt over disse og den

kaldet MARIENBURG, 6 miile omtrent fra PLESCHOW, tiente siden for Stuepiige hos en SUPERINTENDENT i DORPT, nafnlig GLÜCK, i hvis tieniste hun blev forlovet med en Svensk CORPORAL, nafnlig MEJER[1]), og stoed deris Bryllup just dend dag, paa hvilcken DORPT

---

herom førte Polemik findes i Prof. Jakob Groths Afhandling om hendes Herkomst i Sbornik otdjelenija russkago jasyka i slovesnosti imperatorskoi akademii nauk, XVIII, N 4, St. Petersborg 1877. Det maa nu anses for godtgjort, at hendes Fader var en Liflænder ved Navn Samuel Skavronskij.

[1]) Medens det i Almindelighed meddeles, at Kejserinde Katharina I som ung Pige lige før hun faldt i russisk Fangenskab ved Erobringen af Marienburg (ikke Dorpat, som Juel fejlagtig angiver) 1702 var bleven gift med en svensk Dragon eller svensk Korporal, har Udg. mærkelig nok baade hos saa ansete Specialister i Peter den Stores Historie som Brückner og Schuyler og, saavidt mine begyndende russiske Kundskaber have tilladt mig at overse, hos Ustrjalof, Solovief og andre russiske Historikere, forgæves søgt samme Svensker nævnt nogetsteds. Og da de fleste af disse dog aabenbart have stræbt at sprede saa meget Lys over Katharinas Fortid som mulig, vil altsaa Juels Angivelse af Mandens Navn formentlig være af ikke ringe Interesse som udfyldende et Hul i den almindelige Viden. Endnu mere tilfredsstillende vilde det jo være, om man tillige ad anden Vej efter denne Opgivelse kunde konstatere Navnets Rigtighed og erhverve nærmere Kendskab om hans Person. En Vejledning dertil har Udg. ment at kunne indhente derigennem, at Nordberg i Carl XII's Hist., Stockholm 1740, II, 133 siger under sit Fangenskab i Rusland at have hørt, at Katharinas Mand havde været Korporal i Karl Gustaf Skyttes Regiment, og jeg har derfor forespurgt baade i det svenske Rigsarkiv og hos Hr. Oberstltn. Bjørlin som Chef for den svenske Generalstabs historiske Afdeling, om samtidige Mønsterruller skulde kunne udvise nogen Korporal Mejer i Skyttes Regiment c. 1702. Med den største Velvilje gjorde man begge Steder Undersøgelser desangaaende. Nogen saadan fandtes imidlertid ikke i Rullerne for 1701, 1703 eller nærmeste Aar, men nok adskillige Soldater af Navnet Meyer (hvoraf den yngste 28 Aar i 1702), blandt hvilke det imidlertid neppe er muligt at gøre noget sikkert Valg. Desuden ligger det ikke fjernt for Tanken, at Nordbergs Oplysning mulig kun hidrører fra, at hans medfangne fra Lifland, der jo ikke engang kendte Korporalens Navn, vidste, at det var Skyttes Regiment, der garnisonerede i Marienburg ved Erobringen, og deraf sluttede, at han maatte høre dertil.

I Strid med Nordbergs Vidnesbyrd, der vil henføre Katharinas Mand til Skyttes Infanteriregiment, fremhæver Ustrjalof i Peters Historie 4, I, 126, at en af de bedste ældre Kilder kalder ham en „22aarig Dragon“. Ogsaa herom var Oberstltn. Bjørlin saa god at gøre en Undersøgelse i det svenske Krigsarkiv, men Rullerne for de „Øselske Dragoner“ under Henrik Joh. v. Brandt, som ogsaa laa i Marienburg, omtale ingen Meyer

overgav sig i TSARENS hænder, som var d. 14 JUL: 1704. Da Rysszerne komme ind i byen, løb de arme indbyggere hver sin vej af angest og forskræckelsze, og iblant andre mødte Hun i sin fulde Brudestatz en Rysszisk Soldat, som i betragtning, at hun saae vel ud, og hand kunde selge Hende |: thi at selge folck i Rysland er intet underligt :| tog Hende med sig med magt ud i leiren, og da hand nogle tiimer hafde hafft hende derude, blev hand bange, at det skulde spørgis, at hand med magt hafde taget dette menniske, hvilcket ved Armeen vel var meget almindeligt, men dog under lifs straf var forbuddet, tænckte derfor at undgaae misundelsze, og giøre sig angenem hos sin CAPTEIN med Hende, for med tiiden at naae en Under-OFFICEERS platz, hvorfore hand forærede Hende til sin CAPTEIN, som og med stoer tacknemmelighed tog imod Hende. Men CAPTEINen tænckte og ved denne piges skiønhed at giøre sig kier og angenem til Hove, bragte Hende derfor hen til TSARENS hoff som en foræring til TSAREN, som en elskere af Fruentimmer, i haab derved at vinde TSARENS gunst, og blive til højere befordret.

Da Hun kom til TSAREN, befaldt Hun Hannem strax, saa Hun effter nogle dagis forløb blev bekiendt at være TSARENS MAITRESSE, dog ringe holdt, men siden meere og meere elsket af TSAREN, saasom hun første gang fødte Ham en Søn[1]), hvorpaa hun siden stedsze blev holdt udj stoer agt og ære, skiønt samme barn døde. Hun blev og siden omdøbt[2]), og tog dend Rysszíske troe an, da

---

i 1702 (December), 1703 eller 1704, og de tidligere Ruller ere desværre gaaede tabte under Krigen.

Hvis Kirkebøger for Marienburg endnu eksisterede, vilde en Undersøgelse i dem om de „Meyere“, der bleve gifte der 1702, som jo vilde bringe Visheden, være let at gøre, men de ere, ifølge velvillig Meddelelse gennem den danske Konsul i Riga, desværre brændte, hvorfor jeg foreløbig har maattet nøjes med de hidtil gjorte Bestræbelser for at konstatere eller supplere Juels Meddelelse, i det Haab, at det med Tiden vil vise sig, at denne — om end henimod 200 Aar efter Brylluppet — har givet Efterverdenen den første rigtige Underretning om hin russiske Kejserindes første Mands Navn.

[1]) Peter, f. 1705, † 1707.

[2]) Ved denne Daab fungerede Peters Søn Aleksej som Fadder til hende, hvorfor hun siden almindelig gik under Navnet Katharina Aleksejevna,

Hun tilforn hafde været LUTHERSK, saasom Hun som et ungt barn lidet vidste, hvad Hendis Christendom eller troe var, og giorde sig liden betænckning om, at forlade dend. Hun har siden hafft med TSAREN tvende døttre[1]), som begge endnu lever. Hvorleedis Hun omsiider er bleven TSARINDE skal til sin tiid og stæd udførlig vorde meldet. Hendis mand, som Hun var vied til, som meldt er, heed MEJER; samme er siden udj Svensk tienniste bleven LIEUTENANT, og, som hand stedsze har været ved de Svenske tropper udj Finland, er hand vel siden dend tiid mere forfremmet.

Denne Hendis Historie er mig i NARWA bleven fortalt af byens indbyggere der, som vel kiendte Hende, og vidste nøje alle omstændighederne.

d: 4. Blev mig som sidst ankommen given første besøgelsze af dend Engelske ENVOJÉ WITHWORT.

d: 5. Var her Juuledag effter dend JULIANSKE stiil eller gamle CALENDER, som endnu udj gandske Rysland er brugelig. Samme dag holdt dend Ryssziske Faste op, som da hafde varet udj 6 uger, hvor om før er meldet.

Denne dag saa Jeg første gang MADEMOILELLE MOOENSEN[2]), som

---

uagtet hendes Fader hed Samuel og hun efter ham skulde heddet Samuelevna.

[1]) Katharina havde med Peter ikke mindre end 6 Sønner, hvoraf 3 hed Peter og 3 Poul, der alle døde som Børn, og 6 Døttre. De to her omtalte, som endnu ved Dagbogens Affattelse levede, ere sikkert Anna, f. 1708, † 1728, gift med Carl Frederik, Hertug af Holsten-Gottorp, og den senere Kejserinde Elisabeth, f. 1709, † 1762, de eneste af Døtrene, der naaede den voxne Alder.

[2]) Med Anna Ivanovna Mons, en Datter af en tysk Guldsmed, Bødker og Vinhandler i Moskva, stod Peter i en saa aabenlys Kjærlighedsforbindelse, medens han endnu levede i Ægteskab med Jevdokia, at han f. Eks. sammen med hende stod Fadder til den danske Gesandts Barn. Hun var meget smuk og havde faaet en god Opdragelse, og der var Grund til at tro, at hun vilde have fortrængt Jevdokia fra Tronen som fra Peters Kjærlighed, hvis hun ikke undertiden havde misbrugt sin Magt, navnlig til Fordel for sine Slægtninge, og været for begærlig efter Penge og Presenter. I 1703 gjorde Peter imidlertid Katharinas Bekendtskab, og siden den Tid dalede Mons' Stjerne. Hun begyndte ganske vist, efter Sigende for at knytte Tsaren nærmere til sig, at lægge sig efter den preussiske Gesandt Kayserlingk, men nogen senere Tilnærmelse til Peter fandt imidlertid ikke Sted, derimod ægtede hun 1711 Kayserlingk, der døde i

er en Tysk viintapperes daatter, hvilcken TSAREN for nogle aar siiden hafde holdt som sin MAITRESSE, og derpaa foræret Hende adskillige gaver af stoer værdj. Demanter, huuse og landgods, men saasom ENVOJÉEN KAISERLING fra det Preussziske Hoff imidlertiid hafde lagt sig efter Hendis venskab, og Hun Ham sit hafde lil-

Kejserinde Katharina I af Rusland.
(Efter Stik af Houbraken.)

sagt, og sig med Ham forlovet |: om hvilcken kierlighed, dersom omstændighederne skulde indføris, som mig er bleven fortalt, vilde

Preussen paa sin Bryllupsrejse. Mons døde 3 Aar efter i Moskva i Begreb med at ægte en svensk Kaptajn, der var Krigsfange sammesteds (jfr. Sch.). I „Ruskij Arkif“ for 1892 fremhæves det, at Juel kalder hende „Morensen“, men det er utvivlsomt, at der i Teksten staar Mogensen, rettet med Juels Haand til Mooensen.

det blive en gandske Roman :| *hafde Czaren forlatt Hende og igientagett siine forœringer.*

d: 6. Saasom de fangne Officeerer og gemeene vare i saa stoer mengde[1]), at de ej alle *den 1 Januarij kunde* føris i Triumph, bleve nogle 1000 denne dag førte igiennem ære-portene og byen, ved hvilcken statz Jeg ej var tilstæde, *som Jeg der om ey waar adwarett.*

d: 7. Denne dag blev resten af de Svenske fanger ført igiennem byen og æreportene, de bestoede af 4000 gemeene og 300 Officeerer.

Tsaren sendte bud til mig, og loed mig hente til sig i et huus ved een af æreportene. Ved dend leilighed forestillede Tsaren mig self for hans fuld Søster Printzesse Nathalia[2]). Hand har vel endnu trende half Søstre[3]), som ere fødte ved een Fader med ham, men, som hand ej skiøtter[4]) stoert om dem, seer mand dem sielden, hvor hand er. Hand forestillede mig og for begge Encke-Tsarinderne, hvilcke her af alle kaldis keyserinder. Dend

---

[1]) Alene ved Poltava og Perevolotschna fangedes efter Solovief og Brüchner c. 1100 Officerer og 17,000 Soldater. Af svenske Kilder give Major B. A. Ennes' „Biografiska Minnen af Konung Carl XII's Krigare samt andra Embetsmän og Personer under denna Konungs tid, Fångna i Ryssland, Flygtige i Turkiet eller Dødskjutne i Fält“, Stockholm 1818 og 1819 et overvældende og levende Indtryk af, hvormange Landsmænds Død og Ulykke Carl den XII's Krige foraarsagede.

[2]) Peters Fuldsøster Nathalia, født 1673 og altsaa kun et Aar yngre end han, var hans Yndlingssøster. Hun var ogsaa en af de først indviede i hans Plan om at gøre Katharina til Tsaritsa og stillede sig straks i et venskabeligt Forhold til hende. Da hun døde 1716, savnedes hun meget af det fornemme Selskab i St. Petersborg, og særligt af de fremmede Gesandter, for hvem hun hyppigt arrangerede Baller og Theaterforestillinger (jfr. Sch.).

[3]) Peter havde endog 4 da levende Halvsøstre, Jevdokia, f. 1650, † 1712, Jekaterina (Katharina), f. 1658, † 1718, Marja, f. 1660, † 1723, og Feodosia, f. 1662, † 1713, alle ugifte.

[4]) Denne Kulde har rimeligvis sit første Udspring fra samme Halvsøstres Intriger for at hindre deres Fader Tsar Aleksej i at indgaa nyt Ægteskab med Peters vordende Moder, den unge Natalia Naryshkin, f. 1651, hvorved de indsaa, at deres mødrene Slægtninge, Miloslavskijerne, vilde tabe deres Indflydelse ved Hoffet. (Sch.)

eene[1]) hafde været Hans ældste Broder, som før Ham hafde regieret, hans Gemahl, var GENERAL ADMIRAL APRAXINS Søster, og hafde ingen børn hafft ved Hendes Herre FÆDOR ALEXIEWITZ. Dend anden Encke TSARINDE[2]) hafde været hans anden Broder TSAR IWAN ALEXIEWITZis Gemahl, som endnu hafde i live 3 PRINCESSER[3]), for hvilcke alle Jeg med samme og blev forestillet, og hafde dend *ære,* at kyssze deris hænder. Merckeligt er det, at, naar mand kommer i selskab med de unge PRINCESSER, ræcker de strax hænderne højt i vejret, for at mand skal gaae til, og kyssze dem. Ellers ere de meget høflige og artige, og middelmaadig smucke, taler noget af Fransk, Tydsk og Italiensk.

Først MENZICOFF PRESENTEEREDE mig og for sin Førstinde[4]), befalendis, at Jeg, paa Rysszisk maneer, skulde kyssze Hende paa munden, saasom det er maneer i Rysland, at naar nogen mand vil giøre en giest eller fremmed nogen ære, befaler han sin Kone at kyssze Ham paa munden, som og for hen er meldt. Det var højligen at undre paa, at da Først MENZICOFF gick bort, kyste hand alle Printzerne og TSARINDerne paa munden, men de trej unge Printzesszer hastede self hen til Ham, hver for at være dend første til at kyssze hans haand til afskeed, hvilcket hand og tilloed. Saa højt var denne mands hofmoed steegen, siden hand af dend allergemeeniste stand var ophøjet til dend største mand, næst TSAREN, i heele Rysland. Ved denne leilighed kand Jeg ej andet, end melde noget om hans

---

[1]) Marfa Matfejevna Apraksin; se Noten Side 70.

[2]) Praskovia Feodorovna Saltykof. f. 1664, † 1723, Enke siden 1696.

[3]) Disse tre unge Prinsesser, som Juel i det følgende oftere træffer sammen med, vare Jekaterina (Katharina), f. 1692, † 1733, siden gift med Hertug Carl Leopold af Meklenborg-Schwerin, Anna, f. 1693, † 1740, der samme Aar blev gift med Hertug Frederik Vilhelm af Kurland og døde som Kejserinde af Rusland, samt Praskovia, f. 1694, † 1731, der senere ægtede en russisk Senator Ivan Dimitrief Mamonof. (Sch.)

[4]) Darja Michailovna Menschikof, f. 1682, Datter af en fornem russisk Hofembedsmand (Stolnik) Mich. Arsenief. Denne smukke og trofaste Hustru, der havde lidt meget under Menschikofs Luner og Utroskab, fulgte ham senere til hans Forvisningssted, men døde under Vejs i Kasan 1728, blindet af Taarer og vanvittig af Sorg. (Dr. A. Kleinschmidt: Fürst Menschikow i Maurenbrechers Historisches Taschenbuch, Leipzig 1891.)

opkomst og lycke: Hand er fød af meget ringe forældre[1]) i MOSCHOW, og da hand var en halfvoxen dreng omtrent paa 16 aar, gick hand, som mangfoldige andre gemeene Rysszer i MOSCHOW, om paa gaderne, og soldte de, der saa kaldede, PYROGER, som er et slags kager af meel stegte i fæt, og fyldte med fisk, løg eller andet deslige, hvilcke selgis for en COPEK eller DENUSKA, det er en half COPEK. Denne dreng fick leilighed, at blive kiendt af TSAREN, saa hand strax af Ham blev antagen til DENSCHIK eller LAQUEY, og, som TSAREN fornam hos Ham en sær troeskab, fyrighed og fyrtighed, forfremmede hand Ham ved Armeen fra en tieniste til en anden, indtil hand nu omsider er bleven GENERAL Felt MARSCHALK. TSAREN giorde Ham og først til BARON, siden til Greve og omsider til Første af INGERMANDLAND, hvorpaa det Romerske Riige, uden tvifl for at have en Herre til vens, som hafde saa stoer gunst hos TSAREN, og giorde Ham til Riigs-Første. Ellers er hand det hoffærdigste menniske, mand nogensinde kand finde, fører stoer Hoffstat, har utallige midler, og stoere vidt

---

[1]) Menschikof var født 1672, og Faderen Daniel M., der var af lithauisk Herkomst, var Staldkarl ved Tsarens Hof, siden Korporal i Peters Garde og levede under saa trange Forhold, at Historien om Postejerne godt kan være sand. M. hørte til de intime Kammerater, der legede Soldat med Peter i hans Barndom, og blev hans nærmeste Ven. Han svang sig som bekendt op til de højeste Poster og var den første Tid efter Peters Død Ruslands virkelige Hersker. Udrustet med en udmærket klar Forstand, Energi og Hensynsløshed udfyldte han i mange Retninger endog fortrinligt sin Stilling, uagtet han var i den Grad lidet uddannet i andre Retninger fra Barnsben af, at han virkelig, som Juel siger, hverken kunde læse eller skrive. Paa den anden Side gjorde han sig jævnlig skyldig i de forfærdeligste Underslæb og Udsugelser. Peter var flere Gange i højeste Grad opbragt derover, men tilgav ham hver Gang, i Reglen paa Katharinas Tilskyndelse. Dog gik det ofte ud over hans Pung. Imidlertid var hans Formue, der konfiskeredes ved hans senere Fald, løbet op til en uhyre Sum af mange Millioner Rubler. Sin Forvisning til Sibirien forstod han dog strax at bære med en mærkelig Ro. Han svang flittig Tømrerøxen, som han havde lært i Holland i sin Ungdom med Peter den Store, og byggede selv for sine Sparepenge en lille Kirke i Veresof, men efter at have mistet baade sin Hustru og den Datter, hvis Forlovelse med den umyndige Tsar, Peter II, havde paadraget ham dennes Vrede og foranlediget hans Fald, døde han i Tungsindighed 1729 (jfr. Kleinschmidt: Fürst A. D. Menschikow i Hist. Taschenbuch, 1891).

stræckende landgods, foruden Førstendømmet INGERMANDLAND, foragter alle, og besidder sin Herris hierte i højeste grad. Er meget maadelig af forstand i henseende af de mangfoldige stoere embeder Ham er betroet, er Over Hoffmester for kronPrintzen, som dend tiid Jeg var i Rysland, var paa sin udenlandske reise i Saxen. Bemelte Først MENZICOFF taler temmelig vel Tysk, saa mand vel kand forstaa Ham, forstaaer ogsaa, hvad der talis til Ham, men kand hvercken læsze eller skrive dend ringeste bogstav i noget sprog, undtagen sit nafn, hvilcket dog ingen kand læse, uden mand forud veed det, og det er det forunderligste paa saa stoer en mand og GENERAL, som hand holdis og agtis for.

d: 8. Søgte Jeg Grosz-CANCELer GALOFKIN i sit huus, men forgievis, hand var i TSARens følge, for at SLAVE. Dette SLAVE er et Ryszisk ord, bemercker at love, hvilcket for viidere at forklare, Jeg maa berætte dette:

Det er maneer her i MOSCHOW, at TSAREN med mangfoldige af sine fornemmeste Herrer, OFFICEERer, BOJARer og DIACONer eller Degne, narre, knegte og tienere, fra Juuledag indtil Hellig trej Kongers dag, hvilcken her kaldis Christi Daabs dag, farer omkring til de fornemmeste her i byen og SLAWer, det er, siunger først adskillige aandelige sange, siden narre og dricke-viiser, og falder ind som en stoer sværm i huusene hos kiøbmænd, KNEZer, og andre formuende folck i hundrede tall, hvor da bliver ædt og drucken i stoer overflødighed og bestialsk, saa mange dricker sig liv og helszen fra. Iblant andre, som de SLAWede hos, vare de og hos Førsten MENZICOFF, hvor der over alt i alle kamre og sale bleve opslagne tønder med øll og brændviin, saa en hver kunde dricke saa meget de vilde; der forsømmede sig og ingen, men de bleve alle fulde som sviin. Af dend aarsag hafde Førsten effter dend, til de fleeste Ryssziske giestebudder bruugelige maneer ladet alle sale og kamre tygt med høe bestrøe, paa det de fulde menniskers ureenhed, spye og pisz dis lættere kunde udrensis, naar de vare borte. TSAREN, saavelsom de fornemmeste af Hans følge faar paa hver stæd, de saaleedis har SLAWet, en foræring. Saa længe denne SLAWen varer, bliver til denne heele samling, som til SLAWen hører, udvist QUARTEERer som til hele COMPAGNIer foed-

folck, og det udj dend deel af byen, som er nærmest de stæder, hvor de vil slawe, paa det de om morgenen der efter kand være alle ved haanden og begynde paa en frisk. Og naar de en kant af byen faar udslawet, bliver deris quarteere igien forandret, og forflyt til en anden stæd, hvor de viidere vil fare fort. Saa længe denne slawen varer, er det umueligt at komme enten Tsaren eller nogen af de stoere Herrer i tale, i hvor meget mand sig derfor vil umage. De seer og icke gierne, at nogen udlending kommer til dem i denne tiid, eller er tilstede ved denne færd. Denne, saa kaldede, Slawen, har, effter som mig er berættet, sin oprindelsze deraf, at dend gamle Græske Kircke til en ihukommelsze af, at hyrderne paa marcken glædte sig over Christi Fødsel, altiid hafde hafft dend bruug, i Juulen at komme tilsammen, og giøre sig glade, siungendis: Gloria in exselsis Deo! hvilcken sædvane og-saa er bleven ved i dend Rysszіske og andre G[r]æckiske kircker, og siden, som de fleeste af dend første kirckis gudelige Skicker og Ceremonier, er falden hen til slig en ugudelig og forfængelig siungen af aandelige sange og drickeviiser iblant hin anden, fylden, dricken, slemmen og demmen [1]).

Samme dag aflagde Jeg min første besøgelsze hos dend Engelske Envojé, og blev mig given øverste stæd hos Ham i hans huusz, ligesom hand hafde hafft hos mig, da hand først be-søgte mig. Hand bød mig tilbords til middag hos sig, som Jeg og ej vilde afslaae. Og som Jeg var der om eftermiddagen, kom Vice-Riigs-Canceeler Schaphirow til Ham for at besøge Ham, med hvilcken, som Jeg hafde en striidighed, som ved voris Sam-ling her blev fornyet, vil Jeg det her omstændelig indføre:

Nogle faae dage før min ankomst til Moschow hafde Jeg til-skrevet Vice-Riigs-Canceler Schaphirow, og sendt samme brev til Envojé Grundt, sligt til Hannem at befordre. Paa opskriften af dette brev hafde Jeg givet bemelte Schaphirow titel af Excellence, efftersom mig var bekiendt, at hand efter slaget ved Pultawa var bleven fra Stats Secreteerer Vice-Canceler, og fordj Jeg

---

[1]) Slemmen og Demmen er Sviren og Sværmen.

efter min formeening indbildte mig, at saadan ære-titel Ham tilkom. I Moschow ankommende berættede mig Envojé Grundt, at hand samme brev til Ham ej hafde fra sig leveeret, eftersom Jeg self inden kort tiid var i vente, men allermeest fordj Jeg hafde givet bemelte Vice-Riigs-Canceler saadan titel, hvilcken effter hans siigelsze Ham icke tilkom, med mindre Tsaren dertil *med* hafde giort Ham til Geheime Raad, hvilcket hand paatviflede, efftersom intet sligt til Ham, eller nogen af de andre, her værende gesandter var bleven giort bekiendt. Og advarede Monsr Grundt mig derhos, at Jeg skulde vogte mig, at give Ham slig titel, med mindre Jeg var forsikret, at andre fremmede Gesandter det og vilde giøre; thi naar mand først hafde vaant Ham der til, loed det sig ej saa lættelig omgiøre. Jeg da, følgende saadan min formands raad skrev et brev til bemelte Schaphirow, saasom Jeg for Slawens skyld, som meldt er. endnu hvercken hafde fundet Ham eller Grosz-Canceleren hiemme. Og, som Jeg Ham paa samme brev af formeldte aarsag ej hafde givet titel af Excellence, udloed hand sig derover til min Hoffmester, og Dollmetsker Eisentraut, som bragte Ham det, med utaalmodige ord, at hand for denne gang vilde tage brevet imod af mig, men her efter icke meere, uden derpaa fandtis skreven titel af Excellence, som Ham, effter hans siigende med rette tilkom. Som Jeg da samme dag mødte Ham hos dend Engelske Envojé, som meldt er, gav Jeg mig i samtale med Ham om denne striidighed, siigendis, at det var mig aldeelis ukiert, at være forfalden i slig ueenighed med Ham, hvorfore Jeg erbøed mig strax paa efterfølgende tvende forslag at vilde ende denne sag. Dersom hand enten vilde skaffe mig beviis, at hand af Tsaren var bleven forhøjet til Gehejme Raad, eller og hand vilde give mig forsikring, her efterdags ingen brev fra nogen fremmed Gesandt at ville imodtage uden titel af Excellence derpaa var skreven, saa skulde Jeg ej forsømme at give Hannem *den* titel, *hand forlangede*. Men hand var til ingen af deelene at beqvemme, saa vj skiltis ad, og det blev derved. I denne egensindighed blev hand meget styrket af en Tsarens gesandte ved det Keyserlige Hoff, da værende i Moschow, nafnlig

URBY[1]), hvilcken tilforn hafde været i Dansk tieniste, og nu var saa forbitret paa Dannemarck, at hand allevegne, og ved ald leilighed var imod de Danskis interesse og fordeel.

Endelig effter nogle dages forløb fald dog denne striidighed[2]) saaleedis bort af sig self, at bemelte VICE Riigs CANCELER SCHAPHIROW loed sig anmelde hos dend Engelske ENVOJÉ, ENVOYÉ GRUNDT, dend Preussiske ENVOJÉ KEISERLING og andre fremmede ministrer, at være bleven Geheime-Raad. Thi hertil hafde hand maatt lade sig beqvemme, saasom vj alle hafde overlagt og besluttet, ej at give Ham titel af EXCELLENCE, før hand hafde beviist sig af være TSARENS Geheime-Raad, hvorpaa vj da alle bleve eenige om, at give Ham dend omtvistede titel af EXCELLENCE. Siden var der altiid got venskab imellem mig og Ham, ald dend tiid Jeg var udj MOSCHOW.

d: 9. Saasom denne dag var dend første, Jeg hafde leilighed, at skrive med Posten, erkyndigede Jeg mig [om], hvad der gavis til Postpenge af brevene, fick da af Post Forvalteren MONSIEUR FADENBRECHT, som forestoed Postvæsenet, hvoraf VICE-Riigs-CANCELER SCHAPHIROW hafde indkomsterne, at [viide, at] et brev fra MOSCHOW til

---

[1]) Johan Christof Urbich var ansat ved den danske Legation i Wien 1691, da han fik Bestalling som Sekretær sammesteds. Tidligere havde han været Kammersekretær hos Hertugen af Brunsvig-Lüneborg og Hannover. Da Patkul 1704 fik Peter til at rydde op i sit uduelige Gesandtskabspersonale, fremhævede han til den vigtige Post i Wien Urbich som en af de fortrinligste diplomatiske Kræfter, der i 10 Aar med meget Held havde forestaaet den danske Legation sammesteds og var bekendt for sin Dygtighed og Redelighed. Urbich fik ogsaa Posten og kappedes siden fra russisk Side med Dolgorukij om at bringe Danmark til Fornyelse af Forbundet med Rusland. Juel skildrer ham iøvrigt som fjendtlig stemt mod Danmark og skadende dets Interesser, og et lignende Indtryk faar man ved at læse de samtidige engelske Gesandtskabsberetninger fra Rusland. U. blev senere russisk Resident i Paris. (Ausländische Patenten i Rigsarkivet; Ustrjalof: Istoria tsarstvovanij Petra Vel. IV, 1, 192 f.; Sbornik i. r. i. o., LXII.)

[2]) Juels Foresatte i det tyske Kancelli, Oversekretæren, Gehejmeraad Sehested, havde iøvrigt ikke været saa fornøjet over Juels Beretning om denne Formalitetsstrid, men strax raadet ham til at afgøre Spørgsmaalet i Mindelighed, da det var meget vigtigt at have Schafirof til Ven.

HAMBURG betaler for hver SOLOTNIK, det vejer, 40 COPEKER, imellem MOSCHOW og KÖNIGSBERG hver SOLOTNIK 33 COPEKER, imellem MOSCHOW og BRESLOW 33 COPEKER, imellem MOSCHOW og WILDA 10 COPEKER, imellem MOSCHOW og MEMEL 15 COP:, og som trej SOLOTNIKER giør et Rysszisk lod, som dog er meget lættere end et Dansk lod, saa beløb sig effter foranførte regning hver Rysszisk lod breve imellem MOSCHOW og KÖNIGSBERG, hvor mine breve ginge over, 99 COPEKER, som er 7 ℔ 8 ß Danske, saa Jeg imellem aar og dag for mine breve udgav en anseelig SUMMA, efftersom Jeg for Postens uordentlighed og urigtighed fick alle mine ordrer in duplo, maatte ogsaa skrive DUPLICATER af alle mine breve, og holdt breve-vexling med alle Hans MAJ^ts Udenrigs Gesandter, uberegnet de breve, som vare mine egne sager angaaende.

Saasom formedelst de træehuusze, som her over alt ere bruugelige, og gemeene mands uforsigtighed stedsze er fare og frygt for ildebrand, derforuden frygt for tyve og Røvere, som ved nattetiider bryder ind i huusene for at røve og plyndre, lejer hvermand, som har efne dertil, en karl, som om natten holder vagt i gaarden, og passzer paa ild og tyve. Samme skal ved hver klockeslæt *først* giøre allarm med klappen paa porten, og *siiden* slaae langsom saa mange slag, som klocken er slagen, paa det de, som boer i gaarden, kand høre, at hand er vaagen, og viide, hvad klocken er, og tyvene derved kand skræckis fra tyveri og røverie, naar de høre, at der er vaagne folck i gaarden.

d: 12. Var det Nytaarsdag effter Rysszisk stiil. Morgenen sendte TSAREN bud til mig, at Jeg, som sædvaanligt var, vilde komme til Ham enten udj Domkircken eller ved det stæd, hvor fyrvercket stoed, som samme afften skulde anstickis. Jeg forføjede mig til Hannem udj Hovedkircken, som var meget statelig og prægtig; derudj saaes 8 stoere sølfpucklede, runde og hengende lamper med voxlius udj, saa og en stoer Sølflysekrone hengendis midt i kircken, omtrent 14 allen lang fra det nederste til det øverste, hafde 7 Radder høje lyse-arme, af hvilcke de nederste arme vare omtrent 3 alen lange, og dend nederste runddeel, hvorved armene fæstis, var udj omkreeds, som et stoert viinfad. METROPOLITEN af

Rezan[1]), som og er Vice-Patriarch |: thi siden dend sidste Patriarchis[2]) død, har Tsaren ingen Patriarch i hans stæd vildet lade indsætte meere, formedelst den stoere myndighed og tilhæng, som Patriarchen der i landet haver :| prædickede paa Rysszisk meesten med samme gebærder, som Præsterne hos os. Merckeligt var det, at Tsaren stoed iblant almuen midt paa gulvet, og, omendskiønt hand bruuger sit eget haar, hafde hand dog dend gang en gammel paruque paa, saasom hand, naar det er Ham for koldt at staae barhofved i kircken, tager en af sine nærmest staaende tieneris paruquer paa, og ræcker dend fra sig igien, naar hand dend ej længere behøver, til hvem hand er nærmest[3]). Hand hafde sin Ridder-orden af Sanct Andreas paa, som hand ellers sielden bær, sang uden ad med høj Røst liige saa fast, som Præsterne, Munckene og Degnene sang indenad i bøgerne for sig. Thi hand veed ald Litaniet og Messzen uden ad paa sine fingre.

Effter prædicken foer Tsaren og ald Hofstaten hen til dend stæd, hvor fyrverket om aftenen skulde antændis. Der var for Tsaren og heele Hoffet tillavet en stoer lang sal med toe lange boorde udj, hver ved sin siide, fra dend eene ende af Salen til dend anden; dissze borde vare dekede til at spiise, saa var og opreist tvende stoere Skiencker med forgyldte Sølfpocaler og skaale; paa hver skienck 26 høje sølfforgyldte kunstelig paa gammeldags maneer udarbeidede fade, foruden sølvet paa bordene, og stoere pucklede sølflysestager. Tsaren tog sin Ridder-orden af og sadte sig tilbords. Saasnart hand hafde sadt sig need, sadte enhver sig uden rang, hvor hand bæst kunde og alle Officeerer af Hans Guarde indtil Lieutenanter. Saavel Preobraschensky, som Simonovsky guarderne stoede i gevær uden for. Ved dette eene bord

---

[1]) Stefan Javorskij, f. 1658, † 1722, en meget anset gejstlig Taler, fra 1721 Præsident for Synoden (jfr. C. W. Smiths russ. Litteraturhistorie).

[2]) Adrian, f. 1638, † 1700, var den tiende og blev den sidste Patriark for den russiske Kirke. (Sbornik i. r. i. o., LX.)

[3]) Noget ganske lignende fortælles om Peter fra hans Ophold i Danzig 1716, hvor han til Menighedens Forbavselse, fordi der var Træk i Kirken, tog Borgmesterens Paryk af hans Hoved og satte den paa sit for efter endt Gudstjeneste at give den tilbage med Tak for Laan. (Sch. II, S. 352.)

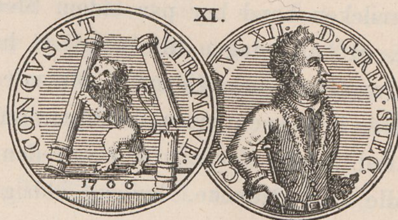
sadde 182 personer. Vj sadde dend gandske dag fra klocken 10 til bords, til toe tiimer efter det var bleven nat. TSAREN gick toe gange fra taffelet, og var længe ude. Der blev drucket adskillige skaaler og derved skudt af styckerne. som til dend ende uden for huuset vare plantede. Latterligt var det, at en tyck Ryssz reed paa en liden hest langs op ad salen, hvor vj spiiste, og gav fyr med en pistole liige hos TSAREN, til et tegn, at der blev drucken skaaler, og der skulde skydis med CANONerne. Samme mand hafde en CALMUK, som førte hans hest frem og tilbage i bidselet op og need i Salen, som var paa sin Rysszisk bestrøet med høe til midt op paa beenene. TSAREN viiste mig der en kaarde, som tilliige med klinge og fæste af Ryszisk jern og en Ryszisk mester var giort i Rysland, hvilcken hand bar paa siden. Med samme kaarde fortalte hand mig, at hand dagen tilforn udj et hug hafde hugget et faar midt over ryggen tvert igiennem. METROPOLITEN eller VICE-PATRIARCHEN med en hob ARCHIEREER, ARCHIMANDRITER, PROFESSORER og POPER sadde ved bordet for sig self ved dend venstre siidde, og, saasom de alle vare Muncke, hvilcke aldrig maa æde kiød, hafde de alleene fisk at æde.

Klocken 10 blev fyrvercket antændt, som var overmaade konstigt og kosteligt. Det merckeligste derudj var, at der blev seet tvende brændende krooner, hver paa sin støtte staaende, dernæst en brændende løve imellem dem; denne løve stødte til den første pille, saa dend faldt omkring. Derfra flyttede løven sig hen til den anden pille, og buckede dend, ligesom dend skulde falde, hvorpaa af een, ligesom i lufften hængende, og iliigemaade brændende, Ørn en RAQUETTE blev skudt paa samme Løve, som derved antændtis, og sprang gandske i stycker, splittedes ad og blev til intet; derpaa da dend af løven paa held bragte, og kronede pille reiste sig igien. Til dette paafund hafde TSAREN taget anledning af en skuepenge[1]), hvilcken hand viiste mig, som Kongen af Sverrig hafde ladet slaae af sølf omtrænt af en Dansk toemarcks størrelse, hvorpaa stoed en løve, som fatter med dend eene kloe en kronet pille, hvilcken hand hafde brudt tvert over, saa kroonen

[1]) Denne hørte til en af de 12 Medailler, der bleve slaaede til Ære for Carl XII efter Fredsslutningen i Altranstädt 1706.

jaldt; med dend anden kloe fattede hand en anden kronet pille, hvilcken stoed alt paa held, hvormed de Svenske betegnede, at Kongen af Sverrig hafde taget kronen fra Kongen af Pohlen, og hafde bragt Tsaren paa knæe. Til dette fyrverck at ansee vare Grev Piper og de andre Svenske Generaler indbudne, og til dend ende var dem anvist en Sal, hvor de stoede og saae alting an. Ved fyrverket saaes adskillige konstige, af Tsaren paafundne [1]) blaae og grønne ilde, saa og mangfoldige Ballons og regnild, som giorde lufften saa lius og klar, som det kunde have været dag, saa mand langt fra grandt kunde see og kiende hver menniske, som gick forbj.

XI.

Medaille slaaet i Anledning af Freden i Altranstädt.
(Efter Afbildn. i Limiers Hist. de Charles XII, Amsterdam 1721, IV, 173.)

Ved dette giestebud hafde Tsarens tægteqvinde Catharina Alexewiemna med alt fruentimmeret en egen Sal, hvor der blev tracteeret, saa de ej denne gang, som ellers, vare udj mandfolckenis laug.

d: 16. Imellem Juul og Hellig trej Kongers dag, som af Rysszerne kaldis Christi Daabs dag, holder Rysszerne ingen sædvaanlig uugentlig Faste- eller fiske-dage, som ellers holdis i almindelighed hver Onsdag og Freddag, som forhen meldt er. Som da Christi daabsdag i aar indfaldt paa en Freddag og fastedag, og samme højtiid hos Dem meget hellig bliver holdet, og altsaa dend dag ej

[1]) Peter havde som bekendt en stor Forkærlighed for Artilleri og Fyrværkeri og begyndte ogsaa sin Krigstjeneste i Toget mod Asov 1695 som Bombarder, fyldte Bomber og Granater med egne Hænder og arbejdede ved Morterere som en menig Soldat. (Sch.)

kand fastis, fastede de denne dag, som var Torsdagen, der gick næst for forommelte Højtiid.
d: 17de var det, som oven for meldt er, effter Rysszisk stiil Hellig trej kongers eller CHRISTI Daabsdag, da den stoere aarlige vandvielsze skeer af PATRIARCHEN, og denne dag blev forrættet af METROPOLITEN af REZAN, hvilcken, som Vice-PATRIARK, giorde PATRIARCHENS tieniste.

Samme vandvielsze at ansee, foer Jeg op til POSOLSKE PRECASSEN, det er det CANCELLIE, hvorudj de udenlændske sager afgiøris, hvor Jeg biede til dend højtiidelighed skulde angaae. Gulvet udj bemelte PRECASSE, forstue og trapperne der op til, ere belagte med støbte jernplader liige saa tycke og stoere som de Gullandske Steenfliiser. Langs paa trappen ligger desforuden endnu smaa jernstænger oven paa dissze jernfliiser saa viidt fra hin anden, som stængerne ere breede, paa det mand om vinteren, naar det er glat at gaae, kand have dis bedre og sickrere foedfæstning. Saasom tiiden blev lang, og det forhalede længe inden Poperne bleve færdige til denne vandvielsze, begav Jeg mig imidlertiid ind i Hovedkircken, som er strax ved PRECASSEN, hvor Jeg saae trej liig staaende hver udj sit hjørne af kircken, hvilcke effter berætning vare liig af de, som forhen hafde været METROPOLITER eller Ertz Biskoper udj MOSCHOW. Til disse liig gick hver mand hen, og buckede sig med kaarsen for deris kiister; men til større andagts tegn gave endeel af dem, een ved kiisten staaende, karl penge, hvorpaa hand strax lugte logget op, saa de, som hafde betalt, kysszede paa liigets klæder, andre, som ej gave penge, bleeve alleene tilladte at kyssze oven paa kisten. I det fierde hiørne af kircken var et lidet fiirkantet, mørckt, aflugt CAPELL, hvorudj lius og lamper brændte. Der stoed en liden dreng, som læsde i en bog for alle dem, der ginge ind, for at kyssze paa et CRUCIFIX, hvorunder et stycke af CHRISTI kiortel sagdis at være forvaret. Uden for kircken ved samme hiørne stoede og mange mennisker med ansigterne didvendte, som kaarsede og buckede sig.

Klocken 12 angick denne højtiid saaleedis: Først kom tvende Degne, hver med sin fane, icke uliige en STANDART, dernæst hen

ved 200 andre Diaconer eller Degne, siden 227 Poper eller Præster, alle i deris Messze Klæder; dennem fuldte tvende Diaconer eller Degne, bærendis hver et glas-Crucifix, saa blev og et Mariæbillede baaren midt imellem begge bemelte Crucifixer af en Degn. For ved dette billede bar en karl en stanglygte med et brændende lius udj. Siden komme andre, og bare stoere, med forgyldt Messzing beslagne, Messze-bøger, dernæst Vice-Patriarchen, bærendis for sit ansigt med opløfftede hænder et sølfforgyldt Crucifix, en half alen langt. Effter Hannem fuldte 9 Bisper, alle [iførte] deris Biskoppelige dragt, hafvendis huer paa hovederne, som vare af sølf eller messzing-forgyldt med uddrevne billeder paa, besadte med perler og adskillige slags steene; dissze huer ere omtrent et quarteer allen dybe, med hermelin needen omkantet. Heele følgeskabet var paa begge siider indsluttet af Soldater med dragne kaarder, for at giøre dend, med folck allevegne opfyldte, vej ryddelig. I denne orden ginge de ud af forbemelte Hovedkircken need paa Revieren eller strømmen Moscwa, som er tæt bag dend formeldte Posolsche Precassen. Af samme floed har og byen Moschow sit nafn.

Paa strømmen var opreist paa iisen et indelucke, omtrænt 10 allen i fiirkant af stackitverck, at ej nogen skulde falde i vandet, saasom vaagen, der var huggen paa iisen, var liige saa stoer, som bemelte afdeeling. Rund om, og synderlig paa dend eene siide, hvor der var en dør, for at gaae til vandet, var gandske omlagt med Persianske tepper og rødt klæde. Uden for dette stackitverck var en anden større afdeeling ogsaa af stackitverck omtrent 90 trin i fiirkant, hvor iisen over alt var beklædt med bredder. Metropoliten eller Vice-Patriarchen stoed liige for dørren, hvor indgangen var paa det Stackitverck, som indslutter dend, paa iisen hugne, vaage. De andre af Geistligheden stillede sig paa høire og venstre siide af Ham rundt om *dett inderste* Stackitverck. Vice-Patriarchen var iklædt omtrent som de andre Bisper, undtagen, at hand bar et hviidt halfanden quarteer allen breedt baand om halsen, som hengde for need af Ham med den eene og bag need med dend anden lycke. Først fremkom da en Diacon eller Degn, læsde i en bog over vandet, tog saa et røgelsze-

kar, hvormed hand røgte først over vandet, siden for alle medbragte Helgensbilleder, saavelsom og for Mesze-bøgerne, CRUCIFIXer og sidst for VICE-PATRIARCHen, Biskoperne, og det ganske Præsteskab. Derpaa sang nogle smaa, i Messze-klæder iførte, børn et stycke, hvilcket da det var endt, slog VICE-PATRIARCHen kaars over dend, uden for det yderste Stackitverck staaende, almue med baade hænder saaleedis, at tommel- og læge-fingrene holdtis sammen med hin anden, og de andre trej reisdis i vejret. Dernæst tog hand Røgelsze karret, røgede over vandet, for billederne, bøgerne, geistligligheden, almuen, og omsider for mig, thi Jeg var effter *Czarens* befalning og paa min begiering indladt inden for Stackitvercket med Præsterne. Siden frembare tvende DIACONer eller Degne for VICE-PATRIARCHen dend største og prægtigste Messzebog, som var IN FOLIO paa REALpapier trygt, og holdte dend for Ham opslagen, medens hand sang det EVANGELIUM om CHRISTI Daab af MATH: 3 paa samme maade og tone, som Præsterne hos os messzer for Alteret. Effter at DIACONen eller Degnen nu igien hafde giort en temmelig vidtløfftig læsning, og hele Præsteskabet derpaa effter sædvane hafde istemmet, gick VICE-PATRIARCHen imellem tvende DIACONer hen til afdeelingen, hvorinden vandet var, som altiid af en karl blev rørt med et lidet sold, fæstet paa en lang stage, at det ej skulde fryse. Ved siiden i forbemelte vaage stoed i vandet et stoert kar giort som en støbekam[1]), hvorudj korn støbis, som skal gioris til malt. Samme vandkam var ej uliig et lidet fiirkantet og aflang fahrtøj, giort af bredder, over alt tæt bægget og digtet[2]), saa intet vand kunde komme der ind, men mand magelig kunde staae derudj, og uden fare for at falde i vandet, øsze det viede vand op. Samme kam var og med Tapetzerier gandske belagt. Derudj stiigede VICE-PATRIARCHen ned, læste længe udj en bog, som DIACONerne holdt for Ham, blæsde imellem trej gange *kaarszviisz* over vandet, giorde 3 gange med sine fingre kaars derudj, og tog endelig sit CRUCIFIX, og dyppede det langsom trej gange need udj vandet, og loed ved hver gang vandet dryppe af

---

[1]) Ved en Kam forstaas en Kumme, en stor Beholder.
[2]) ɔ: beget og tættet.

CRUCIFIXet udj et, dertil ved haanden staaende, sølffad, hvilcket afdryppede vand holdtis for det allerhelligste, og dermed var vandvielszen skeet.

Der blev da til VICE-PATRIARCHEN frembaaren fra Hove nogle stoere Sølfkander, hvilcke hand først skulde fylde self af det nysviede vand, og slog hand kaars med kanden over vandet, hvergang hand vilde øsze vand op. Imidlertiid hastede en hver med kruuse og kander, som de i handklæder hafde hængende for at øsze op med hen til vaagen at hente vand. Bisperne og ald geistligheden dyppede *derisz* fingre trej gange i det allerhelligste, af kaarset afdryppede, vand, og toede øjnene dermed. Her af dette viede vand tager heele geistligheden saa meget, som de meener heele aaret igiennem at have nock udj til vie-vand. En liden halfvoxen dreng *kom løbende* i bare skiorte, saa snart VICE-PATRIARCHEN var gaaet fra vielszestædet, og styrtede sig liige ud i vaagen og svømmede strax op igien. Endeel hafde needen for paa strømmen hugget sig vaager paa iisen, hvor de ginge ud at bade sig i det hellige afflydende vand. VICE-PATRIARCHEN og heele geistligheden gick da i forrige orden tilbage til kircken, som de vare gangne ud af.

d: 21. Spiisde Jeg hos Førsten MENSCHICOFF, som beboer en stoer prægtig gaard i dend Tydske SLOBODE eller forstad; alting var vel prægtigere, sampt madden bedre tillavet hos Ham, end hos de andre fornemme Ryssziske Herrer og BOJARER. Der blev og spiist paa et skiønt Sølftaffel; icke dis mindre skinner dog de gamle Ryssziske maneerer meget igiennem.

d: 25. Effter lang ophold og megen ansøgning kom dend dag bud til mig fra GROSZ-CANCELER GABRIEL IWANOWITZ GREV GALOFKIN saa og VICE-Riigs-CANCELER PETER POULOWITZ SCHAPHIROW i mit huus, ladendis mig viide, at de hos mig i mit huus for første gange vilde holde hemmelig samtale og samling med mig om min Kongis forrætninger. Og, som Rysszerne udj alting staar paa deris høihed og ære, saa loede de mig med samme viide, at de vel vidste, at første hemmelig samtale burde skee udj GROSZ-CANCELErens huus. dog for at spare tiiden, vilde de self komme til mig.

GROSZ-CANCELEREN GOLOFKIN [1]) er en gammel, høj, smal, dog anseelig mand, som intet sprog uden Rysszisk forstaar og er af meget middelmaadig forstand, er af TSAREN giort til Greve, og siden af den *Rommersche Keyser till* Riigs-Greve. Hand, som alle

Storkansler. Greve Gavriil Ivanovitsch Golofkin.
(Efter Portræt i Beketofs Samling.)

---

[1]) Gavriil Ivanovitsch Golofkin, f. 1660, † 1734, blev efter Feodor Golovins Død 1706 sat i Spidsen for Udenrigsministeriet og hædredes efter Sejren ved Poltava med Udnævnelsen til Storkansler. Af Kejser Leopold var han bleven ophøjet i Grevestanden. Han var af fornem Æt, beslægtet med Peter den Store selv gennem dennes mødrene Slægt Naryschkinerne og stod i nært Forhold til ham, jfr. Sbornik i. r. i. o., LX, og Sch. Den med Juel samtidige engelske Gesandt i Rusland Charles Whitworth karakteriserer ham i „A account of Russia as it was in the year 1710" som „a gentleman of good sense, very devout, and has the general character of a man of honour: No one ever complained of his cruelty and injustice, though some think, he is not resolute enough in opposing that of others." Man synes at være enig om, at han i Forretningsdygtighed stod tilbage for sin Vicekansler Schafirof.

Rysszer, er meget paa sin ære og anseelsze, saa der er alleene dend forskiæl paa Rysszerne fra forrige tiider og nu, at de nu vel veed, hvad ære dem tilkommer baade at give og tage, men forglemmer, at give andre det, dem tilkommer, under skin af misforstand, at de ej bedre veed eller ere underrættede. Til exempel her paa hendte det sig, at Jeg nogle dage herefter skickte en MEMORIAL hen til GROSZ-CANCELEREN, og paa titelen alleene skrev: Hoch-wohlgebohrner, derpaa hand loed mig siige, at hand icke vilde tage imod noget brev af mig, med mindre hand fick dend titel: Hochgebohrner Hr. Graf, som dog alleene tilkommer Riigs-Førster[1]).

VICE Riigs CANCELEREN SCHAPHIROW[2]) er en lav tyck mand, hvis forfædre har været Jøder, men hans Fader og han ere omdøbte. Hans børn og hand seer og meget Jødisk ud. Der findis og vel de, der forsickrer, at hand endnu hemmelig er en Jøde. Forresten er hand, som alle de andre meget opblæst og stolt, og bruugis meget udj TSARENS forrætninger, ellers en fornufftig mand, og taler saa vel Tydsk som hans Modersmaal. Hand er og goed at komme til rætte med, har og temmelig erfarenhed udj udenlandske sager.

d: 27. Indfandt Jeg mig til et bryllup, til hvilcket mig TSAREN dagen tilforn hafde ladet indbyde, der gick til paa effterfølgende maade: Ved bryllupet hafde TSAREN bestillet til MARSCHALCK GENERAL MAJOR DOLGOROUKY, hvilcken førte i haanden en lang MARSCHALKS stav, med rødt klæde overtrucken, og en sløiffe hviide baand der-

---

[1]) At Golofkins som overhovedet de russiske Diplomaters Selvfølelse ved den store Forandring i Rigets Anseelse efter Poltavasejren steg paa en for andre Landes Diplomater ubehagelig Maade giver Juel et nok saa betegnende andet Eksempel paa i et Brev til Sehested af 6. Febr. 1710 i følgende Ord: La Bataille de Poltava a tellement enflée les coeurs des gens icy, qv'ils ne se connoissent plus; ils ne songent qv'à recevoir des honneurs, sans en rendre, il n'y a qve le Czar luy même, qvi est sans façon et dans son assiette ordinaire. Qvand le Gr: Chancelier m'ecrit, il ne met qve „dienstwilliger" sans mettre seulement „Diener", comme on écrit à l'ordinaire à son Rentier; il me semble, que c'est traitter un Ministre d'une tête couronnée assès cavalièrement. (Juels Kopibog i Rigsarkivet.)

[2]) Jfr. Noten S. 98.

paa bunden; hand hafde et hviidt tafft om armen. Ved Ham var altiid 4 skaffere, som hafde røde tafftes sløiffer om armene, nock en forskiærer ligeleedis med hvidt tafft om armen. Der Brud og Brudgom nu vare færdige at gaae i kircken, da, som det er maneer udj Rysland, at Brudens Fader og Broeder, om de lever, og ere tilstæde, leeder hende udj Kircken, hvis icke, da toe andre i deris stæd, |: ligeleedis skal ogsaa Brudgommen af sin Fader og Broeder

Baron og Vicekansler Pjotr Pavlovitsch Schafirof.
(Efter Portræt af Gratschef.)

føris frem, om de ere levende :|, altsaa hafde TSAREN self paataget sig, for at giøre Brudeparret dis meere ære. at være ndj Brudens Faders stæd og befoel mig, for dend tiid, at være Brudens Broeder, hvilcket blev holdt for en stoer ære for mig. Effter at Bruden, fuldt af toe OFFICEERER, var gaaen tilfods til Kircken, som var tæt ved Bruudehuuset, tog TSAREN og Jeg imod Hende i Faders og Broeders stæd ved kirckedørren, og førte Hende ind i Kircken til vielszestædet, hvor hun blev stillet paa dend venstre haand af

Brudgommen, som hos os i Dannemarck. Præsten kom da frem, og røgte med røgelszekarret for alle billederne, Brudeparret og almuen, og derpaa gav hand Brudgommen og Bruden hver sit voxlius i haanden, som de og med haandkys tog af Ham. Præsten holdt self et lys i haanden, imedens hand læste; paa gulvet imellem Ham og Brudeparret laae et stycke hvidt Damask. Imidlertiid hand saaleedis læste over dem, blev imellemstunder effter sædvane af DIACONEN eller Degnen siunget et GOSPODI POMILUI det er KYRIE-ELEJSON. Derpaa tilspuurte Præsten de tvende, som skulde vies, om de vilde have hin anden, og, da de svarede Ja, gav Bruden Brudgommen sin ring, og hand hende igien sin, som i Dannemarck til fornemme vielszer er bruugeligt. Strax derefter blev frembaaren tvende krooner, og dend eene af Præsten sadt paa Brudgommens hoved; dend anden skulde have været sadt paa Brudens hoved, om hun hafde været Jomfrue, men som Hun tilforn hafde været gifft, og var nu Encke, blev hun nu ej kroonet. Saa gave de hver andre hænderne, og imidlertiid vendte Præsten sig fra dem, men kom strax frem med et lidet spitsglas rødviin, og drack Brudeparret til. Brudgommen tog imod glasszet, og drack Bruden 3 gange til. Hun giorde Ham og hver gang beskeed[1]), det overblevne i glasszet drack Brudgommen ud. Derefter slog Præsten kaars over dem, og bar et CRUCIFIX frem, hvilcket de begge kyste paa. Saa var vielszen til ende, hvilcken skeede gandske og aldeelis uden ringeste andagt, og med saa forfængelige lader, som det kunde have været paa et almindeligt stæd, i det alle folck i kircken larmede, snackede, loe, ja skieldte paa hinanden.

Der vi nu komme hiem af kircken, blev Brudeparret sadt til bords under en himling, Forskiæreren ved siiden af Bruden, og dernæst ved samme bord alt Fruentimmeret. Ved det andet bord tvert over for, blev Brudens Fader og Broeder, eller TSAREN og Jeg, som stoede Bruden i Faders og Broders sted, iliigemaade under en trucken himling sadte til bords, og Brudens venner ved baade siider af os. Encke-TSARINDERNE med heele Hoffstaten sadde i et andet kammer for sig self og spiiste. Under maaltiidet be-

---

[1]) At gøre Besked vil sige at drikke dens Skaal, som tilbringes én.

gyndte MARSCHALKEN først Brudeparrets skaal, siden Brudens nærmeste venners skaal, hvilcke, imidlertiid de bleve druckne rundt om, maatte TSAREN og Jeg staa op, saa længe vor skaal, som Brudens nærmeste venners, blev drucken, og endelig tacke derfor. Siden blev drucket MARSCHALCKENS skaal, dernæst Skaffernes, og allersidst Forskiærerens skaal, siden i flæng.

Effter maaltiid blev dantzet over alt Pohlske dantze, som hos os, først sagte, dernæst liidet lystigere, og siden en Springedantz, og altid 3 par af gangen. Det dantzende par buckede først for ald Brudeskaren, dernæst for sig self indbyrdis, ginge saa need til dend neederste ende i stuen, buckede sig atter for Fruentimmeret, gick saa tilbage igien til den stæd, hvor de begyndte fra, og igientog samme bucken og ærbødighed, som de første gang der hafde giordt, hvorefter da dantzen først gick an ræt smuckt. MARSCHALCKEN med Bruuden og toe andre af Brudgommens venner dantzede først, saa at MARSCHALKEN hafde fordantzen første gang, siden TSAREN og Jeg, som udvalte til Brudens Fader og Broeder. d: 30. Var GENERAL LIEUTENANT ALLART[1]), Ridder af SANCT ANDREAS, som har ord for at være en med de bæste af TSARENS GENERALER, og udj træfningen ved PULTAWA hafde holdt sig vel, saa hand derfor havde goed berømmelsze, hos mig, og besøgte mig; hand var en indfødt Preusszer, tilsiune en fornufftig og reddelig mand.

Om efftermiddagen spiiste TSAREN hos ENVOJÉ GRUNDT, hvor Jeg da og var tilstæde. Der hendtis en merkelig ting, som Jeg ej vil forbigaae. TSAREN har en mundkok, nafnlig JOHAN von felten[2]), føed i Grevskabet Delmenhorst. Som samme er meget

---

[1]) Ludvig Nikolai Allardt eller Hallardt havde ved lang Tids Tjeneste i Ungarn erhvervet sig Ry for at være en dygtig Ingeniørofficer, da Kong Avgust overlod ham til Peter, hos hvem han blev Gen.-Major i Fodfolket. I Slaget ved Narva faldt han i svensk Fangenskab, hvoraf han udløstes 1705. Han var en af Peters mest benyttede Officerer, hædredes efter Slaget ved Poltava med Andreas-Ordenen, blev saaret under Belejringen af Stralsund og døde som General og Baron 1728. (Sbornik i. r. i. o., L og LX, Br. russ. H., Sch., P. T.)

[2]) Hans (Johan) Hansen eller Ivan Ivanovitsch v. Felten, Overkøkkenmester hos Peter og den første Restauratør i St. Petersborg, f. 167., død 173. (Sbornik i. r. i. o., LXII.).

kildern[1]) og ond Svensk[2]), fixeerer TSAREN ham altiid med kildren, og kalder Ham en Svenske, da hand dog ellers er i stor naade og anseelsze hos TSAREN, hvilcket da ogsaa skeede, at TSAREN saaleedis skieldte og kildrede ham, hvorpaa hand undløb og tog sin tilflugt til mig, beedendis, at Jeg med min forbøn skulde formaa TSAREN til ej meere at kildre ham; men TSAREN tog mig ordet af munden siigendis, at Jeg ej skulde bede for Ham, saasom hand var en Svenske, og da kocken raabte nej, og at hand var føed i Delmenhorst, sagde TSAREN: Du er en Svenske, thi Du er føed i BREMEN udj VERDEN, uden Tvifl dermed sigtendis paa ENVOJÉ GRUNDT, som er kommen derfra og født der.

d: 31. Som dend, af TSAREN til Konge over Samogiterne giordte, Frantzosz WIMENI, hvorom tilforn ved DATUM af 1. JAN: viidtløfftig er meldet, ved døden af drick udj den forommelte SLAWEN var afgangen, da, som TSAREN for alle sine huusgesinder |: og samme WIMENI var anseet for een af dem :| har synderlig omsorg og ved dødsfald, om hand er tilstæde, altiid self følger endog dend ringeste til jorde, loed hand bestille dend merckeligste begravelsze for samme WIMENI, som nogensinde kand være skeet. TSAREN, Førsten[3]), GENERAL ADMIRAL APRAXIN, og hans Broder GENERAL GOUVERNEUR udj CAZAN[4]), Grosz og Vice-CANCELEREN, COMMANDANTEN her af staden, og mangfoldige andre fornemme Herrer fuldte Ham til jorden, alle med sorte kapper paa, siidende paa, ved DATUM af d: 1 JAN: ommelte, SAMOJEDISKE slæder med Rinsdyr for, og en SAMOJED bag ved hver. Slæderne vare giordte af toe lange stycker træe med nogle tvertræer over, og der en fiæl oven paa med noget lidet høe bestrøet, hvor de alle sadde udj. TSAREN, som heele resten, hafde en sort kappe over sine bruune daglige klæder, og et sort floer paa sin daglige hue. I denne orden blev dend afdøde ført ind i dend CATHOLske kircke, som ræt smuck af sten er opbygt i dend Tydske

---

[1]) Let at drille, saare.
[2]) Ond Svensk ɔ: Svenskehader.
[3]) ɔ: Menschikof.
[4]) Pjotr Matfejevitsch Apraksin, f. 1659, Bojar og Senator, senere Greve og Præsident i Justits-Kollegiet, havde 1708, da Peter delte Landet i 8 Gouvernementer, faaet Bestyrelsen af Kasan. Han døde 1728. (Sbornik i. r. i. o., LX; Sch.)

forstad, thi hand var CATHOLSK, hvor da blev siungen og prædicket over Ham af en JESVIT. Hvor latterligt et siun denne hen og tilbage kiørsel gav, er icke læt at beskriive.

Efftermiddagen kom TSAREN med GROSZ og Vice-CANCELEREN til mig i mit huus til hemmelig samtale[1]), hvilcken, da dend var endt, bleve de hos mig til om afftenen klocken 8.

FEBRUARIUS.

d: 2. Endelig effter lang forhaling og ophold blev ENVOJÉ GRUNDT opført til afskeeds AUDIENCE paa følgende maade: Hannem blev sendt fra TSAREN tvende lugte vogne, hver med 6 heste bespendt, dend eene gammel, som var TSARENS, dend anden nyere, tilhørende Første MENZICOFF; klocken 10 kom PRISTAWEN, som var en Ofverst LIEUTENANT af PREOBRASCHENSKY GUARDEN, og sagde Ham sit ærinde, at hand var sendt af TSAREN, for at afhente Ham. ENVOJÉEN gav Ham haanden hos sig i sit huus, men udj vognen, hvor de begge sadde sammen, gav PRISTAWEN Hannem haanden. Udj Førstens lugte vogn, sadde dend Kongl: Danske COMMISSARIUS, BOUTENANT ROSENBUSCH[2]), og dend Kongl. LEGATIONS SECRETAIRE MONS^R Schowboe, og kiørte saa op til slottet; ved ENVOJÉENS op og hiemfart fra slottet og saa langt paa vejen, som de kunde recke, stoed SIMONOWSKY Regimentet i gevær med flyvende fahner, og rørte deris trommer, hvor ENVOJÉEN kiørte forbj.

Det er merckeligt, at TSAREN loed under vejs adskillige gange sende ordre paa sin gammelRysszisk, at de med ENVOJÉEN skulde holde stille, og atter, at de skulde kiøre fast til, for at lade see

[1]) I denne proponerede Tsaren en Forening af Danmarks og Ruslands Flaader for at gøre Landgang 3 Mil fra Stockholm, hvilket Forslag efter Dolgorukijs Beretning var sket i det danske Konsejl, i Særdeleshed af Geh.-Raad Wibe. Juel optog det til Reference, da han ingen Besked havde faaet derom, men bad Tsaren dog ad interim sørge for, at der var Proviant til Kongens Flaade, ligesom han mindede om de til Flaadens Udrustning højst fornødne Subsidier. (Juels Relation til Kongen af 6. Febr. 1710.)

[2]) Omtales nærmere i det følgende.

sin højhed og myndighed, thi det er at mercke, at TSAREN og alle Rysszerne ingen af de gamle Ryssziske maneerer forlader, som kand tiene til deris Højhed, men alleene nu beflitter sig paa at lære andre, til slig deris ære og anseelsze at vedligeholde og formeere tienende, maneerer.

AUDIENTZ Salen var over alt paa gulvet og veggene belagt og beklædt med Persianske Tapetzerier. Paa dend højre Haand i dend øfverste ende af salen stoed et bord med et bestucket teppe, hvor over var en himling; ved venstre siiden af samme bord stoed en lændestoel gandske oversadt med nogle tusinde ORIENTALske Demanter eller steene af adskillige farver. Samme stoel var giort A° 1636 til TSARENS Fader ALEXIUS MICHAILOWITZ[1]), hvilcket stoed udsyet paa LATHNE midt paa Rygstycket af samme stoel, ellers var dend gandske overbeslagen med guld, hvor udj steenene vare fæstede. Ved dend højre siide af bordet stoed TSAREN med sit blotte hoved, heldende sig op til *boordett*; der vare trende trappetrin til boordet.

ENVOJÉEN, kommende til Salsdørren, blev imodtagen af en kammer Herre, som førte Ham hen til trappetriinene, der ginge op til bordet, hvor Hannem blev sagt, at, efftersom alt en anden ENVOJÉ var kommen, som skulde afløsze Ham, TSAREN da effter hans Herris forlangende vilde forlove Ham. Hvorpaa da ENVOJÉEN giorde sin tale til TSAREN, uden at opregne Hans gandske titel, efftersom sligt tilforn var aftalt, saavelsom og at ENVOJÉEN ej skulde være forpligtet, at aflegge sin kaarde ved AUDIENCEN, som ellers burde, at skee, effter een derom imellem TSAREN og Hans MAJT af Danne℞ Kong CHRISTIAN den femte, Højlovlig ihukommelsze, giordte TRACTAT. ENVOJÉEN giorde sin tale paa Tydsk ord for ord, som hand dend anden dagen før sin AUDIENCE skrifftlig hafde indgivet. Thi udj Rysland vil de have saadan offentlig tale først skrifftlig, førend de tillader en ENVOJÉ til AUDIENCE, som dog baade er ubilligt, og paa andre stæder usædvaanligt. Det giøre de af dend aarsag, at de forud kand viide, om intet der udj findis, som kand være ubehageligt. Imidlertid blev alt TSAREN stille staaende

---

[1]) Aleksej Michailovitsch, f. 1629, † 1679, regerende Tsar fra 1645.

ved bordet, og effter at talen var endt, blev ENVOJÉEN af Grosz CANCELeren Grev GALOFKIN overgiven TSARens Afskeedsbrev til Kongen, med det stoere Ryssziske segel for, indsvøbt udj et rødt stycke tafft; derefter blev Hand tilladt at kyssze TSARens haand, som bad Ham helsze Hans MAJESTET Kongen af Dannemark. Desligeste kyste dend Kongl. Danske COMMISSARIUS ROSENBUSK og dend Kongl: LEGATIONS SECRETAIRE SCOWBOE, som hafde været hos ENVOJÉen, og nu ligeleedis skulde hiem, TSARens haand. ENVOJÉen gick derpaa baglends ud af Salen, steeg i sin vogn, og blev hiemført igien udj forrige orden.

TSARen loed anrætte for ENVOJÉen et giestebud udj hans eget huus, og blev da frembaaren, som til alle Ryssziske maaltiider, først salt mad, dernæst steeg, og siden Søbemad, alt udj sølffadde, giordte paa gammeldags maneer. For ENVOJÉen blev lagt et stoert par Knive med guldskaffter, og en stoer guldskee, men for de andre giester gemeene sølfskeer, Ofver borde blev af stoere forgyldte Sølf-POCALer drucket først Kongens skaal af Dannemarck, siden TSARens, dernæst Dronningens skaal af Dannemarck, siden KronPrintzens skaal af Dannemarck, og KronPrintzens af MOSCHOW, det Kongelige huusis skaal af Dannemarck, og det TSARiske huusis skaal af Rysland, saaleedis at Dannemarck altiid blev forresadt Rysland.

TSARen giorde ENVOJÉEN GRUNDT dend ære, før hans afreise, at forære Ham med sit PORTRAIT eller billede, besadt med Demanter, som dog ickun vare af ringe værdj formedelst deris slæthed og feile. Rysszerne har taget dend maneer, at forære til alle fremmede gesandter, før deris hiemreise fra deris Hoff, Sobeler, i stæden ved andre EUROPÆISKE Hoffer en vis SUMMA penge bliver given. Men her, for at spare paa penge, saasom TSAREN har Soblerne for intet udj sit CANCELIE, hvor de af SIBERIEN aarlig bliver indleveeret, giøre de deraf foræringer til fremmede, som meldt er. Og saaleedis fick ENVOJÉ GRUNDT for dend foræring, som Ham med rætte tilkommer som Gesandt, 100 par Sobeler. Men, som hand var bange, at hand ej skulde bekomme sin værdj for dem, udvirkede hand det, at de igien toge imod Soblerne, og der i stæden for gave Ham tusinde Rubler.

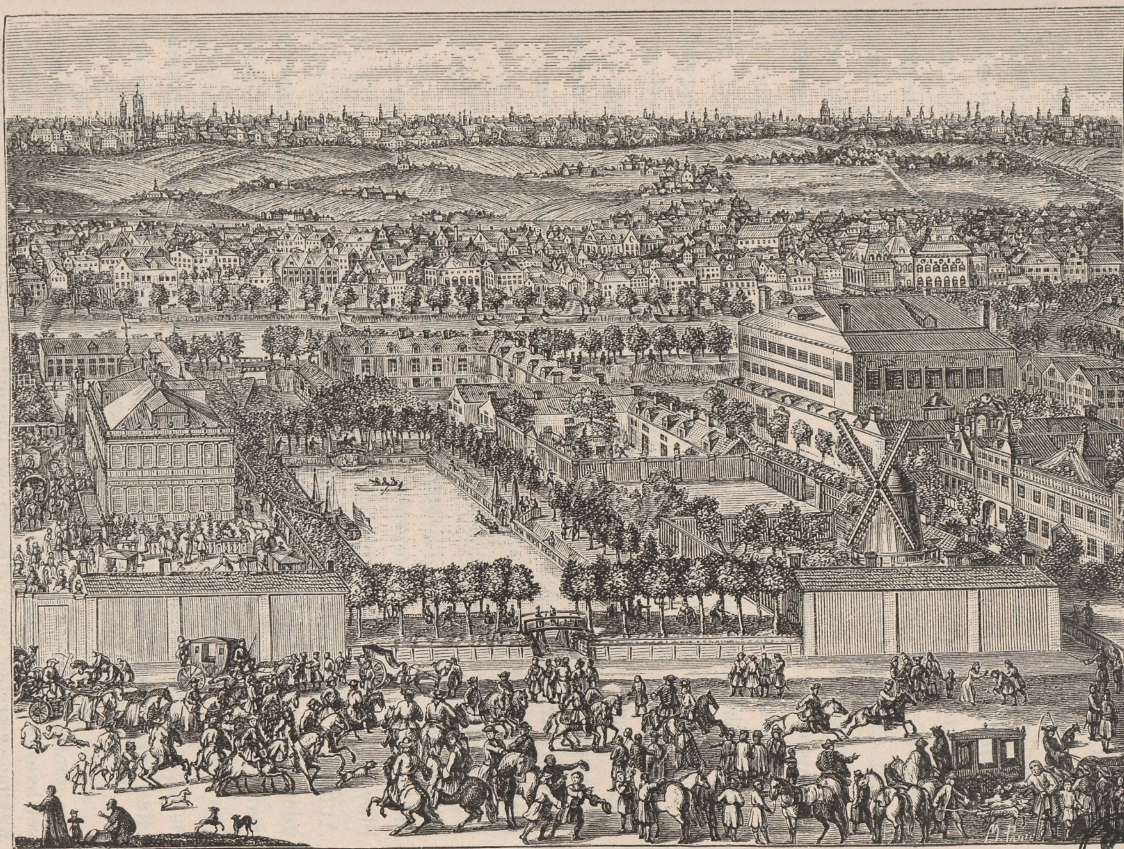
d: 5. Foer TSAREN rundt om i dend Tydske Forstad[1]), hafde ladet spende nogle og halftrediesindstyve slæder faste tilsammen uden heste, men alleene ti heste for dend første slæde, paa hvilcken hand sielf sad. I de andre slæder vare alle de fornemmeste Herrer af MOSCHOW, hvilcket gav et sælsomt siun, naar de foere omkring hiørnehuuszene, hvor ved slengren væltede da een da en anden. Saa snart de veltede vare opreiste, varede det ickun til første hiørnehus, da 10, 12 og undertiiden fleere veltede igien. Saadanne COMEDIER spiller TSAREN undertiiden, og, som før er meldt, naar hand endogsaa har de alleralvorligste sager under hænder, som hand self dog maa forrætte, thi alting saa vel tillands, som tilvands maa hand self bestille og beskicke, foruden de daglige Stats og Riigets forrætninger; thi af sine vankyndige og grove Ryssziske undersaatter har hand lidden behielp, mens derimod er hand begavet [med] saa stoer fuldkommenhed af forstand, og viidenskab, at hand det og self alt kan regiere.

d: 10. Saasom Jeg hafde faaet adskillige forrætninger fra Hans Maj^t min Allernaadigste Herre og Konge, begav Jeg mig morgenen tiilig ud til en forstad, kaldet PREOBRASCHENSKY, omtrent toe WERST fra dend Tydske forstad eller SLOBODE, hvor TSAREN holder hoff paa en liden ringe og uanseelig gaard, omtrent som en Præstegaard i Norge, bygt altsammen af træe. Porten derpaa er altiid lugt og besadt med vagt, saa ingen kand komme ind, ja det endog er vanskeligt, at blive anmeldt. Paa samme gaard lever TSAREN saaleedis med trej eller fiire omkring sig, icke saa meget formedelst forrætninger, som for at være frie for ald overløb.

Omsiider efter lang forhaling kom Jeg ind og anmeldte TSAREN mit ærende. Hand befoel mig, at holde sammenkomst og samtale med hans MINISTRER samme dag. Derpaa Jeg ogsaa foer hen til GROSZ-CANCELER Grev GALOFKIN, og tilliige med Ham og VICE-CANCELEREN holdt samtale om min Kongis forrætninger. Grosz

---

[1]) Moskvas tyske Slobode eller Forstad var Tumlepladsen for Peters Ungdomsfornøjelser, og ved dér at iagttage de fremmede Haandværkeres Arbejder havde han lagt Grunden til sine tekniske Interesser og Færdigheder og erhvervet Lysten til at øge sine Kundskaber ved Udenlandsrejser.

Moskvas tydske Slobode eller Forstad.

(Efter Stik af Henrik de Witt fra Begyndelsen af det XVIII Aarhundrede.)

CANCELeren gav mig haanden udj denne og andre samlinger, naar de skeede udj hans eget huus. Endelig blev besluttet, at Jeg morgenen derefter skulde have stille og ej offentlig AUDIENCE, hvorpaa Jeg da begierede, at en kammerHerre i det ringeste maatte sendis for at henføre mig til denne AUDIENCE hos TSAREN, men mig blev ej bevilget højere end en SECRETAIRE. Derpaa foer Jeg da hiem.

Offentlig AUDIENCE med sædvaanlige højtideliigheder at erlange, dertil kunde Jeg det med ald ansøgning og møje ej bringe. Aarsagen, af hvilcken de toge anledning, at negte mig sligt, var denne, at mit CREDITIW til TSAREN ej var beseglet med Kongens det stoere CANCELLIesegel, og ej derpaa skrevet TSARENS fulde titel, men var alleeniste, som en haandskriivelsze, forseglet med Kongens CABINETsegl, efftersom det var skrevet og DATEERet paa Kongens reise til Italien. Jeg tog derfor af Grosz-CANCELeren skrifftlig forpligt, at slig stille AUDIENCE ej skulde komme mig til hinder, men Jeg frit maatte til sin tiid paastaae offentlig AUDIENCE. Der til betiente Jeg mig af følgende MOTIVER: Den forevending, *som de brugte for att negte mig offentlig Audience*, var i sig selv af ingen værdj, saasom hvercken titel eller segl giver saadanne breve saa megen krafft, som Kongens egenhændig underskrifft. Men Jeg maatte lade mig beqvemme, saasom omstændigheden af tiiden udfordrede *ey att giøre om dette og meere andett stoer viitløftighed.*

d: 11. Da Jeg om morgenen tiilig saae, at ickun en SECRETAIR blev sendt af Grosz-CANCELer GALOFKIN for at hente mig til AUDIENCE, saa vilde Jeg heller, efftersom aldting dog skulde være uden ald højtiidelighed, gaae alleene, hvorfore Jeg loed bemelte SECRETAIRE viide, at Jeg endnu ej var færdig, hand skulde ickun fare forud, om en tiime vilde Jeg følge, hvorpaa hand og foer bort[1]). Noget derefter foer Jeg ud til PREOBRASCHENSKY SLOBODEN eller forstaden, hvor TSAREN sig udj sit forommelte og beskrevne

[1]) Juel omtaler senere, at denne Sekretær var Kurbatof. Denne var vel hverken af høj Rang eller fornem Herkomst, men havde som en Slags Kabinetssekretær hos Peter en saa betydelig Indflydelse, at Landets fornemste dengang bejlede til hans Gunst, hvorfor det vel næppe har været heldigt for Juel just at vrage hans Ledsagelse af formelle Hensyn (jfr. Solovief XVI, 6—7).

ringe huus befandt. Saasnart Jeg ankom for dørren, mødte mig dend forommelte Secretaire, førende mig ind i en gaar[d] kaldet Galoffkins gaard, omtrent 100 trin fra Tsarens lidet huus. Derefter blev mig sendt bud fra Grosz-Canceler Galoffkin, at det var tiid at komme. Jeg kiørte da derhen, og Secretairen gick for an. Der Jeg nu kom ind i det næste kammer for ved Tsarens, kom Grosz-Canceler Galoffkin, og tog imod mig, førte mig saa ind til Tsaren, som stoed endnu half iklæd med sin nathue paa, saa som hand intet skiøtter om, eller i det mindste anstiller sig, som ej at agte om slige ceremonier eller giøre noget væszen deraf. Der er ej heller ved hans heele Hoff enten Marschalk, Ceremoniemester eller kammer Junckere, saa denne Audience var liigere en besøgelsze end en Audience. Tsaren begyndte strax at tale om vigtige sager, saa der ingen viidere complimenter bleve brugte, men der begyndtes strax i Vice-Cancelerens medoverværelsze en overlegning om Statssager, ved hvilcken vj ginge frem og tilbage paa gulvet at spatzere, snart stoede, snart sadde uden nogen orden[1]).

[1]) De Statssager Juel hentyder til, maa det ikke just have været behageligt for ham at fremføre. Inden han, forsinket af Svenskerne, havde truffet Tsaren, var Traktaten bleven sluttet i Kjøbenhavn uden at Subsidierne deri udtrykkelig stipuleredes. Ikke desto mindre var det stadig paalagt ham som en Hovedpligt at minde Tsaren om disse. Hermed begyndte han ogsaa i denne Samtale idet han pointerede, at Flaaden ellers umulig kunde ekviperes, hvorfor Værket vilde tabe sin Succes og Kongen prostitueres. Peter bemærkede først, at han kunde ikke tro, at Kongen manglede Penge, da Landet i mange Aar havde haft Fred, og „Commercien“ florerede, hvortil Juel imidlertid svarede, at Danmark p. G. af Sverrigs Urolighed og Gottorpernes Intriger havde maattet holde en Armé som i Krigstid, at Kongen fandt Gæld ved sin Tiltrædelse, og „Commercien“ kun gav liden Profit, takket være engelske og hollandske Kapere. Derefter gik Russerne lige løs paa det ømme Punkt, at der i Traktaten ikke var talt om Subsidier, og her indskrænkede Juels Hovedargument sig til, at Kongen for at angribe Skaane før Vinteren havde skyndt sig at slutte denne uden at spilde Tiden med flere Expresser for at stipulere nærmere om Subsidierne, men at de danske „giorde sig desto mere Haab om Assistance af penge, som de genereusement haffde sluttet og ladet alting ankomme paa Czarens gode willie.“ Peter vilde ikke ganske afslaa Assistance, men først se Tyrkernes Rustninger an, og da Juel truede med, at det saa ikke blev til noget med Flaadens Ekvipering, lovede han at gøre,

Dette forommelte TSARENS huus, hvor Jeg hafde denne AUDIENCE udj, ligger udj en forstad kaldet PREOBRASCHENSKY SLOBODEN, saasom PREOBRASCHENSKY Regimentet, som er TSARENS fornemmeste GUARDE, har der deris bracker og huusze, naar de ere i MOSCHOW, og naar de gaar i marcken, boer deris koner og børn der. Midt iblant dissze bracker staar TSARENS huus paa en liden backe, opbygt af træe, hvor omkring staar nogle faae METALLstycker plantede.

Jeg var dagen tilforn af en Normand, som var CAPTEIN ved TSARENS floede, nafnlig WESSEL[1]), indbudden til hans bryllup, men om morgenen, som bryllupet skulde skee, sendte TSAREN bud til mig, at Jeg og alle de indbudne giester skulde forføje mig hen til Først MENSCHICOFFS huus, hvor bryllupet skulde skee, saa Brudeparret med deris anstalt derover ej kom udj liden forvirring. TSAREN var self MARSCHALK til samme bryllup, og Jeg efter ryszisk maneer Brudgommens Fader. Til de fleeste brylluper er TSAREN self gierne MARSCHALCK, for ej at være bunden til længe at sidde stille paa et stæd; thi hand kand ej længe blive ved een ting uden uroelighed i sindet. TSAREN, som MARSCHALK, kom self med sin MARSCHALKstav i haanden og hendte Brudeparret af til bryllup og vielsze. Alting gick der lystig til; der blev dantzet i flæng af Herrer og Fruer, piger og tienere. TSAREN der, som fleere stæder ved slige samlinger, beviiste mig adskillige stoere og særdeelis kiendetegn af naade for mig. TSAREN sielf fuldte og Brudeparret hiem om afftenen. Paa gaden langs veyen blev drucket og dantzet lystig om med MUSIQU og spil.

---

hvad han kunde, idet han tilføjede „med skiemtsom, venlig Mine", at han jo kun var et Menneske og ingen Gud for at gøre umulige Ting, medens Schafirof lod falde en spydig Bemærkning om, at naar de danske ikke vilde gøre deres bedste, kunde Russerne ikke for det. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Hjælpetropper var disse dog mere imødekommende. (Juels Relation til Kongen af 13. Febr. 1710.)

[1]) Henrik Wessel, f. 1678, en ældre Broder til Tordenskjold, der endnu 1723 førte en russisk Fregat, men ikke længer findes paa Officerslisten for 1726, og som skal være døde i Trondhjem mellem 1735 og 1741 (jfr. Norsk hist. Tidsskr., 2. Række, IV, S. 438, og V. Berch: Schisneopisanija pervych rossiiskich admiralof I, 125, jfr. 22).

d: 15. Efftermiddagen sendte GROSZ-CANCELER GALOFFKIN udj TSARENS nafn SECRETAIRE OSTERMANN[1]) til mig og loed mig indbyde til dend højtiid, som dagen derefter ved dend Engelske ENVOJÉ WITHWORTS[2]), som hafde faaet AMBASSADEURS titel af Dronningen af Engelland[3]), opførelsze til AUDIENCE skulde holdes, der at anhøre dend undskyldning, hand der paa Dronningen af Engellands vegne skulde offentlig aflegge for dend vold, som TSAREN paaastoed udj LONDON sin AMBASSADEUR H[r] MATFEOW derudi at være vederfaret, at hand, da hand uden at betale sine gieldener vilde bortreise, med magt blev anholdt af dem[4]).

d: 16. Blev bemeldte AMBASSADEUR fra Engelland afhendt til for-

---

[1]) Den siden noksom bekendte russiske Statsmand, Greve og Udenrigsminister Heinrich Johann Friedrich (i Rusland Andrei Ivanovitsch) Ostermann, f. 1686, død 1747.

[2]) Jfr. ovenfor S. 132.

[3]) Anna, f. 1665, † 1714, Datter af Jakob II af England, besteg Tronen 1702. I Aaret 1683 havde hun ægtet Christian V's Broder, Prins Jørgen (Georg) af Danmark, som døde 1708.

[4]) Det var en vanskelig Mission, Whitworth her havde faaet. Den russiske Gesandt i London Matfejef var paa Foranledning af nogle Kreditorer, der frygtede, at han skulde rejse hjem uden at betale sin Gæld, bleven arresteret paa offentlig Gade i London, og denne Fornærmelse havde nær faaet meget alvorlige Følger, thi Tsaren forlangte øjeblikkelig og streng Afstraffelse (ɔ: Henrettelse) af de skyldige og truede med i modsat Fald at hævne sig paa engelske Købmænd og Undersaatter i Rusland. Situationen blev meget betænkelig. Dronningen maatte tilskrive Peter, at hun befrygtede, at Landets Grundlove ikke tillod saa streng en Domfældelse, og henstille til ham, at han ikke maatte forlange af hende, som var Lovens Vogter og Beskytter, at paalægge en Straf, som Loven ikke bemyndigede hende til. Om det end havde sine Vanskeligheder at gøre en Enehersker dette begribeligt, lykkedes det W. at overvinde disse, og Peters Svar lød efter en af Juel indsendt Gengivelse saaledes: Es hatte zwar gebühret, dasz Ihro Königl: May[t] unsz nach unser verlangen völlige SATISFACTION gegeben, und die frewler auffs schärffste, wie in aller welt gebrauchlich, abgestraffen hätten, weile aber Ihro MAY[T] durch Sie, als Ihren AMBASSADEUR EXTRA-ORDINAIRE, sich gegen unsz entschuld:gen laszen, dasz dieselbe ausz Unzulänglichkeit Ihrer vorigen Rechte solches nicht haben thun können und deszwegen vors Künfftige dargegen ein neues Gesetze mit einmüthiger Zustimmung des PARLAMENTS gemacht, als nehmen wir solches für eine MARQUE Ihro gegen unsz tra[gen]der AFECTION, und eine SATISFACTION an, und werden unsern MINISTRIS befehl ertheilen, diese AFEAIRE mit Ihnen in CONFERENCE völlig abzuthun.

bemelte undskyldnings AUDIENCE hos TSAREN. Han hafde udj sit LIVERIE 6 PAGER til hest, 12 LAQUEYER gaaende for ved hans vogn *med 6 heste bespendt*, Kudsk og forriidere *waar* i røde klæder, med guldsnorer besadt. Hannem fuldte en stoer deel Engelske kiøbmænd. Hand blev afhendtet af een, saa kaldet, kammer-Herre, nafnlig SALTICOFF [1]), broder til dend eene Encke-TSARINDE [2]). Jeg mødte ogsaa effter TSARENS begiering. TSAREN stoed udj samme sal, i hvilcken ENVOJÉ GRUNDT hafde hafft AUDIENCE, og er forhen beskreven ved d: 2 FEBR:

Der AMBASSADEUREN nu ankom, gick hand liige op til TSAREN, som stoed med blotte hoved, uden at have hatt eller nogen ting hos sig til at sætte paa hovedet, midt imellem bordet og de trej trappe trin, som ginge op til thronen, saa hand stoed midt under himlingen, hvor ved hans højhed atter blev tagen i agt, thi dermed betog hand AMBASSADEUREN rom til at staae med Ham under himlingen, saa hand alleene stoed under dend yderste kant deraf. AMBASSADEUREN giorde sin tale paa Engelsk, og det med blottet hoved, og, effter at hand hafde endt sin tale, læste effter aftale imellem Ham og TSAREN dend Engelske SECRETAIRE MONSR WEISBRODT, som stoed needen for bemelte trende trappetrin, samme tale op paa Tydsk, og strax derefter blev dend af SECRETAIRE OSTERMANN paa Rysszisk oplæst. TSAREN svarte self AMBASSADEUREN paa Rysszisk, hvilcket VICE-CANCELER SCHAPHIROW forklarede Ham paa Tysk.

Viidere omstændigheder om denne AUDIENCE seeis af effterfølgende berætning, som siden udj adskillige sprog er gaaen i trycken, og lyder efter Tydske attryckninger saaledes: [3]).

Herved er endnu at mercke, at, førend AUDIENCEN skeede, var bleven holdt med AMBASSADEUREN adskillig overlegning om maaden

---

[1]) Antagelig Vasilij Feodorovitsch Saltykof, † 1730, der indtog en overordnet Hofstilling og 1730 optoges i Grevestanden (jfr. Sbornik i. r. i. o., L, LXI og LXII).

[2]) Praskovia Feodorovna Saltykof, jfr. S. 149.

[3]) Den detaillerede Beretning om Whitworths Audiens og Tale, som nu følger i Teksten, udelades her, da den som angivet findes trykt. Resultatet vil kunne ses af Peters i ovenstaaende Note aftrykte Svar.

af hans Audience. Hand hafde paastaaet, og det med goed føje, at tale med bedecket hoved, hvilcket blev afslaget under forevending, at Tsaren self med blot hoved vilde anhøre Ham og forsikre Ham, at her efter alle Potentaters Ambassadeurer det samme skulde vederfaris, hvorudover Tsaren og Ambassadeuren begge

Dronning Anna af England.
(Efter samtidigt Portræt af Kneller, stukket af J. Smith.)

ved Audiencen var barhovede. Thi Ambassadeuren, som vidste, at det var Hans Dronnings villie, at denne striidighed imellem Tsaren og Hende med første og jo før jo kierere skulde afgiøres, vilde ej forsømme denne leilighed, imedens Tsaren endnu var i Moschow, thi hand laae hver dag paa sin reise til Petersburg, hvorfore hand maatte lade sig beqvemme, til at staae ved Audiencen med blot hoved, ihvorvel, om det skulde være effter billighed, og

det som udj Wikeforts bog[1]) om Ambassader og beskrivelsze om slige Ceremonier beviises at være ræt, burde hand have talet med hatten paa hovedet, thi en Ambassadeur udj slige Audiencer herved forestiller sin Herris høihed og Majestet, og kand billig sætte sin hatt paa, omendskiønt den Herre, som giver Ham Audience, vil staae med blot hoved. Ellers merckede Jeg, at Ambassadeuren hafde sin kaarde paa siden ved Audiencen.

Imedens Jeg og fleere andre vare samlede udj en Sal paa slottet næst ved dend, hvor dend Engelske Ambassadeur skulde have sin offentlige Audience, og i forventelse af hans komme, som varede længe formedelst gaaende og kommende Couriers, liigeleedis som ved Envojé Grundtis opførsel skeede og ved dend er meldet[2]), viiste Vice Riigs Canceler Peter Pawlowitz Schaphirow os afskrifft af dend tale, hvilcken dend Engelske Ambassadeur skulde holde, og forhen er indført, saasom hand efter Rysszernis sædvane maatte give dend fra sig af aarsag, som ved Envojé Grundtis Audience er anført. Udj samme tale betydede mig Vice-Canceler Schaphirow, at Ambassadeuren fra Engelland over alt i sin tale gav Tsaren titel af Keyserlige Majestet[3]), ihvorvel Jeg sligt self strax merckede, igientog Hand dog det saa offte, uden tvifl for derved hemmeligen at give tilkiende, at Tsaren sligt af andre kroonede hoveder liigeleedis burde at nyde. Saa overmoedige var dette folck bleven efter dend lycke og fordeel, det var tilfalden i denne kriig, at de vilde giøre dette ord Tsar til Keyser eller Cæsar, da det dog er intet mindre; hvilcket for vidt-

---

[1]) „L'Ambassadeur et ses fonctions", udgivet af den hollandske Historiker og Politiker Abraham Wicquefort, † 1718. (Gr. Un. Leks.)

[2]) Side 169 f.

[3]) Først 1721 efter Freden i Nystad gav Senatet og Synoden Peter Kejsertitlen, som straks anerkendtes af Preussen og Holland og 1723 af Sverrig. Derimod vægrede Danmark sig længere (til 1732), idet det først søgte at knytte den Betingelse til sin Anerkendelse, at Rusland skulde garantere Kongen Slesvig, og at Hertug Karl Frederik af Holsten (der siden ægtede Peters Datter Anna), skulde forlade Rusland. Endnu senere anerkendtes Titlen af Tyrkiet 1739, England og den tyske Kejser 1742, Frankrig og Spanien 1745, og endelig Polen 1764. (Br. hos O. 486, Sch., Solovief, XVIII.)

løfftigere at anmercke, finder Jeg det ej utienligt herom følgende beretning at give:

Først er at mercke, at dend maneer, som over alt er bruugelig og vedtagen, til at skrive det ord TSAR med disse bogstaver CZAR er uræt, saasom det paa Rysszisk skrivis med dissze trende Bogstaver Царъ, hvilcke med LATIINE bogstaver betegnede ere TSAR. Hvad sig anbelanger det ord CZAR, som endeel vil viide sammendraget af CÆSAR, og skal betyde Keyser, er ganske falskt, saasom samme ord intet mindre betyder end Keyser, hvilcket alleene er en titel, som siden det Rommerske Monarckies undergang er blevet ved det heele Tydske Riige. At det ord TSAR bemerker alleene en Konge og ej en Keyser, kand med efterfølgende beviisligheder gotgiøres.

1. Udj Rysszernis SLAVONISKE Bibel, hvilcken efter dend Græckiske er oversaedt, kaldis alle Kongerne, som SAUL, DAVID, SALOMON ETC: alle med det ord TSAR, hvoraf nocksom seeis, at dermed ej Keyser betegnis, af hvilcke mand i det gamle Testamente ej engang vidste at sige.

2. Det SLAVONISKE, i MOSCHOW oplagte DICTIONARIUM, kaldet SLAVONICO-LATINO-GRÆCUM, forklarer TSAR ved REX og βασιλεὺς, TSARITZA REGINA, TSAREWITZ REGIS FILIUS, og TSARSTWO REGNUM, et riige; [og] saa findis det ord TSARSTWO, et riige, udj dend anden bøn af Fader vor i det Nye Testamente oversadt. Alle dissze ord have alle derisz oprindelsze af det ord TSAR en Konge, og beholder og noget af samme bemerkelsze.

3. PRÆFECTUS ACADEMIÆ KIOWIENSIS THEOPHANES PROCOPOWITZ[1]) en meget lærd og veltalende mand udj dend lyckønsknings-

[1]) Feofan Prokopovitsch, f. 1681, † 1736, en Mand af en sjælden Begavelse og glimrende Veltalenhed, var en af Peters mest hengivne og aandsbeslægtede Hjælpere ved hans Reformer af Gejstligheden i Rusland. Han havde studeret i katholske og protestantiske Lande, bekæmpede med udmærket Vid Jesuiterordenen, der havde søgt at hverve ham i Rom, men var ellers meget tolerant. Han blev 1711 Rektor i Kiev, derpaa Rejse-Konfessionarius hos Peter, siden Ærkebiskop først i Pleskov, derefter i Novgorod. Han var Peters højre Haand ved Udarbejdelsen af det „Gejstlige Reglement“, der blev Grundlaget for Ruslands ny Kirkeordning,

tale, som hand offentlig i hele ACADEMIETS nafn holdt til TSAREN, da hand efter slaget ved PULTAWA kom did, næfner tit det ord TSAR. Men, som samme tale, hvilcken er udj mit giemme, var paa SLAVONisk, fick hand af TSAREN befalning, dend samme paa LATIINE at at oversætte, udj hvilcken oversættelsze, saa snart det ord TSAR forekommer, forklarer hand det altiid med REX, Konge, som findis derudj snart paa hver anden linie. At hand udj samme oversættelsze adskillige gange betiener sig af det ord IMPERATOR, skal tagis i almindelighed for en Regentere, og ej hentydis til Keyser.

4. TSAREN kaldis i sin titel TSAR til CAZAN, TSAR til ASTRACAN, TSAR til SIBERIEN og andre fleere smaae Riiger. Nu er jo læt at slutte, at dissze smaa riiger ej kand have været Keyserdømmer, uden mand vilde siige, at hver af de smaa Konger, som derover hafde regieret, førend de komme under det Rysszіske Herredømme, hafde og været Keysere, hvilcket er urimeligt. Men da dissze smaa riger bleve lagde til Rysland ved sværd, finge TSARERNE af Rysland titel af Gros- eller Stoer-Førster, hvilcket siden utiidige hycklere af Sprogets ukyndighed og egen ugrundede fornufftes selfbedrageligheⅾ i anledning af det ommelte ord TSAR har vildet forandre til Keyser. Thi det, som nu er det Rysszіske Riige, har i gamle tiider bestaaet af mangfoldige smaae Kongeriiger og førstendømmer, hvilcke af WOLODIMAR[1]), ligesom det Spanske Riige af FERDINANDO CATHOLICO, ere bragte siden tilsammen under et Hoved.

At Rysszerne har et andet ord, end TSAR, til at betegne en Konge med udj deris Sprog, nemlig Король, COROL[2]), har ingen

og udnævntes 1721 til Vice-Præsident i den nyoprettede Synode. Ogsaa under de tre næste Herskere i Rusland forstod han at bevare sin høje Stilling. (Jfr. C. W. Smith: Russ. Litteraturhist., Kbh. 1882, S. 37 ff., og R. Æ.)

[1]) Vladimir den Store, † 1015, Søn af Svjatoslavs.

[2]) Russernes Udtryk baade for Konge, Tsar og Kejser stamme fra Vestevropa, og mærkelig nok alle tre fra Kejsernavn eller -titel. Korol (Konge), en Fordrejelse af Karl, stammer fra Kejser Karl V. Tsar, afledt af Cæsar, er indkommet gennem Byzantinerne til Rusland. Om end Tekstens Forfatter nu kan have Ret i, at dette Navn oprindelig ikke har haft den særlige Betydning af Kejser i Modsætning til Konge, er hans Benægtelse af, at Tsar overhovedet har haft nogen Forbindelse med Cæsar,

Krafft til undskyldning, saasom dette ords bemerckelse udj det Slavoniske sprog |: som er Moder til det Ryssziske, Polske, Bøhmiske, Ungerske og Cosaquiske tungemaal, liigesom det Latiine sprog er Moder til Italiensk, Fransk, Spansk, Portugieske og Lingva Franca :| nocksom er beviist at være Konge, og mand i dend fald meere bør see til Hovedsproget, end til det Ryssziske, som ickun er en Dialect deraf. Hvad sig det ord Corol anbelanger, da er det et Polsk ord, som aldrig findes udj noget Ryssziske Lexico, men er af det Polske Krul, Konge, paa samme maade, som udj det Ryssziske sprog alle ord, enten de ere Slavoniske, Polske eller Tydske, som udj det Ryssziske tungemaal antagis; alle saadanne ord, siger Jeg, som ere kun af een stavelse og begynder af muta cum liqvida, som de kaldis i Skoelerne, som glad hunger, grad bye, [Pram] Pram etc:, naar de udj det Ryssziske sprog skal næfnis, skillis begge Consonanterne ad, og sættis tvende oer imellem dem, saa Rysmanden siger for glad golod, for grad, gorod, for pram porom, saa ogsaa Krul = Corol, saa dette ord, som fleere formedelst de mange Kriiger, som Rysszerne paa et par hundrede aar har hafft med Pohlen, har sniget sig ind udj deris sprog, og egentlig der icke har hiemme, som det ord Tsar[1]).

Icke dismindre findis dog adskillige, som for hen meldt er, baade i og uden Rysland, som *for hen og nu* i særdeelished, siden det lyckelige slag ved Pultawa, søger at giøre sig behagelige ved det Tsariske Hoff ved denne Keysertitel, og opmuntre Tsaren |: som til udvortis anseende ej forlanger slig højhed :|, da hand dog er en Herre af saa stoer højhed og moed, som nogen i

---

urigtig og grundet paa, at han overser, at Navnet Cæsar i Formen Tsar er bleven en slavonisk Betegnelse for det russiske Statsoverhoved forinden de af ham nævnte Kilder (Bibeloversættelsen m. m.). Tsar bruges ogsaa nu kun om Ruslands Kejser, idet Russerne om andre Magters Kejsere bruger den fra Latinen hentede Benævnelse Imperator.

[1]) Da Juel kort i Forvejen, S. 143, udtaler sin Forlegenhed ved at befinde sig alene paa Moskvas Gader uden at forstaa Sproget, ville maaske disse sproglige Bemærkninger være Læseren paafaldende, saa meget mere som de efter Kenderes Mening endog vise et for hin Tid ualmindelig fint Øre for det russiske Sprogs Ejendommelighed. De skyldes imidlertid Juels Privatsekretær Ærebo, jfr. Forordet.

verden *og hemmelig* gierne lider og hører *sligt Titel* af alle kroonede hoveder i EUROPA, *Keyserlig Nafn at erlange.*

Czarens Ministrer for att wiise hemmeligen, att derisz herrisz Riige er ett Keyserdømme og for at faae *sielf* dis meere ære og anseelsze, *har forhuerfwett sig hos* TSAREN titel af Riigs GROSZ-CANCELER og VICE Riigs-CANCELER. VICE Riigs CANCELER *Schaphirow* er frem for andre meget paastaeende at have rang med andre Keyserlige MINISTRER, hvortil hand er forført af en TSARENS MINISTER, nafnlig URBY [1]), hvilcken en tiid lang, som ENVOJÉ fra TSAREN, har været ved det Keyserlige Hoff, og tilforn har tient i Dannemarck. *Latterligt er dett, att* VICE Riigs CANCELER SCHAPHIROW forlanger *liighed* med *dett Romerske* Riigesz VICE CANCELER, da hand dog kun er CANCELER over POSOLSSKE PRECASSEN, eller Gesandten CANCELLIET, hvor alle fremmede Gesandter holder sig til, og bliver affærdiget; *thi af* saadanne CANCELERE og CANCELLIER har TSAREN i MOSCHOW over 40; *der imod forretter* VICE-CANCELEREN af *det Rommerske* Riige *udj Wien* alle det *Romerske Riiges sager,* og er VICARIUS af Chuurførsten af MAINTZ, som er dend rætte *dett Romerske* Riiges CANCELER.

d: 17. Kom TSAREN self i følge af COMMANDANTEN i MOSCHOW, Først GARGARIN [2]) til mig udj mit huus, forkyndende, at hand ved en COURIER hafde faaet tiidender fra Tyrckiet, at dend, forhen imellem dend Tyrckiske Keyser og Ham sluttede fred [3]) var forlænget paa 20 aar, foruden de forrige i TRACTATEN sluttede aar, hvorover hand udj gebærder, miiner og tale loed see en hiertelig glæde og fornøjelsze. Klockerne i heele byen udj alle Kirckerne begyndte strax at kiime, styckerne paa volden at løsnis, og TE DEUM LAUDAMUS eller O Gud vi love dig, siungen udj alle Kirckerne;

---

[1]) ɔ: Urbich, se Noten S. 154.

[2]) Fyrst Matfej Petrovitsch Gagárin, der 1711 fik Guvernementet af den vigtige Provinds Sibirien, hvor han gjorde sig fortjent ved at udvikle Landets Rigdomskilder, opdage Miner og fremme Handelen. Gentagne Gange blev han imidlertid greben i storartede Underslæb, og Peter maatte for at udrydde denne selv hos de højeste Embedsmænd saa almindelige Last statuere et Eksempel med ham og lod ham henrette 1721. (Sbornik i. r. i. o., L og LX; Sch.)

[3]) Freden i Karlovitsch af 1699, hvorved Rusland beholdt Asov.

saasom det er maneer, at, naar nogen slig stoer tiidende ankommer, det strax udj Rysland med klocker og stycker bliver tilkiende givet. Sliig kiimen af alle klockerne giør en forskræckelig allarm og liud over dend heele Stad, saasom der er mangfoldige Kircker i byen, og mange klocker ved hver Kircke. Ihvorvel nu slig kiimen og skyden til fryds betegnelsze over slig en farlig krigs afvendelsze, som Tyrcken hafde trued med, var grundet paa en ræt fornøjelsze og taknemmelighed imod Gud for saa stoer en velgierning, saa var dog derudj ickun liden forsigtighed, saasom de dermed loed deris fiender see, hvormeget det var dem om samme fred at giøre, og hvor bange de vare at forfalde i krig med Tyrcken, hvilcken her af tog leilighed til at foragte dem.

Jeg fick samme dag at viide, at KNEZ LUCAS DOLGORUKY, hvis Søn[1]) endnu er AMBASSADEUR fra TSAREN udj Dannemarck, var død paa efterfølgende maade.

Hand hafde afftenen tilforn været hos TSAREN i PREOBRACHENSKY forstad, som forhen er beskrevet, i TSARENS huus, hvor Hannem en stor POCAL viin blev tildrucket; men som hand var en ædrue *mand* og alt over sine 70 aar, *till med for* 4 Dage *siiden* hafde hafft bryllup, da for at spare sig at dricke, heldede hand noget ud af POCALEN, hvilcket, da TSAREN fick at viide, blev Ham til straf paalagt at dricke et glas brændviin paa halfanden pæl, som der sagdis, hvilcket saa snart hand hafde uddrucket, segnede hand strax need i knæene, og daanede, og blev i slig afmagt baaret hen i et kammer, hvor hand en tiime der efter døde. Samme dødsfald skal have gaaet TSAREN meget til hierte, men formedelst dend

---

[1]) Vasilij Lukitsch Dolgorukij, der ved denne Tid var Gesandt i Danmark, havde først forgæves gjort store Tilbud baade af Penge og Tropper for at faa Danmark paa Ruslands Side mod Sverrig, men siden forstod han med saa megen Snildhed at benytte sig af Omstændighederne, at han triumferende kunde skrive til Golofkin, at han havde sluttet Alliancen med Danmark uden at love saa meget som een Mand eller een Skilling. Han blev senere Gesandt i Sverrig og Frankrig og Gehejmeraad. I 1730 gav Kejserinde Anna ham Afsked fra sine Embeder og berøvede ham Elefantordenen (som han fik 1713), fordi han havde hørt til dem, som havde foreskrevet hende Betingelser ved hendes Tronbestigelse og søgt at indskrænke hendes Magt, og 1739 blev han henrettet. (Solovief XV, S. 338; Sbornik i. r. i. o., LX; Bantisch-Kamensky, S. 246.)

ovenmelte glædelige tiidende om fredens forlængelsze med Tyrcken, som dagen der efter ankom, blev dend sorrig sluckt med overflødig dricken af goed Ungersk viin.

d: 20. Bortreiste fra MOSCHOW ESTATS Raad og ENVOJÉ GRUNDT, hvilcken Jeg her hafde afløst. Hand, hans Hustrue, folck og tøj tog vejen over KIOW *og widere* igiennem Pohlen.

d: 21. Sendte Jeg bud til Grosz CANCELER, Grev GALOFKIN, om at antage gaarden, som ENVOJÉ GRUNDT hafde beboet, og var lagt til en RESIDENTZ for alle Danske ENVOJEER, hvilcket mig og strax blev tilstaaet. Samme gaard kaldis BAKERACHTS[1]) gaard, er liggende paa en liden bancke strax ved *flooden* JAUSEN, er strax uden for dend Tydske SLOBODE eller forstad bygt for sig self paa en eenlig platz alt af træe. Derved er en stoer frugthave med mange frugttræer udj, en eng, hvor mand kand aarlig slaae 40 læs høe, en liden busk af bircketræer, og ellers adskillige parcke og damme med alleslags fisk udj; har desforuden dend herlighed, at dend ligger afsiides og adskildt fra byen, og altsaa er uden fare for ildebrand, som offte i byen antændis, og brænder heele gader og forstæder, ja offte halve byen af.

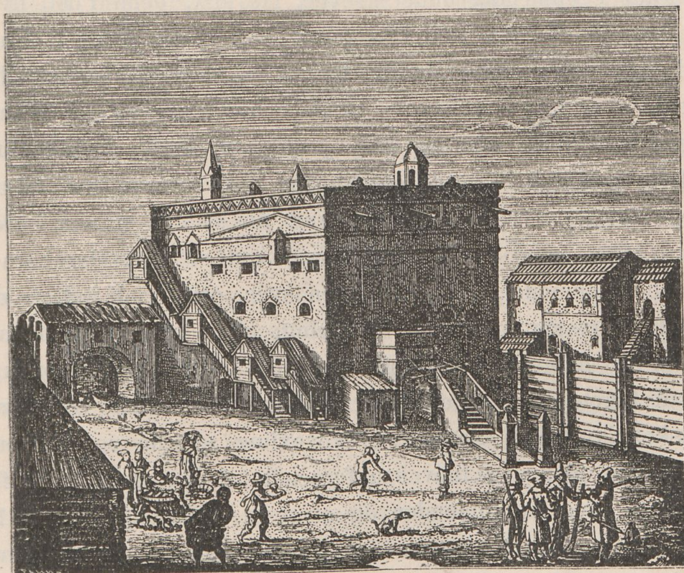
Der er i MOSCHOW en anden stoer gaard af steenmuur, kaldet Gesandtengaarden, hvor alle ENVOJEER og Gesandter i forrige tiider har ligget, men formedelst dends umagelighed, mørkhed, og andre vanskeligheder fleere boer der ingen Gesandt derudj meere. Dog har de Danske Gesandter en deel værelszer derudj endnu, hvor de sætter det meeste og bæste af deris tøy i forvaring for tyve og ild. Disze værelszer betiente Jeg mig da ogsaa af *der udj att forware eendeel af mit gods.*

d: 22. Tilsendte mig dend Engelske AMBASSADEUR MONSIEUR Withwort, som forhen hafde været ENVOJÉ, sin LEGATIONS SECRETAIRE,

---

[1]) David Bacharach (o. k. Bacharacht ell. Bagra) var bosadt i Glückstadt og drev betydelig Handel paa Rusland. Christian IV og Frederik III hjalp ham flere Gange i Tidsrummet 1636—1665 til at faa udbetalt ret anselige Fordringer hos den russiske Regering, dels for nogle ved Archangel „druknede og frastjaalne Varer“, dels for Krudtleverancer. (Russiske Akter Rigsarkivet, jfr. Legationssekretær Schtscherbatschefs: Datskij Arkif.)

MONSIEUR WEISBRODT [1]), og gav mig sin ankomst, som AMBASSADEUR, tilkiende. Thi, om hand endskiønt ej hafde været uden for MOSCHOWS bye, imellem dend tiid, hand fra ENVOJÉ var bleven forandret til AMBASSADEUR, saa regnedis hand dog, som sidst komne, og som dend, der tilkom første besøgelse, hvilcket og i sig self var billigt.

Gesandtskabsgaarden i Moskva.
(Efter et Stik fra det 17. Aarhundrede.)

Om denne AMBASSADEURS titel hafde Jeg længe, før Jeg reiste fra NARWA faaet kundskab, hafde og skrevet til Dannemarck, for at erfare, hvorleedes Jeg mig derved skulde forholde, og om Jeg skulde give Ham haanden og øfverste stæd i sit eget huus, saa-

[1]) Ludvig Christoffer Weisbrodt fungerede under Whitworths kort efter Audiencen fulgte Bortrejse i længere Tid som Chargé d'Affaires. Hans saavelsom Whitworths Relationer fra denne Tid, der paa mange Punkter berøre ogsaa Danmarks Anliggender, findes i Sbornik i. r. i. o.. L og LXI.

som derom intet i min INSTRUX fandtis. Men, som Jeg derpaa ej hafde faaet svar, og AMBASSADEUREN, da hand endnu var ENVOJÉ, om dend sag hafde talet med mig, giorde vj imellem hver anden aftale, paa hvad maade vj kunde seeis, efftersom vj vare goede venner, at dend striidighed om haanden og øverste stæd udj hans eget huus ved første besøgelsze ej skulde hindre voris sammenkomst. Til dend ende viiste hand mig udj sin, af Dronningen *af Engelandt* egenhændig underskrevne, INSTRUX, dend Post, hvorudj taltis om denne sag, hvilcken formeldte, at Dronningen Hannem befoel, saavelsom andre Hendis ENVOJÉer, aldrig at forlange haand og sæde over nogen krooneds Hoveds AMBASSADEUR udj AMBASSADEURens eget huus, eftersom hun ej vilde, at Hendis AMBASSADEURer udj deris eget huus skulde give haand eller øverste sæde til nogen kroned Hoveds ENVOJÉ eller MINISTRE DU SECOND ORDRE. Herpaa begierte Jeg, hand vilde, naar hand ved en skrivelsze fra mig derom blev anmodet, give mig igien svar, og derudj indføre denne post af sin INSTRUX, saa og forsikring, at, naar Jeg Hannem gav haanden og øverste stæd i sit eget huus, som AMBASSADEUR, det over alt liigeleedis de Danske AMBASSADEURer skulde vederfaris af Engelske ENVOJÉer. Samme brevevexling skeede og imellem os paa ermelte foed, og blev saa foreenet, at Jeg skulde ved første besøgelsze give ham haanden og øfverste sæde udj sit eget huus. d: 23. Dend Preussziske ENVOJÉ KEYSERLING[1]), som hafde været forreist til sit Hoff, ankom, og sendte til mig, ladende mig viide sin ankomst, hvorpaa Jeg strax igien loed Hannem ønske lycke. Samme dag blev Jeg indbudden til GENERAL GOUVERNEUR over CAZAN og ASTRAKAN PETER MATHEIWITZ APRAXINS[2]) bryllup, hvilcken indbydelsze hafde og det af dend Ryssziske hofmodighed i sig, at alle hans titler bleve opregnede. Bemelte APRAXIN var Broeder til GENERAL ADMIRALen FÆDOR MATHEIWITZ APRAXIN, hvilcken nyelig var bleven GOUVERNEUR over AZOFF, saasom det gandske Ryssziske Riige denne vinter var bleven deelt i 8 GOUVERNEMENTER. Fra det giestebud loed Jeg mig undskylde, saasom Jeg var noget upasszelig, og laae til sengs.

---

[1]) Jfr. ovenfor S. 146. [2]) Se ovenfor S. 168.

Paa denne tiid hastede høje og lave, som vilde gifftes, at giøre bryllup, saasom Rysszernis stoere faste nærmede sig, udj hvilcken det hos dennem ej er tilladeligt, at holde bryllup, ja endog mands legemlig omgiengelsze med hans hustrue værende fasten forbudden.

d: 24. Begyndte dend første uuge i fasten, paa Rysszisk kaldet MASLENITZA, paa Danske Smøruugen, udi hvilcken Rysszerne maa æde melck, æg, smør, ost, fisk og alt andet, men aldeelis intet kiød eller flesk. Samme dag flyttede Jeg ud i dend gaard, som ENVOJÉ Grundt hafde boet udj, kaldet BAKERACHTSgaard, hvilcken forhen er beskreven.

d: 27. Var Jeg ude paa dend, ej langt uden for byen liggende, paa fremmede stæder højt berømte, Dyregaard, hvilcken dog ej er saa berømmelig, som dend for er udraabt. Der var intet andet at see, end en levende løve, og løvinde, en LEOPARD, 2 Filfraszer, meest sorte, en guulebrun Sobel, og nogle sorte Ræve.

d: 28. Var Jeg til bryllup hos en Kiøbmand, hvor TSAREN self atter var MARSCHALK. Under bryllupet kom tiidender, at GENERAL MAJOR NOSTITZ[1]) hafde med stormer haand indtaget Elbingen. TSAREN var dend dag sær lystig, beviiste mig een og anden særdeelis ære, iblandt andet denne, at, da hand tog een af de trende Printzeszer, som ere hans Broderdøttre, op til en dantz Polskdantz, befoel hand Førsten MENZICOFF at dantze med dend anden, og mig med dend tredie. TSAREN vil altiid, der skal dantze trende eller fem par af gangen; naar der bliver dantzet med toe eller fiire par,

---

[1]) Friedrich Hartwich v. Nostitz af Huset Neudorf havde været Oberst i dansk Tjeneste og Kommandant i Christianssand (fra 1699), da han som General-Major gik i russisk Tjeneste, hvor han indlagde sig Fortjeneste ved Elbings Erobring. 1716 forlod han imidlertid denne for at tjene Republiken Venedig som Kavalleri-General og førte i denne Egenskab en Kommando i Dalmatien 1717. Ved Fredsslutningen Aaret efter trak han sig tilbage til sine Godser i Ober-Lausitz og blev af Kejseren gjort til Rigsgreve (Gross. Univ. Leks. Leipzig og Halle c. 1740). I Tagebuch Peters des Grossen 1773, S. 368 f., fortælles, at Nostitz i Stedet for at være Tsaren taknemlig, som havde hædret ham med Udnævnelsen til Gen.-Ltn. efter Elbings Erobring, paalagde denne By en Skat af 250,000 Guldstykker og tog Flugten, hvorefter hans Billede som en Forræders blev slaaet op paa Galgen.

siiger hand, at det er Svensk, og maae de da, som forseer sig derudj, dricke stoere glas viin til straf. Som Jeg udj en geheime-Samling kort tilforn ej hafde paa mine forslag[1]) faaet saa fornøjelig et svar, som Jeg hafde ønsket og ventet, skulde disze æresbeviisninger være noget, for at giøre mig derved vederlag. Thi vil mand i det land lade sig nøje og afspiise med svar i almindelighed og IN TERMINIS GENERALIBUS, kand mand faa ære og høflighed nock, ja og vel penge til; men naar mand efter sin eed og pligt imod sin Herre og Konge vil trycke vel paa bylden, forandrer sig alting, og mand faar forvendte ansigter og adskillige smaae viderværdigheder, hvilcke dend, som vil tjene sin Herre troelig, maa lave sig paa. Til dette bryllup drack og TSAREN begge flaadernis velergaaende, og tilstædte ingen at tacke derfor, uden mig og Første MENSCHICOFF, som hafde ved flaaden CAPTEIN COMMANDEURS tieniste.

Saasom TSAREN fast altiid reiser ickun med gandske ringe følge, saa har hand dend brug, at tiiden, paa hvilcken reisen skal angaae, bliver holdet saa forborgen, at ingen faar dend at viide, baade for at være dis sickrere for onde mennisker, saa og for at komme uformodendis, og see, om alting er bestilt efter hans udgivne befalninger. Saaleedis giorde hand og nu ved denne sin reise til PETERSBURG. Mens, ihvor hemmelig det end blev holdt, kunde det dog ej saa ties, at mand jo hafde nogen mistancke om, at hand samme afften vilde reise. Og ihvorvel Jeg mig med MINISTERNE derom bespuurte, sagde de sig dog, ej at viide noget af hans reise, hvorudj de ej sagde sandhed, thi hand siden, udgaaendis af bryllupet, sagde ickun PROSTI, farvel, farvel, til alle forekommende, og vilde dermed liigesom tage afskeed, gick strax i sin slæde, reiste saa fra MOSCHOW klocken 12 om natten uden MINISTRER eller nogen følge alleene med 2 eller trej tienere *liige til Petersborrig.*

[1]) Mellem d. 13. og 19. Febr. havde Juel gentaget sine Fordringer paa Subsidier for Tsa'ren og hans Konseil, men faaet samme Svar som ved Audiensen d. 11. (jfr. ovfr.). D. 18. og 19. fik Peter de gode Efterretninger om Konfirmationen paa Freden med Tyrkiet og Erobringen af Elbingen. Denne Lejlighed benyttede Juel atter til at minde om Pengene, men Peter fandt, at „det war nu Tid at glæde sig over de gode Tidender og wilde derfore ey tahle om den MATERIE.“

MARTIUS.

d: 1. Ved det næst foregaaende DATUM anførte giestebud er forglemt at melde om tvende historier, som mig siunis ej bør forbigaaes. Midt under giestebuddet sendte TSAREN bud efter FELT MARSCHALK RHEINSCHILD[1]), hvilcken, da hand ved sin ankomst

Svensk Feltmarskal Carl Gustav Rehnskøld.
(Efter Fotografi af et samtidigt Maleri.)

meget giorde sig til af dend naade, TSAREN hafde for Ham, at sende effter Ham, og Jeg kom der over i tale med Ham, kom TSAREN hen til Ham, liigesom hand i samme øjeblick hafde faaet det indfald at tale med Ham, stillede sig meget venlig an, som i en half døes og spurdte Ham, af hvad aarsag hand og de Svenske effter slaget ved FRAUENSTADT hafde ladet 600 Rysziske fanger i

---

[1]) Se ovenfor S. 139.

koldt bloed, da de vare alt indbragte i fangehuuset, *3de dage efter slaget* myrde, og ihielslaae[1]), hvorover da RHEINSCHILD undskylte sig, at hand strax efter slaget af sin Herre og Konge hafde faaet befalning sig 12 miile derfra at begive, og af slig myrden ej hafde vidst før sin tilbagekomst, ej heller nogensinde det hafde billiget. TSAREN spurdte Ham *viidere*, hvorfore hand da ej effter sin tilbagekomst sligt hafde straffet, og i det mindste ladet see en afskye for slig en forsmædelig og i Christenheden uhørlig og ubrugelig gierning, *mens som* RHEINSCHILD der til intet vidste at svare, gick TSAREN fra Ham igien, liigesom dend, der ingen meere tancker giorde sig derom *og* loed RHEINSCHILD staae midt paa gulvet, og talte intet ord meere til Ham, hvorover RHEINSCHILD sig meget forundrede, ej viidendis, enten hand skulde bie eller gaae, indtil hand da omsider fandt raadeligst, at forføje sig derfra. Saaleedis veed TSAREN at forstille sig, naar han vil, at mand umueligt kand kiende, naar det er hans alvor eller icke; *dog er dett troeligt,* at en Herre af hans forstand om saadanne ting icke taler uden med forsæt *og ey af wanware.*

Samme afften, før hand reiste, loed hand og hente en JAPONESisk styrmand, som med et Skiib fra JAPAN var strandet paa Hans Küster udj dend TARTARske søe, hvilcken mand hand vilde Jeg skulde see.

d: 2. Var dend sidste dag udj MASLENITZA eller den forommelte Smøruge, som er bereedelszens uuge til dend stoere paafølgende Великая постъ, VELICAJA POST eller saakaldede stoere faste. Ved nøje effterforskning fick Jeg at viide denne heele fastis beskaffenhed som følger:

Fasten begynder i Rysland paa dend Søndag, som hos os kaldis Fastelavns Søndag; dend heele uuge, hvilcken hos os kaldis Fastelavns uuge, kalder Rysszerne MASLENITZA eller Smøruuge, som før er meldt, udj hvilcken Rysszerne æder æg, smør ost og melck,

---

[1]) Peter har sikkert ikke savnet Grund til at gøre Rehnskøld slige Bebrejdelser, idet det selv fra svensk Side — jfr. Lundblads Carl XII s Historia, I, S. 366 — ved Omtalen af Slaget ved Fraustadt siges: Ryssarne nedhöggos utan förskoning och Rehnsköld, af naturen hård och aldrig medlidsam, lät mördandet vara långt efter slaget.

saavelsom og fisk, men hvercken kiød eller flesk, og det kaldis paa Rysszisk лихояденie, Lichojadenie, er saa meget, som Læckeræden. I denne heele uuge dricker, faris og færdis da mand og qvindfolck iblant hin anden 10 og 12 tilliige paa en slæde, hujer, raaber, skriiger, stojer og siunger viiser langs gaderne, saa det er fare ved at komme uden en dør for mordere og fulde folck. Udj denne uge farer de omkring, tagende med væmodighed afskeed, hver fra sine venner og bekiendter, ligesom de skulde døe, som og virkelig mange formedelst dend strænge faste og afhold sætter livet til, endeel og for at ald lyst og samqvem i fasten holder op, som er icke en ringe bedrøvelse for et folck, som saa til fylderie er hengiven, som de. Naar denne uuge er tilende, tager de dend sidste dag, som i dag var, saadan afskeed fra hin anden med græden og klyncken, saa det for en fremmet er ynckeligt at see. Dend næst paafølgende uuge, eller dend første uuge i fasten, kaldis Сукояденie, Sucojadenie, det er paa Danske Tøræden, udj hvilcken Rysszerne intet andet maa æde end tør, kold, og ukogt mad, som brød og løg, ej heller dricke nogen stærck drick, uden alleene et slags, kaldet хвазъ, Qvas, det er tøndt og ilde smagende Rostedryp[1]). Dend første dag udj denne uuge kaldis og af endeel Rysszere Ротъ выпoложать, Rot wipoloschat, at skylle munden ud. De derpaa følgende 4 uuger af Fasten indtil Palme-Søndag, æder Rysszerne fisk og alle haande Kogtmad, undtagen af melck, smør, eg eller kiød, og i stæden for smør til maden bruger de olie. Palmeugen eller dend stille uge, er det atter som i dend første uge Сукояденie, Sucojadenie, da de intet andet æder end tør kold og ukogt mad.

Munckenis faste og afhold i denne faste er endnu meget haardere; saasom dennem aldrig er tilladt at æde kiød, saa maa de denne heele faste ej heller engang æde fisk, thi ellers var der ingen forskiel paa deris og dend gemeene mands fasten, dersom de i denne tiid ej maatte viise meere afhold end de læge Rysszer, og er deris faste haardere derudj, at de, som meldt er, ej engang

[1]) Rost kaldes Maltmæskningen saalænge indtil Ølurten er afløben. Rostedryp er altsaa, hvad der drypper derfra.

ere tilladte at æde fisk, og udj de tvende forberørte uger, som er Rysszernis Sucojadenie eller tøræden, ej maa nyde noget, som har været varmt ved ild, og faar ej andet at lave af, end brød, løg, rødder, paddehatte og deslige, som voxer af sig self af jorden. De andre fiire mellemste uger, naar Rysszerne æder fisk, maa *Munkene* lade sig nøje med erter, kogt i bar vand, vandgrød, meelpap, meelgrød, suurkaal og kogte paddehatter. Dog tilladis Munckene paa Mariæ Bebudelszis dag, som altiid indfalder i fasten, og paa Palme-Søndag at æde fisk.

Denne stoere faste holder Rysszerne overalt meget nøje og ubrødelig, uden nogle faae, som udj denne Tsars tiid er blevne saa kloge, at de giøre sig ingen samvittighed af, at følge de udenlandske maneerer i at æde, hvad forekommer, som Tsaren, Først Menzicoff, Admiralitets Raad Kikin og endeel af Tsarens Hoffbetienter. Det falder her at mercke, at, som Rysszerne effter det, som meldt er, giøre sig i almindelighed meere samvittighed over, at holde denne faste ubrødelig, end at holde noget andet Guds bud, de, naar fasten er til ende, seer saa ilde ud, at de siunis, som halfdøde, ere og saa afmægtige og Krafftesløsze, at de gandske ingen styrcke har, saa en frisk karl læt kand slaae 4 af dem, hvilcket og ej er at undre over, thi de udj saa lang tiid ej nyder det til lifvets ophold, som en hund ellers givis til nødtørfftighed. Dend femte dag i dend anden uuge af deris faste er en Freddag, da ere alle Rysszerne skyldige at gaae i kircke, og giøre 500 Pokloniker, det er saadan bucken og falden til jorden paa ansigtet, som forhen er beskreven.

d: 3. Giordte Jeg min første besøgelsze til den Engelske Ambassadeur, og gav Ham da haanden og øfverste stæd udj hans egit huus, effter det, som forhen imellem os var aftalt. Jeg besøgte og samme dag dend Preussziske Envojé Monsr Keyserling, saasom hand sidst var ankommen her til Staden.

d: 8. Besaae Jeg Tsarens Apotek i Moschow, hvorom Jeg forhen hafde hørt meget siige. Det kand og vel holdis for et af de beste, som kand findis, være sig i kammerets størrelsze, Materiernis mængde og orden, eller Kruckernis Zierat. Dissze sidste vare alle med Tsarens vaaben paa; paa buddickerne hængde og overalt

TSARENS vaaben malet paa en jernplade. Der var giort anstalt, at alle kruckerne med tiiden skulde være af Porceliin, ligeledis med TSARENS vaaben paa. Udj samme APOTHEQU ere fortræffelige PROVISORER og svenne, alle udlændiske. En Engelsk DOCTOR, ved nafn ARISCHIN[1]), var øfverste tilsiunsmand derover. Der findis en stoer samling af de beste bøger og Skribentere, som i alle slags sprog har skrevet om MEDICINEN eller Lægekonsten. Omendskiønt dette APOTEQU koster mangfoldige penge at vedligeholde, saa kommer det dog TSAREN ej til bekostning, men snarere til vinst; thi fra dette APOTEQU bliver alle feltkiister og Skibskiister til Armeen og flaaden forsiunet med MEDICAMENTER, hvorimod alle ved TSARENS Krigsmagt til lands og vands tienende fra dend øfverste til dend neederste, ja gemeene, Soldat aarligen en vis deel PRO CENTO bliver afkortet, saa denne indtægt derved overstiiger udgiffterne.

Samme dag besaae Jeg og Bogtryckeriet her i Staden, og fandt der de nye Rysziske bogstaver, thi TSAREN self har forandret endeel af de gamle bogstaver til beqvemmere, hvor efter bogtryckningen nu er indrættet, og ere med de nye bogstaver allereede mange bøger trygte, og endnu daglig tryckis. Forandringen og Skilsmiszen paa disze bogstaver fra de gamle skal viidere viises paa det stæd, hvor bogstaverne af det Rysziske sprog vorder indført.

d: 9. Ihvorvel Jeg heele uugen hver dag hafde begiert PODWODER eller forspand, for at følge efter TSAREN til Petersburg, og PRECAZEN eller CANCELLIET mig dem daglig lovede, saa blev Jeg dog endnu stedsze opholdt med Snack. Her udj MOSCHOW ere tvende af steen vel opbygte LUTHERSKE Tydske Kircker, hvoraf dend eene kaldis dend gamle, og dend anden dend Nye Kircke; de ere begge tægte med bredder, som alle huusze, saa vel andre, som grundmuurede gaarde i MOSCHOW. Thi til tagsteen at brænde ere de endnu ej komne, hvor til effter de fremmede Kiøbmænds beræt-

[1]) Robert Areskin eller Ærskin † 1719, var en Skotte, der gik til Rusland 1706 og blev Livlæge hos Peter den Store. Han benyttede sin store Indflydelse hos denne til at stemme ham gunstig mod det stuartske Dynasti. (Sbornik i. r. i o., LXII; Sch.)

ning lerets udygtighed ved Moschow har en deel skyld. Samme Kircker ere udj de forrige Tsarers tiider bleven for mange aar siden opbygte. Udj hver af dem ere stoere steenofne, hvilcke saaleedis heedis, at Kircken kand være varm, naar tienisten begyndis, saa mand i dend haardeste vinter under Guds tieniste kand være befriet fra kuld.

Ved dend nye Kircke var imellem Kircken[s] Forstandere og Præsten Mag: Rolf, en smuck, lærd, gudfrygtig mand, og goed Prædikantere, opkommet en striidighed, som reiste sig her af: Hver af dissze tvende Kircker har toe Lutherske Præster; *de* til denne, saa kaldede, Nye Kircke vare den forommelte Mag: Rolf, og een nafnlig Scharfsmidt[1]). Denne sidste hafde udj sit, af Meenighedens Forstander Hannem givne, Kaldsbrev forpligtet sig til, at, naar hand af en liden, i Cazan og Astrakan værende, meenighed blev did kaldet til Børnedaab, Brudevielszer eller andre deslige nødvendige forrætninger, skulde hand være bereedvillig og skyldig at gaae did. Da det nu hendte sig, at samme Præst af bemeldte Lutherske Indbyggere i Cazan og Astrakan til deris nødvendighed blev didkaldet, hand og, som en samvittighedsmand, der uden egennytte |: thi hand var self en mand af midler, hvoraf hand meest levede :| vilde tiene Guds meenighed, af Oldingerne og Kirckens Forstandere til slig reise forlangede deris bevilgni[n]g, blev det Hannem af egensindighed nægtet. |: Disse Oldinger og Kirckens Forstandere bestaaer af de fornemmeste ved Meenigheden, hvilcke, som de ere bemidlede, og de fleeste af dem er et løst og uforstandig folck, ere de af deris midler saa opblæste og egensindige, at de til intet ere at beqvemme, uden hvad de self vil :| Da bemelte Præst nu længe over slig tilladelsze at reisze hafde forgiævis anholdet, tog hand self afskeed paa Prædickestoelen fra meenigheden, viisende, at hans samvittighed, pligt og kaldsbrev Ham til slig reise tvang, thi for lyst kunde han icke tage sig en

[1]) Justus Samuel Scharfsmidt eller Schaarschmidt omtales i Büsching Geschichte der evang. lutherischen Gemeinen im Russ. Reich. II, S. 202 som en i sit Kald meget virksom Mand, der ved sine udstrakte Rejser skaffede Evangeliet god Indgang ikke blot hos Tyskerne i Rusland, men ogsaa hos Armeniere, Persere og Tatarer.

reise af 400 miile paa, og vinsten derved, vidste hvermand vel, ej betalte dend halfve fragt. Hvorefter hand da og strax begav sig paa reisen, med tilsagn, at indstille sig igien det snareste mueligt kunde være. Effter hans bortreise blev hand af Oldingerne og Forstanderne offentlig holdt og udraabt for en mand, der hafde forløbet sin meenighed, og sit Kald dermed at have forbrudt. Dette stoed saaledis hen, indtil effter slaget ved Pultawa endeel Svenske fangne Præster ankomme til Moschow, da samtlige Oldingerne og Forstanderne udvaldte i dend bortviiste H: Scharfsmidts stæd en anden, nafnlig Staffenberg[1]), en uroelig og oprørisk mand, som allerede fra adskillige meenigheder formedelst sit onde forhold var bleven forjaget. Saa snart denne kom til meenigheden, bragte han det for Oldingerne og Forstanderne, at mand paa dend Svenske foed skulde helligholde Apostel-dagene[2]), som og saaleedis blev besluttet, omendskiønt Oldingerne og Forstanderne self imellem sig derom vare ueenige, og dend anden Præst Mag: Rolf gandske af dette Kircke Raad hafde været udelugt. Denne Kirckeraadets slutning skulde da idag, som var en Søndag læszis op af Prædikestoelen og forkyndis for heele meenigheden ved dend nye Præst Staffenberg, hvilcket, som dend Preusszisk Envojé Monsieur Keyserling hafde erfaret, sendte hand strax om morgenen til mig, og loed mig beede, at Jeg paa vejen til Kircken vilde tale [? tage] ind til Ham, hvilcket Jeg og giorde, hvor hand da berættede mig, at som Sl. Heinsen[3]) forrige Kongelige Envojé fra Dannemarck og

---

[1]) Kaldes ellers Stappenbeck, havde været Præst ved Oberst, Grev Gyllenstiernes Dragonregiment og var bleven fangen med dette ved Perevolotschna. Büsching meddeler i ovencit. Værk II, S. 202, at han p. G. af upassende Udtryk i sine Prædikener og andre Anklager blev forvist til Sibirien og døde der i Elendighed. B. A. Ennes omtaler ham derimod i sine „Biografiska Minnen af Konung Carl XIIs Krigare“ Stokholm 1818 som en exemplarisk Mand i Lære och Levnet, der døde 1715 i Tobolsk.

[2]) Kirkelige Festdage til Minde om Apostlene.

[3]) Povl Heins, død som dansk Envojé i Moskva d. 1. Nov. 1705, var velset af Tsar Peter, der ofte besøgte ham (jfr. Note 2, S. 146), og afsluttede med ham Traktaten af 1699. Han blev gift 1695 med en Broderdatter af Griffenfeld, Maria Elisabeth Gyldensparre, blev udnævnt til Etatsraad 1701 og optaget i den danske Adelsstand 1702. (Jfr. Russiske Relationer, sjæll. Reg. for 1695 og Benzonske Slægttavler i Rigsarkivet, samt Adelslexikon over danske adelige Familier.)

hand eengang hafde været mellemmænd imellem Præsten og dend Tydske meenighed til dend nye Kircke, og deris forliig med hin anden hafde underskrevet, hvorudj var besluttet, at Præsten Mag: Rolof skulde i alle kirckeRaad, meenigheden angaaende, have en stemme med, hvilcket Oldingerne og Forstanderne nu hafde betaget Ham, da de udj sidste Kircke-Raad, hvor det forhen meldte om Apostel-dagenis indstifftelsze var besluttet, hafde gaaet Ham forbj, at hand ej engang der til var bleven indbuddet, Jeg derfore tilliige med Ham, dend Preussziske Envojé, vilde hielpe, at forekomme dend striid og ueenighed, som af slig uorden og misforstand kunde følge, og som Jeg mig med føje ej derfra kunde unddrage, loed Jeg mig strax dertil beqvemme. Hvorpaa bemeldte Envojéen loed kalde til sig i sit huus alle Kirckens Oldinger og Forstandere, men ingen mødte, uden alleene een af de fornemmeste af Forstanderne, en Iuveleerer ved nafn Clerche, en hovedRiig mand. Af hannem begierte vj, at, som slig en ting var berammet, som var af saa stoer vigtighed, da dog Oldingerne imellem sig self derom vare ueenige, hand dog for voris skyld vilde lade det med tilliusningen i dag blive opsadt og i det ringeste til i dag otte dage, heldst effterdj ingen periculum in mora var, at mand imidlertiid kunde lægge sig derimellem, og enten alle blive eenige derom, eller og lade det blive ved det gamle. Men hand var saa egensindig, at hand ej vilde lade sig overtale, i hvor mange bevægende aarsager mand Ham end forelagde, svarede, at meenigheden hafde bevilgning af Tsaren at lade opbygge en kircke, før end nogen Præst var, og altsaa uden Præstens minde kunde giøre, hvad den vilde og for got befandt, hafde og icke nødig, at nogen anden sig om deris sager skulde bekymre, de vare nocksom self, til at forsvare, hvad de giorde. Hvorpaa vj da skildtes ad, og ginge i Kircken. Dend forommeldte nye Præst oplæsde af Prædickestoelen, at det var samtykt af Oldingerne og Forstanderne, og for godt befunden, at Aposteldagene skulde helliges, hvorefter meenigheden sig hafde at rette. Dend anden Præst Mag: Rolof, overiilet af dend uræt, Hannem var tilføjet, begick og denne forseelsze, at hand til Afftensang samme dag af Prædickestoelen liigeledis aflysde, at, hvad om Aposteldagenis

helligholdelsze formiddagen af hans Medtiener i ordet var tilliust, var uden all betænckning, saasom heele Kirckeraadet ved dets slutning ej hafde været tilstæde, ej heller derom indbyrdis vare eenige, hvorefter meenigheden vilde viide sig at rætte. Denne liden gnist af spliidagtighed imellem Lærerne og meenigheden siuntis strax, at vilde opvæcke en stoer ild, som dend og siden var aarsag til stoer ulycke og bedrøvelsze for mange af meenigheden, *som paa siin steed schall meldisz.*

d: 10. Udj Rysland maa ingen holde kroe med øll, viin eller brændeviin, mød eller andet, uden de af Tsaren der til forordnede. Thi alle Kroeholdere udj gandske Rysland annammer af Tsaren, eller af dend, hvilcken Kroerne af Tsaren har udj forpagtning, for hvilcke de maa giøre Regenskab, som Kielder-deris vare, svenne her udj landet hver til sin Hosbond. Denne anstalt blev idag med nye og skarpere forordning fornyet, hvorved dend, som Kroerne hafde i forpagtning, hafde lovet Tsaren aarlig 60000 Rubler over sin sædvaanlige afgifft. Iliigemaade udkom i dag en forordning, at alle de, som her efter vilde bygge huuse i dend deel af byen, som kaldis Kremelin, som med en særdelis muur er omringet, hvorudj og alle Precasserne eller Cancellierne staar, skulde være forpligtet at bygge med steen og muur, og ej med træe, som hid til dags skeet var.

Som Jeg saae, at Podwoder eller forspand mig ej endnu blev skicket, sendte Jeg een min tienere hen til Vice-Canceler Schaphirof, med høflighed at begiere af Ham, at hand mig udj Podwoders forskaffelsze vilde være behielpelig, da Jeg atter, som offte før, med stoer fortrydelsze maatte fornemme, hvor lidet høflighed var at finde her i landet, og at endogsaa fornemme persohner, som Schaphirow, der kalder sig Vice Riigs Canceler, var begavet med saa stoer grovhed, at hand ej undsaae sig for at siige min tienere det, som ej engang anstoed Ham, at siige mig self, at folck sligt skal udspreede iblant gemeene mand, og svarede, at Jeg var alt for utaalmodig, idet Jeg ingen ophold vilde have; Jeg maatte viide, at hand ej var min tienere, som skulde være paa færde, at skaffe mig Podwoder eller forspand, naar Jeg vilde. Intet uhøfligere paa min høflig anmodning om hans befalning til vedkommende

kunde være sagt, heldst effterdj min Konges tieniste forpligtede mig, iidelig og altiid at være hos TSAREN, som nu alt en tiid lang hafde været borte, og de desforuden vare skyldige efter TRACTATEN at forthielpe mig.

d: 11. Jeg fick omsider ved Printz MENZIKOFF til min reisis fortsættelsze anstalt og befalning til VICE-CANCELER SCHAPHIROFF om heste, hvilcke da og samme afften ankom, dog saa sildig, at Jeg dend dag ej kunde komme bort. Dend Engelske AMBASSADEUR loed sig anmelde hos mig, at have faaet tilladelsze af Dronningen af Engelland, at reise hiem formedelst nogle sine egne huuszforrætninger.

d: 12. Denne dag blev Jeg endnu her over, saasom mig var bleven sagt, at de PODOROSCHNIKER eller Reise-Passzer om PODWODERS udgivelsze paa alle skiffter eller JAMER, som Jeg allereede af CANCELLIet hafde faaet, mig ej [vare] længer nyttige end til TWER, medmindre Jeg af Førsten fick et nyt pasz. Thi før GOUVERNEMENTernis indrættelsze i heele Rysland, hvor om tilforn er meldet, hafde Passzerne fra CANCELLIET været gyldige heel igiennem landet, hvor langt man og vilde reise. Men, som det MOSCHOVISKE GOUVERNEMENT nu endtis ved TWER, og Først MENZICOFFS der begyndtis, maatte Jeg endnu her denne dag opholde mig, at faae end et Passz af Førsten MENSCHICOFF, om Jeg ellers ej vilde blive paa halfvejen beliggende. Samme Passz bekom Jeg saa sildig, at Jeg ej endnu dend afften kunde komme bort.

d: 13. Begav Jeg mig paa reisen fra MOSCHOW til PETERSBURG og kom 40 WERST til KANISCOFF afftenen klocken 6. Effter at have beeddet der reiste igien Klocken 10 samme nat.

d: 14. Ankom om morgenen Klocken 6 til GLIN 45 WERST, hvor der var 1ste JAM eller hesteskiffte. Efftermiddagen klocken 5 til GORDIN 53 WERST, hvor Jeg loed beede, og ankom om natten klocken 12 til TWER 35 WERST, her var anden JAM.

d: 15. Klocken 9 formiddagen 30 werst viidere til MIEDNA, derfra Klocken 11 og kom klocken 3 eftermiddagen til TWERSCHOK 30 WERST, tredie JAM. Derfra klocken 5 og kom 38 WERST viidere klocken 12 til WITTESPUSCH.

d: 16. Ankom formiddagen klocken 9 til WISNY WOLOFSKY 35

Kreml i Moskva i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede.
(Efter et samtidigt Stik af Blikland.)

WERST; her var fierde JAM. Jeg besaae da de syv, udj dend nær hos liggende floed AMSTER liggende, fløjter, hvor om er meldt ved d: 26 DECEMBR. 1709; samme skiibe vare bygte af egg, skiønne og smucke til udvortis anseende, men udybe, og af ingen last. Jeg kom eftermiddagen klocken 5 til KATILOWSKY 35 WERST. Her var 5te JAM, og samme afften viidere 35 WERST klocken 10 til GIEDDERY.

d: 17. Ankom til SIMNAGORSKY 27 WERST klocken 7; her var 6te JAM. Klocken tolv til ZELO JASCHEBITZ 22 WERST. Afftenen klocken 7 til CRESTITZ 40 WERST; her var syvende Jam.

d: 18. Kom morgenen klocken 6 til PODLITAW 35 WERST, klocken 12 til Bronitz 35 WERST, her var 8de Jam. Derfra klocken 2 efftermiddagen til NOWOGOROD 20 WERST. Undervejs maalte Jeg en WERST, og befandt, at dend er 3414[1]) Danske foed lang, saa at, naar mand regner en Dansk miil paa 24000 foed, giøre da $7^1/_3$ werst en Dansk miil. I NOWOGOROD blev Jeg indladt i TSARENS eget huus, som var et lidet mørck, grundmuuret huus, uden nogen anseende eller pral. Saasom det hafde begyndt at tøe sterck, saa Jeg paa vejen hafde kiørt meere i vand end i snee, hastede Jeg at faae PODWODER eller forspand igien fra NOWOGOROD, for at komme bort førend slædebanen slæt gick op, hvorfore Jeg og strax sendte bud til COMMANDANTEN der i byen, hvilcken dog loed sig min reisis hastighed og nødvendighed ej meere være anliggende, end at hand opholdt mig, at Jeg ej dend dag fick forspand eller PODWODER.

d: 19. Effter lang løben og søgen kom efftermiddagen klocken 1 PODWODER, af hvilcke, som endeel heste vare saa slætte, at de ej kunde gaae nogen miil, da Jeg dog med samme uden skiffte skulde reise hen ved 40 miile indtil PETERSBURG, og der imidlertid bleve indførte andre PODWODER og heste i dend gaard, hvor Jeg med mine slæder holdte, skifftede Jeg med dem, og gav dem 4 slette heste for 4 bedre. Herover skeede saadan oprør i byen, at folck i stoer mengde stimlede tilsammen ved min udreise, som skeede klocken 4. Vagten i porten anholdt de forangaaende tungeste slæder, formeenende dem udfart af byen, hvilcket, som Jeg blev var, og

---

[1]) En Verst regnes for at være 3399 Fod lang.

forud hafde fornummet, at Jeg ej hafde megen høflighed at forvente af COMMANDANTEN, sloge mine folck sig med magt igiennem porten og vagten[1]).

Jeg kom afftenen klocken 8 til WIASISCHA 10 WERST, og effter at hestene der hafde beedt til klocken 10 reiste igien om natten.
d: 20. Ankom morgenen til LIUBONITZ 20 WERST. Derfra Klocken 7 og kom 20 WERST til TIOSCHOWA klocken 2. Atter derfra Klocken 5 og kom klocken 12 midnat til SCHWERIN 22 WERST.
d: 21. Reiste fra SCHWERIN morgenen Klocken 5, og kom 30 WERST til ORLIN klocken 3 efter middag. Derfra Klocken 5, og kom 10 werst viidere til Klocken 7 til POLSAW.
d: 22. Ankom klocken 8 formiddagen 20 WERST til LEB. Derfra klocken 1, og kom 15 WERST til BUDORST klocken 6. Reiste derfra igien klocken 10.
d. 23: Ankom morgenen klocken 3 til DUDERHOFF 15 WERST. Hidtil fra NOWOGOROD hafde Jeg hafft en fortrædelig og besværlig reise formedelst dend indfaldne tøe, hvorover vejen var bleven saa ond, og hestene saa udtrællede, at Jeg snart hver anden miil maatte lade foere og beede. Men, som det nu begyndte igien at fryse, hafde hestene noget lettere vej. Vinteren bliver i Rysland altiid med frost bestandig, saa mand sielden har opslag, saa denne tøe var en særdeelis hændelsze, som dog ickun varede omtrent 7 dage, da det, som meldt er, atter begyndte haardt at fryse.

Fra DUDERHOFF rejste Jeg da klocken 9 til CRASNAJA CABAKA eller Røde Kroe 17 werst. Ved samme kroe stoed en vagt, som var sadt fra PETERSBURG, for at oppassze og anholde alle bortløbne Soldater og bønder med heste til forspand.

Jeg kom middagen klocken 12 til PETERSBURG 10 WERST, hvor Jeg strax fandt TSAREN, og talte med Ham. Jeg blev indlagt til herberge hos CHOUTBYNACTEN over GALLEERNE, COMTE JEAN DE BOUZY,

---

[1]) Juels Privatsekretær beskriver nærmere denne Episode, som han regner for sin 10de Livsfare. Han maatte i Mængdens Paasyn slaa den vagthavende Løjtnant for Panden og bane sig Vej med sin Hirschfænger for at slippe ud. Juel selv bestyrkede hans Mod ved at staa oprejst i sin Soveslæde med en ladt Pistol i hver Haand, hvormed Ærebo vidste, han traf paa en Prik. (R. Æ., S. 110 f.)

hvor Jeg hafde slæt herberge, saasom alle mine folck laae i et kammer, og en stoer deel af dem vare adspreedt her og der om i byen, hvor Jeg self maatte leje kamre til dem; thi der var gandske ingen anstalt giort for mig, efftersom de i Rysland lidet lader sig være magt paaliggende, hvorleedis en Gesandt bliver beherberget, naar de ickun faar anviist Ham et huus, enten det er stoert nock eller ej for Ham og hans folck, og hvorleedis hand kommer tilrætte, det lader de Ham self sørge for, og ere ej saa omhyggelige for Gesandter, som vj udj Dannemarck, hvor deris AMBASSADEUR ej alleene self opsøger, hvilcket huus [1]), Ham behager, men end og self betinger om lejen, som er i Dannemarck kostbar, da det dog i Petersburg eller anden stæd i Rysland ej koster TSAREN det ringeste, thi hand befaler kun, at dend eller dend udj et eller andet huus skal beherbergis, og saa skeer det uden nogen viidere betænckning. Ved min ankomst fornam Jeg, at endeel Rysszíske Regimenter alt for nogle dage siden vare afgangne her fra byen til det ejland RHITUSAR 5 miile herfra, hvor TSAREN vilde mynstre dem, førend de viidere til WIIBORG i Finland skulde gaae fort. For samme Regimenter var GENERAL ADMIRALEN FÆDOR MATHEIWITZ APRAXIN Anførere, med Hannem fuldte GENERAL MAJOR BRUUS, COMMANDANT udj PETERSBORG og en Tydsk GENERAL MAJOR nafnlig BIRKHOLTZ [2]).

Bemelte GENERAL ADMIRALEN var nyelig udj MOSCHOW af TSAREN bleven giort til Greve og GENERAL GOUVERNEUR over AZOFF, hvilcket skeede paa dend tiid [3]), da det gandske Rysszíske Riige blev inddeelt i 8te GOUVERNEMENTER saaledis, at Først MENSCHICOFF var bleven GENERAL GOUVERNEUR over INGERMANDLAND, SALTICOFF [4]) over SMO-

---

[1]) Civil-Etatens Hovedudgiftsbøger i Rentekammer-Arkivet udvise, at Ruslands Gesandt i Kjøbenhavn, Fyrst V. L. Dolgorukij, dengang boede i Købmand Edingers Gaard (hvor nu Prinsens Palæ ligger) og til Husleje fik 1000 Rd. aarlig af Kongen.

[2]) Wilhelm Birckholtz, død som Generallieutenant 1719. (Sbornik i. r. i. o., LX.)

[3]) I Slutningen af Aaret 1708. (Solovief, XVI, S. 42; Sch.)

[4]) Pjotr Samoilovitsch Saltykof, Bojar 1691, Vojvod i Smolensk 1697. (Sbornik i. r. i. o., LXII.)

LENSKOW, TITI NIKIWITZ[1]) over MOSCHOW, GOLITZIN[2]) over ARCHANGEL, PETER MATHEJWITZ APRAXIN[3]) over CAZAN og ASTRAKAN, GARGARIN[4]) over SIBIRIEN, GENERAL Admiralen, som meldt er over AZOF, GOLITZIN[5]) over KIOW.

d: 27. Kom TSAREN tilbage fra Ejlandet RHITUSAR, hvor hand hafde mynstret de forommelte Regimenter, som bestode af 13000 mand, havende med sig 24 stycker og 4 Mørsere. Dissze folck gick med stycker og alt liige over iisen i saadan forskræckelig frost, som nogen tiid er her i Rysland om vinteren, saa at alle andre kroonede Hoveders Armeer, om de sligt skulde efterfølge, vistnok derover vilde blive ødelagt. Men, hvor lycken spiller mester, gaar alting vel af. Derforuden ere Rysszerne saa haardføre, at mand med dem kan udrætte det, som alle andre skulde holde for umueligt.

d: 28. var KronPrintzen[6]) af Ryslands Fødselsdag, hvilcken og effter

---

[1]) Tichon Nikititsch Streschnef, Bojar 1680, Senator 1711, død 1719, en Slægtning af Tsar Peter. (Sbornik i. r. i. o., LXII; Sch.; v. Haven I, 407.)

[2]) Fyrst Pjotr Aleksejevitsch Golitsyn, f. 1660, var i Italien for at studere Søvæsen, da han c. 1700 kaldtes som Diplomat til Wien, hvor han under Krigens første uheldige Faser, navnlig efter Slaget ved Narva, maatte finde sig i at blive udleet og haanet af de andre Magters Gesandter, Senator 1711, død 1722. (Sbornik i. r. i. o., LX; Sch.)

[3]) Jfr. S. 168., [4]) Jfr. S. 184.

[5]) Fyrst Dmitrii Michailovitsch Golitsyn, f. 1665, var 1701 Gesandt i Konstantinopel, deltog siden som Officer i Felttogene, saaledes ved Baturins Erobring 1708, blev Gehejmeraad og døde 1738. (Sbornik i. r. i. o., LX; Sch.)

[6]) Tronfølgeren i Rusland var Aleksej Petrovitsch, Peters Søn af første Ægteskab, født 1690. Mellem ham og Faderen udviklede der sig en ulykkebringende Modsætning, tildels stammende fra, at Peter, der først havde søgt at opdrage ham ved dygtige Lærere, optagen som han var af Krigen mod Svenskerne efter Slaget ved Narva, senere forsømte hans Opdragelse og frit lod ham paavirke af det mod Peters Reformer fjendtlige Parti. Under alle Omstændigheder viste Aleksej, der tilmed var af en lad og drømmende Natur og meget forfalden til Drik, Uvillie mod alle Faderens Foranstaltninger og udtalte sig endog aabent om at gøre alt om, naar Faderen døde, f. Eks. at tilbagegive hans Øjesten St. Petersborg til Sverrig, indskrænke Hæren o. s. v. Misforholdet tilspidsedes mere og mere. Aleksej deserterede til Kejseren, indfangedes, anklagedes for Højforræderi, toges i pinligt Forhør, fik flere Gange Knut og blev dømt til

dend her i landet bruugelige maneer saaleedis blev højtiideligholdet, at Tsaren loed anrætte et Giestebud paa viinhuuset her i byen, hvor toe til trej hundrede persohner vare tilstæde, som fløjtede, hvislede, peebe, sange, skreege, røgede og smøgede udj Tsarens nærværelsze. Ald anrætningen var med fisk. Enskiøndt Jeg ej var indbuddet, indfandt Jeg mig dog her, for at have leilighed til at tale med Tsaren om adskillige sager, som Jeg hafde Ham at foredrage. Efftersom det er dend rætte og almindelige tiid og stæd i Rysland, ved giestebudder og maaltiider at giøre sine forrætninger, thi da bliver meest alle sager ved et glas viin aftalt og sluttet. Giestebuddet blev dend dag tiilig ophævet, som Tsaren sagde sig ej at være vel.

Saasom Tsaren, som forhen er berørt, hafde taget sig for at gaae alle tienister igiennem til lands og vands ved Kriigsvæszenet, og altsaa ved Arrierguarden til Søes var bleven Choutbynacht og i aar giorte ansøgning om at anføre Bregantiinerne og de smaa fahrtøy, da, som hand i alle ting hafde underkast sig de over Ham staaende Officeerers myndighed, saa at hand og daglig self gick hen til Vice Admiralen Cornelius Kreutz, som værende[1]) det tog, som General Admiralen anførte til Wiborg, hafde over floeden ald anstalt at giøre, for at fornemme, om noget var at befale, og tage ordet af Ham, saa kunde Ham sligt ej blive bevilget, førend Vice-Admiralen derom fra General Admiralen hafde faaet samtycke, hvilcket Hannem endelig blev tilstillet af dette indhold: „Effter sigt af dette haver Hr Vice-Admiralen at overdrage Commandoen over de smaae Breguantiiner og fahrtøyer til Arrier-Admiralen Chevallier de Michaelow“, ved hvilcket nafn Tsaren betegnedis, saasom hans Farfader[2]) af samme nafn hafde betient sig.

Døden, men døde, inden Dødsdommen eksekveredes, 1718. Han havde 1712 ægtet Prinsesse Charlotte af Wolfenbüttel, som efter et ulykkeligt Ægteskab med ham døde den 22. Okt. 1715 efter tre Dage i Forvejen at have skænket ham Sønnen, den senere Kejser Peter II (jfr. A. Brückner: Peter der Gr. i Onckens Allg. Gesch. 1879, Kap. V).

[1]) ɔ: under.

[2]) Michail Feodorovitsch, f. 1596, † 1645, den første Tsar af Huset Romanof.

d: 29. Var Jeg Fadder til SØE-CAPTEIN SIWERSENS[1]) barn. TSAREN holdt barnet, som var et drenge-barn, over Daaben. Til saadanne børnedaabe, Barseler, brylluper og liigbegiengelszer indfinder TSAREN sig gierne, i hvor ringe OFFICEERER Ham end indbyder, og det er

Tsarevitsch Aleksej Petrovitsch.
(Efter Portræt i Slottet Eremitagen ved St. Petersborg.)

[1]) Peter Sivers, født af hollandske Forældre i Stade 1674, kom tidligt til København, da Faderen tog Tjeneste som dansk Kaptajn, og begyndte 14 Aar gl. sin Orlogstjeneste under dansk Flag. 1703 blev han Underløjtnant, men allerede Aaret efter gik han i russisk Tjeneste, hvor han avancerede til Vice-Admiral 1721, og blev Admiral og Vicepræsident for Admiralitetskollegiet 1727. Han deltog blandt andet i Affæren ved

en magelighed for fremmede Gesandter, hvilcke ved saadanne giestebudder hos OFFICEERER og Kiøbmænd, haver dend bedste leilighed, at tale med TSAREN, og der undertiiden afhandler sager, som udj en særdeelis og gehejme samling. Ellers er der ingen fast og bestemt tiid, til at komme TSAREN i tale, som ved andre hoffer, ja vanskeligt, at faae Ham fat udj hans eget huus, hvor, naar hand vil være alleene, ingen lader sig mercke, at hand er hiemme, saa mand offte med uforrættet ærende maa gaae tilbage igien. Undertiiden hender det sig og vel, at, naar mand kommer for TSARENS huus, og møder der nogen af hans DENSCHIKER eller tienere, hvis venskab mand sig forhen ved fylderie og smaa foræringer har tilforhandlet, hand da vel uanmeldt fører een liige ind til TSAREN og nøder een til at gaae ind, hvilcket hand dog, saa kiert, som hand har sit liv, ej tør vove, om hand veed, at TSAREN er til sinds at være alleene. Denne Leilighed, som før er ommeldt, mand undertiiden haver, at maae søge TSAREN ved vertskaber og giestebudder, kommer een paa sin sundhed dyre at staae formedelst dend uomgiengelige dricken, mand da bliver nødt til.

TSAREN førte mig self om samme dag, at besee fæstningen og flaaden. Flaaden ligger imellem fæstningen PETERSBURG og et Kronverck, anlagt paa et andet ejland tvert over for. For bedre at forstaae dette, finder Jeg nødig om alting at give effterfølgende berætning:

7 miile fra SANCT PETERSBURG er dend stoere ferske søe, som er 300 WERST lang, og kaldis LADOGA; deraf har en stoer, breed, dyb og hastigløbendis floed, kaldet NIEUWA, sin oprindelsze; ræt i mundingen af samme søe, hvor floeden udløber, ligger paa en liden øe den fortræffelige fæstning SCHLÜSSELBURG, tilforn kaldet

---

Hangø Odde, var en virksom Leder af store Kanal- og Byggearbejder og hædredes 1716 ved Optagelsen i det estlandske Ridderskab, fik 1722 Godset Heydola i Finland og blev 1725 Ridder af Aleksander Nevskij-Ordenen, men faldt 1732 i Unaade, blev forvist til sit Gods i Finland og døde 1740. Skøndt hollandsk af Fødsel og i russisk Tjeneste, bevarede han stadig sin Sympati for Danmark, saa at Westphalen regnede ham blandt de russiske Officerer, der i Tilfælde af Krig ikke vilde drage Sværdet mod Danmark (jfr. Daae i Norsk hist. Tidsskr., 2. R., 4, S. 439 ff., Holm: Danmark-Norges Hist. i Fr. IV's sidste Regeringsaar, S. 154 og V. Berch, I, 298 ff.).

NØTEBURG, hvilcken TSAREN fra de Svendske d: 12 OCTOBR: St: V.[1]) A° 1702 erobrede. Bemelte floed har mange stoere og stærcke fald, og skiller Finland og Ingermandland fra hin anden. 6 miile fra ovenmelte, af TSAREN kaldede SCHLÜSSELBURG, paa dend Finniske siide har ligget en Skantze og bye, kaldet af floeden NIEUVENSCHANTZ, hvilcken TSAREN d: 14 Maj St: V: A° 1703 bemestrede og sleiffede. Omtrent 1 miil derfra giør bemelte floed NIEUWA midt i strømmen 70 ejlande, hvor, saa længe det laae under de Svenske, aldrig har været bygt eller boet, men alle disse øer vare med skov og busk bevoxte. Paa et af disse eilande[2]), midt i strømmen loed TSAREN samme aar 1703 anlegge en stærck og snart uovervindelig fæstning, kaldet SANCT PETERSBURG. Ved samme fæstnings anleggelsze skal, efftersom berættis, meere end 60000 mennisker være omkommet af arbeide, kuld og hunger. Bag ved bemelte fæstning er paa et andet eiland til floedens bedeckning, som meldt er, anlagt et skiønt kronverck. Strax derved er et andet eiland[3]), hvor de Rysziske kiøbmænd har deris boer, og de fornemmeste Ryssziske Herrer deris vaaninger. Tvert over for fæstningen paa dend Ingerske siide har TSAREN og alle Søe-OFFICEERERNE deris huuse og vaaninger paa et andet eiland[4]); der ved er og ADMIRALITETShvervet bygt, hvilcken ved DATUM d: 14 DECEMBR: 1709 af mig er viidtløfftig beskrevet.

Derfra løber floeden 5 miile længere ned, og ud i dend saa kaldede FINNISKE Søe ved et eiland, kaldet RHITUSAR, hvor tvert over for, paa et lidet skud med et stycke nær, det CASTEL CRONSLOT midt i havet paa 9 foed vand er opbygt, og det midt om vinteren. Ved samme CASTELS opbyggelse siiges af kuld, frost, arbeid og hunger at være omkommet over 40000 bønder. Dette ejland RHITHUSAR og CRONSLOTS beskrivelsze, og stæden, hvor de ligger, kand udførligere seeis af det kort, som VICE ADMIRAL CORNELIUS KREUTZ har ladet ved HENDRIK DONKER afsticke i Holland om et anløb af de Svenske under anføring af dend Svenske ADMIRAL ANKERSTIERNA skeed A° 1705, paa hvilcket kort og findes tegnet

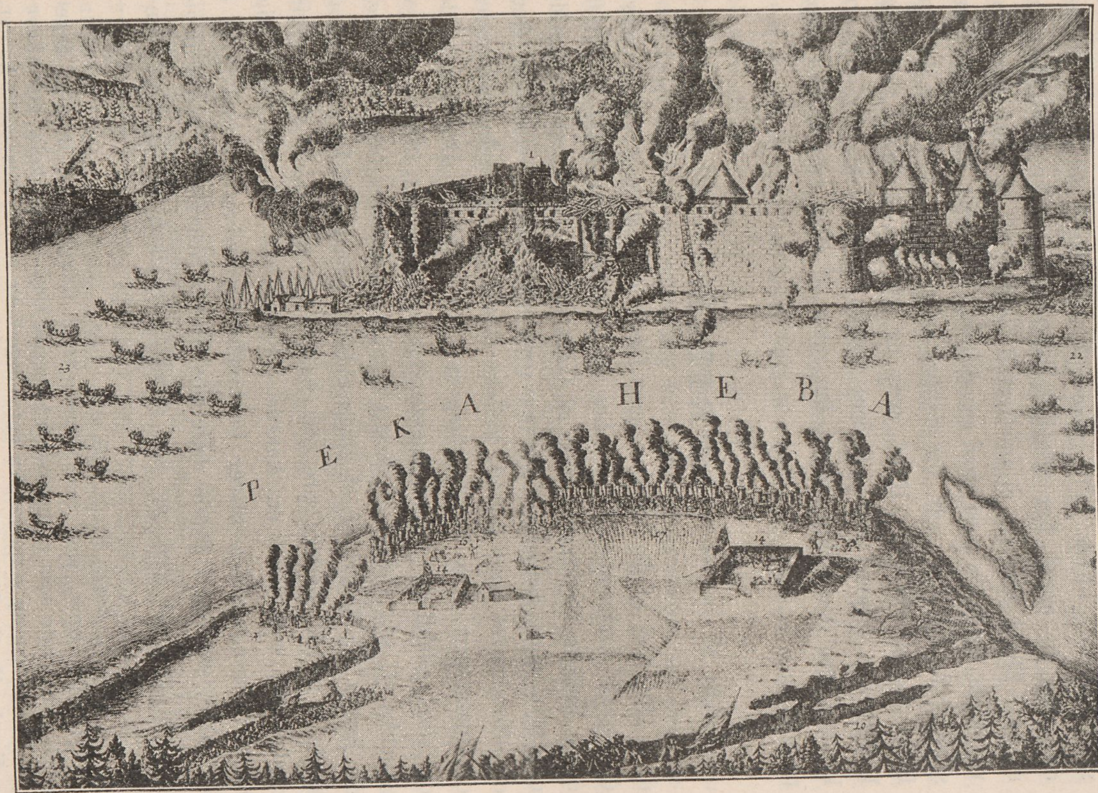
---

[1]) ɔ: Stili veteris, gammel Stil. [2]) Peterburgskij Ostrof eller Petersborgøen. [3]) Vasilij Ostrof. [4]) Admiraltejskij Ostrof.

det krigsputz, som dend gang af VICE ADMIRAL KREUTZ blev opfundet, for at afskræcke de Svenske fra deris forsæt, hvilcket og lyckedis, idet hand om natten tvert over fahrvandet loed kaste endeel PALLISADER for ancker, i henseende, at dend Rysszíske floede ej paa dend tiid endnu var stærck nock til at staae fienden imod, saasom dend alleene bestoed af nogle smaa og lætte FREGATTER og Schnaue og nogle faae Gallejer, de Svenske derimod vare 12 Skiibe af linie foruden FREGATTER, hvormed de tragtede med magt at trænge sig ind forbj baade Kroonslot og de paa ejlandet opkastede bullvercker, og siden sætte ild paa byen Petersburg. Denne dend Rysszíske VICE-ADMIRALS forberørte list giorde og saa goed virckning, at, da dend Svenske ESQUADRE dagen efter i fahrvandet for fuld seil ankommendis bleve dissze PALLISADER, som laae for ancker, var, brasede de deris seil op, og forandrede deris forsæt, meenende, at det vare pæle, som i grunden vare neddrevne, saa de frygtede at seile deris skiibe i senck paa dem, og vendte tilbage igien, da de læt hafde kundet seile der igiennem uden ringeste hinder eller skade endogsaa med hvilcken baad, de hafde vildet. De Svenske, da i tancke, at som meldt er, det ej loed sig giøre, at angriibe fienden til vands, sadte omtrænt 500 mand i land paa eilandet RHITUSAR. Men Rysszerne hafde derimod med stycker og folck giort saa goed anstalt, at de loede de Svenske ubehindret komme vel i land, men derpaa strax saaleedis tog imod dem, at de meesten alle bleve paa platzen eller bleve tagne til fanger, og ganske faae i baade og CHALOUPER undkomme til floeden, som da og strax gick til seils derfra.

Saaleedis har TSAREN dend heele Krig siden bemelte PETERSBURGS opbyggelsze med bemelte liden floede og det lidet CASTEL CRONSLOT beskiermet indløbet til PETERSBURG for fienden og tillige tvungen de Svenske altiid at holde en stoer ESQUADRE i dend FINNISKE Søe, som har kostet dem stoere penge, da Rysszerne derimod har ligget i deris hafn med magelighed, ædt og drucket lystig hver dag og uden nogen synderlig bekostning eller umage forsvaret sig.

d: 30. Foruden at TSAREN altiid gierne vil være budden til giest, saa maa mand altiid være bereed paa, at have noget i forraad af

Nøteborgs Erobring af Russerne 1702. (PEKA HEBA er Floden Neva.)
Efter et samtidigt Stik, gengivet i den russiske Udgave af Peter d. Stores Breve.

ædende og drickende vare, naar hand uformodentlig af sig self besøger een. Saaleedis kom hand af sig self i dag til mig og var ræt lystig. Naar mand saaleedes indbyder Ham, eller hand self kommer, bliver hand gemeenlig siddendis til langt ud paa afftenen, da mand har goed leilighed at snacke med Ham om alting. Mand maa da ej imidlertiid forglemme at lade hans folck vel pleje og fylde med mad og dricke, thi, naar hand gaar bort, spørger *hand dem* self, om de har faaet noget. Ere de da brav fulde, da er det vel. Hand seer og gierne, at mand ved sliige Leiligheder forærer hans tienere noget, saasom de, der ere omkring Ham, faar ickun ringe løn, men af slige smaae foræringer maa leve.

APRILIS.

d: 1. En deel af de Rysszer, som formedelst skarnsgierninger vare dømte til GALLEERNE, hvoraf her er i PETERSBURG 1500 til 2000, ofver hvilcke CHOUTBYNACTEN af GALLEERNE[1]) hafde opsiun, hafde udj blye giort bemelte CHOUTBYNACTS segl meget behændig efter, og efterskrevet hans haand, hvilcke fandtis udj fangehuuset under det REGLEMENT, som der for fangerne var ophengt. Derefter hafde de giort adskillige falske Passze, for at udkomme, men det blev aabenbaret, saa endeel af dissze Konstmestere bleve hengte, endeel fik KNUTI[2]) |: KNUTI er et slags pidske, giordte af Pergament og kogte i melck, hvilcke ere saa haarde og skarpe, at der huggis med dem, som med en kaarde. Endeel af de, som med slig KNUTI bliver straffet, bliver bagbundet og ved armene opvippet i en galge, som og i gamle dage hos os var bruugeligt, saa armene der ved gaar af leed, og saa pidsket, hvilcket kaldis dend hen-

---

[1]) Jean de Bozzi, jfr. S. 118.

[2]) Ordet Knut, som man knnde være tilbøjelig til fremfor noget andet at betragte som et oprindeligt russisk Ord. er mærkelig nok af nordisk Oprindelse og stammer fra det oldnordiske knutr, oldsvenske knuter, en Knude, jfr. Dr. Vilh. Thomsen: Relations between Ancient Russia and Scandinavians, Oxford 1877, S. 128. Omvendt stammer vort Ord Pisk og det tyske Peitsche fra det slaviske Ord bitsch, Pisk, af Verbet bit, at slaa.

gende KNUTI. Naar de skal pidskes, løber bøddelen med toe eller trej spring til og hugger dem indtil det bare been hver hug med pidsken over ryggen. Og findes der i Rysland de bøddeler, som med slig en KNUTpidsk ere saa færdige at slaae, at de med trej hug kand aflive et menniske. I almindelighed har mand sielden exempler, at nogen, som af denne pidsk faar 30 slag, lever :|. De andre, som vare Hovedmænd for denne gierning, bleve arme og been knusede paa, og saaledis bleve de levendis oplagte paa steiler, som er forsmædeligt og forskræckeligt at see; thi om sommeren kand saadanne mennisker ligge 4 à 5 dage levendis og snacke med hin anden, men om vinteren, naar det er stærck frost, som da disze blev steilede, hielper kulden og frosten dem snarere af med livet[1]).

d: 4. Ankom tiidender fra Armeen ved WIBORG, at de efter liden modstand hafde bemegtiget sig forstaden SICHENHEIMS, og der allereede fattet post indtil viidere. Der hafde været i forstaden til dends beskiermelsze 2000 mand Svenske, hvilcke bleve inddrevne i byen WIIBORG, saa heele besætningen nu bestoed af 5000 mand. Den Svenske GENERAL LÜBEKER var kort forhen afgangen med to Regimenter til Sverrig.

Samme dag ankom her til PETERSBURG dend Kongl: Polske ENVOJÉ von Vitztumb[2]), hand blev indlagt i et af de beste huuse her i byen. TSARENS Mundkock fick strax befalning paa TSARENS bekostning alle dage at holde Ham et bord paa 12 persohner, hvilcke alle bleve af TSARENS kielder forsiunede med Ungersk

---

[1]) Denne uhyggelige Straffemaade var ikke særegen for Rusland men ret almindelig i det øvrige Evropa. Endog saa seent som i Slutningen af forrige Aarhundrede søgte Beboerne paa Place Dauphin i Frankrigs Hovedstad i Anledning af at en radbrækket Forbryder levede 2 Dage og 2 Nætter paa Hjulet og hele Tiden udstødte rædselsfulde Hyl, at blive befriede for disse, ikke af Medlidenhed med Forbryderen, men fordi deres Nattero forstyrredes (jfr. Dr. jur. N. Lassen: Den Struenseeske Proces i Tidsskrift for Retsvidenskab 1891, S. 302).

[2]) Friedrich Vitzthum, f. 1675, kom i sit 12te Aar som Page til det saksiske Hof, blev Fr. Augusts erklærede Yndling, og steg gennem mange Hofcharger til Overkammerherre 1719, Gehejmeraad og Minister 1721. 1711 gjorde Kejseren ham til Rigsgreve. 1726 faldt han i en Duel. (Gross. Un. Lex.)

viin og alleslags dricker, saa hand for ingen ting hafde at sørge; hvilcken gavmildhed Ham vederfoeris i henseende, at TSARENS kroon PRINTZ paa sin udenlandske reise i Saxen udj alting blev føjet, og snart frie opholdt. Samme ENVOJÉ VISTHUMB var desforuden i stoer anseelsze hos TSAREN, saasom hand af Kongen af Pohlen var meget liidt og anseet, og forhen af TSAREN i Pohlen bleven kiendt. Hand hafde og desforuden banet sig en goed vej med foræringer til MINISTERNE her, og bragt med sig et stoert og overmaade riigt, med Demanter besadt, billede af Kongen af Pohlen, VICE-CANCELER SCHAPHIROFF til foræring. Strax effter bemelte ENVOJÉ VISTHUMBS ankomst fuldte Jeg strax med Ham hen til TSAREN, da hand uden nogen viidere anmelding eller højtiid overgav TSAREN sit CREDITIW under Kongen af Pohlen[s] CABINET-Segl, og hafde ingen anden enten offentlig eller særdeelis AUDIENCE. Samme dag ankom Grosz CANCELER GALOFKIN fra MOSCHOW.

d: 6. Som TSAREN hafde faaet at viide, at hans GUARDE PREOBRASCHENSKY Regimentet alt var ankommen, gav hand befalning, at de uden for byen skulde blive staaende, indtil hand self kom ud til dem. Hand da, som Oberst ved sin egen GUARDE, førte dem self an med blotte kaarde i haanden til foeds langs igiennem byen PETERSBURG. Ved hver COMPAGNIE vare et vist tal, kaldet skytter, som hafde MUSQUEDONERE, hvilcke skiøde med skraaesæeke af stoere rendekugler, giorde paa dend maade, som skraaesecke til stycker[1]) med jern Kugler. Der de ginge over REVIEREN paa iisen, og komme til fæstningen, stillede heele Regimentet sig i orden, og helszede CASTELLET eller fæstningen med trej SALVER af deris haandgevær, hvorpaa de da af fæstningen igien med trej skud af volden bleve betackede, hvilcken maneer at helsze paa, saa viidt mig er bekiendt, paa andre stæder ej er bruugelig.

d: 7. Aflagde Jeg min besøgelsze hos Grosz-CANCELER Grev GALOFKIN, og samme afften ankom og fra MOSCHOW VICE-CANCELER BARON SCHAPHIROFF. Samme dag ankom en COURIER fra Dannemarck, Hans KONGL. MAJ^TS Hoff FOURIER JOSEPH CARDINAL[2]), havende

---

1) ɔ: Kanoner.

2) Joseph Cardinal døde c. 1726 som Kontrollør ved Kjøbenhavns Toldsted, hvortil han fik Udnævnelse 11. Sept. 1710. (Kgl. Resol. genn. Rentek.)

med sig en Franskmand, hvilcken i Dansk tieniste hafde været Ofverst LIEUTENANT, ved nafn THEHILLAC[1]). Samme COURIER bragte med sig fra min allernaadigste Herre og Konge Ridder-ordenen af Elephanten til Først MENZICOFF[2]). Samme orden blev bevaret hos mig, indtil Først MENSCHICOFF, som udj TSARens forrætninger var fraværendis, kom tilbage igien til PETERSBURG, saasom hand og om nogle uger var ventendis. Dagen hernæst efter ankom hid begge Encke TSARINDerne og de trende unge PRINCESSer, om hvilcke forhen er meldt.

d: 11. Ankom de ulyckelige tiidender om slaget imellem de Danske og Svenske udj Skaane ved HELSINGborg[3]), *hvor* de Danske med stoer forliis af folck og ARTILLERIE vare slagne paa flugten, hvilcket, som det foraarsagede mig saa stoer bedrøvelsze, at Jeg ej gad gaaet ud, kom TSAREN self med GROSZ-CANCELer og VICE-CANCELeren til mig udj mit huus, og, ihvorvel af Hans ord, fagter og adfærd nocksom kunde seeis, at dend skade gick Ham self nær til hierte, trøstede hand mig dog paa det bæste, at Jeg ej derfor skulde lade modet falde, fordj mand eengang hafde været ulyckelig, forsikrende, at hand ingenlunde skulde forlade min allernaadigste Herre og Arfve-Konge, men af yderste formue være Hannem behielpelig til at oprætte dend skade[4]).

---

[1]) Cèsar (eller Jaquenet) René de Thehillac, der 1690 og 1692 kæmpede som Fænrik ved de danske Hjælpetropper i England og Nederlandene, avancerede 1707 til Major i Livgarden. Han vendte atter tilbage til Danmark, skøndt det havde været hans Hensigt at søge Tjeneste i den russiske Hær.

[2]) Menschikof blev udnævnt til Elefantridder d. 22. Febr. 1710, Peter først det følgende Aar.

[3]) D. 28. Febr. 1710.

[4]) En vistnok egenhændig russisk Kondolenceskrivelse fra Peter til Frederik IV i samme Anledning findes i Rigsarkivet og lyder i Oversættelse saaledes:

Kæreste Herre, Broder, Ven og Nabo!

Jeg kan ikke noksom udtrykke, med hvor stor Følelse og Bedrøvelse jeg gennem en skriftlig Relation fra vor Ambassadør ved Eders Majestæts Hof har hørt om Eders Hærs ulykkelige Bataille i Skaane mod vor bestandige fælles Fjende. hvilket Tilfælde har bedrøvet os ligesaa meget, som om denne Skade var vederfaret os selv. Vilde dog Eders Majestæt behage som en højsindet Herre at underkaste Eder Guds Vilie og ved sammes Hjælp med Utrættelighed søge at hævne Eder og tage Oprejsning

d: 12. Fick vi tiidende, at resten af voris Armee udj Skaane effter det ulyckelig slag hafde hafft dend lycke, at de overblevne der af vel vare blevne overførte til Siædland. Ved anledning at een, mig bekiendt, Ryssz ved døden hafde mist sin kone, hvorfore hand til Sørgetegn loed sit skiæg voxe, falder at mercke, at det udj Rysland er maneer, at naar nogen enten kommer i unaade hos TSAREN eller ved døden mister en nær paarørende, som hand højt skatter, lader hand sit skæg voxe til Sørgetegn; de pynter sig og aldeeles intet, eller tager noget reent paa.

d: 16. hafde Jeg samling med MINISTERNE, angaaende dend sag[1]), som Jeg paa min Herris og Kongis vegne giorde ansøgning om hos dem, hvilcket blev samme dag bifaldet og sluttet, dog kunde Jeg ingen skrifflig tilstaaelzse og løffte af dem om dend sag udvircke, efftersom det er meget vanskeligt, at erholde noget skrifftligt af dennem paa det, mand aftaler med dem, at de, om de anderledis tilsinds vorder, altiid kand have frie udveje og undskyldninger.

d: 18. For COURIEREN, Hoff FOURIER JOSEPH CARDINAL, tilbage til Dannemarck, havende med sig adskillige breve og berætninger til Hans MAJ. min allernaadigste Arfve-Herre og Konge.

d: 20. Denne morgen, som det var Paaskedag, hvormed dend stoere forommeldte Rysszernis faste hafde ende, stoede Rysszerne op om natten klocken 1 og 2 for at æde kiød, hvilcket heele fasten igiennem hafde været dem forbuddet, og sluger mange da kiødet i sig med saadan graadighed, at de derover qvælis, hvilcket offte skeer, andre faar andre tilfælde af svaghed. Derpaa ginge

---

for det ved denne ondskabsfulde Fjende lidte Nederlag, eftersom Eders Majestæt jo ikke i denne Krig søger noget fremmed men kun at vinde Eders eget tilbage igen, til hvilket Maal Gud hjælpe Eders Majestæt. Vær forsikret om, at ogsaa fra vor Side jeg ikke vil undlade af al Kraft at hjælpe Eder, hvori jeg henholder mig til de omstændelige Relationer, saa vel fra vor Ambassadør ved Eders Majestæts Hof som og Eders her værende Envojé Extraordinair, forblivende

Eders kgl. Majestæts og Kærligheds
tro Broder, Ven og Nabo
St. Petersborg, den 4de April 1710. Peter.

(De sidste Linier mangle i Originalen, men ere udfyldte efter en vedlagt tysk Oversættelse).

[1]) Om at overlade Kongen nogle af de ved Danzig staaende Tropper.

de tiilig om morgenen ved 3 slæt i Morgen-Messze. Dagen begyndte da med megen skyden af alle styckerne paa volden, kiimen af alle Klockerne, stoer fryd, glæde og lystighed. Alle de, som møder hin anden denne dag, enten det er mandfolck eller Fruentimmer, giver hver anden et malet æg og kysszer hin anden, da dend eene siiger ved eggets overgivelse Хр҃тосъ возхр҃ть[1]), CHRISTOS VOZKREST, CHRISTUS er opstanden, og kysszer dend, hand møder, hvorpaa dend anden iliigemaade overgiver liigeleedis et eg, kysszer, sigende воистинно возхр҃ть, VOISTINNO VOZKREST, han er sandelig opstanden. Hvilcket Jeg og effter dend Rysszisk maneer giorde ved TSAREN, da Jeg om morgenen opvartede Ham, for at ønske Ham en glædelig Paaskefæst, hvorpaa hand og sagde, at Jeg paa Rysszisk skulde kyssze Ham, hvor ved hand da brugte samme ord- og egvexling, som før er meldt. Jeg gav og Encke-TSARINDerne og Printzesszerne hver sit eg, og kyste deris hænder, fick og et eg igien af hver af dem med formeldte ord.

Denne Rysszernis skick har sin oprindelsze og roed fra dend gamle GRÆCISKE Kircke, hvor det af de første Christne var vedtaget, derved at betegne dend glæde, de hafde af CHRISTI opstandelsze, bruugende der til dissze anførte ord til en effterlignelsze af qvinderne, som forkyndte CHRISTI opstandelsze for APOSTLERNE, der igien berættede Disciplerne det samme. Men denne brug er, som alle slige gamle Christelige, og af Gudelighed vedtagne, skicker bleven forandret til en liiderlig brug, idet dend gemeene mand, som dend dag alle har een, om icke toe eller trej, ruuse, og ellers heele dagen fylder og mesker sig, løber og kiører langs gaderne raabende CHRISTOS WOZCHREST; saa det er icke at beskrive, med hvad sværmen, allarm, dricken og uteerlighed dend heele dag fordrivis, saa at snart ej noget ædrue menniske er at finde.

Klocken 10 fuldte Jeg TSAREN i Kircke til Høj Messze, hvor Jeg merckede, at fiire Poper eller Præster een imod Østen, een imod Vesten, een imod Norden, og een imod Syden, læste den deel af hver sin Evangelist, som taler om CHRISTI opstandelsze, til at betegne, at dette Evangelium skulde prædickes i dend gandske

[1]) Teksten er her som andetsteds nøje fulgt, selv om Stavemaaden ikke er ganske korrekt, jfr. Forordet.

verden, og alle dends fiire hiørner. Midt under Messzen bleve endeel stycker løsnede, og effter Messzen liigeleedis. Effter at dend Ryssziske Gudstieniste var endt, gick TSAREN ind i Ofver COMMANDANTEN af PETERSBURG BRUUSIS huus, hvor dend Polske ENVOJÉ von VISTHUMB af TSAREN blev giort til Ridder af SANCT ANDREAS, hvilcket TSAREN Hannem længe før i Pohlen hafde lovet. Derved blev ingen anden højtiideligbed brugt, end at TSAREN bad Ham sætte sig need paa knæe, hengte saa ordenen paa Ham, loed Ham da staae op igien, og kyste ham.

d: 21. Som Præsterne med deris Degne i Paaske-Helligdagene gaar omkring dør fra dør i huusene, bærende et kaars med sig af deris Helligdomme, og siunger: Christus er opstanden med mere, for at ønske til lycke over Christi opstandelsze, kom og een til mig i mit huus, hvilcken iliigemaade sang, og, effter at hand hafde udsiunget, skienkte Jeg Ham paa Ryssziek med en skaal brændviin, hvilcken hand ej vilde imodtage, førend hand fick aflagt sit, om halsen hengende, Præstelige smycke, hvilcket hand og de andre Præster bær udj kircken, naar de holder Messze. Men der hand CRUCIfixet og det smycke hafde lagt fra sig, tog hand gladelig imod brændviinet og en liden dricke-penge. Derefter iførte hand sig atter sit smycke, tog sit CRUSIFIX, [og] gick bort, for viidere at fortsætte sit tigger-ærende.

Om eftermiddagen hafde Jeg indbuddet TSAREN med ald hans følge til giest hos mig, men, som hand i disze Paaskedage af hvermand bliver giestbøden, og, alt før hand kom til mig, hafde været par adskillige stæder til giest, var hand moxen drucken, da Jeg merckede, at hand er meget farlig at være hos og omgaaes med, naar hand er beskienckt. Thi er Ham da noget paa hiertet, kommer det alt med megen forbittrelse for en dag, hvor paa Jeg saa exempel paa dend Polske ENVOJÉ VISTHUMB, hvilcken hand dagen tilforn hafde givet sin Ridder-orden; thi da der blev talt om dend fred[1]), som Kong AUGUSTUS udj Saxen sluttede med Kongen af Sverrig, loed TSAREN sig forlyde imod bemelte ENVOJÉ VISTHUMB, hvor ilde hand var fornøjet med de Saxers forhold og

---

[1]) I Altranstädt 24. Okt. 1706.

ord imod Ham, og at de for religionens skyld i Saxen alt for meget hafde været de Svenske til villie.

d: 22. Var Jeg udj dend Lutherske Kircke udj fæstningen Sanct Petersburg, hvor der var en Tydsk Luthersk Præst ved nafn Mag. Møller[1]).

d: 23. Ihvorvel denne dag, som Onsdag. var een Rysszernis uugentlige Fastedage, fastede de dog intet. Thi dend heele Paaske-uuge har Rysszerne ingen faste, men æder, hvad de vil.

d: 24. gick floeden Nieuwa op med saadan magt, at iisen paa een Formiddag gick aldeelis bort af fahrvandet. Det er mercke-ligt, at Rysszerne ere saa forvovne og dumdristige, at, idet de seer, at iisen bryder, endog viidendis, at dend udj et øjeblick gaar bort, dog icke med ald dend vagt, som sættis langs strømmen for at forhindre ulycke, kand holdis fra at gaae over, saa længe, som iisz er at gaae over paa; ved hvilcken dristighed en Kone blev med sit barn paa armen, og fiire andre mennisker dreve løsz bort med et stycke iis, som løsnedis, imidlertiid de stoede derpaa, hvilcke dog siden bleve reddede. Søefolckene ved Tsarens floede her i Petersburg berætter, at floeden altiid omtrent ved denne dag i maaneden gaar op hver aar.

Saasnart var det icke mueligt for dend mangfoldige, med strømmen farende, driiveiisz, at komme udj vandet, at Tsaren jo endog med fare var dend første, som ellers altiid, naar hand ved iisens opgang her i Petersburg er tilstæde, foer paa en Hollandsk Bojert over til fæstningen over strømmen, kom og lyckelig tilbage igien; hand styrede self, og giorde alt anstalt paa fahrtøyet.

d: 25. Saasom Tsaren samme dag med got vejr hafde været ude med sin Bojert og efftermiddagen, da hand var kommen tilbage igien, blev siddendis i sin baad, for der bedre at fornøje sig, be-søgte Jeg Ham udj samme hans Bojert, hvor hand strax nødte mig til velkomst[2]) at uddricke 4 stoere øllglas fulde med hidszige

---

[1]) Johann Müller, der senere, 1714, blev Skriftefader for Tsarevitsch Aleksejs Gemalinde, Prinsesse Charlotte Christine Sophie af Brunsvig Wolffenbüttel. (Büsching: Gesch. der evang. luther. Gemeinen im Russ. Reich I, 51 f.)

[2]) Tsar Peters Nøden Folk til at drikke er bekendt. Ved samme Lejlighed fik ogsaa Æreboe, der skulde fungere som Tolk, af hans egen

og stærcke viine, hvilcket jeg med ald min beeden, klyncken og klagen ej kunde undgaa, saasom det er TSARENS maneer, naar hand er ved det sind, at mand uden nogen modsiigelsze skal dricke over sin formue, hvorudj Jeg denne Gang som moxen altiid maatte skicke mig, dog vel fornam, at det ej vilde bekomme mig vel. Og vil mand holde sig fra de stæder, hvor saaleedis bliver drucket, kand mand der i landet ingen ting af vigtighed faae forrættet, saasom alle højst magtpaaliggende forrættninger, som før er meldt, ved dricken bliver afgiort.

d: 28. kom de 9 FREGATTER, hvilcke anstaaende sommeren skulde gaae i søen, udaf hafnen imellem fæstningen og Kroonvercket, anckrede paa strømmen. Ofver dem skulde VICE ADMIRALEN CORNELIUS KREUTZ hafve øfverste befalning. De førte en wimpel, bestaaende af en hviid, blaa, og røed *striibe*, fra *forstengen*[1]). Giøszen var røed med et blaaet, kandted med hvidt, SANCT ANDREAS Kaars fra det eene hjørne til det andet, over hvilcket kaars igien gick et hvidt smalt krytz tvert over Giøszen, saa det er et dobbelt kryds, et blaat fra hjørne til hiørne, et hviidt tvert over. Flaggen var blaae med et hvidt fiirekantet felt oven ved Flagstocken, udj hvilcket felt var et blaat SANCT ANDREAS Kaars.

d: 29. kom Schnauverne, hvilcke ere bygte ligesom de Svenske BREGANTINER. ogsaa ud fra Kronvercket, lagde sig i orden paa strømmen under Tsarens, som deris CHOUTBYNACTIS anføring. Dissze førte en wimpel paa *forstängen*, som FREGATTERNE, og liigesaadan en Giøs, en rød flag med et hvidt fiirkantet felt ved flagstocken, hvor udj stoed et blaat SANCT ANDREAS Kaars. Der blev imidlertid hver dag sendt need imod søen, for at see, naar iisen gick op, og levedes da hver dag i frygt for driviisen af LADOGA-Søen, som udj stoer mængde kommer need med floeden. Thi naar end floeden fra PETERSBURG er gaaen op, og dend er frie for iisz, saa kommer omtrent 10 a 12 dage der effter driveiisen af dend ferske Søe LADOGA, naar dend gaar op. Samme iisz stopper floeden og Søemundingen igien, saa det er største

---

Haand „4 Studsglas Sæck", hvilket havde den uheldige Følge, at han i Løbet af et Kvarter „blev en stum Tolk" (jfr. R. Æ., S. 117.)

[1]) ɔ: Fortoppen.

fare, at ligge paa strømmen. Naar samme iis er dreven ud i søen, driver dend offte for vinden tilbage igien til hafnen og stopper atter farten, indtil den omsider ved længden af tiiden smelter og forgaar.

d: 30. Kom Choutbynacht Comte Jean de Bouzy med sine 5, under hans anførende staaende, Galleer, af hvilcke hver førte 32 aarer, en liden kort rød fløj, indskaaren og med toe snippe, som voris Danske fløje, en rød flag med hvidt felt, og et blaat Sanct Andreas-kaars derudj, og med tvende flipper, som voris Danske flagge.

Omendskiøndt Tsarens floede endnu ickun er af liden magt, som dend forhen indførste Liste af skiibene udviiser, og ej engang er en goed Esquadre, saa har hand dog til efterlignelsze af de Engelske deelt denne liden floede i trej deele, af hvilcke Corps de bataille, som GeneralAdmiralen fører, naar hand self gaar med i søen, har et hvidt flag med et lidet blaat Sanct Andreas kaars oven i flagget ved flagstocken. Avantguarden anføris af Vice Admiral Cornelius Kreutz, har blaat flag saadant som ved dend neest foregaaende dag er beskrevet; Arrierguarden er under Tsarens, som Choutbynachtis, anføring, og har rødt flag med et blaat Sanct Andreas kaars udj, som oven for meldt er. Alle trej Esquadrerne har liige *giøsz* og wimpel. Desforuden ligner Tsarens giøs dend Engelske Giøs, kaldet Jacqu[1]) meget. Samme giøs er forhen beskrevet rød med et dobbelt kaars udj.

Liigesom og de Engelske skriver sig til fiire Søer, qvatuor maria, saa har Tsaren, for derudj og at ligne dem, og en stoer guul Rysszisk Standart, hvilcken til alle højtiider vajer af fæstningen Petersburg, hvorudj med sort er malet Tsarens vaaben og fiire søer, een ved hver hiørne, derved at betegne, at hand er mester af fiire søer, Mare Album eller dend hviide søe ved Archangel, Mare Caspium eller dend Persiske søe ved Astrachan, Mare Nigrum og Pontus euxinus eller sorte søe, *som er anhengig med Palus Mootis, udj huis Munding Asoph ligger,* Mare Balticum eller Østersøen ved Petersburg.

---

[1]) ɔ: Jack (Union Jack).

Jeg loed mig samme dag roe op paa floeden, for at besee dend stæd, hvor fæstningen og byen NIEUWEN Schantz hafde staaet; samme bye har været en miil fra Petersburg, forbi dend løber paa dend eene side floeden NIEUWA, og paa dend anden side imellem FINLAND og byen løber en liden floed, kaldet OGDA, som løber igiennem landet derneed. Ved siden af Schantzen har byen staaet, men de ere begge i bund og grund ødelagde. Noget fra byen op imod LADOGA søen ligger dend, af Rysszerne ved beleiringen opkastede Skantze. Mand skal med stoere skiibe kunde hafve lagt sig tæt op til samme Skantze, for at losse og lade.

Da Jeg roede tilbage igien fra Skantzen, erfoer Jeg, at TSAREN var paa sin førende Schnauw LISETTE, hvor Jeg gick om bord til Ham. TSAREN foer omkring med sin BOJERT fra et skiib til et andet og giorte self anstalt om alt, hvad der fattedis.

MAJUS.

d: 1. Alle andre gemeene fahrtøje, fløjter, galioter, skuder og Rysszíske saakaldede CARBASSER[1]), som vare beskicke[de] med mundkost, Stycker og andet krigsredskab at gaae med til WIBORG, hafde en striibet hvid, blaae og rød flag og fløje. Ligeleedis udlagde paa strømmen en stoer deel Hollandske BREGANTIINER, alle med røde indskaarne fløje, kort sagt: Der var i alt smaae og stoere fahrtøj 270 seglere.

d: 2. Hafde VICEADMIRALEN TSAREN paa sit Skiib til giest. Jeg var og indbudden. Der blev da stærck drucken adskillige skaale under løsning nu af 7, nu af 5 Stycker, og undertiden. naar VICE-ADMIRALEN dertil giorte tegn, *schudt* af alle fahrtøj, der hafde stycker. TSAREN, naar hand paa noget skiib er omborde, vil ej, at nogen kalder ham MAJESTET, men alleene CHOUTBYNACHT; hvo sig derudj forseer, bliver strax nødt til at dricke et stoert glas stærck viin til straf, hvorved Jeg og andre, som stedsze vare vaante at give ham sin tilbørlige titel, offte forsaae os, og maatte

---

[1]) Robaade, som siden nærmere beskrives.

dricke straf, foruden de mange andre skaale, som bleve druckne rundt omkring. Desforuden hafde TSAREN sine folck, som imellem sundhederne[1]) nødte giesterne til at dricke, hvor det da hendte sig, da en TSARENS Kellermester bragte mig et stoert glas til, og Jeg ej kunde blive Ham qvit, da, som hand var en gammel, ubeqvem, tyck mand og tilmed hafde kun tøfler paa, fandt Jeg paa, for at skille mig af med Ham, at løbe for hen i skiibet, *løb* op i Focke-vantet og sadte mig *weed Pøttingerne af Mærsett paa* SERVINGerne[2]), hvormed Fockevantet er surret, hvilcket, da samme Kieller-mester gav TSAREN tilkiende, kom hand self med samme glas i munden liige op i Fockvantet efter mig, og sadte sig hos mig, *og der*, hvor Jeg hafde tænckt at være allersickrest, icke alleeniste maatte dricke det Glas ud, *som hand mig opbragte*, mens og derforuden 4 andre, saa Jeg blev saa drucken, at Jeg *icke uden stoer fare kom* need igien.

Der var sendt bud need til Søemunden, for at see, om iisen var borte paa banckerne, men blev svaret, at ingen overkomst var at vente. Paa bemelte bancker er ickun 10 og i det højeste 11 foed vand, saa at alle FREGATTERNE maatte, ihvorvel de ej vare meget dybgaaende, lossze deris meeste stycker og ladning, for at komme over, men naar de kommer der over, har de dyb nock for de største skiibe, ja og til overs.

d: 3. Ankom RATIFICATION paa dend, for hen med Tyrcken besluttede freds forlængelsze. COURIEREN, der bragte disse tiidender, hafde taget sin vej over BENDER, berættede self at have seet og talt med Kongen af Sverrig, hand vel kiendte, og hafde seet udi Saxen.

d: 4. Middagen klocken 12 gick VICE ADMIRALEN om borde, og loed strax ophidsze sit COMMANDOflag, hvilcket strax blev hilszet af dend ganske floede hver med 7 skud, hvilcke hand igien alle tackede med 5. Kort dereffter gick han under seyl, og, saasnart som Skiibet var drifftig[3]), hilszede fæstningen Ham med 5 skud, for hvilcke hand tackede med liige tal. Da hand seilede forbj

---

[1]) ɔ: Skaalerne paa dennes eller hins Sundhed.

[2]) Altsaa lige under Mærset.

[3]) ɔ: kom i Gang.

ADMIEALITETS Hverven, blev hand igien hilszet med 5 skud, hvilcke hand og tackede for. Thi det var tilforn aftalt, at, naar hand gick til seils, skulde fæstningen paa sin Engelsk hilsze Ham, og Hand ej Fæstningen. Siden giorde de andre skiibe seil effter Ham, af hvilcke hver løsnede 5 stycker for CASTELLet, og blev tacket med 3, ligeleedis ved ADMIRALITETS hverfvet een effter anden, saa der var saa forskræckelig og uophørlig en skyden, at det ej er at beskrive. Det er og forunderligt, at betæncke, hvor meget krud ved giestebudder, lystigheder, glædelige tiidender, højtiider og saadanne hilszener bliver forskudt, thi krud her i landet agtes som sand, og giøris alt her i Rysland i saadan mængde af godhed og dygtighed, at det ej læt i noget andet riige i EUROPA i saa stoer mængde og dygtighed skal findis.

Jeg tilliige med ENVOJÉ WITSTHUMB besøgte TSAREN i den Ryssziske Kircke, for at ønske Ham lycke over dend glædelige tiidende om fredens RATIFICATION med Tyrcken, og merckede der atter, at ald mandfolcket staar under needen paa gulvet, og fruentimmeret paa PULPITUer oven paa. Der bruugis og intet spil eller Orgelverck udj nogen Rysszisk kircke. TSAREN stoed self, som een af Kirckens betientere, midt iblant en heel hob sangere, og stemmede i med dem[1]); de sang meget vel i alle stemmer. Effter endte Messze frembar DIACONEN eller Degnen en tallercken hvidt brød, baget suact som backelsze; hand frembød det for alle udgaaende af Kircken, hvoraf da en hver effter behag tog et lidet stycke.

Efftermiddagen gick Jeg og ENVOJÉ WISTHUMB hen at giøre Encke TSARINDEN en opvartning, hvor os af hende og alle Printzeszerne, *hendisz Døttre*, saa mange stoere skaaler bleve tilbragte, at vj inden en half tiime alle vare druckne og ingen udladt, før de saa, at hand var *well* drucken; hvor Jeg da merckte det, som Jeg offte tilforn havde seet og erfaret, dog ej giort mig tancke om, at mand udj Rysland i Fruentimmerlauget formedelst deris

[1]) Dette var Peters Sædvane. Selv ved Festlighederne efter Freden ved Nystad 1721, hvor Prokopovitsch paa Senatets og Synodens Vegne højtidelig meddelte Peter Kejsertitlen, ledede han selv Gudstjenesten og sang med Præsterne. (Sch. II, 536.)

megen tiggen og beeden, drack meere udj en kort tiid, end udj Karlelauget i lang tiid iblant de stærckeste dranckere, saasom mand af Fruentimmeret, som gemeenlig, snarere lader sig overtale end af mandfolck.

d: 6. Som Jeg fornam, at Gallejerne vilde gaae til seils, gick Jeg om borde paa Gallejen, som CHOUTBYNACHTEN COMTE JEAN DE BOUZI, i hvis huus Jeg boede, førte. Samme hafde nys hidst sit COMMANDO-flag. Hand førte tvende flage, een paa hver siide for i Gallejen, som de, for hen beskrevne, giøse, hvilcke alle skiibene førte. Paa denne Gallej var 28 aarer paa hver siide, ved hver aare sade sluttede 5 eller 6 fanger. Da Jeg gick fra borde, loed Choutbynachten en QVARTEERmester, som hafde en sølfpiibe hængendis i en sølfkiæde over axlerne, piibe 3 gange, og ved hver gang hilszede *fangerne paa* Gallejen med en sagte og huull hurren[2]), som løed sær underligt og fælt. Da hand, som meldt er, hidszede sit flag op, hilszede heele floeden Ham hver med 5 skud, hvilcke hand med liige tal betackede.

Imidlertiid spuurte Jeg, at TSAREN, eller som hand da loed sig kalde, CHEVALIER MICHAILOW vilde med sin fordeeling gaae bort, [og] drog Jeg ud, for at tage afskeed med Ham, paa skiibet. Jeg fandt der TSARENS Bisloperske CATHARINA ALEXIWIEMNA, hvorom alt er meldet tilforn. CHOUTBYNACHTEN over Gallejerne gick først til seil; hand blev hilset af fæstningen med 5 skud, hand tackede iliigemaade med 5; liigeleedis blev hand og hilszet af Hverven, hvilcke hand og tackede [for]. Da hand seilede forbj de andre Gallejer, blev hand af hver hilszet med saadan hurren 3 gange, som forhen er beskreven. Da TSAREN hidszede sit flag op, hilszede hans heele fordeeling Ham paa samme maade, som de andre. Hand beholdt sin vimpel under flaggen. Kort efter hand gick til seil, blev hand hilszet af fæstningen med 5 skud, for hvilcke hand tackede med liige tall, ligeleedis ved hverven; de andre Schnauve hilszede fæstningen med 5 skud, og bleve betacket med trej, liigeledes ved Hverven. Derpaa fuldte en stoer mangfoldighed af smaae BREGANTIINER, alle med fiire METALLbasser, fulde med folck, hvilcke

[1]) Svirren, Brummen.

hilszede fæstningen og Hverven hver med 3 skud, og blev tacket med et.

d: 8. Gick Jeg og dend Pohlnske ENVOJÉ WISTHUMB om bord paa een, os beskicket, GALIOTH, nafnlig ALEXANDER. Samme var tilliige med 16 andre Lastdragere taget fra de Svenske paa NARWA reed. Vj komme klocken 2 eftermiddagen til ankers med flaaden 2 miile fra Petersburg, da de alle vare komne over det grundeste, som var meget vanskeligt. COURSEN need ad er imellem Vesten og Norden. Saa snart vj hafde anckret, gick Jeg og ENVOJÉ WISTHUMB først hen til Schnauven LISETTA, for at søge TSAREN paa sit skiib, fandt Ham ej der, mens effter lang søgning da paa et, da paa et andet Skiib, omsider paa skiibet Dommekrafften. Afftenen foer om borde igien, hvor vj udi alle ting formedelst skiibets ringhed vare saa slæt, at Jeg aldrig, endog naar Jeg har faret for gemeen Matrosz, har været saa *u-mageligen.*

d: 9. Var Jeg af TSAREN giestboden om bord paa Skiibet LISETTA. Efftermiddagen kom alle trej Printzesserne, TSARENS Broderdøttre om borde til TSAREN. TSAREN laveerede alleene op ad imod CASTELLET CRONSLOT, for at see, om iisen var borte, mens fornam, at dend endnu laae fast, hvorfore hand seilede igien tilbage, anckrede paa sin post, foer saa om borde, og gav derom beræt-ning til VICE-ADMIRALEN, thi hand i COMMANDOsager viiser saadan lydighed og ærbødighed som dend ringeste i hans tieniste. Til ofvenbemelte Printzeszer og deris Moder var beskicket en liden GALIOTH eller BOJERT, hvorpaa de maatte følge med flaaden til CRONSLOT, hvilcket, hvor gierne de giorde, er læt at giette, naar mand betragter Fruentimmerets afsky for vandet. Saaleedis fører TSAREN dennem meest altiid med sig, og heldst, naar det er haardt vejr, lucker saa CAHYTEN tæt i for dem, at de bliver brav søesiuge og, SALVO HONORE, overgiver sig, hvilcket da først er hans rætte lyst og fornøjelsze. Saa søger hand og opspørger alle de, som mindst kand fordrage søen, hvilcke hand gierne tager med sig paa vandet, naar det blæsz haard, og LAWEERER saa altiid imod vinden med dem.

d: 10. Efftermiddagen klocken et løb vinden Østlig, hvorpaa heele

floeden gick under seil og seilede igiennem Kraviisen[1]), med hvilcken heele farvandet var belagt. Klocken 5 omtrænt anckrede vj under CASTELLET CRONSLOT. Samme CASTEL er for 6 aar siden i haardeste vinter bleven grundet paa needdrevne pæle igiennem iisen, ved hvilcket arbeid et stoert antall af arbeidsfolck, som der siiges over 40000 mennisker, har tilsadt livet. Det er gandske bygt af træe i en CIRCEL, staaer paa enden af et Rev, hvilcket stræcker sig ud fra Ingermandlandske kusten, er anlagt paa 17 foed vand, og ligger saa nær det Ejland RITHUSAR, at ingen ting kand gaae forbj uden at blive beskudt fra begge siider af CRONSLOTTet og bullverckene paa Ejlandet. Imellem CRONSLOT og INGERMANDLAND kand ingen dybgaaende fahrtøy komme igiennem til Petersburg; bag om imellem Eilandet RITHUSAR og Finlandske Kusten kand ej heller nogen flyde over did hen. RITHUSAR er en øe omtrent 5 Rysszіske WERST lang; der har hver Søe OFFICEER sit huus opbygt, foruden deris huuse i Petersburg, saasom de ingen anden Søetogter med flaaden her giør, end at de ligger her udj hafnen, og daglig paa eilandet roer i land til deris huusze, skicker imidlertiid hver uuge toe Krydsere i søen 4 a 5 miile fra floeden for at see, om noget fiendtligt ankommer, hvilcket naar forefalder, søger dissze igien tilflugt under bemelte fæstning, og giver de nødige berætninger. Fæstningen hilszer her først alle flagmændene, og naar de har tacket, hilszer de andre Skiibe fæstningen først, bliver da og betacket.

Jeg var om afftenen om borde hos TSAREN eller CHOUTBYNACHT CHEVALIER MICHAILOW, og ønskte Ham til lycke over sin ankomst der, foer saa siiden med Ham hen paa fæstningen CRONSLOT, for at besee det. TSAREN holder der altiid til besætning i det mindste 600 mand, undertiiden 1200. Samme fæstning har 3 laug stycker over hin anden, liigesom skiibs BATTERIER. Udj samme fæstning ere en stoer deel kieldere til ædende vare og krudkammere opmuuret, hvilcke ere over 6 alen under vandet. Her var iidelig Skyden, saasom et hvert skiib og dend ringeste BREGANTIIN hilszede

---

[1]) ɔ: Sjapisen.

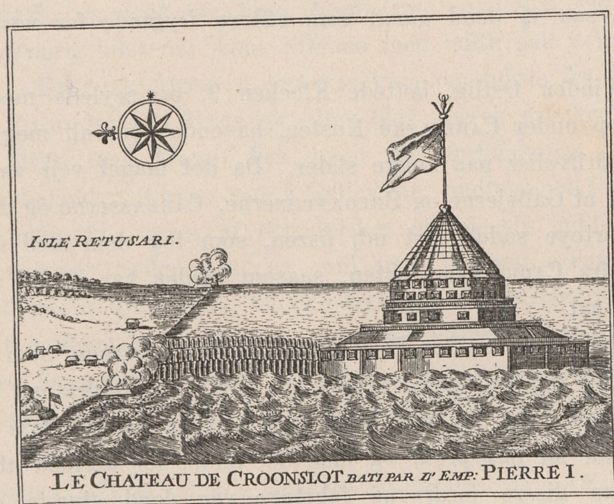
fæstningen, og bleve igien betackede. Tvende FREGATTER bleve samme afften udsendte for at krydse.

d: 11. Morgenen Klocken 8, vinden Østen. Alle de smaae fahrtøye med folck, som og de med ædende vare, om hvis tal og mængde forhen er talet, tilliige med 5 Gallejer finge ordre at gaae under seyl, og, da de vare meest af sigte, omtrent klocken 12 gick ald resten til seyls med smugt stille vejr, Østelig vind, hvilcken efftermiddagen forandrede sig til Vesten. Det gick da los paa en LAWEEREN; de smaa fahrtøj og Gallejerne vare dend tiid saa langt forud, at mand neppe kunde øjne dennem. TSAREN self var et par miile til LOUWART; til Hannem kom da de, for hen til Krydszen udsendte, tvende Schnauwe, berættende, at de paa deris Krydsztog heel hen til BIØRKØEN, som er et ejland paa FINNISKE Kusten 12 miile fra CRONSLOT, intet fiendtligt hafde fornummet. Vi LAWEEREDE saa frem og tilbage i iisen, hvilcken af Søen med dend Vestelige vind kom i stoer mængde tilbage drivende, og var temmelig stærck. Hist og her kom da et, da et andet fahrtøy hver anden om borde, saa en Schnauw blev lek, og maatte gaae tilbage igien til CRONSLOT, ellers var det moxen stille og labberkuulte. Natten giorde VICEADMIRALEN tegn til at anckre, og blev liggendis 4 a 5 glas formedelst stilte og iis.

d: 12. Det begyndte morgenen klocken 3 at blæse op med en Merseyls Kuhling af W. S. W. Iisen, kommende tilbage af søen, begyndte at besætte os, saa VICEADMIRALEN tabte sit ancker, maatte saa gaae under seyl igien, og LAWEERE. Ihvorvel det ickun var beqvem kuulte, maatte dog de fleeste FREGATTER reve, og nogle tage For-Merseyl ind. Klocken 4 efftermiddagen anckrede heele flaaden. Jeg var da om borde hos TSAREN, som sagde, sig at have været tæt under ejlandet BJØRKØEN, hvor hand hafde fundet, at iisen endnu laae fast fra BIØRKØEN til det faste land. Hand hafde self gaaet af skiibet, staaet med adskillige og drucken paa iisen, hvilcken var saa stærck, at hand med en jern Koe-foed endog med dend spidsze ende ej hafde kundet støde igiennem. Natten tabte adskillige skiibe deris anckre for iisen.

d: 13. Vinden Vestlig, LAWEEREDE indtil Middagen, da vj igien anckrede under ejlandet Søeskær 2 mile fra landet. Schnauwen

kaldet MON COEUR, førende MINISTERNE og CANCELLIET, kom der til flaaden. Efftermiddagen meest stille, begav Jeg mig om bord til TSAREN eller CHEVALLIER MICHAILOW, hvor der blev stærck drucken, som var en uomgiengelig plage, hver gang mand kom til Ham. Vinden imod afftenen Østlig, ginge saa under seyl, havende alle fahrtøjerne smaa og stoere samlede hos os, Iisen kom drivende saa stærck fra landet, at, som vj imod natten hafde anckret for iisen, maatte da dend eene, da dend anden lætte sit ancker, og,

(Efter Stik i Limiers Histoire de Suède sous Charles XII, udg. 1721.)

naar de seilede, kunde de ej seile liige deris vej hen, men holde af snart for een kave[2]) iisz snart for en anden, liigesom paa Grønlands seylatz.

d: 14. LAWEEREDE morgenen med Vestelig vind, og anckrede Klocken 10. TSAREN eller CHOUTBYNACHT CHEVALIER MICHAILOW seylede med sin Schnauw LISETTE tilbage til Petersburg. Iis saaes endnu at drive overalt. Blev natten over liggendis til anckers under den Ingermandlandske Kust, hvor Jeg sendte min CHALOUPPE i land, for at kiøbe fisk, hvilcken kom tilbage igien med endeel

[1]) Klump, Stykke.

FORELLER og Aborrer, ellers intet, saasom landet ved Krigen var forarmet, saa indvaanerne, i stæden for korn, malede vissze rødder, som voxer i moratzerne, til meel, og bagede det som brød. Det meeste, som var at faae til kiøbs, var mennisker, som gierne soldte sig og sine bare for hunger[s] skyld. Laae natten over til anckers.

d: 15. Dend heele dag dødstille, blev og heele dagen liggende til anckers. Gallejerne og BREGANTIINerne, som laae vel trej miile fra flaaden, skiød adskillige tegn, hvilcke vj toge for at være Svenske. saa vj dend gang, som offtere frygtede for voris egen skygge.

d: 16. Vinden Østlig, lættede Klocken 9, og seylede med heele flaaden op under CAREELske Kusten, havende over alt megen tung og tyck driiveiisz paa begge siider. Da det taaget vejr var forbj, erfoer vj, at Gallejerne og BREGANTIINerne, CARBASserne og de andre smaa fahrtøye sadde fast udj iiszen, som tog dem med sig bort Søevært fra CAREELske Kusten, saasom vinden var N. O., saa det saae ilde ud.

Skiibet Dum-krafften blev om afftenen af TSAREn, som nu var kommen til flaaden igien, befalet, at seyle for vinden ind i iisen, for at bryde dend, og naar hand kom i iisen, da at hidsze et lidet Støcke paa sit bugspred, og lade det falde, for dermed at bryde iisen. Paa dissze fordrevne fahrtøye var dend største deel af TSARens bæste GUARDE, PREOBRASCHENSKY og SIMONOFSKY Regimenter, tilsammen over 5000 mand, saa og ald dend mundkost, som skulde føris til Armeen, som stoed for WIBORG. Heele flaaden bestoed af 270 seylere, som før meldt er.

d: 17. Vinden N. O., temmelig kuulte, kunde see Gallejerne og de smaa fahrtøye dog saa langt fra os, at det ej var mueligt, at komme op, saasom det kuulte for haardt for dem til at roe, tilmed iisen var imellem dem og os, saa at det effter ald menniskelig fornufft og tancke siuntis, at de for iisen og vinden skulde drive hen paa dend Liiflandske Kust, og blive priis for de Svenske, som der endnu hafde alting inde, uden at nogen enten kunde redde eller undsætte dem. Dog bleve tvende FREGATTER afsendte for at blive hos dem, og hielpe dem til rætte. Afftenen lættede

ancker, og gick bedre op imod Biørkøen, natten kuulte det heel haardt.
d: 18. Vinden O. N. O. Voris smaa fahrtøjer og gallejer var formedelst haard kuulte om natten drevet os af sigte. Vj lættede ancker, seylede op, og lagde os imellem Biørkøen og faste landet. Det blæste haardt, saa det saa meget ilde ud, for at faae voris fahrtøy, folck og mundkost igien, vj forseylede liidet, og lagde os tæt op under Ejlandet Biørkøen.
d: 19. Vejret loed sig ansee til sagtighed. O. S. O. vind; Tsaren giorde seyl, og gick fra vice Admiralen, hvilcken hand, som Choutbynacht, hilszede; kom afftenen med stilte paa 2 miile nær Wiborg. General Admiral Apraxin kom om borde fra lejren til Tsaren, hvor der paa Rysszisk atter blev stærck drucken.
d: 20. Stilte med taage; fick imod ald forhaabning alle vore fahrtøye beholden tilbage sampt Gallejerne, undtagen 4 Carbasser, som vare siunkne, hvor af dog folcket og meeste laddingen var bleven reddet. Seilede op en miil nær Wiborg. Tsaren blev hilset af tvende Bulvercke, hvilcke General Admiralen paa begge siider af indløbet hafde ladet anlegge, for at beskierme hafnen, og forhindre *Swensche* tilførsel. Jeg var endnu samme afften i land med Tsaren, og gick afftenen igien om borde.
d: 21. Blev dend ganske dag meest om borde. Tsaren hafde heele Generalitetet, nemlig General Admiralen Apraxin, General Major Bruus, Commandant af Petersburg, General Major von Kircken[1]), Ofverste Lieutenant af Preobraschensky Regimentet og General Major Birkholtz til giest paa sit Skib. Ved dette samqvem var Jeg da og tilstæde, hvor da dend stoere og stærcke dricken og fylderie gick an meere end nogen tiid. Naar jeg vilde undslaae mig, kom Tsaren self til, klappede og kysszede mig, holdt mig med den eene arm om hovedet, og med dend anden haand glaszet for munden, med saa megen tiggen og goede ord, indtil Jeg drack ud. Jeg var tvende gange i min chalouppe for at bortsnige mig, men Tsaren kom self med i chalouppen, førend

---

[1]) General-Major v. Kirchen hørte til de fremmede Officerer i den russiske Hær; han omkom 1710 ved et Ulykkestilfælde, jfr. det følgende. (Sbornik i. r. i. o., L og LX.)

Jeg kunde komme fra boorde, og hendtede mig tilbage, befoel omsiider vagten ved faldereebet, ingen CHALOUPPE at bortføre uden hans befalning, hvorved da ald leilighed blev mig betaget at bortkomme. Herudover *Jeg daa* blev formedelst uafladelig dricken saa overmaade beskienckt, at Jeg omsider maatte gaae ud af CAJUTEN paa decket, saasom mafven ej kunde holde dend overflødighed, som den var bleven beladt med. Som Jeg da stoed og, SALVO HONORE, overgav mig, kom tvende personer til mig, som Jeg for druckenskab[s] skyld ej kiendte og endnu ej, dend dag i dag er, til visze kand siige, hvo de vare, uden at giette dertil. Danske OFFICEERER var det[1]), som vare i TSARENS Tieniste til søes, thi Jeg veed mig vel at erindre, at de talede Dansk til mig. Samme tvende sagde, de hafde befalning af TSAREN, at hendte mig ind til Ham. Jeg undskyldte mig, siigendis, at de self vilde siige aarsagen, hvorfor Jeg ej kunde komme, som de læt kunde dømme af dend tilstand, de mig fandt udj; derpaa forloede de mig dend gang.

Anden gang kom de atter til mig med samme ord, som forhen, og finge af mig samme svar, hvor til Jeg lagde mange goede ord, beedende, at de dog vilde betragte, hvad tilstand Jeg stoed udj, og lade mig liidet betemme. Jeg vilde ickun have liden tiid for at komme tilrætte, og siden gierne indstille mig. Mens de, maaske befrygtende, for at fortørne TSAREN, om de igien kom til ham med undskyldning, toge først saa sagte fat paa mig for at drage mig fra Regelinien[2]) af Skiibet, imod hvilcken Jeg heldte mig, mens Jeg, alt holdende mig fast, gav goede ord, derpaa greebe de mig an ræt med gevalt, Jeg greeb da fast udj et af BEZANSgietoverne[3]), ved hvilcket Jeg bedre kunde fæste mig. Det kom omsiider saa viidt, at der komme fleere, hvilcke hialp de forrige, og, som de

---

[1]) En Mængde danske og norske Matroser og Sø- og Land-Officerer vare ved den Tid i Tjeneste hos Peter, som satte dem højt. En fyldig Fortegnelse paa Officererne, der dog endnu af russiske Kilder vil kunne suppleres med adskillige Navne, findes i Prof. Daaes Afhandling om Nordmænd og Danske i Rusland i det 18. Aarh., Christiania 1884. Ikke faa naaede fremragende Stillinger og gjorde Rusland meget vigtige Tjenester, saaledes navnlig den før omtalte Admiral Cruys.

[2]) ɔ: Rælingen.

[3]) ɔ: Mesansgitovene.

temmelig haardt rygte paa mig, kom viinen og vreeden sammen, saa Jeg slap tovet, og drog min Hertzfenger for at skrecke dem, dog hvercken hug eller stack efter nogen, langt mindre saarede dem, hvorpaa de og alle forloede mig, og Jeg blev stille staaende med Ryggen imod borde. Tsaren, som dend tiid og var overmaade drucken, kom da self til, siigendis, at hand mig for min Allernaadigste Konge vilde forklage, at Jeg kaarden hafde uddraget udj hans nærværelsze, bruugendis her hos nogle uhøflige ord. Jeg, som var vreed og drucken, gav ej heller mange gode ord, men svarede: Jeg mig langt meere hafde at besværge over de, som mig med magt saaleedes vilde angriibe. Derpaa sagde Tsaren: Jeg skulde levere Ham min kaarde. Jeg besindede mig dog saa meget, at Jeg ragte Ham fæstet, hvilcket hand med vreede tog imod, og løb dermed ind i Cajuten. Liddet der efter gav hand befalning til vagten, at Jeg maatte fare om borde, hvilcket Jeg og giorde. Afftenen kom Envojé Visthumb til mig om borde, bringendis min kaarde med sig, og, som Jeg da lidet hafde udsovet, talte Jeg viidtløftig med Ham om denne sag siigende, at, omendskiønt Jeg kunde have føye efter saadan medfart at afsondre mig fra Tsarens Hoff, indtil Jeg herom hafde givet min Allernaadigste Herre og Konge berætning og indhendtet hans befalning, vilde Jeg dog, saasom omstændigheederne af tiiden ej tilloed mig at giøre spliid, langt heller tage skylden paa mig, bad Ham derfore, hand dagen der efter vilde fare om borde til Tsaren og undskylde, hvis som skeet var, med ansøgning at alting maatte blive glemt baade i henseende, at Tsaren self var bekiendt, det Jeg tvende gange hafde søgt, at komme bort, uden dertil at kunde erlange forlov, hvilcken, om mig var blevet given, alt dette ej var skeet, saa vel som og udj henseende af nogle haarde ord, hand mig med hafde begegnet, som da kunde gaae liige op imod, hvis Jeg hafde sagt Ham.

d: 22. Morgenen tiilig foer Envojé Visthumb effter voris om afftenen før giordte aftale hen til Tsaren for at giøre min undskyldning hos Ham saaleedis, som meldt er. Hand kom strax derfra tilbage igien, berættendis, at Tsaren hafde svart Ham, at hand og *hafde werett drukken* og vidste *indtet dett, som waar*

scheett meere, end hvad de andre fortalte Ham, hafde hand giort mig noget imod, saa maatte Jeg forlade Ham det, hand vilde liigeleedis af hiertet forlade mig alt det, som af mig kunde være talt eller giort, og at Jeg strax self skulde komme til Ham, og forliige mig med Ham. Jeg fuldte da strax med ENVOJÉ VISTHUMB hen til Ham, og da Jeg bad Ham om forladelsze for, hvis afftenen før var skeet, tog hand mig i favn og kyste mig siigendis: kamerat |: thi saaleedis kaldte hand mig meest altid :| Jeg forlader Eder gierne af mit hierte alt, hvis af Eder kand være forseet, men I maa og forlade mig, om Jeg noget har forseet mig imod Eder, og ikke meere tæncke derpaa, ræt som hand kunde have været min liigemand, og saaleedis blev dend fortrædelige sag vel endt, derpaa vj paa en frisk begyndte igien lystig at dricke [1]). Nøjagtigere omstændigheder af denne sag skrev Jeg strax samme dag til Gehejme Raad SEHESTED i CHIFFER, ej for at klage, saasom sagen, som meldt er, var bilagt, men for de mange fremmede, som var derhos, som vel vilde føre det ud, og for Jeg ej skulde siunis, at vilde skiule sagen, tagende dermed skylden paa mig ved taushed, da Jeg dog var uskyldig.

Omsider fick Jeg dog aarsagen at viide, hvorfore TSAREN ved slig dricken ingen undskyldning vilde tage imoed af mig, hvilcken bestoed derudj, at een vissze person, som søgte sin nytte i at forhindre mig i min Kongis forrætninger med at føre mig i ueenighed og misgunst hos TSAREN, hafde bildt Hannem ind, at Jeg vel kunde dricke, men vilde icke, *og att* Jeg offte anstillede mig *liigesom Jeg waar* drucken, for at være forskaanet, og høre de andre ud. Det hendte sig engang i et vist selskab, *daa Jeg* var meget drucken, kom TSAREN og ragte mig self et stoer glas viin, med megen beeden, at Jeg skulde dricke, og da Jeg undskyldte mig med

---

[1]) Denne Scene har i sit Forløb og Afslutning en paafaldende Lighed med en Strid, Peter ved et Gæstebud i 1707 havde med den preussiske Envojé Kayserlingk. De vare lige ved at komme op at slaas, men Kayserlingk udfordrede Menschikof i Peters Sted. Peter vilde dog heller selv slaas og trak Kaarden, men Schafirof lagde sig imellem, og Striden endte med, at begge gjorde Undskyldninger næste Dag (jfr. Sch.).

druckenskab og bad for mig, sagde hand, det var min Kongis skaal, leggendis de ord dertil, at, hvis Jeg ej drack det ud, var Jeg ingen troe tienere af min Konge, hvorpaa Jeg da, saa fuld, som Jeg var, tog glaszet og drack det ud. Der*weed bleef* da TSAREN *styrkett i siin meening*, og sagde siden i samme selskab til de omsiddende, af hvilcke en vis ven fortalte mig det siden igien, at Jeg vel kunde dricke, naar det var min Kongis skaal, og Jeg *sielf* vilde *drikke*, men ellers naar hand bad mig, *wilde Jeg* icke. Og siden dend tiid blev hand altiid i dend tancke, at Jeg kunde taale meere at dricke, end Jeg vilde lade mig mercke med at kunde.

Efftermiddagen gick Jeg i land, og blev af GENERAL MAJOR BIRKHOLTZ anført i Løbegravene, som endeel vare saa nær, at der blev skudt paa begge siider med smaa gevær. Befæstningen af WIBORG var paa søesiiden saa slæt, at neppe noget slættere kand betænckis, saa Jeg i højeste maader var forundret, at den i vinteren over iisen med kaarden i haanden ej var bleven stormet, thi GENERAL ADMIRALen var der meesten 6 uger før vinteren gick op, da effter ald anseende byen vel hafde bleven taget med ringe møje og forliis, da dog nu allereede 1500 effter de fleestis udsiigende *derfore* var døde og qvæste. Jeg var i qvæst-hytten[1]), hvor frugten af Kriigen saaes paa mange elændige, som hafde mist arme og been, og ellers paa andre maader elændig saarede. Erfoer af OFFICEERerne, at natten tilforn ved et laug, giort af byen, med 4 stycker paa eengang effter arbeiderne med skraa var bleven ihielskudt og qvæstet 30 mand.

d: 23. Var til giest hos GENERAL ADMIRALen, hvor TSAREN og spiisde. Efftermiddagen fuldte Jeg TSAREN udj løbegravene. Hand hafde, for at være dis sickrere, indsendt en Tromslager under forevending af ærende med breve til Kiøbmændene. I dend tiid blev paa ingen af siiderne skudt, men alle i og uden byen ginge aabne og ubedekt effter sædvaanlig krigsbrug. Tromslageren, som var indsendt, var en forklædt OFFICEERer af PREOBRASCHENSKY Regiment. Det var da stilstand heele eftermiddagen. Imedens

---

[1]) Lazarettet, eller det Hus, hvor de Kvæstede (Saarede) anbragtes.

stilstanden var, stoed en karl oven paa det stoere taarn af byen, kaldet Hermand, og, som Jeg løfftede en lang kickert til øjet, for at besee Ham nøje, slængde hand sig hurtig need, meenende, at Jeg slog an paa Ham med en Kuglebyssze.

d: 24. Blev atter en Tromslager indsendt, paa det TSAREN med dis større sickerhed kunde besee og udgrandske fæstningen paa land siden, som hand før hafde giort paa vandsiden; giorde derefter overlegning med GENERALADMIRALEN, hvor bulverckene skulde anleggis til at beskyde byen, saasom hand self vilde gaae tilbage til Petersburg for at betiene sig af foraaret, til at bruge en vis COUR. Til byens beskydelsze efterlod hand sig 80 BRECHE-stycker, det mindste 18 ℔dere, 50 stoere Mørsere, og 300 HaandMørsere, med ald deris tilbehør.

d: 25. Efftermiddagen gick TSAREN til seyl, uden at have advaret enten mig eller ENVOJÉ VISTHUMB udj ringeste maader, saa vj med nøed finge tiid, at afhendte telt og andet, som endnu stoed i land. Saaledis skeer mest altiid TSARENS reiser, hvilcke holdis saa hemmelig endog for Gesandtere fra de nærmest i forbund med Ham staaende kroonede hoveder, hvor til vel endeel er aarsag det skræckelig mistænckelige gemyt, hvor med det folck er indtagen. Vj seylede samme dag need til Søemundingen, hvor der laae tvende Gallejer og mange andre TSARENS fahrtøy, for at indtage en stoer mængde af plancker og bielcker, hvilcke laae paa stranden, og samme foraar skulde have været afhentet af Hollandske og Engelske skiibe, hvilcke har hafft stoer handel paa WIBORG med tiere og tømmer. Vj kom natten til anckers imellem BIØRKØEN og faste landet formedelst stille og modbør.

d: 27. Morgenen tiilig vinden N. N. O., lættede ancker, COURS O. T. S., kom afftenen inden for CRONSLOT. Jeg tilliige med ENVOJÉ VISTHUMB var om borde hos VICEADMIRAL KREUTZ; da vj igien foere fra borde, skiød han 7 Æreskud for os.

d: 28. Seilede op til SANCT PETERSBURG, og gick i land omtrent middagen, søgte strax TSARENS huus, for at ønske Ham lycke over beholden tilbagekomst fra dette tog. Spiiste med Ham samme middag; hvad som blev drucket, blev ombaaret enhver af et lidet pigebarn paa fiire aar, hvilcket self blev baaret af Ammen paa

armen. Det var TSARENS natuurlige daatter[1]) af hans MAITRESSE CATHARINA ALEXEWIEMA.

Naar mand nu vil betragte 1) dend aarsens tiid, paa hvilcken denne floede udgick, da iisen endnu over alt laae i fahrvandet. 2) At paa dend heele floede ej var nogen mand, der var fahrvandet bekiendt, hvilcket dog formedelst mangfoldige klipper og skiær var meget farligt, 3) at heele flaaden var bygt af fyr og meeste deelen udygtige til at holde søen, 4) at alle CARBASSER, som er et slags ryssisk fahrtøj, hvorudj ej er dend mindste nagle af jern, men ere alleene stoppede med mus[2]) af træer og lister der uden paa, bundne

Wiborg By og Slot.
(Efter et sjældent Stik af Dalberg i P. J. Daschhofs Samling.)

med vidier af piil, i hvilcke fahrtøj dog alle stycker og mørsere med deris tilbehør var indskiibet foruden meel, brød og gryn for dend heele Armee, blive alleene regierede af nogle bønder og soldater, som neppe vidste at roe med en aare, — maa mand i højeste maader forundre sig over slig Rysszernis forvovenhed, hvilcken dog fick saaa lyckelig en udgang, da det dog offte undervejs loed sig tilsiune, som de alle hafde bleven forlooren, og af iisen bortførte. Mens det kunde ej heller anderleedis skee, end det maatte vovis, thi til lands var det umueligt at henbringe til

---

[1]) Da Katharinas ældste Børn allerede dengang vare døde, maa dette Barn have været Anna, siden gift med Hertug Carl Frederik af Holsten-Gottorp; hun var imidlertid kun 2¼ Aar gammel ved den Tid.

[2]) ɔ: Mos.

de belejrende enten stycker med deris tilbehør, eller ædende vare for Armeen formedelst mangel af heste, saasom heele landet var overalt øde, og ingen heste at bekomme, tilmed hafde Armeen visszelig, om samme overførsel ej hafde gaaet lyckelig af, bleven formedelst hunger nødt til at forlade byen og alting; hafde desforuden størstedeelen vel sultet ihiel, inden de hafde naaet Petersburg, som til lands var 30 miile derfra. Saa at udj dette tog saaes en dobbelt Guds forsiun, hvilcken, naar en Herre i verden skal blive stoer, lader alting føje Ham, i hvordan det end er anlagt, saa det vel maa heede om dette tog, som CURTIUS siger: TEMERITAS IN GLORIAM CESSIT, og om TSAREN udj denne sag, som udi mange andre ting, siiges det samme, som CICERO sagde til JULIUS CÆSAR: UT MULTUM VIRTUTI, PLURIMUM TAMEN FELICITATI DEBES. Det var og en særdeelis lycke ved dette tog, at tvende dage effterat alle de Ryssziske fahrtøye vare tilbagekomne i hafnen, kom en Svensk ESQUADRE paa 8 Skiibe af linie, da, dersom ickun tvende skiibe af 50 stycker hafde mødt ald dend talriige Rysziske flaade i søen, hafde de læt kundet overrumple dem og skudt dem i synck og forjaget dem.

TSAREN holdt sig siden stædse inde, saasom hand begyndte dend forommelte foraars COUR. Hand hafde for roeligheds og stilheds skyld flyttet ud i en gaard, hvilcken var bygt udj hans nye anlagde have. Udj samme have var over 30 store MARMOR-billeder, alle meget kunstig giordte, iblant andre dend Sl: Konge af Pohlen SOBIESKY[1]) og hans Dronnings brystbilleder, hvilcke alle vare udførte af de Polske MAGNATERS haver. Saa var og det meeste og smuckeste løsøre hos stoere Herrer her i Petersborg altid udført af Pohlen.

Alting var her dyrt, men ædendis vare aldeelis ej at bekomme, saasom gandske landet paa baade siider saavel INGERMANDLAND som CARELEN, hvorfra tilførselen skulde skee, var af Rysszerne og COSAQUERNE giort blot og bart for alting, saa Jeg hafde stoer møje og bekostning, for at faae det daglige fornødne lifs ophold.

---

[1]) Den tapre Johan III Sobieski, f. 1624, † 1696, mest berømt ved den Undsætning, han bragte det af Tyrkerne belejrede Wien, gift med Maria Kasimira.

JUNIUS.

d: 3. Fick vissze kundskab, at dend Svenske Orlogsflaade her i Finniske Søen i alt bestoed af 19 Seylere, der hos var en ADMIRAL, en VICEADMIRAL, og en CHOUTBYNACHT; samme flaade laae omtrent ved BIØRKØEN til anckers.

d: 7. For at tage imod Først MENZICOFF, som denne dag var i vente, reed Jeg tiiligen ud til en Kroe kaldet CRASNAJA COBAKA, paa Dansk: Dend røde kroe. TSAREN kom self Ham imøde omtrent 3 WERST fra byen, endskiønt hand en tiid lang ej havde været frisk, og endnu ej var ræt vel. Og var det merckeligt, at Førsten icke engang af ærbødighed for sin Herre steeg af sin hest for at tage imod *hannem*, men blev sidende paa hesten, indtil TSAREN kom til Ham, og Kyste Ham. En stoer deel Rüssiske OFFICEERER og betientere, som vare udredne *fyrsten* imøde, kyste alle *hansz* haand, thi hand var paa dend tiid dend Afgud, som hver mand i Rysland skulde tilbeede. Da hand kom til byen, blev skudt af volden for Ham 55 skud. Hand fuldte strax hiem med TSAREN til middagsmaaltiid.

d: 8. Aftalte Jeg med Først MENZICOFF, at Hand Ridderordenen af Elephanten, fra min Allernaadigste Herre og Konge Hannem tilskicket, skulde bære over skuldrene uden paa Kiortelen fremmest og oven for alle andre Ridderordener, og gandske aflegge sin SANCT ANDREAS Orden, hvorpaa hand til desto meere forsickring gav mig sin skrifftlige forpligt[1]). Mens, førend det kom til denne foreening, giorde Førsten adskillige vanskelige og selsom forslag, først at hand vilde bære sin Herris Ridder-Orden, kaldet SANCT ANDREÆ

---

[1]) Menschikoffs skriftlige Forpligtelse, der dog ikke berører Andreas Ordenen, men kun fremmede Ordener, findes endnu i Rigsarkivet (Rusland C. Just Juels Div. Legationspapirer II. 1709—11) og lyder saaledes:

Wohlgebohrner Herr ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE

auf Ewer wohlgebohrnen Schreiben von heutigen DATO, habe Sr. Königl: Mayt. von Dannemarck gegen mich tragende hohe Gnade, das Sie mich mit Ihrem Ritter-orden von Elepfanten beehren und denselben mir CONFERIREN lasszen, [vernommen], und bin vor solche Königl: hohe Gnade unendlich verbunden; werde auch solche nach allen Kräfften zu verdinen suchen, und ersuche morgen gegen 8 Uhr in mein hausz den H: Obristen L:

Orden over skuldrene i baand, og Elephanten i et baand i Knaphullerne af Kiortelen. Dernæst for det andet, at hand vilde bære en dag SANCT-ANDREÆ-Orden under Kiortelen over Vesten, og Elephanten uden over dend yderste kiortel, og saa skiffte hver anden dag. Hvilcke begge forslag af mig bleve forkaste, saa det kom til oven anførte foreening. Der var ophidszet af taarne og alle spiire paa fæstningen nu som alle andre hellige dage flag og vimpeler ligesom paa Skiibe. Saa var og paa volden det guule Rysszíske flag, som for hen er beskrevet, ophidszet. Udj gandske Rysland ringis aldrig med nogen klocke, for hvad aarsag det og kand være, men altiid kiimes, naar nogen højtiid eller Messze holdis.

d: 9. Anden Pintzedag arbeidede Rysszerne paa muuren om Petersburg, saasom de ej helligholder meere end een Pintzedag. Jeg forestillede Ofverst THEHILLAC, som tilliige med Hoff-FOURIER CARDINAL var kommen fra Dannemarck, at hand skulde leveere Ridder-Ordenen af Elephanten til Førsten MENSCHICOFF. Thi saaleedis var det mig af Hans Kongl: MAJ[t] skrifftlig befalet. Effter at Hand mig da sin forpligt af indhold, som før er meldt, hafde overleveeret, aftog hand strax i min nærværelsze Ordenen af SANCT ANDREAS, hvilcken hand af TSAREN hafde bekommet, og tog dend, Hannem nysovergivne, Orden, bar stiernen paa sit venstre bryst, baandet over dend venstre axel, og Elephanten paa højre siiden, bad mig paa hans vegne underdanigst at tacke min Allernaadigste Herre, og forsickre Ham, at hand, saa længe hand levede, skulde være Hannem for saadan naade til ald tieniste forpligtet.

d: 10. var det TSARENS Nafne-dag, hvorfore hand giorde et giestebud

---

mit demselben ORDEN zu bringen; ich verszPreche Ihnen hirbey, dasz ich denselben allezeit vor allen andern fremden ORDENS EN CHEF tragen werde, und verbleibe

St. Petersburg
den 28 May St. v.
1710.

hirmit des Wohlgebohrnen
herrn ENVOYÉ EXTRAORD:
dienstwilliger
Александръ
Меншиковъ

Menschikoff blev dog ingenlunde altid senere Danmark gunstig; jfr. E. Holm: Frederik IV's sidste 10 Regeringsaar, 1891.

paa viinhuuset, og loed mig og dend Polske ENVOJÉ VISTHUMB dertil indbyde. LISETTE, dend Schnav, som TSAREN self fører, laae paa strømmen, var behængt med adskillige SEYRflagge, vimpeler og Giøse over alt paa alle master, raaer, tackel, og stænger, det øverste flag paa stoer toppen var Ryslands guule STANDART, som for hen er beskreven. Alle Flaggenis tall paa LISETTE var hen ved 40, Giøsze og vimpeler omtrent 160.

Jeg saae til samme giestebud, at Førsten, som sig og der indfandt, tvert imod sin udgivne forpligt hafde aflagt aldeelis Ridder-Ordenen af Elephanten dend dag, og igien paataget sig SANCT ANDREÆ Orden, hvilcken bæris over dend højre axel; dette giorde hand ej alleene dend dag, mens holdt dend sædvane altiid siiden, at hand bar hver anden dag dend eene og *huer* anden dag dend anden Ridder-Orden, saa hand skifftede altiid paa Ridder-Ordenen af Elephanten og SANCT Andreas, saa at, naar dend eene hengde paa Ham, laae dend anden forvaret, menendis dermed, at have fyldistgiordt sin skrifftlige forpligt. Dend Polske orden af Hviide Ørn. og Preussziske af dend Sorte Ørn dissze bar Førsten altiid i Knaphullerne af sin Kiortel, enten hand bar SANCT ANDREAS Orden, eller Elephanten, men dissze tvende sidste bar hand aldrig paa eengang. Jeg saae med fortrydelsze denne omskifftelsze og lighed, som Førsten giorde imellem Elephant-Ordenen og dend af SANCT ANDREAS. Mens Jeg kunde ej viidere giøre, end skrive sligt til Hofve, saasom det for Kongens tieniste var meget farligt, at giøre uvenskab med en mand, som kunde giøre stoer skade ved dend stoere gunst, hand var udj hos TSAREN. Jeg maatte sligt saa lade gaae uformerckt forbj, heldst effterdj Jeg hafde taget hans forpligt, som var det, Jeg alleeniste var forbunden til, før Jeg overgav Ham ordenen. TSAREN[1]) bad mig ved samme giestebud, at Jeg paa hans vegne vilde tacke min Allernaadigste Herre og Konge for dend naade, hand hafde hafft, for hans tienere, at beære Ham med sin Ridder-Orden.

Ved denne leilighed vil Jeg beskrive TSARENS Ridder-Orden,

---

[1]) Peter selv blev først senere Elefantridder, nemlig d. 18. Febr. 1713 i Husum. (Berlien: Der Elefanten-Orden, 1846.)

kaldet Sanct Andreas-Orden, hvilken hænger i et blaat haandbreedt baand over dend højre axel, er en sort amaleeret flagt-ørn med trej krooner paa, som det Ryssziske vaaben, paa brystet af Ørnen var amaleeret med hviidt Sanct Andreas hængende paa et kaars. Der hos bæris da en stierne paa det højre bryst, rød i bonden, og et hvidt Sanct Andreas kaars midt der udj med de ord omkring За вѣры и вѣрносты, Za vieri i viernosti, det er paa Danske for troen og troeskab. Denne Orden bær Tsaren ej uden til stoere Højtiider, for at spare paa baandene. De andre Rysszisk Herrer, som med denne orden ere beærede, legger dend og offte af, og bærer der i stæden, i et blaat baand hængende i et Knaphull af Kiortelen, paa brysten en liden blaae amaleeret guldplade, hvorpaa er et hviidt Sanct Andreas kaars amaleeret. Ellers er der megen forskiell imellem dissze ordener baade paa baandene, stiernerne og Ørnen, saasom ingen vissze regler endnu derover er oprættet, men Ordenen alleene nyelig af Tsaren er indstifftet, for at være andre Herrer i Europa liig. Denne Orden er opfunden af Tsaren A° 1698.

Ordenen, af Kongen af Pohlen for en 6 aars tiid [siden] optagen, hvilcken hand og hafde givet her baade til Først Menschicoff, og Grosz- og Vice-Cancelerne, er indrettet paa uliige maader: Først Menschicoff bær sin i et rødt baand omkring halszen, hengende for paa brystet, er et rødt amaleeret kaars med fiire smaa straaler imellem spidserne, samme straaler ere besadte med Demanter. Midt paa samme kaars er en rød amaleeret circel, hvorudj er malet en hvid Flachtørn. Grosz Canceler Galofkin bar sin liigeleedis over halszen paa brystet i et rødt baand, hvor udj hængde et breedt kaars, af hvilcket hver ende lidet midt udj var needskaaret, saa det hafde otte liige høje tipper, paa hver tip en Demant, og ellers over alt rødt amaleeret. Midt paa var en stoer Flagtørn, hviid amaleeret, havende atter paa brystet en rød circel, hvorudj et hvidt kaars var amaleeret.

Ved dette forommelte giestebud paa viinhuuset blev drucken adskillige skaaler, Tsaren self begyndte dend første, og kaldte dend: Бжїи мл҃ты, Boschij milosti, paa Guds naade.

Effter at vj hafde spiiset med Tsaren paa viinhuuset gick

heele Hoffet over i Førstens gaard, did kom og Tsarens Maitresse Catharina Alexiewiemna, alle Princesserne med deriis heele følge, hvor igien lystig blev drucket, dantzet og svermet. Førsten brugte stoer fripostighed mod Tsaren, af hvilcken hand saa højt er elsket, at Tsaren self siger: Førsten kand giøre, hvad hand vil, uden mig, men Jeg vil aldrig giøre eller slutte noget, uden Førsten. Tsaren har givet Ham Førstendømmet Ingermandland foruden mangfoldig jordegods udj Rysland. Førsten forærede Tsaren dend dag som hans Nafne-dag 100000 Rubler, liigeleedis Geheime Raad Muschin Puschin[1]), som er dend eeniste Hoffmand her, der har studeeret, og kand tale Latiine, dog ilde nock, hand forærede og Tsaren 20000 Rubler. Desforuden forærede Først Menschicoff Tsaren 28 Metall-Stycker alle 8 ℔diger, hvilcke hand hafde ladet støbe i Narwa.

d: 11. var jeg indbudden, at spiise hos Førsten, hvor vj finge tiidender fra belejringen for Wiborrig, at alle Bullverckerne vare færdige, at de om morgenen vilde begynde at fyre og skyde muurene og voldene need. Vice-Canceler Schaphiroff blev dagen tilforn af Tsaren giort til Baron.

d: 12. Ankom trende forsendte fra Hertug Friderich Wilhelm[2]) af Chuurland, som var hans Hoff Marschalk Renne[3]), hans Hofraad Monsieur Louw[4]), en Kammer Juncker Monsieur Rathlow og en Secretaire, hvis ærinde var, at oprætte ægteskabs forskrivelsze imellem bemelte Hertug og een af Tsarens Broderdøttre, Print-

[1]) Bojaren Ivan Aleksejevitsch Musin-Puschkin, der ved Peters Reorganisation af Geistlighedens Administration havde faaet det nyoprettede vigtige Embede som Leder af Kirkens (Klostrenes) Finansvæsen, til Biskoppernes store Misfornøjelse, var en af Peters vigtigste Medarbejdere. Et Par Uger efter dette Gjæstebud blev han optaget i Grevestanden jfr. det følgende (jfr. Sch.).

[2]) Friederich Wilhelm, født 1692, havde efter sin Faders Død 1698 tiltraadt Regeringen som mindreaarig under Formynderskab af sin Onkel Ferdinand og sin Moder, men blev snart efter fordrevet af Svenskerne og imidlertid opdraget i Tyskland. Hans videre Skæbne vil erfares af det følgende.

[3]) Johan Ernst Renne ell. Rønne, som tidligere havde været Gen.-Ltn. i Tsarens Tjeneste. (Sbornik i. r. i. o., L.)

[4]) Theodor Ludvig Louw eller Law (samme Kilde).

zesse ANNA[1]), som var næst dend ældste i alder, hvilcken bemelte Hertug begierte til Gemahl.

d: 13. Bemelte trende fra Chuurland forsendte bleve denne dag henførte til TSAREN, for at fremføre deris ærende, og det ved ADMIRALITETS Herre MONSIEUR KIKIN. Een af TSARENS tienere var Tolck imellem dem.

d: 16. var de fra Chuurland forsendte hos mig og gave mig første besøgelsze, ihvorvel de hafde forsøgt under haanden at blive anseet som ENVOJÉER, og faae af mig og andre første besøgelsze, hvilcket dennem ej gelingede, som det dennem og ej tilkom. Samme dag indløb tiidender, at dend første dag, WIBORRIG var bleven beskudt, aabningen paa volden var bleven saa viid, at en BATAILLON kunde gaae med ubrudte Radder der igiennem, hvilcket de, som førte beleiringen læt kunde giøre, thi TSAREN, førend hand drog fra byen, da hand hafde beseet alting udj Løbegravene tvende gange under stillstand, som før er meldt, hafde underviist saa vel GENERALEN, som INGENIEURERNE og OFFICERERNE ved ARTILLERIET, hvorleedis de skulde slaa sagerne an, efftersom hand self er meget skarpsindig, og har stoer omdømme og kundskab fast om aldting; thi uden hans underviisning hafde vel alting bleven bagvendt. Thi hvis, som skeer, skal gaae igiennem hans egen hierne, være sig pennen eller kaarden vedkommende, hvilcket og TSAREN self vel mercker og veed; thi hand i fortrolig samtale med mig offte har sagt, naar det er kommet paa tale om stoere Herrers lycke og bedriffter, at hand ej kunde negte, at mange Førster og Herrer i verden og i særdeelished Kongen af Franckeriig[2]) fortiente største berømmelsze, som mand formedelst deris stoere gierninger ej kunde betage dennem, men de fleeste, som og Kongen af Franckeriig, hafde været derudj lyckelige, at de hafde mangfoldige fornufftige og forstandige mænd udj deris tieneste, som de kunde betiene sig af i alle endog de vigtigste forrætninger, mens hand ved sin regierings tiltrædelsze og endnu faae eller ingen folck hafde, der udj nogen vigtig sag kunde gaae Ham til haande, men hand self

---

[1]) Anna Ivanovna, se foran S. 149, Note 3.
[2]) Ludvig XIV.

maatte giøre alting, og af bester |: hvormed hand meente sine indfødte undersaatter :| giøre mennisker, og føre dem an imod et af de mægtigste, skarpsindigste og striidbareste folck i verden, hvilcket og er sandt, og maa mand billig tilstaae, at det er højlig at forundre, hvorleedis et menniske, som TSAREN, ej alleene har forstand nock til at giøre alting, men endog natuurlige kræffter til at udstaae ald møje og arbeide, uden at trættes.

Pavel Ivanowitsch Jaguschinskij.
(Efter Portræt af Gerasimof).

d: 17. var jeg indbudden til begravelsze af MONSIEUR PAVEL IWANOWITZ JAĠOZINSKY [1]), TSARENS Kammertiener og CAPTEIN ved GUARDEN.

---

[1]) Indbyderen til denne Begravelse, P. J. Jaguschinskij, f. 1683, hørte senere til dem, der stode højest i Peters Gunst. Han sendtes 1713—14 til Danmark for at understøtte Dolgorukij i hans Bestræbelser for at formaa Fr. IV. til et nyt Indfald i Sverrig og steg efterhaanden fra de ringere Hofstillinger til Over-Staldmester og General. Da Senatet ikke viste sig ganske føjeligt mod Peter, gjorde denne ham til General-Prokurør og fremstillede ham for Senatet med de Ord: „Her er mit Øje, ved ham vil jeg se alting“. Han var gift med en Datter af Storkansler Galofkin og hørte til de faa af Peters Yndlinge, der udmærkede sig ved Ubestikke-

Denne JAGOZINSKY var føed af ringe Tydske forældre udj MOSCHOW, var i stoer naade hos TSAREN, og det saa meget, at endog Første MENSCHICOFF ham meget der over hader. Mens hand er allereede saa fast i TSARENS gunst, at det lader sig tilsiune, at hand vel skulde kunde leve dend dag, at udstøde Førsten MENSCHICOFF af TSARENS kierlighed og yndest, heldst som samme Første desforuden har mange fiender. Samme JAGOZINSKYS forældre har været LUTHERSKE, men hand har antaget dend Rysszíske troe, i tancke, at være TSAREN des behageligere, som dog ej derfor har forøget sin naade imod Ham, ihvorvel hand i længden af tiiden derudj har faaet behag. Det er maneer her udj Rysland, at der givis alle Sørgefolckene af Sterfboen sorte floer paa hatterne ved liigbegiengelszer, hvilcket og skeede mig og alle, saa og TSAREN sielf. Hand sadte sit floer paa sin sorte hue, som hand gemeenlig altiid gaar med |: thi mand seer Ham sielden med hatt paa :|.

Saa snart TSAREN og Førsten, som og vare med i denne liigbegiengelsze, vare indkomne i Sørgestuen, blev logget paa kiisten oplugt, da TSAREN først, siden Først MENSCHICOFF ginge hen og kyste liiget paa panden, hvilcket da jeg og alle giorde effter, thi saaleedis tage de efterlevende afskeed med den døde, til et kiendetegn af deris venskab og kierlighed.

Samme dag gav jeg de forsendte fra Chuurland en besøgelsze igien.

d: 18. Denne dag blev af TSAREN paabudden en faste, hvilcken blev nøje holdet, uden at smage nogen mad, med iidelig bøn og paakaldelsze nat og dag i Kircken og hiemme, for at afbeede Gud sin velsignelsze til stormen for WIBORRIG, som dagen næst efter var berammet.

d: 21. var jeg tillige med andre fremmede MINISTRER indbudden, at være nærværendis, imedens jaord og ringe-vexling skeede imellem Førsten af Chuurlands forsendte Herrer udj bemelte førstis nafn og Printszesse ANNA, TSARENS Broderdaatter. Dend forfattede

lighed. Han overlevede Peter, blev Kabinetsminister og døde 1736. Baade han og Ostermann hørte til Peters Død til de mod det dansk-norske Hof meget ugunstigt stemte Russere (jfr. Sbornik i. r. i. o. LXII., Sch., E. Holm, Fr. IV's sidste 10 Regeringsaar).

Egteskabsforeening indeholdte blant andet[1]) dette, at Hertugen skulde nyde af TSAREN til medgifft 200,000 RUBLER, hvilcke saaleedis skulde betalis, 50000, naar Hertugens bekræfftelsze indkom paa ægteskabets foreening, 50000, naar bilageret var skeet, og de øfrige 100000, naar de med magelighed kunde afskaffis, derimod Førsten aarlig skulde give Hende til klæder, spillepenge og smaa udgifter 10000 Rixdaler SPECIE. Dersom hun døde uden Arving, skulde Hand beholde de medgivne penge. Saa var og for Hende betinget, at hun skulde nyde aarlig, om Hertugen Hende fra døde, udj sit Encke-sæde 100000 Rixdaler SPECIE.

Ved denne forlovelsze imellem Førsten af Chuurland og Printzesszen er at mercke, at de, til denne sag at slutte, forsendte fra Førsten af Chuurland, bleve ved en Stabs-OFFICEERER henført udj Først MENSCHICOFFS huus, hvor de bleve af Førsten imodtaget, og dend, imellem parterne oprettede, foreening udvexlet. Derpaa førte Førsten MENSCHICOFF dem over paa dend anden siide af strømmen udj TSARENS Have, hvor Printzesszen ANNA fandtis staaende imellem sin Moder og TSAREN, og effter, paa begge siider aflagde, ærbødighed begierte dend Førstelige Hoff-Marschalk af Moderen Hendis Daatter til Gemahl for sin Herre, hvorpaa, der hand ja hafde erholdet, overgav hand strax til Printzesszen Førsten af Chuurlands billede, besadt med Edelsteene, og en ring. TSAREN tog en anden ring af Printzesszens finger, gav MARSCHALKEN dend igien, at overleveere til Førsten af Chuurland, sin Herre. Saa forærede TSAREN og Hoff MARSCHALKEN 2000 RUBLER, Hoff Raaden 2000 RUBLER, KammerJunckeren 600 RUBLER, og SECRETAIREN 300 med løffte, at forære Hoff MARSCHALKEN, saa snart hand kom tilbage fra WIBORRIG, sit billede med Demanter.

MONSIEUR Low reiste strax derpaa til Chuurland, at give sin Herre efterrætning, lovende som snarest at komme igien med sin Herre, Førsten af Chuurland, til Bruden. Disşze foræringer blev

---

[1]) Af de Betingelser, Hertugen opstillede, sigtede adskillige paa hans ulykkelige Riges bedste, som de russiske Troppers Bortmarsch fra Kurland, Forpligtelse fra russisk Side til i Fremtiden ikke at besætte Landet med Tropper eller paalægge det Kontributioner, Handelsfrihed med Rusland m. v. (Solovjef, XVI., S. 49).

af Tsaren givne med glæde, thi de vilkor, som for Printzesszen udj Egteskabets foreening vare betingede, vare meget fordeelige, men for Hertogen slætte og maadelige, hvorvel, i hvor slætte de end vare, bleve de dog ej holdte, som paa sin stæd viidere skal vorde meldet. Hertogen bekræfftede dog, hvad som skeed var, saasom hand forlengedes ved dette ægte-skab at indsættis igien i sit land af Tsaren, hvorfra hand ved Kongen af Sverrig i mange aar med vold var uddrevet[1]).

Noget lidet derefter foer Tsaren endnu samme afften bort, uden at have enten Minister, Først Menschicoff eller nogen med sig, alleene med tvende tienere til Wiborg, saasom han hafde faaet kundskab om, at Commandanten i Wiborrig Ofverste Stiernstraal[2]) hafde opgivet byen for hans folck og Armee.

d: 22. Jeg var budden *att were* Fadder *till eett barn* af [en] Normand, nafnlig Buk[3]), Lieutenant ved Tsarens flaade. Samme barn var en dreng, hvorfore Jeg, som fornemmeste karleFadder, holdt det over Daaben, hvilcket formeldis, for tilliige at mercke, at det er bruugeligt her, at de fornemmeste Karle-Fadder holder Drengebørnene, og de fornemmeste Qvindefadder pigebørnene over Daaben. Liige det samme er og bruugeligt i Rysland, og holdes Faddere for nærmest beslægtede til dem, som de har været Faddere til, saa *karlefolck* ej maa giffte sig med de fruentimmer, som tilliige med dem har staaet fadder til et barn.

d: 23. Saasom min Secretaire, som Jeg hafde ved mine egne sager, nafnlig Rasmus Æreboe var bekiendt med dend Archimandrit, som var over dend stoere Patriarchalskole eller Gymnasio i Moschow nafnlig Theophylactus Leopatinsky[4]) |: samme var sendt

[1]) Siden 1701.

[2]) Magnus Stjernstraale, Oberst og Chef for Wiborg Lens Regiment, havde den 16. Aug. 1704 med sin lille Besætning maattet overgive Ivangorod til Russerne. Siden havde han deltaget i Svenskernes Angreb paa St. Petersborg i August 1708, hvor han blev saaret. Aaret efter var han bleven Kommandant i Wiborg. 1721 udløstes han af sit Fangenskab og blev Generalmajor (Nordberg Carl XII. og Ennes I., S. 595 f.).

[3]) Ltn. Thomas Buk stod opført 1715, men ikke længer 1726, paa Listen over russiske Søofficerer. (V. Berch: schisneop. p. r. A.)

[4]) Feofilakt Lopatinskij, en meget lærd og retsindig Mand, der efter at have været Rektor ved Akademiet i Moskva blev Ærkebiskop i

hid til SANCT PETERSBURG af TSAREN til en vis forrætning, er en Højlærd mand, føed og har STUDEERET i Pohlen i LEMBERG :| hendte det sig, at bemelte min SECRETAIRE morgenen fuldte med ham hen i Kircken til Morgen-Messze, hvor hand saa 4 spæde børn annamme Alterens SACRAMENTE. Indvielszen skeede med stor andagt, i det at Præsten og alle der nærværende, offte faldt need paa deris ansigter. Præsten kom omsider ud med en stoer sølfforgyldt kalck, icke uliig de hos os i vore Kircker bruugelige, hvorudj stoed en liden sølfskee, giort som de, mand bruuger, til at røre sucker om i viin med; af samme skee gav hand hver barn lidet af brødet og viinen, sammenrørt som tverret øllebrød, i munden. Under Messzen opstoed en allarm under gemeen mand imod en ARCHIMANDRIT, som var TSARENS CONFESSIONARIUS, nafnlig THEODOSIUS JANUSKY[1]), højt af TSAREN elsket, hvilcken bemelte min SECRETAIRE var kiendt med, samme var der og tilstede. Til denne sendte almuen en, Ham at lade siige, at der var en Kiettere |: hvormed de meente formelte min SECRETAIRE :| udj Kircken, som derudj foragtede deris Helligdom, at hand sad under Messzen i deris Kircke |: thi hand hafde under Messzen sadt sig need paa en benck :|, hvorfore de bad Ham, at Hand, som en geistlig mand, vilde lade sig det være anliggende, tale Ham til derfor og udjage Ham. Mens ARCHIMANDRITEN loed sig formedelst deris imellemværende kiendskab ej dermed vedgaae, hvilcket foraarsagede |: som Hand selv siden bekiendte :|, at Almuen bagtalte Ham, sigende, hand og self var en kiettere, effterdj hand, som en Hellig mand, med slige folck vilde see igiennem fingre og holde omgiengelsze eller venskab. O! SANCTA SIMPLICITAS.

Tver samt Medlem af Synoden. Han døde 1741 (Sbornik i. r. i. o., LXII., jfr. nærm. R. Æ.).

[1]) Feodosii Michailovitsch Janovskij, f. 1673, d. 1726, Abbed af Klosteret Chutina ved Novgorod, 1710 Arkimandrit i Aleks. Nevskij Klosteret, 1721 Ærkebiskop i Novgorod og omtrent samtidig Vicepræsident i Synoden, havde i en Række af Aar staaet Peter nær og været hans betydeligste Raadgiver i alt, hvad der angik Kirkestyrelsen, men blev siden stillet i Skygge af Feofan Prokopovitsch og slog over til at modarbejde Reformerne, hvorfor han 1725 indespærredes i et Klosterfængsel, hvor han døde. (Sbornik i. r. i. o., LXII., C. W. Smith, Russ. Literaturhist., Kbh. 1882, 76 ff., jfr. R. Æ., S. 131.)

d: 24. Ankom Felt-Marschalk Lieutenant GOLTZ[1]), som hafde hafft særdeelis befalning over en afskillt deel af TSARens Kriigsfolck udj Pohlen, en velaldrende mand af stoer erfarenhed, forstand og et got rygte. Hand loed sin ankomst strax hos mig formelde. Hand var udj ARRESTført fra Pohlen til MOSCHOV, og derfra hid til Petersburg. Det Ham vederfoeris, er værd nøjere at fortellis for aarsag skyld:

Effter det stoere Slag ved PULTAWA fick bemelte GENERAL-Felt-MARSCHALK GOLTZ en liden Armee at føre udj Pohlen. Da, som det tildrog sig, at en Svensk SECRETAIRE, nafnlig KLINKENSTRØM[2]) |: forsendt fra BENDER fra Kongen af Sverrig med hemmelige breve og fuldmagter til regieringen i Sverrig, at alt, hvis hand sagde dennem, skulde de saaleedis følge og effterleve, som Kongen i egen persohn var tilstæde og befalede dem det :| blev paagreeben af Pollackerne, ført til Kong AUGUSTUM i Saxen, forhørt, og siden paa TSARens begiering af Kong AUGUSTO udleveeret, for viidere af TSAREN i MOSCHOW at blive forhørt, blev samme Svenske SECRETAIRE bragt til GENERAL GOLTZ under vagt med befalning, vel at forvare Ham, og strax sende Ham til MOSCHOW, hvilcket GENERAL Felt MARSCHALK GOLTZ ej strax giorde, men først derom gav effterrætning til TSAREN, for at faae videre ordre, og imidlertiid self forhøre Ham. Heraf tog Først MENSCHICOFF, som var denne GOLTZIS afsagde fiende, leilighed, at angive Ham for

---

[1]) Heinrich Goltz, der hørte til en friherrelig Slægt, som havde hjemme i Polen og Bøhmen, tjente først i Preussen og Polen og var i nogle Aar Overkommandant i Danzig, før han traadte i russisk Tjeneste c. 1707 som Gen.-Felt-Marsk.-Ltn. Han udviste Dygtighed ved forskellige Lejligheder, men blev 1710 belagt med Arrest, jfr. ovfr. Denne synes imidlertid ikke at have haft alvorlige Følger for ham; ganske vist forlod han straks efter Rusland og tog til Danzig, men 1712 var han igen i russisk Tjeneste som Minister i Konstantinopel. 1717 døde han i Vilna i en høj Alder. (Gr. Un. Leks. jfr. Sbornik i. r. i. o., L.)

[2]) Vistnok Otto Wilhelm Klinckowstrøm, f. 1683, der var bleven Kommissionssekretær ved det polske Hof 1708 og kort efter Nederlaget ved Poltava var bleven sendt til Carl XII i Bender og derfra samme Aar til Tatar-Chanen for at indlede Underhandlinger med denne. Han blev 1726 Gesandt i Preussen og døde 1731. (Hofberg: Sv. biogr. Handlex. og Ennes, II, S. 104.)

TSAREN, at hand ej strax bemelte KLINKENSTRØM hafde forsendt, formaaede og hermed saa meget, at Hannem, hvilcket var forskræckeligt, strax hans befalning over Armeen blev betaget, Hand self af en CORNET med 8 mand taget under vagt, og siden maatte reise saaledis forvaret til MOSCHOW. Før sin afreise fra Armeen leveerte hand effter sin skyldighed bemelte Svenske fange til dend Ryssziske GENERAL JANUS[1]), som ved Armeen hafde næste befalning efter Ham. Da bemeldte GOLTZ nu kom til Moschow, var TSAREN alt derfra bortreist til SANCT PETERSBORG, hvorfore Hand blev befalet, sig og did at forføje; men ved sin ankomst fandt ingen, der Ham for noget kunde beskylde, fick ej heller nogen ræt for dend Hannem vederfarne spot. Først MENSCHICOFF, som hafde spillet Ham dette puds, merckende, at hand hafde forgreebet sig imod Ham, loed Ham siige, at Hand ingen ARREST var udj, men alleene var hidkaldet for at giøre regnskab for sin anføring i Pohlen, men GOLTZ, som ej dermed vilde lade sig afviise, bragte det dog endelig saa viidt, at et krigsforhør blev holdet, hvorudj ej andet var end en hob slette og ugrundede beskyldninger; dend fornemmeste der iblant var, at hand dend forommelte Svenske SECRETAIRE KLINKENSTRØM hafde ladet bortløbe, da dog samme fange 6 maaneder efter hans bortreise fra Armeen fra GENERAL JANUS var undkommen, kortelig alle beskyldningerne vare saa slætte og ugrundede, at mand derfor ej engang skulde have paagreebet dend ringeste Under-OFFICEER. Da Førsten nu vel saae, at hand ingen vey kunde komme med Ham, da, for at faae Ham paa en goed maade ud af tienisten, og beholde hans afregning, som beløb sig til over 40000 RUBLER, vilde hand overtale Ham, at hand skulde indgive en SUPPLIQUE til TSAREN, og bede om forladelsze for, hvis af Ham kunde være forseet. Hand, Førsten, forsikrede tilliige, at hand forladelsze skulde erholde. Goltz derimod, som udj sin uskyldige sag ej vilde giøre sig skyldig og des foruden frygtede, at det ickun var en treck, for efter egen tilstaaelsze udj slig SUPPLIQUE at giøre Ham skyldig, opsadte det en lang tiid,

[1]) Lebrecht Janus stammede fra en adelig Familie i Thüringen, døde som russisk General-Felt-Marsk.-Ltn. 1718. (Gr. Un. Leks.)

imidlertiid var alting stille. Omsider, da hand saae, at mand brugte samme streg med Ham, som med alle andre udlændiske Officeerer der i landet, at naar de vil have dem af tienisten, paafører mand dem en sag, for at finde noget med dem, hvorved de kand have forbrudt deris tilgode havende afregning, lader dem derforuden søge saalænge effter deris afskeed, indtil de faar fortæret alt, hvad de ejer, [og] derforuden merckede, at Tsaren formedelst Kriigen, som Tyrcken hafde forkyndet Ham, vilde reise derfra, gav hand dog dend forommelte Supplique ind til Tsaren, beedendis om forladelsze for hvis, der kunde være forseet. Hvorpaa da Tsaren svarede, at effterdj hand self tilstoed sin forseelsze, hafde hand forbrudt ald sin tilgoede havende afregning, burde derforuden betale til Krigsrætten udj det over Ham holdte forhør 8000 Rubler, og naar hand siden for General Janus i Tsarens nærværelsze hafde beviist, at hand dend bemelte Svenske Secretaire til Ham hafde overleveret, skulde hand faae sin afskeed, men først følge med Tsaren til Armeen i Pohlen. Goltz, som nu vel saae, hvorleedes hand var deran, befrygtendis, at Hannem endnu noget værre skulde vederfaris, tog tiiden i agt, da hand reiste til Pohlen, og foer sin vej bort til Dantzig. Tsaren og Førsten vare vel fornøjede dermed, at hand hafde taget sagen paa sig, og ladet sin afregning ubetalt, loed derfor alting beroe sig derved.

Dette meldes her, ej fordi det alt er skeet denne dag, men paa det dend heele sags beskaffenhed kand være samlet paa et stæd.

d: 26. Ankom en Courier fra Tsaren med de glædelige tiidender, at Wiborrig hafde givet sig, men ingen viidere omstændigheder, hvilcket Tsaren og hafde befalet, at lade de fremmede Gesandter fra Hans Bundtforvanter viide. Derpaa blev strax af fæstningen skudt 3 skud, som var tegn til Messze udj dend Ryssziske Kircke, for at tacke Gud over Tsarens vaabens lyckelige fremgang. Saa snart Messzen var endt, blev der skudt rundt om paa volden af fæstningen og Hverven. Grosz og Vice Cancelerne hafde faaet befalning, strax at forføje sig hen til Tsaren i Wiborg, hvorfore Jeg da ogsaa lavede mig paa reisen didhen med.

d: 27. Klocken 3 eftermiddagen begav Jeg paa reisen til Wiborrig,

som ved fordrag var opgivet Tsaren d: 25 Jun. Jeg var i følge med Gros og Vice Cancelerne; vi reiste gandske langsom, fandt ingen huuse paa vejen, maatte saa over alt paa reisen blive under aaben himmel.

d: 28. Omtrent middagen kom vj til en stad, som kaldis Søsterbeck, hvor, for hundrede aar siden, hafde været de rætte Ryssziske grændser. Langs paa vejen, paa hver 20de Werst stoed hundrede, og sommestæds fleere Dragouner og Cosaquer, for at giøre vejen sicker. Men, som vejene vare usiigelig onde formedelst iidelig

regnvejr, saa loede Grosz og Vice-Cancellerne og Jeg voris reisetøy staae, toge Postheste, for at være Søndagen betiids i Wiborrig hos Tsaren, hvor da: O Gud! vj love dig, skulde siungis, og skydes over denne seyr og erobring.

d: 29. Ankom, Gud skee lov! lyckelig og vel til Wiborg og ræt til pas, da seyervindingstegn og skud af alle styckerne i byen og i leiren bleve giordte; heele armeen skiød og med smaae gevær. Der blev giort giestebud hos General Admiralen Apraxin paa Sichenheim |: saa kaldtis øen, hvor forstaden for Wiborg stoed :|. Samme Apraxin hafde ved beleiringen haft overbefalning; hand blev samme dag giort til Ridder af Sanct Andreas, General Majorerne Bruus og Birkholtz finge hver Tsarens billede, med Edelsteene besadt. Een ved nafn Muschin Puschin, en gammel mand, Tsarens Geheime-Raad udj indlændske sager, og af Ham velyndet, blev giort til Greve. Der blev stærck drucket og verten Apraxin, som en særdeelis elskere af at dricke, drog goed omsorg, at hand fick saa meget, som nogen af giesterne. Jeg fick og saa meget, at Jeg hafde til overs, vilde adskillige gange have sneget mig bort, mens vagten havde efter befalning agt paa, at Jeg ej undkom. Jeg gick omsider ind i Hovedvagten, lagde mig paa Soldaternis Svedebenck at sove ud, mens kort der efter kom Tsaren self, og med mange goede ord hendte mig tilbage. Afftenen gick Jeg over igien i byen, i de mig, hos en Apoteker nafnlig Alfusius, som kaldte sig Doctor, anviiste kamre.

Tsaren hafde en nar, hvilcken hafde giort et løffte, ej at lade rage hoved eller skiæg, førend Wiborg var erobret. Samme, som hand her var tilstæde, da for at unde Ham dricke-penge, forseglede Tsaren self først en Duckat i hans skieg med lack paa en traae. Enhver for at behage Tsaren greeb til pungen, somme forseilede 3, 4, 5 og 6 Dukater i skiegget paa Ham, hver med sit segl, saa hand hafde saa mange i skiegget paa det sidste, at de med deris tyngsel foraarsagede Ham stoer piine og vee, og hand med en klud maatte binde skiegget op for at undgaae smerten.

d: 30. Tsaren, som tillige med først Menzicoff var dend nat bleven udj leiren, loed sig dend dag ej see. Jeg gick omkring at

besee byen. Det er icke at beskrive, hvorleedis dend af brand, bomber og kugler var fordervet, saa de fleeste huuse vare liige med jorden og de øvrige saa tilreedte, at ingen fast kunde boe derudj. Dend Svenske besætning bestoed effter byens overgivelsze endda af 1800 sunde mand og omtrent 400 siuge og saarede.

JULIUS.

d: 1. Efftermiddagen afginge en deel Regimenter, nogle at angribe KEXHOLM, nogle tilbage igien til SANCT PETERSBURG, iblant andre og PREOBRASCHENSKY Regiment, som er TSARENS GUARDE, hvilcken TSAREN self, som Ofverst derover, førte igiennem Staden. Paa Rysszisk maneer blev, hvor hand kom forbj, brændviin og drickende Vare frembaarne. Merckelig var dend samtale, TSAREN holdte med mig og dend Polske og Preusziske ENVOJÉE for GENERAL MAJOR DOLGOROUKIS dør, hvor Regimentet og noget blev staaende for at dricke. TSAREN fortalte, at hand og bemelte DOLGOROUKY begge vare blevne giffte paa en dag, mens lagde det dertil, at de begge hafde hafft een skiebne, at faae skarns qvinder; sagde derhos skiemtviis, at, som hand merckede, at hans Gemalinde[1]) var saa Gudfrygtig, hafde hand ladet hende gaae ind i et Kloster, paa det Hun kunde have dis bedre leilighed til at leve et ærbart levnet. Dette sagde hand leendis, saasom hand og virckelig hafde sadt hende i Kloster, thi hun hafde slaget sig til de, hvilcke vilde sætte sig imod dend forandring af Klædedragt og udenlandske sæder og maader, hvilcke TSAREN til sit folckis opkomst og sin

---

[1]) Peter var knap 17 Aar gammel, da han d. 6. Febr. 1689 for at føje sin Moders Ønske ægtede den et Par Aar ældre Jevdokia Feodorovna Lopuchin. Ægteskabet blev lidet lykkeligt, da hun, der var opdraget paa gammelrussisk Maade, ikke alene ikke delte nogen af Peters Interesser, men nærede et bittert Had til alt fremmed og nyt, hvorfor Peter snart blev ked af hendes Selskab og søgte andetsteds hen, hvor han kunde finde Sympati for sine Ideer. Jevdokia blev tvunget til at tage Sløret, men overlevede Peter og døde i Moskva 1731. Hun var Moder til den oven omhandlede ulykkelige Tsarevitsch Aleksej og gennem ham Bedstemoder til den senere Kejser Peter II, død 1730.

egen ære i verden vilde indføre. Tsaren, det formerckende, saasom han dog derforuden ej elskede Hende stoert, thi hand sin moder til villie imod sit eget hiertelaug hafde egtet Hende, da hand endnu var gandske ung, gav Hende at forstaae, at Hun giorde best, om Hun gav sig i Kloster. Hun loed sig beqvemme her til frygtende, at Hende noget verre maatte skee effter vel fortjente løn, og saaleedis var hand aldeelis skilt fra hende. Thi naar enten en gifft qvinde eller mand faar i sinde, at give sig i Kloster, for at leve et gudeligt og stille levnet, er det dem tilladt, hvilcket da regnis for et fuldkommen Divortium eller ægte-skilsmissze, saa dend forladte sig igien friit maa giffte som en Enckemand eller Enckekone; mens dend, som gaar i Kloster, bliver sin Lifs tiid ud til dend eenlige og geistlige stand forbunden.

Tsaren prøvede uden for byen et slags Musquetoner, som hand self hafde opfunden, hvilcke hafde et kammer, og skiød med skraaesæk [med] 32 smaae kugler udj. Af saadanne vare 8 eller 10 ved hver Compagnie af Hans guarde.

Da Tsaren kom ind i byen, efter at have udført Regimentet, gick hand øverst op paa et befæstet taarn, kaldet Hermand. Derpaa laae 5 radder stycker over hver anden, som skiøde over Forstaden Sichenheim hen, og hafde giort i beleiringen stoer skade. Viin- brændviin- og øllflaskerne fuldte med i stoer mængde; ved hver af de femb afsætt blev riigeligen drucket, og øfverst allermeest, saa de fleeste ikke vidste meget af sig self. En Rysszisk Knez eller Første ved nafn Jacowskoy, som før om er talt, der bar Judas billede, tog ørefiigen for Duckater, af hvem der vilde give Ham fleest. Der blev fast heele eftermiddagen drucket paa taarnet, saa faae kom need, som jo vare vel beskiencket.

d: 3. Morgenen tiilig, førend Jeg vidste noget deraf, reiste Grosz- og Vice-Cancelerne tilbage til Sanct Petersburg effter sædvaanlige uformodentlige maade at bryde op paa, uden at fremmede Minister faar det at viide, for derefter at kunde indrætte deris sager; derom bekymrer sig dette Hoff liidet, enhver seer til for sig, fremmede Minister eller andre derpaa giøris liden eller ingen forskiæl. Jeg reiste i følge af dend Preussziske Enxojé Keyserling. Vejen var meget ond. Saa snart Jeg kom uden for byen, saae

Jeg 400 Svenske Soldater afgaae til PETERSBURG, som hafde antaget tieniste hos TSAREN. Dend Svenske COMMANDANT, Ofverste STIERNSTRAALE, hvilcken med hans forhen ommeldte 2400 mand var forundt ved fæstningens opgivelse, at gaae frit ud med Over-

Tsar Peters første Gemalinde Jevdokia Feodorovna Lopuchin.
(Efter Portræt tilhørende Greve I. I. Vorontsof-Daschkof.)

og Under-gevær, Hannem loed TSAREN effter sin bortreise ansiige ved GENERAL ADMIRALEN APRAXIN og dend, over Byen paa TSARENS vegne forordnede, COMMANDANT, BREGADIER ZERNICOFF [1]), at TSAREN ej vilde holde dem de giordte vilkaar, men beholde Ham tilliige

---

[1]) Grigorij Petrovitsch Tschernyschef, nævnt Side 84. (P. T., S. 387.)

med besætningen som Krigsfanger, indtil Sverrig gav igien de Generaler, som imod giordte løffte vare anholdte ved Narwa og ført til Stokholm, saa og indtil Hannem igien blev given dend Schnauw, Falken kaldet, som under hviid flag imod kriigsbrug A° 1709 af dend Svenske flaade var borttagen og giort priisz. Borgerskabet derimod blev ansagt, at de skulde blive ved deris huusze og ejendomme og giøre Tsaren eed, som de og giorde. De Ryssziske Officeerer og Soldater borttoge alle qvinder og børn, som de fandt paa gaden, og saae Jeg under vejs iblant andre en Ryssisk Major, som hafde saaleedis taget 9 qvindfolck. Tsaren fick og sin deel til foræring af dem. Endeel brugte sine fanger til tieniste i huusene, endeel sendte dem ind i Rysland til deris huusze og ejendomme, endeel holdte[1]) deris, saa mand ved min tilbagekomst til Petersburg over alt og meest hos Cosakerne kunde faae saa mange qvindfolck og børn at kiøbe, som mand vilde, og det for en ringe priis.

d: 4. Reiste fort. Paa vejen saae Jeg en heel forunderlig ting heldst paa denne aarsens tiid, nemlig at det haglede saa sterck, at jorden over alt deraf gandske var hviid. Hagelen var største parten som Due-eg, endeel deraf fuldkommen saa stoere som hønsze-eg, hvilcke sloge og baskede paa vognen ræt, som temmelige steene. Paa vejen mødte Jeg 2000 bønder, som vare komne fra Petersburg, og ginge til Wiborrig for at oparbeide igien de needskudte volde.

d: 6. Ankom, Gud skee lov! lyckeligen og vel til Petersburg om morgenen klocken 8.

d: 7. Saae Jeg udj fæstningen uden for dend Ryssziske Kircke 59 Faner og Standarter, udj tvende radder plantede, som vare erobrede udj Wiborg.

Samme dag ankom General Admiralen Fædor Matheiwitz Apraxin fra Wiborg under 25 styckers løsning af byen, og 31 af Admiralitets-Hverven.

d: 8. Her var ankommen en Keyserlige Envojé, General Feld

---

[1]) ɔ: beholdt.

Zeugmester, Greve von WILDSEG[1]), som ved sin Staldmester loed anmelde sin ankomst. Denne dag blev højtiideligholdt til erindring af dend lyckelige, over Kongen af Sverrig indlagde, seyer ved PULTAWA A° 1709 d. 8 JUL: Der var giort stoer anstalt til denne dags højtiidelighed. TSAREN gick self hen til PREOBRASCHENSKY Regimentet, som stoed i orden stillet uden for fæstningen SANCT PETERSBURG, og, effter at hand der hafde giort adskillige anstalter, hvorleedis Regimentet tilliige med SIMONOFSKYregiment skulde slaae en kreds paa platzen, gick hand udi Kircken, tog sit stæd der efter sædvane iblant sangerne, sang liudelig og stærck med, gick self med en Bibel i hænderne midt i Chorsdørren at staae, læste for heele Almuen op med temmelig høj stemme et CAPITTEL af PAULI Epistel til de Rommere, og gick siden ud med sangerne, som stillede sig i en kreds midt paa gulvet, for at siunge. Effter at Meszen var endt, forføjede hand sig med heele følgeskabet hen til kredsen, som begge forommeldte Regimenter hafde slaget, hvor var stillet en rød skammel og endeel bogstoele med billeder, bøger og lius paa. ARCHIMANDRITEN af GYMNASIO udj MOSCHOW, nafnlig THEOPHYLACTUS LEOPATINSKY prædickede under aaben Himmel for heele Almuuen, staaende paa forbemelte røde ophøjede skammel, hvilcket blev sluttet med en Messze, og derefter blev skudt tegn, og da fyret af volden rundt om fæstningen, Hverven og 4, til dend ende dagen tilforn paa strømmen oplagde, FREGATTER. PREOBRASCHENSKY-GUARDEN sluttede med en kiedde-SALVE, hvilcken TSAREN self gav tegn til, at skyde, og saaleedis blev skudt over alt trej gange, hvor effter TSAREN hilszede alle dem, som stoede omkring Ham, og sidst alle Soldaterne, fordrede derpaa en skaal med brændviin, hvilcken han uddrack paa soldaternis sundhed. Midt udi kredsen var oprættet en PYRAMID, hvor paa hengde de 59, udj WIBORG erobrede, faner og STANDARTER. Derfra fuldte Jeg og andre TSAREN

---

[1]) Heinrich Wilhelm, Friherre af Wilczeck, f. 1665, † 1739, der 1714 optoges i Rigsgrevestanden, var 1709 bleven Gen.-Felt-Marsk.-Ltn. og blev 1717 Gen.-Felttøjmester i østerrigsk Tjeneste. Han var flere Gange kommanderende General og havde mange diplomatiske Missioner, bl. a. i Danmark 1712. (Gauhes Adels Leks.)

paa viinhuuset, hvor hand gav et giestebud. Der blev da, som altiid. lystig drucken og skudt.

TSAREN har en Bojert, som hand samme dag, saasom det var en højtiidelig dag, foer med. Samme var giort af CYPRESS-træe i Ostindien, og saaleedis hidført. Hand har givet Printzesszerne til deris brug og lyst et fahrtøy med 12 CHALOUPRoere, alle klædte udj røde fløjels klæder, kabuser, og buxer med en sølfplade, saa stoer som en tallercken, paa brystet hengende, derpaa er udpucklet det Rysszіske vaaben, en Flagt-Ørn med 3 krooner.

I Petersburg hafde TSAREN mangfoldige Engelske Chaloupper, hvilcke hand med en QVARTEERmester og 10 mand soldater til CHALOUPRoere deelte ud til mig og alle MINISTRER og ellers andre fornemme Herrer der ved stæden. Det er icke at beskrive, hvor snart Rysszerne lærer alting, og venner sig til alt, hvad mand vil bruuge dem til. Thi naar saadan en soldat bliver sadt paa en CHALOUPPE, lærer hand i 8te dage at roe saa færdig med en aare, som dend beste RoerKnegt.

Afftenen brændte et lidet smugt fyrverck af, hvilcket paa vandet var opreist paa tvende sammenbundne Pramme. Vj blev der natten over til om morgenen Klocken toe, uden at tillades at gaae uden en dør formedelst mange, udj alle hiørner stillede, vagter. TSAREN hafde samme dag dend hatt paa, som hand udj slaget ved PULTAWA hafde baaret, og af en forbiflөjende kugle, der hafde strøget langs hen af skuggen, var rørt, saa en tomme dybere ind hafde været hans bane-saar, hvoraf saaes, hvorleedes Gud havde bevaret Ham fra en nær forestaaende dødsfare.

d: 9. Blev dend Keyserlige ENVOJÉ Grev von WILDSEK opført til stille AUDIENCE hos TSAREN ved en SECRETAIRE, nafnlig SCHAPHIROFF[1]), VICE-CANCELER SCHAPHIROFS Broeder, lige paa samme maade, som mig i MOSCHOW var tilbudden at fremføris af SECRETAIRE COROBATOFF[2]).

---

[1]) Michail Pavlovitsch Schafirof, f. 1681, senere Medlem af Kommercekollegiet, død under Kejserinde Elisabeth. (Sbornik i. r. i. o., LXII.)

[2]) Aleksej Aleksandrovitsch Kurbatof var født c. 1665 i ringe Kaar og livegen hos den senere Feltmarskalk Boris Scheremetjef. Han fulgte ham som Sekretær paa hans Udenlandsrejse 1697—99 og lagde efter Hjem-

d: 10. Var det efter Rysszisk stiil PETRI PAULI dag, hvilcken med lige saa stoer pragt blev højtiideligholdt som PULTAWÆ sejervindings dag. Førsten MENSCHICOFF hafde dend dag en liiden PARUQVE paa, som effter hans siigende var af TSARENS eget haar, hvilcket TSAREN tiid efter anden hafde ladet afklippe af sit hoved, og til Hannem foræret. Jeg med alle andre fremmede MINISTRER var indbudden til maaltiid hos Først MENSCHICOFF, som dend dag giorde giestebud. Førsten giorde der en foræring til TSAREN af 200 baadsmænd, alle Herremænd, som self vare ejere af 30, 40, indtil 200 bønder, hvilcke hand udj sit underhavende GOUVERNEMENT alleene hafde samlet. Der blev ædt, drucket og skudt overflødigen, og fattedis intet af ald dend svermen og larmen, som udj noget bondegilde kunde høris. Midt under maaltiid blev en gandske stegt oxe indbaaren, paa hvilcken de udj 2 dage hafde stegt. Vi holdte det ud med dricken og sværmen til morgenen klocken 4.

d: 11. Gav Jeg dend Keyserlige ENVOJÉ første besøgelse udj sit huus, og hafde altiid det øverste stæd hos Ham. Det huus, som Ham blev anviist, at boe udj, var saa slæt, ringe og ilde forseet, at hand tilbød sig heller at vilde blive staaende under sine egne medbragte telte, end drage derind, hvilket, da hand fornam, af CANCELLIET meget ilde at være bleven optaget, maatte hand, for ej at giøre sig uangenehm ved hoffet,lade sig beqvemme, bygte da for egne penge saa meget derpaa, at hand nogenlunde kunde være tør i huuset, men var for resten meget slæt og ilde med folck og alt.

Samme dag var en hob, saa vel mand- som qvindfolck hos Først MENSCHICOFF forsamlede. De vare alle blevne nødte til høje og lave af begge kiøn at springe ud i CANALEN, som Førsten har ladet bekoste under sit huus, og der udj tvende tiimer efter hin

---

komsten megen Iver for Dagen for at udbytte sine derved vundne rige Erfaringer til Gavn for Fædrelandets Finansvæsen; bl. A. indgav han hemmeligt et Forslag om Indførelsen af Stempelpapir, som straks skaffede ham Peters Yndest og Udnævnelsen til hans Sekretær. Siden gjorde han sig overhovedet bekendt som „Opfinder af Statsindtægter“, steg stadig højere i Peters Gunst og blev Guvernør i Archangel; inden han døde, 1721, blev han dog indviklet i en Bestikkelsessag og idømt en betydelig Bøde (jfr. Sbornik i. r. i. o., LX og Sch.)

anden blive staaende, og dricke skaaler. Der var ingen forskaanet uden alleene Printzesszerne. Dog holdt Jeg mig fra det bondegilde.

d: 13. Gav dend Keyserlige ENVOJÉ mig en besøgelse igien; hand hafde øverste stæd hos mig, ligesom Jeg hafde hafft hos Ham.

d: 14. Ankom endnu lyckelig og vel fra LADOGA-søen et ORLOG-skiib paa 50 stycker af lige størrelsze med det forrige, som, værende min fraværelsze, medens Jeg var udj WIBORG sidste gang, var ankommen. Samme skiibe vare bygte af fyr, dog er indtømmeret meest eeg. Det første blev kaldet WIBORG, saasom det kom strax efter WIBORGS overgivelsze; dette sidste blev kaldet RIGA efter Staden RIGAS overgivelsze til TSAREN, som strax fuldte derpaa.

d: 16. Afftenen sendte TSAREN til mig, og loed mig hendte til sig, loed mig viide, at RIGA effter, nyelig ankommende, COURIERS berætning vilde overgive sig, effter at have betinget sig vissze vilckor, og til dend ende var udsendt af byen tvende Ofverster, toe af Adelen, og 3 af Borgerskabet.

d: 17. For at vinde VICE-CANCELER SCHAPHIROWS venskab og ved mine ansøgninger der ved Hoffet at have Ham paa min siide, hafde Jeg tilbuddet Hannem, at tage hans Søn i mit huus, og blive der underviist af dend, ved mine sager værende, SECRETAIRE Rasmus Æreboe[1]). Hand ankom og denne dag i mit huus, og blev saa fremdeelis 6 maaneder hos mig, hvilcket ogsaa gavnede mig meget udj mine forrætninger, hvor VICE-CANCELEREN i alt det, som mueligt var, siden dend tiid stedse gick mig til haande. Det er tilforn meldt, at mand hafde mistancke om, at VICE Riigs CANCELER SCHAPHIROW hemmelig var en Jøde, udj dend meening blev Jeg bestyrcket, da Jeg merckte adskillige gange, at hans søn, naar hand spiiste med mig, og der var flesk paa bordet, aldrig smagde noget deraf, og da Jeg Ham engang adspurde, hvorfore hand ej vilde æde flesk, svarede barnet, at hverken hans forældre eller søskende nogen tiid aade flesk, saasom de holdte det for synd.

---

[1]) Se Side 8, Note 2.

d: 19. Ankom de glædelige tiidender, at RIGA med vissze vilckor hafde overgivet sig til TSAREN, hvorpaa strax af fæstningen blev løsnet 21 skud[1]), for at gaae i kircke, og tacke Gud for dend lyckelige erobring og seier, TSAREN hafde over sine fiender. Middagen gick TSAREN self effter sædvane med sin BOJERT need til flaaden, ved CRONSLOT beliggende, for at berætte der dend glæde-

Juels Privatsekretær Rasmus Æreboe, siden Notarius publicus i Kjøbenhavn.
(Efter samtidigt Portræt tilhørende Justitsraad A. H. Grove.)

lige tiidende om RIGAS erobring, hvorpaa lystig i flaaden blev drucket og skudt til over midnat. Det er TSARENS maneer, at, naar nogen goed tiidende indløber, vil hand altiid self være dend første, der bringer det ud, udlader derfore ingen af sit huusz, naar noget merckværdig got nyt forefalder, førend hand self faar

[1]) Herefter synes en Sætning udfalden af Teksten.

forkyndet det til hvem hand veed, det er kierist og meest magtpaaliggende.

d: 20. TSAREN kom natten igien opseilendis med sin Lif Schnau LISETTE, hvor hand sov til Klocken 11 paa dagen, ved hvilcken tiid af Skiibet blev givet tegn, at ophidsc Helligdags STANDARTEN, og Messzen til tacksigelsze at begynde. Hvorpaa tienisten angick og effter endt Messze blev siungen: O Gud, dig love vi! og siden styckerne løsnede rundt om volden trej gange. En Knez, kaldet ZARKASSY [1]), hafde samme dag bryllup, ihvorvel hand var saa syg, at tvende holdt Ham, imidlertid han blev viet, thi hand formedelst svaghed og afmægtighed ej kunde self staae paa sine been, saa hand saae liigere ud til at døe, end gifftis. Icke dis mindre hafde TSAREN ladet Ham tage op af sin seng og føre i Kircken til vielsze, saasom hand endelig vilde, at hans bryllup dend dag skulde skee for dend glædis skyld, mand dend dag hafde over erobringen af RIGA.

Mig blev i troemaal berættet, at ingen her udvaldtis til Skrifftefader enten af TSAREN eller andre, som var Munck, men alleene saadanne Præster, som self hafde Koner og børn. Aarsagen dertil er, at Rysszerne endelig skal skriffte alle deris Synder, førend de bekommer afløsning, at Munckene da af mange løszagtige historier i Skrifftestoelen ved skrifftemaalit ej skal forarges; men udj Klosterne, hvor intet sligt er at befrygte, kand vel en Munck være Præst og Skriftefader. Icke dis mindre har TSAREN, som ej til alle slige unyttige regler vil være forbunden, nu en Skrifftefader, som var Abbeden af Klosteret CHUTINA ved NOWOGOROD beliggende; sammes nafn var THEODOSIUS JANUSKY, om hvilcken for hen er meldet.

Munckene her i landet maa aldrig, saa længe de lever, æde eller smage kiød; dog har de frihed, naar de af nogen verdslig mand til giest bliver indbudne, og kiød dem foresættis, at æde og lade være, i hvorvel det er sielden, at nogen sig af den frihed betiener, og icke lættelig skeer paa det stæd, hvor nogen sig der-

---

[1]) Antagelig Fyrst Michail Jakovlevitsch Tscherkaskij, † 1712 (jfr. Sbornik i. r. i. o., L og LXII.).

over kand forarge, dog er der exempler, at det er skeet. Hvad sig Munckenis dragt er angaaende, da er dend aldeelis sort; de drager paa hovedet en hue, ræt som pulden af en hat, hvorpaa er toe smaa tipper, som de sætter need over øinene. Ofver denne hue henger need paa ryggen et sort kreppis deckel, og er det merckelig, at de aldrig, naar de helszer nogen, blotter deris hoved, uden alleene ved Messzen og Sacramentets uddeeling i Kirchen. De har alle stoere viide, til fødderne slæbende kreppis overkiorteler paa, som ere uden ærmer med mange folder.

d: 21. Ofverste Lieutenant Thehillac, effter at Ham af Først Menschicoff 300 Dukater vare blevne givne, blev i dag affærdiget med breve til Kiøbenhafn. Med Hannem fuldte en Lieutenant af Preobraschensky Regimentet, nafnlig Peitch.

d: 22. Afftenen kom fra Ladinopola |: en stad ved bredden af Søen Ladoga paa dend Ryssziske siide beliggende, hvor Skiibe og andre fahrtøye byggis :| endnu et stoert Skiib paa 50 Støcker, af samme størelsze, bygning og tømmer, som de tvende forommelte andre. Tsaren med de hos sig havende Ministris og Generaler, gick strax om bord paa det, for at forlyste sig der.

d: 23. Saae de Svenske, fra Wiborrig ankomne, fanger, af hvilcke Officeererne blev ført til Nowogorod, og de gemeene til Øen Rithusar, der at arbeide.

d: 24. Jeg saae, at een paa sin Nafnedag frembar til en foræring brød til sin Øfrighed og gode venner, og iblant andre effter landets skick kom hand og til Tsaren paa Hverven, og i min paasiun frembød Ham et stoert brød, hvilcket Tsaren med bucken og tacken tog imod, kyste Ham og lagde en spaan[1]) paa hans hoved, brød saa brødet tvert over paa hovedet tilliige med spaanen. Samme person var en Skibstømmermand.

I beleiringen af Riga var besætningen saaleedis af Pest og anden sygdom og hunger hensmeltet, at dend bestoed nu ickun af 2229 sunde og 2936 syge mand, tilsammen 5165, hvilcke vare overblevne af 25 Regimenter, som udgiorde omtrent 15000 mand før beleiringen. Commandanten der udj byen havde været General

---

[1]) Bakke.

Major Strømberg[1]). De siuge fanger loed Tsaren strax føre til Dünamünde Skantzen, de øvrige beholdt hand imod fordraget, af samme aarsag, som hand tilforn hafde beholdt Wiborgs besætning for, thi ved fordraget var besætningen af Tsaren tilstaaet at gaae fri bort. En stoer mængde af Adelen, Officeerer, Bestillingsmænd og Borgerskab, bestaaende af omtrent 800 mand, gave sig eedlig under Tsarens Herredømme, hvori iblant var General Major Alfendeel[2]), 110 af dend Liiflandske Adel, 1 Ofverst, 5 Ofverst Lieutenanter, 1 General Adjutant, 19 Majorer, 1 Commissarius, 37 Capteiner, 14 Lieutenanter, 2 Fændricker, 10 Assessores, af Over og Under-Øfrighed 77 etc. Siden beleiringens begyndelsze til dends ende var død udj Riga borgere, soldater og indflygtede bønder med qvinder og børn over 70000 mennisker, som af Pest og hunger vare omkomne.

Jeg kom af en hændelsze til Tsaren i dend Rysszíske Kircke, hvor Jeg merckede, at naar Rysszerne kysszer billederne i Kircken, kysszer de alle Helgens og Apostlers billeder midt paa munden og ansigtet, men Mariæ og Christi billede alleene paa hænderne og fødderne.

AUGUSTUS.

d: 2. Foer Jeg for tids fordriv need til Cronslot, blev natten over hos en Captein, nafnlig Willemoffsky[3]), førende Admiral-Skiibet de Dommekragt. ViceAdmiralen, som var dend tiid paa samme skiib, loed mig til ære alle flage og giøse veje, da Jeg kom omborde.

d: 3. Efftermiddagen reed Jeg ud, for at besee eilandet Rithusar, hvilcket er et meget langt, morasszigt, med buske over alt begroet og fugtigt land, havende midt langs igiennem en Ryg af steene-

---

[1]) Friherre Nils Strømberg var 1703 bleven General-Løjtnant, 1705 General-Gouvernør i Estland og 1706 optaget i Grevestanden. 1710 forsvarede han længe Riga med Tapperhed. Han døde 77 Aar gammel 1723. (Jfr. Ennes, I, 213.)

[2]) Ernst Albedyhl, Vice-Guvernør i Riga (jfr. Lundblad, II. S. 205.)

[3]) Blev næste Aar dræbt paa Moskvas Gader, jfr. det følgende.

grund, ligesom en afdeeling af naturen paa halfdeelen. Øen er en miil lang, 1/4 miil breed paa det breedeste. Paa dend VESTER-ende af landet laae en Skantze kaldet FORT ALEXANDER paa 4 Bulvercker, hvor 40 stycker og 4 mørsere stoede. En Overst var COMMANDANT derpaa, hafde under sig 1000 mand, hvilcke laae i hytter uden for Skantzen, undtagen de, som dagligen brugtis i Skantzen til vagt. Samme Skantze var anlagt for at hindre fienden landgang, og hafde derudj ogsaa beviist goed tieniste, da dend Svenske flaade for nogle aar siden søgte, at giøre landgang paa øen, men tabte over 700 mand. Aller yderst paa VESTER-pynten var endnu anlagt en Skantze, kaldet Pynt-Skantzen med 14 stycker.

Ved tilbagekomsten blev mig viist en stoer steen, hvor TSAREN self engang med heele hoffet og andre, tilsammen 290 persohner, hafde staaet oven paa, hvoraf dends størelsze kand dømmis. Ofven paa samme steen staar udhugget et SANCT ANDREAS kaars, som meenis i fremfarne tiider af Rysszerne derpaa at være udhugget. Der holdis ved samme steen daglig sammenkomst af Søe-OFFICEERerne, hvilcke der gierne giører sig lystige, naar de har leilighed. Denne steen er denne øe RITHUSARS rætte herlighed; hvo der ej har spiist, og staaet paa dend, regnis ej for, at have været paa øen, og er ligesom dend, der har været til Rom, og ej seet Paven.
d: 4. Besaae Jeg dend platz, som TSAREN hafde ladet med stocke afpæle, hvor hand vilde lade giøre en hafn for sin flaade paa dend Synder-siide af Øen RITHUSAR, inden for CRONSLOT. Derfra foer Jeg hen til det saa kaldede SANCT JEANS BATTERIE, hvorpaa var 26 stycker, alle 24 ℔der, fra de SVENSKE tagne. Saa snart Jeg kom der op, blev Jeg deraf hilszet med 11 Skud, hvor iblant vare trej med skarpt. Noget lidet derfra nærmere til dend ØSTER ende laae op paa SYNDER-siiden et BATERIE, hvorpaa var 12 stycker, begge saa lagde, at de kunde beskyde alt det, som gick imellem CRONSLOT og Øen. Efftermiddagen roede derfra og blev hilszet af VICE ADMIRAL-skiibet med 11 skud, kom samme afften til Petersburg.
d: 5. Fick de ubehagelige tiidender, at Pesten tog overhaand i NARWA, som var ickun 164 WERST herfra. TSAREN seilede need med sin BOJERT til CRONSLOT. Det var hans sædvane, at hand

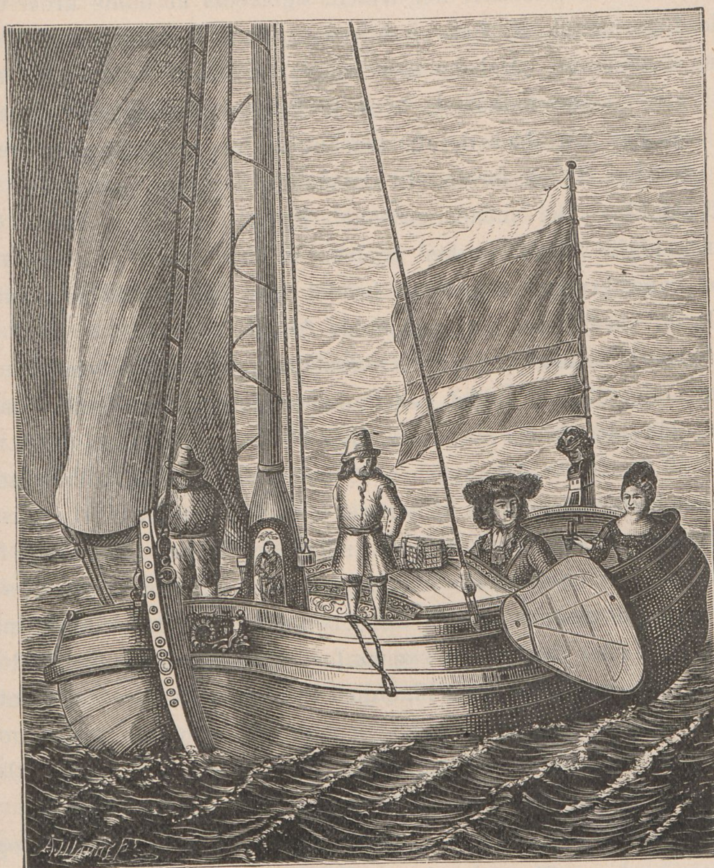
undertiiden selfanden eller tredie seilede heele dage alleene uden anden forsæt, end at fordrive tiiden og hviile sindet.

d: 8. Hafde Jeg alle, her ved stæden værende, fremmede MINISTRER til giest hos mig. Samme afften klocken 10 kom ildløsz udj SLOBODEN eller forstaden tvert over strømmen paa dend anden siide, hvilcken lagde heele torvet, og alle klædeboerne, over 70 stycker, saa gandske udj aske, at ej et eeniste huus paa dend heele platz blev over, men det brændte saa viidt, som det formedelst en moratz, som skilte torvet fra de andre huuse, kunde brænde, og noget var at antænde. Det var en stoer ulycke ved denne hændelsze, at TSAREN self ej var tilstæde, men i CRONSLOT, thi Jeg har offte seet TSAREN ved slig ildebrand at være dend første at komme til med en liden sp[r]øite i sin slæde, for at dempe ilden. Hand legger self haand paa ald gierningen, og, som hand har ugemeen forstand paa alting, veed hand strax, hvor alting skal angriibes, giør anstalt dertil, og er self paa de farligste stæder oven paa huusene, opmuntrer alle høje og lave til at dempe ilden, og lader icke af, før dend bliver slugt, hvorved hand offte forhindrer stoer ulycke. Da derimod, naar hand er fraværende, dend gemeene mand her alleeniste med koldsindighed seer ilden an, og hvercken med gode eller onde ord, ja og ej engang for penge er at bevæge til at hielpe, at ilden kand blive slugt, men alleeniste passzer paa leilighed til at stjæle og plyndre, som ved denne brand ogsaa skeede. Thi ved ildebranden ertappede mand 8 soldater og en bonde i tyverie. Dissze bleve siden allde dømte til galgen, til hvilcken ende der blev bygt i de fiire hiørner af dend afbrændte platz en galge i hver hiørne, som de skulde henges udj.

Da de komme paa platzen blev bonden strax ophengt uden nogen naade. |: Der var aldeelis ingen Præst eller geistlig hos dem, men de bleve henførte, som fæe, til Slagterbencken. :| Bonden, før hand gick op af stiigen, vendte sig imod Kircken, og kaarsede sig trej gange, faldende hvergang need paa sit ansigt til jorden, og da hand blev udskudt af stiigen, kaarsede hand sig atter trende gange. Merckeligt var det, at, da hand alt var udkast af stiigen, kaarsede hand sig end engang hengendis |: thi de bliver hengte

med ubundne hænder :| og, som hand løfftede haanden op igien for at kaarse sig meere, faldt dend paa halfvejen.

Siden spillede soldaterne toe og toe om galgen, og af de øvriige fiire, som første gang hafde tabt, spillede igien toe og toe.

Tsar Peter og Katharina paa Lystsejlads.
(Efter Stik af Subof fra 1716.)

og blev saa tvende hengde. Forunderligt var det, at dend eene af dissze, efterat hand var udskudt af stiigen, kaarsede hand sig toe gange hengendis, og da hand vilde tredie gang kaarse sig, faldt haanden, som alt var opløfftet, paa halfvejen.

Ved forommelte ildebrand opbrændte ogsaa en hob oxehoveder brændviin af TSARENS, derhos liggende, CABAKE eller kroe, thi TSAREN har, som meldt er, alle kroerne i heele landet, og tager indkomsterne deraf. Dog har Førsten, som ellers tager deel udj alle TSARENS indkomster, her frihed, ligeleedis at holde kroer over heele Ingermandland, har og i ADMIRALITETS forstaden af PETERSBURG et viinhuus. Det er merckeligt, at der er ingen ting, som kand give nogen indkomst, hvor jo TSAREN har lagt MONOPOLIUM paa, og har sin deel deraf, saasom at føre over imellem øerne her i floeden fra en forstad til en anden, hvilcket TSAREN har forundt een, her ved stæden værende, KNEZ, som giver aarlig 400 RUBLER afgifft deraf, ja her er icke et fiskergarn, som en fattig mand kand bruge, at fortiene brødet med, at det jo maa aarlig betale en vis SUMMA, for at beholde frihed at fiske.

GENERAL MAJOR VON KIRKEN, Ofverst LIEUTENANT af TSARENS GUARDE, fortalte mig, at hver soldat ved PREOBRASCHENSKY Regimentet hafde maanedlig sold, endeel 30 ALTIIN, eller 90 COPEKER, endeel 60 ALTIIN eller 180 COPEKER. Alle nyerhvervede soldater har dend første sold, gamle soldater eller og de af de nye, som ved Regimentet udviiszer nogen sær goed forhold, faaer dend anden eller dobbelte besolding, foruden brød. Der bliver derforuden udj MOSCHOU til deris hustruer, som boer der udj PREOBRASCHENSKY SLOBODEN eller forstaden, uddeelt maanedlig brød eller meel. Paa samme foed bliver og SIMONOWSKY Regimentet, som i alting regnis liige med PREOBRASCHENSKY Regimentet, holdet. Dissze har ogsaa deris SLOBODE eller forstad i MOSCHOW, hvor deris hustruer boer, samme kaldis SIMONOFSKY SLOBODE. Over dette Regimente er GENERAL LIEUTENANT GOLLITZIN[1]) Ofverst.

d: 13. Loed TSAREN trende bortløbne henføre paa sit skiib, og i sin nærværelse spille om galgen. Dend, hvilcken det var tilfalden at henge, loed hand hitze op i et tackel til bødlen, som sad paa raaen for at tage imod ham, og giøre ræt. Det er forunderligt, at see, hvor liden følelsze dette folck har af døden eller dends angest, saasom de, naar Dommen er sagt, strax uden nogen væmodighed slaar et kaars for sig, og siger: Farvel, til alle omstaaende, gaar

---

[1]) Fyrst Michail Golitsyn, se Noten S. 136.

saa frimodig dertil, som der intet bittert var udj. Ved denne Synderes henrættelsze er endnu at mercke, at, da Dommen var oplæst for Ham, befoel TSAREN een, hos Ham staaende Præst, at hand skulde gaae til Synderen, trøste og bereede Ham til døden; men Præsten, som meest alle geistlige i heele Rysland, taablig og vankyndig, undskyldte sig, at hand alt hafde giort sit embede, hørt Synderens bekiendelsze og tilstaaelse og afløst Ham af sine synder, vidste nu intet meere at siige eller giøre, og da TSAREN endnu een og anden gang Præsten igien derom erindrede, og Præsten alt blev ved det første svar, vendte TSAREN sig med væmodighed om, og beklagede inderlig dend slætte tilstand, der var i hans Riige med Præster og Geistlighed, at de ingen ting vidste eller forstoede, men vare offte meere vankyndige end dend gemeene mand, som de dog burde lære og underviise.

CHOUTBYNACHTEN over Galleerne fick befalning af TSAREN at bygge 24 Galleer, hver med 1 stycke 12 ℔der og 2—6 ℔der, og 20 aarer paa hver siide, hvortil TSAREN ved WIBORG af plancker og bielcker hafde fundet tømmer og reedskab nock.

d: 15. Fick tiidender, at Hertugen af Cuurland var kommen til JAMBORG paa vejen her hiid for at holde bilager med sin forlovede Printzessze. Mens maatte der blive, for at holde QVARANTAINE paa hin siide LUGA-strømmen, saasom Pesten regierede stærck udj Chuurland, hvor hand kom fra, ja saa stærck, at 9/10 deele af menniskene der i landet vare u[d]døde paa de fleeste stæder.

d: 17. Dend dag var en stoer Helligdag for Rysszerne, kaldet vor FRELSERIS Dag, hvilcken helligholdtis til ihukommelsze af Frelszerens ansigt, som, efter deris siigende, for mange aar siiden sig i skyerne skal have ladet aabenbare.

d: 18. Fick de glædelige tiidender, at DÜNAMÜNDE, et CASTEL, to miile fra RIGA, ved munden af floeden DWINA beliggende, hafde givet sig i TSARENS vold.

d: 20. Saasom Jeg hafde ladet komme en stoer deel viin og andet til min huusholdning fra Dannemarck med stoer bekostning til vands til ARCHANGEL, sendte Jeg tvende af mine folck did, som var 200 miile fra SANCT PETERSBURG, sligt at afhente. Enten mand er i MOSCHOW eller PETERSBURG, maa mand altiid saaleedis aarlig

forskrive viin, brændviin og adskillige slags til huusholdningen, om mand ellers vil have noget, der duer noget. I forrige tiider har Gesandterne i Rysland haft dend fordeel, at alle slige, af dem forskrevne, vare uden nogen hinder bleve toldfrie indladte, men Rysszernis karrighed er nu saa højt steegen, at de ingen toldfrihed meer uden lang trætte vil tilstaae Gesandterne. Og effter at Jeg da saaleedis med lang ansøgning hafde faaet en befalning til GOUVERNEUREN i ARCHANGEL, at mit tøy skulde gaae frie ind, blev dog alting opslaget og igiennemseet, hvilcket aldeelis ej komme[r] over eens med dend frihed og fordeel, som de Rysszìske Gesandter paa andre stæder haver.

d: 23. Jeg hafde nyeligen fra min allernaadigste Herre og Konge tvende befalninger, belangende adskillige vigtige sager, hvor om Jeg hafde ordre, at tale med TSAREN self, hvorfore Jeg ved dend Kongelige LEGATIONS-SECRETAIRE MONSIEUR FALK lod begiere af Grosz-CANCELeren, at Jeg maatte faae en AUDIENCE hos TSAREN. Jeg hafde hidindtil, naar det giordis behof, søgt TSAREN ved giestebuder, og der forrættet mit ærinde hos Ham, saa Jeg endnu ej til DATUM hafde begiert nogen særdeelis AUDIENCE hos Hannem før denne gang. Grosz-CANCELeren loed mig ved bemelte SECRETAIRE FALK svare, at *Czaren* fandt for godt, at, som *hand* inden et par timer vilde gaae need paa ADMIRALITETS Hverven, Jeg da der skulde møde til AUDIENCE. Jeg foer strax did, for udj et af huusene der at afbie TSARENS komme, i formeening, hand der mit anbringende udj eenrom vilde afhøre, og, da Jeg saae Hannem komme anroende, gick Jeg af ærbødighed need til vandbredden for at tage imod Ham, naar hand steeg ud af sin CHALOUPPE.

Han begyndte da strax at give sig i samtale med mig om riigens sager og det gandske højt, saa alle kunde høre, hvad der blev sagt, Jeg derimod begierte, at høris alleene, afskildt fra folck. Mens hand bad mig, ickun sige frem mit ærinde, Jeg hviskede da sagte, men hand svarte højt, alt gaaende fort, for at afbryde dend samtale, hvilcket og skeede, saasom det sig ej passzede at tale højt om de sager, hvorom ærindet var. Og det var enden paa denne af mig søgte og tilstandene særdeelis AUDIENCE, som

Tsaren sig paa den maade frasnoede for ej at anhøre det, som hand ej gierne vilde[1]).

Jeg talede siden med Ministerne udj et hemmelig samqvem med dem, beklagede mig, at saadan maade at give gehør paa var selsom og frugtisløs, siigende derhos, at det var at ønske, at der var vissze og forordnede dage om ugen, paa hvilcke mand kunde være vissze paa at tale med Tsaren, som der var ved andre Hoffer. De svarede, at sligt ej var at bringe til veje.

d: 24. Efftermiddagen kom Hertugen af Cuurland under løsning af 13 stycker fra fæstningen. Han gick strax til Tsaren, som var i sit lysthuus i sin have. Lidet derefter foer hand derfra med Tsaren og Førsten Menschicoff foruden endeel andre Ministrer over Revieren under løsning af 29 Stycker til det huus, hvor Encke Tsarinden med sine døtre Printzesszerne var, hvor hand for første gang saae sin tilkommende Gemahlinde. Hertugen var en meget ung[2]), smuck, artig og beleven Herre. I samme Hertugs følge var og en Envojé, foruden dend forrige, her værende, von Keyserling, fra det Preussziske Hoff, nafnlig Marschalk[3]) von Biberstein, Kongen af Preusszens KammerHerre og Ridder af dend Preussziske Sorte Ørn.

d: 25. Jeg var bleven indbudden til en Capteins *begrafvelse* ved

---

[1]) Nogle nærmere Detailler om dette Møde og Øjemedet med samme meddeler Juel Sehested med ikke mindre Indignation over dets ubehagelige Forløb. Saasnart Menschikof, der var med i Følget, mærkede, at Talen drejede sig om Subsidier til Danmark og oven i Købet i denne Forbindelse hørte sit Navn nævne af Juel, der tidligere havde forestillet ham, at han nu som Tak for sin Elefant maatte støtte Kongen af Danmark saa meget, han kunde forene med sit Lands Interesse, forsvandt han. Peter svarede næsten kun med at trække paa Skuldrene og skyndte sig i Kapellet at forrette sin Andagt, og Schafirof, til hvem Juel klagede, lod ham vide, at derom kunde han have nøjedes med at tale med Ministrene, og at Tsaren var ked af at høre tale saa ofte om samme Genstand. Juel havde imidlertid Kongens Ordre til at tale med Tsaren personlig og maatte, som saa ofte, vende det døve Øre til og finde sig i Ubehageligheder for ikke at skade sin Konges Sag (jfr. Juels Kopiprot.)

[2]) Dengang lige fyldt 18 Aar, jfr. ovenfor S. 243.

[3]) Vistnok Johann August Marschall von Bieberstein, senere preussisk Geheimestatsminister og Over-Herolds-Præsident, † 1736 (Knesches og Gauhes Adelsleks.).

PREOBRASCHENSKY Regimente. Dend afdødis Kone laae paa en seng med udslaget haar, græd, hylede og gav sig ynckeligen. En stoer deel Ryssziske Præster, alle iførte deris Præstelige Chorkaaber, holdte en messze over liiget med røgen for billeder, kaarsen og bucken, som alle messzer, hvilcket, da det var til ende, lagde de liiget en seddel under armen, hvorpaa dend afdødis nafn, alder, betiening, død og siden afløsning af alle hans synder effter dend, Prædike-Embedet tillagde, myndighed, at løsze og binde, var skreven. Samme skrifft gives de afdøde med i Kisterne, ej som et Passz for dend afdøde, til at blive indladt [i] himmelen, hvilcket meesten alle Reise-beskrivelszer over Rysland vrangelig berætter, mens for at, om saadant et liig nogensinde bliver opgravet uforraadnet, mand deraf kand see, at et Christen menniske der er begravet, og hvo hand har været. Da Præsterne hafde forrættet deris embede, kyste TSAREN, og hver som vilde, liiget paa munden til afskeed. Encken blev af tvende Koner fremledt til Kisten, hvor hun da buckede sig for liiget, faldt need paa sit ansigt til ærbødigheds tegn, som for et levende menniske, brugte mangfoldige klagelige ord og gebærder til afskeedstagelsze, og omsider Kyste Ham, hvorpaa da Kisten blev slagen til, og liiget bortført. Encken fremleedt af tvende Koner fuldte med sin mand til jorden med megen græden og klagen. Ellers gik ved samme liigfærd alting meget uordentlig til, thi, som vj ginge til foeds over 1/4 vej til graven, gick een hid, en anden did, TSAREN snart for, snart efter liiget, og hver gick til og fra Ham, ligesom ham lystede uden nogen orden eller skick.

d: 26. Var det Rysszernis Højtiid USPENIE MARIÆ, paa hvilcken de højtiidelig holder MARIÆ død. Samme dag endtis Rysszernis faste, som nu alt 14 dage hafde varet. Effter endt Messze blev: O Gud, dig love vj! siungen, og støckerne trej gange løsnet rundt om volden over DÜNAMÜNDE-fæstnings erobring. Jeg med fleere fremmede Gesandter blev af TSAREN indbudden, at giøre selfskab paa en liden lyst-reise til SLÜSSELBORG til vands op paa strømmen NIEUWA.

d: 27. Fick tiidender, at Hans Kongelig MAJESTETS GENERAL ADJU-

TANT, Ofverst LIEUTENANT MEJER[1]), som til mig med breve og udj anden forrætning[2]) var hidsendt, og førte med guldkiedde og dragt, som brugis ved Elephant-Ordenen, til Første MENSCHICOFF, var paa

Hertug Frederik Vilhelm af Kurland (jfr. Side 243).
(Efter Maleri af Hirschmann, stukket af Weigel.)

---

[1]) Bendix Meyer havde samme Foraar som General-Adjudant deltaget i Slaget ved Helsingborg. 1712 var han med ved Gadebusch. Senere blev han Generalmajor og dansk Gesandt i Berlin. 1721 blev han optaget i Adelsstanden og udnævnt til Ridder af Dannebroge, og samme Aar døde han jfr. Hist. Tidskr. V R., 3, E. Holm: Fr. IV.s sidste 10 Regeringsaar og Lex. o. Adel. Fam. i Danmark.

[2]) Vedrørende Afhentelsen til Danmark af russiske Hjælpetropper fra Danzig, jfr. det følgende.

vejen 3 miile paa hin siide NARVA paa et stæd, kaldet WAYWARI, anholdet, samme stæd at holde QUARANTAINE, saasom hand var reist igiennem stæder, hvor pesten regierede, hvilcken hans ophold Jeg ugierne saae, men ej kunde hindre. Jeg sendte SECRETAIRE FALK til Ham, for at tale med Ham, og annamme hans breve og dend medbragte dragt og kiedde. Jeg self begav mig til vands til SCHLÜSSELBORG i TSARENS følge. Der var med Hannem Hertugen af Cuurland, Encke-TSARINDEN med alle Printzesserne, Først MENSCHICOFF, alle MINISTERNE og endeel GENERALER, og, saasom det gick langsom fort, effterdj hver CHALOUPPE af CHALOUP-Roerne blev slæbt udj linier, kom vj ej viidere end 20 WERST dend afften, hvor enhver uden nogen ringeste giorde anstalt enten til at spiise eller sove, maatte blive om natten. Dend, som af forsigtighed hafde telt med sig og noget at æde, fick noget, de andre som intet hafde, laae og sultede under aaben himmel, eller tiggede sig ind hos andre, thi faae hafde sig paa slig uorden bereed. TSAREN blev slæbt med sin BOJERT endnu 20 WERST højere op samme afften.

d: 28. Morgenen blev ligeleedis trucken op til en øe, liggende halfvejen imellem Petersburg og Schlüsszelburg, hvor da var opreist telter af Gallejer-seil, hvorunder alle ved 4 borde paa Først MENSCHICOFFS bekostning bleve bespiiste, og blev effter Rysszisk sædvane DIGT drucken heele natten.

d: 29. Saasom det var Rysszernis fastedag bleve telterne afbrudte, og der var ej det ringeste enten at æde eller dricke at bekomme, saa at saa meget, som vj dend eene dag fick for meget, fick vj dend anden for liidet. Hvo, som da hafde koldt kiøcken med sig, fick noget, og maatte give til beste, saa længe noget var igien. Mand gick da ligesom vildfarende hid og did paa marcken, ingen vidste, hvor TSAREN var; langt om længe blev sagt, at TSAREN var en WERST derfra, for at besee et verck, som hand hafde paafundet, for at vinde skiibene op imod strømmen i faldet, hvilcket og lyckedis, i det en liden Galioth, 4 à 5 foed dybgaaende, ved bemelte verck blev vundet igiennem det stoere vandfald, imod een striid strøm. Bemelte verck, for at opvinde skiibe, var saaleedis: Ofver tvende pramme laa et hiul, som et Mølle-hiul, Axelerne laae

paa prammene, og gick med sine tapper ind udj spillene, som vare Baadespill[1]), eller det slags, som Koopfardie-skiibe gemeenligen bruuger at vinde ancker op med. Dissze tvende Pramme laae fast for deris anckere, og var saa toe Kabeltover fast paa Galiothen med een ende om styrbord, og een om bagbord, de andre ender vare faste om spillene paa Prammene. Naar nu møllehiulet blev saa viidt needsiuncket, at det kunde naae strømmen, sadte strømmen det omkring, og saa gick derved spillet omkring, og vendte rundt paa tovene, saa galioten nærmede, mens ved dend haarde vinden gick anckrene undertiden los, som Prammen laae for, saa hiulet maatte løfftis, og naar anckerne holdt igien, blev hiulet atter needladt, saa det dog omsider lykkedis ved Galiothens opvinding. Mens Jeg holdte dend Konst for een af dem, som kaldis brødløse Konster, saasom slig forsæt kand mangen gang misbruge, ved det at anckerne gaae med, som før er sagt, og, om det end ej skeer, saa er endda en hinder tilbage, nemlig at faae Prammene self frem, som dog skal skee ved verpen, og naar der skal verpis, kan det giøris foruden saadant verck.

Afftenen gick vj viidere, men kunde dog ej komme til SCHLÜSSELBORG paa 15 WERST nær, saasom mand alt maatte lade sig treke imod strømmen; maatte derfor saa faste og fryse igien dend heele nat.

d: 30. Ankom til SCHLÜSSELBORG[2]), som ligger ved enden af Floeden NIEUWA i mundingen af LADOGA Søen, hvilcken søe er 300 WERST lang og 300 WERST breed. Samme fæstning ligger midt i vandet, og er ej en fingerbreed slæt jord omkring dend. Muurene ere af haarde Klipper eller Kampesteene 30 à 40 al: høj opmuuret, neden for hvilcke ligger mange bullvercke, som skyder waterpassz, og der er icke en foed jord imellem fæstningen og vandet. Paa muurene ere fiire stercke taarne hver med trej radder støcker. Udj en Kandt af byen er giort et afsnidt, liigeleedis fast med andre fiire taarne, hvor endog effter byens erobring kand være en sicker og fast tilflugt, saa Jeg holde samme stæd for en af de

---

[1]) Herved menes maaske Bradspil.

[2]) Samme Fæstning, der i svensk Eje hed Nøteborg, se Afbildning Side 211.

uofvervindeligste fæstninger i verden. TSAREN blev ved ankomsten hilszet af alle støckerne paa volden, i alt omtrent 200. Vj bleve atter paa Førstens bekostning herlig spiisede; men om afftenen, som ingen anstalt til huus var giort for os, slog hver sit telt op, hvor hand kunde, paa gaden og udj kroge.

d: 31. Førsten gav atter maaltiid, hvor da dette tildrog sig, at dend gamle ZOTOFF, som forhen er omtalt, at have været denne TSARS Hoffmester, som af TSAREN skiemtviis og liigeledis af alle andre kaldis PATRIARCH og KNEZ POP, hand sad, som ellers altiid, for øfverste bord-ende. Som hand sad best, sagde hand til TSAREN, han haffde altiid hafft naade for Ham, bad Ham derfore, hand ogsaa endnu fremdeelis vilde have, og give Ham udj INGERMANDLAND et lidet landgods, hvortil TSAREN samtyckte, mens Først MENSCHICOFF, endeel af vreede, endeel af misundelsze tiltalte PATRIARCHEN haardelig, hvorleedis hand kom til at begiere landgods af TSAREN i det Førstendømme, som Hannem tilhørte. Hvorpaa da PATRIARCHEN blev vreed, og skieldte Førsten meget ilde ud, at hand som en tyv bestal sin Herre, og tog Deel udj alle hans Indkomster, og var dog kun en bedragere, [og] misundte andre, som TSAREN vilde beviise nogen naade imod, omendskiøndt de offte vare ældere og troere tienere af TSAREN end hand, opregnede mange særdeelis historier om hans falskhed, bedragerier, hofmod, gierighed og andre deslige feiler. Og ihvorvel TSAREN loed, som hand vilde tyssze dem, at de ej saaleedis skulde skielde hin anden ud, meente dog de fleeste, at hand gierne saae det, og at det skeede med TSARENS villie og oplagt raad, hvilcket Jeg og dømte, iblant andet deraf, at, da dend gamle PATRIARCH dagen efter foer tilbage med TSAREN need paa strømmen til PETERSBURG, og beklagede sig meget for TSAREN, at hand var bange, at Førsten for slige skieldsord, som hand hafde overfuuset Ham med, skulde bringe Ham i unaade og fortræd hos TSAREN, svarede TSAREN self: Не бойся, Ne boisia, Frygt intet. Faae dage derefter kom Først MENSCHICOFF til TSAREN, beklagede med grædende taare dend spot, Ham af PATRIARCHEN var vederfaret udj saa mange GENERALERS og MINISTRERS nærværelsze, begierende, at TSAREN vilde skaffe ham ræt og hevn for slig tilføjede spot og skieldsord. TSAREN svarede, at hand ej skulde

agte, hvad en gammel fuld mand sagde Ham. Men da Førsten blev alt ved, at anholde om ræt over PATRIARCHEN, gick TSAREN |: som af alle slige, ja og de alvorligste ting har sin lyst udj at giøre dem til skiempt :| til PATRIARCHEN, siigendis af lystighed, for at giøre Ham bange, at hand hafde giort meget ilde, at hand Førsten saaleedis hafde udskieldet, og at Førsten nu derfore forlangede ræt og straf af Ham, hvilcket hand og ej kunde negte Ham. Førstens paastaaende var, at hand burde hengis. Da dend gamle mand nu herover blev meget forskræcket, tilbøed TSAREN sig at megle dem imellem, og forliige sagen paa denne maade, at PATRIARCHEN gav Førsten en skrifftlig REVERS, hvorudj hand bad om forladelsze, og erklærede Førsten for en ærlig, brav og troe tienere af sin Herre, og sig self for alle de Bernhyttere, tyve og bedragere, som hand tilforn hafde skieldet Førsten for. Derpaa skulde Førsten give ham et ørefiigen, som denne og villig tog imod, og saa var dend sag forligt. De kyste hin anden og vare gode Venner. Dette Forligelsemaal har Jeg vel ej self seet, men er mig dog berættet af en mand, som Jeg meget vel var forsikret sagde mig ej andet end sandhed.

Klocken 2 eftermiidagen gick vi fra SCHLÜSSELBURG, og, ihvorvel vi trende gange vare i land, sadte dog strømmen fahrtøjet fort med saadan magt og fart, at vj komme afftenen klocken 8te til SANCT PETERSBURG igien.

SEPTEMBER.

d: 1. Indkom de glædelige tidender, at PERNOW og hafde givet sig udj TSARENS hænder, uden at enten Soldater eller stycker hafde været for fæstningen. GENERAL BAUER[1]) hafde alleene med nogle

---

[1]) Georg Bauer var Søn af en pommersk Adelsmand, der døde som Ritmester i dansk Tjeneste. Selv gik han først i meklenburgsk, derefter i brandenburgsk og polsk Tjeneste, og havde deltaget i mange Feltslag navnlig i Ungarn og Brabant, da han 1701 gik til Rusland og der fik et Regiment Dragoner. Her kæmpede han flere Gange baade tappert og sejrrigt mod Svenskerne, saaledes ved Gemauerthoff, Ljesna og Poltava,

Regimenter DRAGOUNER været der i egnen, da de til Ham gave byen op. Her blev strax skudt 13 skud, og effter sædvane, brugelig her ved alle højtideligheder, dend guule Rysziske, forhen beskrevne, STANDART paa volden ophidszet. Samme dag fick VICE CANCELER SHAPHIROFF Ridderordenen af den Hviide Ørn fra Kongen af Pohlen ved hans herværende ENVOJÉ MONSIEUR von VITZTHUM.

d: 2. Denne dag blev højtiideligholdt over PERNOWS overgivelsze. Alle styckerne rundt om volden bleve trej gange løsnede. Samme dag var Printzessze NATHALLÆ TSARENS Søsters Fødselsdag, og var Jeg med fleere fremmede Gesandter hos Hende budden til giest. Der gick overflødig til, allermeest af drickende vare.

d: 3. Gick Tsaren need til CRONSLOT, for at gaae paa sit Skiib, som CHOUTBYNACHT. Samme dag kom LEGATIONS SECRETAIREN MONSIEUR FALK tilbage igien, fra at have talt med GENERAL ADJUTANT MEJER, hvilcken berættede, hvor uforskammet og uhøflig de der hafde været baade imod Ham og COURIEREN, at de udj dend allerstørste regn maatte staae og snacke med hin anden, hver paa sin siide af en strøm, hvor broen imellem dem blev afkast, at de ej skulde komme sammen, og at de loede GENERAL ADJUTANTEN staae under aaben himmel, uden enten at anviise Ham huus eller telt, da hand dog var lovet, at skulle blive indført i et huus i JAMBORG, indtil hand kunde lades hid. Men, som hans ordre lydte, self med Førsten og TSAREN at tale, gav hand ej de medbragte sager fra sig til SECRETAIRE FALK, men beholdte dem, til hand efter endte QUARANTAINE kunde self komme til PETERSBURG. Effter LEGATIONS SECRETAIRE FALKS ankomst loed Jeg mig det strax være anliggende, at faae bemelte Ofverst LIEUTENANT MEJER til PETERSBURG, hvilcket og Førsten lovede, og sagde derhos, at have givet befalning, at hand ej saa længe, som andre, skulde holde QUARANTAINE, mens saadant løffte saaes omsider ej at være holden.

d: 9. GENARALADJUDANT MEJER var til min stoere forundring ej endnu ankommen, men Jeg fick brev fra Ham, hvilcket hand med

---

tvang Marienburg, Pernau og Reval til Overgivelse, og avancerede til General-Ltn. 1713 skal han være bleven Ridder af Dannebrog. Han døde i en høj Alder i Moskva 1719. (Gauhes Adelsleks. jfr. Lundblads Carl XII, I, 415 f., II, 32, 122 m. fl. St.)

en tandstickere og bleck, giort af kull |: saasom mand Hannem pen og bleck icke forundte :| *hafde schrefuett,* hvorudj hand gav tilkiende sin billige utaalmodighed over sin ophold, hvorfore Jeg mig Klocken 10 begav til CRONSLOT, hvor TSAREN og Først MENSCHICOFF sig opholdte, for at giøre viidere ansøgning om, at faae Hannem her hid. Jeg gick strax til Førsten, klagede atter over dend forvirrede anstalt, her fandtis, og at COURIEREN endnu blev opholdt. Førsten forsickrede, at have giort saadan anstalt, saa hand formeente MEJER allereede var ankommen udj PETERSBURG, før Jeg kom tilbage, vilde dog til overflødighed og mig til villie endnu afsende en anden COURIER til Ham, for at befordre Ham til SANCT PETERSBURG, hvilcken hand og strax udj min nærværelsze affærdigede. Derpaa foer Jeg igien tilbage, undervejs mødte Jeg TSAREN, som med nogle faae tienere udj sin BOJERT krydsede for tiidsfordrif, og, som hand udj et PERSPECTIV[1]) langt fra kiendte mig, vinkte hand mig til sig om borde, hvor Jeg fortalte Ham mit ærinde, og at Førsten paa nye hafde stillet anstalt for *Meyers* hidladelsze, hvormed hand var fornøjet. Effter at have skiencket mig nogle glas viin, tog hand afskeed med mig, og kom Jeg saa endnu samme afften tilbage igien til PETERSBURG.

d: 11. Blev Jeg tilliige med alle fremmede, her ved stæden sig opholdende, Gesandter af Hertugen af Chuurland indbudden til giest, hvor TSARinden med Printzesszerne og heele Hoffet og vare tilstæde. Merckeligt var det, at, ihvorvel alting var prægtigt, og vel tillavet, smagede det dog ej det Rysszíske Fruentimmer, som prøvede da et, da et andet, og kunde ej finde noget effter deris smag, fordj det ej paa Rysszisk var tillavet. De aade intet, men alleene lippede lidet her og der af hver ræt.

d: 12. Ankom GENERAL ADJUTANT MEJER effter lang forhaling. Hand var med fliid bleven opholdt, det længste mueligt var, saasom hans ærende om de Rysszíske Regimenter, hvilcke effter TSARENS løffte forlængst skulde have staaet færdig[2]) ved Dantzig

---

[1]) ɔ: Kikkert.

[2]) Fra russisk Side hævdede man, at disse i lange Tider ogsaa havde staaet rede, men siden, da man ikke havde hørt noget til. at der blev sendt Skibe efter dem, vare detacherede til Riga, hvor man frygtede, at

til Kongens tieniste, var uangenem, og *hafde* hand endnu vel længere bleven opholdt, hvis Første MENSCHICOFF ej saa meget hafde længtis effter, at faae Ordens kiedden af Elephanten, som hand bragte med sig, hvorfore hand giorde ald fliid, for at faae Ham. Samme dag var det modvind af en storm, *saa Meyer og jeg ey kunde* komme med til CRONSLOT til TSAREN, hvorfore hand her dend dag over maatte blive liggende.

d: 13. Gick Jeg tilliige med GENERAL ADJUTANT MEJER morgenen tiilig til CRONSLOT, hvor vj ej ankom formedelst modbør og storm, før afftenen gandske silde, saa at TSAREN ej dend afften var at faae i tale.

d: 14. Morgenen forestillede *jeg* GENERAL ADJUTANTEN for TSAREN, og siden for Førsten, til hvilcken hand da overgav dragten, reglerne, og kiæden af Elephant-ordenen. Førsten tog strax kiæden paa, og bar dend heele dagen. Ved denne dragt og kiæde vederfoeris Førsten en særdeelis naade, som ingen ellers nyder, der med samme orden bliver beæret, thi de sig sligt paa egen bekostning maa anskaffe.

Vj vare middagen om borde paa et Skiib af 50 stycker, hvilcket GENERAL ADMIRALEN samme dag traade over paa. Det blev indviet med løsning af alle styckerne udj dend heele flaade. Bemelte Skiib blev kaldet RIGA. Siden gick der fra hen over paa et andet Skiib, liigeleedis af 50 støcker, hvilcket TSAREN som CHOUTBYNACHT udj flaaden og traade over paa, det blev iliigemaade ved løsning af alle støckerne i flaaden indviet og kaldet WIBORG. Derpaa blev ædt og drucket stærck dend heele dag. Samme fylden skeede paa ejlandet RITHUSAR, hvor da og forefaldt en merckelig ting, som ej bør forbigaaes.

Da Jeg og GENERAL ADJUTANT MEJER viidtløfftig talte med Først MENSCHICOFF om de 5000 mand, som TSAREN vilde overlade Kongen af Danne℞, min Allernaadigste Herre og Konge, til hans tieniste imod dend fellis fiende Sverrig at brugis, med begiering, at saadan anstalt maatte giøris ved GENERAL LIEUTENANT NOSTITZ [1]),

Stenbock vilde landsætte en skaansk Hær (jfr. russ. Resol. af $\frac{4}{15}$ Juli 1710 bl. Juels Dok. i Rigsarkivet).

[1]) Jfr. Side 189.

Commandant udj Elbingen, at bemelte Regimenter ved General Adjutanten Monsr Mejers ankomst did kunde staae færdig til at blive overførte til Danne℞, svarede Førsten, at Hans Maj^t^ Kongen denne gang vilde tage til tacke med dissze 5000 mand, men hand

Elefantridderdragt (baaren af Kong Christian V).
(Efter Afbildning i Ordenens Statuter af 1693.)

haabedis, at leve dend dag, at Tsaren Hannem kunde overlade 25000 mand, hvilcke hand, Førsten, sielf vilde føre an, for med dis større magt, at giøre fienden afbreck. Hvorpaa, som Jeg vidste, at Førsten gierne vilde have, at mand roste og hycklede for Ham, Jeg da svarede, at dersom hand self kom med, vilde

Jeg holde det, som 5000 mand meere, saasom hand formedelst dend erfarenhed, hand hafde udj krigsvæsen, og dend frygt, de Svenske hafde for Ham, meget meere skulde udrætte end nogen anden. Hand svarede mig strax half med skiempt og half med vrede: Hvad? Om Jeg meente, at hand ej var meere end 5000 mand? Hand erindre[de] sig, offte, imidlertiid de Svenske endnu stoede i Pohlen, fra de Polske GENERALer at have hafft breve, at de meget forlængtis effter hans nærværelsze, saasom hand for sin person alleene var meere end 10000 mand, hvoraf da læt er at slutte denne mands forstand og skønsomhed, saa mand med rette maa siige det om Ham, som IUVENALIS i sin fierde SATYRA siger om Keyser DOMITIANO: NIHIL EST, QUOD CREDERE DE SE — NON POSSIT, CUM LAUDATUR, DIS ÆQVA POSTESTAS.

Dend Svenske GENERAL LIEUTENANT LØVENHOVED, som fangen fra NOWOGOROD her var ankommen for at udvexlis imod dend Rysszíske GENERAL LIEUTENANT WEYDE[1]), blev ej løs ladt.

Jeg kand ej forbigaae, at melde det, som sig tildrog ved denne handel om GENERAL LØVENHOVEDS udvexling: Da TSARENS GENERALer ved NARWA imod givne løffte *Anno 1700* bleve anholdte, blev blant andet og een tagen, som med de andre og blev ført til Stokholm, hvis nafn var ADAM ADAMOWITZ WEYDE. Dennes Frue anholdt meget hos Først MENSCHICOFF, at hendes mand maatte blive udvexlet imod GENERAL LIEUTENANT LØVENHOVED. Førsten, enten hand giorde det af venskab for samme Frue, fordj hand med hendis Søster, som var en APOTEQUERdaatter i MOSCHOW, hafde været forlovet for mange aar siden, *huilcken* var, medens de vare forlovede sammen, bortdød, eller og for samme Frues voxne daatters

[1]) Adam Adamovitsch von der Weyde hørte til en til Danmark indvandret flandersk Slægt. Faderen forlod Danmark 1627, blev Major i polsk Tjeneste og nedsatte sig i Rusland. Sønnen tjente sig op i den russiske Hær og blev Major ved det Regiment af Preobraschenskij Garden, hvorved Peter tjente som Sergent. I det uheldige Slag ved Narva 1700 faldt han saaret i Svenskernes Hænder. Først 1711 udveksledes han, jfr. det følgende. Han blev senere General og Præsident for Krigskollegiet og stod højt anskreven hos Peter. Han døde Aar 1720. En Datter af ham var forlovet med den paa Bornholm fødte russiske General Bohn. (Sbornik i. r. i. o., LX; Sch.; Gr. Un. Lex.; Person. hist. Tidsskr. 3die R., 1., 83 f.)

skyld, som var meget deilig, som andre mente, lovede, at bringe det tilveje hos TSAREN, at bemelte GENERAL WEYDE for GENERAL LØVENHOVED skulde blive udvexlet; der blev herom skreven til SENATET udj Sverrig, som samtyckte dette. LØVENHOVED blev ført til NOWOGOROD, for at være ved haanden, naar WEYDE ankom til dend Svenske flaade, som laae ved BIØRKØEN, hvor, da hand var ankommen, sendte hand bud, og loed sligt viide. Derpaa blev og

General og Greve Adam Ludvig Lewenhaupt (jfr. Side 133).
(Efter Fotografi af et samtidigt Maleri.)

LØVENHOVED hentet til PETERSBURG og, efter givne forsikring *om siin friheed,* soldte hand der endeel skiønne heste og tøy [til] got kiøb, blev saa ført viidere til RITHUSAR, for at udvexlis. Der kommende blev sendt bud til ADMIRALEN, som førte dend Svenske ESQUADRE, begierende, hand vilde forsende General WEYDE til PETERSBORG, hvorpaa da siden LØVENHOVED skulde sendis. Dend Svenske ADMIRAL svarede, sig af SENATEN i Sverrig at have befalning, at leveere GENERAL WEYDE ud imod GENERAL LØVENHOVED

saaleedis, at udvexlingen skulde skee paa een tid og øjeblick. Da dette bud kom med sligt svar, og Førsten saae, at hans anslag var mislinget, thi forsættet var at faae WEYDE og beholde LØVENHOVED og anlagt paa træcker, forsøgte hand det med Grev PIPER, som og var bragt til PETERSBURG, begierende, hand vilde give befalning til dend Svenske ADMIRAL herom, for hvilcket hand sig undskyldte. Derpaa begierte Førsten, at LØVENHOVED skulde skrive et brev til dend Svenske ADMIRAL, og forsikre Hannem, at hand ickun skulde sende WEYDE, og at TSAREN siden ufeilbarlig sendte Ham. Saadant brev skrev hand, mens udj samme brev advarede hand dend Svenske ADMIRAL, at det var skreven efter befalning, og at hand ej vilde være borg for Rysszernis løffte. Dette brev blev af Førsten brudt, og ej bortsendt, saasom det ej var stiilet til hans forsæts udførelsze. *Hand* loed *derfore* LØVENHOVED siige, hand skulde skrive et andet, uden at legge saadanne omstændigheder der til, hvortil LØVENHOVED svarede, at, om hand end aldrig skulde komme frie, torde hand ej skrive saadanne breve, thi hand for SENATEN skulde være ansvarlig for, om WEYDE kom løs, og hand blev fangen, at hand siuntis, forslaget, som ADMIRALen giorde, var billigt, at udvexling paa begge personer skeede paa eengang. Da dette saa var skeet, blev intet af udvexlingen, thi LØVENHOVED vilde de ej lade gaae, hvis erfarenhed og soldatskab de hafde seet udj slaget ved LEZNITZ, *endog* hand *der* blev slaget af marcken[1]). LØVENHOVED besværede sig for TSAREN, at hand imod løffte ej blev udvexlet, der til TSAREN svarede, at hand ickun var SCHOUTBYNACHT, det stoed ej i hans magt, og det var GENERAL ADMIRALEN vedkommende, til hvilcken GENERAL LØVENHOVED sig ej hafde holdet eller talet, hvorfore hand sig self hafde at tacke for, at hand ej kom frie. Dend brave og fornufftige Herris svar har Jeg større ærbødighed for, end at vilde siige min dom og tancke derom.

---

[1]) Den engelske Chargé d'Affaires Weisbrod giver i en Relation af 26. Okt. 1710 Juels og Vitzthums Forestillinger Skylden for, at Tsaren ikke vilde udveksle Lewenhaupt, som var en saa dygtig Officer og saa elsket af Svenskerne, at han vilde kunne gøre sit Fædreland langt vigtigere Tjenester end Strømberg (Sbornik i. r. i. o., L, S. 380). Dette Indtryk faar man ikke for Juels Vedkommende af Beretningerne her i Journalen.

d: 16. var her udj hafnen ved RITHUSAR, saavelsom og i PETERSBURG saa højt vande, at det stoed høit oppe paa huusene, og stoere fahrtøye dreve op imellem huusene og langt op paa marcken. Saadant højt vande er her altiid med stærcke og staaende vesterlige vinde, som hindrer strømmen sit løb, at dend overløber sine bredde. Jeg seilede samme dag op igien til PETERSBURG udj et Engelsk kiøbmands Skiib, kommende fra LONDON med Svensk Passz, at fare frie her hid. Det var undervejs bleven anholdt udj CARLSCRONA, dog omsider ladet løs, og given Passz her hid, saasom det hafde fremviist Dronningens beviis og Pass af Engelland, at det førte vare alleene for TSARens mund og bord, *paa samme Schiib seylede og Czaren op, og giorde sielf anstalt, naar wimpelen schulde strygisz, og der schulde schiudisz for festningen.*

d: 17. Bortreiste igien til Dannemarck GENERAL ADJUTANT MEJER, havende ifølge med sig Først MENSCHICOFFS GENERALADJUTANT MONSR POUL WENDELBOE[1]).

d: 21. Ankom en Tydsk MAJOR HENNING af ARTILLERIet, medbringende de angenemme tiidender, at KEXHOLM hafde givet sig, uden at der, værende beleiringen, var skudt et skud af Støckerne derpaa, men styckerne var alleene trej dage før opgivelszen oplagte

[1]) Poul Vendelbo, f. 1686, † 1740, Søn af en Bedemand i Horsens, Student 1705, tog 1707 til Rusland, hvor han begyndte som Huslærer hos Menschikof. Da han ved det omtalte Tidspunkt kom tilbage til Danmark, ønskede Kongen at beholde ham. Aaret efter adledes han med Navnet Løvenørn, og efterhaanden steg han til General, Gehejmeraad og Elefantridder efter paa mange Maader baade som Diplomat og Officer at have gavnet sit Fædreland. Hans senere Liv er for vel kendt til at skulle omtales nærmere, derimod vil det maaske være paa sin Plads her at vise, hvorledes Juel i et Brev til Sehested fra Moskva af 6. Marts 1710 maaske første Gang gør Fædrelandet opmærksom paa denne fremragende Søn og — om end ikke med særlig indtrængende Udtryk — anbefaler ham til at adles: „Il y a icy un certain homme de nôtre pais, qvi s'appelle Wendelboe, et qvi sert auprés du Prince de Menzikof comme General Adjutant et Major, cett' homme m'a prié de s'interesser pour luy aupres de sa Majesté, pour qv'elle luy veuille faire la grace de l'annoblir, et comme il est fort honnet homme et joli garçon, et pouvoit dans une ou autre occasion être utile aux interets de sa Majesté, je me suis engagé de solliciter pour luy, mais n'osant en mentioner qvelqve chose avant qve de scavoir votre sentiment, si le Roy le trouvera bon, je vous en prie de me le mender.“ (Juels Kopibog.)

paa bulvercke. Besætningen, som ved belejringens begyndelsze hafde været 400 mand stærck, var nu lidet over 200 mand, hvilcke bleve tilstaaet at afgaae med en tromme, dog stille, uden fahner, hvilcke skulde overgivis i Rysszernis magt, hvor hen de vilde. Der blev strax skudt af fæstningen og Hvervene rundt om trej gange, og ophidset dend Rysszíske gule STANDART. Jeg spiiste samme dag hos Hertugen af Chuurland, som med sit heele hof endnu laae her, og maatte holde sig paa sin egen bekostning i forventelse med første ved bilager at komme til endelighed. De penge, Hannem var lovet, til en deel at skulde ved hans ankomst blive betalt, deraf kunde hand heller ingen erlange. TSAREN gick need til CRONSLOT, for self at berætte ADMIRALEN APRAXIN, at KEXHOLM hafde givet sig, hvorpaa i heele flaaden blev skudt, og siden drucket iidelige skaaler til langt ud paa afftenen. Ved samme dricken var en GENERAL MAJOR VON KIRKEN, Ofverst LIEUTENANT ved PREOBRASCHENSKY GUARDEN, een af de beste GENERALER i TSARENS tieniste, en Preusszer, bleven saa drucken, at hand om afftenen, da hand vilde gaae i land fra skibene, faldt ud af broen ved strandbredden og drucknede. *Saadane frugter af fylderie var dagligen att wente.*

d: 26. Indløb tidender fra Armeen under RIGA, at 400 mand Rysszer vare komne i land paa Øsel, og strax hafde bemæstret sig fæstningen ARENSBORG, hvor udj laae 50 mand besætning, havende paa volden 61 stycker, foruden stoer forraad af krud, GRANATER og anden Krigsbehør. Her blev strax af fæstningen skudt 9 skud. Ved denne Øe Øsels erobring fick TSAREN skin og forevending til at tage dend anden halve deel af dend RIGISKE besætning, hvilcken, da hand, som for hen er meldt, hafde half-deelen beholdt til vederlag for de, under NARWA *Anno 1700*, imod de Svenskes giordte løfte beholdte folck, hafde hand ladet dend halfve deel, som meest alle vare syge, paa frie foed, dissze laae paa denne ommeldte øe Øsel, og biede effter skiibe, for at blive overførte til Sverrig, men da hans folck kom der paa landet, toge de dem atter til fange, og beholdt dem.

d: 27. Blev ovenmeldte Sl. GENERAL MAJOR VON KIRKEN begravet udj fæstningen SANCT PETERSBURG paa en platz, som er lagt til

OFFICEERERnis begravelsze, ihvorvel der ingen ræt afdeelt Kirckegaard er. TSAREN fuldte Ham self til jorden, havende GENERALENS Søn ved haanden. Jeg og ENVOJÉ VITSDOM førte *Enken* til graven,

Brynnich pinxit. J. Haas Chalg. Reg. Univ. Hafniæ sculps. 1759.

POVEL DE LÖVENÖRN
Herre til Bregntwed
Ridder af Elephanten General af Cavalleriet Geheime Raad og Ober Secretair i Krigs Cancelliet
föd i Horsens udi Jylland den 5. April 1686 Död i Kiöbenhavn den 27. Febr. 1740.

saasom det her i Rysland er maheer, at Enckerne følger deris mænd til jorden. Der blev alleeniste skudt over Ham trej SALVER med smaae gevær. Vj fuldte Encken hiem i sit huus igien, hvor der var anrættet et maaltiid for heele liigfærden.

d: 28. Blev skudt trej gange rundt om volden paa fæstningen og siunget: O Gud, dig love vj! udj Kircken for erobringen af fæstningen ARENSBORG. TSAREN foer need til CRONSLOT, befalende heele Hoffet paa der til forordnede fahrtøyer at følge, loed de fremmede MINISTRER, som og mig indbyde at følge med, stillede det *dog* i en hvers behag, hvo der vilde gaae med eller icke.

d: 30. Foer Jeg tilliige med ENVOJÉ VITSDOM need til CRONSLOT. Der var effter dend her almindelige maneer gandske ingen anstalt giort for os, hvor vj *paa øen* skulde være eller faae huus, hvorfore vj da nødtis til at tage huus hver, hvor hand bedst kunde, og vidste, saa Jeg da kom ind i et huus *ikke u*liig en Kippe, hvor ingen vindver vare, dørrene i stycker, og veggene aabne.

OCTOBER.

d: 1. var vj om borde hos ADMIRALEN APRAXIN, som dend dag gav giestebud, hvor da fylderie med drick effter sædvane gick riigelig for. Hertogen af Chuurland og alle MINISTERNE tilliige med alt fruentimmeret og Printzesszerne vare og der om borde.

d: 2. Saa meget, som mand dend eene dag fick for meget, saa meget fick mand dend anden dag for lidet paa landet, saa det var effter ordsproget, at smalle Hans regierede hos de fleeste af os, effterdj intet paa øen RITHUSAR var for penge at bekomme, ej heller vertshuuser, hvor mand kunde søge til, og aldeelis ingen anstalt for os fremmede MINISTRIS i ringeste maade, som vare indbudne paa en stæd, hvor intet var at bekomme.

d: 3. Jeg foer med Hertogen af Chuurland om borde, og spiisede hos VICE ADMIRALEN, saasom enhver af trang og hunger gick om og snyltede, dend hos een, dend hos en anden. Hafde hoffet, hvilcket os indbød, ladet os viide, at hver skulde tage sin huusholdning med sig, hafde det været os gavnligere.

d: 5. TSAREN loed afftenen giøre bekiendt, at hand hafde i sinde, at holde en liden spilfægtning med sine skiibe uden for gabet, at enhver derfore kunde udvælge, hvilcket skiib hand vilde gaae paa, enten paa det, hand self førte, GENERAL ADMIRALENS, eller VICE

Admiralens. Jeg forføjede mig om borde til Vice Admiralen, men, som det var gandske stille, maatte vj varpe, og kom dog icke viidt fra Cronslot om afftenen. Samme afften kom Først Alexander Menschicoff i flaaden, som gick paa Skiibet Domkragten, det samme at føre som Captein Commandeur.

d: 6. Kuulte stærck. Vj laveerede, for at komme noget ud i søen, kunde dog ej for modbør naae uden for Rifvet, som gaar vester ud fra Rithusar, paa rommet, for at stille flaaden i orden til en søefægtning, maatte derfor anckre afftenen omtrent 3 miile fra Cronslot.

d: 7. Som vinden endnu var vestlig, saa vj ej kunde komme viidere ud i søen, blev besluttet, om morgenen at seile tilbage til Cronslot, hvilcken seilats, som det var en stiif kuulte, varede omtrænt halfanden tiime. Imidlertid blev, seilende for vinden, skudt af somme toe, af andre 3, 4, 5 laug med styckerne, undertiiden en salve med smaae gevær i dend allerstørste forvirring, og det var enden paa denne spilfægtning, værende hvilcken Jeg var om borde hos Choutbynachten eller Tsaren. *Og bleef der, saa wel som paa andre Schiibe, digt drukken.*

d: 8. var Похмелие, Pochmelie eller stille dag, for at slaa ruusen bort; Pochmelie er at siige hummelgall eller øllsiuge.

d: 9. Middagen ginge Encke-Tsarinden med Printzesszerne op igien til Petersburg. Tsaren eller Choutbynachten gaf giestebud paa sit skiib, og frembar self glasszene og fryde-skaale over dend, imod Løvenhoved for tvende aar siden samme dag ved Lezna i Pohlen af Rysszerne erholdte sejer. Der blev forskræckelig drucken over alt. Morgenen effter reiste Jeg tilbage til Petersrurg.

d: 12. Ankom om afftenen tiidender, at Revel ved vilkaar hafde givet sig i Tsarens vold. Her blev da strax af fæstningen effter dend her bruugelige maade skudt 17 fryde-skud, omendskiønt klocken var 9, og det var gandske mørckt.

d: 13. Ankom her dend Kongelige Svenske Geheime Raad Grev Piper, og General Felt Marschalk Rheinschild fra Moschow, saavelsom og Geheime Secretairen Cederhielm[1]), hvilcke, som før

[1]) Josias Cederhjelm, f. 1673, † 1729, havde deltaget i Fredslutningen med Polen 1706, blev fanget ved Poltava, men fik mod skriftlig Revers

meldt er, udj slaget ved PULTAWA vare bleven fangne. Det er at mercke, at, som alle fremmede Gesandter her i Rysland givis en liden vagt saa vel for ære, som sickerhed skyld, saa bliver saadan vagt altiid bestilt af samme soldater, hvilcket er got nock, thi mand bedst lærer, at kiende sin vagt, og daglig omskiftelsze er skadelig. Effter denne vedtagne maade behold Jeg dend, mig tilstillede vagt heele sommeren igiennem, og hafde stoer nytte og tieniste af dem; thi mand over dem kand byde og befale, som over sine egne tienere; de *giør* og med en goed villie *alt, huisz dem anbefalisz.*

d: 15. Begyndte dend Rysszиske flaade at legge op i hafnen igien for PETERSBURG, *for att were befriett for Iiszgang weed den faarestaaende frost.*

Effter at dette feldt-tog i denne sommer for TSAREN saa lyckelig var endt, at ingen større lycksalighed eller velsignelse af Gud kunde ønskis eller haabis, end TSAREN var tilfalden, i det hand i een sommer erobrede 8 af de fasteste stæder, som nogen stæd kan findis, nemlig ELBINGEN, RIIGA, DÜNAMÜNDE, PERNOW, ARENSBORG, REWEL, WIBORG og KEXHOLM og derved blev mester over heele LIIF- og ESTLAND, CARELEN og KEXHOLM, saa der aldeelis intet meere var at faae eller tage, hvilcket var en uforliigelig lycke, særdelis derudj, at der blev meere krud forskudt til fryd og glæde over disze mangfoldige sejervindinger og ved skaale derover, end der ved stædernis erobring blev forbrugt, saa var af TSAREN berammet at holde *trende dage efter huer anden* frydsfæst derover, hvortil Jeg *saavell* som alle andre herværende gesandter og fremmede Herrer blev indbuden. Men formedelst upaszelighed for mit bryst undskyldte Jeg mig, saasom Jeg derforuden alt forudsaae, at det mueligt vilde have kostet mit liv, om Jeg saaleedis i trej nætter og dage, som de andre *giorde,* skulde have sværmet

---

Tilladelse til paa 4 Maaneder at gøre et Besøg i Stockholm for at underrette om, at Carl XII lykkelig var undsluppen til Tyrkiet, og medbringe nogle Fredsforslag fra Tsaren, der dog efter C.s egne Breve nærmest kun bleve fremførte for et Syns Skyld. Han kom tilbage i Fangenskabet, hvorfra han først befriedes ved Fredsslutningen 1721, blev senere Rigsraad og var en Tid Hovedleder for det holstenske Parti. (Hofberg: Svenskt biogr. Handlexikon, 1876.)

og drucket. Thi TSAREN ved alle slige verdskaber har dend sædvane, at hand strax, naar giesterne indkommer, endogsaa førend de faar drucket eller smagt viin, lader sætte dobbelt vagt for dørrene, og ingen udladis, endogsaa icke, naar de ere saa fulde, at de, SALVO HONORE, spyer og overgiver sig. Derimod dricker TSAREN self sielden over en flaske viin eller højt tvende, saa Jeg i saa mangfoldige dricke-laug sielden saae Hannem ræt, som det kaldis, overgiven fuld, men giesterne bliver alle saaleedis fyldte, at de hvercken sandser dag eller dør, og da giver TSAREN sig i snack med dem, for at høre dem ud, og viide, hvad der sticker i enhver. Seer og gierne, at Rysszerne ved druckenskab bliver ueens og skielder hin anden ud, paa det hand kand høre deris tyverier, listighed og træcker, som de bebreider hinanden, hvoraf hand da tager siden leilighed at straffe dem, og heeder da med rætte, som ordsproget lyder: Naar tyvene kommer op at skieldis, faar bonden sine vare igien.

Med denne ommelte frydefæst gick det da saaleedis til:
d: 19. Effter at: O Gud, vj love Dig! udj de Rysziske Kircker var siungen, blev skudt trej gange rundt om af fæstningen og ADMIRALITETet, hver gang 151 skud. Ved Kircken hafde TSAREN stillet sin mundkock JOHAN VON FELTEN, staaende udj sorte klæder med en siid kappe og sløjer, hvilcken, som hand er en Dansk mand og stoer hadere af de Svenske, kalder TSAREN ham en Svenske af skiempt og bruger Ham saaleedis til alle frydefæster, som anordnis til glædis betegnelsze over de Svenske nederlag. Hand stoed da ved Kirckedørren med svertet ansigt [og] dragt, som før er meldt og grædende *af schrømt*. Naar de udgaaende eller indgaaende spurte Ham, hvorfore hand saa sørgede, svarede hand: Maa Jeg icke vel sørge, nu fienden mig mit heele land og sidste stad i LIIFLAND har berøf*wett*. Af fæstningen var udstucket dend guule Rysziske STANDART, et Skiib laae paa strømmen ganske paa Raaer, master og stænger overhengt med flagge, giøsze og vimpeler af alle slags farver. Det kiimede med klockerne heele dagen, og, som Førsten hafde giesterne hos sig, blev der af nogle, for hans huus plantede, grove stycker ved hver skaal skudt elleve skud. Afftenen blev allevegne antændt fryde-ild. Dend deel af

Kircken, som over volden kunde seeis, var, hvor det skee kunde, med lygter om natten beprydet, stangen, hvor flaggen daglig blæser af paa volden, var og ganske behængt med mangfoldige antændte lygter, det stoere skiib paa strømmen langs ad Raaer og stænger, master og stoertackel behængt med mangfoldige brændende lamper. Alle huusene hafde vindverne gandske fulde med lius bag ved sindebilleder, ja en stoer deel vare uden paa med nogle hundrede lygter behængte. Ud paa afftenen brændte et fyrverck af. Lystighed og dricken varede til morgenen Klocken 3.

d: 20. Dend, Dagen tilforn begyndte, lystighed holdt endnu ved med mangfoldige flaggers og STANDARTERs udhængelsze. TSAREN saavelsom heele Hoffet og alle fremmede Herrer vare indbudne til middagsmaaltiid af GENERAL-ADMIRALEN FÆDOR MATHEIWITZ APRAXIN. Der blev løsnet liigeleedis ved hver skaal, som dagen tilforn, 11 skud af dertil forordnede støcker. Afftenen saaes igien de, dagen før opreiste, sindebilleder og lygter paa skiibe, huuse og taarne over alt. Lystigheden blev formedelst TSARENs upaszelighed endt klocken 9 samme afften.

d: 21. Holdt endnu ved med liige lystighed og dricken som dagen tilforn. Hoffet med ald selskabet var indbuddet til maaltiid af Førsten eller KNEZ ZARCASSY, hvilcken efter TSARENs anordning iblant andre riige KNEEZE maatte boe her i PETERSBURG. Afftenen gick TSAREN dør fra dør ind til alle folck, og over alt blev ædt og drucket paa samme maade som udj JuulesLAVes udj MOSCHOW, hvorom før er meldt. Iblant andre besøgte hand og mig paa min seng klocken 9, thi Jeg hafde nogle dage for mit bryst været upaszelig og ligget til sengs. Der var over 400 personer, MINISTRER, KNEZER og BOJARER med Ham; alle vare skumfulde undtagen TSAREN alleene. TSAREN leveerede mig da en kaarde med staalfæste og greeb, giort ved jernvercket i OLONITZ[1]) for min Allernaadigste Herre og Konge for at viise ham, hvad arbeid af Ryssziske mestere og jernvercker allereede kunde forfærdiges, da der ved hans tiltrædelsze til regieringen hvercken var jernvercker eller Ryssziske

---

[1]) Jernværkerne ved Olonets vare anlagte af den danske Resident i Moskva Butenant de Rosenbusk, jfr. det følgende.

Sværdfejere udj heele Rysland. Hand gav mig og en mindre kaarde med Staalfæste for Hans Kongelige Højhed voris Allernaadigste Arve-Printz. Disze forsendte Jeg da til GOUVERNEUREN i RIGA, Geheime Raad LEWENWOLDE [1]), at hand med ENVOJÉ VITSDOMS Staldmester dem til dend kongelig ENVOJÉ i Saxen, BARON SCHACK [2]), til befordring til Dannemarck skulde forsende; men fornam siden, at de aldrig kom tilstæde til Dannemarck, enten buddet, som førte dem, under vejs døde, eller de paa anden maade ere bortkomne, er mig ej vitterligt. Men, som de ej vare af stoer værdie var tabsten ej heller ræt stoer, at mand derover saa højt skulde gremme.

TSAREN berættede mig siden, at de med Ham følgende tienere hafde anmercket, at Hand dend dag hafde drucket 36 glas viin, og var dog ej det ringeste at kiende paa Ham, at hand hafde drucket. GENERAL ADMIRALEN APRAXIN rosede sig af, at hand i 3 dage hafde drucket 180 glas viin.

d: 22. Reiste TSAREN med et par DENSCHIKER eller tienere bort, hvor hen eller til hvad ende, vidste ingen, fick ej heller at viide effter sin sædvaanlig maade, at leve undertiiden afskildt fra folck.

d: 24. Afftenen sildig kom TSAREN hiem igien, og, som Jeg i hans fraværelsze til Først MENSCHICOFF og MINISTERNE hafde berættet de bedrøvelige tiidender, Jeg hafde bekommet, hvorleedis dend danske flaade formedelst en storm paa master og stænger hafde taget stoer skade [3]), og sligt af dem igien til TSAREN var fortalt, kom

---

[1]) En liflandsk Adelsmand, der havde sluttet sig til Polen og derfor ved Svenskernes Indfald maatte forlade sine rige Godser i Lifland, men som efter Poltavaslaget vendte tilbage og 1710 blev russisk Civilguvernør i Lifland (jfr. Gauhes Adelsleks. og Juels Kopibog).

[2]) Bertram Schack, f. 1679, † 1728, Kammerherre og Gesandt. (Benzonske Stamtavler i Rigsarkivet.)

[3]) Kongen havde den 27. Juli givet Gyldenløve Ordre til, at Flaaden skulde sejle til Libau, Memel eller Danzig for at konvojere 6000 Mand russiske Tropper til København, men denne havde d. 27. Aug. fundet sig forpligtet til at forestille Kongen, hvor farlig denne Sejlads paa den kurlandske Kyst var paa den sildige Aarstid, saa meget mere som en stor Del af Skibene vare skrøbelige og navnlig megen Sygdom grasserede blandt Mandskabet. Kongen gentog dog sin Befaling den 13. September, og Dagen efter afsejlede Gyldenløve, men allerede næste Nat skilte en

hand self om afftenen udj mørcket uden løgte og til foeds alleene med en tienere at besøge mig, for at faae om alting nøjere underrætning af mig self, men, som Jeg ej var hiemme, men til VICE-ADMIRAL KREUTZIS, løb hand saa hen i mørcke og regn paa dend skidne gade til foeds og fandt mig der, hvor Jeg fortalte Ham alle omstændighederne, som gick hannem meget til hierte.

d: 28. Gaf Første MENSCHICOFF atter giestebud, hvor Jeg da med alle fremmede Gesandter og Herrer var indbudden. Dend dag blev højtiidelig holdt til en ihukommelsze af dend sejer, Rysszerne Aarsdagen A° 1704 over de Svenske ved KALISCH[1]) hafde erholdet. Samme dag var tilliige Første MENSCHICOFFS Søns Fødselsdag. Ved hver skaal blev her liigeleedis skudt 11 skud af grov skytt. Her var og en forbandet fylden.

d: 29. Reiste TSAREN til KEXHOLM, for at besee dend fæstning, vilde ej, at nogen MINISTER maatte følge did, saasom reisen varede ickun kort, ej heller nogen heste at bringe til veje.

NOVEMBER.

d: 5. Her var ankommen en løs tiidende, at der paa nye var skeet slag til søes imellem dend Danske og Svenske flaade til vores fordeel[2]). Jeg fandt da TSAREN hos VICEADMIRALEN, som der over var heel fornøjet. Der begyndte brav at drickis, hvilcket, som Jeg gierne vilde undslaae mig for, sneg Jeg mig hiem, men

---

Storm Flaaden og Transportskibene og tilføjede dem en saa betydelig Skade, at Togtet maatte opsættes. (Gardes Efterretn. II, 194 ff.)

[1]) Ved Kalisch var den svenske General Mardefeldt d. 29. Okt. 1706 (ikke 1704) bleven overvunden og fangen af en overlegen Styrke Saksere og Russere. Som den første betydeligere Fremgang for de russiske Vaaben efter Nederlaget ved Narva vakte denne Sejr megen Glæde i Rusland og blev fejret paa forskellig Maade (jfr. Lundblad: Carl XII, I, 397 ff).

[2]) Herved sigtes sagtens til Kampen i Køgebugt den 4. Okt. s. A., hvor den svenske Flaades Angreb tilbagevistes og to af dens Skibe kom paa Grund og opbrændtes, men hvor de danske iøvrigt mistede Skibet „Dannebrog“, der sprang i Luften med Ivar Huitfeldt og næsten hele Besætningen.

TSAREN kom self effter mig i mit huus, da Jeg sad afklæd, og mindst ventede Hannem. Jeg maatte da i mine natklæder og tøfler følge med Ham til VICE ADMIRALEN igien, og der dricke til langt paa natten.

d: 9. Afftenen kom i aaben vogn, med 6 heste bespendt, en Søe-CAPTEIN og en PREOBRASCHENSKY CAPTEIN, indbiudende mig til bryllup til Tiisdagen, da Førsten af Chuurlands vielsze med Printzessze ANNA, TSARENS broderdaatter, *schulde schee.*

d: 10. Sendte GALOFKIN, Grosz-Canceleren, en mand med en PREOBRASCHENSKY CAPTEIN til mig, at Jeg vilde flytte ud af mit huus, saasom det hørte GENERAL MAJOR DOLGORUKY til, *som* nu self hafde nødig at boe *der udj.* Jeg spurde, uanseet at Jeg heele sommeren for en stoer deel af mine folck for egne penge rundt om i byen hafde lejet kammere, hvor Jeg igien skulde faae et beqvem huus. Mig blev viist et huus an, hvor der alleeniste var fiire smaa kamre, hvilcke alle ickun hafde een indgang og et lidet mørck kiøcken, hvorudj ingen mad uden største fare for ildebrand kunde tillavis. *Thi* undskyldte *jeg* mig *dermed,* at det var umueligt med 26 personer |: hvilcke vare udj min tieniste :| der paa nogen maade at kunde have rom, hvorfore *mig bleef* viist *eett huus,* hvor *aldeelisz* intet kiøcken var, eller kamre for mine folck, ja hvercken laase for nogen dør, eller noget vindve tættet, saasom mand endnu bygte derpaa. De vindver, der endnu skulde indsættis, vare alle af Marienglas. Jeg undskyldte mig atter, for at drage ind i sligt et huus imod vinterdage. Dend mig tilsendte CAPTEIN svarede, at de vilde flytte ind paa mig med magt, hvortil Jeg sagde, hand kunde giøre, hvad hand vilde forsvare, men Jeg loed ingen ind i mit huus med gode ord eller onde, førend mig et beqvemmere huus var anviist, saasom Jeg her var ilde nock, at Jeg ej vilde have det verre. Derpaa loed Jeg sætte dobbelt vagt for min dør, og porten ilucke, men fornam ej meere der til. Det er icke at beskriive, hvor liidet de her i Rysland lader sig fremmede Gesandters magelighed være anliggende, udj henseende af det, som de ere pligtige til, og udi henseende af dend omhyggelighed, der haves i Dannemarck for deris MINISTRER. Om alt det mand har at søge hos dem, være sig huus, brænde eller andet,

maa mand løbe og betle, som mand var deris undersaat i landet, og naar *endaa* neppe halfdeelen af, hvis *een* tilkommer, og, skulde mand hvergang klage derover til sin Herre, gick langt meere tiid dermed bort, end med resten af ærindets forrættelsze, som mand er sendt for.

En stoer umagelighed var her og i SANCT PETERSBURG med dette, at ingen Post var lagt igiennem landet. Breeve fick mand ej bort, uden naar det Rysszıske CANCELLIE fandt det for got, at sende COURIER til MEMEL, som[1]) Posten først var, og naar det varede mig for længe |: thi det var undertiiden 2 a 3 uger, at ingen COURIER blev sendt :|, og Jeg loed fornemme, om Jeg ej kunde faae breve fort, blev mig offte svaret: De hafde sielf intet at skrive, hvormed Jeg mig og maatte lade nøje, og saaleedis opholde, effter Allerunderdanigst skyldighed, at skrive min Herre til, indtil det kom det Rysszıske CANCELLIE til pasz.

d: 11. Tsaren hafde egenhændig skrevet til VICEPATRIARCHEN udj MOSCHOU, RESANSKY METROPOLITEN[2]), at hand skulde komme her hid til SANCT PETERSBURG for at forrætte vielszen imellem Hertogen af Chuurland og Printzesszen, men hand undskyldte sig med svaghed, at hans helbred ej tilloed Ham, at giøre saa lang en reise, hvorpaa TSAREN loed hente fra Moschou en anden, som var SUBRECTOR der udi den Rysszıske PATRIARCHALskole nafnlig STEPHANUS PREBYLOWITZ[3]). Denne hidkommende blev befalet at vie Førsten af Chuurland og Printzesszen tilsammen. Hand svarede, sig det ej at torde giøre, fordj deris CANONES og Kirckeregler sligt forbød, anførte der hos adskillige skrifftens sprog, til at beviise, at ingen af deris troe maatte giffte sig med en person af en anden troe, *blant andre de* sprog af det Gamle Testamente, hvor Gud forbyder, at Israels børn ej maatte giffte sig med Hedningene og CANANITerne, og derforuden af det Nye Testamente det sprog 2. COR: 6, 14, 15, 16, og var endelig, i hvor offte TSAREN end loed sende bud til Ham, bestandig udj meening. Derpaa befoel

---

[1]) ɔ: hvor.

[2]) Stefan Javorskij, jfr. S. 156, Note 1.

[3]) Stefan Pribylovitsch, Skribent, Domprædikant ved Aleksander Nevskij Klosteret. (Sbornik i. r. i. o., LXII.)

TSAREN, som udi krigstiider ej vilde legge sig ud med geistligheden[1]), som i Rysland er egensindig og vankyndig, *derforuden og letteleligen* kand drage dend gemeene mand hvor hen, de vil, *daa* nu en ARCHIMANDRIT eller Abbed, som var hans Skrifftefader, THEOPHILUS JANUSKY[2]) eller CHUTINSKY at *forrette wielsen,* tilspurdte *og* samme ARCHIMANDRIT, om hand forstoed LATIIN |: thi det var imellem *Czaren* og Førsten af Chuurland aftalt, at vielszen skulde skee af en Ryszisk Præst, men *talisz paa Latiine weed de spørszmaal, som schulde giørisz till brudgommen* :|. *Archimandriten* svarede, at hand ej forstoed *Latiin,* kunde dog nogle enckle *glooser* af *det Latiinske* sprog. „Ja," svarede TSAREN, „kand du noget, saa kand du sagte saa meget, som der til er nødig; du skal vie dem." Denne gamle Abbed blev meget forbauset over denne befalning af TSAREN, at skulde forstaae LATIINE, som hand aldrig hafde lært, vidste ingen raad eller hielp, og, som hand hafde giort kiendskab med min SECRETAIRE Rasmus Æreboe, spurdte Hand Ham til raads, og bekom af Ham de fornemmeste stycker af vielszen, oversadt af SLAVONISK paa Latiine, hvilcke, skrevne paa smaa seddeler Han lagde i RITUALEN og lærde saa først at kiende bogstaverne, og siden at læse det færdig, til hand det kunde meest uden ad[3]).

Alle, her i Petersborg boende. vare indtil LIEUTENANTER af flaaden *ibegreeben* med deris Hustruer indbudne til dette Førstelige bryllup at møde. Mandfolckene skulde møde klocken 9 morgenen udj Hertogen af Chuurlands huus. VICE-ADMIRALEN CREUTZ var effter Ryszisk maneer stillet til at være *i* Brudgommens Broders *steed,* TSAREN var MARSCHALCK og tilliige *i* Brudgommens Fader*sz steed.* Først *Menzicoff* stillede sig som Brudgommens Fader i

---

[1]) Æreboe, der stod paa en venskabelig Fod med flere af de her nævnte høje gejstlige, og som ogsaa omtaler Pribylovitschs Vægring, føjer dog til, at denne til al Lykke for ham paa samme Tid fik en stor Byld i Munden, saa at han ikke kunde tale og altsaa var undskyldt for denne Forretning, „thi ellers vilde det visselig have bekommet ham ilde". (R. Æ. S., 130.)

[1]) Feodosius, ikke Theophilus, Janovskij, jfr. S. 249.

[1]) Æreboe sad endog skjult i Kirken under Bryllupet for at kunne sufflere, hvis Hukommelsen skulde svigte Janovskij, jfr. R. Æ., S. 132.

TSARENS stæd, thi TSAREN kunde ickun som MARSCHALK være paa et stæd. GENERAL ADMIRALEN var *i* Brudens Fadersz *steed* og Grosz Chanceler GALOFKIN *udj* Hendes Broeders *steed*. VICE-ADMIRALEN blev samme morgen af Førsten af Chuurland begavet med ordenen af Chuurland, indstifftet IN MEMORIAM ET GRATIAM RECUPERATÆ CURLANDIÆ, er et hvidt anløbet Guldkaars med 8te spidsze, og en liden tip paa hver ende, som et stort naalehoved.

Klocken 11 kom TSAREN som MARSCHALK, havende i haanden sin stoere MARSCHALK-stav, paa baade ender med et quarteer langt sølf beslagen, og en stoer Rose med Gyldenstyckis baand og guldkniplinger oven paa, hafde for sig tolf MUSICANTERE, par og par, siden 24 Skaffere, som vare 12 CAPTEINER og CAPTEIN-LIEUTENANTER ved Søestaten, og 12 CAPTEINER og CAPTEIN-LIEUTENANTER af PREOBRASCHENSKY GUARDEN, par og par. Søe-OFFICEERERNE *hafde* rangen over Land-OEFICEERERNE. Alle Skafferne hafde paa dend venstre arm en Rose Gyldenstøckis baand, og en dusk Kniplinger underneeden, alt bunden midt imellem albuen og axelen. Førsten af Chuurland tog imod TSAREN needen for trappen af sit herberge, fuldte Ham op i salen, hvor alle mandspersohner vare forsamlede. Der stoed koldt kiøcken paa bordet, hvoraf TSAREN og heele selskabet til en froekost sig betiente. TSAREN førte Brudgommen need i sin CHALOUPPE, en CHALOUPPE med Trompetere udj roede forud, derpaa fuldte en stoer lang CHALOUPPE, som over halfdeelen med Rødt klæde var beklæd, havende 8te aarer paa hver siide og 16 CHALOUP-Roere alle klædte udj Røde fløjels klæder med en sølfplade saa stoer som en tallercken hengende paa brystet, hvorudj var dreven det Ryssziske vaaben. Under teltet derudj sad Bruden med alt Fruentimmeret, hvilcke, imidlertiid TSAREN var oppe hos Førsten, hafde ligget paa vandet og tøvet effter *brudgommen*. Dernæst kom dend heele følge bestaaende af 40 CHALOUPPER, *som fooer alle* til Første MENSCHICOFFS huus, *som* self stoed paa broen og tog imod *brudeparret*.

Brude-skaren gick i effterfølgende orden: Foran ginge Spillemændene, med allehaande spil, dernæst alle Skafferne, siden Brudgommen imellem TSAREN og VICE-ADMIRAL CREUTZ, som Fader og Broder, derpaa *fulte* Bruden i hviide fløjels klæder med en koste-

lig Krone af ædelsteene paa sit bare hoved, havende hengende over axlerne en førstelig Kiortel, som en Kappe af fløjel, foeret med Hermelin; slæbet deraf blev baaren af tvende OFFICEERER, een ved hver siide, GENERAL ADMIRALEN førte Hende ved dend højre haand, Grosz Chanceler GALOFKIN ved dend venstre haand. Effter hende fuldte alt Fruentimmeret, enhver, som dend bæst

Anna Ivanovna, fra 1730 Kejserinde af Rusland (jfr. S. 149, Note 3).
(Efter Stik af Houbraken.)

kunde. Som de nu i slig orden vare fremgangne et lidet stycke, stillede sig ved dend højre siide af vejen arbeidsfolckene ved Fyrverckeriet i geleeder, alle formummede med stocke og RAQUETTER i hænderne, heel putzeerlige at se, saasom de alle hafde Narreklæder paa, hver paa sin maade. *Brudeparett og heele følgeschabett gick ind* i et Capell i Førstens gaard, hvor MARSCHALKEN, nemlig TSAREN, stillede Brudeparret under en rød fløjels himmel,

der at vies. Dend formelte Tsarens skrifftefader og Abbed kom da frem udj prægtige Choerklæder, begyndte vielszen paa Slavonisk effter dend Rysszíske maade. Omsider talte hand Førsten til med dissze ord: Primum a te, Frederice Wilhelme, Dux Churlandiæ Celsissime, qværo, Habes'ne voluntatem bonam atque incoactam, firmamque mentem, assumendi tibi in uxorem hanc Regalem Principissam Annam, qvam hic coram Te vides? Førsten svarede: ita. Abbeden sagde atter: Secundum a Te qværo, annon desponsatus es alij alicui sponsæ? Førsten svarede: Non. Derefter sagde hand det samme til Printzesszen paa Slavonisk. Siden blev siungen et Gospodi pomilui eller Kyrie eleison. Derpaa tog Abbeden tvende af rødt fløjel, dertil forordnede, Førstelige Huer, sadte dend eene paa Brungommens hoved siigendis: Coronatus servus Domini, Fredericus Wilhelmus Dux Curlandiæ Celsissimus servæ Domini Annæ filiæ Johannis Alexiewitz, Regis totius Rossiæ Serenissimi in nomine Patris, Filij et Spiritus Sancti. Dernæst sadte hand dend anden paa Brudens hoved, siigendis det samme paa Slavonisk. Hvorpaa da Tsaren gick til, og loed dem give hver anden hænderne derpaa. Imidlertiid holdt Først Menschicoff dend Førstelige Hue over Brudens hoved, og Tsaren dend anden over Brudgommens hoved, men, som det var tungt, saa længe at staae med hænderne opløfftet i veiret, gav Tsaren dend bestilling til een sin ved haanden staaende Qvarteermester af hans chalouppe. Tsaren befoel da Abbeden at giøre, som snarest, ende paa vielszen, hvorpaa hand da og strax liuste velsignelsze over Brudgommen med dissze ord: Ex altare, sicuti Abraham, benedictus esto sicuti Isac, et multiplicare sicuti Iacob in nomine Patris, Filij et Spiritus Sancti! liigeleedis over Bruden, og dermed var vielszen til ende, ved hvilcken ingen af de ellers sædvaanlige skicke bleve brugte, som at dricke hin anden til med et glas viin ved vielszen, at dantze omkring med hin anden, ej heller blev Brudeparret givet lius i haanden at holde, mueligt, at Tsaren det saaleedis med villie hafde lavet, paa det Førsten, som ej uden stoer uvillighed hafde beqvemmet sig til, at *bliifue* viet af en Ryssz, ej ved sliige usædvaanlige og fremmede skicke alt for meget skulde vorde fortrydelig.

Derpaa førte Tsaren, som Marschalk, Brude-parret ud af Capellet ind i Bryllup-salen, sadte dem under [en] rød fløjels Himmel, hvor der over deris hoveder hengte tvende kroner af Buxbom, med ædelstene besmyckede. Rundt om Brudeparret ved samme bord sad Tsarinden, Brudens Moder, Printzesszerne, Tsarens Maitresse og resten af Fruentimmeret. Foruden det bord var endnu i samme Sall 3 borde, et med Fruentimmer og tvende med mands personer. Tsaren, som Marschalk, tiente self for borde, og giorde ved sine Skaffere ald anstalt. Ved hver skaal blev skudt 13 skud af stycker, needen for huuset plantede. Alle de skeer, som vare paa bordene at æde med, vare af træe. Effter maaltiidet dantzede Tsaren og Skafferne først med Bruden, dernæst Brudgommen, siden Brudeparrets Fader og Brødre, eller de, som betrædte deris stæd. Dernæst blev dantzet i flæng af hvo, som lystede, og blev saa ved at dantzis til Klocken 11 ud paa natten, da Brudeparret gik til sengs udj Først Menschicoffs huus. Brudgommen saavelsom Bruden vare begge hver i sit 19de Aar. Som Først Menschicoff var noget upasszelig, blev fyrvercket, som var tillavet, ej dend afften antændt, thi alting maatte rætte sig effter denne verdsens Første.

d: 12. Bleve vj alle indbudne, at møde udj Først Menschicoffs huus, hvor hand giorde giestebud, thi alting var første dagen skeet paa Tsarens bekostning. Vj mødte klocken toe efftermiddagen, der blev spiist paa samme maade, som dagen tilforn, var samme orden med Marschalk, Skaffere og alt. Der blev drucket 17 skaale, og ved hver skaal løsnet 13 Støcker; alle skaalene hafde Tsaren paa en seddel forhen opsadt, som ved alle slige giestebudder her er bruugeligt. Effter endte maaltiid blev indbaaren tvende Postejer, en sadt paa det bord, Jeg sad ved, og een paa Brudeparrets bord; i hver af dem, da de bleve oplugte, laae en pige dverg med en fuldkommen top og opfæstet fransk klædning, dend paa Brude-parrets bord reiste sig op i Posteien, holdt en tale paa Ryssziske vers med saa stoer dristighed, som de bedst øvede Comediespillere paa Skueplatzen, gik der efter ud af Posteien, hilszede Brudeparret og alle omsiddende. Tsaren bar self dend dverg, som hafde ligget i Posteien paa voris bord, og

sadte dend paa bordet, hvorved Brudefolckene sad; der blev da spillet op en Minuet, og dantzede da dissze smaa ræt smugt paa bordet for Brudeparret, hver af dem var omtrent alenhøje.

Effter maaltiid blev fyrvercket antændt, som stood paa flodder paa strømmen. Derudj saaes tvende Førstelige Kroner, hver paa sin pillar. Under dend eene stoed et F, og under dend anden et A, og midt mellem begge Kronerne et V. Dernæst saaes tvende, med toppen i hin anden voxende Palme-træer, over hvilcke brændte dissze toe ord: Любовъ соединаетъ, Liubow soiedinaet, kierlighed foreener. Siden saaes en Cupido i fuld karls gestalt med sine vinger og piilekaager over sine lænder, holdendis en stoer forhammer udj fuld slag i veiret over sit hoved. For ved ham laae tvende hierter paa en ambolt, hvilcke hand smidte tilsammen. Ofven over var skreven alt brændendis: Изъ двухъ едино сочинаю, iz dwuch iedino sotschinaiu: Af tvende giør Jeg et. Tsaren, som self er Captein over fyrverckerne, og hafde giort dette alt sammen, stoed og gav sin betænckning derover, imedens det brændte, til alle omstaaende. Siden bleve mangfoldige raquetter antændte, sværmere og Bailloner i stoer mængde, og ellers udkastet alle slags vandsværmer heel prægtig og kostbar. Derpaa blev atter dantzet til klocken 12 ud paa natten.

Som Først Menschikoff alleene vil besidde Tsarens hierte, saa er hand fortrydelig og vreed paa alle dem, som Tsaren beviiser nogen naade imod, hvor over hand ogsaa i heele Rysland har faae eller ingen venner, men foragtis af alle. *Derudofuer* kom hand og General Admiralen ved dette giestebud i stor skielderie med hinanden, *huor weed bleefue* brugte mangfoldige skieldsord over borde for alle giesterne og *endog* i Tsarens paahør og nærværelsze. Saadan skienden og skielden er til alle de Rysziske sammenkomster iblandt Rysszerne indbyrdis gemeen og almindelig. Og, som Tsaren self nøder dem til at dricke sig fulde, skiøtter hand ej meget derom, men lader skee, hvad der skeer, uden nogen vreede eller unaade derfor paa de skiendende at kaste. De skielder da hin anden for tyve og skielmere, spytter hin anden i ansigtet, hvilcket er en meget gemeen maneer i Rysland, naar toe bliver vreede paa hin anden, dog seer mand icke gierne, at

det kommer viidere end med ord, og ej til slagsmaal med hænder eller kaarde.

d; 16. Hafde Hertzogen af Chuurland heele hoffet, MARSCHALKEN eller TSAREN med sine Skaffere til giest hos sig, til slig giestebud vare og alle fremmede Gesandter og Herrer indbudne.

d: 17. var nye leilighed til fylderie, i det Først MENSCHICOFF paa sin Fødselsdag gav giestebud for TSAREN, heele Hoffet og alle fremmede Herrer, hvor der atter blev veldig drucket. Udj samme giestebud kom GENERAL ADMIRALEN APRAXIN og Admiralitets Raad og Kammer Herre KIKIN i skielderi med hin anden, hvor da GENERAL ADMIRALEN udj TSARENS nærværelsze slog løs til ADMIRALITETS Raad KIKIN med en flaske viin; hvilket blev der ved, og ingen fornam noget meere dertil.

d: 18. Gick TSAREN alleene *tilllands* need til CRONSLOT, uden at nogen vidste ringeste aarsag til saadan hans reise, kom dog samme afften tilbage igien, saasom iisen alt hafde lagt sig til over fahrvandet, at ingen igiennemkomst eller fahrt meere var *i Siøemundingen, huor well wandett dog for Petersborig paa Strømmen endnu waar aabett.*

d: 19. Saasom det blæste dend dag temmelig haardt, og TSAREN betiende sig nu, som altiid, af denne leilighed, at seile for lyst med sin BOJERT op og need i floeden, fandt hand hen ved 30 CHALOUPPER udj fahrvandet, som roede, hvilcke hand alle loed bringe op af aarsag, at hand her engang skal have udgivet en befalning, at hvo, som blev fundet roendis paa strømmen, og ej seilendis, naar det var seil*bar* veir, skulde betale for hver aare, der laae paa fahrtøyet, 5 ROUBLER. Som dissze CHALOUPPER i saa maade blev roendis oppebragt, bleve de anholdte til betalning for forseelsen. Iblant de oppebragte var og VICE CANCELER SCHAPHIROFF med en CHALOUPPE paa 7 aarer, og Grosz CANCELER GALOFKIN *og hansz følge udj* 2 CHALOUPPER, hver paa 10 aarer. Min CHALOUPPE paa 10 aarer, som hafde været paa dend anden siide af floeden med een af mine folck udj mit ærinde, blev og tagen, og særdelis blev og af mig derfore krævet 50 RUBLER straf. Men Jeg vilde *ey* sættis i skat, siigendis, at, hvis min QVARTEERmester, naar Jeg ej var i CHALOUPPEN, hafde forset sig, maatte de straffe

Ham. Jeg vilde for anden følge skyld, som kunde komme der af, ej betale, som Jeg og ej giorde, omendskiønt Jeg adskillige gange derom blev anmodet.

Her var *samme Dag* ankommen en stoer del dverge af begge kiøn, *samlede* over hele Rysland *efter Czarens Befaling; de* bleve som fæe indelugte alle udj en stoer Sall paa viinhuset, hvor de vare nogle dage, [og] frøs og sultede, saasom ingen anstalt for dem var giort, saa de finge ej andet til ophold, end hvad enhver af godvillighed og medynk vilde sende dem. Effter at de sig der nogle dage hafde opholdet, kom TSAREN, som hafde været forreist, ind og besaae dem, delte dem saa ud til Først MENSCHIKOFF, GROSZ- og VICE-CANCELERNE, GENERAL ADMIRALEN og andre KNEZER og BOJARER, til dend faae, til dend anden mange, ligesom enhver hafde efne til, og som hand self fandt for got, befalende dem med føde at opholde dem til dend dag, bryllupet *skulde gaae for sig, som* imellem tvende Dverge, en han og en hun, var berammet, som *tiente begge udj Tsarens gaard* og *han hafde* besluttet skulde egte hver anden, *huad de begge nødig vilde.* Hand befoel enhver at klæde sine dverge, som ellers vare paltede og halfnøgne, udj skrammereerede klæder, guldmoers vester, endeel prægtig paa en anden maade. Thi TSAREN vilde efter sin sædvanlige maade ej giøre en skilling bekostning derpaa. Enhver, som fick befalning om at føde og klæde sine dverge, tog dem til sig, buckede og skrabede, uden at siige det ringeste derimod. Med dette dverge bryllup, som jeg agter umagen værd her efter at beskrive, forholdt det sig saaleedis.

d: 23. Ankom udj min gaard udj en aaben vogn tvende dverge, udsendte af TSAREN, at indbeede mig til bryllup til Tiisdagen der efter, da TSAREN vilde lade dette ommeldte par vie tilsammen.

d: 25. Morgenen tiilig forsamlede sig ved TSARENS huus alle dvergene og de indbudne giester. Hver KNEZ og BOJAR hafde da sine Dverge *udpyntet* med sig. Der var forsamlet mangfoldige CHALOUPPER, smaa og stoere, hvorudj alle foere over til fæstningen, hvor vielszen skulde skee i Kircken. Ved broen for fæstningen stillede TSAREN selv dvergene i geleeder saaleedis, at Brudgommen gick med TSAREN foran, dernæst een dend anseeligste af dvergene

med en liden MARSCHALKS stav i haanden, siden 4 par, som vare skaffere, dernæst Bruden imellem de tvende skaffere, som hafde beedet til bryllup, effter dem 7 par pige-dverge. Allerbagest gick udj rad, par og par, 35 dverge, de ældste, hæsszeligste og største af dem sluttede troppen, saa de vare udj alt 62, som Jeg kunde telle, andre sagde fleere, alle klædte udj skiønne og prægtige franske klæder, hvorudj dend største deel, meest bondefødt og bondevaant, ilde vidste at skicke sig, hvilcket og giorde dette optog dis latterligere. I denne orden ginge de ind i fæstningen, hvor et Regimente, deelt i tvende deele, een deel ved porten og een ved Kircken var stillet i Gevær for dem med flyvende fahner og klingende spill. De bleve da viet tilsammen i Kircken med alle ved dend Rysziske vielse bruugelig skicke, undtagen at dricke hin anden til med et glas viin, eller *att* dantze om i Kircken, hvilcket TSAREN, som iilede meget, loed afkorte. Under vielszen hørte mand ej andet end fnisszen og griinen, saa *dend gierning i Kierken* var liigere *et Gøgelspiil* end vielse eller Gudstieniste, ja *end* og Præsten self kunde neppe for latter føre ordene ud ved vielszen.

Alle disse dvergers gestalter kand effter mit tycke inddeelis udj 3 deele. Nogle vare som toe aar gamle børn, smucke og velskickede af lemmer, *till dem* Brudgommen kand henføris. Nogle vare som fiire aar gamle børn og velskickede udj gestalt *undtagen* at dend største deel af dem hafde stoere og vanheldige hoveder; iblant *derisz tall* kand bruden regnis. Nogle saa ud i ansigtet som gamle bedagede mænd og koner, saa at, naar mand betragtede dem fra hovedet af og omtrent til naflen, skulde mand udj en hast ej andet sige, end at de vare ræt *gamle* fuldkommen *woxene* mennisker; men naar mand seer efter hænder og fødder, vare de gandske korte, krumme og skiæve, saa ogsaa endeel af dem neppe kunde gaae.

Af Kircken ginge de i samme orden igien udj deris fahrtøyer, Dvergene udj smaae CHALOUPPER og de indbudne hver udj sit fahrtøy og foere need i Først MENSCHICOFFS huus, hvor bryllupet skulde holdis. Der var deket udj en stoer Sall 6 smaae OVAL-runde borde, med smaa skeer, smaa tallerckener, knive og ald

anden tilbehør til bordet, alt smaat og lidet, altsammen stillet i en OVAL, udj hvilcken Bruden sad *weed dett* øfverste bord *i salen*, og brudgommen ved *dett boord* neederst *i salen*, tvertover for hin anden, [og] hafde hengende over sig hver en rød himmel, fra hvilcken *ned*hengde en grøn krantz. Men, som de ej alle ved disze 6 borde kunde faae rom, blev end decket et lidet rundt bord, hvor de ældste og plumpeste af dem bleve sadte. Naar mand saae disze siddende ved bordet, siuntes de som fuldkomne folck, da dend højeste af dem dog icke var højere end et barn paa 6 aar, da dog *huer* af dem var *ofver* tyve aar gammel. Rundt omkring i salen, *langs weggene, stoode boorde, huorweed* sadde alle giesterne med Rygen til veggen og ansigterne ud ad imod dvergene, paa dend anden side *af boordene ud* til dvergene sad *ingen*, paa det hver mand kunde hafve frie udsigt til dvergene, som sade midt paa gulvet ved de forommelte smaa borde. Ved det øverste borde *langs weggen* i salen sad fruentimmeret, ved de trej andre borde *langs weggen* mandfolckene. Alle dvergene sadde hver paa en liden træskammel med trej been under. Sædet var omtrent saa stoert som en stoer tallercken. Afftenen, *daa liusz* blev indbaaren, *blefue* smaae lius *satte* paa bordene for dvergene udj smaa liusestager, drejede af træe og forgyldte.

Omsider, *daa der schulde* dantzesz, *bleefue* de 7 borde, dvergene hafde spiist ved, udbaarne; stoelene, de hafde siddet paa, *blefue* sadt rundt omkring ved siden af giestebordene, hvor *saa* nogle af dvergene sadde, imedens *de* andre dantzede. Alle til dette skuespill indbudne giester bleve siddende hver paa sit stæd, hvor de hafde spiiset, og saae til. Da begyndtis spillet for alvor, idet dend største deel af dem, som ilde kunde gaae, mindre kunde *dandse*, dog maatte dantze, *saa* de *ofte* faldt *og* kunde ej reise sig self igien, og, naar de længe paa gulvet hafde kravlet og *forgæfuisz* stræbt at komme op igien, *saasom den største deel vaar drucken*, blev de opreiste af andre dverge. En stoer Deel andre *latterlige ting ginge* for sig, *saa* som endeel af *dvergene* vare blevne druckne. I dantzen sloge de pigedvergene paa øret, naar de ej dantzede effter deris sind, fick indbyrdis ellers hver andre ved hovedet, skieldte og smelte, saa der var saadan en

Det store Dvergebryllup i St. Petersborg 1710.

Efter et samtidigt hollandsk Stik.

latter og tummel, *som* icke læt er at beskrive. Brudgommen, som var Tsarens egen dverg og i adskillige konster var oplært, hafde self giort og anlagt et lidet fyrverk, som samme afften skulde været afbrændt, men saasom Første MENSCHICOFFS eeniste søn samme afften døde, fick lystigheden tiilig ende, og fyrwercket blev ej anstucket. Samme dverg hafde været med TSAREN i slaget ved PULTAVA, og ellers altid i alle de merckeligste krigstog og feltslag som Tsaren hafde holdet, var og derfor af Hannem højt elsket.

Saasom Strømmen NIEUWA plejer aarlig til d: 25. eller 26. NOVEMBER her ved PETERSBURG at lægge sig til med iis, *saa* var *her* d: 26. *hujus* saa stoer iisgang af driveiis, kommende fra LADOGA-søen, at mand neppe imellem iisen kunde uden lifsfare roe over floeden til fæstningen.

DECEMBER.

d: 2. Kom GENERAL MAJOR KNEZ DOLGORUKY, Ofverst LIEUTENANT ved PREOBRASCHENSKY Regimente, som *eyede* det huus, udj hvilcket Jeg her i PETERSBORG boede, og, som hand gierne self vilde boe i sit huus, og derfor var kommet til mig for at tale med mig derom, spurte hand, om Jeg det ej for Hannem vilde indrømme, dertil Jeg svarede, Jeg hafde med ingen at bestille uden alleene med CANCELLIET. Huuset var mig derfra anviist, *saa* Jeg ej gick der af, hvo det og kunde tilhøre, førend mig et beqvemt huusz igien blev anviist. I det øvrige var [det] mig ukiert, at CANCELLIET ej giorde saadan anstalt for mig, at hand kunde beboe sit huus. Hand svarede hertil, at hand fandt saadan tale billig, og sagde ydermeere, at hand ej kunde finde sig udj en ting, som var, at Første MENSCHICOFF, naar hand kom til ham, raadte, at hand skulde sælge sit huus til TSAREN for de 1400 Rixdaler, hand derfor hafde givet, at det da altiid for de Danske ENVOJÉer kunde være en vaaning, mens naar hand kom til TSAREN, *efter fyrstens begiering* erbydende at sælge huuset, om hand Hannem dermed kunde giøre nogen behag, hviskede TSAREN til Ham i fortroelighed: He продай,

som er sagt, siig, du vil ej selge det. Saa hand hvercken kunde faae sine penge eller komme til at beboe sit eget huus. Det var en stoer uforsigtighed af Ham, sligt *mig att* vilde fortelle, thi dermed aabenbarede hand, at hans Herre var saa karrig, at hand vilde hindre huuset at blive soldt, paa det hand paa en goed maade kunde spare saa liden en SUMMA penge, for at beherberge altiid de Danske Gesandter med nogen mageliged, hvilcket var en stor karrighed, allermeest i henseende *att* af dend TSARiske MINISTERS huus i Dannemarck betalis aarlig af Kongen 1000 Rixdaler CROONER[1])

d: 4. Blef med giestebud og umaadelig dricken Først MENSCHICOFFS Nafnedag højtiidelig holdet. Brud og Brudgommen sampt alle dvergene, saavelsom hele hoffet vare alle hid indbudne, spiisde og sadde i dend skick, som d. 25. NOVEMBR, da Dverge-bryllupet blev holdt.

For at blive fri for drick hafde Jeg denne afften meesten liige striid med TSAREN, som dend forhen ved 21. MAJ ommelte, og som i min breve PROTOCOLL, udj det Kongelige CANCELLIE indleveeret, viidtløfftigere og omstændeligere er indført[2]).

---

[1]) Jfr. Noten Side 204.

[2]) Denne Scene, som Juel beskriver i to Breve til Sehested af 4. og 6. Dec., viser den samme tyranniske Tvingen til at drikke fra Peters Side, som vi have set flere Eksempler paa, kun maaske i en end mere afskrækkende Form. Juel havde været uheldig nok til at komme til at sidde ved Siden af Tsaren. For denne havde han omtalt, hvorledes han var bleven fornærmet af 2 fornemme Russere ved Hertugen af Kurlands Bryllup, men da Peter hørte, det var fordi han havde afslaaet at drikke, svarede han, at de havde haft Ret, men at hvis hans Folk ellers fornærmede ham, skulde han lade dem hænge. Peter skænkede to store Glas i Træk for Juel, der ikke var vel tilpas, strax blev fuld og støttede Hovedet mod Bordet for at sove. Da Peter saa vækkede ham med Ordre til at drikke videre, svarede ham, at han hverken kunde eller vilde drikke mere, gik sin Vej og bemærkede da til Tsaren, der indhentede ham i Døren, at det ikke var rigtigt af ham at prostituere en fremmed Konges Minister, hvorefter Peter greb ham haardt i Brystet, med Magt førte ham ind i Salen og satte ham paa Bænken med de Ord, at Juel ikke maatte bilde sig ind, at han var Souveræn i hans Sal. Næste Dag tog Juel det Parti at gjøre Undskyldning og blev modtaget paa den allerelskværdigste Maade, men trøstesløst skriver han til Sehested: Au reste il faut, que j'aye raison de craindre, qve le peu de capacité, qve j'ay à

d: 11. var det Sanct Andreæ Dag og tilliige Ridderordenens dag, hvilcken blev højtiidelig holdet med løsning af alle støckerne paa fæstningen og Admiralitets Hverven. Jeg ønskede Tsaren samme dag til lycke til denne højtiid. Alle ordens brødrene *saasom* Førs Menschicoff, General-Admiralen Apraxin, Envojé Vitsthumb, Grosz Canceleren, og sidst Tsaren vare tilsammen hos enhver især at æde og dricke; mens effter at Jeg hos Førs Menschicoff og Grosz Canceleren hafde faaet saa meget, at Jeg siuntis ej meere at kunde fordrage, gick jeg klocken 10 om afftenen hiem at sove ud. Men Tsaren, som Klocken 1 om natten savnede mig, loed skicke tvende effter mig med *befaling* ej at gaae fra mig, før jeg fuldte med, og, efftersom Jeg *daa alt* nogenleedis hafde udsovet, stoed *Jeg* op og fuldte med. Af de effter mig sendte var dend eene Tsarens Major af Preobraschensky Regiment Povel Jagoschinsky. Omendskiønt jeg soer og forsikrede Ham, at Jeg vilde klæde mig paa og følge effter, hand skulde ickun gaa for ud, torde hand dog ej, førend Jeg var paaklæd og fuldte med, gaae bort, for at have mig med sig.

Det er en stoer elændighed i det land med fylderie. Kommer mand i lauget, spilder mand sin helbred; bliver mand derfra, giør mand sig hos Tsaren uangenem, foruden at det er skadeligt for sin Konges tieniste, hvor af endeel ved saadanne sammenkomster skal forrættis. At komme frie for dricken er en umuelig ting. Der kand intet betænckis, for at blive for drick forskaanet, Jeg jo har giort det. Jeg har eengang udj fortroelighed talet med Tsarens Skrifftefader[1]) og lovet Ham, at, dersom hand kunde overtale Tsaren til at forskaane mig for drick, vilde Jeg betale Ham 500 Specie Rixdaler til hielp for at opbygge et Kloster eller til anden gudelig brug, som hand self kunde finde for got. Mens Jeg troer, hand aldrig torde giøre Tsaren forslag derom.

Som Jeg eengang kom i samtale med Tsaren, og talen iblant andet faldt paa Bibelen, hvor Tsaren meget berømmeligt talte

---

boire, me rend entièrement inutile, Dieu veuille, qve je ne puisse dire nuisible aux interéts de Sa M[t] notre Roy à cette cour. (Juels Kopibog, Rigsarkivet).

[1]) Feodosij Janovskij, se Side 249.

om dend stoere Persiske Kong ARTAXERXE, tog Jeg deraf anledning, at siige til TSAREN, at hand udj alle ting, i magt, viisdom og lycke lignede Kong AHASVERO[1]), undtagen derudj, at ved Kong AHASVERI Hoff, ved Dronning VASTI giestebud, mand ej for giesterne skulde frembære meere at drikke, end en hver lystede, og mand skulde giøre, hvad en hver vel behagede[2]). Jeg lagde da til, at dersom TSAREN vilde lade her paalegge samme anordning, vilde hand af alle blive holdet for en AHASVERUS i Rysland. Mens hand svarede intet hertil andet, end med en venlig latter tog mig om hovedet og kyste mig. TSARENS MAITRESSE, CATHARINA ALEXIEWIEMNA bad og offte for mig[3]), at Jeg for drick maatte forskaanis, men det var alt forgievis.

Særdeelis hendte det sig engang, at Jeg bad TSAREN, at, som hand saae self, at Jeg hvercken kunde fordrage at dricke meget, og desforuden nu adskillige gange saaleedis ved en ruus hafde anstillet, at det var at befrygte, Jeg engang i druckenskab skulde komme til ulycke, eller og i det mindste ved druckenskab tilbringe mig TSARENS uvenskab, hand derfor vilde forskaane mig for slig dricken. Mens hand svarede, at hand aldrig tænckte meere paa sligt, hvad i druckenskab skeede, og, dersom Jeg troede det om ham, kiendte Jeg Ham icke ræt. Omsider bad Jeg hand vilde dog tillade mig, at dricke et vis maal i alle sammenkomster, saa meget som Jeg kunde taale, og saa lade mig dermed være frie, hvortil hand siuntis at beqvemme sig, spørgende, hvor meget Jeg vel da kunde og vilde dricke. Jeg svarede en potte Ungersk viin, men hand sagde, Jeg skulde dricke toe, en for Ham og en for Hans Kone, meenende dermed CATHARINA ALEXIEWIEMNA, som stoed der hos. Jeg bad atter, det maatte blive ved halfanden potte, en for Ham og en half for Hans MAITRESSE, *hvilchen* sagde, *dett at were noch, bad og Czaren for mig. Mensz* hand blev ved sin betingning paa de tvende potter, *huorfor jeg* faldt af

---

[1]) „Artaxerxi“ er her overstreget og rettet til „Ahasvero“.

[2]) Jfr. Esthers Bog, Kapitel I, Vers 8.

[3]) Katharina optræder overhovedet ikke sjældent som det mildnende Element overfor den Tids russiske Haardhed eller „Grovhed“, som Juel kalder den. (Jfr. Br. og Sch.)

skiempt need paa knæe for Ham. beedendis, hand dog vilde lade det blive ved de halfanden potte. Men TSAREN faldt strax need paa knæe med, siigendis, hand liige saa vel og længe kunde sidde paa Knæe, som Jeg, hvorpaa vj begge bleve siddendis paa vore knæe, og som ingen af os vilde først staae op, drack vj saaleedis 6 a 7 stoere glas viin, saa Jeg *stood op igien* med en half ruus, *og bleef saa paa dette fordrag ingen endelig slutning.*
d: 16. Gick her en Rysszisk gemeen karl paa gaden, bærendis et voxlius, oven til saa tyckt, som voris Alterlys i Dannem℞, og needen til saa smalt, som et stoert bordlius. Denne raabte stedsze, at de, som vilde hellige SANCT NICOLAJ fæst, som var dagen derefter, skulde komme til Ham. De[r] kom da mange af dend gemeene mand til Ham, og sadte, nogle en POLUSKEN, nogle en DENUSK, og nogle en COPEKE fast paa Kanten af samme voxlius, saa hand dermed indsamlede en *deel* penge. Dette voxlius skulde dagen effter ved Messzen antændis i Kircken.
d: 17. Blev SANCT NICOLAJ dag af Rysszerne højtiidelig holdt. Alle boderne paa torvet vare ilugte, saa intet til kiøbs var at bekomme.

Iblant andre TSARENS indkomster er de ej med de mindste, som [han] har af Zobeler og andet foerverck, som føres fra SIBERIEN, hvortil er en særdeelis PRECASSE eller CANCELLIE i MOSCHOW, kaldet SIBERSKOJ PRECASS. ZOBLERNE bliver alle stemplede midt paa med TSARENS vaaben, nemlig en flagt ørn med trej kroner paa hovedet, stemplet er *med soort farfue trygt inden paa schindett, huorpaa* er skrevet med Rysszische bogstaver paa begge Kanterne, Aar, dag og sted, hvor samme ZOBEL er skudt, dette skrives yderst paa Kanten af Zobelen, paa det ingen skal beskiære dem, Zoblerne til skade og sig til fordeel.

Iblant andre denne stæds uleiligheder, er denne fornemmelig at tegne, at udj dette, formedelst Rysszernis onde anstalt rundt om PETERSBORG øde, land, intet af ædende vare ere at giøre fall, hvilcket foraarsager en stoer dyrtiid her paa alting, saa at en tønde Rug kostede 6 Rixdaler eller 4 RUBEL, malt liigeleedis, en tønde hafre 3 Rixdaler, og saa viidere alt det, mand skal have til hunsbehof, ja det, som verre er, offte er der aldeelis intet for

penge at bekomme. I Synderlighed var her stoer mangel paa høe, havre og brænde. Ihvorvel PRECASSEN eller CANCELLIET burde at have skaffet mig baade brænde og lius, maatte Jeg dog self kiøbe det ind, hvormed var meere fortræd, end at give pengene ud, saasom Jeg altiid maatte holde en karl til det alleene. Offte var her hverken viin eller brændviin for penge at bekomme. Jeg vil intet tale om kramvare, hvoraf fast intet kunde haves, som duede noget.

*Weed den leylighed, att paa dette steed er talt om brende, kand jeg ey forbigaae at melde dette: I steden att brendeweed og liusz schulde efter Tractaten |: og som det i Dan*k *weederfarisz den Rusische Minister :| hafue werett ført mig i huusett, uden at jeg mig der om wiidre hafde behof att bekymre, bleef mig, saa snart jeg kom till Moschow, forreslagett, om jeg ey wilde træde i foreening, om huad mig aarlig for brendeweed og liusz schulde betalisz udj Reede penge, og om jeg ey daa imod de Pengenisz annammelsze wilde sielf indkiøbe mig brendeweed og liusz, dertill jeg suarede „jeg wilde holde mig efter forbundett." Mig bleef daa brende tilført fra Canceliet, saa megett, som jeg mig et pahr dage kunde behielpe med, siiden maatte jeg dagligen sende bud om meere, fik altiid løfter tilbage, hvor af intett bleef holt, saa jeg omsiider maa sligt kiøbe, om jeg ey wilde fryse, betalingen fik jeg dog igien, mensz med stoer møye. Kaart sagt, alting schulde hafuisz med møye og fortreed, og huad er andett att wente hosz folk, som hafuer dette mundheld, de will handle og giøre som de for sig sielf best og nyttigst befinder, og intett agte om, huad om dem siiges, gott heller ont, huilche oord jeg adschillig gang har faaett udj conference till suar, naar jeg end har talt med dem om udenlandsche herrers og potentaters omdømme angaaende wisse sager, som de sielf ey kunde negte, att were u-billige, og med intett andett widste att undschylde end med forommelte oord.*

d: 21. om natten var her saa højt vande over alt i Petersburg, at mange mennisker maatte rømme ud af deris huusze, og alle kelderne bleve fulde af vand, saa øll, og hvad anden forraad hos folck fandtes altsammen blev fordervet, hvilcket og vederfoeris mig self. Tømmer og baaede fløed til husene, dreve paa gaderne,

saa ingen mennisker kunde komme frem. Her hos er at mercke, at Tsaren for trej aar siden har udgivet en forordning, at i tilfælde af saadanne vandfloeder, som næsten hver aar paakommer, ingen under lifsstraf maa bemægte sig det paa hans grund opflydende tømmer eller andet, hvilcket, naar vandet falder, *om dett* bliver liggende *paa een fremmed grund, igien bør tilkomme den Rette eyermand.*

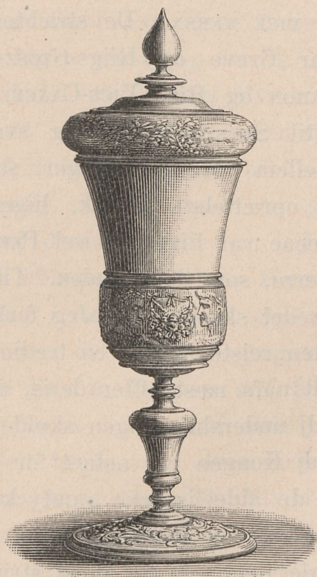
d: 22. Som TSAREN paa nogen tiid imod sædvane hafde holdt sig gandske inde for at bruge MEDICIN, og Jeg i lang tiid ej hafde seet Ham, søgte Jeg ej uden møje at komme Ham i tale, hvilcket Jeg dog ved een af hans DENSCHIKERS eller tieneris behielpning naaede og fand Ham siddende i sit huus afklæd med et skiødskind for sig, som en handverksmand paa sin dreje-benck, hvorpaa hand sig offte forlyster og fører, hvor hand reiser, gierne drejerbencken med sig. Hand er i Drejekunsten saa erfaren som dend beste mester, er og saa viidt kommen, at hand og kand dreje PORTRAITER og billeder. Hand stoed da undertiiden imellemstunder op fra bencken, spatzeerede frem og tilbage paa gulvet, drev adskillig skiempt og drack med de omstaaende, talte og snart med een, snart med en anden, endogsaa om de vigtigste forrætninger, hvorom at tale paa saadanne stæder best givis leilighed. Men, naar hand sadte sig til at dreje igien, arbeidede hand med saa stoer ifver og agtsomhed, at hand hvercken hørte, hvad nogen Ham tiltalede, ej heller gav noget svar, men blev ved sin gierning med saa stoer stadighed, som hand hafde arbeidet for penge, og skulde forhverve sit brød dermed. *Een* hver staar da omkring Ham og seer til, bliver saa længe han vil, og gaaer, naar hand vil, uden nogen afskeed *at tage*[1]).

Merckeligt er at tegne, at Jeg effter Hans Kongelige MAJESTETS

---

[1]) To Vidnesbyrd om Peters Konstfærdighed som Drejer findes paa Rosenborg, en Æske til et Kompas og en Pokal, som her afbildes. Den betegnes i et Konstkammerinventar for 1775 saaledes: „En meget net drejet, glat Pocal, 14 Tommer høj, om Foden Blomster, om Bugen Hoveder, og paa Loggets Rand vilde Dyr i Krandser med derimellem hengende Festons. Den er af Hans Czaariske Maytt Peter I selv forfærdiget og foræret Høysalige Kong Frederik den Fjerde.“

Allernaadigste befalning her ved hoffet sluttede en TRACTAT[1]) i en vis sag, til hvilcken at slutte Jeg hafde fuldmagt under Kongens egen haand, men *daa* samme fuldmagt *ankom* var *den udj* CHIFRE, paa det dend ej under vejs, om dend blev optagen, skulde blive læst. TSARENS GeheimeRaader og MINISTRER paastoede, at eftersom bemelte fuldmagt var i CHIFFER, Jeg da skulde bag paa dend skrive dends indhold DECHIFFREEret, og derhos tegne, at de ord, som stoede bag paa. var rigtig efter CHIFRETS indhold. Jeg neg-

Elfenbensbæger, drejet af Tsar Peter og af ham foræret til Frederik IV.
(Efter Originalen paa Rosenborg.)

tede saadant at giøre af aarsag, at, naar Jeg hafde givet saa meget af mit CHIFFRE opløst fra mig, var det siden icke besværligt at opløsze resten. Derimod forevendte de. at, som imellem Kongen og TSAREN ingen ting burde holdes hemmelig, saa laae der og ej magt paa, at mit CHIFFER dem var bekiendt. Mens Jeg loed mig

---

[1]) En Traktat afsluttet i Juni 1710 om Salutering mellem danske og russiske Orlogsskibe, som blev ratificeret i St. Petersborg d. 22. Dec. 1710. (Juels Relationer af Juni og Decbr. 1710.)

af saa slætte grunde ej forleede, og foreslog, at Jeg under min haand vilde paa et løst stycke papiir give fra mig VIDIMEERET gienpart af min fuldmagt. De kunde liigeleedis give mig under deris hænder gienpart af TSARENS fuldmagt til dem, for at handle med mig, hvilcket forslag og blev imodtaget.

Da denne striidighed var endt, opkom en anden. Jeg paastoed, at, som Kongens nafn blev sadt før TSARENS udj det eene afskrifft, og TSARENS for Kongens udj det andet, saa skulde mit nafn staae for de TSARiske MINISTRERS udj det, hvor Kongens nafn stoed først, og saa VICE VERSA. De stræbte derimod, siigendis, dend eene, hand var Greve og Riigs-Grosz-CANCELER, og dend anden, hand var BARON og Rigs VICE-CANCELER, og Jeg derimod ickun COMMANDEUR til Søes. Dertil Jeg svarede, at, omskiønt der var uliighed imellem vore betieninger, saa vare vj dog, saa viidt dette forbunds oprættelsze angick, liigemænd *i denne forretning,* idet dend eene var liige saa vel PLENIPOTENTIARIUS eller fuldmægtig af sin Herre, som dend anden. Til mit paastand føjede de sig *omsiider*, saa det skeede, som Jeg forlangede.

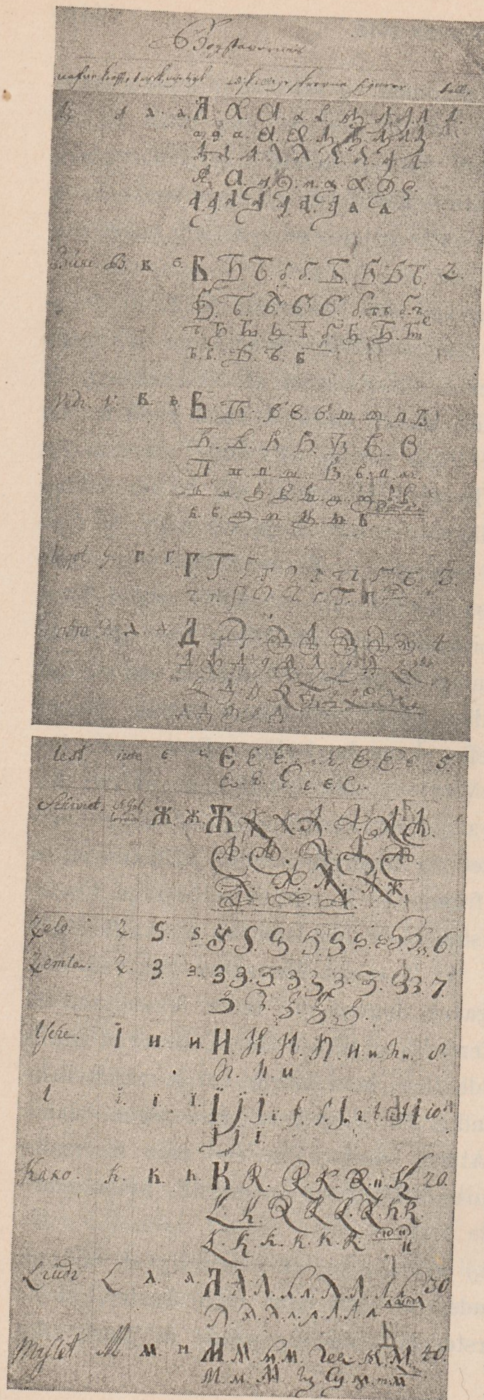
Ved underskrifften reiste sig og en tredie striid, idet de vilde, Jeg skulde skrive mit nafn næst effter deris, da Jeg paastoed derimod, at mit nafn udj underskrivningen skulde sættis for deris udj dend afskrifft, hvorudj Kongen var nefnet for TSAREN, og saa VICE VERSA. Hertil vilde de aldeelis icke samtycke, Jeg ej heller afstaae det, som i sig self var billigt, saasom Jeg derforuden vel vidste, at de loede gierningen ej for dend striid ugiort, og at det ickun var et forsøg og prøve, for at faae deris høihed fremmet. Omsider fandt de paa dette fund. De forseglede saaleedis, at Grosz-Chancelers nafn og segl stoed sidst, næst for ved hans VICE-CANCELERENS, og allerforest mit nafn og segl; dermed vilde de stiltiende give tilkiende, at de tog dend yderste eller sidste for øverste, hvorimod Jeg intet sagde. Vist er det, at de paa JØDISKE eller EBRÆISKE maade hafde øverste stæd, mens efter EUROPÆISKE og Christen maade, som er brugelig ved alle forbunds underskrivelsze, saa viidt udj verden endnu er bekiendt, hafde Jeg det øfverste stæd udj begge afskriffter, hvormed Jeg mig lættelig kunde

lade nøje, og lade dem kildre sig med en self indbildt overhaand paa JØDISK maneer.

d: 24. Bortsendte Jeg et bundt breve, hvorudj var, omsvøbene iberegnede, 31 og $^1/_2$ arck papiir. Dette var en goed omkostning paa Postpenge, som Jeg self maatte betale, uden at mig noget derfore blev gotgiort.

Det er en merckelig ting ved det Rysszíske Hoff, at fremmede Gesandter sielden kan faae skrifftlige svar, som særdeelis behøvis i vigtige sager, hvilcket skeer meest af dend aarsag, at skrifft dem for meget forbinder, da de derimod kand gaae fra og til ord, hvorpaa er ingen *schriftlig* beviis. ENVOJÉ VICEDOMB fra Kongen af Pohlen hafde af TSARENS MINISTRER udj en forsamling paa en vis sag faaet mundtlig svar, men forgievis søgt, at faae det skrifftlig, hvorfore hand begierte af TSARENS CONSEIL, at de vilde give Ham under deris hænder, at de hafde negtet Ham skrifftlig svar, og at de forsickrede, og bekræftede med Ham, at alt, hvis hand i sin effterrætning til sin Herre om dend sag meldte, var saaleedis mundlig i sandhed talet, og hannem svaret. Denne ATTEST gav de hannem da efter hans begiering. Dette, som her meldis, har bemelte ENVOJÉ VICEDOM self fortalt mig, hvortil Jeg Ham intet svarede, mens i mig self siuntis mig, af begge parterne at være herved begaaet en stoer forseelsze, af Hannem, at hand paa saadan maade af fremmede MINISTRER vilde tage CREDITIW til sin egen Herre, liigesom hand hos Hannem ej skulde staae til troende uden slig beviis. Af TSARENS MINISTRER var ved saadan beviises udgivelsze begaaet iliigemaade stoer forseelsze, thi ENVOYÉEN kunde udj sin effterrætning til sin Herre, hvorved lagdis deris ATTEST, have skrevet de ting, som aldrig var lovet, hvilcke de siden hafde været forbundne til formedelst deris egen haand, og gav de Ham ved slig Attest langt meer, end som de under deris Hænder kunde have forundt Ham ord for ord alt, hvis mundtlig var afhandlet.

Dett er i RusLandt og att merke, at ingen Ryssz undseer sig for, enten at tage huuden af sine egne døde bester, slæbe dem ud, og feje sine Skorsteene, eller for penge at giøre sligt

for andre, icke meere end som for anden sædvaanlig huusgierning[1]).

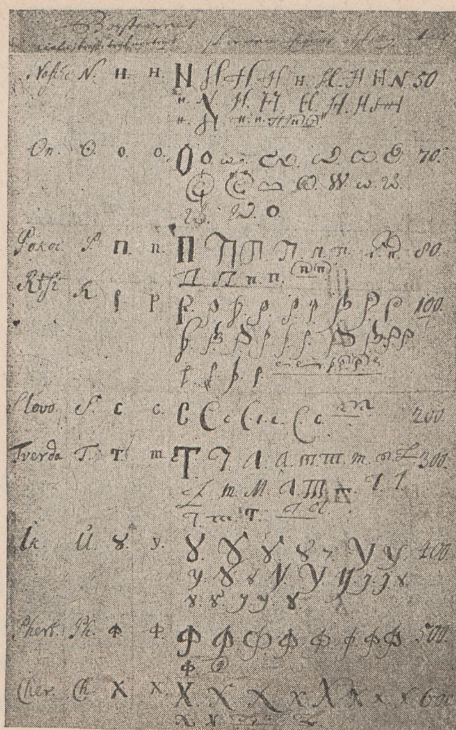
Her efter sees de Slavonische og Russische bogstafuer. Saawel de, som udj forrige tiider i den gamle trykningen, som de af Tsaren opfundene, og udj den ny tryk brugelige, derforuden alle slags dannelser af bogstafuer, som wed schriifuer-Konsten ere giengse, og der till med huer boogstafuis nafn, liud, og saa dets betydning udj Regne Konsten, thi Russerne bruger boogstafuer i steed for tall[2]).

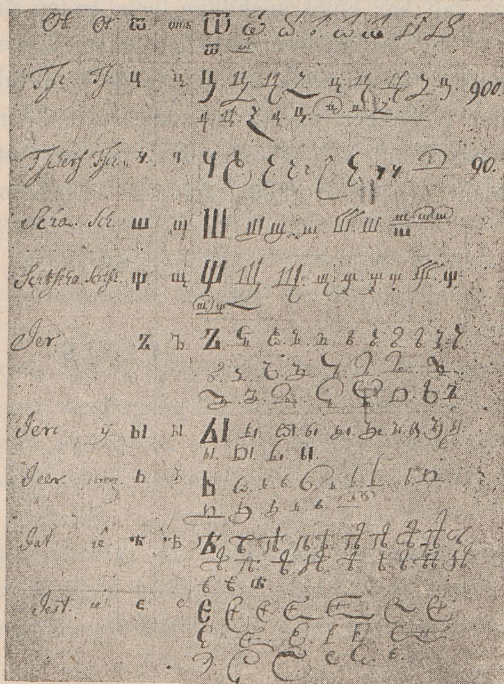
---

[1]) Endnu langt senere var det hos os som bekendt kun Rakkerens eller Natmandens Arbejde at flaa og udbære Kreaturer, og dette ansaas for saa nedværdigende, at ærlige Folk ikke vilde have mindste Omgængelse med dem, der gave sig af dermed.

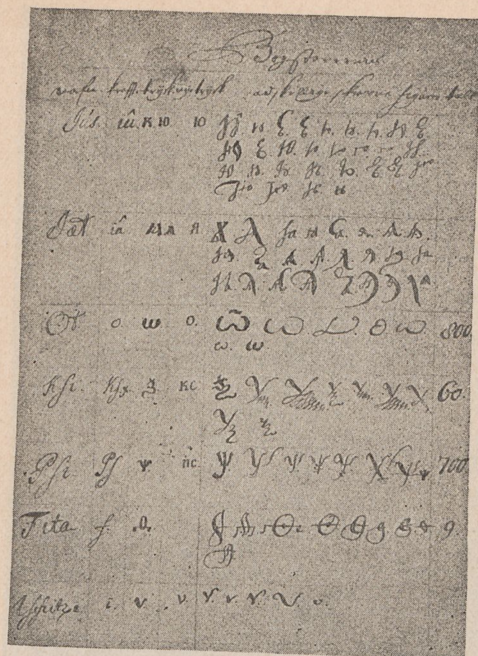
[2]) Foran det med Æreboes Haand nedskrevne russiske Alfabet staar med samme Haand et overstreget Stykke af meget nær samme Indhold som Juels her med Kursiv trykte Forklaring. Grunden til Rettelsen er antagelig, at Juel som Journalens Forfatter har fundet sig foranlediget til at ændre den personlige Udtryksmaade, hvormed hans Sekretær skriver:

Ved tallet af de Rysziske bogstaver falder her at melde, at, som bogstavernis tall, som her over for kand seeis, ickun stræcker sig til 900, saa bør viidis, at naar dend figur ҂ skrivis eller tryckis under et bogstav, betyder samme bogstav saa mange tusinde, som det ellers er enckelde, som for exempel a gelder 1, men ҂a gelder et tusind, ъ gelder 2, men med bemelte tøtel under ҂ъ, gelder det toe tusinde, og saa fremdeelis. Saaleedis taltis i forrige tiider i Ryssland med bogstaver, liigesom fordum hos de Romere og Græcerne, men denne Tsar, som udj sin regierings tiid har forandret og forbedret

Herimellem vil Jeg indføre de Ryssziske bogstaver, figurer og tall o. s. v. til det upersonlige: Herefter sees de slavoniske og russiske Bogstaver o. s. v., fordi han, der ikke selv var Sproget mægtig, ikke har villet givet sig Skin af Kundskaber, han ikke havde.

alting, har ogsaa indbragt i sit land de hos andre folck bruugelige Sipfertalls brug. Derforuden har hand, som for hen meldt er, for andret de gamle bogstaver, der blev tryck[t] med, og self opfunden nye bogstaver, som meesten alle ligner de Latiine og Hollandsk tryck, hvilcke bogstaver i trycken baade lader lættere at lære og fatte for de, i hans land indkommende, fremmede og udlændinger. Med dissze nye bogstaver ere allereede mangfoldige bøger trygte, og endnu daglig tryckis, hvor af Jeg og self har kiøbt adskillige, som endnu findis udj min eje.

Og er saa for dette aar intet viidere at melde end dend tilbørlige tacksigelsze til dend gode Gud, som saa forleent sin naade, det lyckeligen og vel at ende, med inderlig begiering om samme forsiun udj det tilkommende, og om befrielsze fra alle ulycker, blant hvilcke overflødig fylderie er een med ej af de ringeste.

FINIS.

JANUARIUS A° 1711.

d: 4. Det første nyt paa det nye aar var dend bedrøvelig tiidende fra TSARENS AMBASSADEUR i Tyrckiet, at Tyrcken hafde ladet udraabe feide imod MOSCHOW, hvorover her blev en stoer bekymring. TSAREN loed strax her giøre anstalt og gav ordre til alle GENERALER og OFFICEERER til lands og vands, at holde sig færdig til det tog imod Tyrcken. Gemytterne vare paa Rysszerne ved dend tiidende bleven saa nedslagne, at de fast alle vare saa afmægtige, som de ved enden af en lang fasten plejer at være. Paa samme tiid,

d: 5, endtis og dend hidtil varende, 6 uuger faste, saasom det effter Rysszernis stiil var Juuledag; dend blev højtiidelig holdet med dend guule STANDARTES udhængelsze, styckernis løsning af volden, og med SLAVEN paa Rysszisk, huus fra huus, som forleden aar er ommeldet, hvilcket de og vel hafde nødig, for at slaae sorgen af hovedet over dend nye ankommende tiidende om fredsbrydelsze af Tyrken.

d: 8. Gick floeden NIEUWA her til med sterck Drive-iisz fra LADOGA søen, og var det en meget usædvanlig og sælsom tilfælde og hændelsze, som mand ej veed sig her at erindre, at strømmen nogensinde saa længe har været aaben, thi den ellers aarlig plejer d. 25 eller 26 NOVEMBRIS at fryse til.

d: 9. Det frøes her saa stærck, at baade Jeg og andre idag, og ickun een nat efter at iisen hafde lagt sig til, med heste og slæder foere over strømmen, hvilcket Jeg dend dag og maatte

giøre formedelst et vigtig ærinde, Jeg paa hin side strømmen hafde at forrætte.

d: 10. Ankom mine folck, hvorom for hen er meldt, til ARCHANGEL *att haffue werett* forsendt, for at hidbringe dend af mig fra Kiøbenhafn over ARCHANGEL forskrevne huusforraad, og, effter at de fra ARCHANGEL til LÆDINOPOL[1]) igiennem adskillige farligheder vare komne, *kunde de der* ingen heste eller forspand faae, for at føre mit gods hid, ihvorvel de hafde gode passze med sig og ordre over alt at faae frie heste, *eftersom* COMMANDANTEN der ved stæden hafde faaet forbud, ingen heste, til hvem det og være kunde, at udgive, saa det siuntis, at de her i Rysland ej meere hafde dend godhed for Gesandter. som de tilforn hafde hafft, hvilket forvoldt, at, da Jeg endeel af samme forraad med egne, herfra skickede, heste loed hente, dend meeste deel af frost var fordervet, saa det altsaa ej var omkostningen eller umagen værd, efterdags noget at forskrive, heldst som mand her i Rysland ej noget halfaar til ende kand være sicker, at blive paa et stæd bestandig, thi nu min forraad var ankommen, som Jeg i min huusholdning skulde betienne mig af, indfaldt strax reisen fra PETERSBURG til MOSCHOW. Omkostningen paa denne reise fra og til ARCHANGEL for mine folck og med havende gods beløb sig over 200 Rixdaler SPECIE.

d: 12. Rysszerne, som betiener sig af dend gamle saa kaldede JULIANSKE stiil[2]), holdt dend dag Nytaarsdag. MINISTRERNE vare samptlig indbudne til bords hos Først MENSCHICOFF til middag, hvor iblant andre og indfandt sig dend Svenske Greve PIPER, GENERALERNE RHEINSCHILD og LØVENHOVED tilliige med SECRETAIREN CEDERHIELM. Grev PIPER udj ald dend viderværdighed, som baade hand og hans Herre var bestæd udj, pralede dog og talte saa ubesindelig, at mand lættelig kunde see, at hand ej var af stoer eftertancke. RHEINSCHILD og LØVENHOVED derimod loede see *i derisz tale*, at de bedre udj tiiden kunde skicke sig, dog uden at

---

[1]) ɔ: Ladejnoje Pole. en By med Skibsværft ved Ladogasøen, jfr. Side 265.

[2]) Aar 1700 havde Peter indført den Julianske Tidsregning i Rusland, hvor man hidtil havde regnet Aarstallene fra Verdens Skabelse og i nævnte Aar skrev 7209. (Jfr. R. Æ.s Annot.)

feile udj dend ærbødighed, som de vare deris Herre og Konge pligtige. Ved Middagsstunden effter prædicken bleve alle støckerne løsnede af volden og ADMIRALITETS Hverven. Afftenen afbrændte et fyrverck, som var stillet liige ud for Hertogen af Chuurlands vindver.

d: 13. Gick Hertogen af Chuurland bort, og maatte formedelst mangel paa heste lade over halfdeelen af sit reise-tøy og folck blive tilbage, hvilcket hand siden med samme heste vilde afhente. Bemelte Hertog drog syg bort baade formedelst umaadelig dricken og mangfoldige fortrædeligheder, som hand i Petersburg hafde hafft, som at Første MENSCHICOFF stedse trættede med Ham om det øfverste stæd, og ellers giorde Ham fortræd udj alt det, hand kunde optæncke. I stæden for *att* Hannem ved det oprættede egteskabs forbund var lovet, at givis før hans afreise fra PETERSBURG 100000 RUBLer, fick hand med stoer løben, tiggen og mange foræringer alleene 50000 RUBLer, hvormed hand maatte lade sig nøje.

d: 14. Afgick herfra til MOSCHOW en BATAILLON af PREOBRASCHENSKY Regimente, hvilcket her hafde ligget i vinterlejr.

d: 18. Det er forhen meldt, at Jeg endeel forraad til huusholdning fra ARCHANGEL hafde bekommet, *mens*, som reisen nu forestoed til MOSCHOW, og Jeg vel saae, at viin og andet af samme forraad formedelst dend haarde frost undervejs vilde blive fordervet, om Jeg dend med mig til MOSCHOW skulde have bragt, indbød Jeg TSAREN til maaltiid hos mig med hans hele Hoff, MINISTRer, GENERALer, ADMIRALer, OFFICEERer og alle her ved stæden værende fremmede Gesandter, over 100 personer tilsammen. Udj hvilcket giestebud der af dem og deris tienere, hvilcke og her i landet, saavelsom Herrerne skal pleyes og fyldis fuldt op, blev uddrucket 120 potter SECQ, 100 potter CHAMPAGNEviin, 100 potter BOURGOGNEviin, 100 flasker Engelsk øll og derforuden et heelt oxehovet fransk viin, kaldet CROIS DU MONT, saa at samme giestebud kostede mig over 500 Rixdaler.

d: 26. Ankom de sørgelige tiidender, at Hertogen af Chuurland FRIDERICH WILHELM 30 WERST herfra byen, ved DUDERHOFF, var død. Samme dag ankom Hertoginden, hans Encke, med sit hos sig havende følge tilbage her hid. Hertogens liig var bleven

liggende udj *Duderop*, slengt paa toe bredder, indtil hand siden kunde bliveført bort til Chuurland.

Som Tsarens forommelte Skrifftefader dend dag besøgte mig, *gaf* Hertogens død anledning til at tale om et menniskis siel effter døden. *Denne Tsarens Schriftefader* sagde sig og dend gandske Rysszıske kircke at troe, at et menniskis siæl effter udfarten af legemet endnu svevede om liiget udj 40 dage og nætter, førend dend foer enten til himmelen eller helvede, thi skertzild veed de intet af at siige, troer det icke heller, hvilcke*n omsuevning* hand gav for at være aarsag, hvorfor Siæle-messzer holdis ofver de døde, først dend dag, de døer, dernæst dend tredie, niende, tyvende, og fyrgetyende dag og siden aarsdagen effter deris død og siden aarlig paa dend afdødis dødsdag, saa længe nogen igienlever, som paa dend afdøde vil anvende dend bekostning, som derpaa gaaer med almisszer, bønner, messzer, og giestebudder, i dend troe, som de foregiver, at et menniskes siæl farer vel til Himmelen, men finder paa denne vej imøde for sig alle stoere og grove synder, som af sligt et menniske kand være begaaet, som mord, tyverie, hoer, røverie, etc. Dissze forhindre da siælen sin fremreise til Himmelen og afvendis ved saadanne de efterlevendis bønner, med mindre det har været saa ugudeligt et menniske, at hand udj 7 deslige laster har været skyldig, og saaleedis 7 gange paa vejen er bleven opholdt, paa saadan en giør Siælemessze ej ringeste virckning.

d: 27. Ankom her til Petersburg General Weyde, som var bleven udvexlet imod Commandanten og Gouverneuren over Riga og Liifland, General Strømberg, hvilcket var saa meget dis meere at undre over, som General Strømberg efter sin giorte betingning ved Rigæ overgivelse burde have været en frie mand og ingen fange, og idet Senaten i Stockholm bevilgede, at Strømberg som en fange skulde udvexlis imod General Weyde, siuntis dend stiltiendis at bifalde Tsarens gierning i at anholde besætningen af Riga og Wiborg *tuert* imod de, med samme byer sluttede, vilkor. Denne udvexling bragte Først Menschicoff til veje for at fuldbyrde sit, til Generalinde Weyde giorde, løffte om Hendis mands for-

løsning af sit fangenskab, saasom de første træcker med GENERAL LØVENHOVED ej ginge an, hvorom tilforn er meldt[1]).

d: 28. Reiste Jeg til MOSCHOW. Søe OFFICEERerne vare alle reiste for ud, for at gaae til WARRONITZ[2]), undtagen nogle faae, der bleve efterladte, for at beskierme havnen her.

d: 29. Gick en stoer deel af mine folck og tøy forud paa reisen til MOSCHOW.

Samme dag blev Først MENSCHICOFFS gemahl forløst med en ung Printz[3]). Jeg ønskede Ham til lycke, fandt Førsten siddende til bords med et stoert selskab gemeene Rysszer, som allereede alle vare vel tilpackede. Ved lyckønskningen sagde Førsten mig, at hand vel vilde lade barnet døbe, men siden beede Kongen af Dannemarck min Allernaadigste Herre, TSAREN, Kongen af Preusszen, og Pohlen, til Faddere, hand loed og forfatte afskrifft af et brev, som hand vilde skrive til Kongen, hvilcket hand viiste mig og alle omkringstaaende saa og hans GENERAL ADJUTANTER, som ved overmaade uriimelig roes forsætlig narrede Ham udj hans aabne øjne, som hand icke engang merckte, hvorofver de iblant hver anden frydede sig og beloe Hannem udj eenrom. Jeg vilde samme dag have reist til MOSCHOW, men, som Førsten sagde mig, at ingen heste eller forspand paa det PODOROSCHNIK eller Passz, som Jeg allereede hafde bekommet, bleve givne, før CHATARINA ALEXIEWIEMNA, TSARENS MAITRESSE og TSARinden med Printzesszerne vare borte, maatte Jeg give mig tilfreds, og endnu blive her nogle dage over.

d: 30. TSARens Skriffte-fader fortalte mig, at tyve soldater hafde udj et vagthuus paa hin siide af floeden seet et MARIenbillede græde og omsider *hørt dett* siige, at de hende til ære skulde bygge en Kircke uden for fæstningen, hvilcket under |: saasom Rysszerne har vel saa megen overtroe som PAPISTERNE :| var bleven TSAREN fortalt, som vilde see sligt, hvorfore hand strax gick over vandet, at besee samme billede, hvorpaa nogle streeger ved øjnene kendtis,

---

1) Jfr. S. 284 ff.

2) ɔ: Voronesch ved Don, hvor Peter havde anlagt betydelige Skibsværfter.

3) Samson Menschikof, død som Barn.

ligesom vand hafde flødt need derved. Om TSAREN troede denne opdigtede graad, veed Jeg icke, mens hand sagde derom hvercken til eller fra, hvorfore det gick dermed som dend løgn Jøderne opdigtede, at Christi legeme blev bortstaalen af Hans Disciple, at det blev en almindelig tale iblant Rysszerne indtil denne dag.

TSAREN fortalte mig *samme dag*, at da hand for nogle aar siden i MOSCHOW loed henrette endeel oprøriske misdædere, da, som Rysszerne, der skal rættis, gaar løse til Rætterstæden, og icke bliver engang bundne for øjnene, men self kaster sig need for bødelen og strækker arme og fødder ud fra sig, til at lade hovedet afhugge paa en bielcke, hafde iblant andre en misdædere kast sig plat need paa jorden, og lagt armene liige ved siiden af sig, og effter at hovedet med en øxe var afhugget, hafde TSAREN self seet, at dend hovedløse krop reiste sig op paa sine arme og knæe, og blev siidendes paa hænder og knæe et gandske MINUT, før dend faldt need igien, som er troeligt, efftersom Jeg hørte sligt af TSARENS egen mund, hvilcken icke er tilbøjelig til at digte noget. Og, som hand om alle ting dømmer med stoer skiønsomhed, sagde hand, sligt at være efter hans formeening af denne aarsag, at samme misdæder uden tvifl maa have hafft smaae aarer, saa bloedet ej saa snart kunde udløbe, og i saa maader liv-geisterne længere blive i legemet til at have denne kraft, liigesom mand seer paa fugle og særdeelis høns, som efter at hovedet dennem er afhugne, endda længe kunde løbe om af samme aarsag.

FEBRUARIUS.

d: 1. Blev Først MENSCHICOFFS barn døbt og kaldet SAMSON. Hand blev døbt PER ASPERSIONEM eller paastænckelse og ej PER IMMERSIONEM eller neddyppelsze, som eller[s] andre børn i Rysland, men baaren nøgen til daaben. Strax efter Daaben bleve Støckerne løsnede rundt om fæstningen og ADMIRALITETS Hverven. Dend Preusszíske ENVOJÉ von KEISERLING, som derved tilliige med *andre* fremmede Gesandter var tilstæde og samme afften gick hiem til Preusszen, lagde Ordenen af GENEREUSITÉ, som er et lidet blaat

AMALEERet Kaars, som Kongen af Preusszen *lod ham gifue,* paa dend nyefødte Printz. Vj spiiste der alle til middag. Jeg reiste samme afften Klocken 7 fra PETERSBURG og kom natten til DUDEROFF.

Som alting, der en Gesandt med rætte tilkommer, her med møje udvirckis, [men] dog bekommis undertiiden, naar mand af onde ord betiener sig, til at drive dem, saa gick det og denne gang med hestene for min reisis fortsættelsze at erlange. Mand vilde ickun unde mig 24 Postheste for intet, mens de øvrige, som behøvedis til mit tøy at fortbringe, hvortil udfordredis derforuden 50, dennem skulde Jeg skaffe for min egen pung. Omsider effter lang trætte loed CANCELLIET sig beqvemme, at Jeg maatte leje heste, som med korn og meel fra MOSCHOW vare hidkomne, da de mig igien pengene ved ankomsten til MOSCHOW vilde erlegge. Jeg lejede da hver par heste for $4^1/_2$ RUBEL, og loed mine sager og fleeste folck gaae forud til MOSCHOW, og fuldte siden self med Posthestene efter.

d: 2. Reiste igiennem INGERMANDLAND samme vej, som før er beskreven. Saa snart mand kommer paa de Ryssziske grændser, finder mand bedre huuse og leiligheder baade udj æden og dricken og ellers alting. For de 24 Postheste, som Jeg da foer med, fick Jeg hver 25de og 30te WERST friske heste. Hafde 12 MARINer og en PRISTAV med, som vare fordeelte imellem mig og mine folck, som vare forud. Ihvorvel Jeg dem kunde have undværet, begierede Jeg dem dog, for icke at komme Rysszerne af vanen med dend gamle anstalt for Gesandternis sickerhed.

d: 3. Ankom Jeg afftenen klocken 9 til NOWOGOROD, og blev der indladt udj TSARens huus. Jeg blev der natten over for een af mine folcks skyld, som brød sit been dagen, da Jeg reiste fra PETERSBURG, hvilcken Jeg hafde ført med mig paa reisen og her vilde have ladet blive tilbage af frygt, at Ham formedelst dend stercke kulde og bevægelsze paa reisen noget verre skulde tilslaaes, men, som ingen Feltskiærer var udj heele NOWOGOROD, blev Jeg nød til, at tage Ham med mig saa syg, som hand var. Hvilcket her meldis, paa det at effterkommerne kand viide, at de i Rysland altid og alle slags folck skal have med sig, som de kand tæncke, at behøve. thi ellers er mand i dette land gandske forleegen.

d: 4. Klocken 12 reiste fra NOWOGOROD, og fandt under vejs altiid TSARENS huusze for mig, hvor Jeg kiørte ind, naar heste-skiffte var, blev siden ved at reise.

d: 6. Om natten imellem TORSCHOK og TWER hafde trej skiffter udj skovene, saasom trej landsbyer der udj egnen formedelst Pest vare indringede, og pesten der ej endnu hafde ophørt.

d: 7. Klocken 8 kom til TWER. COMMANDANTEN sammestæds indbød mig til bords hos sig, hvor Jeg atter hafde samme COMOEDIE, som forleeden aar, da Jeg reiste fra NARWA til MOSCHOW. Afftenen ved GLIN mødte Jeg mine folck og tøy, som var gaaen forud.

d: 8. Ankom Jeg klocken 9 lyckelig og vel til MOSCHOW.

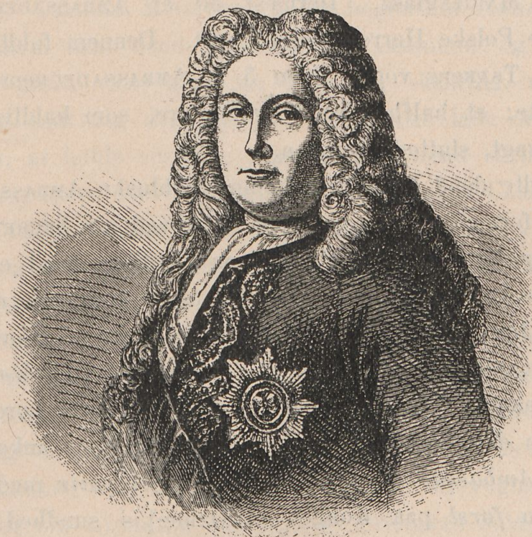
d: 9. Ankom mine folck og sager, som med samme heste uden skiffte fra PETERSBURG til MOSCHOW 130 miile i 13 dage hafde kiørt. Her var forskræckeligt med røven og plyndren her i MOSCHOW. Iblant andet hendte sig dette, at da Jeg om afftenen allertrygest sad i mit huus, kom en SECRETAIRE udj TSARENS Tydske CANCELLIE MONS[R] OSTERMANN[1]) barhoved løbendis til min port og banckede, hand var uden for min gaard af de, saa kaldede, ROZBOINIKER eller Straten Røvere tilliige med en Søe CAPTEIN, nafnlig FRIDERIK WILHELM BARON VON WILLEMOFSKY[2]) og tvende hos sig havende MARINER bleven antastet, berættede, sig at have forladt bemelte CAPTEIN og MARINER blant Straten Røverne. Jeg loed strax alle mine huusfolck gribe til gevær, for at redde CAPTEINEN, hvilcken de omsider fandt halfdød og afklædt, soldaterne saarede og forslagne, at de hvercken kunde staae eller gaae. De bare da dissze halfdøde mennisker ind i mit huus, at blive forbunden af min kammertiener, som var en Feltskierer paa sin kunst. Da CAPTEINEN blev efterseet, hafde hand 8 dødelige vunder i sit hoved. Effter at hand var bleven forbundet, laae han stedse hen i en slum uden at tale. Det er her dend slemmeste ting i MOSCHOW, at intet menniske tør lade sig see paa gaden om afftenen uden at være i fare for at blive ihielslagen. Der er aldrig nogen nat om vinteren, at der jo nogle bliver myrdte, hvilcke mand om morgenen finder paa gaden, myrdte og udplyndrede. Omtrent ved min gaard og der

---

[1]) Jfr. S. 177, Note 1. [2]) Jfr. S. 266.

omkring blev i 3 maaneder Jeg var udj MOSCHOW 16 mennisker ihielslagen, da Jeg dog offte loed udskicke vagt, for at passze dissze Røvere op. TSAREN kom dagen effter self i mit huus, for at besøge dend halfdøde CAPTEIN, som da laae i meget slæt tilstand, og endelig trej dage dereffter døde i mit huus. saasom hand ej hafde været i stand til at blive baaret bort.

Da samme CAPTEIN nogle dage der efter blev begravet, var TSAREN og alle fremmede Gesandter saavelsom [alle] herværende

Andrej Ivanovitsch Ostermann.
(Efter Portræt i Slottet Eremitagen i St. Petersborg.)

Søe-OFFICEERER til begravelsen indbudne. Der blev effter dend, i Rysland vedtagne, maneer uddeelet til alle sørgefolckene guldringe, hver af 3 RUBLERS værdj, hvorudj stoed udgravet dend afdødis nafn, fødsel og dødsdag, og et lidet sort baand derpaa |: ved begravelszerne i Rysland uddeelis altiid til Sørgefolckene enten saadanne ringe, eller sølffskeer :|. Der blev ædt og drucken lystig over liiget. Vj fuldte Ham da alle til graven gaaende til foeds langs igiennem byen. TSAREN tog sin Rang som CHOUTBYNACHT, gaaende ved dend venstre haand af GENERAL ADMIRALEN,

som hafde VICE ADMIRALEN CREUTZ paa sin højre haand, saasom det var en SØE-OFFICEER, der blev begravet, hvormed TSAREN atter loed see, hvor nøje hand tager sin rang, som CHOUTBYNACHT iagt. Et COMPAGNIE GRANADEERER gave trej SALVER over hans grav.

d: 15. Hafde en Pohlnsk AMBASSADEUR Kroon-MARSCHALK af LITHAUEN, nafnlig WOLLITZ[1]) sit indtog her i byen MOSCHOW paa følgende maade: Foran ginge 500 af PREOBRASCHENSKY GUARDEN, dernæst 16 af TSARENS CAROSSER paa slæder, alle med lumpen hestetøy og vindver af MARIENglasz. Dernæst 30 af AMBASSADEURENS med sig havende Polske Herremænd til hest. Dennem fuldte AMBASSADEUREN udj TSARENS vogn, siden 5 af AMBASSADEURENS vogne og 5 haandheste; et halfhundrede Drabantere, som kaldtis AMBASSADEURENS lifvagt, sluttede troppen.

d: 16. Sendte dend bemelte ankomne Pohlnske AMBASSADEUR bud til mig. at formelde hans ankomst icke ved sin SECRETAIRE, men een, som kaldte sig hans PRÆCUSSOR[2]), tilliige med en CAPTEIN, og talede de LATIINE, saasom de intet andet forstoede end Polnsk og LATIIN. Jeg sendte samme dag tilbage igien til Ham, ej LEGATIONS SECRETAIREN, men min egen SECRETAIRE ved mine egne forrætninger Rasmus Æreboe, hvilcken fandt Ham over borde, saasom TSAREN Ham *den dag, som* anden dag effter hans ankomst, holdt frie taffel. *Ambassadeuren till*drack *min Secretair* med en POCAL Ungersk viin *først* paa Kongen af Danne℞is sundhed og siden *paa* min sundhed og *tilbragte ham* fleere, saa at hand kom hiem igien med en goed ruus.

d: 17. Saasom TSARENS MINISTRER vel vidste, at denne Pohlnske AMBASSADEURS ærende ej var saa behageligt og ønskeligt for dem som det, hvilcket dend Engelske AMBASSADEUR WITHWORT forleeden aar førte, da hand paa Dronningen af Engellands vegne skulde giøre en offentlig undskyldning for dend vold og spot, som TSARENS

---

[1]) Martin Volovitsch, en polsk Adelsmand. Stor Marskalk af Lithauen, som 1705 havde været blandt Underskriverne af den sendomirske Konføderation til Fordel for Avgust II imod Stanislaus Leczinsky. (M. R. Leben des Königs Stanislai, 1736 og Sbornik i. r. i. o., L.)

[2]) Fortaler.

AMBASSADEUR i LONDEN var vederfaret, hvorom tilforn er meldet, loede de ingen af de, her værende. fremmede Gesandter her indbyde til dennes AUDIENCE som til dend forrige dend Engelske AMBASSADEURS AUDIENCE, men, som Jeg dog vidste, at dend Pohlnske AMBASSADEUR denne dag skulde have sin offentlige AUDIENCE og vel saae, at de ej gierne vilde have de fremmede Gesandter der*weed*, sendte Jeg bud til VICE-CANCELeren BARON SCHAPHIROW, og loed fornemme, om det var tilladt, at være overværende, fick til svar, at enhver, som lystede, kunde komme ubehindret did. TSARens MINISTRer hafde begiert af AMBASSADEURen, at hand saavel som dend Engelske AMBASSADEUR og andre for Ham hafde giort, vilde give sin tale ind skrifftlig, mend hand hafde høilig sadt sig derimod, saa de maatte lade det falde, og tillade Ham, at holde sin tale, uden at give dend skrifftlig ind.

AMBASSADEURen blev afhendt udj TSARens egen CAROSSE; effter Ham fuldte ickun 5 andre CARosser, da dend Engelske AMBASSADEUR ved sit optog *der imod* hafde 16 CARosser efter sig. Før optoget til denne AUDIENCE var en stoer trætte, saasom der eskedis af AMBASSADEURen, at dend, Ham beskickede, PRISTAW, GOUVERNEURen af CAZAN PETER MATHEIWITZ APRAXIN, skulde sidde ved siden af AMBASSADEURen, hvilcket hand ingenlunde vilde tilstæde, hvorfore Ham endelig en anden BOJAR af lavere stand og betiening blev givet til PRISTAW, hvilcken sad for ved Ham udj vognen, da dend Engelske ved sin AUDIENCE maatte lade Pristaven sidde ved siden af sig. Langs vejen for an ved slottet stoed stillet i orden 4 BATAILLONer, toe af PREOBRASCHENSKY GUARDen og toe af GUARNISONen, med flyvende fahner. Needen for slottet tog en CAPTEIN af PREOBRASCHENSKY GUARDen imod Ham, oven for trappen en anden, som hafde titel af Kammerherre, og ved dørren af dend almindelige AUDIENTZ sall tog en GeheimeRaad, Grev MUSCHIN PUSCHIN, imod ham og førte Ham frem til thronen. LEGATIONS SECRETAIRen, som var AMBASSADEURens broder, og tilliige Krohn REFERENDARIUS af LITHAUen, fuldte Ham, og holdt hans CREDITIW højt op i veiret udj et hvidt stucket silcke-klæde. Effter at AMBASSADEURen trej gange hafde bucket sig for TSARen, blev hand staaende needen for trappetriinene, saasom stoelen stoed midt for bordet, og TSARen

saa yderlig ovenfor trappen, at der var ingen rum for Ambassadeuren at staae, da dog dend Engelske Ambassadeur oven for trappen holdt sin tale. Ambassadeuren tog da ud af sin barm et papiir, hvor af hand oplæste Tsarens heele titel, og holdt siden en vidtløfftig tale paa Pohlnsk, meest af det indhold, at, som Hans Tsariske Maj[t] hafde seet, hvor bestandig Republiquen af Pohlen hafde været udj sit forbund med Ham, *att* dend, ihvorvel heele landet og riiget ved saa mangfoldige Armeers igiennemtog og vinterleje var ødelagt og opbrændt, *saa att* land*et*, som tilforn hafde nock af korn og andre vare, til at forsiune dend største deel af Europa, nu neppe hafde at ernære sig self med, icke dessmindre hafde oprigteligen holdt alting efter forbundet, med Hans Tsariske Maj[t] oprættet, endogsaa da dend nu saa got som sad udj sin aske formeedelst saa mange fienders overvold og brand, alt saa formodedes, at Hans Maj[t] Tsaren liigeleedis paa sin siide med samme oprigtighed vilde efterleve bemelte med Republiquen sluttede forbund, og, som gandske Liif og Estland nu var falden udj han hænder, hand da og samme lande til Republiquen af Pohlen effter bemelte forbunds lydelsze vilde afstaae.

Efter endte tale kyste hand Tsarens haand, desligeste Secretairen og alle udj hans følge værende fornemme personer, hvilcket dend Engelske Ambassadeur, saasom en ting, der var hans *høye bestilling* for nær, ej giorde, ihvorvel sligt og af Hannem var forlanget. Værende heele talen stoed baade Tsaren og Ambassadeuren begge med blotte hoveder; Tsaren spurte, hvorleedis Kongen af Pohlen liidte, Ambassadeuren svarede: vel. Dermed var dend højtiid til ende, og Ambassadeuren gick tilbage igien udj samme orden, og blev atter tredie dag holdt frie taffel *for ham* paa Tsarens bekostning.

d: 19. Besøgte Jeg dend Pohlnske nyekomne Ambassadeur. Vagten hos Ham, bestaaende omtrent af et half hundrede mand, stoed strax for mig i gevær, og feldede deris flyvende faner. Hand self, Ambassadeuren, kom ud at tage imod mig, og, hvis Jeg lidet meere hafde tøvet, hafde hand mig imodtaget ved min vogn, men, som der var tvende stoere trapper forved dørren af hans iboende gaard, gick Jeg op af dend neederste trappe, og hand need

af den øverste, og mødtis vj da midt imellem begge trapperne, hvor hand strax loed mig gaae ved sin høire haand, og førte mig op i dend forreste stue, som var dend stue, hvor udj han almindelig tog imod folck, thi hvor hans himling eller DAIS var, og hand skulde have taget imod mig, der holdtis Messze, hvilcket Jeg fandt saa meget meere underligt. som det var dend samme tiime, Jeg kom der, hvilcken hand mig til denne besøgelsze hafde bestemmet.

Da hand nu vel merckte, at Jeg vilde tale noget særdeelis med Ham, førte hand mig igiennem Salen, hvor Messzen holdtis, ind udj et CABINET, saa at Jeg altiid beholdt dend høire haand og høieste stæd, men blev ej budden at sidde, maaskee af en hændelsze, eller effter dend Poh[l]nske maneer meere, end af forsæt. Værende tiiden, Jeg var hos Ham, fortalte hand mig, at de hafde begiert af Ham, nemlig MINISTERne, at hand ej ved sin offentlige AUDIENCE vilde tale noget om LIIFLANDS igiengivelsze |: hvorom Jeg forhen ved hans AUDIENCIS beskrivelse har meddelt :|, saasom TSAREN ej vilde, at derom udj saa mange fremmede MINISTRers nærværelsze skulde røris, hvilcket hand dog ej lovede dem, men, som før er meldt, blev ved sit første forsæt, det vidtløfftig at udføre. AMBASSADEURen fortalte mig og meget om dend Ryssziske Armees onde forhold i Pohlen, hvorleedis de i denne Krig hafde udpresszet af Stoere Pohlen 100 MILLIONer Pohlnske gylden |: en Pohlnsk gylden er omtrent saa meget som en marck Dansk :|, af lille Pohlen liige saa meget, og af LITHAUen toe hundrede MILLIONer Polnske gylden, som de med regninger og qvitteeringer kunde beviise, foruden hvad de ellers i penge, guld, sølf, Edelsteene, boeskab, heste og andet hafde med magt røvet og borttaget fra de arme indvaanere; de hafde boltet og fængslet dend Pohlnske Adel, uddrevet de Polnske Regimenter af vinterlejerne, og sig de samme bemestret, fordret liige saa meget skat og paalæg af de PALATINATer, hvilcke formedelst pæst, mord og brand vare øde, som af dem, hvor landet endnu var beboet, inddrev samme skatter hos dem, som endnu vare istand og hafde noget, at de skulde betale for dem, som vare øde og hafde intet at betale med, kortelig: gruelig allevegne hafde taget af stæd. Desligeste fortalte hand, hvorleedis hand af MINISTERne her hafde

begiert en hemmelig sammenkomst og samtale, hvilcken de Ham vilde bestemme udj GROSZ-CANCELER GALOFKINS huus, men hand nægtede, og det med rætte, at vilde komme der hen, paastaaende, at det burde skee paa slottet, hvilcket *og* Hannem omsider var bleven *bewilgett.*

Derpaa *toog* Jeg da afskeed fra Ham, som fuldte mig atter ud, loed mig stedsze gaae ved hans høire haand, og fuldte mig need af dend eene trappe, hvor Jeg da self begierte, at hand ej vilde følge mig længere, som hand ellers hafde giortt og fuldt mig need til min vogn. Hans Broder, som var hos Ham som LEGATIONS SECRETAIRE, og dend bekiendte Først OGINSKYS[1]) søn af Pohlen fuldte mig need til vognen; hand blev alt staaende, men, som mine folck ej saa snart kom til hest og varede mig ad, at AMBASSADEUREN endnu paa sin trappe blev staaende, for at hilsze mig, begierte Jeg, hand ej vilde umage sig længer, hvorpaa hand igien gick tilbage.

d: 22. Loed AMBASSADEUREN fra Pohlen sig anmelde, at vilde besøge mig, og kom ogsaa klocken 11. Foran komme 16 Pohlnske Herremænd til hest, og endeel Knegte. Hans Broder LEGATIONS SECRETAIREN sad udj dend første CAROSSE. Hand self sad i dend anden. Jeg tog da imod Ham needen for trappen, gav Ham, som tilbørligt var, øverste stæd, førte Ham op i stuen og holdt iidelig samtale med Ham, uden at tilbyde Ham stoel at sidde paa, efftersom mig ingen, som før er meldt, hos Ham var bleven tilbudden, paa det liigheden kunde være eens paa begge siider; han siuntis og, ej at giøre sig derom nogen betænckning. Da hand gick fra mig igien, fuldte Jeg ham needen for min trappe, og dermed foer hand bort.

Tsaren opholdte sig her paa sin gamle maneer udj sit lidet

---

[1]) Stridighederne i Lithauen mellem den mægtige Slægt Sapieha og den ringere af disse tilsidesatte Adel under Fyrst Oginski vare brudte ud i aaben Krig c. 1700 og havde givet Carl XII en velkommen Lejlighed til at blande sig i Polens Anliggender, idet Sapieherne søgte hans Beskyttelse. Oginski optog med megen Dygtighed Kampen mod Svenskerne. Skønt han en Tid, fornærmet over en Tilsidesættelse, nærmede sig til Carl XII, bevarede han dog sin Troskab mod Avgust II ogsaa efter Leczinskis Proklamation til Konge (Lundblad, Carl XII).

huus i Probraschensky forstaden, hvor om for hen er meldt. Der indladis ingen til Ham, hand lader sig ej heller finde af nogen, saa ingen fick Ham i tale, uden det kunde skee ved en hændelsze, naar hand enten til begravelszer, brylluper, barseler, eller andre deslige verdskaber sig indfandt. *Der* er ej heller nogen bestemt tiid eller stæd, hvor mand kand tale med Ham. Finder mand Ham ej ved bemelte leiligheder, er det forgievis at søge Ham.

d: 24. Besøgte Jeg tilliige med dend Keyserlige Envojé Wildseg dend Pohlnske Ambassadrisse; hun stoed, og vj stoede alle, drickendis omkring paa Pohlnsk. Hendis mand bar viinen self omkring, og fuldte os siden need til vore vogne, da vj kiørte bort.

d: 26. Kom Grosz-Canceler Galofkin need til mig udj mit huus og holdt overlegning om adskillige sager, hvor om Jeg længe hafde anholdet. Her ankom og en Keyserlig Resident nafnlig Blejer[1]) og loed mig strax sin ankomst anmelde.

d: 28. var Jeg paa slottet i Moschow Kremelin for at besee adskillige rare sager her ved stæden.

Først besaae Jeg der dend store Klocke, staaende udj et forfærdelig højt taarn, kaldet Iwan Welikoi eller stoere Hans effter Tsar Iwan Wasiliwitz, som *dett har bygt* for mange aar siden, *daa hand* regierede i Rysland. Samme Klocke er udj sin diameter 9 alen, og Knebelen er i sin omkreds 3 alen og en $^1/_2$, dend staar needsiuncket paa hvelvingen, efter som heeden af Ilden, som for nogle aar siden kom løs omkring taarnet, har giort de stoere jernbielcker, hvor udj Klocken hengde, saa varme, at omenskiønt de vare $1^1/_2$ qvarteer al: tycke i en fiirkant, de dog saaleedis bøjede og gav sig, at Klocken sanck need paa hvelvingen, og, ihvorvel den ickun hengde $1^1/_2$ alen fra hvelvingen og i saa maader hafde ickun kort at siunke, saa revnede dend dog, saa dend aldeelis er bleven ubruugelig. Der saaes endnu en Klocke, som vel var mindre, dog meget stoer, samme var $6^1/_2$ al: i Diameter, Knebelen $2^1/_2$ al: i sin omkreds. Herforuden hængde

[1]) Otto Pleyer, tidligere Sekretær ved det kejserlige Gesandtskab i Moskva, senere Resident sammesteds, blev udvist af Riget i Anledning af Tsarevitsch Aleksejs Sag 1718 (jfr. Sbornik i. r. i. o., L. og Sch.)

endnu i samme taarn hen ved 40 Klocker, stoere og smaae, som gav en forfærdelig tummel og larm i ørnene, naar de bleve brugte. I heele Rysland ringis aldrig med nogen Klocke, men alleene kiimis.

MARTIUS.

d: 6. var Jeg til en Kiøbmands begravelsze, hvor TSAREN og var indbudden. Samme mand, som hand var temmelig vel liid af TSAREN, en sterck dranckere og meget tyck, var hand altiid med, naar der skulde *slavis* eller drickis, som MARSCHALK.

d: 7. Grosz CANCELER GALOFKIN hafde paa TSARENS tilladelsze og min begiering |: thi uden TSARERNES tilladelsze og befalning kand mand ingen ting faae at see udj MOSCHOW :| giort anstalt, at mig skulde viisis de forrige TSARERS begravelszer og Slotskircken, hvorom dette er at melde.

Slotskircken i MOSCHOW kaldis Успеніе Мр͡а Б͡городицы, USPENIE MARIA BOGORODITSI, eller Guds Moders MARIÆ hensovelsze, dend har 5 stoere forgyldte taarne eller Runddeele, effter bygkunsten kaldet DOMES. Kircken er inden udj styttet med 4 runde malede piller. Midt i Kircken henger en stoer sølfliusekrone med trej-dobbelte liusearme, dend neederste Knap derpaa er meget større udj sin omkreds end en stoer packtønde. Samme Kroones tyngsel blev mig sagt at være saa meget udj Ryssisk vegt, at det beløb sig, da Jeg det efter Dansk mynt udregnede, til 130 Lispund. Forved denne krone henger en liden smuck guldkrone, Knappen derpaa var noget større end et hoved. Ellers er ganske spille-rummet imellem Choret og det yderste af Kircken, hvilcket gaar fra gulvet liige op med høiden af Kircken, med mangfoldige billeder bemalet og beprydet. Ved dissze billeder falder at mercke, at ligesom i vores Kircker i Dannemarck findis endnu mange gamle CATHOLske billeder, hvorpaa om CHRISTI, APOSTLERNIS og andre Helgens hoveder findis en guul CIRCEL malet, til at betegne dend klarhed og skin, som fra dissze hellige mænd er gaaet, saa er i heele Rysland, i stæden for denne guule CIRCEL gemeenlig alle Rysszíske billeder med liige saa stoer en CIRCEL og plade om

hovedet enten af messzing, sølf eller guld beslagne og fæstede i billedet til en Zirat i stæden for dend CATHOLske malning. Paa dissze billeder her i Slotskircken var over alt guldplader, hvorudj mangfoldige steene og perler vare indfattede. Her hos falder at mercke, at udj heele Rysland ingen billeder af billedsnidderarbeide findis, men alleene platte og malede.

Paa dend højre side af Choersdørren stoed et skab omtrent 3 alen højt, beslaget med drevet arbeid af sølf, hvorudj forvaredis et MARIENbillede, hvilcket effter Rysszernis beretning EVANGELISTEN LUCAS self skal have malet. det samme billede var besadt med nogle tusinde stoere og smaa ædelsteene og perler, hvilcket een ved nafn MOROSOW[1]), dend forrige TSAR ALEXEI MICHAILOWITZ Gemahlindes broder, har foræret til Kircken. Ved dend venstre Kirckedør staaer en TSAREN tilhørende aflugt stoel, som er ført fra CONSTANTINOPEL, da det endnu var under Christen regiering. Lidet bedre ind i Kircken staar en anden aflugt stoel for PATRIARCHEN. Ved dend højre siide af Choret, der hvor mand gaar ind af en liden sidedør til Capellet, ligger en helgen i en Kaaber-Kiste, som efter beretning har giort mange underlige ting, kaldet PETER[2]), METROPOLIT af MOSCHOW; ved samme Kiste blev foreviist en guld CRUCIFIX med mange Edelsteene besadt, liggende i et sølf FOUTERAL, hvilcket Keyser CONSTANTINUS MAGNUS skal have ladet giøre til en effterlignelsze af det kaars, der loed sig tilsiune for Ham paa himmelen. Der berættedis, at samme CRUCIFIX udj denne Krig imod Sverrig *udj* et slag *med andett tøyg* var bort*tagett*, men siden *igien* kiøbt *fra* en Svensk Soldat for 50 Rixdaler.

Der blev og frembaaren JOHANNES CHRYSOSTOMI[3]) hoved udj et Sølf-skriin, et stycke af CHRISTI kiortel, som var en liden, til siun, linnet bruun klud, omsadt med guld og steene udj et stoert guld FOUTERAL, liigeleedis dend høire arm af SANCT ANDREÆ APOSTEL,

---

[1]) Ivan Vasiljevitsch Morosof, † 1655, en meget indflydelsesrig Bojar.

[2]) Den hellige Peter, der 1308 var bleven Metropolit for Kiev og Storrusland, var den første, der flyttede Metropolitsædet til Moskva og derved bidrog til denne Hovedstads Opvækst. Han døde 1326. (Slovar istoritscheskij o svjatych. St. Petersborg, 1862.)

[3]) Johannes Chrysostomos, f. 347, † 407, var Patriark i Konstantinopel og en af de berømteste Kirke fædre.

havende en sølfskinne om armen paa det stæd, hvor dend skal have været bundet til Kaarset, og, fordj at fingrene var indtørrede og krympet tilsammen, meentis, at hans fingre endnu laae udj dend skickelse, som hand sig med dem hafde kaarset, da hand gick til sin død.

Der fremvistis og GREGORIJ BENEDICTI[1]), fordum PATRIARCH udj CONSTANTINOPEL, hoved, udj et sølf FOUTERAL, liigeleedis WASILIJ MAGNI finger, hvilcken af Rysszerne sagdis, at have været dend første, der hafde giort MIRACLER. Endnu viistis et stycke been af JOHANNE dend Døbere, underdeelen af WOLODIMAR[2]), dend første Christne TSAR udj Rysland, *hansz Kiebebeen*, som og hafde indført dend Christelige troe i landet, nogle af ALEXEI METROPOLITS[3]) been, et been af dend SERGIO[4]), som findes begraven i TROITZA Kloster 30 WERST fra MOSCHOW, et been af JEPTINIO[5]), dend Græciske Martyr, og endelig et MARIENbillede med sølf, guld og ædelsteene beprydet.

Derfra blev Jeg viist hen i det andet hiørne paa samme høire siide af Kircken, hvor laae en heel og uforraadnet MOSCHOWISK METROPOLIT, kaldet PETER JONAS[6]), hvilcken de holdte for en Helgen. Imellem dette og det andet hiørne tver over for paa dend venstre side, stoede nogle PATRIARCHers liig midt paa gulvet med jernverck om, deris Kister vare med sort klæde over truckne. I hiørnet paa dend venstre siide af kircken er et lidet afdeelt CAPELL, hvor Rysszerne tilbeder CHRISTI Kiortel, og et stycke deraf forvaris. Paa dend første pille paa dend venstre siide stoed et MARIEN-billede, som sagdis at være ført fra GRÆCENland, og have giort mange MIRACLER, samme var og med mange steene og perler

---

[1]) Antagelig Gregor af Nazianz, f. 330, † 390, græsk Kirkefader, Patriark Aar 380.

[2]) Jfr. S. 182, Note 1.

[3]) Den hellige Aleksej, f. 1292, † 1378, Metropolit i Kiev og Storrusland. (Slovar istoritscheskij o svjatych.)

[4]) Den hellige Sergij, f. 1315, † 1392, Grundlægger af Ruslands berømteste Kloster, Trojitsa eller Treenighedsklosteret. (Samme Kilde.)

[5]) ɔ: Euthymios.

[6]) Herved sigtes vistnok til den Iona, † 1461, der 1437 kaldtes til Moskva som Metropolit. (Samme Kilde.)

beprydet. Udj hiørnet paa dend venstre haand, som mand kommer ud af Choret, laa en Rysszisk METROPOLITS liig, kaldet PHILIPPUS[1]), og holdt for en Helgen.

Endelig førte hand, som viiste mig alt dette, mig op udj [et] kammer ved siden af Choret, hvor Jeg saae adskillige prægtige, med guld gandske om beslagne og med mangfoldige ædelsteene besatte, bøger, iblant hvilcke een var besynderlig prægtig, som sagdis, og troeligt *noch,* at have kostet 60000 RUBLER, gandske ombeslagen med guld, 5 QVARTEER alen lang og 3 breed, med mange stoere steene besadt, bladdene vare af Pergament, paa bredderne oven og needen med billeder og løvverck prægtig malet, bogstaverne vare alle meget stoere og vel trygte. Ved alle Rysszisk Kierkebøger er at mercke, at dend eene side af bindet altiid er meget smuckere og prægtigere end dend anden, hvilcken oc derfore altiid vendis ud, naar bøgerne leggis tilsammen; dend siide, som vender need ad, er ickun effter almindelig indbinding slæt.

Derfra blev Jeg ført hen til en stoer kiste, fuld med guldkar, blant hvilcke de mærkværdigste vare, en stoer guldkalck vel $1^1/_2$ QVARTEER udj DIAMETER med mange stoere og dyrebare steene besadt, hvilcken var saa tung, at mand neppe med een haand kunde løfte dend, dertil vare behørige tallerckener, fadde og skeeder, alt af guld, foræret til Kircken af nu *Regierende* TSARS broder FÆDOR ALEXIEWITZ. Dernæst fremviistis tvende kalcke af steen, gandske beslagne med guld, og fødderne af guld, næt arbeid, hvilcke SANCT ANTONIUS[2]) |: om *huilchen* er meldet ved min reise igiennem NOWOGOROD d: 23 DECEMBR 1709 :| skal have bragt med sig fra ROM iblandt andre kircke-prydelszer og reedskab. Dernæst blev mig viist en stoer guldhue, kantet med hermelin, som PATRIARCHEN eller METROPOLITEN bærer, naar hand udj Juule Helligedage holder Messze. Dernæst viistes mig mangfoldige prægtige Chor-

---

[1]) Den hellige Filip, f. 1507, af den fyrstelige Familie Kolytschef, oprindelig døbt Feodor, blev 1566 kaldet til Metropolit i Moskva af Ivan den Grusomme, der tre Aar efter lod ham myrde. (Slovar istor. o svjatych).

[2]) Den hellige Antonij, f. 1067, † 1147, født i Rom, død i Novgorod, jfr. ovenfor S. 126 f. (Samme Kilde, S. 26.)

FÆDOROWITZ[1]), TSARENS farfader, og allersidst tvende Alexei MICHAILOWITZis brødre, denne Tsars Farbrødre, disse stoede alle paa rad jævnsiides med hin anden. Derhos stoede tvende børn af ALEXEI MICHAILOWITZ. Langs op med muuren, tvert over for paa dend anden side, stoede mange af de gamle Gros-førster med rødt klæde over kisterne. Ved en pille stoed dend nu regierende TSARS ældste Søn, som var død i sin barndom. samme var og med et prægtig decken beklædt.

Udj et CAPELL ved siden af det allerhelligste stoed IWAN WASILOWITZ[2]), dend saa kaldede stoere Tyran, hvor[om] historierne meeget veed at sige. Hans sønner stoede ved siden af Ham, alle med sort klæde bedegte. Liige for dørren, naar mand gaar fra Slotzplatzen ind i Kircken, stoed dend DEMETRIJ[3]) liig, som holdis for en helgen, fordj hand saa uskyldig af BORIS GUDENOW[4]) blev myrdt, hvilcket har foraarsaget megen bloeds udgydelsze, da siden saa mange skielmere[5]) gave sig ud for dend formente ihielslagne DEMETRIO, og vilde stiige paa thronen og regieringen af Rysland, hvorom i historierne meget talis. *De førstommelte* TSARERS og Stoerførsters liig staar under jorden, og fremviisis alleene i Kircken for statz skyld med saadanne Kister og deckener som forhen meldt er.

Præsten til denne Kircke viiste mig en stoer prægtig med guld og steene beslagen bog meget kostbar, som de, Jeg tilforn i Slotskircken hafde seet, og derhos et stoert guldkaars. Allersidst

---

[1]) Michail Feodorovitsch, f. 1596, Søn af Patriarken Feodor Filaret og Stifter af det Romanovske Hus, regerende Tsar fra 1613 til sin Død 1645.

[2]) Ivan den Grusomme, regerende Tsar fra 1533–1584.

[3]) Demetrius eller Dmitrij, yngste Søn af Ivan den Grusomme, f. 1583, † 1501.

[4]) Boris Godunov, f. 1552 af en anset tatarisk Slægt, Svoger til den sidste Tsar af det gamle varægiske Herskerhus, Feodor Ivanovitsch, besteg Tronen kort efter dennes Død 1598, efter først 1591 at have skaffet dennes 9aarige Halvbroder Demetrius af Vejen. Boris døde 1605.

[5]) Efter ovennævnte Demetrius's Drab lykkedes det en Munk ved Navn Otrepjef ved at udgive sig for ham, støttet af Polakkerne, at opkaste sig til Tsar 1605. Siden optraadte ogsaa en ny falsk Demetrius, og Rusland var i stor Forvirring, indtil Huset Romanov kom paa Tronen 1613.

viiste mand mig en Tsars *liig* af Cazan, hvilcken hafde begiert een af Stoerførsternis døttre *i Moschow* til ægte og faaet Hende paa de vilkor, at hand skulde lade sig døbe, hvilcket hand og giorde. Da hand døde, blev hand indsadt [i] Tsarernis begravelsze, og hans Fader hendtet fra Cazan og sadt hos Ham, hver ved siden af sin pille.

Derfra gick Jeg hen i dend tredie Marien Kircke ved slottet, hvor mand viiste mig trende fiirkantede tavler, og paa hver fæstet 48 stycker Helgens been.

d: 8. Som Jeg hafde fornummet, at Tsaren denne dag vilde offentlig forkynde Kriigen imod Tyrcken, gick Jeg op i Slots Kircken, for at see det an. Saasnart Tsaren kom udj Kircken, loed hand ved en Secretaire offentlig paa Sclavonisk oplæse *eett* trygt feide-brev *imod Türken.* Bemelte Secretaire stoed paa saa høit et stæd, at hand af alle omstaaende kunde høris og seeis. Derpaa kom Metropoliten af Rezan, som giør Vice-Patriarchs tieniste, udj prægtige Chor- og Messzeklæder, stillede sig midt paa gulvet og vendte ansigtet op imod Choret. Omkring ham stoede 13 Metropoliter, Bisper og Archimandriter, alle udj kostelige Messzeklæder, saa og mang*foldige* Præster eller Poper udj tvende radder, af hvilcke een, som var vel høirøstet, begyndte at siunge et, til denne gierning forordnet, og nyelig trygt Litanie, med mange bønner om lycke udj denne forestaaende krig. Derpaa bleve indførte udj Kircken tvende røde fahner, hvorpaa stoed med forgyldte bogstaver За има І҃сса Хр҃та и Хр҃тіянство, Za imia Jesusa Christa i Christianstvo, det er for Jesu Christi nafn og Christenheden, hvilcke faner ved denne Messze skulde indvies.

Imod enden af tienisten, befoel Tsaren, at de alle skulde falde paa knæe, for at beede Gud om lycke og seiervinding imod Tyrcken, hvilcket de og giorde, imedens Vice-Patriarchen læste bønnen med høj røst. Effter at bønnen var endt, gick bemelte Vice-Patriarchen op paa en høj stoel med rødt klæde overtrucken, hvor hand prædickede, og skal effter de fleestis siigende været en skiøn prædicken paa dend text af Exod: 3[1]): Herren sagde til

---

[1]) ɔ: 2den Mosebog, 3die Kapitel.

MOSE, stiig hid op paa bierget, tag dine skoe af og din stav i din haand, og MOSES saae busken brænde og dog icke opbrænde, og Gud sagde: Jeg har hørt mit folcks suck, skriig og raab over alt det onde, som Ægypterne giør dem, og Jeg er kommen at udfrie dem, og Jeg sender Dig, MOSE, hen at udføre dem, frygt icke, Jeg Gud er med Dig. Denne text var visszelig et forvarsel til dend stoere lycksalighed og befrielsze, Gud beviiste TSAREN dend paafølgende sommer imod Tyrcken, hvor om paa sit stæd skal meldis.

Effter endte prædicken kaarsede VICEPATRIARCHEN med et stoert Guldkaars 3 gange til alle siider; TSAREN traade da først hen til Ham, og kyste kaarset, dernæst VICE-PATRIARCHENS haand, som da med en kost strøg TSAREN med vied vand i sin pande. Derefter fremtraade adskillige OFFICEERER og GENERALER, kyste iliigemaade kaarset, og bleve bestenckte med vied vand, hvormed denne gierning endtis, og Regimenterne, som stoede i gevær uden for Kircken, toge hver imod de røde, udj Kircken indviede og forommelte, bloedfahner. TSAREN som Ofverst førte self PREOBRASCHENSKY GUARDEN fra Kircken igien med blotte kaarde i haanden, hvormed hand giorde COMPLIMENT for alle fornemme forbigaaende. Jeg gick *samme tiid* til Ham, og bad Ham *være engang min* giest, før*end* hand reiste, hvilcket hand og til næstfølgende Torsdag lovede, siigendis, at hans Kock Johan von Felten skulde lade mig viide, hvo der skulde komme med Ham.

For at giøre ligning imellem Dansk og Rysszisk tønde-maal, maalte Jeg samme dag en Rysszisk skieppe eller SCHETWERIK, $^1/_8$ af en Rysszisk tønde eller SCHETWERT; samme SCHETWERIK holdte 26 Danske potter og 2 pæle, var stemplet med TSARENS stempel rundt om paa kanterne og siiderne inden i og paa bonden, at ingen deraf noget skulde skiære, eller dend forandre. Naar mand nu regner 8 SCHETWERIKER paa en Rysszisk tønde eller SCHETWERT, som holder 212 *dansche* potter *vand, imod* en Dansk korntønde, som skal holde 144 potter, saa er en Rysszisk tønde eller SCHETWERT 68 potter større end dend Danske korntønde, og effter dend regning er en Rysszisk tønde paa 4 potter nær saa stoer som halfandenden Danske tønder.

d: 12. Hafde Jeg TSAREN til bords hos mig, alle hans daglig opvartende betientere sadde til bords med Ham, saasom en MAJOR og Kammer Juncker POVEL IWANOWITZ JAGOSCHINSKY, en ADMIRALITETS Raad ALEXANDER KIKIN og nogle andre tienere, som daglig *tienner* Ham, hvilcke hand alle har giort til OFFICEERER og ingen anden besolding giver end for dend tieniste, som de ved Regimenterne haver. Og, som det er maneer over alt, hvor TSAREN er til giest, at hans egen Kock skal lave mad til for Ham, saasom hand har nogle visze rætter, der smager Ham meget, hvilcke af samme hans Kock tillavis, *for denne* aarsag og for at behage TSAREN, Jeg, skiønt Jeg self hafde tvende Kocke, loed beede TSARENS Kock at kaage til dette maaltiid, for med samme at have leilighed at give Ham en foræring, som Jeg og samme gang gav adskillige smaa foræringer til ham og endeel af de andre TSARENS folck, for at vinde dis bedre adgang til TSAREN ved dem, naar Jeg hos Ham hafde noget at bestille. Jeg var glad, at hvercken Først MENSCHICOFF, som var bleven tilbage i PETERSBURG for der at regiere alting, eller nogen af de andre MINISTRER her var tilstæde, saasom Jeg ved samme leilighed fick tilsagn af TSAREN paa en vis sag, hvorom Jeg fra min Allernaadigste Herre og Konge hafde befalning at tale, *huilchen* Jeg *ellers weed ordentlig* CONFERENCE med MINISTERNE *aldrig* hafde faaet afgiort. Om denne sag findis meere udj min PROTOCOL i CANCELLIET[1]).

d: 13. Som Jeg foer op i byen, blev Jeg var en Rysszisk Præst eller Pop udj fuld Messze-dragt midt paa gaden. Jeg loed strax

---

[1]) Den Sag, Juel her sigter til, var en Tilladelse, han opnaaede for Bergens Borgere (Jacob von Sida m. fl.) til aarlig at opkøbe i Rusland og frit udføre gennem Archangel 10,000 Schetwert Rug, ovenikøbet paa bedre Vilkaar end de havde søgt at opnaa, idet de nemlig fik Lov til at købe Kornet paa Landet, hvor de ønskede, i Stedet for, som de søgte, i Menschikofs Magasiner, en Indrømmelse, han i Menschikofs Nærværelse aldrig havde opnaaet. Iøvrigt kunde Juel i de samme Dage meddele følgende Hovedresultater af sine hidtidige andre Negotiationer, at Tsaren havde indrømmet Kongen 1) 6000 Soldater, hvoraf 2000 Dragoner, 2) De svenske ved Elbingen fangne Officerer og Soldater foruden 30 andre Officerer (brugelige til Udvexling) og 3) 200,000 Rdr. i Subsidier, til hvis Opnaaelse Juel havde fundet en værdifuld Støtte i Schafirof. (Juels Kopibøger og Relationer fra Marts 1710.)

spørge, hvad det betydte; der blev svared, at *han schulde* indvie ett stæd, til at bygge et huus paa, som og ald tillavelsze der paa stæden var giort til at legge grundvolden til et huus at bygge.

d: 16. Som Jeg af en hændelsze kiørte op i byen, fandt Jeg TSAREN sielf at udmynstre en deel gamle udygtige Soldater og OFFICEERER. Hand skrev og spurte self om alting, hvilcket var det forunderligste, med saadan sindets roelighed, at dend, som ej *widste bedre*, skulde have tænckt, at hand ingen anden ting hafde at forrætte, da dog alle Stats, Krigs og Geistlige sager over det heele Riige af Ham alleene bestilles uden nogen synderlig hielp af andre. Da hand gick derfra, loed hand indføre en GLOBUM TERRESTREM af Kaaber, 6 foed i DIAMETER hen i et huus i forvaring under en tafftis himling. Samme GLOBUM hafde Sl: Kongen af Sverrig i Holland ladet giøre, og skulde kostet 16000 Rixdaler, men, som hand imidlertiid døde, og dend nu regiendis Konge ej skiøttede om dend, hafde TSAREN til forhandlet sig dend for 1800 Rixdaler.

Dend forommelte Pohlnske AMBASSADEUR reiste samme dag, og hafde ingen anden Afskeeds AUDIENCE hos TSAREN end stille ved et giestebud, hvor TSAREN var indbuddet hos en af SENATET her i byen nafnlig TITI NIKIWITZ[1]).

d: 17. Som TSAREN om afftenen vilde gaae herfra til Armeen, sendte hand efter mig, at møde Ham til en Engelsk Kiøbmands nafnlig STEYLS[2]), hvor hand hafde spiiset til middag. Jeg kom da derhen, og blev vel imodtaget af TSAREN og fuldte med Ham derfra hen til ENVOJÉ KEJSERLING, hvor hand fortalte mig, at 40000 af de COBANSKE TARTARER hafde haft et anslag paa hans flaade udj AZOFF, *mensz att* CHANEN af CALMUKERNE hafde jaget dem tilbage med 10000 CALMUKER, saasom de CALMUKISKE TARTARER er et meget stridbarere og bedre folck end de andre TARTARER, hvor-

---

[1]) Tichon Nikititsch Streschnef. jfr. S. 205, Note 1.

[2]) Den engelske Købmand i Moskva Andrew Stiles var en god Støtte for den engelske Handel i Rusland, da han var meget yndet af Peter, hvem han ofte beredvilligt skaffede de Personer eller Genstande, han havde Brug for. Han døde 1712 (jfr. Sbornik i. r. i. o., L og LI).

over en stoer frygt for dend fare, som Tsarens flaade formedelst bemelte Tartarer var udj, forsvandtis. Tsaren med sine Ministrer og nogle faae personer reiste bort samme afften. Jeg hafde offte giort ansøgning om, at viide, hvad dag Tsaren vilde reise, for at kunde følge med, men mig blev svaret af Ministerne, at de ej egentlig vidste dagen og tiiden, og at det ej giordis nødig, at Jeg nu fuldte med, efterdj Tsaren nu ickun giorde en liden reise ind i Pohlen, hvilcken Jeg ej behøvede, at giøre med, men de vilde ved ankomsten til Pohlen lade mig viide, hvor Jeg skulde finde Tsaren, hvormed Jeg da maatte lade mig nøje.

Dend Keyserlige Envojé Wildseg saa og Envojé Vitsdom fra Kong Augusto ginge da ogsaa bort, for effter befalning at forføje sig, hver hiem til sin Herre. Envojé Keyserling fra Preutzen vilde Tsaren ej have med, hvorfore hand og maatte blive tilbage. Jeg blev *tilbage* af aarsag, som før er meldt, *indtill jeg fik efter-Retning fra gros-Canzeleren, huor jeg Czaren schulde møde.*

Udi lauget, hvor Jeg sidst samme afften talede med Tsaren, befandt sig blandt andre en gammel Knez Fædor Jürgewitz Ramodanow[1]). Denne var anbetroet blant andre ting ogsaa Op-sigt over de, som for mord og tyverie vare fangne og derfor skulde straffis; hand var og een af de, som udj Tsarens fra-værelsze skulde sidde i Senatet og dend samme, som før er meldt, af hvilcken Tsaren hafde efter slaget ved Pultawa faaet bestalling som General Lieutenant og Schoutbynacht. Tsaren talede viidt-løfftig med Ham; hand gav Tsaren sin betænkning om, hvorleedis alting kunde best bestillis. Tsaren hørte til med stoer taalmodighed

[1]) Fyrst Feodor Jurjevitsch Romodanofskij beklædte, som af ovenstaaende ses, en overmaade betroet Stilling, og naar Peter indsatte ham til at føre Regeringen enten under hans Udenlandsrejser eller Fraværelse i Krigen, behandlede han ham ganske som sin egen Suveræn, titulerede ham „Min her kenig“ og underskrev sig f. Ex. „De Votre Majeste le trés humble sujet, Piter“, maaske neppe saa meget i Spøg, hvad Juel mener, som for at indprente sine Undersaatter Lydighed. Af ham modtog han ogsaa sine Forfremmelser i Hæren og Flaaden, til hvilke han som bekendt først efterhaanden avancerede frem. Som Præsident for Inkvisitionsretten og „Generalgevaldiger“ var Romodanofskij bekendt for sin Strenghed. Han døde 1717 i en høj Alder (jfr. Bantish-Kamenskij: Siècle de Pierre le Grand, Paris 1826).

og ærbødighed, kyste undertiiden hans haand, ligesom en Søn sin Fadersz, og hvo der icke var bekiendt, hvorleedis TSAREN kand forstille sit ansigt, skulde tæncke, at det var hans rætte alvor, thi hand i sit hierte giorte alt sligt paa skrømt for at indbilde de gamle Rysszer, at hand tog stoert effter deris dumme Raad, paa det de i hans fraværelsze ej skulde begynde deris gamle putzer. Samme KNEZ ROMODANOW hafde en liden flaske brændviin i sin lomme, hvilcken hand gav TSAREN som en stoer foræring. TSAREN tog og derimod med største ærbødighed og kyste hans haand, gav os alle noget at smage deraf; hver, som smagde det, maatte kysze denne KNEZIS haand. Jeg fick og noget lidet deraf at smage, hvoraf mit bloed saaleedis blev oprørt, at Jeg i nogle dage ej kunde komme mig igien, thi det var effter TSARENS siigende DESTILLEERET af SPIRITU VINI og rød Spansk peber og saa stærckt, at mig siuntis, mand ej torde bruge andet for at komme tyve og røvere til at bekiende deres skielmstycker end true dem med at dricke deraf.

Effter TSARENS bortreise blev mig fortalt, at TSAREN nogle dage tilforn hafde kronet bemelte KNEZ ROMODANOW til TSAR over Rysland i hans fraværelse og dend gamle ZOTOFF, hvor om offte tilforn er meldet, til PATRIARCH for at narre dennem begge.

d: 19. Afftenen klocken 11 reiste Jeg fra MOSCHOW til et Kloster, kaldet JERUSALEM eller Возкряженскии монастиръ VOZCHRESCHENSKOI MONASTIR, det er Opstandelsens Kloster, *som er* opbygt till MODELL af JERUSALEM Kiercke og dend Hellige grav.

d: 20. Kom til bemelte Kloster, hvorudj ere 100 Muncke. Samme Kloster har til sin ophold og vedliigeholdelsze 400 bønder, hvilcke TSAREN alleene hafde ladt det af 3000, som det tilforn hafde hafft; de øvrige hafde TSAREN taget til sig med formeening, at de stoere indkomster passzede sig bedre for Ham, til at udføre Krigen, end for dissze lediggiengere. Saadan deeling har TSAREN siden Krigen giort med alle de beste Klostere i heele *RusLandt*, hvorved nogle hundred tusinde bønder Ham ere hiemfaldne, og hans indkomster meget forøgede.

Dette Kloster ligger paa et bierg med skov og vand omkring, er omringet med en skiøn gammeldags muur, hvorpaa ere 9 taarne.

Alle værelszerne for Munckene ere inden dissze muure, saavelsom og 4 Kircker, alt bygt af steen. Midt i Klosteret staar dend største Kircke, kaldet Opstandelszens Kircke, hvilcken inden i er afdeelt i trende deele, høj 20 favne, 3 Ryssziske ARCHIN eller alen regnet i hver favn, er en meget smuck og konstig bygning, gulvet, saavelsom heele hvelningen er over alt belagt med fiirkantede Jernplader eller fliiser. Dend eene deel *kaldisz hofuit* Kircken i

Fyrst Feodor Jurjevitsch Romodanofskij.
(Efter Portræt i Eremitagen i St. Petersborg.)

sig self, dend anden deel er en Kircke, hvorudj midt paa gulvet staar en efterlignelsze af dend Hellige grav, gandske liige efter dend efterlignelsze, som Jeg engang fick af de CATHOLske, da Jeg seilede paa Strædet, *till* ALEXANDRETTA, *heller Chandroonen*[1]). Paa denne efterlignelsze er først et fiirkantet hull med jerndør for, hvor inden i er rundt om oven og neden malet, som i alle Ryssziske kircker. Midt paa gulvet i samme hull laae for dørren paa

[1]) ɔ: Iskanderûn, det arabiske Navn for Alexandrette.

graven en aflang fiirkantet steen til efterlignelsze af steenen paa CHRISTI grav, hvorpaa stoed en spare-byssze, at legge almissze udj. Jeg krøb da ind af det hull til graven, som var omtrent 5 QUARTEER alen højt, og 3 QUARTEER breedt. I graven stoed ved dend høire siide en Kiste til en efterlignelsze af CHRISTI hviilestæd. Dend deel af graven, som var dend bagerste, var rund, bygt med en runddeel over, det samme, som paa Fransk i bygningsKonsten kaldis UNE DOME. Dend tredie deel af Kircken var Choret eller det allerhelligste, imellem hvilcket og kircken var en stoer og prægtig Altertavle, som gick fra gulvet op til det øverste i Kircken. Det var over alt meget liust i denne Kircke imod dend sædvaanlige maade af alle GRÆCISKE Kircker, hvilcke meest er mørcke. Bag ved Choret var under jorden mange smaa Kircker, mand gick af dend eene Kircke i dend anden til effterlignelse af den ARMENIANSKE Kircke og CONSTANTINI MAGNI Kircke ved dend hellige grav, de vare *dog* alle *temmelig* liuse.

Mig blev viist en plads, som var efterlignelsze af dend stæd, hvor CHRISTI Kaars blev fundet, og hvor HELENA [1]), som effter siigelsze fandt det, sad og saa til, imedens hun loed *grafue* effter kaarset. Mig viistes og efterlignelsze af GOLGATHA bierg, hvor CHRISTUS blev kaarsfæst, MARIA stoed og saae Kaarsfæstelsen an, hvor CHRISTUS hafde siddet i fængsel, hvor hand blev hudstrøget, dømt og deslige meere, hvor CHRISTUS effter sin opstandelsze blev seet af MARIA, og hvor MARIA MAGDALENA saae Ham. Desforuden saaes udj samme Kircke NICOLAI, MICHAEL ARCHANGELS, Apostlernis og andre Helgens Kircker og CAPELLER, hvilcke rundt om i Kircken ved siiderne vare anlagte, thi der var 70 Altere udj samme Kircke, dog ej alle endnu indviede. Inden i Kircken vare mange skiønne piller og omgange en over en anden CIRCELrunde, og konstig saaleedis bygte, at mand af dend eene kunde gaae op i dend anden. Kircken hafde et stoert forgyldt taarn meget konstig bygt.

Anleggeren af samme Kircke hafde været en PATRIARCH ved

---

[1]) En Helgeninde, efter Sagnet født i Trier, som blev gift med Constantius Chlorus og Moder til Constantin den Store, og som i sin høje Alderdom valfartede til Palæstina, hvor hun fandt Kristi Kors og byggede den hellige Gravs Kirke i Jerusalem.

nafn NICON[1]), hvis billede og stoed i Kircken tilliige med hans begravelsze-stæd; paa hans grav stoed lidet hveede udj honning paa en tallercken, som var et offer for hans siel, hvilcket altiid efter Rysszisk maneer blev forfrisket til at betegne dend glæde og vellyst, hand udj det ævige liv hafde, som ved honningens sødhed forlignis. Denne PATRIARCH døde der samme aar, som

Voskresenskij eller Ny Jerusalems Kloster i Begynd. af det 18de Aarhundrede.
(Efter samtidigt Stik.)

dend nu regierendis TSAR kom til regieringen. Hand var tilforn afsadt fra sit PATRIARCHAL-embede og blev siden tilbuden af en anden TSAR, at blive PATRIARCH igien, hvorom og blev skreven til de andre GRECISKE PATRIARCHER, men hand undslog sig for at

---

[1]) Nikon, der før han blev Munk hed Nikita Nikitsch Minin, f. 1605, † 1681, var den sjette Patriark i Rusland (fra 1652—1667).

imodtage samme embede, forblev stedsze udj dette kloster, og der anlagde denne bygning. Dog seeis vel, at dend ej endnu er fuldfærdiget, saasom her og der i Kircken endnu fattis meget, som ej er fuldbyrdet.

Heele platzen, med muur indringet, er omtrænt saa stoer som Grønland[1]) i Kiøbenhafn. Muuren er temmelig høj og saa stærck, at, naar jernportene for Klosteret iluckis, ingen magt, i hvor stoer dend og er, kand trenge der ind, *med mindre Canoner bruugis for først att schiude huul.* Thi da STRELITZerne for 13 aar siden i MOSCHOW giorde oprør, og 4000 af dem søgte deris tilflugt til samme Kloster, lugte Munckene porten, da de maatte, ald møje uagtet, blive uden for, indtil TSAREN siden sendte endeel folck der ud, som ihielslog dend største deel af dissze oprørere og tog resten til fange.

ARCHIMANDRITEN eller Abbeden af dette kloster, nafnlig ANTONJ, var ej tilstæde self, da Jeg var der. Munckene frembar et stoert brød til en foræring til mig og en kaaberkande fuld med KVAS eller Rysszisk tyndt øll i forventelse, at faae en foræring af mig igien derfore, som Jeg og gav dennem. Jeg skienckte dem med brændviin, da de, som alle Rysszerne, kaarsede sig førend de drack. Een af dem giorde sig samvittighed af at dricke, fordi det var i fasten, pegende til et billede paa veggen og siigende: Gud seer, men omsider tog hand dog dend synd paa sig heller end hand vilde miste det, drack saa med de andre, til de neppe kunde gaae ud af dørren.

Middagen reiste Jeg fra samme Kloster, og kom afftenen betiids til MOSCHOW, som er omtrent 50 WERST fra Klosteret. Mand regner sædvaanlig her i landet, at kunde reise hver 4 MINUTER en WERST paa slædebane, men Jeg saae paa mit sejerverck, at Jeg offte udj 3 MINUTER kom en WERST fort, hvor vejen var jefn og goed.

d: 21. Jeg var ude paa ISMAILOV, som er en gaard, beliggende 3 WERST fra MOSCHOW, hvor TSARINDEN, TSAR IWAN ALEXEIWITZis

---

[1]) En stor, fri Plads mellem Rigensgade, Nyboder, Østervold og Kastellet, hvortil muligvis ogsaa Grønningen henregnedes.

Landsbyen Ismailof i det 18de Aarhundrede.
(Efter et sjældent samtidigt Stik.)

Encke boer med sine trende døtre, Printzeszerne, for at giøre dennem min opvartning. Ved samme leilighed fortalte Printzesszerne mig, at TSAREN afftenen, liidet førend hand reiste, hafde ladet tilkalde dem [og] sin Søster NATHALIA ALEXEWIEMNA udj et huus i PREOBRASCHENSKY SLOBODEN eller forstad[en], hvor hand tog sin MAITRESSE CHATHARINA ALEXIEWIEMNA ved haanden, stillede Hende for dem, siigendis, at De her efter skulde ansee og holde Hende for hans Gemahl og TSARINDE af Rysland. Men, som hand nu uden nogen ophold maatte reise til sin armee og derfor ej kunde holde bilager med Hende, saa tog hand Hende med sig i det forsæt at holde bilager med Hende, naar der gavis bedre tiid og leilighed. Hand gav der hos at forstaae. at, om ham dødsfald skulde overkomme, førend bilageret var skeet, de icke dis mindre effter hans død skulde holde Hende som hans ægte-Gemahlinde, hvorpaa de alle strax ynskte Hende lycke og kyste Hendis haand. Der findis vel ingen exempler i verden, at nogen person af saa ringe herkomst som Hun er bleven saa ophøjet, at blive en stoer Herris Gemahl. Og meener de fleeste, at TSAREN forlængst hafde ladet sig vie til Hende, hvis ej Geistligheden hafde været der imod, saa længe som hans forrige Gemahlinde endnu levede, saasom de meente, at Hun ej goedvillig var gaaet i Kloster, men dertil tvunget af TSAREN. Men, siden hun nu for nogen Tiid siden var død[1]), fandtis ingen meere hinder derudj, at dette TSARENS forsæt jo kunde fuldbyrdis.

Ved Rættergang her i Rysland er at agte, at, naar nogen udj geldssager stevner en anden, skal der givis til told 10 PRO CENTO af saa stoer en SUMMA, som der fordris, omendskiønt dend stevnede siden beviiser ved sagens uddrag, at hand ej nær saa meget er skyldig, og dersom dend stevnede ej self formaaer at betale det, maa dend stævnende betale *disse 10 pro cento*, hvilcket saaleedis holdis udj allehaande geldssager, som spillepenge og deslige, hvorpaa nyelig her i MOSCHOW hafdis et exempel med toe, der hafde spillet med hin anden, hvor dend, der tabte, blev tildømt

---

[1]) Dette maa være en Fejltagelse, thi Peters første Hustru Jevdokia døde først 1731 (jfr. Sbornik i. r. i. o., LX).

at betale og *10 pro cento desforuden till Czaren.* Desliigeste maa ogsaa betalis til told dend tiende penge af alt det, her selgis, hvad nafn det og have kand, som høe, korn, brænde, heste, havre ETC, hvilcket dend selgende liigeleedis skal betale, hvorimod alle stoere kiøb paa over en RUBELS værdi, bliver indskrevne udj en, dertil forordnet, PRECASSE eller CANCELLIE. Saa dend haardhed er forskræckelig, som udj dette land seeis baade udj penge sager og andet, og vj maa tacke dend naadige Gud her i dissze lande, at vj ere fødte og bliver regieret af saa mildt og naadigt et herskab, som vj haver i Dannemarck, hvor enhver med fred, ræt og maadelig skat kand beholde sit.

Endnu vil Jeg anføre nogle skræckelige exempler paa dend skræckelige vold og uræt, som i dissze lande begaaes:
d: 27. Bleve nogle af de fornemste Tydske kiøbmænd her i MOSCHOW udførte af Kircken ved soldater med dragne kaarder |: maa skee paa deris avindsmænds tilskyndelsze :| op til PRECASSEN eller CANCELLIET i forvaring, effter en liden Pohlnsk drengs løgnagtige og ugrundede angivelsze, at de hafde holdt til med en Svensk GENERAL, forstrackt Ham penge og hiulpet Ham bort, hvilcken dog siden blev befunden, at være falskt, da kiøbmændene bleve løsladte uden nogen viidere straf og hefn paa de skyldige, som hafde paaført dem denne spot. Og var denne gierning saa meget forskræckeligere, som de uden nogen given sag eller viidende uformodentlig bleve udførte af Kircken, deris gods forseglet og bortført til PRECASSEN eller CANCELLIET, hvilcken medfart Kiøbmændene her i landet daglig ere underkaste, saa det er i højeste maader at forundre, at nogen Kiøbmand her i landet tør nedsætte sig, eller at nogen udenlands Kiøbmand her i landet tør betroe nogen noget, saasom hand daglig slig uforskyldt ulycke, skade og spot maa vente.

En stoer voldsom ting vederfoeris een, nafnlig BOUTENANT DE ROSENBUSK [1]), som af Salig og højlovlig ihukommelsze, Kong

---

[1]) Henrik Butenant, der den 24. Maj 1688 blev adlet i Danmark under Navnet de Rosenbusk, havde i en lang Aarrække været dansk Kommissarius i Moskva. Under Strelitseroprøret 1682 havde han og hans Familie svævet i yderste Livsfare, da han mistænktes for at skjule en af Flygt-

CHRISTIAN dend femte, var giort til Adel og bestillet at være udj MOSCHOW Kongelige Danske COMMISSARIUS. Dennis Fader, som var en Hollænder, hafde fundet et stæd beqvem for at indrætte et Jernverck, og et for at indrætte et Kaaber-verck, begge verckene icke langt fra hver andre ved en bye, kaldet OLONITZ. Derpaa erholte hand frihed og forlof, sligt at stille i verck, som hand og giorde paa sin egen stoere bekostning, mens hafde der efter goed fordeel og indkomster deraf, og, som hand, kort efter at alting var kommen udj stand, døde, fick hans Søn forbemelte ROSENBUSK fornyelsze paa hans afgangne Faders friheder og det under TSARENS egen haand og det stoere segl af Rysland i krafftigste maader. Mens, som samme jern- og kaabervercke, ved OLONITZ anlagte, gave gode indkomster, tog den gierige Først MENZICOFF *der af* anleedning, sig samme vercke at bemestre; først [fremførte han] at de laae udj det Ham tillagde GOUVERNEMENT, for det andet, at ROSENBUSK ej nocksom var bemidlet at holde verckene i gang, hvor mange ting, i krigstiider bruugelige, skulde forarbeides. Hand tog saa derpaa dissze vercke til sig og vilde icke engang betale dend fattige ROSENBUSK 20000 RUBLER, som TSAREN Hannem for leverantzen fra verckene var skyldig. ROSENBUSK søgte offte TSAREN, som vel vidste dend stoere uræt, som denne mand var vederfaret, i forhaabning at faae sine vercke igien, som hand lættelig kunde have holdt istand, om de 20000 RUBLER vare blevne betalte. TSAREN lovede hannem altiid got, vidste ej, hvor hand skulde vrie eller vende sig, mandens rætte sag og fordring kunde hand ej imodsiige, fordeelen vilde hand og ej betage Førsten, saa ROSENBUSK fick aldrig enten vercke eller penge, uden nogle faae, som GENERAL-ADMIRAL APRAXIN af medliidenhed hialp Ham til, saa hand omsider døde udi armod og bedrøvelsze.

---

ningene. Han nævnes blandt de ansete Udlændinge, hvis Selskab Tsar Peter i sin Ungdom søgte, og hos hvem hans reformatoriske Interesser vaktes, og assisterede bl. a. dennes Bestræbelser for Skibsbygningsvæsnet ved Indkaldelse af danske Skibsbyggere. Han drev en stor Købmandshandel i Moskva og bragte de første russiske Jernværker i blomstrende Stand, men høstede liden Glæde deraf, takket være Menschikoff, jfr. ovenfor. Han døde d. 1. Nov. 1710, c. 67 Aar gl. (Sch.; Juels Relationer; Æreboes Annot.)

Det er meget troeligt, at Tsaren self nød indkomsterne af disze vercke og mange andre folckis ejendom, som Førsten bemestrede sig. Hand *anstiller* sig, som dend, der vilde giøre ræt, og Førsten skulde drage haddet paa sig, naar uræt skeede. Thi dersom Førsten skulde nyde alt det, som udj Rysland holdtis for at være hans, maatte hans indkomster beløbe sig paa nogle millioner. hvilcket icke er troeligt, nogen kunde forundis af en Herre som Tsaren, der saa højt er trængende til penge for at udføre Kriigen og i sig self saa karrig som nogen gemeen fattig mand. Spørger mand, hvo der har Monopolium paa hans rug og mangfoldige andre vare, som udføris fra Archangel til vands, da svaris altiid: Førsten; hvo i Moschow, der har indkomsterne af det eller det Manufactur, alt er det Førstens, kortelig: Alt er Førstens. Hand giør da, hvad han vil, og det heeder: Tsaren er goed; men Førsten faar skyld for mange ting, hvorudj hand offte er uskyldig, hvorvel hand i andre maader ej er retfærdig, mens det umetteligste menniske af ære og penge, der nogensinde er føed af qvinde.

Naar Tsaren ej vil betale nogen Officeerer sin tilgodehavende besolding eller skaffe Ham ræt, viiser hand Ham til Førsten, som Felt-Marschalk, siigende, at hand self ickun er General Lieutenant. Naar dend, som giør ansøgning, kommer til Førsten, veed hand alt beskeed og giør, som hand finder det nyttigst. Kommer da dend nødtrængende igien til Tsaren, lover hand at vilde tale til Førsten, lader og vel, liigesom hand var fortørnet paa Ham derover, at den nødliidende ej bliver hiulpet, mens alt paa skrømt. Denne feil har denne Herre, hvilcket sverter meget hans gode nafn, hvorom i andre maader kand siges utallige berømmelszer, nemlig at hand er behiertet, skiønsom, gudfrygtig, en elskere af alle videnskaber, arbeidsom, flittig og aldrig trættis, mens hvor penge er at vinde, der glemmis alting, dette erfoer denne forommelte Rosenbusk.

En Tydsk Ofverst ved nafn von Velsen, som uden skyld blev sadt i arrest, blev af Krigsrætten frikiendt, mens kunde aldrig igien erlange sit Regiment, ej heller sin tilstaaende løn, saa hand omsider saa got som maatte tigge sig ud af landet. Det erfoer

og een, som mig var given til PRISTAW, nafnlig JACOB ANDREIWITZ[1]), fra hvilcken uden nogen vederlag et stoert jordegods af Førsten blev tagen, uden anden aarsag, end: SIC VOLO, SIC JUBEO, STAT PRO RATIONE VOLUNTAS.

En af forstanderne ved dend LUTHERSKE Kircke i MOSCHOW erfoer og denne voldsomhed, idet hand blev bortført fangen til CAZAN, alle hans midler, som beløb sig over 60000 RUBLER, fratagen uden nogen lov eller dom, og fordi hand, som ældste Kirckens forstandere ej hafde sadt dend Svenske udvalte Præst STAFFENBERG, som var et skarns, uroelig hoved, om hvilcken A° 1710 for hen[2]) er meldet, til rætte eller angivet, at hand paa prædickestoelen ubesindeligen hafde sagt, at de Svenske fanger i MOSCHOW BARBARISK blev medhandlet. Præsten blev for saadan tale uden viidere dom henført i fengsel, og siden til SIBERIEN. Meenigheden, som ellers hafde dend frihed, i kirckelige sager, TSAREN uadspurt, at styre og raade, som [den] vilde, blev betagen samme frihed, og VICE-CANCELER SCHAPHIROW sadt til højeste opsiunsmand over Kirckerne, eller som dend, der skulde see, at alting gick ræt og vel til, saavel paa det at intet skulde blive sagt imod TSARENS højhed, som og for at bilegge de allereede opkomne trætter, hvilcke dend uroelige Svenske Præst hafde kommet afstæd, og forekomme de, som effterdags kunde reise sig.

Saaleedis skeer alting her uden lov og dom. Naar een eller anden, som noget embede er betroet, har vel beriiget sig, og hand af sine uvenner bliver angivet, eller udj druckenskab, urætfærdighed eller tyverie i sit embede forekast, bliver Ham uden lov og dom alting frataget, lyckelig er hand, om KNUTI og bortsendelsze til SIBERIEN ej derhos følger. Naar saadan en kand faae leilighed at forsone dend unaade, hand i er forfalden, ved 10, 20, 30000 RUBLER og fleere, som hand er formuende til, hos Førsten, er hand lyckelig, thi EXAMEN eller dom kommer det ej til. Det heeder da: Førsten har ladet sig besticke, som og ofte skeer, men TSAREN faar uden tvifl sin deel, som hans væsen er, at være skiult og kaste hadet paa Førsten.

---

[1]) Jakob Andrejvitsch Beklemitschef, jfr. S. 53.
[2]) Side 195 ff.

Skulde exempler om strænghed og vold opregnis, som paa fremmede saavelsom paa indvaanere mig er fortalt, at være forøvet, vilde mange bøger papiir ej forslaae til deris opregnelsze og fortelling. Og det kand ej heller ventis bedre i det land, hvor af alle de fornemmeste Herrers munde daglig høris dette som en fast StatsRegel: vi *will* giøre, hvad [vi] vil, og lade saa aldverden sige, hvad de vil. *Disse oord har jeg sielf ofte hørt af Ministernis Munde udj conference, naar jeg dennem har forholdett, att saadan heller saadan ting wilde forwolde hosz dronningen af EngeLant, Keyseren, heller andre potentater onde tanker og domme om dett Russische wesen; naar de daa intet wiidre vidste, att suare, kom dette forommelte ordsprog for een dag, og naar sligt bruugisz, ophører aldt dett, fornuften kand betencke att fremføre.*

APRILIS.

Jeg erkyndigede mig om dend Rysszíske handel og fick effterfølgende effterrætning derom:

Kiøbmændene her udj Moschow var deelte udj 3 CLASSER, Engelske, Hollandske og Hamburgiske, af hvilke et hver selskab har sit eget samqvem, men dog alle driver deris handel paa dend [samme] foed og effter een af Hollænderne under sig oprættet CONTRACT og overlegning. Samme er trygt til AMSTERDAM hos CAREL VON RYSCHOOTEN, boghandler paa vandet ved dend nye broe i de DELFFE BYBEL, er og at bekomme hos en Megler ABRAHAM de KRAMER, og lyder ord for ord som følger:

CONTRACT onder de HOLLANDSE KOOPLIEDEN TOT ARCHANGEL GEMAAKT, MOSCHO DEN $^{8}/_{19}$ MAART A° 1708 [1]).

Om dend Rysszíske handel paa ARCHANGEL er dette ydermeere at melde, at udj ARCHANGEL aarlig indkommer henved 70 Engelske, omtrent liige tall Hollandske skiibe; fra Hamburg, Dannemarck og

---

[1]) Da denne „Contract", der i Manuskriptet fylder c. 14 Foliosider, som anført findes trykt, har Udgiveren ikke fundet det fornødent her at indføre den.

Norge liigeleedis hen ved 70. Ved ankomsten maa en hver skipper sig anmelde paa toldboden og give tilkiende, til hvilcken Kiøbmand hand er anviist, for at blive af Ham tilladet. Samme Kiøbmand bliver saa strax anskreven, at betale til TSAREN 5 Dukater i guld, enten skiibet er stoert eller liidet. Dernæst maa Skipperen og angive, hvor mange laster hans skiib er dregtig, og maa da betale Lastpenge, nemlig en half SPECIERixdaler IN NATURA af hver last, hvilcke lastpenge nyelig ere paabudne af dend anledning, at da TSAREN for nogle aar siden sendte en AMBASSADEUR til vands til Holland, dette Ryssziske skiib *daa* maatte betale lastpenge, hvilcket, da TSAREN erfoer, befoel hand, at alle til ARCHANGEL indkommende skiibe liigeleedis skulde betale Lastpenge, fra hvad land de og være kunde, de Engelske skiibe alleene undtagne, efftersom dend Engelske MINISTER her for slig paabud ved sin fortale befriede dem. Her hos er at mercke, at Rysszerne ej endnu veed, hvad det er, at brænde skiibe, eller maale dem, hvor drægtige de ere, saa de troer skipperen paa hans ord, som ej heller giver sit skiibs drægtighed saa nøje an, men sætter det for saa mange læster, som hand self vil.

Derefter maa Kiøbmanden angive paa toldboden Mercke og NUMMER af alle de packer, som hans skiib effter CONNOISEMENTETS liudelsze har inde, hvilcke hand da uden nogen opsigt kand føre i land udj sit Packhuus, gaaer siden til toldboden, hvorfra Ham en toldbetiente givis, som skal see godset i hans Packhuus, at hand hvercken har meer eller mindre packer, end angivelsen paaliuder. Derefter beordris en anden toldbetiente, at være overværendis, imidlertiid packerne aabnis, og opskrivis af ham, hvad i enher Packe findis. Kiøbmanden, om hand da har vittige folck ved haanden, forsticker hand ved deris hielp det meeste muelig er ved oppackningen, for at have dis mindre at give told af, eller og, om det ej kand lyckis, besticker hand toldbetienteren, at hand skriver op, hvad Ham af Kiøbmanden tilsiiges, uden at see viidere efter. Ved samme oppackning bliver alle varene vurdeeret icke effter indkiøbet udj Holland, men effter dends gode tycke, som vurdeerer dem, saa undertiiden TSAREN, undertiiden Kiøbmanden tager skade.

Naar dend vurdeerende Toldbetiente vil lade sig besticke, føjer hand Kiøbmændene i at opskrive alting til half værdj.

Af alle vare, som kommer i land, betalis ingen told, førend de ere soldte, og endda derforuden markedet sluttet, som først skeer ved Nytaarsdagstiider. Kiøbmanden kommer da paa toldboden, angivende, hvor mange vare hand har soldt, og hvor mange af de, i land førte, vare hand har i behold, thi af dem betaler hand ingen told, saa længe de ligger uafhændet. En toldbetienter gaar da med Ham, for at efftersee, om hand har saa mange vare i behold, som hand beretter, hvilcket, som det offtest er falsk, og alleene af Kiøbmanden saaleedis angivet, for at spare udgifften af tolden, besticker hand Toldbetienteren, at hand tier med Ham, indtil hand kan indsnige udenlands fra, andre vare i de bortsoldtis stæd, saa hand offte 3 eller 4 aar siger sig at have endnu samme vare i behold, som allereede ere bortsoldte, og imidlertiid under beholdningens eller oplagets nafn selger andre indsnegne vare, og i saa maader selger 3 eller fiire gange saa meget, som hand fortolder, hvoraf hand da træcker stoer vinst, men TSAREN stoer skade i sine indkomster.

Naar nogen Kiøbmand eller skipper selger sine vare til en indfød Ryssz, gaar de begge sammen til toldboden, og giver an, at kiøb imellem dem er sluttet om saadane vare, som de da nevner, for saa eller saa mange hundrede RUBLER, hvilcket da paa toldboden bliver antegnet, og er saa kiøbet lige saa fast og gyldigt, som der en fuldkommen skrifftlig forbindelsze derom imellem dem var oprættet. Dend kiøbende anskrivis derpaa at betale 5 PRO CENTO af SUMMEN udj Rysszіske penge, hvilcket betalis paa eengang, dog ej, som før er meldt, førend marckedet sluttes. Hvis nu Rysmanden samme vare henfører enten til MOSCHOW eller andre stæder i Rysland, skal hand strax effter sin ankomst paa saadan sted ved angivelszen betale 5 PRO CENTO, og des foruden, naar hand varene selger, andre 5 PRO CENTO, saa hand i alt betaler 15 PRO CENTO. Derimod, naar en udlændisk Kiøbmand fører vare til MOSCHOW eller anden stæd i Rysland fra Archangel, skal hand betale told i ARCHANGEL 10 RUBLER PRO CENTO, hvilcke hand

saaleedis maa betale, at hand for hver 50 Copeker maa betale 1 Specie Rixdaler ved vegt, alle saa vigtige, at 14 vejer 1 Ryszisk pund. Ved ankomsten i Moschow eller anden Rysszisk stad, hvor varene skal selgis, betaler hand atter strax 6 pro Cento Ryssziske penge, og naar hand varene selger, atter 5 pro Cento Ryssziske penge, er tilsammen pro Cento 31 Rubler, saa at, naar Rysmanden betaler ialt pro Cento af sine vare 15, betaler udenlændske Kiøbmænd meer end dobbelt saa meget, nemlig 31 pro Cento. Thi Rysmanden betaler, som før er meldt, sin told alleene i Ryssziske penge, nemlig en Rubel beregnet til 100 Copeker, naar hand noget fortolder, dend udenlændske Kiøbmand derimod, naar hand i Archangel skal betale sin told, nemlig 10 pro Cento, skal hand for hver 50 Copeker give en SpecieRixdaler, som er 2 SpecieRixdaler for hver Rubel, da dog en SpecieRixdaler er liige saa gyldig som en Rubel, hvilcket giør saa stoer forskiel, at, naar Rysmanden, som sagt er, i Archangel ickun betaler 5 pro Cento Ryssziske penge, betaler de udenlændske Kiøbmænd i stæden for 10 pro Cento effter dend regning 20 pro Cento, hvilcke, naar de leggis til de 6 og 5 pro Cento, som i Moschow eller andre stæder i Rysland, hvor varene sælgis, skal betalis, beløber det sig til told 31 pro Cento.

For at giøre denne sag tydeligere vil Jeg her indføre et exempel: En udenlands kiøbmand opfører vare fra Archangel til Moschow, samme vare beløber sig til 1000 Rubler, hvoraf hand skal betale 10 pro Cento told i Archangel, er i told 100 Rubel, hver Rubel beregnet til 100 Copeker, giør 10000 Copeker, dissze Copeker bliver da giorte til SpecieRixdaler, hver Rixdaler beregnet til 50 Copeker, saa dissze 10000 Copeker giøre 200 SpecieRixdaler. Dersom nu Kiøbmanden ej har SpecieRixdaler at betale tolden med, maa hand betale en Rubel eller 100 Copeker for hver SpecieRixdaler eller 50 Copeker, saa dissze ovenmeldte 100 Rubler ham beregnis til 200 Rubler. Hvilcken forfærdelige told 31 pro Cento foraarsager, at de udenlands Kiøbmænd meesten altiid fører fra Archangel vare til Moschow og andre Ryssziske stæder under de Ryssziske Kiøbmænds nafne, for at undgaae dend

overmaade stoere told, og under det skiin ickun at betale liige med de Rysszíske Kiøbmænd og undersaatter, nemlig 15 PRO CENTO.

Saadan beskaffenhed har det med alle indkommende vare, undtagen med viin og sterck drick, som paa efterfølgende maade fortoldis: Naar varene føris i land af Skiibet, skal strax, enten de selgis eller icke, af et Oxehoved Fransk viin betalis told 5 SPECIE-Rixdaler, et Oxehoved Fransk brændviin 12 SPECIERixdaler, en Piibe Seck 36 SPECIERixdaler. Naar nu viinen eller brændviinen selgis, betaler dend Kiøbende effter dend maade, som før er meldt om andre vare, en Rysmand 5 PRO CENTO RUBLER, en udlænding 10 PRO CENTO, som Ham beregnis effter det, som før er viist, til 20 PRO CENTO. Og, om viinen forføris til andre stæder, maa de der ved ankomsten og kiøbet betale liigeledes deraf som af andre vare. Om viinen er endnu at mercke, at, som Rysszerne ved Altarens Sackramente stedse bruuger rød viin |: thi viinen i SACRAMENTet forholdis ej almuen i Rysland, som i de Papistiske lande :| betalis der ingen told af hvad slags rød viin, det og være kand, hvorover dend røde viin i Rysland er i meget lættere priis; Rysszerne dricker og ej gierne dend røde viin, saa længe nogen hviid slags viin er at bekomme.

Endnu falder at tegne om indkommende skiibe, at de alle betaler Losszpenge 2 RUBLER, udgaaende 6 RUBLER, enten det er smaae eller stoere Skiibe, hvilcket alt bliver leveeret til TSARENS toldkammer i ARCHANGEL.

Med Tolden af udgaaende vare har det en gandske anden beskaffenhed, thi alle fra Rysland til vands ved ARCHANGEL udgaaende skiibe skal betale fiire PRO CENTO af deris heele ladning. Saa snart kiøbet er sluttet imellem Rysmanden og den udenlandske kiøbmand, lader baade kiøberen og selgeren kiøbet indskrive paa toldboden, da det staar saa fast, som en skrifftlig forbindelsze imellem dem kunde være oprettet. Kiøberen bliver da anskreven, at betale tolden 4 PRO CENTO af saa stoer SUMMA, som hand har kiøbt. Naar Kiøberen nu skal betale dissze 4 PRO CENTO, betaler hand dem paa saadan maade, at for exempel een har kiøbt Rysszíske vare for 100 RUBEL, skal da betale told fiire RUBEL, som

er 400 Copeker, og for hver 50 Copeker skal hand give een saa vigtig SpecieRixdaler, at 14 kand veje et Rysszisk pund. Dersom hand ej har saa mange Specier, da betaler hand for hver SpecieRixdaler eller 50 Copeker en Rubel eller 100 Copeker, saa udgaaende told er enten 8 SpecieRixdaler eller 8 Rubler pro Cento. Begyndelsen til slig regning, at Kiøbmanden saaleedis skal betale for 50 Copeker en saa *vægtig* SpecieRixdaler, er denne, at i forrige tiider, da Copekerne i Rysland vare vegtige og fuldkomne, galt ickun en SpecieRixdaler 50 Copeker, ved hvilcken regning det og nu forbliver, da Copekerne ere meget ringere og mindre, saa en Rixdaler endog i Archangel altiid gelder fra 90 til 100 Copeker, og i sig self er meere værd. Derimod har Kiøbmanden ved udgaaende vare paa tolden denne lindring, at naar en Kiøbmand udskiiber Ryssziske vare fra Archangel, da gotgiøres Ham saa stoer en summa til afslag paa tolden, som hand af vegtvare, det er alt det, som veies paa bismer, som sucker og deslige, samme aar over søen har indført, hvilcket klarligere kand forstaaes af efftерfølgende exempel: En Kiøbmand beviiser sig at have udskiibet udj dette aar for 1000 Rubler, derimod beviiser hand, at Hannem er indkommen og er soldt for 200 Rubler vare, som selgis efter vegt, alt udj samme aar, dissze 200 Rubler bliver da tagne fra dend summa af de 1000 Rubler, rester igien 800 Rubler, af hvilcke hand da skal betale 4 pro Cento told, som før er meldt, beløber sig da af de 800 Rubler 32 Rubler, hver Rubel paa forommeldte maade beregnet til 2 saa vigtige SpecieRixdaler, eller Rubler, giør 64 SpecieRixdaler, af hvilcke hver 14 skal veje et pund Rysszisk, og annammis ved vegt, men hvis Kiøbmanden ej har Specier at betale med, da 64 Rubler. Ved bemelte vejr-gods er derforuden at mercke, at det vel bliver sadt Kiøbmanden til afslag paa tolden af andre udgaaende vare paa oven anførte maade, men dog er derpaa sadt nogle vissze smaae taxter, som beløber sig omtrent til 1 pro Cento SpecieRixdaler.

Ved Hampens udførsel fra Archangel er at mercke, at Kiøbmanden foruden de, offte forhen meldte, 4 pro Centos betalning i told, derforuden skal betale af hver Skippund |: paa Rysszisk

kaldet Berkweed :| hamp, som hand udskiüber, 1/4 SPECIERixdaler, hvilcken Hannem dog gotgiøres saaleedis, at hand igien annammer 60 COPEKER for hver SPECIERixdaler, hand har indleveeret. Dette paalæg har TSAREN alleeniste giort, for derved tiid efter anden at føre SPECIER ind i landet, hvilcke siden bliver formyntet til COPEKER TSAREN til stoer vinst, som for hen ved mynten er meldet.

Nock betales af alle indkommende og udgaaende vare 1 PRO CENTO Skriver-penge.

Naar marckedet i ARCHANGEL nu er til ende, maa Kiøbmanden indgive paa Stadshuuset i ARCHANGEL en rigtig liste paa alt, hvis

Archangel i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede.
(Efter et samtidigt hollandsk Stik.)

hand af vare har udj behold og er usoldt, paa det TSAREN deraf kand see, om hand noget af slige vare behøver, i hvilcken fald dend selgende Kiøbmand i ARCHANGEL maa betale told 10 PRO CENTO RUBLER, er 20 SPECIERixdaler, som for hen er meldet, og icke meere, saasom TSAREN da der annammer Godset og lader det til sin egen brug ved bønderne vogne til MOSCHOW [1]).

Et endnu att tegne. De fornemmeste Herrer, som i TSARENS

---

[1]) Flere Underretninger ang. Handelsforhold i Rusland findes i Ærebos Manuskript (Thottske Saml. Nr. 347) angaaende den russiske Lov, som han har oversat særlig med det Maal for Øje at gavne den danske Købmandsstand ved at sætte den ind i alle denne Handel vedrørende Retsforhold.

fraværelsze vare sadte i SENATet her i MOSCHOW, for at regiere alting, vare GeheimeRaad Grev MUSCHIN PUSCHIN, GOUVERNEUREN over MOSCHOW TITI NIKIWITZ, GOUVERNEUREN over Archangel Knez GOLLITZIN, GENERAL Gevaldigeren i MOSCHOW og OfverDommere KNEZ FÆDOR JÜRGEWITZ ROMADANOW, PRESIDENTEN udj ADMIRALITETS PRECASSEN GREGORI ANDREIWITZ PLEMENIKOW [1]).

d: 8. Udgav Jeg en wexel til PRESIDENTEN udj ADMIRALITETS PRECASSEN GREGORI ANDREIWITZ PLEMENIKOW, som her i MOSCHOW betalte mig 93 COPEKer for en SPECIE BANCO Rixdaler, og saaleedis for 2000 BANCO Rixdaler, som Jeg igien ved bemelte wexel betalte til AMBASSADEUREN i Kiøbenhafn KNEZ DOLGOROUKI, [1860 Rubler]. Hvoraf seeis, hvor stoer uræt mig her udj Rysland vederfoeris ved de daglige 10 SPECIERixdalers betalning, som TSAREN mig effter dend, med Kongen oprættede, foreening skulde betale, idet mig ickun, saa længe Jeg var i Rysland, for hver SPECIERixdaler blev givet 80 COPEKer, da dog en SPECIE-Rixdaler galdt i MOSCHOW 93 COPEKer, thi det er beviis nock, at en saa fornemme TSARENS betientere ej skulde have understaaet sig, at give mig saa meget, eller føre sin Herre det til regning, hvis priisen derpaa ej dend gang hafde i MOSCHOW været saa høj, saa Jeg i saa maader fick 13 COPEKer for lidet for hver SPECIE-Rixdaler, som beløb sig daglig til 130, som Jeg blev fornærmet, hvilcket, for dend heele tiid Jeg var i MOSCHOW, tilsammenlagt beløber sig til en anseelig SUMMA, hvilcken min medfart gandske ej er overeenskommendis med dend rigtighed, som dend TSARiske AMBASSADEUR i Kiøbenhafn med betalis, hvilcken ej alleene nyder sine daglige 10 Rixdaler i Krooner, men end og gotgiøris dend opgeld og forskiel, der kand være imellem Krooner og SPECIer, at Jeg intet skal tale om dend stoere Kongelige gavmildhed, som Hans Kongl: MAJT min Allernaadigste Herre og Konge altiid har udviist og endnu daglig udviiser imod de Ryssziske AMBASSADEURer. Vel har Jeg ej meget stormet om denne mig vederfarne uræt,

[1]) Alle nævnte Senatorer ere omtalte i det foregaaende undtagen Gregorij Andrejevitsch Plemjannikof, f. 1658, † 1713; jfr. Sbornik i. r. i. o., LXII.

saasom Jeg strax Ryszernis karrighed og knaphed udj penge sager blev var, *mensz* da ej formedelst min egen nytte og fordeel vilde med megen overløb derom giøre mig uangenem ved det Hoff, hvor det mig meere var magt paa liggende, at arbeide paa min Allernaadigste Herris og Kongis tieniste, end paa min egen nytte; dog har Jeg og ej heller aldeelis taugt dermed. Thi, ihvorvel Jeg i førstningen ved min ankomst til NARWA fick formedelst ukyndighed lade mig nøje med, hvad de vilde give mig, saa dog, saa snart Jeg kom til MOSCHOW, og blev denne mig tilføjede forurættelse var, loed Jeg mig strax mundtlig dermed forlyde, ihvorvel Jeg strax ved min ankomst der i landet merckte dend, til VICE-RiigsCANCELeren SCHAPHIROW, og siden skrifftlig til Hans TSARiske MAJ[TS] CONSEIL, som min i CANCELLIet henlagde PROTOCOLL kand udviise. men det var alt forgievis. Endelig, da Jeg af min Allernaadigste Herre og Konge blev kaldet hiem igien fra Rysland, skrev Jeg strax derom med ansøgning baade til TSAREN, Først MENSCHICOFF, og GROSZ·CANCELER Greve GALOFKIN. Siden min hiemkomst til Dannemarck har hans Kongl: MAJ[T] været saa naadig tvende gange ved CANCELLIE Raad PETER FALK i PETERSBURG at lade forestille denne min rætmesszige fordring med begiering, at mig maatte skee fornøjelsze, mens endnu er intet viidere fuldt derpaa, ej heller nogen erstatning for slig mig giorte forkortelsze vederfaret.

d: 16. Antændtis her en forskræckelig ildebrand i dend Tydske SLOBODE eller forstad, som lagde udj aske en stoer deel af denne forstad saa vel som og Først MENSCHICOFFS prægtige slot, *tagett af* den Nye LUTHERske Kircke, men skoelen *indtill grunden.* Det er forskræckeligt at see, naar ildebrand her antændis, thi, som heele byen meest er bygt af træe *og slett brandanstalt,* brænder ilden, saa længe noget er, der kand brænde. De Ryssziske Præster kommer da med faner, billeder, røgelsze kar og andre hellige ting, læser imellem ilden og huusene, men alt forgievis. Dend gemeene mand her seer ickun til og er ej engang for penge at bevæge til at redde eller dempe, men passzer alleene paa leilighed til at *stiele* og plyndre. Denne ild blev dog omsider med stoer møje

dempet derved, at mand needrev mangfoldige huuse for ved ilden; naar dend da kom der til, maatte dend af sig self *sluckisz,* naar intet meere var at tænde an.

d: 24. Saasom der udj meenigheden til dend Nye LUTHERSKE Kircke her i dend MOSCHOWSKE Tydske SLOBODE eller forstad imellem Kirckens Forstandere og Oldinger længe havde været stoer splid og ueenighed, skoelen *og* overdeelen af Kircken ved dend førommeldte ildebrand var lagt i aske, *og ingen vilde sig antage Kierken,* fandt Jeg og dend Preussziske ENVOJÉ VON KEYSERLING for got, saasom vj søgte samme Kircke, at legge os derimellem, og loed *till den ende* meenigheden kalde tilsammen effter prædicken, oprættede en anordning til eenighed og roelighed i Kircken og bilagte alting, overtalte nogle af meenigheden til at betræde de, formedelst samme ueenighed afgangene Forstanderes og Oldingers stæd, udvirkede og saa meget, at, som heele meenigheden self fandt samme anordning tienlig til fred og eenighed imellem dem, alle Oldinger og Forstandere af Kircken skreve deris nafne der under og sadte deris indsegl der for, hvorpaa da Jeg tilliige med ENVOJÉ KEYSERLING til bekræfftelsze ogsaa skreve voris hænder under med hostrygte segl. Derpaa loed Jeg da bemelte nye Kirckens Oldinger og Forstandere viide, at, som Jeg af min Salig formands ENVOJÉ HEINSENS PROTOCOLL saae, at de, da værende, Kirckens Forstandere hafde soldt Ham en platz ved Kircken til et begravelsze-stæd for sig og Hans Salig Frue, og Hannem samme platz REVERSEERET DE DATO MOSCHOW d: 22 JAN. ST: v: A° 1704, Jeg da til samme begravelse ej alleene for mig, men og de effter mig kommende Gesandter fra Dannemarck paastoed rættighed; desligeste paa dend, ved alteret liige over for Prædickestoelen opbygte mand og qvindestoel, paastoed Jeg ogsaa, at i fald nogen, *naar jeg Reiste fra Moskow, sig den schulde søge att bemestre, dem sligt maatte negtisz, og same stool* de Danske GESANDTER *altiid forbeholdis,* hvorimod Jeg og aarlig, saa længe Jeg i Rysland forblev, vilde give en kiendelsze til Kircken, ej paatviflende, at jo mine efftermænd det samme skulde giøre. Samptlige meenigheden, Oldingerne, og Forstanderne *tilstood mig min begiering, huilcken derisz samtycke* i Kirckens PROTOCOLL *bleef lofuett att indføris.*

d: 26. I Byen mødte mig *den dag* en gammel kone, havende et fuldkommen og over et half QUARTEER al: langt skiæg, ræt som en *gammel* bonde i Rysland eller i Dannemarck kand have. Jeg *udsteeg af* vognen, og talte self *med samme quinde,* eftersom sligt for mig att see *waar usedwanligt.*

Jeg erkyndigede mig *for nysgierigheds schyld* nøje om dend stoere saa kaldede PATRIARCHAL Skoeles eller GYMNASIJ tilstand og indrættelsze i MOSCHOW, og fandt Jeg dends beskaffenhed, som følger. Denne skoele er anlagt ved siden af et kloster, hvorudj Polske Muncke, dog GRÆCISKE af troe, alleene indladis. ARCHIMANDRITEN eller Abbeden i samme kloster nafnlig THEOPHYLACTUS LEOPATINSKY[1]) er RECTOR GYMNASII, har under sin opsigt, som hand læszer THEOLOGIEN for, 17 persohner. Hand niuder aarlig løn af TSAREN 300 RUBLER. Næst Ham er PROFESSOR PHILOSOPHIÆ JOACHIMUS BOGOMODLEWSKY, som er SUB RECTOR, lærer PHILOSOPHIAM, har under sig 16 personer. JOASAPHUS THOMILOWITZ, PROFESSOR RHETORICES og PRÆFECTUS over de andre nedrigere LECTIER, har under sig 15 personer. GABRIEL THEODOREWITZ, PROFESSOR POESEOS, har under sig 10 personer, THEODOSIUS TURKIEWITZ, PROFESSOR SYNTAXEOS, har under sig 21 personer. INNOCENTIUS KULCZYCKY, MAGISTER GRAMMATICES, har under sig 20 personer. THEOPHILUS KROLYK, MAGISTER INFIMÆ GRAMMATICES, ANALOGIÆ ET LINGVÆ GERMANICÆ, har under sig 84 personer. PROFESSOR LYCHIIDES DIDASCOLUS, LINGVÆ GRÆCÆ, GRÆCUS ORIUNDUS EX INSULA CEPHALONIA, har 8 personer under sig. Desforuden er endnu der ved stæden tvende Prædickere STEPHANUS PREBYLOWITZ og BARNABUS WOLOSTOWSKY.

Alle dissze PROFESSORES og Lærere har aarlig løn af TSAREN 150 RUBLER, hvilcke dennem rigtig betalis af Bogtryckeriet[s] PRECASSE eller CANCELLIE. Hver DISCIPEL har til underholdning 3 COPEKER daglig, men de udj de tvende øverste LECTIER, nemlig

---

[1]) Æreboes Ven Lopatinskij (jfr. foran S. 248) har selv meddelt ham den følgende udførlige Fortegnelse over Skolens Lærere. Til alle disse Personer har Udg. ikke fundet det nødvendigt at knytte nærmere Oplysninger, dels fordi de staa i en fjernere Forbindelse med Teksten undtagen Pribylovitsch, som er omtalt før, og dels fordi de ikke synes at have hævet sig til nogen videre Betydning. (Jfr. Æ.s Annot.)

THEOLOGIÆ ET PHILOSOPHIÆ STUDIOSI, har daglig hver 4 COPEKER. ARCHIMANDRITEN eller Abbeden berættede, at, dersom de første stifftere nocksom hafde været omhyggelige for Skoelens floer, velstand og opkomst, hafde de vel kundet bragt til veje, at hver Discipel hafde daglig faaet 3 gange saa meget, hvilcket ufeilbarlig meget vilde hafve forøget Disciplers tilløb.

Foruden denne Skoele, som nu er meldet, af denne TSAR indstifftet, har hand endnu ladet oprætte en anden Skoele[1]) her i MOSCHOW, bestaaende *af 10* udenlændske lærere, som Tydske, Svenske, Franske og Italienske, under opsigt af en RECTORE, nafnlig BEDLOW, *fød i Tydschland.* Men, som dissze af PROFESSORERNE i dend PATRIARCHAL-skole formedelst misundelse altiid have været forfuldte, som og af de andre gemeene Ryssziske KNEZER og BOJARER forhadte, er det nu omsider bragt dertil, at RECTOREN med *de fleeste* lærere ere afskaffede, og alleene *tilbage* een, som lærer Tydsk, een, som lærer LATIINE, og een, som lærer Svensk, og een, som lærer Italiensk, *og denne* skoele *paa saa maade fast* ødelagt.

TSAREN hafde og i MOSCHOW ladet anlegge en MATHEMATISK skoele[2]), hvilcken *iliigemaade* er øde, og Lærerne adspredte hver sin vej.

En ting falder endnu at mercke, at, ihvor tyvagtige[3]) og begierlige effter andris gods Rysszerne end ere, haver dog folck her i landet, som af lang erfarenhed ere forvisszede derom, fortalt mig og forsikret, at en Ryssz sielden skal bryde ind, hvor et segl af vox er trygt for en dør eller anden luckelsze. Men laasze og *stenger kunde ey igienstaae derisz tiufagtige fingre, i huor sterke de end ere.*

d: 28. Foer Jeg om at tage afskeed med gode venner til min

---

[1]) Grundlagt af den fra Katharina I's Historie bekendte Pastor Glück 1703 (jfr. Sch. II, S. 178).

[2]) Denne Skole for Navigation og Mathematik stod under Korobatofs Opsigt, som imidlertid forgæves bestræbte sig for at redde den ved at hindre Elevernes Udskrivning under Krigen (jfr. Sch. II, S. 178).

[3]) I Modsætning til denne Tyvagtighed fremhæver Æreboe i sin Autobiografi (Udg. 1889. S. 88) Russernes eksemplariske Troskab over alt det, de sættes til at passe paa.

forestaaende reise, hvorved falder at mercke, at det i Moschow er maneer, at enhver, som har formue dertil, altiid kiører med 6 heste for sin vogn, har 4 a 6 karle til hest riidende for vognen, endeel for at holde vejen ryddelig for folck, som sig altiid paa gaderne i stoer mængde befinder, endeel og for sickerhed skyld, at mand ej af StratenRøvere skal overfaldis. Det er over alt i Rysland maneer, at, naar tvende vogne eller slæder møder hin anden, skal de kiøre hin anden paa dend høyre siide forbj, hvilcket er en goed anstalt, hvorved, omendskiønt nogle tusinde slæder og vogne møder hin anden, mand dog *sielden* hører, at nogen giør hin anden nogen skade, eller kiører paa hver anden. Gaderne i Moschow ere ingenstæd lagde med steen, men de stoere gader ere midt paa lagde alleene med bielcker, hvilcket forvolder, at naar *stoor* ildsvaade paakommer, gaderne ligesaa vel brænder, som huusene.
d: 29. Jeg har tilforn meldet, af hvad aarsag Jeg her i Moschow effter Tsarens bortreise maatte blive liggende, nemlig paa Tsarens Ministers tilsagn, at skrive mig til fra Pohlen, hvor Jeg skulde finde Tsaren; derpaa indløb mig Grosz-Canceler Golofkins brev af 24. Aprilis, hvilcket Jeg bekom d: 2. Maj, dateeret Lutsko i Pohlen, at Jeg skulde forføje mig til Kiow, hvor Jeg skulde finde viidere anstalt for mig. Jeg lavede mig da til reisen, men en mig paakommende svaghed forhindrede mig, at Jeg ej strax kunde reise, tilmed maatte Jeg længe giøre ansøgning i Posolsche Precassen eller Gesandten Cancelliet, førend Jeg kunde faae de, til min reisis fortsættelsze nødige, Passze og heste, hvilcke, da Jeg dog omsider effter lang løben erlangede, reiste Jeg samme dag i Guds nafn bort fra Moschow. Mig var given med paa reisen for min sickerhed skyld 12 Soldater, og en Pristav, en CapteinLieutenant Jacob Andreiwitz Bechlemitschew, og som Jeg foer med Jemschiker eller Tsarens vognmænd, som til Tsarens bruug altiid skal være færdig, betalte Pristawen vognmændene Progon, *som hannem af Canzeliet waar medgifuen.* Jeg kom samme afften 15 werst til en landsbye kaldet Tioply Stany, hvor Jeg holdt natteleje paa marcken.
d: 30. Kom 10 werst til en landsbye Mustawa, igiennem hvilcken løber en Aae kaldet Decionka. Det var meget farligt at komme

over samme aae, saasom broen var meget forfalden og skrøbelig. Derfra kom 15 WERST til en landsbye PROCRA, igiennem hvilcken løber en liden aae, ogsaa kaldet PROCRA. Effter at Jeg der noget hafde ladet hestene foere, reiste Jeg endnu samme dag 25 WERST til en liden landsbye DARUKINA, igiennem hvilcken løber en stoer aae kaldet NARRA, hvor Jeg holdt natteleje. Saasom det var i foraaret, og mangfoldige før mig hafde reist igiennem landet her og opædt og fortæret alting, hafdis der stoer møje for foer til mine heste, hvilcke Jeg førte *løse* med mig, for at betienne mig af dem, naar Jeg kom udenfor Ryslands grændser; *thi saa lenge jeg ey grendserne waar passeeret, nød jeg frie forspand efter opRettet forbund, og immedelertiid schaanede jeg mine egne heste.*

d: 31. Pintzedag hviilede Jeg *samesteds* formiddagen over. Strax ved *dett steed*, hvor Jeg *paa marken* hafde opslaget mine telte, var en Rysszisk Kircke, hvorudj da holdtis tieniste, og for Højtiidens skyld blev effter dend paa samme dag hos Rysszerne bruugelige maneer af Præsten til alle og enhver af begge kiøn uddeelt i Kircken *een* liden busk af *grøn løv*. Dissze buske gavis dend gemeene almue, til en betydelsze, at dend dermed *schall* aftørre taarene, *huilche* de *hafue øst for deris synder*. Og som den dag særdeelis bøn for Syndernis forladelsze 3 gange af Præsten blev holdt, faldt hand med meenige mand *i bønnen* paa knæe; *alle* luede med hovederne og holdte bemelte buske for ansigtet. I middagsstunden, effter endte Messze, kom fra begge siider af byen alle piigerne med grønne krandse paa hovederne, siungendis til broen, som gick over aaen NARRA, kaster hver sin krantz i vandet med hujen og skriigen, gick saa med samme orden og sang tilbage igien. Da Jeg mig erkyndigede, hvorfore de dette giorde, svaredes der, at bønderpiigerne sligt hver Søndag, saa længe grønt var at bekomme, giorde, med dend overtroe, at de derved kunde see, hvilcken af dem først enten skulde blive syg, eller døe, eller i andre maader være ulyckelig, hvilcket skulde overkomme dend, hvis krantz først sanck, naar de alle kastede krantzene i vandet.

Jeg kiørte herfra Klocken 4, og kom samme afften 22 WERST

til en landsbye PROTWA; uden for denne landsbye løber en aae kaldet NETRA, hvor over var en meget slæt og svag broe. Jeg holdt der natteleje paa marcken.

JUNIUS.

d: 1. Kom Jeg 32 WERST *wiidre og* beedte *weed middagsstunden* udj en stoer skov, og *derfra samme* afften *wiidre* til CALUGA 25 WERST. Undervejs mødte mig en stoer deel nye-udskrevne bønderkarle, komne fra Staden SIEFSKY og gaaende til MOSCHOW, *huor de schulde* fordeelis til Regimenterne. De vare alle toe og toe med jern om halszen spendt sammen. Uden for byen CALUGA stoede nogle hundrede kister med gevær udj midt paa marcken; samme gevær skulde føris til Armeen, men blev her, |: som der sagdis, :| formedelst mangel af heste staaende. STAROSTEN af byen kom effter dend Ryssziske maneer strax samme afften til mig med foræring, brød, kiød, høns og kyllinger, liigeleedis Borgemesteren. Merckeligt var det, at Jeg aldrig under vejs paa marcken kunde see eller finde nogen steen, *med mindre det waar* ved aaer og beke, *huor* der kunde seeis nogle enckelte smaae steene, *dog heel* sielden. Landet var allevegne meget vel bebygt, besaaet, og i goed floer, fuldt af folck, saa det var det frugtbareste og skiənneste land, mand nogenstæd kand finde.

d: 2. Saasom her i CALUGA var første JAM eller hesteskiffte fra MOSCHOW af, maatte Jeg denne dag blive her liggende, indtil heste til min reisis viidere fortsættelsze bleve inddrevne. Uden for byen løber dend stoere floed OKA, hvilcken er meget fiskerig paa alleslags fisk, som Sterlet, Sandart. Aborrer, gedder. brasen, skaller og krebs. Byen var, som alle Stæder i Rysland, over alt bygt med træe-huuse, dog stoer og viidtløfftig, saa Jeg staaende paa et højt stæd i byen, hvor Jeg dog ej kunde see dend heele bye, tællede 25 kircker. Udj byen er en WOYWOD eller COMMANDANT, hvilcken Jeg dog ej fick at see, ej heller ringeste høflighed fra Ham.

d: 3. Reiste Jeg morgenen tiilig fra CALUGA, og kom paa en

flaad-broe første gang over floeden OKA, kom middagen til en skov 20 WERST derfra, hvor Jeg loed beede. Efftermiddagen kom anden gang paa en Pram over floeden OKA, hafde strax paa venstre haanden et kloster, kaldet POCROWSKA BOGORODITZA, og, effter at Jeg hafde kiørt 15 WERST, holdt natteleje paa marcken 5 WERST fra byen LICHINA. Jeg *maatte giøre kaarte* dagreiser, saasom mine heste, som Jeg førte med mig, for at bruge i marcken og paa hin side af de Rysszіske grændser, af dend daglige reisen bleve baade stiive og trætte.

d: 4. Kom igiennem byen LICHINA, som er en temmelig stoer bye, dog uden muure eller vold. Her endtis det SMOLENSKOWiske GOUVERNEMENT, og begyndte det Kiovske. Middagen kom 15 WERST til en landsbye TEPID, hvor Jeg tredie gang paa en flaade-broe kom over floeden OKA. Jeg hafde allevegne møje og fortræd for foer til mine heste, hafre bekom Jeg vel for penge, men paa de fleeste stæder var ej et straae høe at erlange til kiøbs.

Efftermiddagen reiste 20 werst, kom til en bye kaldet BIELOW, som er dend første bye i det KIOWske GOUVERNEMENT. Samme BIELOW er en temmelig stoer bye, *hafuer* et Block-huus med træe bullverck, *hvorudj er* en COMMANDANT, hvilcken paa sin Rysszisk i alle maader *weed anstalt* tog slæt og uhøflig imod mig, ihvorvel Jeg ej saae Ham. Denne heele efftermiddag hafde Jeg undervejs stedsze floeden OKA paa højre haanden.

d: 5. Reiste Jeg morgenen tiilig og kom fierde gang over floeden Oka paa en Pram ved enden af byen BIELOW. Her falder at mærcke, at paa alle landkort, som findis over Rysland, denne floed OKAS løb *er tegnett* aldeelis *uRigtig*, thi, i stæden for, at de fra CALUGA til BIELOW tegner løbet af dend som en halfmaane, bør dend tegnis at løbe som en slange udj tvende bugter, saa at mand dend imellem CALUGA og BIELOW, som meldt er, fiire gange skal over fare. Uden for byen BIELOW løber tvende smaa Aaer, dend eene kaldet WIRA, dend anden RUKA, ud i bemelte floed OKA, over hvilcke tvende meget slætte broer ere lagde, *ofuer* hvilcke Jeg *kom ikke* uden stoer fare.

Jeg kom formiddagen 32 WERST *wiidre,* beedte med heestene paa marcken; Efftermiddagen 13 WERST til en bye kaldet BOLKOW,

slog mine telte op, og blev liggende uden for byen. BOLKOW er en temmelig stoer bye, har et Blockhuus med træbullverck om, og en COMMANDANT ved nafn SIMON NAZAREIWITZ MELNITSCHEW, samme teede sig i alt, hvad Jeg af Ham forlangede, meget høflig og tienstvillig. Her var andet JAM eller hesteskiffte fra MOSCHOW. Borgemesteren her af byen sendte mig tvende STAROSTER med brød, øll, miød, salt og et lam til foræring effter dend Ryssziske maneer.

Her falder atter at mercke, at ingen Borgemester i Stæderne i heele Rysland var, førend denne TSAR kom til regieringen, hvilcken effter NARWÆ erobring, til exempel af Svenske og Tydske landes regiering har anordnet Borgemestere i alle Ryssziske stæder.

d: 6. COMMANDANTEN sendte mig til foræring et half faar, en kande miød, og en stoer krucke med øll, en gaas, en and, høe og hafre for mine heste, beviiste mig megen høflighed, kom og self efftermiddagen at besøge mig, bød mig hiem til sit, hvor hand mig effter Ryssziskmaneer vel imodtog.

d: 7. COMMANDANTEN sendte mig atter mød, øll, kiød og hønsz, gav mig derforuden høe og hafre for mine heste. Jeg indbød Ham hos mig til middag, og efftermiddagen brød Jeg op derfra. Igiennem BOLKOW gaar en strøm kaldet NUKA[1]). Udj samme bye er Rug saa got kiøb, at en tønde i høsten selgis for 3 GRIVEN, som er saa meget som 30 Danske skilling, da dog SCHETWERTEN, eller en Ryssziskt ønde, giør omtrent halfanden Danske tønde. Liidet uden for byen løber en liden aae kaldet ORS ud i aaen NUKA, hvilcken siden løber ud i dend forommelte stoere floed OKA. 17 WERST fra BOLKOW kom over en liden aae kaldet SCHANIE. Broerne vare over alt meget slætte og farlige at komme over. Jeg kom samme dag endnu 7 WERST viidere til en liden landsbye, kaldet RIDEN, som tilhørte en aftacket CAPTEIN, hvilcken strax kom, og paa sin Ryssziskf orærede mig brød og salt, øll og høns. Her begynder en liden Steppe eller heede, hvor ingen folck boede udj.

d: 8. Kom 28 WERST viidere til en landsbye, kaldet CATINA, der-

---

[1]) ɔ: Nugra.

fra viidere 30 werst til den første bye i det Rysszíske Ukranien kaldet Karatschew. Samme bye har et blockhuus med træebullverck om, og en Commandant, nafnlig Boris Olwowitz Soblukow, til hvilcken Jeg sendte bud, for at anmelde min ankomst med begiering, at hand strax vilde lade mig indsamle 33 Podwoder eller heste, som skulde løse de bønder af, som Jeg fra Bolchow hafde hafft med mig, af aarsag, at der ej hafde været saa mange Jemschiker eller vognmænd, som Jeg hafde nødig; thi Jemschikerne skulde kiøre mig til Siefsky, men bønderne skulde her i byen afløsis. Men, ihvorvel samme mit bud var forsiunet med mine Passer og ordre fra Cancelliet i Moschow til alle forekommende, loed hand mig svare, at hand ingen heste eller Podwoder vilde give mig. Det var alt sildig paa afftenen, saa Jeg maatte lade det beroe til om morgenen.

d: 9. Morgenen tiilig sendte Jeg atter min Pristaw og een af mine folck til bemelte Commandant og loed Ham siige, at, hvis hand mig ej de forommelte 33 Podwoder forskaffede, nødtis Jeg til, ved min Pristaw og Soldater at tage heste, hvor Jeg dem fandt, for at fortsætte min reise, og siden mig for Geuverneuren i Kiow[1]) over hans onde forhold at besværge. Men hand blev ved sit forrige svar, hvorfore og Pristawen strax tog heste med magt først i Commandantens gaard og siden paa gaden, hvor han nogle fandt, dog fick Jeg ej saa mange, som nødig var, at Jeg kunde komme bort, hvorfor Jeg atter udsendte en Corporall og tvende Soldater for at opsøge Borgemesteren og Starosterne, at de mig heste skulde forskaffe. Men Borgemesteren med sine folck pryglede soldaterne ud fra sig, og, da hand hafde faaet dem paa dørren, rømte hand self ud af sit huus, befrygtendis, at hand for saadan gierning skulde blive straffet. Derpaa sendte Jeg atter bud til Commandanten, begierende, at hand mig samme Borgemester, som hafde slaget min vagt, til straf vilde udleveere, eller Ham self i min nærværelsze afstraffe, truende derforuden, at angive for Gouverneuren i Kiow ved ankomsten der og med Tiden hos Tsaren hans ulovlige og uhøflige forhold mod mig. Derpaa lovede

---

[1]) Dmitrij Michailovitsch Golitsyn, jfr. S. 205, Note 5.

hand at skaffe Borgemesteren tilstæde og heste, saa snart mueligt var. Dette varede til ud paa efftermiddagen, dog fick Jeg ickun udj alt 15 heste og maatte gaae bort med de forrige, om Jeg ej længere vilde opholde mig. Aarsagen, hvor af denne allarm reiste sig, erfoer Jeg siden ved nøjere effterspørsel, at, som mit Passz fra Moschow alleene lydte paa Jemschik-heste, for hvilcke Pristawen i Moschow hafde annammet Progon, det er en Copek paa hver hest af hver 10 werst, hvilcke hand over alt betalede, hafde min Pristaw handlet saaleedis med Commandanten i Bolchow, at hand opbød af sine underhavende bønder, og ej Jemschiker, 33 bønderheste, hvor af intet betalis, og saa deelte de pengene, som beløb sig til 7 Rubel omtrent, imellem sig. Commandanten i Bolchow gav da for, ej at have saa mange Jemschiker, som Jeg hafde nødig, hvorfore hand gav mig bønderheste. Dissze bønder skulde da afløsis [i] Karatschew af Commandanten, men hand saa vel, at Jeg ingen Passz hafde paa bønderheste, og altsaa med rætte undslog sig for at udgive dem, siigendis, at Commandanten i Bolchow hafde burdt givet os fuldt tall Jemschiker eller vognmænd, som hand og hafde kundet giøre, hvis icke enten hand eller min Pristaw herved søgte, at slaae Progon-pengene under sig, som de og giorde.

Igiennem byen Karatschew løber en liden Aae, kaldet Snescha, hvor udj er skiønt fiskerie. Jeg kom afftenen ickun 16 werst, saasom en stærck indfaldende regn giorde vejen tung, og hestene trætte. Jeg holdt natteleje paa marcken ved en landsbye, kaldet Tschadennowa.

d: 10. Morgenen tiilig holdt det endnu ved med en stærck storm og øsende regn; reiste dog 34 werst til en landsbye Tschainka, hvor Jeg for uvejr og ond vej skyld maatte opslaae mine telte og blive natten over.

d: 11. Reiste Jeg med samme onde vejr og vej igiennem en stoer Steppe eller udørck, hvor ingen mennisker var eller boede 35 werst lang til en landsbye Kritschina. Undervejs 5 werst fra landsbyen gick en floed, kaldet Naruska, som er meget stoer og fiskeriig. Samme floed kom Jeg over paa en broe næsten 1 werst lang. Uden for landsbyen paa venstre haanden løber samme floed

NARUSKA igien. Denne landsbye hafde i freds-tiider bestaaet af 170 gaarde, men bestoed nu alleene af 10, var formedelst Kriigen lagt øde.

d: 12. Reiste morgenen tiilig med noget beder vej til en floed, kaldet USOSA, 25 WERST alt igiennem STEPPER og udørcken. Paa anden siide af samme floed stoed et Posthuus, hvorudj heste altiid holdtis reede til at befordre TSARENS kommende COURIERER. Kom afftenen 20 WERST til SIEFSKY alt igiennem STEPPER eller udørken. Uden for byen gick floeden SIEWA. Jeg hafde forud sendt bud til COMMANDANTEN og ladet Ham min ankomst anmelde med begiering, at hand vilde skaffe mig JEMSCHIKER eller vognmænd med friske heste, saasom her var tredie JAM eller hesteskiffte fra MOSCHOW. Hvorpaa hand da, saasom dend stoere regn hafde bortskyllet broen og indkørselen til byen, loed i en hast slaae en liden broe, over hvilcken Jeg kom ganske sildig i byen. COMMANDANTEN lovede og at skaffe mig heste, saa snart muelig var, endskiønt det ej var hans embede, men en andens, hvilcken ej var tilstæde, men udreist paa landet, til hvilcken hand strax vilde sende. Ofveralt langs vejen fra MOSCHOW og hid til SIEFSKY vare WERST-pæle; effter dend Rysssiske regning var det fra MOSCHOW 481 WERST, men Jeg tællede under veis 491.

d: 13. Laae alt over udj SIEWSKY, for at lade mine heste lidet hvile. COMMANDANTEN sendte mig et ancker øll, en bimpel mød, og noget brændviin til foræring, hans nafn var GREGORI ALEXIEWITZ CULTAWSKOJ. Imod denne høflighed giorde hand mig dend fortræd, at hand reiste middagen ud af byen med 20 af de beste heste, som vare samlede til min reise, hvilcket foraarsagede, at Jeg blev opholdt, saasom ingen heste meere var at bekomme eller finde.

SIEWSKY er en stoer bye med skiønne stoere, vel anlagte volde, og stycker vel forseet, dog med tørre grave. I samme bye har i freedstiider tilforn boet alle de fornemmeste BOJARER og GENERALSpersoner af ganske Rysland, men nu var byen meesten øde, og huusene forfaldne. Jeg var indviist udj et huusz, kaldet TSARENS gaard, fast øde paa vindver og tag, saa Jeg maatte opslaae telte i gaarden for mine folck, at de kunde ligge frie

for regn og slud. I denne bye laae ickun en liden og ringe besætning.

d: 14. Jeg maatte alt blive liggendes over formedelst mangel af heste, saasom Commandanten, som før er meldt, med mine Jemschiker giorde Lystreiser, og ingen anstalt var at inddrive andre heste for mig. Afftenen Klocken 7 kiørte Jeg herfra byen med udslæbte heste og kom 7 werst til en strøm, kaldet Sosna. Paa dend anden siide af denne strøm holdt Jeg natteleje paa marcken. Her holdt werst-pælene op, og var i dend stæd miile-pæle, dog regner bønderne alt ved werster.

d: 15. Kom formiddagen 30 werst viidere til en moratz, som skiller det Ryssziske Ukranien fra det Sarkaskiske eller Cosaquiske Ukranien, og stoed saa første gang i Sarkassy eller Cosaquenland. Efftermiddagen kom 30 werst viidere til Glokow. Mens førend Jeg kom til Glukow paa 10 werst nær, laae en landsbye kaldet Nesman, som er dend første landsbye i Cosaquenland, er over en miil lang, meget folckeriig. Kornet stoed allevegne paa marcken i største floer. Bemelte Glukow er, siden Baturien, hvor forræderen Mazeppa hafde holdt sin Hovedstad, af Tsaren er bleven sprenget, giort til Hovedstad af Cosaquenland, befæstet med temmelige volde og tørre grave, faae eller ingen stycker. Commandanten i byen var en Rysszisk Knez, nafnlig Bogdan Iwanowitz Gargarin, som hafde 150 mand Rysszer i besætningen, saasom Tsaren ej meget troer Cosakerne, siiden de under Mazeppa sammenrottede sig imod Ham. Imidlertiid er det en aarsag, hvorfore Cosaquerne, som et friit folck, med Tsaren er ilde tilfreds, at hand setter Ryssziske Commandanter og legger Ryssziske Soldater i deris fæstninger. Hetmanden Iwan Wasilowitz Scoropatow [1]), som her holder hoff, var ej self tilstæde, men med sit folck Cosaquerne henved 30000 mand i marcken. I hans fraværelsze var landets regiering betroet Andrei Marcowitz, Hetmandens Svoger. Commandanten loed mig afftenen med sin vogn hente til giest hos sig, hvor Jeg

[1]) Ivan Iljitsch (Eliassen) Skoropadskij blev ved Opdagelsen af Mazeppas Forræderi 1708 valgt til Hetmand i dennes Sted i Overensstemmelse med Peters Ønske. Han døde 1722. (Sbornik i. r. i. o., LXII og Sch.)

meget vel blev imodtagen. Her blev imidlertid udsendt effter PODWODER og forspandsheste paa landet for mig, hvilcket og iblant andet er COSAQUERNE imod og giør dem misfornøjet, at de, som frie folck, der ingen Herre vil viide af at siige, til TSARENS tieniste og befalning altiid maa være reede.
d: 16. sendte Jeg min egen SECRETAIRE tillige med PRISTAWEN til VICE-HETMANDEN med det brev, som Jeg fra POSOLSKE PRECASSEN eller Gesandten-CANCELLIET i MOSCHOW til HETMANDEN hafde faaet, hvilcket var en begiering, at mig frie firspand og PODWODER igiennem COSAQUENLAND maatte forundis. Efftermiddagen besøgte Jeg HETMANDENS Frue, hvis adfærd og maneer i alting var, som de Rysszi̇ske Fruers.

Her i landet lever alle i glæde og fornøjelsze med overflødighed paa alting, selger og kiøber, handler og vandler, enhver hvormed og hvor hand vil, uden at give nogen enten told eller skat uden en taalig afgifft hver aar til HETMANDEN. Deres alnemaal kaldis LOTOK, er saa meget kortere end dend Danske alen, som denne linie er lang ————————. Alle COSAQUERNE gaar klædt paa Pohlsk med lange Pohlske Henge-kiorteler, Sabler og huer, klipper Haaret og rager sig højt op rundt hovedet, som Polackerne. Naar de gaar i kircke, bær hver sin bog med sig, tvert imod som aldrig nogen mand i Rysland fører bog med sig i kircken, ere forresten udj alle ting meget reenligere og nættere end Rysszerne. Qvindfolckene bærer alle lange, siide kiorteler, ingen Skiørter og paa hovederne stoere huer med hviidt nætteldug overtrucket, hvilcket nætteldug gaar fra ørnene rundt om hagen. Huerne ere ellers i denne dannelsze, som de runde, til begge ender spitse, Skipper-huer. I COSAQUEN-land voxer ræt got toback, saa pundet kiøbis for en half COPEK ræt sterck og got. Jeg besøgte Otver-Landsdommeren over heele landet, som var en gammel fornufftig og meget høflig mand.

Her udj GLUKOW hafde dend Polske Første WIEZNOWICKY[1]) af

---

[1]) Fyrst Michael Wieznowiecki havde sluttet sig til Oginskierne imod Sapieherne og var derfor af August bleven belønnet med den disse fratagne Stilling som Kronfeltherre af Lithauen 1702 og udviste megen Tapperhed ogsaa overfor Svenskerne, idet han bl. a. slog og fangede

STANILAI tilhang sidet i forvaring, hvilcken med et falsk Passz undkom, hvorfore og ISMAILOW[1]), forrige AMBASSADEUR i Dannemarck, som da var TSARENS RESIDENT hos HETMANDEN |: thi TSAREN holder altiid en MINISTER hos HETMANDEN, for at see Ham paa fingrene :| som paa dend tiid skulde hafft opsigt med WIZNOWICKY, kom i unaade hos TSAREN, i hans stæd er nu hos HETMANDEN en Gammel-Tydsker, nafnlig WINIUS[2]), som og følger HETMANDEN udj Marcken. HETMANDEN hafde med sig paa sit felttog, foruden den forommelte RESIDENT WINIUS endnu en Rysszisk GENERAL MAJOR BUTTERLIN[3]) med 3 til 4 tusinde mand Ryssziske veløvede Soldater. d: 17. Reiste formiddagen $2^1/_2$ COSAQUISKE miile, hver miil er over 10 Rysssziske WERST lang. Beedte ved en overmaade stoer landsbye kaldet THULEGOLOW, hvor igiennem gick en aae kaldet RIETH, hvilcken Jeg kom over, og hafde dend siiden *een stoor deel af* vejen paa højre haanden. Kom afftenen $2^1/_2$ COSAQUISKE miile til en bye kaldet KOROLEWITZ. Samme var en skiøn stoer bye, mens med gamle forfaldne volde om, ligger midt udj en skov, har skiønt fiskerie af stoere, paa hver sin siide af indkørselen i byen liggende, søer. I byen var allevegne smucke, velbygte, reenlige huusze og vel anlagde gader, deslige Jeg ingenstæd i Rysland har seet.

Oberst Hummerhjelm. Efter Freden i Altranstädt sluttede han sig imidlertid til Stanislaus Leczinski og stillede sig med en stor Del af Krigsmagten i Lithauen imod Russerne. (Jfr. Lundblad: Carl XII; Sch.).

[1]) Andrej Petrovitsch Ismailof, Kammer Stolnik hos Tsar Ivan Aleksejevitsch, Gesandt ved det danske Hof 1701—1707. (Sbornik i. r. i. o., LX).

[2]) Antagelig Matfej Andrejevitsch Vinius, der efter Danskeren Peter Marselius havde faaet overdraget Postprivilegiet i Rusland og blev den sidste private Postholder sammesteds. Han havde i den Henseende en lignende Stilling som i ældre Tider Direktøren for Øresundstolden hos os, at han var forpligtiget til stadig at holde sin Hersker à jour med alle udenrigs Begivenheder, hvorfor Korrespondancen mellem Tsar Peter og ham er meget omfangsrig og af stor Betydning. For at blive bedre underrettet fik han tilmed jævnlig Ordre til at tage sig den særlige Myndighed at efterse alle Breve, der passerede Grænsen. Han var ogsaa Stolnik hos Peters Moder. (Jfr. Sbornik i. r. i. o., LX og Sch., der iøvrigt efter førstnævnte Kilde at dømme synes at sammenblande to forskellige Vinius'ers Levnetsløb.)

[3]) Buturlin var en fornem russisk Bojarslægt, af hvilken flere paa hin Tid beklædte høje militære Stillinger og enkelte hørte til Peters nærmeststaaende Venner. (Jfr. Sbornik i. r. i. o., LX og Sch.)

Folck boede alle i huusene ud til gaden som i Dannemarck, tvertimod som Rysszerne altiid boer inde i baggaarden. Naar bøn eller Messze i Kircken skal holdis, ringis som hos os trej gange, under Messzen klemtis nu og da. Endskiønt alle COSAQUerne som Ryszerne har dend GRÆCISKE troe, saa ringer de dog til Kircke, da derimod i Rysland aldrig med klockerne ringis, men kiimes.

d: 18. Effter at Jeg her hafde bekommet friske heste, reiste til en stoer landsbye, kaldet LUKNOW, 2 miile *wiidre*. Bønderne kom ud til mig ved min vogn, og bare mig effter landets skik brød og salt til foræring. Saltet var udj en haard rund aflang klump tilsammen rullet, og saadanne 8 stycker selgis for en COPEK, som er meget got kiøb og til sparsomhed tienlig, efftersom enhver ved maaltiid der af til nødtørfftighed kand skrabe saa meget og saa lidet, som hand vil. Bønderne fortalte mig, at Kongen af Sverrig, tilliige med MAZEPPA, hafde ligget i denne bye, da Rysszerne med stormerhaand indtog den forrige Hovedstad i CASAQUen-land BATURIEN, som ickun laae halfanden miil paa venstre haanden derfra.

Jeg gav mig atter paa reisen, og kom 1 miil herfra til en stoer landsbye ZERUIKA; derigiennem gick en floed CHOROP. Kom afftenen 1 miil til byen CHOROP, hvorigiennem floeden af samme nafn løber, er en meeget fiskeriig stæd af Karper, karutzer, Brasen, gedder, Aborrer, sudere og Krebs. Øfrigheden her, som hver stæd, kom strax med deris foræringer af brød, øll, miød, brændviin og fisk, og vare udj alting sær høflige. Denne bye har i forrige tiider for 60 aar siden sadt sig op imod TSAREN, og slaget sig til TARTERNE, hvorfore, da dend siden af TSAREN med stormer haand blev indtaget, alting blev ødelagt og forbrændt, alle mennisker nedhugget, og fæstningen need-brudt, liigesom BATURIEN for faae aar siden, da MAZEPPA gick over til de Svenske. Siden dend tiid er CHOROP igien opbygt, og ved vaadeild atter afbrændt; var dog endnu i temmelig stand, og kiendetegn af de gamle forfaldne volde.

d: 19. Gick Jeg med friske heste til en bye, kaldet NOVOMOLINA, $3^1/_2$ miil. Rundt om paa en half miil ud fra byen, er iidel moratz. Der som moratzen begynder, gaaer en stoer floed kaldet ZEIM, hvilcken Jeg paa Pramme kom over, og maatte snart fare

rundt om byen, før Jeg kom ind i dend. Det er en stoer vidtløfftig bye med gamle forfaldne volde. Øfrigheden indfandt sig strax efter min ankomst med deris vaanlige foræringer. Folckene her, som over alt i landet, vare meget høflige og reenlige som i Klædedragt saa og i deris huusze.

I denne bye hafde og dend Svenske General Major Kreutz[1]) med endeel af de Svenske tropper hafft sit ophold.

d: 20. Gick Jeg atter med friske heste til Boesna 4 miil. Undervejs kom igiennem en stoer landsbye Scapulowa |: landsbyerne her i landet bestaaer af et, toe, trej eller fleere hundrede gaarde, ere halfve og hele miile udj længden :|. Byen Boesna angaaende. da er dend meget stoer og viidtløfftig med gamle forfaldne volde. Øfrigheden indfandt sig strax med de vaanlige foræringer. Jeg blev indladt i en Cosaquisk Oberstis gaard, hvor General Felt-Marschalk Rheinschild med 4000 mand hos sig *eengang* hafde staaet. Da de Svenske ginge herfra, toge de med sig bort bemelte Cosaquiske Ofverstis Sønne-Kone, som de meente, endnu at være i Bender hos Kongen af Sverrigs persohn, *saa Kongen af Swerrig ey har afskye for smucke qvinder*[2]).

d: 21. Mine soldater vare udsendte med Borgemesteren af Boesna, for at inddrive heste, men bønderne sloge soldaterne bort, og Popen eller Præsten udj en landsbye Conuwka, som tilhørte en Cosaquisk Herremand Cotschubeow, loed ringe med stormklocken, og kaldte bønderne tilsammen imod mine Soldater, hvilcke, omendskiønt de maatte viige for overmagten, bragte *de dog* bemelte Præst fangen med sig til byen til mig, for at faae ræt og hævn over ham. Endelig effter lang klammer og slagsmaal kom dog hestene om eftermiddagen, hvor paa Jeg og strax gav mig paa

---

[1]) Generalmajor Carl Gustav Creutz var Oberst for Livregimentet til Hest, fangedes ved Pultava, hjemkaldtes fra Siberien 1722 og døde 1728 som Kavallerigeneral. (Ennes I, S. 80.)

[2]) Carl har ellers Ord for det modsatte, og man anfører i Reglen det bekendte mislykkede Forsøg, August den II gjorde paa at bevæge Carl XII til Mildhed ved at sende ham den bekendte Skønhed Aurora Königsmark som en Slags Envojé, som Tegn paa hans Urokkelighed overfor Kvindekønnet. (Jfr. Kong Oskar II: Carl der Zwölfte als König, Krieger und Mensch, Berlin 1869, S. 83.)

reisen igien. *Heele geistligheden af Boesna kom til mig, bedende for den fangne Præst, derisz Kameratt, hvilcken jeg vilde hafue ført med mig till Kiof, og ofuerlefuere gouverneuren till straff for siin opsedsighed; de eenfoldige Poper hafde een huer nogle faae Kopeker udi ett stycke papiir for att Ranzoneere derisz Kameratt. Jeg loe ad derisz eenfoldighed og gaf Præsten løs for deris forbøn.* Igiennem *denne* bye gaaer en aae. kaldet BOESNA. Jeg kom afftenen 3 miile viidere til en stoer landsbye, kaldet CAMARUKA. Ofveralt, hvor Jeg reiste, fandt mine folck vilde ASPARAGES, som i alle maader vare saa goede, som de, der voxer i haverne.

I COSAQUenland, hvor mand kommer til formuende folck, seer mand deris MARIEN- og HELGEN billeder omsadt rundt om med bomuld eller hviidt floer alt i smaae buske med en rød trevel midt udj.

d: 22. Kom formiddagen 3 miile videre til NISIN, som er en meget stoer bye og handelsstad, med skiønne volde vel forseet. Udj forstaden, som og var med volde om, stoed tvende prægtige stoere 8-kantede kircker, meget skiønne af bygning. Her laae og en Ryßzisk COMMANDANT i besætning, havende hos sig 600 mand Ryßziske soldater, foruden et heelt Regimente, som her var indlagt. Dend største handel her i byen har indtil [nylig] været drevet af GRÆCERNE. Men, siden denne Krigs begyndelsze med Tyrcken, har TSAREN givet dem forlov, at reise ubehindret hver til sit, og at blive der ved stæden, hvem der vilde. Jeg laae da i et huus hos en GRÆCER, som var bleven tilbage, men dend største deel af hans landsmænd var alt hiemreist.

d: 23. Gick med friske heste fra NISIN, og kom formiddagen $2^1/_2$ miil til NASOWKA, en liden slæt bye med gamle skantzer og PALLISADER om, dend slætteste Jeg heele COSAQUenland igiennem hafde seet, hvor Jeg og hafde størst umage, for at faae heste, saa Jeg heele dagen der blev opholdt.

d: 24. Kom formiddagen 2 stoere miil til en landsbye kaldet COSARA, beedte der uden for byen, efftermiddagen kom Jeg endnu 2 miil viidere til KOSOLETZ, en stoer folckeriig og velbebygt stad. Øfrigheden kom effter landets maneer strax til mig med deris

vaanlige foræringer. Her i byen boede een af de COSAQUiske Ofverster, som var i marcken med HETMANDEN, og hafde ladet sin VICARIUM hiemme, hvilcken i alle ting brugte myndighed, som Ofversten self. Byen var befæstet med temmelige volde, dog uden stycker og besætning.

Udj COSAQUenland er næst HETMANDEN, som Feltherre, 10 Ofverster, hvilcke har deris vissze fordeelinger af landet at befale over; hver Ofverst har under sig 10 COTNIKER[1]) eller CAPTEINER, og hver CAPTEIN 10 DECIATNIKER eller CORPORALER, hvilcke igien har vissze tall COSAQUER under sig. En Ofverst har da under sin befalning fra 20 tusind til 60 tusind COSAQUER, som alle med egen hest og gevær og paa egen bekostning skal gaae i marcken, naar paakrævis. Derimod har COSAQUEN vissze bønder, som i freds-tiider skatter og skylder til Ham, som en Herre. Men denne langvarige Krig, som har ødelagt en stoer deel af deris land, og opsluget en stoer deel af folckene, har giort dem meget svagere, end tilforn. Dog sagdes der, at dersom alle COSAQUERNE endnu blev opbudne, som ere indskrevne for COSAQUER *heller Kriigsmœnd*, skulde de endnu vel kunde blive 200 til 300 tusind mand sterck.

d: 25. Gick Jeg med friske heste herfra $2^1/_2$ miil og beedte udj en stoer skov. Efftermiddagen gick Jeg 2 stoere miile og kom ud paa natten til en landsby kaldet DIMERKA. Miilene ere saa stoere i COSAQUenland, at mand med egne heste neppe kand kiøre fiire miile en sommerlang dag.

d: 26. Kom Jeg 2 miile til BROVOREE en landsbye, der er dend sidste bye paa denne siide Kiow. Efftermiddagen kom $2^1/_2$ miil til en stoer strøm, kaldet SCIORTOREE, som lidet fra dette stæd løber ud i floeden NIEPER eller BORISTHENES. Samme SCIORTERE kom Jeg over paa en flaade-broe til en strimmel land imellem be-melte strøm og NIEPEREN. Samme land er ickun 200 trin breed. Derpaa kom Jeg paa Pramme med alle mine heste, vogne og tøg over floeden NIEPER, som er en meget dyb, breed og seilbar strøm, har en meget stærck fart, og er overflødig paa alle slags fiske. Landbredden paa dend anden siide er icke andet end et stedse-

[1]) En „Cotnik" (ɔ: Sotnik) er en Befalingsmand over 100 (sto), en Desjatnik en Befalingsmand over 10 (desjat).

varende over 100 favne højt bierg. Her faldt at mercke, at alle mennisker, i hvo de vare, hafde frihed med heste og folck at komme over til byen KIOW. Men GOUVERNEUREN her i KIOW, nafnlig DEMETRI MICHAILOWITZ GOLLITZIN, har giort saadan anstalt, at ingen maa ladis tilbage uden hans Passz, og til dend ende ved over-farten bestillet en vagt med en OFFICEER. *Denne anstalt var giort for att hindre Czarens Soldatter, att de ey skulde forløbbe Armeen ind i RusLand till deris hiem.*

Jeg hafde sendt PRISTAWEN tilliige med min Dollmetsker forud til GOUVERNEUREN, for at anmelde Ham min ankomst, og med begiering, at mig et huus maatte anviisis. Derpaa blev mig og et huus indrømmet udj PODOLE-KIOW, det er Under-KIOW, saa kaldet, fordj det er dend deel af byen, som ligger i en liden dal imellem det høje forommeldte land og floeden NIEPER.

d: 27. Jeg sendte morgenen tiilig LEGATIONS SECRETAIREN PEDER FALK tilliige med min Dollmetsker til GOUVERNEUREN, og loed Ham anmelde min ankomst. Hand sendte strax tilbage med Ham en LIEUTENANT, loed undskylde, det hand ej self kunde have dend ære, at komme til mig, saasom hand var upasszelig, bad, Jeg vilde næstfølgende morgen til middag være hans giest, hvilcket, som Jeg til saadanne høfligheder vel var vaant, Jeg og tilsagde. Denne mand var en KNEZ, og siden dissze Knøssze i Rysland har faaet i hovedet at anseeis som Førster og kaldis Durchleuchtighed og ALTESSE, ere de frygtsomme for, at bortgive noget af deris høihed, om de først besøgte en fremmed Gesandt, som de burde. Vilde mand i dette tilfælde med dem staae paa sin ræt, vederfoeris mand af dem deri mangfoldige fortræder, saa mand ej fick forspand at komme fort med, icke engang tilladelsze for Handverksfolck, at arbeide paa de sønderbrudte vogne, ja det vilde staae haardt, at mand kunde erlange huuslye. Kortelig, Højhed, drick og foræringer skal bruugis til dissze folck, hos hvilcke ald anden billighed og ræt intet ere gyldige.

d: 28. Spiisde Jeg til middag hos GOUVERNEUREN, som boer udj dend deel af fæstningen, som kaldis PETSCHUR, hvilcken stærck er befæstet, og arbeidis endnu daglig paa, at giøre dend fastere.

d: 30. Skrev Jeg til Dannemarck over MOSCHOW og til Armeen

i WALLACHIET, hvilcke breve Jeg leveerede til GOUVERNEUREN, at bortsendis med COURIEREN, saa som her intet Posthuus var oprættet.

JULIUS.

Jeg maatte ligge her over i KIOW, for at faae mine vogne og hestetøy, som meest var forderfvet, i stand igien, til at kunde reise, *huor med dett* gick langsom *till,* saasom de meeste Handverksfolck i byen ved Pesten forleeden aar var uddøde. GOUVERNEUREN var saa høflig, at hand befalede alle her boende handverksfolck, at legge alt andet arbeid fra sig, og arbeide for mig *alleene, paa dett jeg desto snarere kunde bliifue ferdig.*

d: 2. Som Jeg hafde ansøgt GOUVERNEUREN om tilladelsze, at see fæstningen, og de derudj begravne Hellige, og sligt mig af Ham var bevilget, foer Jeg først hen at besøge METROPOLITEN, en smuck gammel høflig mand, som talte vel LATIIN. Hand loed mig viise Kircken ved hans RESIDENTZ, som var en skiøn og prægtig bygning, hafde 4 forgyldte taarne, og inden i beprydet med adskillige sølfredskaber, som en sølfliusekrone, 6 stoere sølflamper, 4 stoere over halftredie alen høje sølf-CHERIDONER, og ellers mange skiønne malninger. Hafde i overdeelen 8 altere og i underdeelen 10, tilsammen 18. Derfra foer Jeg op til COMMANDANTEN udj fæstningen PETSCHUR, en gammel-Tydsker, hvilcken var meget høflig, hand hafde befalning af GOUVERNEUREN, at viise mig de Helliges legemer udj PETSCHUR[1]) |: saa kaldis løngravene under jorden, hvor de Helliges legemer ligger :| og siden fæstningen. Jeg gick da need til bemelte PETSCHUR, hvor af heele fæstningen har sit nafn, som ligger udj en dyb dall imellem tvende høje bierge. Indgangen til dissze Hellige er udj en liden i bemelte dall opbygte Kircke, som af en COSAQUISK Ofverst er bekostet. Før Jeg gick ind i løngravene, bleve mig tvende Muncke medgivne, som kunde tale LATIIN, hvilcke mig om alting skulde underrætte. *De samme begynte att siunge udj indgangen. Indgangen under* jorden var

---

[1]) Peschtschera (udtalt Peschtschora) betyder en Hule.

omtrent half anden allen breed og 3 alen høj, ej opmuured, mens *alleeniste* udhuulet og udgravet i bancken. Der viistes mig 50 hellige uforraadnede legemer, alle indgravne i siderne af løngangen, een her, en anden der, en hvers nafn beskreven. Der var udj bemelte gange til dissze Helliges ære trende CAPELLER *indRettede*. Helgenene laae gandske heele, mig viistes deris hænder og fødder, som vare sorte, indtørrede og formedelst stædens tørhed visnede, hvorfor de bleve agtet og æret som Helgene. De merckeligste iblant dem vare følgende. Een sad i jorden til beltestædet needgraven, hafde en kaabe af Guldmoer over sig, samme sagdis at have været saa kydsk en Munck, at, da fanden Ham engang med ukyskhed anfegtede, grov hand sig self need i jorden til beltestædet, hvorover Diævelen blev saa vreed, at hand skiød ild efter Ham, og brændte Ham haaret og skiæget af; siden blev hand siddende der paa stædet til hand døde. En anden hafde siddet, som en Eremit, udj et hull i bemelte løngrave, og levet af, hvis almisszer nogen Ham tilførte. Da hand saa lang tiid hafde siddet, kom fanden i en Liusens Engels gestalt til Ham, siigende, at hand nu længe nock der hafde siddet, hvorfore hand nu af Gud var udsendt, at afhente hans siæl, hand derfore ickun først skulde giøre Ham et Knæefald, saa vilde hand strax føre ham til himmelen. Eremiten *hafde ladett sig* dertil overtale, mens effter giorte tilbedelsze blev først var, at hand af Diævelen var bedragen, hvorpaa SANCT ANTONIUS[1]), PATRONEN for alle dissze Hellige, en Stifftere af dette Kloster, tilliige med en Engel kom til Ham, og bebreidede Ham hans synd. Siden døde samme Eremit boedfærdig, og blev regnet iblant Helgenene. Nock fandtis her en Helgen, fordum Biskop i SMOLENSKOW, hvilcken paa sit yderste hafde befalet, at mand effter hans død udj en Kiste skulde lade Hannem flyde bort paa floeden NIEPER, hvor den vilde henføre Ham, og var da Kisten opdrevet til dissze Helgens graver, som ere tæt ved bemelte floed, hvor hand, som en Helgen, blev

[1]) Den hellige Antonij, den første russiske Munk og Stifter af det her omtalte berømte kievske Hulekloster, døde 1073, 90 Aar gammel. (Slovar ist. o. svjatych, S. 24 f.)

optagen og indført i dissze løngrave. Udj disse grave findes og Sanct Antonius og Sanct Theodosius[1]), som dissze løngrave først har anlagt og derfore ere Patronerne for denne Helligdom, og sielf de fornemmeste Helgene derudj. Der findis og Bispen Michael[2]), som, effter Munckenis siigende, var dend første, der dend Christelige troe har prædicket i Rysland, foruden mangfoldige flere Helgene, hvor over en stoer viidtløfftig bog in folio paa Sclavonisk er trygt, hvorudj alle dissze Helgens levnet beskrivis, hvilcken Jeg og udj Kiow kiøbte, og endnu ejer. Foruden dissze 50 Hellige, som viises, ere endnu under jorden, som mand gaar paa i graverne, needsadte og begravne, saa og indskudt i siiderne af løngravene mangfoldige secundi ordinis Sancti, af hvis kiister ickun seeis dend yderste ende. Der viistis mig og en roed af et træe, som hafde skudt sig need igiennem jorden udj forommelte gange, derom sagde Munckene, at, naar nogen hafde dend slemme syge, og kom til at biide derudj, blev hand frisk, hvorfore mange allereede hafde skaaret stycker af bemelte træis roed. De fleeste af dissze Helgens Kister vare overtruckne med forgylt lædder, og det af de nyeste mynstre, som nu giøris i Holland, hvilcket er et tegn til, at Kisterne i det ringeste nyelig ere nedsadte.

Der bliver og i disze graver nu ingen meere needsadt. For 3 aars tiid siden døde een, effter gemeen mands tancke meget Hellig, Munck, nafnlig Mickel, en Preusszisk Banquerotspiller, som udj Kønigsberg hafde været Capell-Mester og maatte formedelst skelmstycker rømme derfra, og siiden fra Holland var kommen hid til Kiow, hvor hand sig til dend Rysszisk troe bekiendte. Denne hafde i levende liveført et til udvortis anseende strængt levnet, hvorved gemeene mand kom i de tancker, at hand var en stoer Helgen, og effter hans død vilde have Ham indført iblant

---

[1]) Den hellige Feodosij, den første, der gav Regler for noget Munkesamfund i Rusland, Abbed ved Huleklosteret i Kiev, † 1074. (Slovar ist. o. svjatych, S. 249 f.)

[2]) Den hellige Michail, født i Syrien, Metropolit i Kiev, en ivrig Udbreder af Kristendommen i Rusland, levede i det 10. Aarhundrede. (Samme Kilde, S. 164 f.)

dissze Helgen, hvilcket og skeede, men hand begyndte strax at stincke, saa de maatte bære Ham ud igien, og begrave ham udj en Kircke-gaard.

Uden for Kircken ved dissze løngrave er bygt en liden badstue, hvor effter berætning afsindige folck bleve indsadte, og effter toe dagis afhold fra mad kom igien til deris forstand, og, da Jeg spurte, om det aldrig feilede, svartis mig, at, hvem Gud vilde hielpe, blev hiulpen. Derfra førtis Jeg i et prægtigt Kloster, kaldet PETSCHERSKY[1]) Kloster. Midt udj samme Kloster stoed en stoer og næt Kircke med 9 forgyldte taarne paa; inden i med mange skiønne billeder, reedskab af guld og sølf riigelig beprydet. Det var afften, saa Jeg hafde ej meere tiid at see mig om, fick derfore og ej fæstningen at see, men ARCHIMANDRITEN i Klosteret nødte mig dog ind til sig, at dricke engang paa sin Rysszisk.

For at viide ræt KIOWS beskaffenhed og egentlig skickelse kand denne effterfølgende beskrivelsze tiene.

Staden KIOW er deelt udj trende deele. Først er PODOLIEKIOW eller Under-KIOW; der udj boer borgerskabet, dend deel ligger udj en dyb dall needen for biergene ved siiden af NIEPER-strømmen, er med træebullverck befæstet for anløb af TARTERNE. I denne deel var midt herberge, der er og ACADEMIET, hvilcket dog nu formedelst pesten meesten var øde. *Der findez endnu*, som der legger sig efter boglige Konster, *i alt ickuns* 100 personer, da *dog* ACADEMIET før pesten bestoed af over 2000 lemmer. Paa lærde mænd fattis dog ej endnu. RECTOREN over ACADEMIET er THEOPHANES PROCOPOWITZ[2]), en højlærd og velbereist mand.

Ofven paa bierget strax der ved ligger en anden bye kaldet WERKNOIKIOW eller OfverKIOW; denne er befæstet med høje volde paa gammeldags maneer, saa dend ej kand giøre nogen merkelig modstand. I denne deel har METROPOLITEN sin Bispegaard.

En goed half miil derfra er dend tredie deel af KIOW, kaldet PETSCHERSKYGOROD[3]), hvor GOUVERNEUREN *sielf boer*. Det er en

---

[1]) Petscherskij Klosteret eller Huleklosteret i Kiew er meget berømt og endnu saa søgt, at det f. Ex. i 1882 husede over 100,000 Pilegrimme. (Meyers Konv. Lex.)

[2]) Se nærmere Noten Side 181 f. [3]) ɔ: Hulebyen.

skiøn og vel anlagt fæstning med alting riigelig forseet, *paa den der* endnu daglig arbeidis. Byen kaldis saa af PETSCHERSKY Klosteret, som udj fæstningen er indsluttet, og har derforuden en skiøn høj steenmuur om sig. Denne fæstning, [som] for Klosteret og dissze formeente Helgenes skyld *i gamle dage først* [er] *blefuen* anlagt, er saa fast, at dend er *bequem till* at afviise en heel Armee med uforrættet ærinde. TARTERNE streiffede i foraaret paa

Feofan Prokopovitsch.
(Efter et samtidigt Stik.)

en miil nær Kiow, men vendte tilbage igien, da de fornam, at Rysszerne hafde øje paa, at overrumple dem.

d: 10. Blev en Bisp indviet i Ofver-KIOW i SANCT SOPHIÆ Kircke, staaende strax ved METROPOLITENS Bispe-gaard. Samme Bispevielsze skeede saaleedis:

Effter endte Messze, som holdtis i METROPOLITENS og 4 Bispers nærværelsze, alle udj deris Bispelige Klæder og med Bispestave i hænderne, gick METROPOLITEN i følge af Bisperne op paa et, dertil forhøjet, stæd, *huor de ned*sadte sig hver udj sin stoel, hvorpaa dend nye Bisp blev fremleedt af tvende ARCHIMANDRITER eller

ABBEDER, barhoved og udj en Gyldenstyckis Choer-Kaabe. Effter at hand var fremleedt paa dend forhøjede stæd, buckede hand sig først med stoer ærbødighed for METROPOLITEN og siden for de omkring siddende Bisper, holdte en tale paa SCLAVONISK til METROPOLITEN, dog saa sagte, at mand det ej kunde forstaae, hvorpaa, effter at METROPOLITEN Ham kortelig hafde svaret, en NOTARIUS hos METROPOLITEN gick op paa trappen til dend forhøiede stæd, og oplæste lydelig dend nye Bispis, af TSAREN paa Bispedømmet bekræfftede, bestalling. Derpaa tilspurte METROPOLITEN Ham paa sit embedes vegne, alt siidendis, om hand, som en rætsindig dend GRÆCISKE troes forfegtere og lærere udj liv og død vilde foregaae udj sit, Ham nu forestaaende, embede alle hans underhavende og tilhørere ej alleene udj sand lærdom, men endog udj et rætsindigt og Christeligt levnet foruden andre deslige spørsmaal, hvortil hand staaende altiid svarede med Ja, og undertiiden viidtløfftigere, liigesom spørsmaalet af Ham viidtløfftigere svar udfordrede. Effter adskillige vexlede svar og spørgsmaal steege de alle need af dend forhøjede stæd, og ginge ind i Choret af Kircken. Imidlertiid dette skeede, stoede mangfoldige Muncke med Præstelige Chorkaaber over deris sædvaanlige sorte Munckedragt, dog hafde de taget deris Munckehætter af, som de ellers baade udj Kircken, og TSARENS næværelsze, endog, naar de taler med ham, ej aftager; de hafde deris sædvaanlige underhuer paa, som for hen ere beskrevne, men, saa snart Bisperne ginge ind i Choret, afførte de sig Chorkaaberne, og sadte igien deris Ofverhætter paa. Værende dend første messze og dissze nu anførte vielszeskicker blev skudt med styckerne 3 gange, hvergang 9 skud, saasom det var PETRI PAULI højtiid.

Dernæst blev en anden Messze holdt udj Choret, METROPOLITEN forrættede self tienisten, frembar i dend højre haand en liusestage med dobbelte arme og toe lius paa, og i dend venstre Haand en anden liusestage med 3 arme og trende lius paa, stillede sig saaleedis midt udj Choersdørren, hvor da Hans egen DIACON, som er ARCHIDIACON eller ErtzDegn, stoed ved siiden af Ham, og sang LITANIET. Meenigheden svarede, som og i vore Kircker, men hver gang DIACONEN en meening af LITANIET hafde udsiunget, slog METROPOLITEN

med de i hænderne havende 5 lius paa de tvende liusestager 2 dobbelte kaars først over meenigheden til hver sin siide, og siden over Bisperne og Geistligheden i Choeret. Endelig der den stoere Messze var til ende, lagde dend nye Bisp sig næsegruus langs need paa gulvet med ansigtet paa foedskammelen for alteret, giorde der sin bøn; da hand sig hafde opreist, toge Metropoliten og Bisperne imod Ham, hand buckede sig da need til jorden, imedens de alle lagde fliigene af deris Chorkaaber paa hans hoved. Dernæst hængdis paa hans høire siide et fiirkantet stycke gyldenstycke, omtrent en half alen i fiirkanten, med det eene hiørne i vejret, og saa læste de alle over Ham. Siden blev hengt paa hans højre skulder et halfandet quarteer al: breedt hengel, saa dend eene ende naade til jorden for til, dend anden bag til, og saa blev igien læst og beedet over Ham. Derefter blev hengt en guldkiæde om hans hals med et kaars udj for paa brystet, samme kaars var med Demanter besadt; saa blev læst et stycke over Ham igien, omsider blev sadt paa hans hoved en Bispelig kunstig bestucken hue, og allersidst blev ham en stoer bog givet i haanden, og ved hver læst. Alle dissze Bispelige zirater berørte alle Bisperne, førend de Ham overgavis og paahengdis af Metropoliten. Dend nye Bisp kyste ved hver *tings ofuergifuelse* alle deris hænder. Derpaa blev endnu siungen, og skiøn Music hørt af de øverste omgange i Kircken. Metropoliten gick dernæst frem, toede sine hænder i Choersdørren udj et stoert fad, slog effter toelszen lidet meere reent vand til det, hand hafde toet sig udj, kaarsede der over, og sendte det saa hen til Gouverneuren Førsten Gollitzin, som stoed paa et særdeelis stæd i Kircken, hand dyppede sine fingre i bemelte vand, og toede sine øjne dermed, hvilcket alle omstaaende i Kircken og siden giorde.

Til beslutning traade en Archimandrit op paa en skammel, og holdt en Slavonisk Oration eller tale, sammensadt meere af Ziirlige ord end af opbyggelige tancker. Saa endtis tienisten med brødets sædvaanlige uddeelelsze, *siiden* fuldte alle de geistlige hiem med Knez Gollitzin for at spiise med Ham.

d: 14. Gouverneuren Knez Gollitzin, havende med sig Comman-

DANTEN af fæstningen, kom for at tage afskeed med mig, og beteede sig i alle maader gandske høflig. Derefter gav Jeg mig paa reisen, og, som Jeg med mine svære og tunge vogne maatte kiøre op af de høje bierge ved KIOW, gick dagen meest bort, saa Jeg i mørkningen kom ej længere end 2 WERST fra byen til en gammel mølle, hvor Jeg holdt natteleje paa marcken.

d: 15. Kom formiddagen $2^1/_2$ miil viidere til en mølle, hvor paa marcken vare nogle hundrede grave, i hvilcke folcket her i egnen for pesten aaret tilforn hafde opholdt sig. Efftermiddagen kom 2 miile viidere til en bye, kaldet WASILKOWA, det var en liden befæstet bye, dog meere fast af natuuren formedelst bierge, end af konsten. Forstæderne vare meest forbrændte af TARTERNE for tvende maaneder [siden], og folckene størstedeelen enten forjaget eller bortført af dend TARTARSKE sværm.

d: 16. Kom dend dag $4^1/_2$ miil viidere.

d: 17. Formiddagen kom $2^1/_2$ miil viidere til BIELOSIERKOW og loed opslaae mine telte paa marcken. COMMANDANTEN i byen, BREGADIER GREGORI IWANOWITZ ANGELKOW sendte mig ud de hos dem bruugelige og sædvaanlige foræringer. Som Jeg forhen hafde hørt, at denne bye BIELOSIERKOW hafde indeværende aar i foraaret forsvaret sig i et anfald af 65000 TARTARER og COSAQUER, var Jeg nysgierrig, at see dend fæstning, og reed derfor ind til BREGADIEREN, som var COMMANDANT i byen, en indfødt COSAQU. SLOBODEN eller forstaden er omringet med en liden PALLISADEERET Skantze, hvorigiennem TARTERNE, *daa de ankom*, havde trængt sig op og afbrændt heele forstaden. Uden for fæstningen er en liden forskantze med tørre graver; af dend gaar mand ind i dend rætte fæstning, som er rund, og omtrænt 150 trin i DIAMETER, har 5 bullvercke og meget høje volde, paa nogle stæder endnu ej fuldfærdige. BRIGADEEREN tog vel imod mig, fuldte mig rundt om paa volden, og fortalte mig alting, hvorleedis TARTERNE Ham havde angreebet. De hafde været i alt 40000 CHRIMISKE TARTARER, alle til hest, under anføring af TARTAR-CHANENS søn, som var de BUZIAKISKE TARTARERS CHAN, derforuden hafde de hafft med sig 20000 mand foedfolck eller ZAPPOROWISKE COSAQUER, under anføring af dend, af

Kongen i Sverrig, i MAZEPPÆ stæd nys-indsadte COSAQUISKE Felt-Herre eller Hetmand ORLIK[1]).

Endnu hafde der været 5000 mand gode Pohlske tropper, anførte af WOYWODEN KIOWSKY, nafnlig POTOCKY[2]), hvilcken var af STANISLAI anhang. Med dissze vare 40 Svenske OFFICEERer, som paa det tog skulde underrætte de andre om alting. Denne gandske sværm hafde angrebet byen paa dend siide, som vender imod Pohlen, og uagtet ald dend skyden, som af fæstningen med 36 Støcker skeede paa den, trængde dog det fiendtlig fodfolck sig liige ind under volden og begyndte at opkaste en skantze. Derpaa afsendte COMMANDANTEN tvende udfald for at gaae hemmelig i mørcket om natten om skantzen og griibe arbeiderne an med 200 mand paa hver siide, alle med GRANATER, og derforuden et hinderhold af 100 mand; dissze greebe fienden an udj arbeidet, gav først en SALVE, og kastede siden GRANATerne iblant dem, bragte dem strax i forvirring, og dermed ginge de løs paa dem med kaarden i haanden, myrdte i skantzen efter COMMANDANTENS siigelsze 1000 mand, og, da Rytteriet vilde komme foedfolcket tilhielp, blev der fyret iblant dem af fæstningen, og saa stødte alle trej partierne af de udsendte tilsammen, forfuldte fienden, og nødte Ham til aldeelis at tage flugten, effterladendis effter COMMANDANTENS beretning 8 faner og 4000 døde, mangfoldige piile, buer, og andet skydegevær, sampt 14 TARTARSKE fahner, som bleve sendte til KIOW. De TARTARSKE fahner hafde alle været af sort tafft og fiirkantede. Heraf seeis, hvad for et folck TARTERNE ere, at de saa mange tusinde stærck af 500 mand loede sig jage, hvilcket ej er

---

[1]) Philip Orlik, der tidligere havde været Sekretær hos Mazeppa, var efter dennes Død af Carl XII bleven giort til Kosakhetman; han fulgte denne til Sverrig og levede senere i Salonika (jfr. Lundblad: Carl XII og Sch.).

[2]) Joseph Potocki, f. 1673, † 1751, Voivod af Kiev, havde 1702 sluttet sig til Stanislaus Leczinski, der 1705 gjorde ham til Kronfeltherre. Efter Svenskernes Nederlag ved Pultava søgte han at forene sig med Oprørerne i Ungarn, men maatte flygte til Carl XII i Bender. 1713 underkastede han sig atter August. (Der genealogische Archivarius IX, Leipzig 1734, og Hoefer: Nouv. biographie générale.)

at undre, saasom de fleeste har ickun et spyd og en kaarde, andre piile og buer, faae got skydegevær.

Forbj byen Bielosierkow løber en liden strøm, kaldet Ross, hvorudj paa begge siider af landbredden ligger mangfoldige stoere Klipper. Her under byen grov gemeen mand op af jorden et slags guule, paa marcken over alt voxende urter, paa hvis rødder sadde nogle smaa eg som hagell, hvorom var en hinde og inden i et slags rød farve, *som brugis der i landett till at farfwe ulden Klæder*; *af samme farfue* smuurte [Jeg] noget paa bladene af en bog, som Jeg hafde hos mig, og lagde dend need paa jorden imod soelen at tørris, da høeskræcker, *heller greszhopperne,* hvorom strax effter meere skal meldis, *falt paa den* og aade stoere stycker af bladdene paa samme bog, *som de aldeelisz hafde forterrett, huisz jeg den ikke hafde borttagen.*

d: 18. Commandanten i Bielosierkow gav mig 18 friske heste til at befordre min reise med, saa og en Officeerer med 50 mand soldater til min sickerhed, saa og 5 Cosaquer til veyviisere, thi *weyen* for Tarterne *waar heel* usicker. Jeg begav mig efftermiddagen atter paa reisen. Commandanten fuldte mig en half miil ud paa vejen. Jeg kom samme afften $1^1/_2$ miil fra byen og blev staaende paa marcken uden for en landsbye.

d: 19. Kom morgenen 2 miil viidere og stoed midt paa marcken. Her begyndte de forfærdelige flyvende græshopper, effter dette lands sprog Tscharantschaier, at formindskis og ej i saa stoer mængde at seeis. Vel hafde Jeg her og der i Cosaquenland seet nogle flocke af dem paa den anden som og paa denne siide Kiow, men der, som Jeg til middag stoed d: 15 hujus 3 miile paa denne siide Kiow, begyndte dissze insecter at lade sig see paa jorden i saadan mengde og mangfoldighed |: det er fast utroeligt for dend, som ej self har seet det :| at over alt, hvor mand saae hen, *waar* jorden over bestrøet og fuld med dem, saa at mand ingenstæd kunde legge sin haand paa jorden, uden at faae trej eller fiire af dem, ja offte vel 50, thi de laae tiit saa tyck paa hin anden, at mand kunde have skovlet dem tilsammen med skovle. Dissze græszhopper hafde saa aldeelis afædt kornet tilliige med straaet og græsszet paa marcken, at mand de 10 miile fra bemelte mølle

til halfanden miil paa denne siide BIELOSIERKOW ej fandt en *eeniste* græspille paa jorden, eller et ax paa agrene, ja endog straaet var afædt med, hvilcket forvoldte, at Jeg leed stoer fortræd for foer til mine heste dend lange vej. De fick ogsaa ej andet, end nogle beeske urter og bladde, som voxte paa marcken, og græshopperne for beeskhed skyld intet skøttede om, *saa disse beesche urter* var det eeniste middel til at underholde ved livet mine heste, hvoraf Jeg hafde *ikke mindre end* 64, *som mig tilhørte, foruden* endeel bønder forspands heste. Dissze bemelte Høeskræcker vare ræt skabte som græshopperne i Dannemarck, og ere toe slags, et slags stoere og lange, som en tommelfinger, har fiire vinger og toe lange bagbeen, *som de hopper paa,* med skarpe *dobbelte* kløer *som wild-Kløer,* derforuden 4 *kaarte* forbeen liigeleedis med Kløer paa. De have og ligesom et deckel, hengende need for munden, hvor under er tvende skarpe Kieffter, ræt som de vare af Skildpadder-skall, og liige saa haarde, hvilcke lugtis op til baade siiderne som en Sax, saa viidt, at de lættelig kunde afbide endog det tyckeste straae. Dissze ere de stoere, som ere komne til den vext, at de kunde flyve og ere gandske graae-guule over alt med sorte striiber og plætter, af hvilcke lufften |: foruden de som ligger paa jorden og ej kand flyve :| offte er saa fuld, at mand reiser heele WERSTer liigesom udj en tyck snee-fog, saa fuld er lufften rundt om, og naar mand seer langs hen ad jorden med soelen, kand mand alldeelis ej see marcken for dem, men er liigesom mand saae et hav, naar solen er laug og nær ved undergang; offte, endog naar soelen er højt paa himmelen, kand mand ej engang see hvercken soel eller himmel for dem, kortelig, de ere i saa stoer mængde, at det ej er at beskrive, og utroeligt for dend, der ej har self seet det. Det andet slags af dissze græshopper var ej endnu ræt fuldvoxne, og som vingerne ej endnu ere saa stoere, at de kand flyve, bliver de ved jorden, og skilles derudj fra de andre, at de ere noget mindre, af farve rødde med sorte plætter, ellers af samme dannelsze, som de stoere, undtagen at de ickun har nogle smaae stumpede voxende vinger. Dissze høeskræcker æder og hin anden, saa at, naar mand lemmelæstede een paa een af vingerne, at den ej kunde flyve, aad de andre Ham strax de andre

vinger og nacken af, loede saa resten ligge. Her hos er at agte, at mand i førstningen siuntis heele jorden allevegne liigesom at være overstrøet med korn og rug, og det er disse INSECTers ureenhed, som de giver i saadan mangfoldighed over heele marcken, at mand kand skovle det tilsammen.

Dissze ommeldte høeskræcker hafde Jeg og vel her og der seet i COSAQUENland, da de, som tiilig endnu paa aaret, vare gandske smaa som bilder, og siiges at aflis paa effterfølgende maade: I effterhøsten graver de sig need i sanden eller jorden med neederdeelen, der legger de deris æg, og døer saa; imod foraaret avlis de af soelens varme, og kommer frem af de gamle æg i sanden. Naar bønderne seer Svermen af dissze høeskræcker at ankomme, samler landet sig, slaar paa trommer, kiedler og gryder og Messzingkar, ringer med klockerne og skyder, saa flocken vender sig anden stæd hen. Naar de da falder paa nogen marck afftenen, giøre de dend saa bar, at ej et ax bliver til overs, saa høstfolcket og de, som samler op effter dem, ej kand samle det saa reent op.

d: 20. Kom formiddagen 2 miile viidere til en skantze, beliggende imellem 3 Moratzer.

d: 21. Kom formiddagen $^1/_2$ miil til SCHITELOWA, en stoer øde bye, af alle folck forløben. Der var en møllerdam, gandske fuld med karutzer, suddere og andre fiske, saa at mine folck tog med et gliv[1]) saa mange, som vj alle sammen kunde æde, og folckene vilde have, hvilcket var ej en liden forfriskning for os i denne udørcken. Ved denne bye laae og en liden forfalden Skantze. Der udi egnen vare mange stoere Klipper. Efftermiddagen kom 3 miil til en bye, heed BABINA, som med huusze og alt i bond og grund var øde. Der hafde staaet en krudmølle tilforn, hvor Jeg blev staaende under en øde skantze.

d: 22. Gick formiddagen 2 stoere miil viidere, kom underveis til en liden landsbye med en skantze ved, hvor Jeg loed opslaae mine telte, og stoed paa marcken. Fra KIOW hidindtill hafde Jeg ingen stæd funden folck uden i BIELOSIERKOW og her. I denne landsbye

---

[1]) Et Glib er et Fiskegarn paa en lang Stang.

fandtes og en temmelig deel qvæg af alle slags. Som Jeg stoed ved en liden søe, gick mine Dragoner strax ud paa fribytterie, fandt et fiskegarn, fiskede i denne søe, svømmede i søen med fødderne og dend eene arm og førte garnet med dend anden arm, saa det er forunderligt at se, hvorleedis Rysszerne paa reisen i alle ting veed at finde sig.

Langs igiennem hele Pohlske Ukranien, som gaar fra Kiow til Nemirow, hvor der er en landsbye, er altiid en skantze der hos. *Saasom disse egne endog udi fredstiider ey ere frie for Tartarne.*

Som Jeg ej med mine udtrællede og udsveltede heste kunde dend afften naae byen Nemirow, blev Jeg her natten over. Over alt i mellem Kiow og Nemirow, som og siden igiennem Podolien, hvor Jeg slog lejer, loed Jeg giøre en vognborg af 30 vogne, søm jeg førte med mig med adskillige ædende og drickende vare, saasom intet i dette øde land for penge var at bekomme, og Jeg self alting maatte føre med mig, om Jeg ej vilde forkomme med sampt mine folk. Denne vognborg loed Jeg slaae for anfald af Tarterne, saasom Jeg ingen tiime var sicker for dem, thi de streiffede rundt om der i egnen, saa Jeg intet øjeblick var sicker for at blive overrumplet af dem.

d: 23. Gick 2 stoere miil viidere og kom efftermiddagen til Nemirow; det er en liden moxen øde bye. Først er uden om dend en befæstning, der imellem og byen boer endeel folck, dernæst er endnu en anden befæstning, som stoed i opbygning og ej endnu var fuldfærdig, inden for hvilcken dend rætte bye er. Midt i byen ligger desforuden et lidet Castell, ej større, end de, som børn opkaster, naar de lærer Ingenieur-Konsten, der udj vare tvende stycker, som var det heele Artillerie. Besætningen i heele byen bestoed af 2 Regimenter Dragouner, det Smolenskowiske og Cargopolske. Commandanten var en Ofverst, nafnlig Iwan Wasilowitz Bolkin. Strax efter min ankomst til byen kom for mine vindver dantzendis langs gaden, som her ej er usædvanligt, 10 Koner, hvor iblant og nogle gamle vare Anførere, alle druckne, hafde spillemænd for sig, en som slog paa et Cymball eller Hackbret, og en som spillede paa Fiol, hvilcket spill bruugis sammen

over heele COHAQUenland og UKRANIEN, saa qvindfolckene dricker langt meere end mandfolckene, sidder og ordentlig i deris laug i Kroehuusene, hvor af landet er fuldt. Piigerne gick her barhoved med fletted haar, hengendis udj tvende locke need paa ryggen. Byen er ellers i sig self meget lumpen og øde, alle huusene meesten needfaldne, dog er det ringeste huus reenligere end de beste Rysszиske stuer. Ved byen løber en liden aae, kaldet GORODNITSA. Same bye hafde før tilhørt WOYWODEN KIOWSKIJ, hvilcken altiid fuldte STANISLAUM og var imod Kong AUGUSTUM. Jeg blev her over liggendis for at lade mine trætte og udhungrede heste hviile, og igien forfærdige mine sønderkiørte vogne.

d: 27. Saasom vejen af en uophørlig her falden regn allerede var meget ond, og det endnu regnede stærckere end nogen af de forrige dage, maatte Jeg endnu opsætte min reise dend dag.

d: 28. Saasom vejen til Armeen over SOROKA ved Strømmen NIESTER og derfra til JASSY formedelst de ZAPOROWISKE COSAQUers stærcke PARTIer, som nyelig hafde taget 700 Rysszиske heste bort med brød og meel, og borttoge alle reisende, saa vejen var usicker, *waar jeg foraarsaget, att* tage en stoer omvej for sickerhed skyld, og blev mig af COMMANDANTEN her |: som hafde før min ankomst faaet befalning at drage omsorg for mig :| medgiven en MAJOR og 50 DRAGOUNER, samt 4 COSAQUer til veiviisere, hvor med Jeg i Guds nafn atter gav mig paa vejen, og kom inden afften $2^1/_2$ miil bort.

d: 29 kom formiddagen 3 miil til floeden BOG, blev staaende paa marcken paa denne siide floeden og loed imidlertiid broen giøre til rætte, for at kunde kiøre der over. Paa dend anden siide af samme broe ligger en øde bye kaldet WIENNITZ, hvor stoed en stoer Kircke, shiøn af bygning, dog nu meesten forfalden og øde. Strax der ved var et gammelt Kloster med ringmuure om. Afftenen kom Jeg endnu toe stoere miile viidere, og skeede da en forskræckelig formørckelse i maanen, som heel og aldeelis blev formørket.

d: 30. Formiddagen kom 2 stoere miile videre til en landsbye BROILOW, forbi hvilcken en aae kaldet JEUIL løber. Største deelen

af mine og DRAGOUNernis heste vare trætte, saa Jeg nødtis at ligge der dagen over, for at hvile mine heste.
d: 31. Kom den dog 4 miile viidere til BAR, sendte strax samme afften en DRAGOUN til SWANITZ, som ligger 2 miile paa hiin siide KAMENIEK PODOLSKY ind ad WALLACHIET til, med et brev til GENERAL MAJOR JESCHOW, som stoed der for at inddrive korn og brød med 2000 DRAGOUNER, og til hvilken GROSZ-CANCELeren Grev GALOFFKIN mig hafde anviist, at forføje mig, for at følge med Ham til Armeen, hvorfore Jeg Hannem loed min nærmelsze viide, beedendis, at hand mig til villie en dags tiid der vilde opholde sig, og ej bryde op, førend Jeg kom og kunde følge med Ham.

Byen BAR var stoer og viidtløfftig dog meesten øde og forfalden. hafde endnu mange grundmuurede Kircker og huuse, som dog meesten vare paa fald, var meest med Jøder beboet, hafde i forrige tiider været en stærck og meget ordentlig anlagt fæstning, hvoraf ickun grundsteenene vare tilsiune. Dog var der endnu et lidet CASTELL med lave dog tycke steenmuure om, af 70 Pohlske DRAGOUNER forvaret. Udj samme CASTELL boede som COMMANDANT en Tydsk Ofverste SNEK, som beviiste mig ald høflighed og tieniste.

AUGUSTUS.

d: 1. Jeg fortsadte min reise og kom samme afften endnu 3 miil viidere.
d: 2. Formiddagen reiste 3 miil viidere til en bye SIENKOW, hvilcken og hafde været en stoer Stad med steenmuure om, hvoraf endnu en stoer deel stoed, dog meest forfalden. Ved dend eene ende af byen stoed endnu et stoert 3 kantet grundmuret CASTELL paa et bierg, havende 3 høje taarne, nogle faa støcker og 30 Pohlske soldater til besætning. Kroonfelt Herren af Pohlen SINIAWSKY [1]) var ejere af denne steed. Jeg blev der dagen over for

---

[1]) Adam Nicolaus Siniavski af en grevelig polsk Slægt, en af Augusts ivrigste Tilhængere, Voivod af Belsk og Kronfeltherre i Polen efter Lubomirskis Død. (Sbornik i. r. i. o., L. og Sch.)

at hviile mine heste, imidlertiid gik en COURIER forbj, hvilcken berættede mig, fredden imellem TSAREN og Tyrken efter en lang skermützel at være sluttet, hvorpaa Jeg med same COURIER, som gick tilbage til Grosz CANCELER GOLOFKIN, skrev for nærmere derom at blive underrættet.

d: 3. Gick formiddagen $1^1/_2$ miil viidere, hvor mig atter mødte en COURIER, som bekræftede, hvad dend første hafde sagt om freddens slutning, siigendis, at Jeg forgieves reiste til SWANITZ for der paa tilbagereisen at finde TSAREN, saasom hand ej tog vejen til SWANITZ men til MOHILOW, og at GENERAL MAJOR JESCHOW hafde ordre, sig og did at forføje.

Derpaa sendte Jeg een af mine folck hen til DONAWZA, en stoer bye med et lidet Castell og ringmuure om, alt med Jøder beboet, som alle byer her udj landet hafde meere indvaanere af Jøder end Polacker, for der ved en Rysszisk POSTEERING sandhed om alting at erfare. Det var $2^1/_2$ miil fra det stæd, hvor jeg stoed paa marcken. Da buddet kom tilbage bragte hand dend DRAGOUNER med sig, som Jeg, hvilcket forhen er meldt, fra BAR til GENERAL MAJOR JESCHOW i SWANITZ med brev hafde forsendt, og fick Jeg da af dem begge fuldkommen forsikring og effterrætning, at fredden imellem Tyrcken og TSAREN var sluttet, hvorpaa Jeg strax giorde mig færdig, og gick samme afften tilbage til SIENKOW, var saa $4^1/_2$ miil nær dend berømmelige fæstning KAMENIEC PODOLSKY, hvilcken Jeg paa denne maade blev hindret at see, som Jeg dog gierne hafde ønsket.

d: 4. Gick formiddagen $1^1/_2$ miil til en liden bye kaldet PROSIENKOW, meest øde. WOYWODEN der bød mig til bords til middag hos sig, tog imod mig det beste paa disse stæder muerligt kunde være. Effter maaltiid kom hans Frue frem, som, effter mandens siigende, ej endnu var 12 aar gammel, klæd udj Fransk dragt, nejede først paa Fransk og i det samme saa dybt, indtil hun med haanden naaede gulvet, paa Pohlsk. WOYWODEN buckede sig, da hand hilszede mig og tog med haanden mig først til knæene og siden til skoene, som er Polske mandspersoners maade at hilsze paa. Efftermiddagen kom $1^1/_2$ miil viidere tilbage og holdt nattelejе i en stoer skov. Det er her over alt et meget frugtbart og

med skov af linde, bøg, birck elle og hesszel riigelig af natuuren forseet land, alleene her i denne egn var vejen meeget besværlig formedelst mangfoldige høje klipper, som dog alle med græs vare bevoxne, og oven der paa jord nock til Kornland.

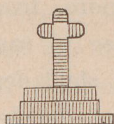
Jeg hafde ej liden møje, at holde de med mig havende Dragouner fra røverie og plynderie, saa de offte vare saa opsætzige, fordj Jeg forbød dem at plyndre, at de plat ud sagde, at de vilde gaae fra mig, hvis Jeg ej vilde tillade dem at giøre, hvad de vilde. De plyndrede alle forekommende ud, naar Jeg ej saae det, soldte mine egne heste for penge til Jøderne, og staal dem saa fra Jøderne igien, naar de hafde faaet pengene, paa det Jeg ej skulde savne dem. Iblant andet angreebe de og en Jøde, som hafde en deel øxen, brændte med Tsarens mercke, som de da kiendte, siigendis, hand hafde staalet dem fra Tsaren, og at de hørte Tsaren til, hvorfore de og vilde tage dem, med mindre Jøden betalte dem en Rubel for hver oxe, men Jøden beviiste med vidner for mig, at hand samme øxen af en Rysszisk Officeer hafde kiøbt, saa Jeg da befalede, de skulde lade manden sine øxen. Saadanne og andre fleere skelmstycker giorde de, saa Jeg hafde nock at giøre, at Jeg kunde styre dem.

d: 5. Kom Jeg 3 miile tilbage igien til Bar; dend iidelige reise, daglige stoere heede, strænge nattekuld og offte mangel paa nødtørfftig underholdning foraarsagede, at icke alleene Jeg self, men endog største deelen af mine folck bleve med adskillige sygdomme farlig behæfftede, saa at Jeg udj min følge hafde 6 Dragouner syge, og 6 af mine egne folck. Jeg maatte efterlade her i Bar min kammertiener dødsyg hos Ofversten her i byen, een af mine folck var død udj Nemirow, og en anden hafde Jeg der efterladt mig syg, hvilcken Jeg sendte tilbage til Kiow.

d: 6. Sadte Jeg min reise fort med mine udtrættede heste og kom dend dag 5 miile viidere. Hver miil her i landet er saa lang som half anden Tydske miile.

d: 7. kom morgenen tiilig til Tsarigorod, en bye 6 miile fra Bar beliggende. Her hafde Jeg tænckt at finde Tsaren, men hand var ej endnu ankommen, hvorfore, som Courierer hver øjeblick ankom, hans hidkomst bekræfftendis, sendte Jeg atter een af mine folck

som COURIER med brev til GROSZ-CANCELeren GALOFKIN, for at faae omstændighederne af dend nye sluttede fred at viide, og hvor Jeg kunde finde TSAREN. TSARIGOROD hafde fordum med muure været omringet; der fandtes endnu mange stoere grundmuurede Kircker og Klostere, dog alle øde og forfaldne. Paa alle trej siiderne af byen stoed ved hver sit hiørne med et dobbelt hull tvert igiennem oven udj en muuret PYRAMID af denne skabeluun og skickelsze

6 alen høj og 2 all: breed i en fiirkant, hvorudj CRUCIFIXer i forrige tiider ere blevne forvarede.

d: 8. Min afsendte COURIER kom afftenen tilbage til mig fra MOHILOW, bragte brev fra GROSZ-CANCELeren, at Jeg mig med forderligst did hen skulde forføje, saasom TSAREN der var at antreffe.

d: 9 Reiste Jeg til MOHILOW, som er 6 miile fra TSARIGOROD, loed dend største deel af mine folck og tøy blive tilbage. Jeg kom eftermiddagen klocken 6 til MOHILOW, som er en øde ubeboet bye, liggendis paa denne siide ved bredden af NIESTERstrømmen. Jeg sadte mig strax paa en Pram for at fare over, men dend stercke strøm sadte mig saa langt need, inden Jeg kom over, at Jeg ej kom saa tiilig i lejren, at Jeg dend afftten kunde faae TSAREN i tale.

d: 10. Hafde Jeg dend naade, at tale med TSAREN, som mig da omstændeligen fortalte, hvorleedis fredden var sluttet imellem Ham og Tyrcken. Omstændighederne, hvorleedis alting tilgick, udviiser denne efterfølgende afskrifft af GENERAL ALLARTS JOURNAL, hvilcken, som hand mig dend meddeelte, vel er troeværdig, effterdj hand self i dend heele træfning fra begyndelsen til enden var tilstæde.

CONTINUATIO DIARIJ.[1]

d: $\frac{17}{28}$ Jun: ist der GENERAL ALLART mit seiner DIVISION, dann der GENERAL von ENSBERG[2]) von SOROKA aufgebrochen nebst einigen hundert COSAQUEN, und 3 meile MARCHIret bis an den strohm und dorff KAIMAR. Ihro TSAR: MAJT aber sind am selbigen DATO den

[1]) Da det følgende kun paa en løsere Maade er knyttet til Juels Rejse, var det Udgiverens første Tanke at udelade det. Da General Allarts Journal, som indeholder ny og interessante Meddelelser om Slaget

NIESTER-strohm PASSIRET mit den GUARDEN, dann die DIVISION der GENERALEN Fürst REPNIN[1]) und GENERAL WEYDE.
d: $\frac{18}{29}$ JUN: Sind Ihro TSAR: MAJT bey SOROKA auffgebrochen, nebst einigen hundert COSAQUEN, und 3 meile MARCHIRET bis KAJNAR; der GENERAL D'ALLART aber bis an den flusz REHUT gerückt 3 meile.
d: $\frac{19}{30}$. Hat der GENERAL ALLART seinen MARCH mit 2 DIVISIONS CONTINUIRET längst der REHUT $1^1/_2$ meil, Ihro TSAR: MAJT aber haben einen rasttag gehalten.
d: $\frac{20}{1}$ $\frac{\text{JUN:}}{\text{JUL:}}$ Ist der GENERAL ALLART 5 meile MARCHIRET mit denen 2 DIVISIONS wegen mangel des wasszers, auch gantz keine COMMODITÉ zum brungraben, und hat sich gelagert beym dorff GERLA 2 meile vom Pruth-flusz. Ihro TSAR: MAJT aber sind mit denen GUARDEN und anderen zwey DIVISIONS INFANTERIE bis an die REHUT PASSIRET. Dann brachte ein COURIER Zeitung, dasz 3 meile von JASSY 15000 TARTERN auff des Hr GENERAL Felt-MARSCHALKEN Graff SCHEREMETOWS[2]) lager gestosszen, das PIQUET von der CAVAILLERIE angefallen, bey 280 DRAGOUNER niedergemacht, dann den Hr Oberst LIEUTENANT PETS und ein DRAGOUNER CAPTEIN gefangen genommen, und, nachdehm der Hr: GENERAL FeltMARSCHALK 1500 pferde auff sie anrücken lasszen, hatt der feind wohl zwey mahl so viel verlohren, als haben die TARTARE die flucht ergriffen, und sich 2 meile zurück gezogen bis nach LAPUTZKIN.
d: $\frac{\text{21. JUN:}}{\text{2. JUL:}}$ Hatt der GENERAL ALLART Rasttag gehalten. Ihro TSAR: MAJT haben auch einen kleinen MARCH gemacht.

---

ved Pruth, imidlertid neppe nogensinde har været udgiven og det i Ruskij Arkif for 1892 oversatte Udtog af Juels Journal knap har medtaget en Fjerdedel af det her hos Juel meddelte, har Udgiveren dog fundet det rigtigst i det følgende at aftrykke hele Uddraget af Allarts Journal saaledes som det af Juel gengives.

²) General Ensberg eller Enzberg omtales i Sbornik i. r. i. o., L. i 1712 som en af de med den russiske Tjeneste misfornøjede fremmede Officerer.

¹) Fyrst Anikita Ivanovitsch Repnin, f. 1668 † 1726, siden Generalfeltmarskal og Præsident for Krigskollegiet. (Hoefer: Nouv. biographie générale.)

²) Boris Petrovitch Scheremetjef, f. 1682 † 1719, en af Peters dygtigste og mest betroede Hærførere, der var bleven udnævnt til Generalfeltmarskal 1704, ophøjet i Grevestanden 1706. (Sbornik i. r. i. o., LXII, Sch.)

d: $\frac{22.\ Jun:}{3.\ Jul:}$ Ist der General Allart bis an den Pruth marchiret 2 meile von Jassy, Ihro Tsar: Maj^t aber bis Gerla.

d: $\frac{23.\ Jun:}{4.\ Jul:}$ Ist der General Allart am Pruth hierunter marchiret 1 meil, und $1^1/_2$ meil von Jassy gestanden. Ihro Tsar: Maj^t aber haben einen Rasttag gehalten.

d: $\frac{24.\ Jun:}{5.\ Jul:}$ weile der General d'Allart ordre bekommen wom H^r Feltmarschalk, den march nicht sonderlich zu pressiren, auch eine qvantité Steinsalz von Jassy zu hohlen, altso ward rasttag gehalten. Ihro Tsar: Maj^t rückten bis as den Pruth, umb anstalt zu machen zu einer brücke, den Pruthstrohm zu passiren, zumahlen die fourage sehr knap, weile die Heuschrecken solche fast in dieszer gegend consumirt hätten.

d: $\frac{25.\ Jun:}{6.\ Jul:}$ Ist der General Allart 2 meile hinunter an dem Pruth gerückt, und 3 meile von Jassy gestanden, in der gegend Zatzora. Ihro Tsar: Maj^t aber sind nebst den guarden, dann 2 Divisions Infanterie und der grosszen felt Artillerie den Pruth passiret.

d: $\frac{26.\ Jun:}{7.\ Jul:}$ Hatt sich der General Allart mit seiner und des H^rn General von Ensberg Division mit dem H^rn General felt-Marschalk Graff Scheremetow conjungiret 4 meile von Jassy, und nachdehm diesze Conjunction geschehen, ist man ein meil weiter hinunter am Pruth marchiret, und ist der General Felt-Marschalk zu Ihro Tsar: Maj^t gereiset.

d: $\frac{27.\ Jun:}{8.\ Jul:}$ Hatt man in allen lagern die rejouissence nebst singung des Te Deum laudamus celebriret mit einmahliger løsung der stücken und Musquetten, wegen der, vor 2 jahre befochtenen victoire bey Pultawa, und nachdehm solches vollgebracht, hatt der General d'Allart alle H^rn Generals zu mittage tractiret. Auch kahm dieszer tag ein Wallachischer Obrister mit 8 Compagnien ins lager an, mit der nachricht, dasz noch 3 Compagnien folgen würden. Dann kahmen die ausgeschichte 8 parteyen wieder ins lager an mit vermelden, dasz sie bis Lupunin 2 meil gewesen und noch weiter. Die Tartare aber währen gegen Budziac marchiret, und hätten in selbiger gegend alle brunnen verdorben, und beunflättiget. Dann fung man an die brücken über den Pruth zu machen.

d: $\frac{28.\ \text{Jun:}}{9.\ \text{Jul:}}$ ward noch eine andere brücke über den PRUTH zu schlagen der anfang gemachet, umb die FOURAGE desto füglicher von jener seite zu hohlen, auch damit man auff erforderten fall den PRUTH PASSIren könnte.

d: $\frac{29.\ \text{Jun:}}{10.\ \text{Jul:}}$ Ist Ihro TSAR. MAJTN. Nahmenstag 1 mahl mit stücken und kleinem geschütze CELEBRIret worden, und nach gehaltenen Gottesdienst die gantze GENERALITÉ beym Hrn GENERAL JANUS TRACTIret worden. Dieszer nacht kahm auch der Hr GENERAL Felt-MARSCHALK ins lager an.

d: $\frac{30.\ \text{Jun:}}{11.\ \text{Jul:}}$ Hatt der GENERAL Felt MARSCHALK mit theils CAVAILLERIE den PRUTH PASSIret, und darauf die BAGAGE der Armé gefolget.

d: $\frac{1}{12}$ JUL: Ist theils INFANTERIE auch den PRUTH PASSIret, jedoch hatt der GENERAL D'ALLART und JANUS die ARRIERGUARDE gehalten, der erste die INFANTERIE COMMANDIerende, der andere die CAVAILLERIE. Dann ward der GENERAL RENNE[1]) mit 9 Regimenter CAVALLERIE nach der MOLDAW DETACHIRT, auch Ihm von der INFANTERIE 4 feltstücken mit gegeben.

d: $\frac{2}{13}$ JUL: Liesz sich mit anbrechenden tage eine partey TARTARN sehen, von etzliche hundert pferden, es geschach aber nicht hauptsächliches, sondern nachmittag lieszen sie sich wohl mit 3000 mann sehen, allein nachdem sie einen UNGERSCHEN CAPTEIN, so wegen seiner BRAVOURE bedauwret wirdt, der sich zu weit in den feind mit 24 mann gesetzet, todt geschoszen, wie auch 2 unserer COSAQUEN, und nachdehm in solcher schermützel auch einige TARTARE geblieben, allso zogen sie sich nachmittag zurück gegen LUBASKOW. Unsererseitz aber ward CONTINUIret mit der BAGAGE über die 2 PRUTHbrücken zu PASSIREN.

d: $^{3}/_{14}$ JUL: Ist die CAVALLERIE völlig ubergegangen mit dem GENERAL JANUS, letzlich der GENERAL D'ALLART mit der INFANTERIE geschlosszen, und würden beyde brücken abgebrochen, nachdem ein Oberst LIEUTENANT mit 500 mann und 3 stücken so lang zur ARRIERGUARDE bestehen geblieben, bis die brücken völlig ab-

---

[1]) Baron Carl Ewald v. Rönne, af en adelig kurlandsk Familie, var først i svensk, siden i polsk og russisk Tjeneste, og døde 1716 som General (Gauhes Adelslex. II jfr. Sbornik i. r. i. o., L.)

gebrochen worden, und RUINIret. Nachmittag langten Ihro TSAR: MAJ^T mit den GUARDen ins lager an, deme die andere INFANTERIE folgete.

d: $^{4}/_{15}$ JUL: Ist der gantze INFANTERIE aufgebrochen, und über die flüssze BALKUR PASSIret, so von JASSY kompt, und theils uns am PRUTH, theils am benannten flusz gelagert, und hatte der H. GENERAL JANUS mit der CAVALLERIE die AVANTGUARDE, dehme die GUARDen folgeten, denn der H^r GENERAL d'ALLARTS DIVISION, denn des Herrn GENERAL WEYDEN DIVISION, und letzlich des Fürsten REPNIN DIVISION, und ward DETACHEMENTSweise CAMPIRET.

d: $\frac{5}{16}$ JUL: Ist die Armee insgesampt auffgebrochen und 3 meil MARCHIret an dem PRUTH hinunter und in der gegend MOGULA DOROGOLUJA CAMPIret DETACHEMENTSweise.

d: $\frac{6}{17}$ JUL: Ist man abermahls 3 meile gerückt weiter dem PRUTH hinunter, und in der gegend GERLA CAMPIret.

d: $^{7}/_{18}$ ward nicht MARCHIret, der GENERAL JANUS aber gieng anderhalb meile weiter mit theils COSAQUEN und brachte der Oberst LIEUTENANT FEIT die zuverlässzige zeitung gegen abend bey Ihro TSAR: MAJ^T von dem GENERAL JANUS geschickt, dasz der Grosz VIZIR[1]) nur ein viertel meil von ihm stehe in der gegend GURA STRAMBIZERETZIN und habe bereits 2 brücken an den PRUTH geschlagen, auch dasz bereits 3000 JANITSCHAREN PASSIret währen und einige stücken. Darauff ward gedachter Obrist LIEUTENANT sogleich wieder EXPEDIret an dem GENERAL JANUS, dasz er unverzüglich mit seinem DETACHEMENT zurück ziehen sollte an unsz in künfftigen nacht.

d: $\frac{8}{19}$ ward frühe morgens bey Ihro Tsar: MAJ^T kriegsrath gehalten, weile man das TERRAIN nicht à PROPOS hielten, wegen der vor uns seyenden höhen, so alle zu des feindes AVANTAGE, den feind abzuwarten, indehm mann zeitung hatte, dasz er wohl 40 000 JANITZAREN bey sich hatte, und 400 grossze und kleine stücken; allso RECOGNOSCIRte mann auff 1 meil zurücke, allein es fand sich

---

[1]) Baltadschi Mohamed Pascha, der et Par Maaneder efter blev afsat fra Stillingen som Storvizir p. G. af den Misfornøjelse, han havde vakt ved ikke at opnaa endnu større Fordele over Russerne efter Slaget ved Pruth, og døde i Forvisning paa Lemnos 1712.

nicht su unszerer avantage, und wie mann im lager wieder zurück kähm, so kahm schon die Bagage von der Cavaillerie im vollen lauff, und ward dahero gutt befunden umb die retraite der Cavallerie umb so viel sicherer zu machen, dasz H: General Ensberg mit 6 Regimentern Infanterie ohne bagage dem General Janus auff ein halb meil entgegen marchiren solten, wie dann auch geschahe, dasz sie ohnerachtet des feindes verfolgung sich conjungirten, und in guter ordre in stetem charmützel zurück an uns gezogen, ohne etwas zu verliehren, ohnerachtet der feind mit den Tartarn und den Spahi mit 15 à 16000 man sie stets verfolgete. Darnach kähmen sie nicht näher als etwa 2 bis 300 schritt, darhin dann von zeit zur zeit mit einigen Canon-schüssze gefeuwert worden, dasz allso umb 2 uhr nachmittags zugebracht würde. Es resolvirte aber Ihro Tsar: Mat[T] gegen den feind zu rücken, wozu denn die disposition soweit gemacht ward, dasz die guarden gegen den feind nebst des General Allarts division avanciren sollten, umb des feindes contenance zu sehen und setze sich in form eines L.

Die guarden avancirten im grund gegen den feind, und der General Allart mit seiner Division zog sich auf die höhe auf seiner rechten flanque 1 Bataillon quarré machend. Allein der feind wiche, nachdem man auff Ihm canonirte und hin und wieder charmouchirte, und ward allso bis umb 6 uhr nachmittags zugebracht ohne was haupsächliches auszurichten, und endlich resolvirten sich in ordnung wieder zu setzen in dem grund, theils das lager zu decken, dann auch anderwärtige dispositions zu machen, und defilirte die Cavallerie hinter uns wek, nebst des General Ensbergs Division, und setzten sich zwischen des General Allarts und General Weydens Division, umb in der mitten auszuruhen, weil die Cavallerie die gantze vorige nacht und heutige tag fatiguiret gewesen. Den Oberst Lieutenant Feit hatt man gefunden $^{1}/_{2}$ meil von unserm lager nebst bey sich habenden leuten als seinen diener und einige cosaquen niedergesäbelt, dasz er allso seine gehabte ordre nicht an dem General Janus übergebracht. Indesszen avancirte der feind auff alle höfen vor unsere fronte mit lauter Cavallerie,

und zogen stark an Cavallerie auff alle berge herumb, gegend abend aber ward im Conseil de guerre beschlosszen, die retirade auff folgende nacht zu nehmen; wiewohl einige Generals gerathen, selbige bey hellem lichten tage vorzunehmen, und dasz auz vielen erheblichen ursachen, desordre zu evitiren, so ward dennoch beliebet, selbe in der nacht vorzunehmen, wie auch geschehen, und die dispositions gemacht, dasz mann am parallel marchiren mit 4 bataillons auff beyden flanquen, und zwischen den linien die Artillerie und bagage zu marchiren, und befunde man, wie oben gezeiget die ordnung am besten, und dasz alles zwischen Spanschen Reutern marchiren, fronte auff allen seiten machende.

Guarden	Gen: Allarts Infanterie	Gen: Janus Cavallerie	Gen: Ensberg Infanterie	Gen: Weyde Infanterie	Gen: Repnin Infanterie

Der feind machte aber vor unsere fronte viel feuwer und blieb vor uns stehen, und geschahe allso der auffbruch unserer seits umb 11 uhr in der nacht und continuirte bis umb frühe d: $\frac{9}{20}$ Jul: in obiger ordnung, da denn der tag auffbrach, und weile der Fürst Repnin mit dem rechten flügel zu starck marchirte, allso dasz zwischen des General d'Allardt und denen guarden es eine öfnung gabe, weil die grade in einem defilé steckere[?], und in ungleichen wegen die bagage-wagens umbfielen, und einiges retardement geschahe, allso vielen[1]) die Türcken in theils bagage ein mit solcher geschwindigkeit, dasz der General Allart zu thun hätte eine neuwe pflancke zu formiren, und setzte das Nisigrodshe Regiment und das Rapsche Granadeer Regiment Dragouner in die pflancke, damit verhindert ward, dasz der feind zwischen beiden linien weiter nicht einbrechen könnte, von dieser gelegenheit dann theils unsere eigene leute und soldaten, theils aus Denschiken |: ere Laquejer :| oder dieners und führleute mit profitirten und viel wagens mit plündern halffen. Unterdesszen aber liesz der General Allart einige Plotons zwischen die wagens

[1]) ɔ: fielen.

rücken, so die Türcken und TARTARE nebst einige CANONschüssze wieder von der angefangenen arbeit verhinderten, und ward zur rechter handt solange halt gemacht, bei die GUARDEn sich wieder mit des Hrn GENERAL-FeltMARSCHALK CORPS anschlöszen, da man dann bey tag ohnerachtet der feind uns rundt umbher ATTAQUIRTE; |: in dieszem CHARGIREN wardt der Hr GENERAL LIEUTENANT von OSTEN[1]) an der rechten schulter BLESsirt, nur eine CONTUSION, und der H: GENERAL MAJOR DOLGURUKY an den rechten arm gestreifft, etwas würde geschosszen :| ward doch unszer MARCH in bester ordning CONTINUiret, bis man mit der rechten pflanck in der gegen PAGUNLUCK an dem PRUTHstrohm gelangte, wo deun abermahlen der Fürst REPNIN sich anhielte, dasz das CORPS in der fleche bestehend blieb, und nur die pflancke und ein drittel vom andern treffen an dem Pruth schlosszen. Indesszen POSTIRTE man sich so gutt, mann könnte, und nahm die noch gelegene büsche zu unserer AVANTAGE ein und bespickte sie mit INFANTERIE. Auf der andern seite des PRUTH lieszen sich auch auf dem berge gegen uns über die TARTARN und Pohlen von des KIOWSKY leute sehen. Hierauff lieszen Ihro TSAR: MAJT die GENERALITET zusammen beruffen bey sich, indehm solches geschahe, so fung der feind mit 4 kleinen stücken an, auf die unsrige von ferne zu CANONIren, und stellete sich in BATAILLE, worausz mann muthmaszete, dasz die feindliche INFANTERIE auch angelanget seyn müste. Darauff setzten sich Ihro TSAR: MAJT gleich zu pferde, wie auch die GENERALITET, und verfügte sich ein jeglicher zu seinem posten, da denn der feind, weil das TERRAIN und die REVIERS darumb es fügten, dasz des GENERAL ALLARTS DIVISION denn die DRAGOUNER eine ausbucht machten, und eine ESPECE von einer FLANQUE machten, allso CANONirte der feind auff selbe. Nachdem aber der GENERAL ALLART au dieszem orthe mehr stücken aufführen liesz nebst etzlichen 8 ℔diger, so lies der feind vor dismahl von der gefasten ATTAQUE ab, und zog sich einige 100 schritt wieder zurück auszer unszern stücken: Gegen

---

[1]) Den danske Generalmajor Christian Georg v. Osten, f. 1674 † 1735, traadte 1709 i russisk Tjeneste, hvor han blev General-Ltn., men forlod atter denne og blev 1719 Chur Pfalzish Gesandt ved det Hannoverske Hof. (jfr. Gaubes Adellex I, Sbornik i. r. i. o., L.; Benzonske Stamt.).

abend aber umb 7 uhr AVANCIrte der feind abermahl mit der völligen FORCE VON JANITSCHAREN und SPAHI auff dieszen scharffen winckel, und ATTAQUIRTEN den GENERAL Allardt mit CANONEN und kleinem gewehr, welche denn alle RESISTENCE funden, und ward VIGOREUSEMENT RESISTIret, und kein fusz gewichen, ohnerachtet der feind bis an die Spansche Reuters AVANCIrte, ward er doch endlich gezwungen 50 schritt zu weichen, da sie sich gegen eine kleine anhög legten, wo mann ihnen unserseitz keinen sonderlichen schaden bejbringen kønnte. So kahm der GENERAL Felt-MARSCHALK SCHEREMETOW und COMMANDIrte einen GRANADIER CAPTEIN mit 80 man hinausz, umb den feind mit handGRANATEN zu vertreiben, weil man wegen dampf fast nicht sehen konnte, da denn der feindt wohl bey 30 schritt zurücke wiche. Allein nachdehm unsere GRENADIERS nach ihrer verrichtung sich wieder RETIRIRTEN, allso verfolgten die JANITZAREN sie bis an die Spansche Reuters, da denn durch starche SALVEN mit hinterlasszung vieler todten der feindt zurück getrieben worden, und POSTIrte sich allso hinter die vorige anhöch, und ward mit CHARGIREN beiderseits CONTINUIret. In demselben feuwer ist der GENERAL D'ALLART in der rechten arm mit einer MUSQUETTEN Kugell BLESSIret worden, ohnweit des elbogens, und weile er nicht im ESTAT währe, den degen zu führen, allso übergab er dem GENERAL LIEUTNEANT von OSTEN das COMMANDO auff dieszem POSTEN mit ordre sein bestes zu machen, und ritte zu Ihro TSAR: MAJ^{T}, denselben bittende, dasz etzliche andere Regimenter hingeschicht werden mochten, umb das GRENADIER Regiment und CAZANSKY abzulöszen, weil selbige Regimenter nicht allein sehr FATIGUIret und geschwächet, sondern auch mangel an PATRONEN hätten, denn die meisten OFFICIEES BLESSIret und getödtet währen, auch dasz ein anderer GENERAL dahin COMMANDIret werden möchte, so dieszen POSTEN MAINTINIRE, denn der feind INFALLIBLEMENT noch denselben weiter ATTAQUIREN würde, indehm er sich hinter dieszem anhöch vergraben, wie dann auch geschehen. Dann ward der GENERAL MAJOR Fürst WOLKONSKY[1]) auch BLESSIret. Dieszer nacht kahmen

[1]) Volkonskyerne var en fyrstelig Slægt, der dengang talte mange højere Officerer. Efter Schuyler blev den heromtalte Fyrste senere indviklet i en Bestikkelsessag, dødsdømt og skudt.

Ihro Tsar: Maj^T zu 2 mahlen nebst der gantzen generalité bey dem General Allardt zusammen, und ward Kriegs Conseil gehalten, auch resolviret, dasz mann den feind mit etzlichen tausenden man diesze nacht attaquiren wollte, umb Ihn von seinen gefasszten posten zu verjagen, vielleicht mann sich durch diesze gelegenheit, da es glückte, meister von Ihre stücken machte, und könnte mann denn folglich à la pointe de jour den feind mit der gantzen Armee attaquiren, und den sieg von Gott erhalten. Nun obwohl solche heilsahme resolutions gefasszet, auch die dispositions darzu gemacht, war dennoch Ihro Tsar: Maj^T bewogen, dasz solches nicht geschehen, warum werden Sie am besten wisszen. Ferner in derselben nacht griff der feind abermahl dieszen posten an mit einem grosszen feuwer und geschrey, kähmen auch bis an die Spansche Reuters, wurden aber wiederumb durch die standhafftigkeit und tapfferkeit der Rüsszischen Officiren und Soldaten abermahl repoussiret, dasz sie sich wiederumb in ihren vorigen posten retirirten, da mann dann bey anbrechenden tag

d: $\frac{10}{21}$ Jul: gewahr ward, dasz der feind sich verschantzet und hohe batterien auffgeworffen. Darauff griff uns der feind abermahl dieszen eck an, auch ein theil der linien mit stücken und kleinem feuwer, er fandt aber dergleichen resistence, dasz er nicht vermöchte einzubrechen, dahero er auch endlich nachliesz und sich wieder in seine vorige posten zurück zoge und starck anfung hohe batterien und retrenchements auff zu werffen, auch unsz von allen seiten besetzte. In dieszem gefechte ward der H: General Major Weidemann[1]) mit einer Falkenet-Kugel am Kopffe auff die stirn todt geehosszen. Und weile so wohl pferde als menschen nunmehro 3 tage und so viel nächtern fatiguiret, item mangel an Ammunition de guerre et de bouche über all wahr, so ward abermahl Krigsrath gehalten bey Ihro Tsar: Maj^T und Zwejerley resolviret, dem Grosz-Vizir einen stillstand der waffen zu proponiren, umb einen frieden mit den Grosz-Sultan zu machen und, falls er

---

[1]) Vistnok Gottlob Ernst Ludewig v. Wiedemann (jfr. Gauhes Adelslexikon, I).

solches nicht thun wollte, so sollte unserseits alle übrige BAGAGE verbrannt und RUINIret werden, von dem rest eine wagenburg gemacht, mit WALLACHEN und COSAQUEN besetzt, und mit etzliche tausend man INFANTERIE verstärcket, und mit dem rest der armee wollte man den feind DESPERAT ATTAQUIren und alle EXTREMA erwarten, auch niemand QUARTIER geben noch nehmen. Und geschahe der erste antrag durch einen Trompetter, so zum Grosz-VIZIR versandt ward. Und nachdem man einige stunden beym Grosz-VIZIR solches IN DELIBERATION gezogen, durch zusammenberuffung der JANITSCHAREN-AGA[1]), SERASCHIERS und BASSEN, allso liesz der Grosz-VIZIR wisszen: Ja, er wollte auff 2 mahl 24 stunden ein ARMISTITIUM eingehen, und die PROPOSITIONES vernehmen, mann möchte einige bevollmächtigte zu Ihnen senden, darauff ward beliebt nach harter RESOLUTION von Ihro TSAR: MAJT den Hrn. Vice-CANCELER BARON SCHAPHIROW mit gemesszender vollmacht zum Grosz-VIZIR abzuschicken, wie dann auch geschehen, dasz nicht allein das ARMISTITIUM in beyden ARMÉEN PUBLICIret ward, sondern gedachter H: VICECANCELer ward hingesandt mit etzlichen OFFICIEREN, damit er jemand zu verschicken habe, von Zeit zur Zeit Ihro TSAR: MAJT von seinem NEGOTIO NOTICE zu geben. So zoge sich auff jener seite die Armee vom Könige von Schweden IN BATAILLE mit theils Türcken und TARTARN und des WOYWODEN KIOWSKY[2]) leute, so sich auff die berge setzten, und würden bey uns einige BAGAGE wagens vor die linie gesetzt, und mit erde beworffen, solches der feind gewahr werdend, schantzte er auch starck; zu dem ende denn der GENERAL MAJOR BONN[3]) als GENERAL QVARTIERmeister hinaus gesandt ward, umb mit dem feind als dem BASCHA, so allda sein POST hatte, zu sprechen, dasz solches schantzen wieder das ARMISTITIUM sey. Bey dieszer gelegenheit er aber den JANITSCHAREN AGA selber im RETRENCHEMENTS sprach, welcher meldete, dasz man

---

[1]) Janitscharernes Aga var dengang Jussuf (ɔ: Josef) Pascha, der den 8de November samme Aar udnævntes til Storvizir i Baltadschi Mohameds Sted. (Solovief XVI, 96.)

[2]) ɔ: Joseph Potocki, jfr. S. 397.

[3]) Herman Jensen Bohn, f. 1672, † 1743, en bornholmsk Købmandssøn, der tjente sig op til russisk General (jfr. biogr. Lex.).

OBSERVIret hätte, dasz mann bey uns RETRENCHEMENTS machte, allso thaten sie auch dergleichen; übrigens bathe er, was mann thun wollte bey uns, sollte mann bald thun, denn sie zu allem RESOLVIret währen, und liesz Ihn höfflich von sich, nachdehm er Ihn nach Ihrer arth mit CAFFÉ und CONFECTUREN TRACTIret hätte. Nachdehm das ARMISTITIUM der waffen PUBLICIret ward, wurden die Türcken sehr FAMILIAIR mit den unszrigen, ritten rundt umb uns her, und gar bis an die Spansche Reuter, und redeten mit unszeren leuten, dasz man auch endlich wachen setzen müste auf 50 bis 60 schritt, vor der FRONTE, damit sie nicht so nahe mehr an uns ritten, da sie dann unsere wachen mit toback und zwejbacken beschenchten; unszere wache dargegen beschenchte die Türcken mit wasszer, weil sie weit nach wässzer hätten.

d: $\frac{11}{22}$ JUL: Nachmittag kahm der H: VICE CANCELer SCHAPHIROW wieder vom Grosz-VIZIR bey Ihro Grossze TSAR: MAJ[T] an, RAPPORTIrend von seinem NEGOTIO, und die ACCORDSPUNCTEN PROJECTirend mitbrachte, und, so viel mann vernehmen könnte, so bestunde es sonderlich darinn, das es ein ewiger friede seyd, AZOF in dem ESTAT wieder zu geben, wie es sich anitzo befinde, der Seehaffen TAGANROCK aber sollte DEMOLIret werden, wie auch theils kleine städte, so von keiner sonderlichen wichtigkeit seind, denn dasz mann dem Könige von Schweden die freje PASSAGE vergönnen nach seinem Königreiche Schweeden, alle gefangene ausgewechselt, und dasz zu geisszeln der Grosz-VIZIR verlangte den H[rn] VICE-CANCELer Baron SCHAPHIROW selbsten und den jungen Graffen SCHEREMETOW, welches Ihro TSAR: MAJ[T] alles allso beliebten, und CREIRTEN den jungen SCHEREMETOW zum GENERAL MAJOR, und beschenchten Ihn mit Dero PORTRAIT a 2000 RD[r] werth, und würden beyde H[rn] Geisszeln versehen, gleich zum Grosz-VIZIR ins lager gesandt, weile sie so lange bey Ihm und in CONSTANTINOPEL verbleiben sollten, bis alles verACCORDIrte erfüllet währe. Dann wurde auch zu beyderseits Armeen der friede PUBLICIret.

d: $\frac{12}{23}$ JUL: wurden die ACCORDSPUNCTEN von beiden seiten versiegelt, gegen ein ander ausgewechselt, und machte uns der feind auff unserm rechten flügel platz, dasz wir allso nachmittags EN BATAILLE in der vorigen vorzeigten ordnung uns vom feinde ab-

zogen. Jedoch liesz der Grosz-Vizir uns warnen, wir möchten uns vor die TARTARN vorsehen, sie würden zwar nichts hauptsächliches oder feindliches vornehmen, sie währen aber menschen- und pferdendiebe, und da mann welche von Ihnen ertapte, so sollte man sie nach belieben am leib und leben abstraffen. Ohnerachtet aber alle vorsichtigkeit, so mann unserseits gebrauchte, so haben sie uns dennoch hin und wieder pferde weckgeschnapt und leute, worunter auch der INGENIEUR Oberst LIEUTENANT TAISON, welcher mit Ihnen pistohlen handeln wollen, selben nimbt ein TARTAR die pistole, und laufft darvon, darauff nimbt er die andere pistole, will nach dem TARTAR schiesszen, ein ander Tartar sticht Ihn mit der COPIE oder spitz hinten durch den leib, dasz er gleich todt zur erden fiel. Mann hatt sich gleich über dis unbillige verfahren beklaget bey dem Grosz-VIZIR, darauff hatt er folgendes tages einen BASCHA mit tausend pferden SPAHI uns nachgesandt, so alle TARTARN wechtreiben sollten, und verhindern, dasz wir unsern MARCH ruhig nehmen könnten bis zur PASSAGE über den PRUTH-strohm; wir aber MARCHIRten nicht allein diesze nacht, sondern nachdehm wir etwa 2 stunde umb mitternacht stillstand gemachet, allso MARCHIRTEN wir auch den folgenden tag.

d: $\frac{13}{24}$ JUL: bis mittag wegen mangel der FOURAGE, da wir denn 4 meile vom feind stunden, allso machten wir unsere lager, nachdehm wir zu mittage noch einige stunde halte gemacht hätten. Denn MARCHIRten wir weiter bis 2 meile nahe am JASSY, da die Türcken abschied von uns nahmen.

Her hos følger en grov afritzning paa, hvorleedis TSARENS Armee d: 20. og 21. JUL:, da de stærckeste anfald af Tyrcken skeede, stoed. Samme afritzning blev mig af GENERAL ALLART og fleere GENERALER forsikret at være rigtig og ræt[1]).

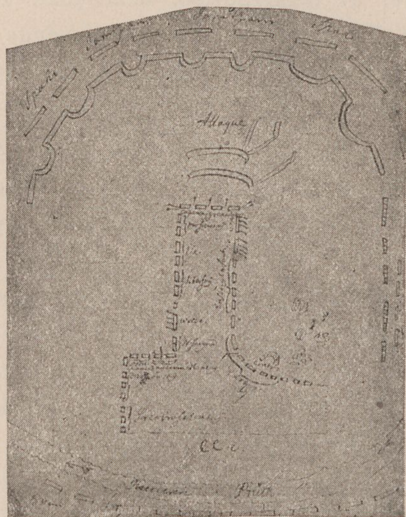
TSAREN fortalte mig viidere, at hvis hand ej med 9000 heste hafde udsendt GENERAL RENNE for at giøre et tog udj MUTIANEN

---

[1]) Foruden denne „grove Afritzning" (se næste Side) er der i Manuskriptet indhæftet et Stik, som paa Side 421 gengives i formindsket Maalestok. Det er ikke lykkedes Udg. at finde, hvorfra det stammer. Det bærer Signaturen „Pehr sc:" [ulpsit]; dog er P'et i Navnet noget utydeligt.

eller MOLDAW, hafde hand aldrig skuldet gaaet til nogen fordrag med fienden, men, som hand ickun hafde henved 36000 mand hos sig, og lidet eller intet Rytterie, vilde hand icke fordriste sig til at holde feltslag med Tyrcken, som var over 100000 mand stærck, og meest Rytterie[1]).

Mig blev fortalt af folck, som hafde været her, at TSAREN, *den tiid hand war omRingett aff den Tyrkiske Armée,* var sielf saa fortviflet, at hand løb frem og tilbage i lejren, som afsindig, slaaende sig for sit bryst, kunde hvercken mæle eller tale, saa de

Juels Tegning af Russernes og Tyrkernes Stilling ved Pruth.

fleeste tænckte, hand skulde hafve faaet et slag. Hylen og græden hafde været iblant de mange OFFICEERerqvinder uden ald ende, saasom, effter menniskelig omdømme, dend vissze ulycke saaes for haanden, og, hvis icke Gud saaleedis underligen hafde dannet det, at dend Tyrckiske VIZIR loed sig overtale *og kiøbe*[2]) til fred, hafde

[1]) Tsaren har ikke overdrevet, efter hvad Solovjef meddeler (XVI, Side 82): at Tyrkerne udgjorde 119,665 Mand foruden c. 70,000 Tatarer, medens Russerne kun udgjorde 38,246 Mand.

[2]) Schafirof var ialfald bemyndiget af Peter til at love ham 150,000 Rubler foruden betydelige Beløb til andre højere Officerer. (Sol. XVI, 84.)

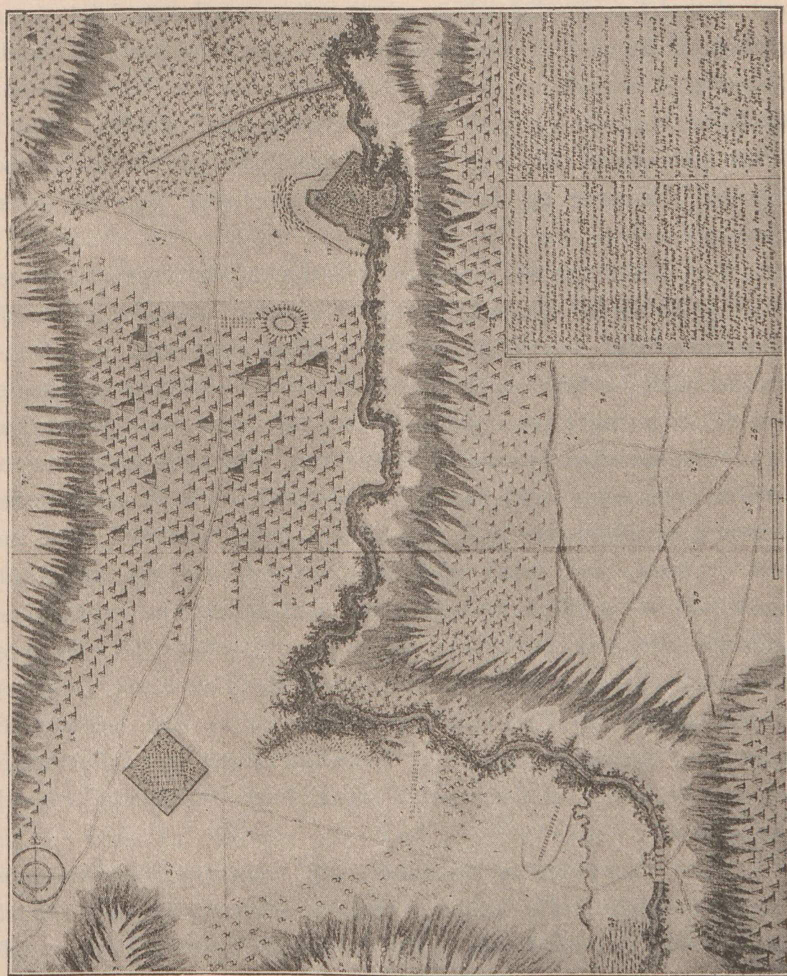
det været umueligt, at et menniske kunde have udkommet. Thi paa dend eene siide var dend Ryssziske Armee besadt af Tyrcken, som var over 3 gange stærckere end TSARENS, paa ryggen hafde de floeden PRUTH, og paa den anden siide floeden stoed hen ved 20000 COSAQUER, TARTARER, Tyrcker, Polacker og Svenske; og, som opkomsten af floeden var formedelst bierge steil og høj, saa var det umueligt, at noget menniske der hafde kunnet opkomme, at jo et barn med en kiep kunde have styrtet Ham tilbage. Hvilcket var et øjensiunligt exempel paa, hvorleedis Gud allermægtigste kand betage dend viiseste mand sin forstand, naar hand vil, og igien giøre, at dend største daarlighed kand udfalde til menniskens gavn. Thi hvo kunde vel nogensinde hafve indbildet sig, at en saa fornufftig og i saa mange Krigstog imod en skarpsindig fiende øvet Herre, som TSAREN, skulde have kundet begaae dend feil, at rycke ind udj et øde land, som VALLACHIET, hvor ingen levnets middel af nogen slags var at bekomme, uden at have kundskab om fiendens magt eller ankomst, førend dend heele Armee var paa en half miil nær, og *saaledisz* sende GENERAL RØNNE fra sig med 9000 mand Rytterie. Derimod hafde ingen nogensinde kundet vente sig, at en Tyrkisk Armee, som hafde en Christen udj hænder, skulde have ladet dend gaae frie, i hvad vilkaar dend og kunde tilbydis, [og] sig *schulde* beqvemme til fred, som her skeede. Vist er det, at penge blev given baade til SULTANEN [1]) og GROSZ-VIZIREN, AZOPH bortgiven, og alle de vilkor, som de OTTOMANISKE porte begierte, bleve bevilgede. Mens hvad er dend skade at regne imod saa stoer frelse, hvor TSARENS person og gandske Armee *stood i fare att komme lefuendisz udj* fiendens hænder, thi sult og hunger maatte alleene have tvunget dem til, at give sig. Ja, om end TSAREN, som icke var at haabe, hafde slaget Tyrcken, saa hafde Krigen dog ej dermed været til ende, mens *lang tiid* bleven ved, og derved det rætte forsæt imod Sverrig enten aldeelis gaaet tilbage, eller uden eftertryck bleven fortsadt.

TSARENS Armee holdt sig overmaade vel i henseende af dend

---

[1]) Achmed III, regerede 1703—1730.

nød, dend var bested udj. Tsaren fortalte mig, self at have seet, bloedet at springe udaf næsze, øjne og øren paa soldaterne for tørst, mange, naar de komme til vandet, at have drucket sig strax

En i Juels Journal indhæftet trykt Plan over Russernes og Tyrkernes Stilling ved Pruth 1711.

til døde, andre af hunger og tørst at hafve taget livet af sig self, saa at deris jammer ej var at beskrive. At dømme efter de omstændigheder, mig bleve fortalte, haver aldrig nogen Armee udj verden været udj større nød.

Jeg giorde ald ansøgning saa vel hos TSAREN, som hans CONSEIL, for at faae *freeds* TRACTATEN at see, *for att* viide, hvorviidt Kongen af Sverrig var indsluttet og begreeben derudj, mens Jeg fick til svar, at denne fredshandling var ickun en særdeelis sag, det almindelige Nordiske forbund ej vedkommende, og intet derudj sluttet til Kongen af Sverrigs fordeel eller Dannemarckis skade. Maaskee skammede mand sig, at lade verden see dend feil, som de hafde begaaet, og dend skade, de hafde taget, ihvorvel sligt ej kand undskyldes, thi slig en sag burde icke nægtis en Gesandt fra en ALLIEERET og ven, for hvilcken ingen ting bør være hemmelig.

Ved denne handel blev største deelen af OFFICEERernis vogne og tøy plyndret og borttagen af TARTERNE, som før er meldt. Hvad overblev, maatte de self lade staae af mangel paa heste, saasom alle hestene enten vare døde eller forkomne af hunger, saa de siden tog hver af dend andens tøy, hvad *huer* siuntis got, og da de derefter komme til NIESTEREN hafde alle OFFICEERERNE trætte, dend eene sagde, det eller det hørte Ham til, dend anden svarede, at efftersom hand, som ejere, hafde ladet det staae der ved PRUTHEN, fordj hand ej kunde føre det med sig, saa hafde hand tabt sin rættighed dertil som BONA DERELICTA. TSARinden uddeelte alle sine Edelsteene og smycker i slaget til alle forekommende tienere og OFFICEERER, men, da slaget var forbj, og freden sluttet, tog Hun det igien, siigendis, at Hun havde givet dem det i forvaring alleene[1]). Kortelig: Alting var i forvirring, saa største deelen af dem ej self vidste, hvad de hafde giordt udj den angest.

Weed Tsarinden er at merke, att, som jeg i Moschow, som før er meldett, hafde hørt, at Czaren aftenen, daa hand bort-Reiste fra Moschow, hende hafde erklærett for siin tilkommende

---

[1]) Mulig er det denne Omstændighed, der har givet Anledning til den bekendte Fortælling om, at Katharina ved Pruth gav sine Juveler og personlig indsamlede Penge hos Soldaterne for at bestikke Storviziren, som nu siges at savne al Grund: jfr. Schuyler I, S. 247 Anm. og de der nævnte vigtige Kildeskrifter om denne Begivenhed, hvoriblandt Soloviefs Ruslands Historie.

gemahlinde, daa paa dett jeg mig ey schulde forsee i at und-lade at giffue hende den tilbørlig ære, faarespurte jeg mig hosz grosz-Canzeleren, om dett sig saa forholte, som mig i Moschow waar fortalt, og om hansz Majestät Czaren wilde, att mand hende, som hansz tilkommende gemahlinde schulde begiegne, og huad Titul mand hende schulde gifue, derpaa suarede mig grosz-Canceler, at det var sanden, hvis mig var i Moschow berettet, at Tsaren hafde udkaaret sin maitresse til at være sin Gemahlinde, at hun derfore skulde kaldis Majestet, hvor efter Jeg mig og føjede, for ej at giøre mig uangenem, gav hende og Titel af Majestet, ihvorvel det ikke engang en forlovet Printzessze med en Konge tilkommer, førend bilageret er forbj. Bemelte Majestet var af saadan ophøielsze icke det ringeste bleven hofmodig, thi da Jeg Hende udj Tsarens telt ønskede til lycke, var hun, som tilforn, høflig og snacksom, frembød og med egen haand paa Rysszisk til mig og andre et glas viin paa en tallercken, da Jeg spiisde med Tsaren.

Jeg forblev natten over i leiren, ihvorvel Jeg mine telte hafde ladet opslaae paa dend anden siide af strømmen, thi sligt at giøre var mig raadet af Grosz-Canceleren, efftersom heele Armeen skulde ved Mohilof gaae igien tilbage, naar broen, som paa Pontons blev slagen over strømmen, blev færdig, hvorpaa blev arbeidet med ald magt, thi der frygtedis icke lidet, at Tyrcken skulde faae et andet sind. Alle Regimenterne stoede med deris Spanske Ryttere for sig, ingen uden faae hafde telter opslagne, altiid ferdige til at tage imod fienden. Poster sampt partier vare langt udsendt, for at afverge Tarternis overfald.

d: 11. Gick Jeg tilbage paa dend, med Pontons over Niester-strømmen slagne, meest færdige, broe.

d: 13. Kom Regimenterne et efter andet over floeden, og sadte sig paa denne side Niesteren, skiønt mandskab, det beste mand vilde see for øjne, men elendig forsultne. Jeg maatte gaae til sengs af en sygdom, som Jeg hafde været behefftet med en gandske maaned, saa Jeg hafde altiid kiørt i en Rysszisk Sovevogn. Denne sygdom hafde taget meere og meere overhaand af dend tvang, Jeg hafde giort mig self, i at riide udj lejren, for at tale med Tsaren.

Byen Mogilow, som ligger paa denne siide af floeden Niesteren

strax ved floedbredden, er gandske øde, dog staar der endnu adskillige huusze. Det har tilforn været en stoer og fast bye med dobbelte volde om, har og meesten rundt om en stoer moratz, saa dend ej er at angriibe, dog er nu alting øde og forfalden, alleene grunden seeis af de gamle volde, muure og taarne. Dend er bygt og har sit nafn af en WALLACHisk Første MOGILA.
d: 14. Formedelst min forommelte vedvarende upasselighed var det mig umueligt self at kunde komme ud, at tage afskeed med TSAREN, hvorfore Jeg sendte *den Kongelige* LEGATIONS SECRETAIR PEDER FALK, til at giøre hos TSAREN min Allerunderdanigste undskyldning, saa og til GROSZ-CANCELEREN GALOFKIN, for at søge om en goed SALVEGUARDE til min sickerhed igiennem Pohlen, hvorhen Jeg skulde følge TSAREN. Med stoer møje formaaede Jeg det saa viidt, at Jeg endelig fick 10 DRAGOUNER at følge med mig. GROSZ-CANCELEREN loed mig viide, at Jeg skulde tage vejen over LEMBERG til JAROSLAW, hvor Jeg ankommende viidere skulde finde efterrætning, hvad vej hand tog.

Saa snart heele Armeen var kommen over NIESTER-Strømmen, loed TSAREN siunge: O Gud dig love vj! og skyde kiedesalver til tacksiigelsze og fryd for dend stoere frelsze, Gud Hannem ved PRUTHEN hafde tilføjet. Om afftenen gick TSAREN efter sædvane, alle uafviidendis, bort, ladendis ordre, at de strax med Armeen skulde opbryde, og gaae over NEMIROW til KIOW, og siden med endeel af Armeen til SMOLENSKO og med endeel til COSAQUENland.
d: 15. Gick Armeen tilbage til TSARIGOROD. Jeg gick samme dag did hen 6 stoere miile.
d: 16. Blev staaende stille ved TSARIGOROD, og, efftersom det felttog nu var til ende, og Jeg ej behøvede saa stoert slæb og saa mange heste, saa sendte Jeg 36 heste med en deel folck og tøy til MOSCHOW, *beholdt ickun* 28 heste *hosz* mig. Thi Jeg hafde hafft 64 med mig i marcken. Indkiøb og underholdning af saa mange heste og folck *waar mig till een stoor* bekostning; med mindre kunde Jeg ej behielpe mig, thi Jeg maatte holde egne heste, som hafde intet andet at slæbe end vare-axeler og vare-hiull[1]),

[1]) Ved Vare-axeler og vare-hiull forstaas Reserveakseler og Reservehjul, jfr. Udtrykket „paa en Vare“, for en Sikkerheds Skyld.

thi fører mand ej sligt med sig, er mand *gandsche* forlegen og vildraadig, *efterdi* de Ryssziske hiul og axeler ere ickun noget pindverk, som læt brydis i sønder, og veed Jeg vel dend tiime alleene, at der endog paa temmelig goede veje ere sønderbrudte 8 hiull under mine vogne og liige saa mange axeler. Hvis der da derpaa ej hafde været forraad med, hafde Jeg været meget raadvild og ilde deran. Naar Jeg kom paa et eller andet stæd, hvor nye hiul og axeler var at faae, maatte alt kiøbis forraad deraf, for at have *ferdige i nødsfald.* Jeg maatte og i KIOW anskaffe mig, foruden 8, som Jeg fra MOSCHOW hafde bragt med mig, endnu 4 lugte Rustvogne, alle fyldte med haardt brød, saasom Jeg blev advaret, at ved dend gandske Armee ingen smule for penge var at bekomme. Mens ved hendelsze af denne forommelte fred dannede Gud det saa, at Jeg, som frygtede, ej at have tilstræckelig brød og underholdning i det forestaaende felttog, hafde saa meget til overs, at Jeg skienckte bort til nødtrengende GENERALer og andre OFFICEERer, trende gandske vogne fulde. Her staaende ved TSARIGOROD befandt Jeg jorden gandske hviid af Salpeter, da Jeg loed grave en dyb grav, hvorudj blev begravet min Hoffmester og Dollmetsker CHRISTIAN EISENTRAUT, som samme dag døde. Dend iidelige reisen, som hafde kostet Ham sit liv, hafde giort mig og en stoer deel af mine folck siuge og skrøbelige.

d: 17. MAJOR GREGORIJ ROSNOW ved CARGOPOLSche Regimentet, som med 50 DRAGOUNer til min beskiermelsze mig fra NEMIROW hafde fuldt, gick fra mig, effterladendis paa Grosz-CANCELer GALOFKINS befalning 10 DRAGOUNer, som skulde følge mig til Lemberg. Denne MAJOR var en indfødt Rysz, dend hofligste og beste, som Jeg nogensinde hafde kiendt i Rysland. Jeg gav mig saa i Guds nafn paa reisen tilbage til BAR 6 miile, og kom paa en half miil nær byen samme afften.

d: 18. *Kom till Bar og* blev her dagen over, for at kiøbe de nødvendige ting til min reisis fortsættelsze.

d: 19. Kom 6 miile viidere til SIENKOW, hvor Jeg forblev om natten.

d: 20. Gick 2 stoere miile over SLOPKOW, en liden øde bye, til JERMOLINSKY. Det holdis ickun for 2 miil, men er vel 5, saasom

Jeg kiørte derpaa fra 10 formiddag til 10 afftenen, meesten i temmelig goed trav, inden Jeg kom did. Saasom Jeg da kom sildig til byes, og byen allevegne var øde, var det med nøed, at en gammel Overst, som ejede samme bye, vilde indlade mig i sit huus, saasom hand tog mig og mine folck for Rysszer, siigendis, at hand saa offte hafde hafft Rysszerne til giest, at hand var kied af at være vert. Endelig efter giorte forsikring, at Jeg var en Dansk ENVOJÉ, lugte hand mig ind i sin gaard, som var befestet med tvende taarne og volde, liigesom et CASTEL, var og med PALLISADER besat, saa det ej kunde indtagis uden med hielp af støcker. Denne Oberste var en Chuurlænder nafnlig SCHEPPING, hafde udj Skaanske Krigen tient udj Dannemarck.

d: 21. Blev Jeg her over i JERMOLAJ for at lade mine udtrællede og trætte heste hviile, hvoraf, som endeel vare blevne udygtige, kiøbte Jeg af Ofversten 4 friske heste. Jeg sendte og brev til en Rysszisk Ofverste, som laae tvende miile derfra med et Rysszisk Regimente, nafnlig WATERANG, en indføed Svenske, loed Ham viide, at de mig medgivne DRAGOUNER over alt vilde røve og stiæle, og hvis Jeg dertil ej vilde samtycke, vilde de forlade mig, hvorfore Jeg bad, hand vilde være saa høflig, at sende mig 10 andre af sit Regimente, som dem kunde afløse og følge mig til Lemberg, hvilcket hand og giorde.

d: 23. Gav Jeg mig paa vejen igien, og kom dend afften 3 miile til en landsbye kaldet KUSMIN.

d: 24. Reiste formiddagen toe miil til ZATANOW, en vel bebygt bye, befæstet med gamle muure og taarne. Efftermiddagen kom 2 miile viidere til en landsbye kaldet OSNA.

d: 25. Reiste formiddagen 3 miile viidere til en bye, kaldet BAWARA, hvorom vare gamle forfaldne muure. Der spiiste Jeg til middag hos ejermanden af byen, en Polsk Ofverst BAWAROWSKY. Denne var, som alle Pollacker, rundtalende, sagde reent ud, hvad hand meente, siuntis og hvercken at være Kong AUGUSTO eller STANISLAV med, saasom ingen af dem var efter hans meening lovlig udvaldt til Konge.

Efftermiddagen kom 2 miile viidere til TARGANOPOL, en stoer velbebygt og med muure befestet bye.

I denne bye laae en Captein med et Compagnie af Feltherren Siniawskys Regimente, hvilcken fortalte mig, at en Rysszisk Major med 6 Rysszіske Dragouner, førende en stoer summa penge med Dukater og Specier, Tsaren tilhørendis, for kort tiid siden var angreeben af nogle løse Knegte af dend Lithauiske Armee, som stoed ickun lidet herfra byen, og ihielslagne undtagen en Majorens tienere, som dødelig saaret dog undkom; hvorfore Jeg skrev et brev til dissze Lithauiske troppers Anførere og saa kaldede Regimentarius nafnlig Boranowitz med ansøgning, hand til min sickerhed vilde give mig saa mange af Hans folck, at Jeg uden fare kunde reise. Hand svarede mig strax ved et Latiinsk brev, at mig en salveguarde til morgenen derefter skulde vorde tilstillet. Samme Regimentarius førte foruden endeel paa udenlands maade oprettede Regimenter og endeel af de saa kaldede Lithauiske faner.

En *Litawische heller* Pohlnsk fane bestaaer gemeenlig af 100 mand, som har en Officeer over sig, kaldet Rohtmeister. Alle ved dissze faner staaende ere Herremænd og kaldis Towarsky. En Towarsky *fører* 10, 20, 30 Knegte med sig til hest, hvilcke alle bliver medregnet i mandtallet og ere ogsaa af Adel. Til en fane tagis da saa mange Towarskyer, som med deris Knegte kand udgiøre 100 mand, hvilcke fører en fane. Naar de riider udj deris orden, riider Rotmesteren for an, dernæst *følger* fanen, efter den Towarskyerne, og sidst Knegtene. Naar mange saadanne fahner samlis til en trop, haver de en Regimentarius eller General over sig, hvilcken har undertiiden tyve undertiiden fleere fahner under sin anføring, denne ommelte Regimentarius hafde 27 fahner under sig. Hver Towarsky fick i forrige tiider af Republiquen for hver hest og Knegt, hand førte med sig i marcken, 1000 Timpher aarlig |: en Timphe er 18 Groschen eller skilling Danske :|, nu ickun 500, og de her staaende bekom ickun 300 Timpher for *huer beReeden Karl, endaa* ilde betalt. Den forskiell er der imellem en Towarsky og hans Knegt, at Towarskyen self fører sine pistoler for ved saddelen i hylster, ligesom i Dannemarck brugeligt er, men Knegtens pistoler henger paa hans højre laar udj et, der til giort, fouteral.

d: 27. Sendte dend forommelte REGIMENTARIUS mig 6 TOWARSCHIKer og 14 Knəgte, alle vel bereedne og smuck mandskab, til min beskiermelsze. Jeg gav mig og strax paa vejen med dem, de holdte ingen orden, men reede i fleng iblant hin anden. Jeg kom samme dag 4 miile viidere til SBORA, en stoer og velbebygt bye. Jeg sendte strax samme afften forud til en LITHAUisk CASTELLAN, som ved SOTSKOWA stoed med 7000 mand af dend LITHAUiske Armee, for at faae dend mig medgivne CONVOJ afløst, og friske i dends sted.
d: 28. Kom toe miile viidere til byen SOTSKOWA, som er stoer vel bebygt og befæstet, har et meget højt og fast CASTELL. Efftermiddagen gav mig paa vejen igien og fandt den LITHAUiske Armee en half miil fra denne bye. Armeen bestoed af 7000 mand, hvoraf var 5 REGIMENTer til hest og 2 til foeds, alle paa udenlands maneer indrættet og i Franske klæder, got mandskab. Derforuden vare endeel CURASSEERer, som kaldtis HUSSARer nogle 100 mænd med hielme, pantzere og armskinner, af hvilcke en stoer deel var af jernnæt. Dissze holdtis som en Lifvagt.

CASTELLANen tog self imod mig, bragte mig i sit telt, og gav mig 12 mand vagt med til min sickerhed. Samme CASTELLAN var tilliige med REGIMENTAR og hafde befalning over dend heele Armee som en Under-Felt-Herre; *hansz Nafn waar* RHEINHOLT ZADOWSKY. Udj *een Tydsch* GENERAL LIEUTENANT BØHM[s][1]) fraværelsze, *som hørte till* denne Armee, hafde *een Tydsche* GENERAL MAJOR NETTELHORST befalningen, som beviiste mig dend høflighed, at hand loed heele leiren med flyvende fahner og Klingende spill udtræde for mig. Jeg reiste samme afften 3 miil viidere til en øde landsbye.
d: 29. Kom morgenen 1 miil til GLINA, en med gode volde befæstet og beboet stad, og endnu samme afften 5 miile viidere til LEMBERG og fick herberge der i forstaden.
d: 30. Rygte Jeg med mit tøg nærmere ind til byen og tog et herberge strax ved porten af byen i forstaden. Samme forstad

[1]) Antagelig den samme Bøhm, der i Marts 1709 som Generalmajor i russisk Tjeneste under Scheremetjefs Kommando havde en heldig Kamp mod Svenskerne ved Weprick. (Sbornik i. r. i. o., L.)

seer ickun meget ilde ud, saasom de Svenske 3 aar[1]) *tilfornn* med stormer haand *ind*toge *den* og opbrændte forstæderne. Byen er med stoere høje volde rundt om befæstet, men dend inderste deel af byen har alleene nogle smaa gammeldags muure og taarne om sig. Staden i sig self er den skiønneste af liige størrelse, som mand vil ønske at see, der udj ere mangfoldige skiønne Pallatser, huusene ere meesten alle 5 lofft høje med stoere Pillarer af 4kantet udhugne steene, overalt med skiønne Zirater af Steenhuggerarbeid, vindverne ere med jernloger eller Sprinckeler forvarede. Dog ere huusene her og der forfaldne, saasom Krigen har forarmet de fornemmeste indbyggere, at de ej kand holde deris huuze ved liige. I byen er en besynderlig prægtig bygning med en Kircke, hvor Jesviterne har deris Collegium. Kongen af Sverrig hafde ved denne byes erobring og udplyndring faaet saa meget bytte, at hand self skal have sagt, at der ej var saa meget sølf og guld udj hans heele riige, som hand her i een bye hafde fundet. De Svenske toge og ud af alle Kirckerne og Klostrene alle guld og sølf Zirater, og foere over alt gruelig af stæd, dog ved stormen skaanet menniskene. Alle mandfolck ere her klædte paa Pohlsk, derimod alt Fruentimmeret paa Fransk, saa mand intet mindre end Pohlnsk væsen kunde see paa dem. Lemberg har et Castell, beliggende paa et overmaade højt bierg, højere end de højeste spiire paa Kirckerne i byen, det er omringet med ringmuur og endeel taarne og kand beskyde alle gaderne i byen.

Her saae Jeg, hvorleedis en Tsarens General, nafnlig Janus, hafde ladet et tryckt patent udgaae i Pohlen, hvorudj hand forbød, at ingen uden godsis, æris og livs fortabelsze maatte slaae sig til det Svenske partie, deslige patenter icke engang Kongen af Pohlen self uden republiquens samtycke kand lade udgaae, hvilcket, saavel som meget andet meere forvoldte, at dend største deel af Pollackerne gandske paa Rysszerne ere forbittrede, saa de og ingen hemmelighed giøre deraf, at de ere gode Svenske,

---

[1]) Carl XII erobrede Lemberg allerede 1704, altsaa maa Aarsangivelsen være urigtig.

ihvorvel de Svenske med høflighed har taget meget meere her i landet end Rysszerne med grovhed. Pollackerne gave og denne aarsag til, hvorfore de paa Rysszerne meere end paa de Svenske vare forbittrede, nemlig, at de Svenske vare ankomne som fiender, og aftvungen dem stoere penge, mens, naar de hafde bragt til veje, hvis dem var paalagt, hafde hver beholdt det, hand hafde over, i roelighed og sickerhed som i dybeste fred. Rysszerne vare derimod komne som venner, hafde dog og udskreven skatter, hvilcke, effter at de vare betalte, hafde de icke dis mindre faret fort med røfven, plyndren, stiælen og ald offentlig vold, bortført af huusene, hvor de hafde ligget, alt hvis der var i dem. Ja, naar de laae nogen stæder i fastetiider, paa hvilcken de ej maatte æde kiød, hafde de været saa skarnvuren, at de hafde slagtet kvæget, kastet kiødet for hundene, for at selge skindet, og forøvet meget andet meere, som vilde være alt for viidtløfftigt at erindre og fortælle. Der til lagde Pollackerne dette, at deris Konge AUGUSTUS i alt dette ej hafde taget dem i forsvar, men ickun ladet TSAREN raade effter eget tycke, fengsle de fornemmeste i landet uden lov og dom, som aldrig nogen tiid fra REPUBLIQUENS begyndelsze var hørt.

COMMANDANTEN her i LEMBERG var en indfødt Svenske, nafnlig CAPPINGHAUSEN, som var bleven CATHOLSK.

Jeg maatte her i byen blive beliggende, for at faae mine folck, som meest alle vare syge og umuelig i slig tilstand kunde reise med mig, paa foede og til sundhed igien, for viidere at fortsætte min reise.

SEPTEMBER.

d: 6. Begav Jeg mig paa reisen igien, fick til vagt paa vejen med mig 4 DRAGOUNER af ADMINISTRATOREN i LEMBERG, en Pollack ved nafn OSELINSKY, som var en meget høflig mand. Jeg kom samme afften 3 miile til JANOW, en liden bye, ved hvilcken er en søe, som hver tredie aar udskiæris, at vandet kand løbe derfra, da derudj fangis fisk for 20000 Pohlske Gylden.

d: 7. Kom formiddagen 2 miile viidere til en kilde, som har 3 stoere aarer med MINERALSK vand, hvilcket har en meget sterck lugt og smag af salpeter. Naar det er regnvejr, som da Jeg var der, løber vandet gandske rørt og fuldt med sand, hvilcket sand, saa snart mand øser vandet op, strax sætter sig paa bonden, og lader vandet gandske klart oven paa, men om sommeren, og heldst ved tørrevejr springer vandet i vejret en karls højde. Til dette vand søger mangfoldige syge, hvilcke dricker deraf og faar deris førlighed igien. Samme vand har dend art, at det laxeerer uden nogen piine. Mig blev sagt, at offte fra Spanien, Engelland, Tyskland og andre stæder DOCTORES komme did, for at see og smage samme vands egenskab og krafft.

Jeg kom forbi en landsbye, kaldet SKLO, og gick en half miil viidere til JEZEW. Efftermiddagen en miil derfra kom strax forbi byen JAWAROW, beliggende ved en stoer søe, og kom endnu samme afften $1^1/_2$ miil til KOKANOWSKY, en landsbye, hvor Jeg blev over om natten.

d: 8. Kom formiddagen med slemt regnvejr $3^1/_2$ miil til KORNITSA, efftermiddagen 2 miil viidere til JAROSLAW. Førend Jeg kom til byen, maatte Jeg paa pramme lade mig sætte over en liden smal og hastig løbende strøm kaldet SANA.

d: 9. Sendte Jeg min SECRETAIRE op til VICE MARSCHALKEN udj TRIBUNALet, hvilcket her udi JAROSLAW vare forsam*lett*, for att anmelde Ham min ankomst og ansøgning om en vagt for min dør, saasom Jeg stoed til herberge udj et meget lidet usicker huus i dend yderste ende af byen, thi alle vertshuuse vare indtagne af folck, som ved TRIBUNALet hafde at forrætte. VICE-MARSCHALKEN loed mig strax needsende 4 mand til vagt, hver med en flint, en sabel og en øxe paa sin nacke. Dette slags sagdis, at være Polske Herremænd, der holdt hver sin tienere, eller Knegt, som kaldtis SONETS.

Jeg hafde møje med, for penge at bekomme folck og fahrtøy til at fare need paa strømmen SANA, for at følge TSAREN, som her hafde sadt mig stævne og var bortgaaen, paa dend Rysszike maade, uden at CONSEILLET noget brev eller videnskab til mig hafde efterladt om deris reisis forsæt, eller hvor hen de agtede

sig. Omsider fick Jeg dog et fahrtøy til Kiøbs, dog ufuldfærdiget. Imidlertiid det giordtes færdig til min reisis viidere fortsættelsze, besaae Jeg byen JAROSLOW, som formedelst TRIBUNALet, hvilcket her blev holdt, saa længe LUBLIN med pesten var befængt, over alt var opfyldt med mennisker. Desforuden var her paa denne tiid det marcket, som aarlig 8 uuger effter hin anden her holdis, hvilcket og forøgede mængden af mennisker. Her fandtis mange kostbare boder, og alt det til Kiøbs, mand kunde forlange, men dyrt. Byen er med gamle forfaldne ringmuure om, hvorinden fore volde har været opkastet, som dog alt nu ere forfaldne, dend er ellers bebygt med mange skiønne huuse og ligger paa et højt bierg.

Jeg kiøbte her en Pram for 1000 Pohlske gylden. Styrmanden, som skulde føre dend, skulde Jeg give 100 Pohlske gylden foruden frie Kost, at hand enten skulde føre mig til Dantzig eller Elbingen. Jeg antog desforuden 8 Roere, af hvilcke hver skulde have 38 gylden og 4 gylden uugentlig Kostpenge. Prammen, som Jeg, staaende paa landet, uforfærdiget hafde kiøbt, blev digtet paa dend Pohlske maade: Først vare smaae fingertycke, sammendrejede haar-vriller, snart som reeb, hvilcke bleve besmuurte med tiære, og saa inddrevne imellem naatterne, ligesom naatterne vare stoere til 2 eller 3 laug, dog hver laug med grøn musz af træe omvunden, deruden paa lagdis en loden strimmel træe over naatten, som en flack heszelkiep, hvilcke bleve fastslagne med plathovede søm, der hafde tvende stilcke, saa dend eene spids gick paa dend eene siide, dend anden spids paa dend anden side af listen. Samme Pram var uden maste, seil og anckre, hafde alleeniste 8 aarer, var laug, 50 fødder lang og tyve breed.

d: 13. Imod afften blev bemelte Pram færdig. Jeg loed strax føre mit tøy om borde, sadte 6 vogne og 4 heste ind i Prammen, *de øfrige heste solte jeg for 4de parten af deris værdie*, gav mig saa i Guds nafn atter paa reisen tilvands og kom Samme afften ickun en half miil need paa strømmen SANA, som er omtrent 150 skridt breed, icke meget dyb, men løber temmelig fort og falder siden ud i dend stoere wexelstrøm ved SANDOMIR. Folckene

lagde til faste landet, og giorde Prammen fast med et tov hver nat paa landet.
d: 14. Kom middagen til en bye SINIAWA $1^1/_2$ miil. REVIEREN løber ud i saa mange bugter, at det, som tillands er ickun en miil, offte formedelst bugter er toe til vands, dog tellis miilene altiid effter som de ere til lands, enten det er længere eller kortere til vands. Som Jeg hafde nødig, at kiøbe øll for mig og mine folck paa reisen, og samme dag var BASUUnernes Højtid for Jøderne, uden hvilcke her i Pohlen intet til Kiøbs er at bekomme. hafde Jeg stoer møje, for at faae, hvad Jeg hafde nødig, og fick først imod afften øllet om bord. En Jødinde svarede mine folck, at de ej torde tæncke, at de for en liden baade eller vindings skyld vilde vanhellige deris Højtiid og Sabbath, som de Christne giorde, og brugte mange deslige ord til de Christnis beskiemmelsze.
d: 15. Saasom det var haardt vejr, vinden til med var imod strømmen, kom Jeg ej dend dag viidere end 4 miile.
d: 16 var det bedre vejr, saa Jeg kom 1 miil til byen KRESCOW, siden 1 miil til byen ULINA, som er dend sidste GRECISKE Kircke i Pohlen, derfra inden afften 5 miile viidere, hvor Jeg blev liggendis om natten med et tov fast paa landet.
d: 17. Kom om morgenen 1 miil viidere til dend stæd, hvor floeden SANA falder ud i dend stoere Vexelstrøm, hvilcken løber med meget stærckere fart end SANen og ej i saa mange bugter, er vel 600 skrid breed. Omtrent en liden miil oven for det stæd, hvor begge strømmene løber sammen, ligger paa venstre haanden af vexelen dend stoere bye SANDOMIR. Effter at Jeg paa vexelen hafde faret en stoer miil, kom til byen ZEIGWOD og en miil derfra viidere til en broe, som Polackerne hafde *paa pramme* slaget over vexelstrømmen, paa det dend Pohlske og Lithauiske Armé kunde hafve fri adkomst til hin anden. Samme broe var forvaret med 5 COMPAGNIer. OFFICEEREN, som hafde *der weed* vagt, vegrede sig længe ved at oplucke broen for mig, men loed sig dog endelig dertil beqvemme. Jeg kom endnu samme afften 6 miil videre til KOLSCHINKOWSKY.
d: 18. 1 miil til PETROWIN, en bye med ringmuure om, beliggende

paa højre haanden af wexelen, en liden by SOLETZ ligger der tvert over for paa venstre haanden, derfra kom 4 miile til byen CASIMIR, som har været en meget smuk bye med ringmuure og grundmuurede huusze over alt bebygt, men nu af fienderne afbrændt, at icke et huus stoed igien, men endeel skorsteene paa platzen og grundvoldene af bygningerne gave byens forrige størelsze og skiønhed til kiende. Lidet op bedre paa floeden ligger en liden bye kaldet JANOW, ved hvilcken et smuck grundmuuret CASTELL paa en meget høj bancke er anlagt. 1 miil paa denne siide af CASIMIR paa højre haanden ligger FeltHerren SINIAVSKYS prægtige slot, hvoraf endnu muurene stoede, resten var af fienderne opbrændt. Derfra kom endnu samme afften 2 miile viidere.

d: 19. 1 miil viidere til STENTNITZA, derfra 5 miil til RESCHOW beliggende paa venstre haanden af vexelen. Kom afftenen 2 miile viidere til dend stæd, hvor strømmen PILLITZA paa venstre haanden løber ud i vexelen.

d: 20. Kom 2 miile til CZERSKO, derfra 1 miil til CALVARIEN, begge gamle, øde og forfaldne stæder, paa venstre haanden beliggende. Kom efter middagen klocken 4 til WARSCHAW, en meget prægtig, med 5 a 6 lofft høje huuse bebygt Stad. Uden for dend CRACOWISKE port af byen, saaes dend høje støtte, som SIGISMUNDO TERTIO[1]), Konge i Sverrig og Pohlen af hans søn WLADISLAO[2]) til ære er opreist, hvor bemelte Kongis billede staar oven paa en høj MARMORstøtte med et sværd i dend eene haand, og et kors i dend anden. WARSCHAW er de Pohlske Kongers vaanlige Hovedstad, beliggende paa et højt bierg paa venstre haanden af vexelen. Ingen Jøde maa boe eller findis i denne bye, uden hand har beviis, at hand i nogens vigtige ærende for saa mange tiimer er didsendt; hvis hand da over dend bestemte tiid der forbliver, straffes hand effter sagens beskaffenhed med pengebøder.

d: 21. Kom en miil viidere til BIELOWA, et skiønt Kloster paa

---

[1]) Sigismund, den første polske Konge af Vasaslægten, regerede der 1587—1632.

[2]) Vladislav IV, regerede 1632—1648.

venstre haanden beliggendes, der skal være mange rare ting at see. Strax ved samme Kloster har Kong AUGUSTUS forlængst begyndt at bygge et prægtig slot, som til Krigens uddrag staar saa uforfærdiget. 3 miile derfra løber strømmen BUG paa højre haanden ud i vexelen. 1 miil derfra kom til byen SACROTSCHIN, og endnu samme afften 1 miil videre.

d: 22. Kom 1 miil viidere til byen SCHERNETZA paa dend højre haand beliggende, derfra 1 miil til WISCHOGROD, som og er paa højre haanden bygt paa et højt bierg med et slæt muuret CASTELL. Kom afftenen 7 miile til PLOTSCHO, paa højre haanden af vexelstrømmen; byen er stoer og vel bebygt, har en stoer forfalden steen ringmuur om sig.

d: 23. Kom formiddagen 5 miile viidere til DOBRINA, en liden øde bye, beliggende paa højre haanden af vexelstrømmen. Derfra 2 miile til lille BRESLAW eller BRESLAWKA paa venstre haanden, det er en stoer med steenhuuse vel bebygt bye, men ilde af fienden medhandlet. Derfra kom samme afften endnu 2 miile viidere.

d: 24. Kom morgenen 1 miil til en liden bye NESCHOW, og middagen 4 miil til dend Polske Friestad TORN. Jeg loed mig strax anmelde for TSARENS tilkommende Gemahl, hvilcken stoed færdig at gaae til middagsmaaltiid hos dend viidbekiendte fordrevne Første RAGOTZI[1]), Hovedmand for de Ungerske *saa kaldede* MALCONTENTER. Hun bad strax Først RAGOTZY, at hand vilde sende bud effter mig, at Jeg skulde indfinde mig hos Ham til samme maaltiid, som Jeg da og gjorde. Ofver borde holdt bemelte Første adskillig samtale med mig, hvorleedis dend Ungerske Greve CAROLI[2]), som hand i sin fraværelsze hafde givet fuldmagt over Arméen og sagerne i UNGARN, samme sin fuldmagt hafde

[1]) Franz Leopold Ragotzky ell. Rackoczy, Fyrste af Transsylvanien, f. 1676 † 1735, der, før han led det afgørende Nederlag ved Trentschin 1708, havde staaet i Spidsen for Ungarernes Opstand mod Østerrig, men siden flakkede landflygtig omkring fra Land til Land, indtil han 1717 fandt et Tilflugtssted i Tyrkiet.

[2]) Grev Alexander Karolyi, f. 1668, død 1743 som kejserlig Feltmarskal.

strackt for viidt, idet hand uden hans minde giorde fred med Keyseren, hvilcken hand, RAGOTZY, aldrig vilde samtycke, hvorfore hand nu hafde undergivet sig TSARENS beskytning. Saasom her i byen sig opholdt JOHAN VAN HARTSHOLT, Herre af CRANENBURG[1]) ENVOJÉ EXTRAORDINAIRE fra de Herrer STATERNE i Holland til Hans MAJESTET *Kongen af Pohlen*, loed Jeg Ham min ankomst formelde. Hand loed mig strax ved sin LEGATIONS SECRETAIRE MONSIEUR VAN DER BIE igien ønske lycke, og være velkommen.

d: 25. Gav dend forommelte Hollandsk ENVOJÉ VON CRANENBURG mig første besøgelsze udj mit herberge udj de 3 Krooner her i byen og bød mig til middagsmaaltiid hos sig, hvor Jeg da og gick hen og gav Ham gienbesøgelsze.

d: 27 Blev Jeg indbudden af TSARENS tilkommende gemahl CATHARINA ALEXIEVIEMNA til middagsmaaltiid, hvor da og tillige forbemelte Første RAGOTZY og dend Hollandske ENVOJÉ von CRANENBURG sig indfandt. Jeg sendte et eget bud til KØNIGSBERG, for at afhente de breve, som der kunde findis for mig, saasom jeg alt fra WARSCHAW min *Kiøbmand der* hafde tilskreven, at holde mine breve hos sig, indtil Jeg giorde nærmere anstalt. PRINZ RAGOTZY vilde gierne, Jeg skulde have givet Ham første besøgelsze, hvilcket Jeg ej vilde, mens paastoed, som sidst kommen, at nyde dend af Ham, hvorfore vi og aldrig saaes uden IN LOCO TERTIO, da hand altiid holdt viidløfftig samtale med mig, som dog var af liden eller ingen vigtighed; thi alting gick ud paa hans forbund med Franckerig, hvor paa Jeg icke giorde nogen *eftertanke*.

d: 29. Reiste PRINTZ RAGOTZY om natten hemmelig til DANTZIG need paa vexelen. Hand var en meget beleven Herre, overmaade velskabt af persohn, talte foruden sit Modersmaal meget got LATIIN, Tydsk, Fransk og Polsk.

d: 30. Besaae Jeg det, her ved GYMNASIUMET værende BIBLIOTEC, som er ræt smugt, skiønt det er lidet, dog af ingen *stoor* vigtighed, *undtagen* at der *udj* findis adskillige gamle MANUSCRIPTA.

---

[1]) Cranenburg havde tidligere været Gesandt hos Carl XII og (1701 og 1703) forgæves bestræbt sig for at bevæge ham til at slutte Fred. 1707 deltog han i Afslutningen af Freden i Altranstädt (jfr. Nordberg: Carl XII).

OCTOBER.

Denne bye Thorn er dend ældste friestad af alle de Pohlske og Preussziske frie stæder; dend haver været heel næt og stærck befæstet med goede volde, mens blev slettet af Kongen af Sverrig for nogle aar siden effter en 22 ugers udstandene beleiring. De Svenske vare saa uartige, at de sadte ild paa Raadhuuset, formedelst hvilckets prægtighed Thorn frem for de andre Preussziske frie stæder kaldtis: dend skiønne. Ved samme ild gick mange andre fornemme folckis huusze i brand[1]).

Byen regieris af en President, en Burggrav, som altiid af Kongen af Pohlen anordnis for at sidde med i Raadet, 4 Borgemestere og 12 Raadmænd. Dend Ausburgiske Confession er her religio dominans, og ingen maa sidde i Raadet, uden hand er Luthersk, dog ere her i byen 4 Lutherske og 4 Catholske Kircker sampt et Jesviter-Kloster. Her er og et Gymnasium, hvorved er 6 Professores og en skoele. Iblant andre byens friheder er og denne, som den fremfor andre frie stæder i Preusszen er bevilget af Republiquen[2]), at borgerne paa landet kand kiøbe gods, hvor de vil, og nyde frihed derpaa som andre Pohlske Herremænd. Byen har og en herlighed af jord 4 miile rundt om paa alle siider.

Som Tsaren her i Thorn hafde effterladt sin tilkommende Gemahlinde Catharina Alexiewiemna, saa havde hand for Hendis dis større sickerhed indlagt i byen en goed deel af sin guarde eller Preobraschensky Regimente. General Majoren eller Ofverst

---

[1]) Den 4. Okt. 1703 besatte Svenskerne Thorn, der havde forsvaret sig med udmærket Tapperhed. Dens ulykkelige Skæbne besynges 1704 i Sangen: „O schönes Thorn, Du lieber Gottes Tempel, wir sehn an dir ein schrechliches Exempel,“ hvor Digteren foruden ved Sorgen over Raadhusets og Kirkens Ødelæggelse og det ikke mindst dvæler ved Dyrtiden paa Byens gode Levnetsmidler i Strofer som „In dieser Stadt war kaum Fleisch zu bekommen | ein Gulden hat man vor ein Pfund genommen. Vor ein Kalkun zehn Gulden haben eben | wir gern gegeben. Vor eine Gans acht Gulden gern wir zählten | und da nicht lange mäckelten und wählten“ o. s. v.

[2]) ɔ: Polen, som officielt holdt paa Navnet Republik, uagtet det var et Kongedømme.

LIEUTENANTEN af samme GUARDE KNEZ DOLGORUKY[1]), som i TSARENS fraværelsze hafde højest befalning der over, hafde ladet borgerne fratage nøglene til portene udj deris egen bye, hvor hand ickun var en giest og fremmet. Det var saa effter dend Rysszіske maade at handle paa. Borgerskabet maatte betale daglig til hver Rysszisk soldat en TIMPH, som er saa meget omtrent, som 18 Danske skilling, ja der maatte og betalis for fleere, end der virckeligen var i byen, hvilcket overskud gick i OFFICEERERnis pung. Alle OFFICEERERne hafde tiltaget sig frie herberge, Ja endog dend tilkommende TSARinde, og alt det, som skulde ædis og drickis ved hendes hoffstat, maatte byen forskaffe, og, naar der ickun kunde fattis det ringeste, blev PRÆSIDENTEN og raadet snippet til, ligesom de kunde have været TSARENS undersaatter, da de dog ingen ting vare pligtige, icke engang at indlade de Rysszіske soldater inden deris muure, hvilcke endnu vare ved magt. Thi inden for de af Svensken slettede volde vare rundt om byen skiønne og høje muure. Her ved byen havde og været en skiøn broe over vexelstrømmen, paa hvilcken stoer arbeide og bekostning hafde været anvendt. Denne broe hafde Rysszerne de Svenske til fortræd *for nogle aar siiden* afbrudt, saa denne skiønne bye hafver maatte undgielde det, som de striidende PARTIER var imellem, og som gemeenligen siigis: DELIRANT REGES, PLECTUNTUR ACHIVI. Blandt andre voldsomme gierninger imod borgerne af THORN var og denne, at, naar dend tilkommende TSARinde vilde kiøre ud, maatte der anskaffes heste og vogne for Hende, ja og giøres saa mange af de PREOBRASCHENSKY Soldater bereedne, som mueligt var, paa det statzen paa en andens bekostning kunde være dis større. De fattige Borgere hafde sig og vel det som meget andet ladet befalde, hvis dennem om TSARindens udfart betiimeligen maatte have bleven giort advarsel, mens, alle uadvarte, løb Soldaterne ind i hvermands huus, for at udtage heeste |: som de kunde have været deris egne :| naar TSARinden vilde ud, og hvo kand alt fortelle de Rysszіske grovheder?

d: 3. ankom min til KÖNIGSBERG afsendte COURIER, bringendis en

[1]) Vasilij Vladimirovitsch Dolgorukij, jfr. S. 140.

stoer deel forældede breve, som udj lang tiid hafde løbet rundt omkring uden at treffe mig.

d: 4. Denne dag vederfoer mig en sær hændelsze, som for sin latterligheds skyld og her vel maa tegnis. Efftermiddagen, som Jeg under Afftensang var i Kircken, og sang med meenigheden, blev Jeg var, at dørren blev oplugt, og TSARENS tilkommende Gemahl med sin følge midt i dørren. De betænckte sig længe, alt staaende i dørren, om de vilde gaae ind eller icke. Men, som de omsider bleve mig var udj Kircken, ginge de alle ind i stolen til mig, der Jeg stoed i vaanlige Karle-stoele, hvilcket bragte mig i største forvirring, TSARINDEN og en BREGADIER, nafulig BALKIS, Frue[1]) stoede da paa dend eene siide af mig, og noget lidet der efter komme end tvende andre fruentimmer ind i min stoel, saa Jeg hafde toe paa hver siide, og da siden fleere af fruentimmeret stimlede tilsammen ind i min stoel, loed Jeg, som Jeg vilde give dem rom, gick ud af min stoel og hen i en anden. Uden for stoelen stillede sig mangfoldige Rysszisk OFFICEERER af GUARDEN, som raabte, talede og støjede, som udj et vertshuusz. Da Præsten kom paa Prædickestoelen, begyndte tiiden at blive fruentimmeret lang, hvorfore de under prædicken ginge ud af deris stoele og rundt om i Kircken, for at besee alle dends Zirater. De snackede lydelig om alting. Omsider ginge de i dend første stoel igien at staae, men da Præsten prædickede noget længe, sendte TSARINDEN bud til Ham paa prædickestoelen, at hand vilde holde op, hvorover Præsten fandt sig ej lidet forvirret, blev dog omsider ved at fuldende sin prædicken. Da prædicken var ude, sendte TSARINDEN bud til PRÆSIDENTEN af byen, at, som hun hafde fornummet Guds Moder MARIA at være begravet der i Kircken, det liig maatte vorde opgravet og givet Hende til bortførsel. PRÆSIDENTEN svarede, at kircken vel kaldtis MARIÆ Kircke, men der var ingen MARIA begraven, med hvilcket svar hun sig da maatte give tilfreds. Her

---

[1]) Martena Balk, født Mons, var en af Katharinas mest betroede Hofdamer, uagtet hun var Søster til hendes Forgængerske i Peters Gunst, den føromtalte Anna Mons. Hun undgik ikke desto mindre ikke at blive trukket med ved Broderens Fald 1724, og medens han blev henrettet for Bestikkelser, fik hun Knut og blev forvist til Tobolsk (jfr. Sch.).

af seeis, hvorlidet Hun var oplært udj sin egen vrange troe, saasom *Russerne troer,* at SANCT MARIÆ legeme effter døden er opfaren til Himmelen, *og i* saa *maade* kunde jo Hendis legeme ej af *Zarinden* ventis *nogen steed paa Jorden.*

d: 5. Blev over i forventelsze, at faae brev fra GROSSZ CANCELLEREN om, hvor Jeg skulde finde TSAREN, thi CATHARINA ALEXIEWIEMNA sagde, at der ventedis COURIER hver øjeblick fra Ham. Der kom og omsider COURIER, men ingen efterrætning fick Jeg, ej heller hafde de ved bortreisen her efterladt nogen, som burde at have skeet. Ingen vidste her at siige, om TSAREN blev i DRESDEN eller TORGAW for Hans Printzis bilager skyld, som dend tiid var forlovet med en Printzessze af WOLLFENBÜTTEL[1]), om hand drog til CARLSBAD, for at bruuge vandene der, om hand drog til leiren for STRAALSUND, eller om hand kom snart igien liige til THORN. I denne forvirring besluttede Jeg at gaae til Dantzig for der at afbie Hans MAJESTETS min Allernaadigste Herris og Kongis befalning, om Jeg, imedens Jeg var saa nær, ej skulde giøre en reise til STRAALSUND, hvilcken dend gang af Hannem var beleiret, thi Jeg giettede, at TSAREN vilde søge, at holde paa et eller andet stæd en samling med Kongen. Jeg skrev herom Allerunderdanigst til Hans Kongelige MAJESTET først fra THORN, og vilde saa have givet mig paa reisen til Dantzig anden dagen, meldte mig og derfore an hos TSARinden, for at ɪage afskeed. Jeg fandt Hende siddende iblandt 12 eller 16 OFFICEERER af PREOBRASCHENSKY Regimente, hvilcke sadde rundt om Hende, drack, raabte og spillede. Hun sagde. ingenlunde at vilde tilstæde, at Jeg reiste bort, førend et giestebud var forbj, hvilcket Hun vilde holde til en ihukommelsze af seiren, som TSAREN over de Svenske under General LØVENHOVEDS anføring hafde erholdt ved LEZNITZ. Jeg undskyldte mig det beste, mueligt var, men hun brugte mange venlige og gode ord, for at overtale mig, og da Jeg hafde lovet, at vilde blive, sagde Hun, at, hvis Jeg mig ej havde ladet overtale, skulde hun have giort

---

[1]) Prinsesse Charlotte Christine Sophie, f. 1694, † 1715, Datter af Hertug Ludvig af Brunsvig-Wolfenbüttet, siden gift med Peters Søn Aleksej, jfr. S. 205, Note 6.

dend anstalt ved alle portene, at Jeg dog af de vagthavende OFFICEERER skulde have bleven anholdet.

Her maa nu tegnis en liden underrætning om dend Pohlske mynt, hvor om følgende er at melde. Dend mindste mynt i Pohlen ere nogle, som kaldis skillinger, siettedeelen hver af en Dansk

Charlotte af Wolfenbüttel, Tsarevitsch Aleksejs Gemalinde.
(Efter Portræt i Slottet Eremitagen i St. Petersborg.)

skilling, fra hvilcken ald forskiel paa myntem kommer. 3 af fornævnte skillinger giør en GROSCHEN, det er en halfskilling Danske, 30 saadanne GROSCHENER giør en Pohlsk gylden, det er en 15 skilling Danske; dog har og det sin uvished af dend aarsag, at en SCHUSTAK, som er en Preusszisk Sexer, eller 6 skilling Danske, gielder undertiiden 13 GROSCHEN, som udj PODOLIEN, undertiiden

15 GROSCHEN, som i WARSCHAW, hvor af det kommer sig, at paa det sidste stæd 12 skilling eller 2 Sexere giøre en Polsk gylden. En TIMPH eller Preusszisk Achtzehener er altiid og alle vegne 3 SCHUSTAKER eller Sexer, hvorfore det beste Kiøbmandskab altiid giøris ved TIMPHER, saasom de altiid og alle stæd bliver liige gyldige. TRIACHER er det samme som Preussziske Drittener eller 3 Danske skilling, hvilcke altiid gelder liige med en half SCHUSTAK eller en halv Sexer. En COURANT Rixdaler er 6 gylden, hvis værdi bliver udregnet effter SCHUSTAKERNIS værdie paa hver stæd. En SPECIERixdaler gelder da i LEMBERG og PODOLIEN 8 gylden af deris gylden der, i WARSCHAW og THORN 6 TIMPHER, som udj haarde penge eller SCHUSTAKER kommer ud paa et. 1 Duckat gelder 14 TIMPHER. I THORN gelder kun en SCHUSTAK 12 Groskener. Saa regnis og baade i WARSCHAW og THORN pengene meest altiid effter Preussziske penge, saa at, naar mand nævner en Gylden, meenis altiid en Preusszisk gylden, som er 30 Preussziske eller 60 Polske GROSCHENER. I Thorn maa ingen Jøde findis eller opholde sig uden at erlægge daglig til byen 1 TIMPH og endda forhen anmelde sig til forlov.

d: 6. Giorde Jeg en liden lyst-reise til en under THORNS Herredømme liggende landsbye, kaldet BRISCHEK, og drog ind til en LUTHERSK Tydsk Præst, nafnlig HELT, hvilcken fortalte mig mange utroelige og uriimelige ting om troldom og besættelszer, som hand sagde, sig self at have seet, men da hand fornam, at Jeg sligt ej vilde troe, da, for at beviise mig dend sag meere, lagde hand det der til, at udj hans Sogn var en landsbye, kaldet BRUK, hvor udj en Bonde nafnlig FOGDIS huus Diævelen med slængen, kasten, tumlen, skriigen og støjen nat og dag |: dog meest om natten :| hafde sadt folckene i saadan angest og uroe, at de sig ingen raad vidste, saa hand 10 maaneder hafde hver Søndag offentlig af prædickestoelen beedet, at Gud vilde frelsze dissze fattige folck fra dette huuskaars. Og, hvis Jeg sligt saa liidet vilde troe som det andet, hvilcket hand mig forhen hafde fortalt, kunde Jeg riide til stæden, for sligt self at udspørge, saasom det ickun var en liden miil fra hans huus.

Jeg var nysgjerrig for at erfare samme sags rette beskaffen-

hed, reed derfore hen til bemelte landsbye, og der ankommende til bemelte, af fanden efter berætning besadte, huus, Konen *af huusett* først mødte mig, berættende ligesom Præsten mig hafde fortalt. Jeg tilspurte Hende, om Hun nestafvigte nat hafde hørt fanden. Hun bekræftede, at det aldrig hafde feilet nogen nat, i hvilcken hun jo hafde hørt Ham siden Hellig 3 Konger sidst afvigte. Paa dørren af det kammer, udj hvilcket Hun og Hendis mand sov, hafde hun ingen larmen hørt, siden hun over dørren hafde fæstet endeel riis af Soelbærtræe, mens i de andre kamre vel, ihvorvel og Soelbærriis der vare blevne lagde. Hun viiste mig og skrammer og ridser paa dørrene, som efter Hendis berætning vare komne af de slag, som Spøgelszet hafde giort paa dørrene. Da hun nu mærckede, at Jeg beloe dissze og andre fleere omstændigheder, som hun mig fortalte, blev hun half vreed. Jeg spurte, om hun vilde herbergeere mig en nat for at see saadant. Dette fandt Hun dristigt af mig, siigende, at Hun dermed var vel tilfreds, bad og inderligen til Gud, at Dievelen denne nat ufeilbarligen maatte komme, og give dem besøgelsze, paa det Jeg siden kunde troe det.

Jeg forblev der om natten selfottende foruden en borgere af Thorn, hos hvilcken Jeg laae til herberge, som enfoldeligen og stadeligen troede baade Præstens og folckenis fortælling. Udj det kammer, hvor Jeg laae, loed Jeg paa straae alle mine folck ligge hos mig saavelsom og manden, konen, børnene og alle huusfolckene; loed og, før natten paakom, alle dørrene vel tillucke, og over alt eftersee, om ingen fremmede folck var paa loftene. Mens aldrig er nogen nat gaaet mig forbi med mindre hinder udj søvnen, saa stille var altiing, saa Jeg gisner, at de der omkring boende Jesviter har maaskee opdigtet dette Dievelskab, og underkiøbt skarns folck til at giøre saadant, paa det de siden kunde komme og uddrive denne formeente Dievel, som effter deris villie holdt self op at spøge, og i saa maader forføre folck til deris troe. Eller at nogle skarn, som mueligt har hafft lyst til dissze fattige folckis ejendom, har paa saa maader vildet jage dem derfra ved en falsk frygt for spøgerie, for at blive sielf ejere dertil. Eller og, som er troeligst, pigen, som laae med børnene i forhuuset,

holdt til med en karl, som ved slig spøgen jog børnene fra pigen, for med Hende at have sin frie omgiengelsze. Enten det nu er saa eller anderleedis, saa er dette vist, at der var ingen spøgerie. Jeg bebreidede folckene. da Jeg dagen effter drog bort, deris daarlighed, bad og min vært fra Thorn, hand ved leilighed vilde lade Præsten viide, hvad der var om det spøgerie, hand mig hafde henviist til, med begiering, hand her efter vilde vogte sig, ej at bespotte Gud, i at giøre offentlig bøn for en sag, som i sig self ickun var giøgelverck. Jeg maa og her hos tegne en sær ting, hvoraf seis dend gode Præstis egensindighed, i det hand dog ej vilde holdis for dend, der hafde taget feil. Thi, som aldrig efter dend nat, Jeg i bemelte huus hafde sovet, nogen dievel loed sig høre, saa tackede Præsten Gud offentlig paa prædickestoelen, at hand fra dissze fattige folck havde borttaget dette huuskaars, da det dog, som meldt er, ickun var et bedragerie, som af frygt at blive nøjere efterspurt, af sig self ophørte, med mindre Præsten vilde tillegge mig dend hellighed, at Jeg kunde uddrive Dievle, som Jeg ingenlunde fortiente.

d: 8. Blev Jeg ved tvende Preobraschensky Officeerer af Tsarinden indbudden til dend højtiidelighed, som dend dag blev holden over dend seir, imod dend Svenske General Løvenhoved A° 1708 af Tsaren erholdt. Der blev skudt og lystig drucken her som allestæd. Afftenen brændte et fyrverck af, hvorudj saaes et treck af Tsarens og dend tilkommende Tsarindes navne P. C. med en Kroone over og ellers sværmer og Raquetter i mængde antændte.

d: 9. Tog Jeg afskeed med Tsarinden og gav mig i Guds nafn paa reisen til Dantzig need ad wexelstrømmen; kom samme afften 1 miil fra Thorn.

d: 10. Kom to miile viidere til byen Solesko paa venstre haanden af vexelen. 1 miil derfra paa samme siide falder en liden aae, kaldet Bigosia, i vexelstrømmen, 1 miil derfra og paa venstre haanden ligger byen Fordon. Jeg kom samme afften endnu 5 miile viidere.

d: 11. Kom morgenen 1 miil til Culm, en stoer med riingmuure og skiønne huuse bebygt bye, paa højre haanden af vexelen beliggendis. Derfra 1 miil til Svitza, som ligger paa venstre haanden

af vexelen, har skiønne grundmuurede huusze og en ringmuur om sig. Her er anlagt et toldstæd, hvor alle fahrtøge gaaendis og kommendis paa vexelen maa ligge til og give told. Jeg blev og der anholdt, dog ej noget af mit tøy beseet. Derfra 2 miile til GRAUDENTZ, liggendis paa højre haanden af wexelen, en skiøn, stoer med ringmuure, grundmuurede bygninger og et slot vel bebygt bye. 1 miil derfra løber paa højre haand Strømmen WOZA ud i wexelen. 1 miil derfra paa venstre haanden af wexelen ligger byen NOWA, en stoer og velbebygt bye med ringmuure om.

d: 11. Kom 1 miil viidere til byen GUIDENTZ eller MARIENWERDER paa højre haanden af wexelen, er og med en ringmuur omgiven. 1 miil derfra paa venstre haanden ligger byen GNIEWA, en stoer velbebygt bye med ringmuure om og et slot. 1 miil derfra skiller wexelstrømmen sig i tvende deele, af hvilcke dend højre deel, kaldet NOGA, gaaer forbj Elbingen og falder ud i det saa kaldede Ferske Haff, dend venstre deel beholder sit nafn, og gaaer forbj Dantzig ud i Østersøen. Derfra kom 2 miile tll SCHOWA, en bye med ringmuur om, velbebygt, og paa venstre haanden af vexelen anlagt.

d: 12. kom 3 miile viidere, hvor vexelstrømmen atter deler sig i tvende arme, dend venstre gaar til DANTZIG, og dend højre til MARIENBURG. Derfra kom Jeg 4 miile viidere til Dantzig. Derfra kom 4 miile viidere til Dantziger bom, mens saa sildig, at Jeg ej dend afften kunde komme igiennem op til byen.

d: 13. Morgenen lagde til bommen, hvor Jeg blev anholdt, indtil det for Raadet i byen blev tilkiendegivet om min ankomst. Mig blev da givet en PASSEERE-seddel, som skulde fremviises ved de andre bomme, roede saa midt ind i byen i gravene, tog herberge udj Skipper Gillenhuus for 10 RD^{r} uugentlig. Jeg loed strax min ankomst melde til Hertzogen af Chuurland FERDINANDUS[1]),

---

[1]) Hertug Ferdinand af Kurland, † 1737, var efter sin Side 243 m. fl. Steder omtalte Brodersøns Død 1711 nærmeste Arving til Kurland, men medens han var flygtet til Danzig, regerede Brodersønnens Enke Anna i Mitau, støttet af Russerne (hvis Fordringer efter Ægteskabs-kontrakten ikke var fyldestgjorte), idet hun modtog stadig ny Friere, der haabede paa Hertugkronen i Kurland, som imidlertid efterhaanden gled ind under Ruslands Scepter.

som holdt hoff her i byen, dend Franske ENVOJÉ BØSENWALDT[1]), CRON-MARSCHALKEN af Pohlen BIELINSKY[2]), PRINTZ RAGOTZY og PRÆSIDENTEN af byen. Men ENVOJÉ VON CRANENBURG kom strax til mig i mit herberge uden nogen viidere anmelden og førend Jeg kunde faae bud til Ham.

d: 14. Fick Jeg igien helszen og lyckønskning af alle forhenmeldte Førster og MINISTRER over min ankomst. Raadet loed mig og ved tvende afsendte Raadmænd ønske til lycke og være velkommen. Strax effter deris bortgang sendte de mig i mit herberge tolf stoere høje tinkander de 6 med Riinsk viin, de 6 med CANARI SECQU, som kaldtis: Ehren-wein, Kanderne vare stillede paa siiderne af dørren 6 paa hver siide. Denne dag erholdt Jeg først et RESCRIPT fra det Tydske CANCELLIE, DE DATO d: 11. JULIJ, hvorudj mig gavis tilkiende, at, som Hans MAJESTET var reist fra Kiøbenhafn, og Hans EXCELLENCE Hr. Geheime Raad WIIBE fuldte Ham alleene af Hans Geheime Raad til beleiringen for STRAALSUND, Jeg derfore skulde sende alle mine RELATIONer in DUPLO, een til Geheime Raad SEHESTED i Kiøbenhafn, og dend anden til Geheime-Raad WIIBE. Dette tegnis her hos af dend aarsag, paa det kand viidis, at mine brevis uordentlige og urigtige ankomst forvoldte, og ej min forsømmelsze, at sligt af mig ej var efterkommet.

d: 18. Som Jeg dagen tilforne hafde forlanget af PRÆSIDENTEN her i byen, at see CASTELLet, kaldet Münden, liggende i mundingen af vexelstrømmen ved reeden, og at hand de nødige anstalter vilde lade giøres, var strax morgenen tiilig byens CHALOUPPE færdig for mig med et rødt telt over, hvorudj vare 4 karle i røde klæder, med hviidt udgiordt, for at roe, foruden en Styrmand. Paa CHALOUPPEN var en rød flag og vimpel, med tvende smaae hviide kaars udj, som er det Dantzigske vaaben. Paa denne baad blev

---

[1]) Bøsenvoldt eller Besenvall havde i 1707, medens han var Gesandt hos Carl XII, spillet en Rolle som Mellemmand mellem denne og Peter den Store, som efter Freden i Altranstädt ikke var utilbøjelig til at slutte Fred med Carl XII, men stødte paa for stærk Modstand hos denne (jfr. Sch.).

[2]) Greve og Kronkammerherre Bielinsky var 1697 bleven valgt til Kronfeltherre i Polen, havde først støttet Prinsen af Contis Valg til Konge i Polen, men siden sluttet sig til August (jfr. Abt von Parthenay: Geschichte von Polen).

Jegført ud til Münden, 1 miil fra byen beliggende. Saa snart Jeg lagde an til broen af fæstningen, tog Commandanten self strax imod mig, loed fyre 9 skud af fæstningen og førte mig rundt om paa alle verckene. En Secretaire af Staden var mig given til at føre mig an. Fæstningen er liden med 4 fiire bullwercker, ligger saa langt fra reeden, at dend ej kand beskyde dend, men aleene beskytte farten op paa vexelen til Dantzig. Tvert over for Castell et ligger og en anden liden skantze, som og er anlagt for at beskierme mundingen af vexelen. Fæstningen Münden staaer icke under Commandanten i Dantzig, men under Præsidenten; over dend var nu en Captein. Ved min bortgang derfra blev atter løsnet 9 Canoner.

Jeg loed mig sætte over paa dend anden siide af vexelen, hvor Jeg hafde bestilt min vogn, i hvilcken Jeg kiørte ud til det berømmelige Oliven-Kloster, hvor mig viistis i omgangen for ved Kircken det stæd, hvor dend Olivenske fred blev sluttet[1]). Til en amindelsze er paa samme stæd en sort tavle af marmor opreist, og skrevet dag og datum af fredens underskrivelsze med forgyldte bogstaver. Kircken i Oliven-Klosteret er stoer og prægtig, derudj er 25 altare. De fornemmeste Kirckezirater vare formedelst mangfoldige skatters paalæg, som Klosteret af adskillige fiender i denne Krig hafde været bebyrdet med, enten soldte eller pantsadte, saa intet meget merckværdigt var at see, andet end 22 hoveder af de 1100 Jomfruer, kaldet Ursulæ, saa og et brød, som er bleven til steen A° 1217 i dend dyre tiid, hvilcket holdtis for et miracel. I striiberne af en marmor stotte i Kircken saaes et ansigt *af Natuuren* saa tydelig *indgiordt,* som det kunde have været malet. Dette Kloster er et Circisiner-[2])Kloster, har haft i forrige tiider stoer rigdom og landgods, men er nu moxen forarmet. Klosteret har i krigstiider tvende gange været udryddet og er siden atter opbygt paa nye. Har et eget smugt Apotek og andre skiønne herligheder og friheder.

I Kircken fandt Jeg over noget vie-vand denne merckelige

---

[1]) Den 3die Mai 1660.
[2]) ɔ: Cistercienser.

opskrifft, som Jeg for sin rarheds skyld her vil indføre rigtig afskrifft af ord for ord, som følger:

DE AQVA BENEDICTA ET FRUCTIBUS EJUS[1]).

Alexander Papa VI post S: Petrum instituit, omnibus Dominicis diebus in Ecclesiis SALEM et AQVAM benedici ad aspersionem fidelium in remissionem peccatorum venialium, sine qvibus nullus homo vivere potest, et ut ad hoc prom[pta?] reddantur, attribuit seqventes indulgentias.

1.

Qvotiescunque homo, cujuscunque sexus fuerit, aut conditionis, AQVA BENEDICTA se asperserit, toties unum peccatum veniale remittitur.

2.

Qvoties Sacerdos aliqvem hominem asperserit, totum pondus peccatorum venialium unius diei deletur.

3.

Qvotiescunque die Dominica aliqvis a Sacerdote aspersus fuerit, toties pondus peccatorum venialium unius septimanæ deletur.

---

[1]) Oversat: Om Vievandet og dets Frugter.

Alexander, den 6te Pave efter S. Peder, bestemte, at der hver Søndag i Kirkerne skulde indvies Salt og Vand til Paastænkelse af de troende til Eftergivelse af de tilgivelige Synder. uden hvilke intet Menneske formaar at leve, og for at det kunde blive mere egnet dertil, tilføjede han følgende Syndseftergivelser: 1) Saa ofte noget Menneske, af hvad Køn eller Stilling vedkommende end er, stænker sig med Vievandet, lige saa ofte eftergives der ham en af de tilgivelige Synder. 2) Saa ofte Præsten bestænker noget Menneske, udslettes hele Vægten af de tilgivelige Synder for én Dag. 3) Saa ofte paa en Søndag nogen bliver bestænket af en Præst, saa ofte udslettes Vægten af de tilgivelige Synder for een Uge. 4) Saa ofte paa en Aposteldag, saa ofte udslettes Vægten for en hel Maaned. 5) Paa en Hovedfestdag for et helt Kvartal. 6) Hvorsomhelst en Kirkeindvielse fejres, udslettes hele Vægten af de tilgivelige Synder for et helt Aar, naar han dér bestænkes af en Præst.

St. Bernhard skriver om Vievandet saaledes: Saa ofte en Kristen gaar forbi Vievandet og ikke bestænker sig, saa ofte gør han sig latterlig til Spot for Djævelen; thi Djævelen vil sige til ham: Hvis der blot havde været beredt mig et saadant Vaskevand, vilde jeg forlængst have renset mig for enhver Fejl og opnaaet min tidligere Skønhed. — Lad altsaa Mennesket se til, at han ikke undlader at stænke sig, naar han gaar forbi Vievand.

4.

Qvotiescunque in diebus unius Apostoli, toties pondus unius mensis deletur.

5.

In Principali Festo unius Qvartualis anni deletur.

6.

Ubicunque celebratur Ecclesiæ Dedicatio, si qvis hominum inibi fuerit aspersus a Sacerdote, pondus venialium totius anni deletur.

S: BERNHARDUS de AQVA BENEDICTA scribit in hunc modum: Qvotiescunque Christianus Aqvam Benedictam præterit, se non aspergens, toties se ridiculum in illusionem Diaboli facit; dicet enim Diabolus: Qvod si mihi ejusmodi lavacrum præparatum fuisset, dudum me a ab omni deformitate purgassem, et ad pristinam pulcritudinem pervenissem.

VIDEAT ERGO HOMO, AQVAM BENEDICTAM PRÆTEREAT, QVIN SE EA ASPERGAT.

Paa en anden tavle strax der hos stoed effterfølgende:

ASPERGARIS AQVA { Veniale remittitur.
Dæmon repellitur.
Depulsa salus redit.
Langvor compescitur.
Meritum tibi congeris.
Crimen qvis præcavet.
Defunctis consulis. } A QVA [1])

Denne opskrifft paa dissze tavler over vievandet i Kircken udj bemelte OLIVEN-Klosteret haver Jeg her til dend ende vildet indføre, for at viise de CATHOLskis Afguderie. og, hvis Jeg self ej hafde læst og seet denne opskrifft, vilde Jeg fast tvifle paa, at saadan vildfarelsze kunde findis iblant dem, som sig kalder og vil holdis for rætte troende Christne.

Jeg foer samme afften tilbage igien til Dantzig.

[1]) Oversat: Du stænker Dig med Vievandet og derved — løses Synden, Djævelen uddrives, den forjagede Frelse vender tilbage, Sløvheden tøjles, Du indlægger Dig Fortjeneste, man forebygger Forbrydelsen, og Du drager Omsorg for de døde.

d: 28. Bekom Jeg fra Hans Excellence Hr. Geheime Raad Wiibe skrivelsze de dato d. 17. Octob^{r}, hvorudj var Copie af en Kongelig, til mig ergangen befalning de dato d: 28. Sept. og i saa maader 4 uger gammelt |: Originalen kom aldrig tilstæde :|; samme Kongelige allernaadigste befalning tilholdte, at Jeg uden ringeste tids spilde skulde skynde mig, for at indfinde mig hos Hans Kongelige Majestet udj lejren for Straalsund, saasom min tieniste der behøvedis. Derforuden var udj samme befalning meldet, at, hvis Jeg forlangede fra det Tsariske Hoff at vorde aldeelis hiemkaldet, det mig da skulde være bevilget[1]). Jeg giorde mig der, saa snart mueligt var, reisefærdig, drog omkring og tog afskeed med de fremmede Ministrer.

Dantzigs vegt og maal at regne efter det Danske maal og vegt er af dend tyngsel og størrelsze, som følger: 1 ℔ Dantzigsk Sølfvegt er 6 Danske lod lættere end Danske Sølfvegt. 1 Dantziger ℔ jernvægt er $1^{3}/_{4}$ lod lættere end et Dansk ℔ sølfvegt. Her hos er at mercke, at i Dantzig intet andet sølf forarbeides, end 13lødig sølf, hvad som ringere er, bliver icke stemplet, og dersom det skiønt er fiinere, stemplis det dog ickun for 13lødig, saa det da kommer Sølfsmidden til skade. Sølf regnis i Dantzig gemeenlig ud efter Schott, af hvilke $1^{1}/_{2}$ Schot giøre et lod, og 3 Schott 2 lod, og saa fremdeelis. Guld saavelsom allehaande vare i urteboerne vejis alt effter jernvegt og alleeniste Sølf paa sølfvegten. Et Dantziger L℔ holder 20 ℔; et Sk℔ 20 L℔ eller 400 ℔.

---

[1]) Juel nævner ikke, hvad der dog vist var Hovedmaalet med Brevet af 28. Sept., at han deri fik Ordre til nøje at sætte Løvenørn ind i de russiske Affairer. Denne blev nemlig samtidigt beordret til at opsøge Tsaren i Karlsbad, for dels at lykønske til Freden med Tyrkerne, dels navnlig paa en indtrængende Maade at minde Tsaren om nu efter Freden at gøre Alvor af at skaffe Kongen den lovede Hjælp i Penge og Tropper, da Kongens Skatkammer var ganske udtømt efter saa mange Omkostninger. Saa meget mere fordi derved saa at sige en hel ny Armé var bleven skaffet tilveje og en considerabel Flaade ekviperet, hvorved Kongen havde bundet Svenskerne og bidraget betydeligt til Russernes Erobring af Lifland og andre Provindser, hvorfor det nu var paa Tiden for ham at sørge for at skaffe sig en raisonnabel Fred. (Geh. Registr. i Rigsarkivet).

4 CENTNER er 120 ℔. Dantziger alen er saa meget kortere end Danske alen, som denne streg er lang ————————————.

d: 31. Sendte samptlig Raadet af Dantzig tvende RaadsHerrer til paa alles deris vegne at tage afskeed med mig og ønske mig en lyckelig reise, vare derforuden saa høflige paa min begiering, at de gave mig en LIEUTENANT og 8 Ryttere med paa reisen for sickerheds skyld *indtill Dünamers, sidste sted udj Dantziger herredømme.* Jeg kom samme afften 4 miile til DÜNAMERS, hafde 8 Postheste, gav en gylden af miilen for hver hest.

NOVEMBER.

d: 1. Blev opholdt *een half dag* af dend Preussziske POSTEERING, som stoed paa grændserne ved en stæd, kaldet BAQUIN, formedelst pesten, hvor de Dantz[ig]er Ryttere forloede mig; kom afftenen til WUTSKOW 4 miile.

d. 2. kom til LUPOW $2^1/_2$ miil, til STOLPE $2^1/_2$ miil, til SCHLAWE 3 miil.

d: 3. kom til COSLIN 3 miil.

d: 4. kom til COELIN 3 miil, til PINNO 4 miil og til NEUGARTEN 4 miil.

d: 5. til STARGART 4 miil, til PIRITZ 4 miil.

d: 7. kom til TEMPLIN.

d: 8. Igiennem LICHEN til STRELITZ.

d: 9. til NEUW BRANDENBURG.

d: 10. til DEMMIN.

d: 11. til HOGENWADEN.

d: 12. til leiren for STRAALSUND, og til Hans Kongelige MAJESTETS HovedQUARTEER, og, som Hans MAJ^T formedelst en liden upasszelighed holdt sig inde, maatte Jeg dend dag lade det beroe med min Allerunderdanigste opvartning.

d: 14. Hafde Jeg for første gang dend ære at giøre min Allerunderdanigste opvartning for høistbemelte Hans Kongelige MAJ^T, som, Gud skee lov, tog meget mild og naadig imod mig. Jeg op-

regnede da for Hannem nogle faae omstændigheder om det Rysziske væsen, saavidt som mangfoldige, da tilstæde værende, OFFICEERers paahør vilde tillade, opsættende de vigtigste og meest magtpaaliggende, indtil det engang kunde være Hans Kongelige MAJTS leilighed mig i særdeelished og eenrum Allernaadigst at overhøre. Mens hans MAJT blev af mangfoldige ting hindret, som Hannem i hobetall dagligen paakom at forrette, saa hand aldrig fick leilighed til, efter sit forsæt, at bestemme nogen tiid, mig i særdeelished at forhøre, ald dend tiid beleiringen af STRAALSUND varede.

Omendskiønt udj dend, mig i Dantzig tilkomne Allernaadigste Kongelige befalning, hvorom forhen er meldet, var indført, at Jeg min RAPPEL kunde erholde, ifald Jeg dend forlangede, saa siuntis mig best og gavnligst, ej at begiere igien, at forsendes til TSARens Hoff, saasom det hafde været at friste Gud, som mig saa naadeligen i det grove og usickre land paa saa [mange?] maader hafde bevaret, om Jeg igien self skulde søge, at komme paa et stæd, hvor drick, fylderie og utallige andre viderværdigheder paa nye forestoede. Ei heller vilde Jeg søge, at blive hiemkaldet, efftersom Jeg icke kunde viide, om det, maaskee, icke kunde hafve været Hans Kongl. MAJT mishageligt, at Jeg søgte afløsning fra dend post, som ved omstændighederne af tiiden endelig maatte være besadt, og saa meget dis mindre vilde Jeg sligt søge, som Jeg var forsickret, at ingen lætteligen paa dend tiid vilde paatage sig, at gaae til Rysland. Jeg gick saa hen uden enten at giøre fra eller til, indtil omtrent først udj DECEMBER maaned.

DECEMBER.

Det tildrog sig, at Hans Kongelige MAJT kom needriidende til BARHOFT, en miil fra leiren, hvor mig var anbefalet, med nogle bevæbnede baade at forsvare ind og udseglingen af de fahrtøg, som førte brød fra ROSTOK til Armeen. Effter at Jeg om alting, hvad ved denne POSTEERing var forefalden, hafde givet Allerunderdanigst berætning, reed Hans MAYT igien tilbage til leiren, og, da

Jeg med fleere andre fuldte efter, kaldte hand mig til sig, spørgende, om Jeg ej hafde lyst, at gaae igien til Hans Maj^t Tsarens Hoff, siigende der hos paa en meget naadig maade, at, som hand med min tieniste ved samme Hoff var fornøjet, saa vilde hand heldst, at Jeg, som best kiendte det Ryssziske Hoff, drog diid igien for en stacket tiid nemlig indtil anstaaende foraaret, for at føre til ende en sicker magtpaaliggende forrætning, hvilcken hand ej gierne vilde betroe nogen, som var ganske fremmet udj de Ryssziske sager. Hertil Jeg Allerunderdanigst svarede, at, lysten anbelangendis, at gaae igien til Tsaren, da var dend icke stoer, efftersom Jeg af en rom tiids erfarenhed vidste, hvad viderværdighed mig formedelst fylderie forestod; men, som Hans Maj^t Allernaadigst erklærede, at hand med min tieniste var fornøjet, og dend viidere udkrævede, saa skulde ald dend viiderlighed, Jeg kunde foresee, og mig virckeligen kunde forestaae, gandske intet giøre hinder, at Jeg jo saa villig og fyrig nu igien vilde gaae til Tsarens Hoff, som Jeg, uden nogen derom af mig giorte ansøgning, alleeniste af lydighed for min Konge første gang var gaaen did. I det øvrige anmodede Jeg Hans Kongelige Maj^t, at hand Allernaadigst vilde behage, at Jeg jo før jo bedre maatte vorde affærdiget, paa det ærindet ej skulde forsømmis, heldst efterdj der vilde gaae en rom tiid bort med reisen, inden Jeg igien kunde indhente Tsaren. Hans Maj^t tilsagde, at sligt skulde vorde efterkommet, og blev det saa derved, at Jeg med første skulde igien gaa til Tsarens Hoff.

I leiren tilbagekommende, forføjede Jeg mig til Hans Excellence H: GeheimeRaad Wiibe, fortællende Hannem alle Hans Maj^ts ord, hvortil hand mig svarede, at, saa viidt hand kunde dømme af Kongens, med Hannem hafde, tale, formeente hand, at Jeg fra denne reise skulde vorde forskaanet; dertil Jeg svarede, at Jeg hafde og self sligt gierne ønsket, mens at Jeg gick hen, var alleeniste af lyst til at adlyde min Herre og Konge, og bad Jeg viidere, Hans Excellence vilde erindre Hans Maj^t, at Jeg snart kunde være affærdiget, hvilcket mig og blev tilsagt. Dagen dernæst efter indgav Jeg en skrifftlig Memorial til Hans Maj^t og overleveerte dend udj egen haand, udj hvilcken Jeg igientog dend tale, Hans Kongelige Maj^t hafdeført med mig riidende paa marcken,

med Allerunderdanigste ansøgning, at Jeg, saa snart mueligt var, maatte blive giort klar, til at fortsætte reisen til TSARENS hoff. Det hviilede saa hen indtil 8 dage der efter, da Hans Kongelige MAJ^T atter kom riidende til BARHOFT, hvor hand mig anbefalede, at, som Jeg nu gick igien til TSAREN, Jeg da skulde medføre for Ham, naar Jeg kom tilbage, nogle gode gangere. Ved samme leilighed tog Jeg mig atter dend frihed, at erindre derom, at Jeg snart maatte vorde affærdiget, saasom Jeg frygtede, at andre fremmede MINISTRER ved TSARENS Hoff maatte, medens aldeelis ingen i min fraværelsze var for arbeide paa Hans MAJ^TS gavn, udvircke noget, som dend kunde hindre. Hans MAJ^T tilsagde, at der strax skulde blive foretaget det, som var min reisis fortsættelse vedkommendis, og saaleedis stoed det hen.

d: 19. Kom Jeg til Hans EXCELLENCE H^r GeheimeRaad WIIBE, for at fornemme, hvor snart Jeg kunde blive bort sendt, fick til svar, at Hans MAJ^T Allernaadigst hafde besluttet, at dend Kongelige LEGATIONS SECRETAIRE MONSIEUR FALK skulde for det første reise for an. Om Jeg skulde siden følge efter, derom vidste hand ej endnu noget vist at sige, dog formeente hand, at Jeg fick min RAPPEL. Jeg bad Ham derfore ydmygst og indstændigst, han vilde hielpe mig til endelighed fra eller til, saasom for mig at blive eller gaae var liige meget og det mig altiid allerbehageligst, hvad Hans Kongl. MAJ^T fandt gavnligst. Hand lovede mig svar at forskaffe, hvilcket hand og giorde anden dagen, da hand mig sagde, Hans Kongelige MAJ^T Allernaadigst hafde besluttet, at give mig min RAPPEL, og at Jeg derfore ickun kunde sende med LEGATIONS SECRETAIRE FALK min Afskeedsskrivelsze til TSAREN, saasom bemelte FALK fick brev fra Kongen til TSAREN om min hiemkaldelsze. Mig blev da leveeret COPIA af samme skrivelsze liudende saaleedis:

Durchl: Stormægtigste TSAR.

Som Jeg haver for got befunden, min ved Eders MAJ^TS og Kierligheds Hoff hidindtill SUBSISTEERENDE, ENVOJÉ EXTRAORDINAIRE JOST JUELL derfra at RAPPELLEERE, og Ham her i min tieniste at EMPLOYEERE, altsaa haver Jeg icke vildet forbjgaae, Eders MAJ^T og

Kierlighed sligt formedelst dette Broeder- og Naboe- venligen at tilkiendegive. Jeg tvifler og icke derpaa, at jo Eders MAJT og Kierl. med Hans, ved deris Hoff førte, CONDUITE ere fornøjede og vel tilfreds, hvilcket skulde være mig kiert, af EDERS MAJT og kierlighed at fornemme, der Jeg i det øvrige icke skal MANQUEERE en anden MINISTER, for at CULTIVEERE fremdeelis det, imellem os oprættede, saa nøje og SINCERE venskab, til EDERS MAJT og Kierlighed med det første at affærdige, og forbliver stedsze med oprigtighed ETC. ETC.

d: 21. DECEMBR: 1711.

FRIDRICH R.

d: 21. Skrev Jeg og mit Allerunderdanigste Afskeedsbrev til Hans TSARiske MAJT, hvilcket LEGATIONS SECRETAIRE FALK tog med sig lydende saaleedis:

Allerdurchleuchtigster Grosmægtigster
Grosser Herr und TSAR.

Demnach es meinem allergnädigsten Könige und Herrn Ihro Königl: MAJT zu Dännemarck und Norwegen Allergnädigst hatt gefallen. mich von der, bey Ihro TSARische MAJT Hoffe einige Zeit gehabten, bedienung, als ENVOJÉ EXTRAORDINAIRE ZU RAPELLIren und anderwerts zu seinem dienste zu EMPLOJEERen, wie solches meines Allergnädigsten Königes eigenhändiges RAPPEL-Schreiben mit mehrere ausweiset. Als erfordert meine untherthänigste schuldigkeit, hiedurch schrifftlich und zur abscheid, Allerunterthänigsten und Allerdemüthigsten danck abzustatten an Ihro TSARische MAJT für alle genosszenen hohen gnade und PROPENSION, währender Zeit meiner Gesandtschafft, in welcher länger CONTINUIret zu werden ich gerne hätte gewünschet, wenn nicht meines allergnädigsten Herrn und Königs wille und dienste es anders hätte DESIDERIret, und so viel desto mehr, weile ich allezeit die grösszeste ursach von der welt habe gehabt, CONTENT zu seyn, währender Zeit dasz ich die grossze ehre und gnade habe behabt bey Ihro TSARische MAJT Hoffe zu RESIDIEREn. Mich CHAGRINIret nur dis eintzig und allein, dasz ich so glücklich nicht habe seyn können, zur abscheid EURE TSARische

MAJT die hände Küsszende mundtlich mein danckbahres gemüth allerunterthänigst zu eröfnen, wie ich schrifftlich hiedurch thun musz, da es mir doch unmöglich ist, die helfte der RECONNAISANCE so ich im hertzen trage, und zeit meines lebens tragen werde, gnugsam zu EXPRIMIren.

Ich wünsche nur, dasz ich so glüchlich währe, dasz Ihro TSAR: MAJTE an meiner, an dero Hoffe geführten, CONDUITE ein gnädiges gefallen möchte haben, zu welchem falle ich Allerunterthänigst ersuche, solches in einem RESCRIPT an meinem Allergnädigsten Herrn und König zur antwort auf dero an Ihro TSAR: MAJT, meinen RAPPEL belangende, abgelasszenen schreiben Allergnädigst anzuzeigen.

Ihro TSAR: MAJT wollen auch in gnaden REFLECTIren, auf hier bey fügter rechnung, belangend was ich zu gute habe. Ich zweifle im übrigen nicht an dero allezeit an frembden MINISTERN bey ihro RAPPEL erwieszenen TSARischen gnade und GENEREUSITÉ.

Schliesszend wünsche ich, dasz der allmächtige GOTT wolle Ihro TSAR: MAJT hohe und werthe persohn mit langen und gesunden leben, und dero gerechte waffen mit einer VICTOIRE nach dem andern gegen dero feinde segnen; Mich dann in Ihro MAJT hohe gnade empfehlende, verbleibe, so lange Ich lebe ETC. ETC.

J: JUELL.

Og som Jeg endnu hos Hans TSAR. MAJT hafde at fordre en SUMMA for de 10 RDr SPECIE, som mig efter oprættede forbund daglig skulde betalis, saa vel som og en SUMMA for dend opgelt, mig med rætte tilkom, paa de COURANT, mig vare givne, sendte Jeg en begiering om betalningen med bemelte SECRETAIRE FALK af 21. DECEMRER [1]).

---

[1]) Tabet ved Russernes for Juel uheldige Beregning af hvad der tilkom ham, gik ham nær til Hjærte. Allerede i Januar 1710 udbryder han herom i et Brev til Sehested: „tout cela compté ensemble diminuera extrèment mes revenues, et me faira manger mon bien et tout ce, qui je devois employer pour trouver un mari, pour ma fille; pauvre fille, tu soupireras un jour comme bien d'autres faute d'assortissement, et je serai reduit a servir, comme chef d'Esquadre sous le commandement de Gyntelberg et Judichær“ etc. Juels Bekymring for Datteren blev for saa vidt

Da dette saaleedis var skeet, tackede Jeg Allerunderdanigst HANS KONGELIGE MAJT for min RAPPEL, og blev saa imod mit haab eller ansøgning, Gud være ævig lovet! befriet fra at gaae igien til MOSCHOW, hvor Jeg hafde tilbragt min tiid med største møje, fare og besværlighed, ja med 1000 gange meere, end Jeg kand beskrive, hvilcket altsammen af mig blev glemt, da Hans Kongel: MAJT, ved denne min Allerunderdanigste tacksiigelsze for min RAPPEL, Allernaadigst forsikrede, at hand med min, Hannem der giorte, tieniste var fornøjet, og at hand viidere vilde være betænckt paa, mig i sin tieniste at bruuge.

Saasom Hans Kongl: MAJT nu hafde besluttet, at opbryde fra Straalsunds beleiring, saa søgte Jeg og erholdt forlov, at begive mig paa reisen forud til Danne℞, paa det Jeg udj KOLDING, hvor det Kongl. huusz formedelst dend, udj Kiøbenhafn grueligen giengse pest sig opholdt, kunde afbie Højstbemelte Hans KONGL: MAJTS ankomst. d: 31. DECEMBR: begav Jeg mig paa reisen til PREROW.

JANUARIUS ANNO 1712.

d: 2. Seilede Jeg fra PREROW, og kom samme dag, Gud være lovet, lyckelig og vel til STUBEKIØBING og saaleedis til mit fæderneland igien.

d: 5. Gick Jeg derfra med en NYBORG Smacke, og anckrede om afftenen under FÆMOE, hvor Jeg formedelst *moodbør* nogle dage maatte forblive.

d: 10. Ankom Jeg til NYBORG, og opholdt mig siden her og der i FYEN og JYLLAND indtil 8de FEBRUARIJ, *daa jeg erfoer, att* Hans Kongl. MAJT *waar* ankommen til COLDING, hvor Jeg mig da hen begav, og var Hans Kongl. MAJT *faa dage* der *efter* saa naadig, til det Kongl. Rentekammer at give mig anvisning paa, hvis Jeg

---

overflødig, som hun blev gift til flere Herregaarde. Men da Detaillerne ved Beregningen af Juels Tilgodehavende neppe kunne interessere Læserne og tilmed oftere før ere berørte, udelades saavel nævnte i Teksten afskrevne Brev som to derefter følgende af samme Datum til Menschikof og Galofkin om samme Sag.

endnu hafde til gode, af mit aarlige tilleg, som ENVOJÉ, saavelsom og for de daglige 10 Rixdaler, som Jeg særdeelis nød, for hver dag, Jeg fuldte TSAREN paa nogen reise eller felttog.

Saa overleveerede Jeg og efter sædvaanlig brug imod *beviisz* til dend Kongl. ARCHIVARIO JUSTITZRaad VON HAGEN effter Hans EXCELLENCIS H: GeheimeRaad og Ofver SECRETAIRE udj det Tydske CANCELLIE H: CHRISTIAN SEHESTEDS befalning alle de papiirer og sager, som Jeg værende mit Gesandtskab hafde hafft under hænder, af hvilcken bewiisz her hos følger et afskrifft, saa wel som og fortegnelse paa samme papierer og breefue[1].)

Samme dag, som for anførte DECHARGE[2]) mig blev tilstillet, loed Hans Kongelige MAJT til et kjendetegn paa sin høje Kongl: naade, og at hand Allernaadigst var fornøjet med dend ringe tieniste, Jeg efter Allerunderdanigst pligt og skyldighed hafde giort i Moschow, udfærdige til mig, uden nogen min ansøgning, bestalling paa VICE ADMIRALS CHARGE, forsickrede mig desforuden mundtlig Allernaadigst paa sin Kongl: høje naade og bevaagenhed, *huor med daa denne daglig fortegnelse ofuer min Reise till og fra RusLandt har ende. datum* [Kiøbenhafn d. . . A° 1714[3]].

DOMINE QVID TIBI RETRIBUAM?

TILLEG.

En rum tiid der efter nemlig in JUNIO ankom paa min hiemkaldelszeskrivelsze fra min Allernaadigste Herre og Konge til Hans MAJT TSAREN denne RECREDITIWskrivelsze.

---

[1]) Her udelades den derefter følgende vidtløftige Specification af Gesandtskabspapirerne, Hagens Kvittering derfor af 4. Marts 1712, og Kongens in extenso anførte Decharge til Juel, dateret Kolding 5. Marts 1712.

[2]) Den 5. Marts 1712, se ovenst. Note.

[3]) Denne Steds- og Tidsangivelse har staaet lige foran de af Juel selv her tilføjede Ord „*huor med*“ o. s. v. og er formentlig kun udslettet der for at give Plads til disse og derefter glemt at tilføres igen til Slutning.

mine folck maatte Jeg holde og give Kost og løn i MOSCHOW, kunde ej faae dem tilbage hiem, før Jeg A° 1712 d: 26. NOVEMBER afsendte min SECRETAIRE RASMUS ÆREBOE til MOSCHOW[1]), hvilcken og A° 1713 IN APRILI lyckelig kom tilbage igien, medbringende iblant andet eendel af mig i MOSCHOW effterladte DOCUMENTER og papiirer, hvilcke Jeg loed indleveere i det Kongl. Tydske CANCELLIE, tagende derfore JUSTITZRaad VON HAGENS qvittering[2]).

Her med har jeg saa fra mig till dett Kongelige Tydsche Canzelie lefuerett alle papiirer, som mit afgesandtskab udj Rus-Landt ere weedkommende, intett undtagen udi Ringeste maade, og det sidste, som nu og bliifuer indgifuen denne daglige fortegnelse ofuer Reisen, huilchen i sig sielf, saa wel som dens tilleg her med i Jesu Nafn er till ende.

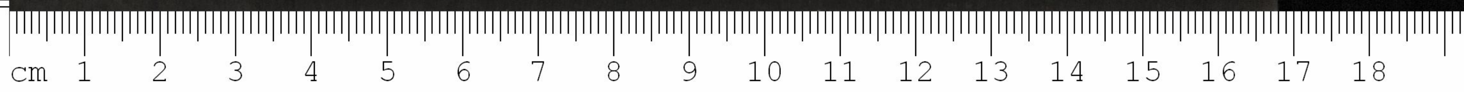
HUIUSQUE DOMINUS AUXILIUM FUIT.

---

[1]) Denne Rejse er nærmere omtalt i Æreboes Autobiografi, Udg. 1889, S. 173 ff.

[2]) Kvitteringen, hvis Ordlyd anføres, men her er udeladt, er dateret d. 24. April 1713.

TILLÆG

INSTRUCTION [1]),

Wornach der wohlEdle. unser COMMANDEUR zur See und lieber getreüer, JUST JUEL, alsz unser an den CZAAREN in MOSKOW, DESTINIRTER ENVOJÉ EXTRAORDINAIRE, sich allerunterthänigst zu richten hat.

1.

Hat derselbe sich, so bald immer thunlich, nach dem orth, wo der Czaar sich auffhalten wird, zu verfügen, und bey demselben auff den fusz, wie an deszen hoffe anderer gekröhnten haupter Abgesandten im CEREMONIEL TRACTIRet werden, AUDIENCE zu suchen, auch bisz zu Ende der CAMPAGNE zu verharren, und alsdan demselben nach Moscow, als seinen ordentlichen RESIDENTZ-Platze, zu folgen.

2.

Bey der AUDIENCE selbst, hat Er nach überreichung seines CREDITIVES, des CZAAREN Lbd: mündtlich unsere getrene freündtbrüderliche freündschafft undt verlangen, dieselbe auff alle dienliche weise zu unterhalten und zu Tage zu legen, zu CONTESTIREN, welches uns dan auch veranlaszet hätte, so bald wir unsern am CZAARISCHEN Hoffe vorietzo SUBSISTIRENDEN ESTATS-Raht und ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE GRUND von dannen zu RAPELLIREN, die RESOLUTION genommen, Ihn, Unsern COMMANDEUR zur See wiederumb in gleichen CARACTERE dahin abzusenden, damit bey allen Vorfällen des CZAAREN

---

[1]) Aftrykt ordret efter Juels originale paa tysk affattede Instruks, der findes mellem hans i Rigsarkivet beroende Gesandtskabspapirer.

Lbd: einen MINISTRUM von uns bey der handt hetten, mit welchen dieselbe des gemeinen INTERESSE halber handelen, und uns Ihre Meinung durch Ihn in Vertrauen entdecken könten: Wir hetten biszhero mit sonderbahren Vergnügen verstanden, dasz des CZAAREN Lbd: waffen glücklich gewesen, und zu deszen unsterblichen GLOIRE CONSIDERABLE PROGRESSEN gemacht: Wir wünschten dasz dieselbe in dem Lauff solcher PROSPERITET immer CONTINUIREN möchten, bisz dadurch für Sie und Ihre Bundts-Genoszen ein RAISONABLER friede mit denen feinden allerseits erhalten werden möchte.

3.

Solte der CZAARISchen Crohn-Printzen Lbd: sich bey der CZAARISchen hoffstatt anietzo künfftig in MOSKOW befinden, so hat unser ENVOYÉ EXTRAORD^{re} |: falls Er mercken wird, dasz es des CZAAREN Lbd: nicht unangenehm, oder sonsten andere frembde MINISTRI dergleichen gethan :| bey demselben gleichfalls auff den fusz, wie anderer gekröhnten haüpter Abgesandten wiederfähret, AUDIENCE zu nehmen und denselben unserer freündschafft und AFFECTION zu versicheren.

4.

Den CZAARISchen vornehmsten MINISTRIS hat Er den Einhalt des dem CZAAREN von Ihme gethanen Vortrages GENERALITER zu wiederhohlen, und in unseren Nahmen dieselbe umb gute und beständige COOPERATION zu unterhaltung eines vertraulichen vernehmens, zwischen des CZAAREN Lbd: und Uns, nebst versicherung Unserer Königl. PROPENSION und Erkäntlichkeit, zu ersuchen, wozu wir keine Gelegenheit, so Uns würde an handt gegeben werden, ausz händen gehen laszen würden. Welche Versicherung und CONTESTATION Er dan insonderheit gegen den CZAARISchen ESTATS SECRETAIRE SCHAPHIROFF zu thun hat, und in alle wege zu trachten, denselben nebst denen übrigen, welche Er mercken wird in des CZAAREN CONFIDENCE vornehmlich zu seyn, unserem INTERESSE FAVORABEL zu machen.

5.

Diesemnechst hat sich unser COMMANDEUR ZUR SEE und ENVOYÉ EXTRAORD^{re} auffs genaueste, unter der handt, umb alle umbstände des CZAARISchen hoffes und Staats zu erkundigen, insonderheit, wie des CZAAREN Lbd: in ansehung eines friedens, oder fortsetzung des jetzo wehrenden Krieges, gesinnet, was für MINISTRI zu dem einem oder anderen wege INCLINIREN, und mit

Ihren Vorstellungen bey den Czaaren Lbd: gehör finden? ob die Mittel zu vigoureuser fortsetzung des Krieges an Gelde und Mannschafft noch so wol als die Lust dazu verhanden seyen? ob auch eine innerliche disposition seye, welche der Regierung schaden, und des Czaaren desseins, über kurtz oder lang, hindern könte? und da innerlich etwa unruhe zu befürchten wäre, ob solche von den Kneesen, Boyaren und andern ansehentlichen Persohnen, oder von dem Gemeinen Volcke zu vermuthen seye, und was dieses in solchem falle unter den Groszen für Urheber und Chefs finden könte, welche eine Veränderung in der Regierung zu machen, an Kräfften und Verstande vermögsahm genug seyen, oder malice genug haben würden dergleichen dinge zu unternehmen? In was Zustande und Einrichtung sich anitzo die Policey und Financen, vornehmlich die milice und See-Equippage befinden, von deren Macht, Generalen, und anderen Umbständen Er suchen soll Uns zu unserer Nachricht auffs genaueste Kundschafft zu erlangen, was für auszwertige, Kayserliche, Frantzösische, Englische, Holländische, Preuszische und andere Ministri an des Czaaren hoffe anitzo sich auffhalten? wie dieselbe bey dem Czaaren und deszen Ministris angesehen? und welche Parthey mit Ihren insinuationen am meisten prævalire? welche unter diesen zum Kriege oder Frieden rahten, und was Theil sie daran gegenwärtig nehmen? wie des Czaaren und deszen Crohn-Printzen gesundheit sich befinde, und was für hoffnung dieszer zu fortsetzung der von des Czaaren Lbd: eingeführten ordnungen und Desseinen von sich gebe? auch was sonsten Unser Envoyé Extraordinaire, seinem besten wiszen und Beywohnender Vernunfft nach, zu erkundigen nöhtig und Unseren affairen einiges licht zu geben dienlich halten mag. Welches alles Er fleiszig observiren und Uns davon, so bald Ihme möglich, umbständtliche Relation thun soll.

6.

Da auch des Czaaren Lbd: durch dero hiergewesenen vorigen Ambassadeur Ismailoff, Zeit währenden dieses Krieges, zum öfftern an Uns begehren auch solches in neulichkeit durch den jetzo hier anwesenden Ambassadeur, Printz Dolgorouky wiederhohlen und proponiren laszen, das wir Uns gegen deszen feinde zugleich in würckliche ruptur begeben möchten, und zu solchem Ende sich auff das zwischen Unseres H. Vatern May: glorwürdigsten gedächtnis, und des Czaaren Lbd: in A° 1699 errichtete Bündtnisz

insonderheit bezogen; so hat Unser COMMANDEUR zur Sec und ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE, wan desfals gegen Ihme weiter auregung geschehen solte, mit allen eüszersten glimpffe vorzustellen und so wol des CZAAREN als deszen MINISTRIS zu bedeuten, wie Wir ganz wol des CZAAREN Lbd: Freundschafft und AFFECTION gegen Uns und Unsere Crohne, bey Errichtung sothanen Bündtnisz erkenneten, solches auch jederzeit getreülich und unverbrüchlich zu halten gedächten. Wir gäben aber des CZAAREN Lbd: höchsterleüchtet zu bedencken anheimb, ob Uns könte mit Grundt einige Schuldt beygemeszen werden, dasz wir biszhero deroselben nicht würcklich beygetreten. Wir wolten anitzo nicht anführen. wie diejenige, so des gemeinen INTERESSE in EUROPA halber, ungerne weitern Krieg in Norden sehen, Uns worwerffen würden, dass wir zu deroselben höchsten PREJUDICE, des CZAAREN Lbd: ein mehreres zu gefallen thäten als der buchstabe des 3te ARTICULS obbesagter ALLIANCE DE A° 1699 eigentlich mit sich bringe, indem solcher nur von den CASIBUS rede, da ein oder ander ALLIIRTER feindtlich angefallen. überzogen, oder in seinen JURIBUS, REGALIEN, hoch- und gerechtigkeiten oder im COMMERCIO seiner Unterthanen, mit Gewalt TURBIIret beeintrachtiget würde, oder auch, da ein oder ander hoher CONTRAHENTE mit Jemand, seiner gerechtsahme halber, in weiterungen verfiele, und ein dritter sich in solche Sache, zum Nachtheil eines der hohen CONTRAHENTEN, VIA FACTI mischete, und dasz solche CASUS alle sich auff den jetzigen Krieg zwischen des CZAAREN Lbd: und Schweden schwerlich APPLICIREn lieszen. Wir wolten nur dieses vorstellen, ob Wir, da der letzt gemelte CASUS der ALLIANCE in A° 1700 würcklich bey Uns EXISTIret |: nemlich, da Wir von so vielen feinden auf einmahl, VIA FACTI, blosz darumb, weil Wir mit dem hertzogen von Gottorff, Unserer kundbahreu JURIUM wegen in weiterung gerathen, überfallen worden :| Uns hetten entbrechen können, endtlich einen Frieden, so guth Wir gekont, anzunehmen, nachdeme des CZAAREN Lbd: dero Zeit noch mit dem Türcken in Krieg begriffen gewesen, und wir also, nach dem 3te ARTICUL der ALLIANCE und 1te und 2te SEPARAT-ARTICUL, von deroselben unmöglich ASSISTIret werden können? Worausz noch damahls dieses INCONVENIENS erfolgt, das des Königes AUGUSTJ Lbd: Uns die sonst, vermöge errichteter ALLIANCE, zu dienste versprochene 8000 Mann nicht geliefferet, sondern selbige, weil Sie bereits vorhin mit Schweden gebrochen gehabt, nach Liefflandt ziehen müszen, also dasz, nachdem Uns aller SECOURS, worauff

Wir Staat gemachet hatten, entgangen, hingegen auff einmahl so viel unvermuthete Feinde, nebst Schweden, als Engelandt, Hollandt, Zelle und Hannover, zugewachsen, Wir endlich der gröszern Macht weichen, und Uns nach den umbständen der Zeiten richten müszen. Hiezu käme weiter, dasz soforth darauff der Todes Fall des Königes von Spanien und der noch währende UNVIVERSELLE Krieg in Europa, der Spanischen SUCCESSION halber, angangen, welcher auch diese Stunde nicht geendiget, und Uns biszhero immer in Sorgen und Nachdencken hielte, weil Unsere übrige ALLIIRTEN, umb in solchen schweren Kriege nicht DIVERTIret zu werden, auff die Erhaltung des Friedens in den Nordischen Königreichen, starck trüngen, auch da einer oder anderer der Kriegenden Theile PRÆVALIren, und gegen Uns einen bösen willen hegen solte, die lange Küsten unserer Königreiche, so wol als die Grentze Unserer Lande nach Deutschlandt sehr EXPONIret seyn, und wir solche zu verthätigen fast kein Mittel finden würden, daferne wir anderwerts bereits in einen Krieg würcklich ENGAGIret wären. Wir hätten diese Umbstände dem vorigen MOSKOWITISchen AMBASSADEUR bereits in verschiedenen CONFERENCEN deutlich REMONSTRIren laszen, zweiffelten auch nicht, derselbe würde deszen DEXTERITET nach, davon auffrichtigen und satsahmen Bericht, so wohl Schrifftlich, als nach seiner Rüchkunfft, mündtlich, abgestattet haben. Indeszen wäre unsere Meinung ganz nicht weder der beständigen Freundtschafft mit des Czaaren Lbd: in einige wege zu PREJUDICIren, noch Uns von der in A° 1699 mit demselben errichteten ALLIANCE zu DISPENSIren, als welche Wir und Unsere Nachkommen jederzeit unverbrüchlich zuhalten, und zuerneüern, nicht in Vergesz stellen würden. Wir wolten des CZAAREN Lbd: und deszen vornehmen MINISTERN nur dieses alles darumb vorgestellet haben, damit Sie sehen und erkennen möchten, wie die Umbstände in A° 1700 und biszher dergestalt beschaffen gewesen, dasz Uns nichtes als lautere unmöglichkeiten, in deszelben Begehren zu willigen, abgehalten hätten. Lebten doch noch immerhin der hoffnung, dasz wir anderweitig gelegenheit finden würden, des CZAAREN Lbd: Unsere gute INTENTION in der that spühren zu laszen.

7.

Nachdem auch des CZAAREN Lbd: durch vorged. dero Jetzigen an Unserm Hoffe SUBSISTIRenden AMBASSADIUR, wie obangeführet, in einer am 22te DECEMBRIS des vorigen 1708ten Jahres, mit Unserm

zu Copenhagen zurückgelaszenen CONSEIL, gehaltenen CONFERENCE, umb Uns vorjetzo zur würcklichen RUPTUR mit Schweden, zu bewegen, von neüen eine und andere PROPOSITIONES auch OFFERTEN zum SUCCURS an Mannschafft und Beytrag an Gelde, EN GENERAL thun laszen, dabey aber RESERVIret, dasz Er sich alsdann Erst, wann Wir Uns darüber mit des CZAAREN Lbd: in würckliche handlung ENGAGIRen würden, der eigentlichen SUMME halber, so des CZAAREN Lbd: Uns, bey erfolgender RUPTUR das erste Jahr vorerst und hernach Jährlich an SUBSIDIEN zahlen zu laszen entschloszen, näher erklähren und solche nennen wolte, Uns aber solches vorher zu wiszen und unsere MESURES darnach zu nehnen IMPORTIRet, So hat Unser COMMANDEUR zur See und ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE des CZAAREN Lbd: über das Eigentliche QUANTUM des Geld-Beytrags vorerst zum vorausz und der folgenden Jährlichen SUBSIDIEN mit guter MANIER zu SONDIRen, und sich dazu der in denen dem vorigen AMBASSADEUR ertheilten hiebey in Abschrifft angelegten RESOLUTIONEN enthaltenen MOTIVEN mit zu bedienen. Bey solcher Gelegenheit sich auch zu erkündigen, in was für TERMINIS des CZAAREN Lbd: jetzo mit des Königs AUGUSTI Lbd: stehen, und ob Sie vermeinen, dasz derselbe, den Polnischen Krohn wieder zu besteigen die Entschlieszung faszen und AMBIRen werde?

8.

Wan wir auch insonderheit wünschen, alsz nach anleitung des 9ten ARTICULS obbesagter mit des CZAAREN lbd: IN A^o^ 1699 errichteten ALLIANCE, zu auffnahme Unserer beederseits Reichen und Landen, und Unsere Unterthanen Besten, das COMMERCIUM zwischen denselben befodert und durch einen diensahmen COMMERCE-TRACTAT befästiget werde; So hat Unser COMMANDEUR zur See und ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE dahin vornehmlich mit seine absicht zurichten, und allen Fleisz anzuwenden, damit ein solcher COMMERCIEN-TRACTAT, nach deme im MARTIO des 1704ten Jahres, von Unserm COMMERCIEN-COLLEGIO Uns allerunterthänigst eingegebenen PROJECT, zum Schlusze gereiche, mitlerzeit aber von des CZAAREN Lbd: bey deszen zollstäten und deszen hafen, strenge ORDRE ergehen möge, Unsere Unterthanen in keine wege vor andern NATIONEN im Handel und Wandel zu beschweren, sondern Ihnen die vor diesem etwa erhaltene PRIVILEGIA und Vorrechte ungekräncket zu laszen. Deszen Er sich dan in Unserem Nahmen, der MOSKOWITISchen Unterthanen halber, gleichmäszig zu erbieten hat.

9.

Nachdeme auch bekandt, wie andere nationes mit Vortheilen und monopoliis im Commercio auff Archangel und andere Moscowitische Handels-Plätze, von den Czaaren begnadet, und aber die zwischen Uns und des Czaaren Lbd. bestehende genaue Freundtschafft und Bündnisz erfodert, dasz beederseits unterthanen, so viel möglich, im handel und wandel auff des andern Reiche und Länder, gleichfalles in einem oder anderen benificiret werden, wesfalles wir dan bereits unter dem 14te Februarii A° 1705 Unserm verstorbenen Envoyé Heins, gemeszene ordres zugesandt, bey des Czaaren Lbd: dahin zu negotiiren, damit unseren unterthanen, zu Treibung eines formlichen handels mit Moskowitischen wahren, in einem der neu-eroberten haffen an der Ost-See, und in der Stadt Moskow selbst, möge eine Niederlage und gewisze Privilegia dabey vergönnet werden, Uns auch zu einem gleichen, vor eine Societet Ruszischer Kauffleuthe in hiesiger Unserer Residentz Copenhagen erboten, wovon Unser Envoyé, wann Er in Moskow kommen wird, die original ordres und alle dazu gehörigen Nachrichten fürfinden wird; so hat Er solch dessein ferner bestens Ihme bey des Czaaren Lbd: angelegen seyn zu laszen, damit dergleichen Niederlage Unseren Unterthanen in ein oder anderer Moskowischen handelsstatt möge gegönnet, auch hinwiederumb nach dem Exempel der, so die Ruszischen Kauffleuthe in Stockholm haben, hier, als in einem dazu bequehmeren orthe, angeleget, insonders auch die Persischen und Armenischen Kauffleüthe, so sich in Moskow befinden, darin gezogen, und deren handel hieher gebracht werden; zu welchem Ende wir denenselben über die Uns von Ihnen, Monaht Aprilis A° 1705, durch Unseren verstorbenen Envoyé Heins vorgetragene und allerunterthänigst verlangte Puncte |: deren Copia sub Lit: A. hiebey gehet :| wan zuforderst zur würcklichkeit einer solchen Niederlage mehrere apparence seyn wird, alle mögliche Gnade und Satisfaction wiederfahren laszen wollen.

10.

Dieweilen auch Unsere getreüe Stadt Flensburg, von langen Jahren her, von des Czaaren Lbd: Vorfahren in Ihrer Fahrt auff die Küste von Kaldin und die Fischer-Eylande, besondere Freyheiten genoszen, von welchen Unser Envoyé Extraordinaire gleichfals in Moskow alle behuefige Nachrichten vorfinden wird, solche auch ferner von dem Magistrat und Kauffleüthen besagter Unserer

Stadt FLENSBURG, benötigten falls erlangen kan; und aber von den INTERESSENTEN dieser Fahrt ausz FLENSBURG vielfältig an Uns geklaget worden, dasz Ihnen von den MOSKOWITISchen bedienten auff vorbesagter Küste und Eylanden, die CZAARISche PRIVILEGIA in manche Wege geschmälert, und Sie sonsten in Ihrem Handel behindert werden; So hat Unser COMMANDEUR zur See und ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE mit allen Fleisze bey des CZAAREN Lbd: anzuhalten, damit die von Unseren Unterthanen der Stadt FLENSBURG angegebene GRAVAMINA abgestellet, denenselben Ihre ehemahls genoszene PRIVILEGIA gegönnet, und diese Fahrt und COMMERCIUM auff gemelte Küste in alle wege FACILITIret werde.

11.

Ferner ist Unserm COMMANDEUR zur See und ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE ausz denen Ihme COMMUNICIRten ACTIS bekandt, wird derselbe auch unter denen in MOSKOW von dem verstorbenen ENVOYÉ HEINS bey Unserm dortigen ENVOYÉ GRUNDT verhandenen Brieffschafften mit mehrerem ersehen, wie wir wegen der Lapländischen Grentzen, in Unserem Königreiche Norwegen noch mit des CZAAREN Lbd: in einiger Irrung stehen, indem des CZAAREN hohen Vorfahren Bedienten, zweiffelsohne zu Ihrem PRIVAT-Nützen, sich daselbst theils heimblich, theils mit gewalt, zum PREDUDICE Unserer Crohne Norwegen, auszgebreitet, und Uns ein guth Stücke Landes entzogen, wovon die Nachricht und eine Karte, so ACCURAT sie zu verfertigen gewesen, bey des verstorbenen ENVOYÉ HEINSEN nachgelaszenen Brieffschafften in MOSKOW verhanden seyn wirdt. Als Wir nun, umb alles was die Freundschafft und gutes Vertrauen zwischen Uns und des CZAAREN Lbd: ALTERIRen könte, ausz dem Wege zu räumen, bereits vorged: Unseren in Moskow abgelebten ENVOYÉ HEINS, in A° 1697 allergnädigst dahin INSTRUIRet, des CZAAREN Lbd: anzutragen, dasz Wir, in solcher absicht, und blosz demselben Unsere Freundtwilligkeit zu erweisen, über diese streitige Grentzen EX ÆQVO ET BONO zu handelen entschloszen, und dahero der CZAARISchen MINISTREN Vorschläge erwarten wolten, wie sie etwa vermeinten, dasz man, nach arth einer rechtmäszigen TRANSACTION, DATO ET RETENTO, ausz dem Streit kommen könnte; biszero aber wegen der Krieges-TROUBLEN diese handlung noch in vorigen TERMINIS stecken bleiben; So hat Unser ENVOYÉ den ietztbesagten Antrag bey seyner ankunfft zu MOSKOW zu erneüern, und Uns von des CZAARISCHEN MINISTERII Meinung hierüber allerunterthänigst

zuberichten, da Wir Ihme dan deshalber weitere ORDRE und INSTRUCTION ertheilen wollen, nicht zweifflende, des Czaaren Lbd:, welcher Gott so eine grosze ETENDUE von Land und Leüthen ohne dem zu Ihrer Beherrschung unterworffen, werden Uns dasjenige was zu Unserer Crohne un-DISPUTIRlich gehöret, zu entziehen nicht gemeinet seyn, und sich hierin, höchstens, mit richtiger gleicher Theilung des streitigen Stückes von Laplandt, worausz Unsere Vorfahren an der Crohn Norwegen erweiszlich ehemahls die Schatzungen erhoben, begnügen laszen.

12.

Nachdemahlen wir auch Unserm ENVOYÉ GRUND vorhin allergnädigste ORDRE ertheilet gehabt, sich zu desto beszerer überlegung, wie das beederseitige INTERESSE und die COMMERCIA zu befodern, nach denen in der Beylage LIT: B. hiebey gehenden Umbständen auffs genaueste zu erkundigen und Uns davon allerunterthänigst zu berichten, so hat Unser ietzo abreisender Envoyé gleichfals solches fleiszig zu beobachten.

13.

Imgleichen hat Er bey des Czaaren Lbd: dahin es anzutragen, damit eine sichere und beständige Post durch Pohlen und die Konigl: Preüszische Lande hieher angeleget werde, auff dasz die biszhero durch unsicherheit und langsahmbkeit der Posten fast gehemmete CORRESPONDENCE künfftig so wol zu Krieges als Friedens-Zeiten richtig CONTINUIRet werden könne; daneben hat Er auch vor seine eigene Brieffe alle mögliche Sorge zu tragen, und was von einiger IMPORTANCE, jedesmahl IN CHIFFRES zu schreiben, und bey etwa erfolgender INTERCEPTION seine habende NEGOCIATIONES nichtes desto weniger geheimb zu behalten.

14.

Mit denen am CZAARISchen Hoffe anwesenden fremden MINISTRIS hat Er insgesambt einen Freund- und höfflichen Umbgang zu halten, jedoch die Ihme etwa anbefohlende Geheime NEGOCIATIONES dergestalt zu MENAGIREn, damit Unserem IMTERESSE darausz kein Nachtheil zuwachse, und alles was Er in Geheime handeln wird, bey denen so JALOUSIE davon nehmen könten, damit COLORIREn, dasz seine Bewegungen nichtes anders als die RENOVATION der alten ALLIANCEN und COMMERCIEN-TRACTATEN, und IN SPECIE die Lapländische LIMIT-Scheidung zum Grunde haben. Nachdem auch

sonsten hiebevor, zwischen Unseres in gott glorwürdigste ruhenden Herren Vatern May[t] und den beeden Crohnen Franckreich und Schweden, die abrede genommen worden, dasz beederseits Envoyés denen Ambassadeurn, nebst der Ersten visite, auch die handt in Ihren haüsern geben sollen; So hat Unser Envoyé Extraordinaire im Fall Zeit seiner anwesenheit am Czaarischen hoffe, von der Könige in Franckreich und Schweden Lbd: Lbd:, Einige Ambassadeurs hiernechst an des Czaaren Lbd: abgefertiget werden und zu Moskow anlangen solten, sich solcher abrede, da Sie es verlangen würden, zu confirmiren, wann Er jedoch vorhero, es sey den Frantzösischen oder Schwedischen Ambassadeurs insinuiret, wie es, zufolge abangeregter abrede geschähe, und Wir præsupponirten auch bedüngen, das unseren Ambassadeurs von den Frantzösischen oder Schwedischen Envoyés, suo tempore et loco auff gleiche weise, würde begegnet werden.

15.

Übrigens stellen wir alles andere, so annoch zu Unseren diensten zubeobachten seyn möchte, Unseres Envoyé Extraordinaire Sorgfalt und Fleisz allergnädigst anheimb, und werden denselben auff seine einkommende Relationes und sonsten nach Befindung mit weiterer allergnädigsten ordre und Instruction auff vorkommende Fälle, versehen, und wie Wir Schlieszlich Unserm jetzigen Envoyé Grundt allergnädigste ordre beygeleget, so lange in Moskow zu verbleiben, bisz Unser Commandeur Envoyé Extraord[e] dorten angelanget seyn wird, umb Ihme von allem behörige nachricht und information zu ertheilen, auch diejenige Briefschafften zu hinterlaszen, so Ihme zu incaminir- und fortsetzung der Ihme am Czaarischen hoffe committirten negociationen, nöhtig seyn möchte, So hat Er dergleichen Brieffschafften, gegen auszstellung seines Scheins, über die Specification derselben, zu sich in Verwahrung zu nehmen, umb uns selbige, sambt dieser Unserer Instruction, und ferner nach und nach an Ihn ergehenden ordres, wie auch einen Journal von deme so bey seinem Sejour in des Czaaren lbd: Landen, in unseren diensten, oder in publicis vorgefallen, bey seiner Rückkunfft, der bey anderen Unseren auszwärtigen Ministris gemachten Verordnung nach, es währe dann, dasz Wir bey seiner Künfftigen revocation ein anders befehlen möchten, allerunterthänigst einzuliefern. Wir versehen Uns deszen allen zu seiner biszhero jederzeit verspührten rühmblichen Treue und Devotion allergnädigst, und verbleiben

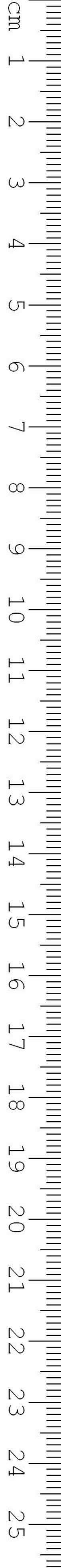
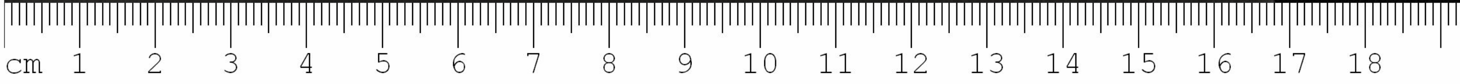
Ihme hingegen mit Königl: Gnaden und hulden wohl gewogen. Uhrkündtlich unter Unserm fürgedrücktem Insiegel und Unseres zurückgelaszenen Conseils unterschrifft. Geben auff Unser Residentz zu Copenhagen, den 11te Junij Aᵒ 1709.

O. Krabbe. C. Sehestedt.

L. S.

Instruction für den Commandeur zur See, Herrn Just Juel, als destinirten Envoyé Extraordinaire nach dem Czaarischen hoffe.

F. Esmarch.

REGISTER*).

*) I Registret betegne Kursiv-Tallene, at en Anmærkning meddeler nærmere Oplysninger, en Stjerne, at en Afbildning findes.

TRYKFEJL OG RETTELSER.

Side 7,	Linie 11	fra	neden:	Tbambsen, læs: Thambsen.
— 52,	— 4 og 7	-	—	Fedor, læs: Feodor.
— 52,	— 7	-	—	Matvejevitsch, læs: Matfejevitsch.
— 53,	— 11	-	—	Fedor Matvejevitsch, læs: Feodor Matfejevitsch.
— 141,	— 12	-	oven:	bigiering, læs: begiering.
— 186,	— 1	-	neden:	Akter, læs: Akter i.
— 197,	— 7	-	—	1. Novbr., læs: 10 Juli.
— 256,	— 2	-	—	Enxojé, læs: Envojé.
— 343,	— 5	-	—	Datter var Moder, læs: Datter Katharina var Mormoder.
— 358,	— 2	-	—	døde, læs: døde 1701, Sønnen, der blev Kommissær efter ham, døde.
— 372,	— 6	-	—	Korobatof, læs: Kurbatof.
— 385,	— 8	-	—	Pultava, læs: Poltava.

